

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII

INSTITUTUL DE FILOLOGIE

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 811.135.1'276.6:61(043.2)

MINCU EUGENIA

**TERMINOLOGIA MEDICALĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ:
EVOLUȚIE ȘI TENDINȚE**

**621.04 - Lexicologie și lexicografie; terminologie și limbaje specializate;
traductologie (în limba română)**

Teză de doctor habilitat în filologie

Consultant științific: **Bahnaru Vasile**, doctor habilitat în filologie, prof. univ.

Autor: **Mincu Eugenia**

Chișinău, 2018

© MINCU EUGENIA, 2018

CUPRINS

ADNOTARE (în română, engleză, rusă)	6
LISTA DE ABREVIERI	9
INTRODUCERE	10
1. LIMBĂ, LIMBAJ, TERMINOLOGIE	20
1.1. „Cunoașterea lucrurilor” – axa limbajului specializat	20
1.2. Terminologia în structura limbii. Modelarea terminologiei medicale	23
1.3. Ontologia și terminologia medicală	28
1.4. Unitățile terminologice și conceptul	31
1.5. Unitățile terminologice în tridimensionalitatea limbii.....	37
1.5.1. Delimitarea statutului elementelor terminologice în sistemul morfematic al limbii....	43
1.5.2. Variația, variabilitatea și elementele terminologice/ afixoidele.....	50
1.6. Concluzii la capitolul 1	56
2. TERMINOLOGIA NAȚIONALĂ VERSUS TERMINOLOGIA INTERNAȚIONALĂ 58	
2.1. Dimensiunile naționalul și internațional în procesul de formare a terminologiei medicale	58
2.2. Unitățile terminologice și corpusul medical	60
2.2.1. Criterii de clasificare a termenilor medicali	62
2.2.2. Criterii de clasificare a elementelor terminologice.....	68
2.3. Terminologia medicală internațională în retrospectivă.....	74
2.3.1. Din istoria terminologiei medicale. Anatomie și clinică	74
2.3.2. Din istoria terminologiei medicale. Farmacie	76
2.4. Continuitatea limbilor savante în terminologia medicală	77
2.5. Terminologia medicală românească în retrospectivă.....	81
2.5.1. Începuturile terminologiei medicale românești (anatomie, clinică, farmacie). Elemente de terminologie medicală la cronicarii moldoveni (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce)	81
2.5.2. Dimitrie Cantemir – fondatorul terminologiei științifice medicale românești	84
2.5.3. Stabilirea terminologiei medicale românești.....	92
2.5.4. Despre sistemul terminologic medical românesc	93
2.6. Interferențe național și internațional în terminologia medicală românească	96
2.7. Concluzii la capitolul 2	101
3. FUNDAMENTE GRECO-LATINE ÎN TERMINOLOGIA MEDICALĂ. DOUBLETELE GRECO-LATINE	103

3.1. Analiza celor mai reprezentative dublete greco-latine în terminologia medicală.....	104
3.1.1. Valorile existențiale în terminologia medicală: dubletele < lat. <i>vita</i> , <i>ae</i> , <i>f</i> și < gr. <i>bios</i> „viață”; < lat. <i>mors</i> , <i>mortis</i> , <i>f</i> / <i>mortuus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> și < gr. <i>thanatos/ nekros</i> „moarte, mort”	104
3.1.2. Dubletul < lat. <i>vas</i> , <i>is</i> , <i>n</i> și < gr. <i>angion</i> , <i>itis</i> „vas” în corpusul terminologic medical Componenta latină a dubletului <i>vas</i> , <i>is</i> , <i>n</i> „vas”	112
3.1.3. Inima în terminologia medicală – dubletele < lat. <i>anima</i> , <i>ae</i> , <i>f</i> și < gr. <i>psykhe</i> „suflet”; < lat. <i>cor</i> , <i>cordis</i> , <i>n</i> și < gr. <i>kardia</i> „inimă”	121
3.1.4. Dubletul < lat. <i>sanguis</i> , <i>inis</i> , <i>m</i> și < gr. <i>haima</i> , <i>haimatos</i> „sânge” în terminologia medicală	129
3.1.5. Dubletele < lat. <i>digitus</i> , <i>i</i> , <i>m</i> și < gr. <i>dactylus</i> , <i>i</i> , <i>m</i> „deget” ; < lat. <i>manus</i> , <i>us</i> , <i>f</i> și < gr. <i>kheir</i> , <i>ros</i> „mână”	139
3.2. Concluzii la capitolul 3	142
4. NUMELE, CALITATEA ȘI ACȚIUNEA ÎN TERMINOLOGIA MEDICALĂ	144
4.1. Substantivul sau staticul în terminologia medicală.....	144
4.1.1. Eponimele în terminologia medicală.....	149
4.1.2. Termenii eponimici medicali de origine mitologică	149
4.1.3. Surse de formare a termenilor-substantiv în terminologia medicală.....	151
4.2. Adjectivul în terminologia medicală.....	153
4.3. Verbul sau dinamicul în terminologia medicală	158
4.4. Abrevierile utilizate în medicină.....	161
4.4.1. Criterii de clasificare a abrevierilor în domeniul medicinei.....	162
4.4.2. Abrevierea – deficiență a terminologiei medicale.....	163
4.5. Afixele și formarea terminologiei medicale	163
4.5.1. Prefixele în terminologia medicală	164
4.5.2. Sufixe în terminologia medicală.....	167
4.6. Matricea terminogenică a inventarului terminologic în medicină	168
4.7. Concluzii la capitolul 4	169
5. FENOMENE SEMANTICE ÎN TERMINOLOGIA MEDICALĂ	171
5.1. Sinonimia în terminologia medicală	171
5.1.1. Sinonimele denotative și sinonimele semnificative	173
5.1.2. Etiologia sinonimiei în terminologia medicală	174
5.1.3. Terminologia „externă” și terminologia „internă” în procesul de stabilire a relațiilor de sinonimie	176
5.1.4. Sinonimia „savantă”	177
5.1.5. Serii sinonimice în medicină	179

5.1.6. Sinonimie sau pseudosinonimie	181
5.2. Antonimia în terminologia medicală	181
5.3. Omonimia în terminologia medicală	184
5.3.1. Etiologia stabilirii relațiilor de omonimie în terminologia medicală	187
5.4. Paronimia în terminologia medicală	189
5.5. Hiponimia și hiperonimia în terminologia medicală	192
5.6. Concluzii la capitolul 5	193
6. METAFORA ÎN TERMINOLOGIA MEDICALĂ	195
6.1. Metafora și neologia	195
6.2. (De)Nominația metaforică și termenii medicali	196
6.2.1. Metaforizarea în terminologia anatomică	202
6.2.2. Metaforizarea în terminologia clinică	205
6.2.3. Metaforizarea în terminologia farmaceutică	211
6.2.4. Metaforizarea în terminologia medicinei preventive	215
6.3. Concluzii la capitolul 6	216
7. TERMINOLOGIA MEDICALĂ IN VIVO	217
7.1. Limba latină – limbă de comunicare medicală	217
7.1.1. Formulele savante în terminologia medicală	218
7.2. Termenul medical – „semn viu” al sistemului terminologic medical	221
7.3. Terminologia medicală în contextul didacticii moderne	224
7.4. Terminologia medicală în text – „diagnosticarea” și „terapia” erorilor	228
7.5. Concluzii la capitolul 7	235
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	236
BIBLIOGRAFIE	241
ANEXA 1. INVENTARUL ELEMENTELOR TERMINOLOGICE (AFIXOIDELOR) ÎN CORPUSUL MEDICAL (conform DAN, 2013)	262
ANEXA 2. INVENTARUL DUBLETTELOR GRECO-LATINE ÎN TERMINOLOGIA MEDICALĂ	305
ANEXA 3. FORMULE SAVANTE ÎN MEDICINĂ	312
ANEXA 4. MEDICINĂ ȘI STATISTICĂ	321
ANEXA 5. CHESTIONARE	329
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	331
CURRICULUM VITAE	332

ADNOTARE (în română, engleză, rusă)

Eugenia Mincu. *Terminologia medicală românească: evoluție și tendințe*; teză de doctor habilitat, Chișinău, 2018.

Structura tezei: teza este alcătuită din Introducere, șapte Capitole, Concluzii generale și recomandări, Bibliografie (337 de titluri), 240 de pagini de text de bază, 5 anexe (67 de pagini), 7 tabele, 20 de figuri.

Rezultatele obținute sunt publicate într-o monografie, un manual, 36 de lucrări științifice.

Cuvintele-cheie: limbă, limbaj specializat, terminologie medicală, etimologie, evoluție, unități terminologice, afixoid, „creativitate” terminologică, fundamente greco-latine, neologizare, matrice terminogenică.

Domeniu de studii: lingvistică, lexicologie, terminologie, derivatologie, didactică etc.

Scopul cercetării: Scopul tezei este elucidarea procesului de formare, stabilire și de funcționare a terminologiei medicale românești, retrospectivă și perspectivă (aspecte diacronic structural și sincron funcțional) în contextul internaționalizării terminologiei medicale.

Obiectivele de bază ale tezei: explicarea mecanismul de formare, stabilire, funcționare a sistemului terminologic medical ca parte integrantă a limbajului medical; elucidarea simbiozei național/ internațional în formarea terminologiei medicale în limba română printr-un studiu comparativ; identificarea, interpretarea și analiza elementelor de terminologie medicală în *Letopisețul Țării Moldovei*; elucidarea rolului pe care dubletele greco-latine îl dețin în formarea terminologiei medicale în limba română, dimensiunile național și internațional; relevarea unor particularități în formarea terminologiei medicale în funcție de atribuirea unităților terminologice la entitate (substantiv), calitate (adjectiv), acțiune (verb) – nivelul lingvistic etc.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. S-au explicat dimensiunile național/ internațional în funcționarea terminologiei medicale în limba română în baza dubletelor greco-latine. Această abordare poate fi aplicată și la nivel de alte limbi romanice.

Rezultatele principal noi pentru știință și practică obținute. S-a realizat o abordare complexă și holistică a problemei terminologiei medicale în limba română (retrospectivă și perspectivă) printr-un studiu comparativ. Dimensiunile național/ internațional au fost reflectate prin intermediul dubletelor greco-latine care formează terminologia medicală. De asemenea, s-au identificat și s-au explicat deficiențele existente în terminologia medicală (eponimanie, sinonimie, termeni învechiți etc.), s-a elucidat etiologia fenomenelor semantice; s-a relevat funcția terminologică pe care limba latină o deține în medicină, precum și unele probleme în funcționarea terminologiei medicale *in vivo*.

Semnificația teoretică vizează elucidarea dimensiunilor național/ internațional în terminologia medicală în limba română, analiza dubletelor în contextul de internaționalizare a terminologiei medicale, identificarea surselor de neologizare a terminologiei medicale, explicarea etiologică a fenomenelor semantice etc.

Valoarea aplicativă a lucrării poate fi materializată în: a) *studii de terminologie* – activități de actualizare, ordonare, unificare a terminologiilor, inclusiv medicală; b) *Studii de lingvistică*. – inventarierea elementelor terminologice afixoidale prezintă un material factual în descrierea acestora (aspectele etimologic, morfologic, disciplinar etc.); c) *studii de pedagogie* – crearea unei metodologii de însușire conștientă a terminologiilor, la întocmirea de îndrumare metodice, manuale, ghiduri etc.

Implementarea rezultatelor științifice. Soluțiile teoretice și rezultatele practice au fost implementate la USMF „Nicolae Testemițanu”, Cursul de limba română are drept reper manualul E. Mincu *et al. Limba Română. Limbaj medical*, Chișinău, 2012.

ANNOTATION

Eugenia Mincu. *Romanian medical terminology: evolution and trends*; PhD thesis in philology, 2018.

Thesis structure: the thesis is composed of Introduction, seven Chapters, general Conclusions and recommendations, Bibliography (337 titles), 240 pages of basic text, 5 annexes (67 pages), 7 tables, 20 figures.

Obtained results are published in a monography, a book, 35 scientific works.

Key-words: language, specialized language, medical terminology, etymology, evolution, terminological units, affixoid, terminological “creativity”, Greek-Latin foundations, neologization, terminological matrix.

Study field: linguistics, lexicology, terminology, derivatology, didactics etc.

Thesis basic objectives: the explanation of forming, stabilization, functioning mechanisms of medical terminological system, as a part of medical language; elucidation of symbiosis national/ international in formation of medical terminology in Romanian language through a comparative study; identification, interpretation and analysis of medical terminology elements in *Letopisețul Țării Moldovei*; elucidation of the role which Greek-Latin doublets hold in formation of medical terminology in Romanian language, national and international dimensions, revealing of particularities in medical terminology formation in function of assigning of terminological units to a name (noun), quality (adjective), action (verb) – linguistic level.

Scientific novelty of obtained results. It was explained the national/ international dimensions in functioning of medical terminology in Romanian language in basis of Greek-Latin doublets. This approach can be applied to other Romanic languages as well.

Fundamentally new results obtained for science and practice. There was realized a complex and holistic approach of the problem of medical terminology in Romanian language (retrospective and perspective). National/ international dimensions were reflected through the medium of Greek-Latin doublets which form medical terminology. As well were identified and explained existing deficiencies in medical terminology (eponimany, synonymy, outdated terms etc.) semantic phenomena; was revealed the terminological function which Latin language owns in medical language, as well as some problems medical terminology functioning *in vivo*.

Theoretical signification aims the elucidation of national/ international dimensions in medical terminology in Romanian language, doublets analysis in the context of internationalization of medical terminology, identification of neologization sources of medical terminology, etiological explanation of semantic phenomena etc.

Applicative value of the work can be materialized in: a) *Terminology studies* – actualization activities, ordering, terminologies unification, including medical terminology; b) *Linguistic studies* – inventory of affixoidal terminological elements represents a factual material of their description (etymological, morphological, disciplinary aspects etc.); c) *Pedagogical studies* – the creation of a methodology of conscious acquiring of terminology, when preparing methodical guidance, books, guides etc.

Scientific results implementation. Theoretical solutions and practical results were implemented at SUMPh „Nicolae Testemițanu”, Romanian Language course, which has as reference the books: E. Mincu *et al. Limba Română. Limbaj medical*, Chișinău, 2012.

АННОТАЦИЯ

Еужения Минку. Румынская медицинская терминология: эволюция и тенденции; диссертация на соискание ученой степени доктора наук, Кишинэу, 2018.

Структура диссертации: диссертация состоит из Введения, шести Глав, Общих выводов и рекомендаций, Библиографии (337 наименований), 240 страниц основного текста, 5 приложений (67 страниц), 7 таблиц и 20 рисунков.

Полученные результаты опубликованы в монографии, учебнике и 36 научных статьях.

Ключевые слова: язык, профессиональный язык, медицинская терминология, этимология, эволюция, терминологические единицы, аффиксид, терминологическая «креативность», латинские основы, аффиксация, неологизация, терминогенная матрица.

Область исследования: лингвистика, лексикология, терминология, дериватология, дидактика etc.

Цель исследования: целью диссертации является разъяснение процесса образования, становления и функционирования румынской медицинской терминологии, ретроспектива и перспектива (структурно-диахронические и синхронно-функциональные аспекты) в контексте интернационализации медицинской терминологии.

Основные задачи диссертации: объяснение механизма образования, становления и функционирования системы медицинской терминологии как неотъемлемой части языка медицины; разъяснение национального/интернационального симбиоза в формировании медицинской терминологии в румынском языке посредством проведения сравнительного анализа; идентификация, интерпретация и анализ элементов медицинской терминологии в *Letopisi* молдавских летописцев; выявление роли греко-латинских дублетов в формировании медицинской терминологии в румынском языке, соотношение национального и интернационального; выявление некоторых особенностей в формировании медицинской терминологии в зависимости от определения терминологических единиц к имени (существительное), качеству (прилагательное), действию (глагол) на языковом уровне и др.

Научная новизна полученных результатов: Было объяснено соотношение национального/интернационального в функционировании медицинской терминологии в румынском языке на основе греко-латинских дублетов. Этот подход может быть применен и на уровне других романских языков.

Полученные принципиально новые результаты для науки и практики. Был осуществлен комплексный и целостный подход к проблеме медицинской терминологии в румынском языке (в ретроспективе и перспективе) через сравнительное исследование. Соотношение национального/интернационального было отражено через греко-латинские дублеты, которые формируют медицинскую терминологию. Кроме того, были определены и дано объяснение недостаткам, существующим в медицинской терминологии (эпонимы, устаревшие термины и пр.), разъясняется этимология семантических явлений; выявлена терминологическая функция, которую выполняет латинский язык в медицине, а также некоторые проблемы в функционировании медицинской терминологии *in vivo*.

Теоретическая значимость направлена на выяснение соотношения национального/интернационального в медицинской терминологии в румынском языке, анализ дублетов в контексте интернационализации медицинской терминологии, идентификацию источников неологизации медицинской терминологии, этимологическое разъяснение семантических явлений и др.

Практическая ценность работы может воплощаться в: а) образовании терминов – задач обновления, упорядочения, унификации терминологии, в том числе медицинской; б) лингвистические исследования. – инвентаризация элементов терминологической представляет собой материал их фактического описания (этимологические, морфологические, дисциплинарные аспекты и др.); с) педагогические исследования – создание методологии сознательного изучения терминологии, в составлении методических указаний, пособий, руководств и др.

Внедрение научных результатов. Теоретические разработки и практические результаты были внедрены в ГУМФ им. Николае Тестемицану. Курс по Румынскому Языку ссылается на учебник E. Mincu et al. *Limba Română. Limbaj medical*, Chișinău, 2012.

LISTA DE ABREVIERI

adj. – adjectiv

ar. – limba arabă

DAN – Marcu Fl. Dicționarul actualizat de neologisme. București: Saeculum, 2013. 1080 p.

DCMF – Dicționar cronologic de medicină și farmacie. București: EȘE, 1975. 366 p.

DCȘTU – Dicționar cronologic al științei și tehnicii universale. București: EȘE, 1979. 813 p.

DETȘ – Andrei N. Dicționar etimologic de termeni științifici. București: Editura științifică și enciclopedică, 1987. 291 p.

DEX – Dicționar explicativ al limbii române. București: EȘE, 2005. 480 p.

DLIPR – Hasdeu B. P. Dicționarul limbei istorice și poporane a romanilor, vol. I, 1886. 1115 p.

DM – Rusu V. Dicționar medical, Ediția a IV-a revizuită și adăugită. București: Editura medicală, 2013. 2064 p.

EMP – Enciclopedie medicală populară (red. responsabil V. Anestiadi). Chișinău: Redacția principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1984. 652 p.

engl. – limba engleză

f – feminin

fr. – limba franceză

germ. – limba germană

gr. – limba greacă

IIE – Cantemir D. *Istoriia Ieroglifică, în doaăsprădzece părți împărțită, așijderea cu 760 de sentenții frumos împodobită, la începătură cu scară a numerelor dezvoltitoare. Iară la sfârșit cu a numerelor streine tâlcuitoare*

it. – limba italiană

lat. – limba latină

m – masculin

n – neutru

nr. – număr

port. – limba portugheză

rom. – limba română

s. – substantiv

sl. – limba slavonă

sp. – limba spaniolă

suf. – sufix

ФМОСИ – Философско-методологические основания системных исследований: систем анализа и систем моделирования. Москва: Наука, 1983. 324 с.

INTRODUCERE

*Doar medicina ne privește în egală măsură pe toți și nimic nu este atât de necesar
întregului neam [...] ca medicina. Quintilianus*

Actualitatea și importanța problemei abordate. Necesitatea terminologică survine din nevoile sociale de a cunoaște, de a recunoaște și de a manipula „lucrurile”. Această regulă, raportată la practica limbajului, este valabilă pentru toate domeniile de activitate socială; fiecare dintre care cuprinde o multitudine de „lucruri” proprii, a căror cunoaștere formează terminologia unui domeniu de activitate. În mare parte, unitățile terminologice se constituie din elemente preluate din lexiconul general internațional. Limba română (limbă receptoare) este pusă în situația de a adapta aceste unități terminologice propriului său sistem lingvistic. Preferința pentru termeni analizabili, predominarea unităților lexicale terminologice **în ansamblul împrumuturilor lexicale**, economia lingvistică etc. sunt tendințe ale terminologiei medicale în limba română.

La diverse niveluri de analiză, terminologia medicală comportă o serie de caracteristici: a) nivel morfologic: prezența elementelor terminologice (**unități lexicale de origine greco-latină, care inițial aveau un sens lexical plin, iar *in statu praesenti* sunt elemente de constituire a unui cuvânt compus**) ca unități compozante în mecanismul de formare a termenilor medicali; b) nivel lexical: predominarea termenilor medicali compuși prin afixoidare, preluarea cuvintelor din limba latină etc.; c) nivel semantic: demersul semasiologic generează „reutilizarea” cuvintelor prin asocieri de noi concepte, produce „remodelarea” și formarea de noi termeni; d) nivel funcțional: dimensiunile național/ internațional în formarea, stabilirea și în funcționarea terminologiei medicale în limba română.

Descrierea situației în domeniu și identificarea problemelor de cercetare. Actuala cercetare terminologică se axează pe abordări promovate de Alain Rey (1979), Maria Teresa Cabré (1996, 1998, 2000, 2007), Danielle Candel (2004), Rita Termmerman (2000) etc., dar s-a ținut cont și de ideile promovate de Școala terminologică din Rusia: Valentin Danilenko (1973, 1976, 1977), Vladimir Leičik, Nina Arutiunova, Elena Kubreakova etc. În România, Angela Bidu-Vrănceanu (2003, 2007) fundamentează terminologia lingvistică funcțional-descriptivă.

Unele aspecte ale terminologiei medicale au fost tratate de către Vasile Melnic (1998, 2000, 2002) (Republica Moldova), Doina Butiurca (2015), Mariana Flaișer (2001) (România). Inga Druță (2013) descrie din perspectivă lingvistică unele terminologii românești urmând direcția descriptiv-lingvistică a terminologiei. Astfel, *descrierea terminologiei medicale în limba română, dimensiunile național și internațional, din perspectivă lingvistică (aspect diacronic:*

etimologie, elemente de istorie, particularități în procesul de constituire a unităților terminologice medicale; aspect sincronic: acceptare și integrare, funcționalitate etc.) sunt aspecte tratate în prezenta cercetare.

Obiectul de studiu al lucrării îl constituie terminologia medicală în limba română în contextul internaționalizării, standardizării și unificării terminologiilor în baza limbilor savante (greacă și latină).

Scopul și obiectivele tezei. În cercetarea noastră, am vizat procesul de formare, stabilire și de funcționarea terminologiei medicale în limba română, retrospectivă și perspectivă (aspecte diacronic-structural și sincronic-funcțional) în contextul internaționalizării terminologiei medicale (domeniile anatomie, clinică, farmacie).

Profilul terminologic investigat este conturat prin identificarea caracteristicilor pe care le comportă terminologia medicală în limba română. În acest demers am evidențiat impactul terminologiei internaționale asupra terminologiei medicale românești.

Obiectivele de cercetare derivate din scopul general al lucrării:

1. explicarea mecanismului de formare, stabilire, funcționare a sistemului terminologic medical ca parte integrantă a limbajului medical;

2. propunerea criteriilor de clasificare a unităților terminologice care formează corpul medicinei; inventarierea elementelor terminologice; identificarea locului pe care îl dețin elementele terminologice în sistemul morfematic al limbii;

3. elucidarea simbiozei național/ internațional în formarea terminologiei medicale în limba română printr-un studiu comparativ (terminologia medicală națională și terminologia medicală internațională);

4. identificarea, interpretarea și analiza elementelor de terminologie medicală în *Letopisețul Țării Moldovei* (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce) și în romanul alegoric *Istoriia Ieroglifică, în douăsprădzece părți împărțită, așijderea cu 760 de sentenții frumos împodobită, la începutură cu scară a numerelor dezvălitoare. Iară la sfârșit cu a numerelor streine tâlcuitoare* de Dimitrie Cantemir;

5. elucidarea rolului pe care dubletele greco-latine îl dețin în procesul de constituire a terminologiei medicale în limba română, dimensiunile național și internațional; inventarierea dubletelor greco-latine;

6. relevarea unor particularități în procesul de formare a terminologiei medicale în funcție de atribuirea unităților terminologice la nume (substantiv), calitate (adjectiv), acțiune (verb); realizarea unei matrice terminogenice a inventarului terminologic medical (procedee derivative,

sintagmatice, brahigrafice, semantice), care să reflecte tendințele de cultivare a terminologiei medicale românești;

7. relevarea fenomenelor semantice prezente în terminologia medicală și explicarea etiologiei lor; identificarea tarelor existente în terminologia medicală;

8. elucidarea fenomenului de metaforizare în formarea sistemului terminologic medical; propunerea unor criterii de clasificare a termenilor-metafore în terminologia medicală;

9. relevarea funcției terminologice pe care limba latină o deține în medicină;

10. reliefarea unor aspecte de funcționare a terminologiei medicale *in vivo*.

Metodologia cercetării științifice, prin esența temei abordate, este una deductivă. Scopul și obiectivele prezentei cercetări au solicitat conjugarea a diverselor metode: metoda istorică, metoda comparativă, metoda structural-funcțională etc. Menționăm metoda modelării de sistem, teoria analogiei care au fost aplicate în stabilirea statutului elementelor terminologice în sistemul limbii. Eterogenitatea materialului factual au implicat metoda analizei funcționale și metoda analizei distribuționale (analiza dubletelor greco-latine), metoda observației, metoda analizei contextuale (identificarea elementelor de terminologie medicală în *Letopiseșul Țării Moldovei* (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce) și în romanul alegoric *Istoriia Ieroglifică, în douăsprădzece părți împărțită, așijderea cu 760 de sentenții frumos împodobită, la începătură cu scară a numerelor dezvălitoare. Iară la sfârșit cu a numerelor streine tâlcuitoare* de Dimitrie Cantemir), metode de prelucrare și de analiză a datelor (inventarierea dubletelor greco-latine, a elementelor terminologice etc.) etc.

Noua direcție științifică se axează pe reperele onomasiologic și semasiologic în descrierea terminologiei medicale în limba română (anatomie, clinică, farmacie), dimensiunile național și internațional, din perspectivă descriptiv-lingvistică (aspect diacronic: etimologie, elemente de istorie, particularități în procesul de constituire a unităților terminologice medicale; aspect sincron: acceptare și integrare, funcționalitate etc.), în explicarea procesului de formare, stabilire și de funcționare a unităților terminologice medicale, concepute drept unități lexicale specializate care denumesc „lucrurile” medicale, aduc cunoștințe suplimentare de medicină și asigură comunicarea specializată în medicină.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Teza de doctor habilitat constituie o investigație monografică, care reflectă dimensiunile național/ internațional în procesul de funcționare a terminologiei medicale în limba română, în baza dubletelor greco-latine. Această abordare poate fi aplicată la nivel de alte limbi romanice.

Rezultatele principal noi pentru știință și practică obținute. S-a realizat o abordare complexă și holistică a problemei terminologiei medicale în limba română (retrospectivă și

perspectivă); s-au inventariat elementele terminologice care formează corpusul terminologic medical (ANEXA 1), în sistemul morfematic al limbi acestea dețin statutul de afixoide; s-au determinat criteriile de clasificare a unităților terminologice; s-a realizat inventarierea dubletelor greco-latine care formează terminologia medicală (ANEXA 2); s-au delimitat criteriile de clasificare a acestora; prin analiza dubletelor

s-a elucidat procesul de formare a terminologiei medicale românești, dimensiunile național și internațional; s-au identificat și s-au explicat deficiențele existente în terminologia medicală (eponimanie, abreviere, termeni învechiți etc.); a fost demonstrată funcția terminologică a limbii latine în medicină; s-au relevat unele aspecte în funcționarea terminologiei medicale *in vivo* (ANEXELE 3, 4, 5) etc.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării este determinată de faptul că este prima lucrare în Republica Moldova, în care este realizată o cercetare științifică aprofundată și comparativă a terminologiei medicale, dimensiunile național și internațional. Studiul prezintă interes științific pentru mai multe discipline: lingvistică, terminologie, sociolingvistică, derivatologie, semasiologie, didactică etc. Teza, concluziile și recomandările pot fi aplicate în:

a) *Studii de terminologie*. Prezenta lucrare poate servi drept ghid pentru activități de actualizare, ordonare, unificare a terminologiei de specialitate, poate fi utilizată drept reper în activitatea de formare a noi termeni, acolo unde este motivată această necesitate (procesul de creare conștientă a termenilor de către *doctus cum libro*).

b) *Studii de lingvistică*. Inventarierea elementelor terminologice medicale (1165) prezintă un material faptic, analiza acestora implică aspectele etimologic, morfologic, disciplinar etc. Anexele 1, 2 oferă posibilități de valorificare a sensurilor lexicale, de apreciere a gradului de estompere a sensului primar, în situații de conjuncție sau de disjuncție semantică.

c) *Studii de pedagogie*. Rezultatele cercetării pot fi aplicate în procesul didactic din instituțiile de învățământ superior, în special în studierea problemelor de terminologie, în crearea unei metodologii de însușire conștientă a terminologiilor, la întocmirea îndrumărilor metodice, în soluționarea problemelor terminologice, în conceptualizarea valorilor terminologice, subordonate valorilor interculturale în procesul de predare/ învățare în instituțiile de învățământ.

Rezultatele științifice principiale înaintate spre susținere:

(1) Terminologia medicală este constituită din unități terminologice care, la nivel de cunoaștere, sunt unități cognitive specializate; la nivel lingvistic, sunt unități lexicale specializate; la nivel funcțional, dispun de o arie funcțională specializată, exteriorizând „lucrurile” medicale. În sistemul morfematic al limbii, elementele terminologice sunt afixoide.

(2) Terminologia medicală în limba română reprezintă o simbioză a terminologiei medicale naționale (formate în baza cuvintelor preluate din lexicul tradițional autohton, supuse procesului de terminologizare) și a terminologiei internaționale (axate pe lexiconul general internațional).

(3) Schemele de evoluție morfofuncțională a dubletelor greco-latine: (a) componenta latină → limbă comună, limbaj specializat → terminologia medicală națională; b) componenta greacă → limbaj specializat → terminologie medicală internațională) explică formarea terminologiei medicale, dimensiunile național/ internațional.

(4) Prezența fundamentelor greco-latine se consideră a fi un material obișnuit în procesul de formare a terminologiei medicale: în terminologia anatomică – limba latină, în terminologia clinică – limba greacă în varianta latinizată; elementul terminologic este unitatea semantică structurală de bază în mecanismul de constituire a termenilor medicali.

(5) Realizarea matricei terminogenice a inventarului terminologic medical permite a releva tendințe de cultivare a terminologiei medicale: procedee morfologice (derivare, compunere, compunere prin afixoidare); procedee sintagmatice (sintagme fixe, sintagme relativ fixe, sintagme libere); procedee bahigrafice (abreviere, telescopaj); procedee semantice, împrumuturi directe, împrumuturi indirecte etc. Sistemul terminologic este unul deschis, viabil.

(6) (De)nominația „lucrurilor” medicale are drept reper fenomenul de metaforizare.

(7) Deficiențele terminologiei medicale și ale limbajului medical, în general, sunt: eponimania, abrevierea, dar și fenomenele semantice. Sinonimia, omonimia, paronimia sunt considerate deficiențe ale terminologiei medicale, deoarece sunt generatoare de confuzii; or, terminologia medicală se cere a fi cât mai exactă.

(8) Limba latină își exercită funcția terminologică prin: a) limbă de comunicare în medicină; b) limbă-sursă de extragere, de creare a noi termeni, la nivel internațional.

(9) În terminologia medicală, grație laicizării cunoștințelor, se remarcă tendința de „popularizare” a termenilor medicali.

Materialul faptic al investigației a cuprins:

a) surse lexicografice: dicționare de neologisme (Florin Marcu. *Dicționarul actualizat de neologisme*, București, 2013), dicționare terminologice enciclopedice (Valeriu Rusu. *Dicționar medical*, 2010), dicționare generale, dicționare etimologice (Protopopescu Pake Emanuel *Noul dicționar portativu*, 1870; Albert Dauzat. *Dictionnaire étymologique de la langue française*, 1938; Iosef Dvoretškii. *Latinsko-russkii slovari*, 1976 etc.), dicționare terminologice bilingve și polilingve (George Arnaudov. *Terminologia medica polyglota en cinq langages. Latinum, pyckky, français, deutsch*, 1979), nomenclaturi (*Nomina Anatomica*, 1974, 1984), tratate

științifice medicale, manuale (Miloševa-Staikova. *Latinski ezik*, Sofia, 1990; E. Mincu *et al.* *Limba română. Limbaj medical*, 2012), reviste (*Curierul Medical*, revistă a MS din Moldova și a USMF „Nicolae Testemițanu” din Moldova), protocoale clinice naționale, ziare etc.

b) surse beletristice: *Letopisețul Țării Moldovei* (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce) (1990); Dimitrie Cantemir. *Istoriia Ieroglifică, în doaăsprădzece părți împărțită, așijderea cu 760 de sentenții frumos împodobită, la începătură cu scară a numerelor dezvoltitoare. Iară la sfârșit cu a numerelor streine tâlcuitoare* etc.

Aprobarea rezultatelor. Ideile și concluziile tezei au fost discutate la conferințele internaționale *LXXVI International Research and Practice Conference in Philological sciences*, London, November, 14 – November, 20, 2013, *LXXVII International Research and Practice Conference in Philological sciences*, London, February, 20 – February, 25, 2014; Colocviul internațional *Diacronie și sincronie în studiul limbii române*. Departamentul de Lingvistică și Centrul de Lingvistică Teoretică și Aplicată (CLTA) al Facultății de Litere, București, noiembrie 2013 Simpozionul internațional „Grigore Bostan” *Probleme actuale de filologie română*, Cernăuți, 29-31 octombrie 2015, Cernăuți, Ucraina; Colocviul internațional de științe ale limbajului „Eugeniu Coșeriu” *Lingvistică integrală – multilingvism – discurs literar*, ediția a XII-a, 19-21 septembrie 2013, Cernăuți etc.; la conferințele universitare anuale (USMF „Nicolae Testemițanu”, Chișinău, 2009, 2010, 2011, 2012); la conferințele naționale cu participare internațională (USM 2014, 2015, 2016); **au fost ținute 2 comunicări în plen** (*Fenomenul universalilor lingvistice în formarea terminologiei medicale* - Colocviul cu participare internațională FILOLOGIA MODERNĂ: realizări și perspective în context european ediția a IX-a) *In memoriam* acad. Nicolae Corlăteanu (100 de ani de la naștere) Chișinău, 14 mai 2015; *Metafora și etimologia în terminologia medicală* - Colocviul cu participare internațională FILOLOGIA MODERNĂ: realizări și perspective în context european (ediția a X-a); Bogdan Petriceicu Hasdeu – precursor al cercetărilor filologice, Chișinău, 20 octombrie 2016). Teze generale (compartimentele *Formarea cuvintelor*, *Crearea termenilor*, terminologia medicală etc.) au fost discutate în cadrul ședinței Comisiei metodico-lingvistice din 25.09.2011, USMF „Nicolae Testemițanu”, care a aprobat pentru editare manualul *Limba Română. Limbaj medical*, destinat mediciniștilor alolingvi, Chișinău, 2012; autori: E. Mincu *et al.*

Publicații. Teza are ca reper peste 30 de publicații proprii. Unele aspecte lingvistico-terminologice din teză sunt expuse și în manualul E. Mincu *et al.* *Limba Română. Limbaj medical*, Chișinău, 2012.

Sumarul compartimentelor tezei: Materialele tezei sunt expuse pe 240 de pagini de text și cuprind: rezumatele în limbile română, engleză, rusă, lista de abrevieri, introducere, șapte

capitole, concluzii și recomandări practice, referințe bibliografice care includ 337 de surse, 5 anexe (*Elemente terminologice care formează corpusul medical* (conform DAN, 2013); *Dubletele greco-latine utilizate în terminologia medicală*, *Formule savante în medicină*, *Medicină și statistică*, *Chestionare* – 67 de pagini). Teza este ilustrată cu 7 tabele și cu 20 de figuri.

În **Introducere** este argumentată actualitatea prezentului studiu, importanța și necesitatea temei de cercetare. Sunt formulate scopul cercetării și obiectivele investigației, sunt relevate noutatea științifică, semnificația teoretică și valoarea practică a rezultatelor obținute etc.

Capitolul 1. *Limbă, limbaj, terminologie* cuprinde delimitarea particularităților limbaj specializat versus limbă comună (creativitatea conștientă, ordonată, planificată, subiectivă, motivată în procesul de formare a termenilor, paternitatea, acceptabilitatea și norma etc.), desemnarea poziției pe care terminologia o deține în structura limbajului specializat, explicarea procesului de modelare a terminologiei medicale, identificarea poziției pe care termenii, în general, și elementele terminologice, în special, o dețin în tridimensionalitatea limbii române (nivelurile semantic *cuvânt* → *obiect*; sintactic *cuvânt* → *cuvânt*; pragmatic *cuvânt* → *ego hic nunc*); delimitarea criteriilor de clasificare a termenilor și elementelor terminologice. Terminologia medicală este un domeniu de cunoaștere suplimentară specializată. Termenii medicali sunt exteriorizarea procesului de cunoaștere, înțelegere și de precizare a „lucrurilor” medicale. „Modelarea” sistemului terminologic se realizează la: a) nivel lingvistic (cuvântul și sensul cuvântului, interacțiunea lexicală); b) nivel extralingvistic (conceptualizarea lumii, teoria cunoașterii, structurarea și organizarea conceptelor); c) nivelul reprezentărilor. Unitățile terminologice sunt partajate în unități autonome (termenul) și componente (elementul terminologic). În acest capitol, elementele terminologice sunt categorisite ca fiind afixoide în structura morfematică a limbii (elemente de compunere provenite din unități autosemantice, care dețin o poziție intermediară între cuvânt și afix; statut ce permite beneficierea de caracteristici nominative și structurale). Termenii medicali, simpli și complecși, sunt concepuți ca *unități terminologice* care aduc cunoștințe suplimentare, asigură comunicarea specializată în medicină și dețin o reprezentare motivată. Termenul medical este un „semn viu”, al cărui „joc” la nivel de limbă/ cultură, limbă/ cunoaștere etc. stă la baza fenomenelor de terminologizare, determinologizare și de reterminologizare, fenomene vitale în procesul de modelare a terminologiei medicale.

În **Capitolul 2.** *Terminologia națională versus terminologia internațională* se oferă o analiză complexă a formării, stabilirii, funcționării terminologiei medicale în limba română în contextul internaționalizării, standardizării și unificării terminologiilor. S-a relevat continuitatea

limbilor savante în perpetuarea terminologiei medicale internaționale. Astfel, crearea termenilor medicali se face la: a) nivel național (terminologia medicală românească); și b) nivel internațional (împrumuturile constituite în baza elementelor greco-latine se integrează ușor în limbile indo-europene, rezervându-și statut de „internaționalisme” și ocupând o poziție interlingvistică). Limba latină rămâne a fi „limbă de comunicare” prin excelență, de predare/învățare a materiei de medicină (anatomie – *musculus latissimus, tuberculum majus, ala maior* etc.), demonstrând o dată în plus că *Non est medicina sine lingua Latina*. Unii termeni sunt utilizați într-o formă practic nemodificată mai mult de 2000 de ani. Limba latină își menține rolul nominativ și poziția permanentă în terminologia medicală, având o funcție specifică – terminologică. În terminologia anatomică, limba de bază este latina, iar în terminologia clinică – greaca; **elementul terminologic** fiind unitatea semantică structurală de bază, utilizat în varianta latinizată. S-au delimitat următoarele criterii de clasificare a unităților terminologice: formal, morfologic, etimologic, semantic, funcțional etc., iar inventarierea elementelor terminologice care formează corpul medical în baza *Dicționarului actualizat de neologisme* de Florin Marcu (2013) a relevat următoarele: sunt explicate 1401 (100%) elemente terminologice și 585 de variante ale acestora, dintre care 1165 (83,2%) (ANEXA 1) de elemente și 543 de variante formează terminologia medicală. În acest capitol, s-a propus o interpretare a dimensiunilor terminologice, național și internațional, printr-o analiză a termenului *boală* (terminologia națională) și a elementului savant *pato-, -pat,-patie* < gr. *pathos, patheia* „boală, suferință” (terminologia internațională).

Capitolul 3. Fundamente greco-latine în terminologia medicală. Dubletele greco-latine cuprinde analiza celor mai reprezentative dublete greco-latine în terminologia medicală, elucidându-se interferența național / internațional în procesul de formare, stabilire și de funcționare a terminologiei medicale românești. Astfel, Pentru au fost analizate (nivelurile diacronic, sincron) unele dintre cele mai reprezentative dublete în terminologia medicală, niveluri național și internațional: a) dubletele < lat. *vita, ae, f* și < gr. *bios* „viață” și < lat. *mors, mortis, f/ mortuus, a, um* și < gr. *thanatos/ nekros* „moarte, mort”; b) dubletul < lat. *vas, is, n* și < gr. *angeion, itis* „vas”; c) dubletele greco-latine < lat. *anima, ae, f* și < gr. *psykhe* „suflet”; < lat. *cor, cordis, n* și < gr. *kardia* „inimă”; d) dubletul < lat. *sanguis, inis, m* și < gr. *haima, haimatos* „sânge”; e) dubletele < lat. *digitus, i, m* și < gr. *dactylus, i, m* „deget”; < lat. *manus, us, f* și < gr. *kheir, ros* „mână”. Fiecare dintre dublete are o evoluție individuală în terminologia medicală, o istorie aparte și solicită investigații (aspecte diacronic, sincron) personalizate: componentele latine → limbă comună, limbaj specializat, terminologie; componentele grecești → limbaj specializat, terminologie.

Capitolul 4. *Numele, calitatea și acțiunea în terminologia medicală* vizează substantivul (nucleul sau staticul), adjectivul și verbul (dinamicul) în procesul de creare a terminologiei medicale. Sunt explicate tendințele actuale de cultivare a terminologiei medicale în limba română prin realizarea unei matrice terminogenice a inventarului terminologic medical. Cunoașterea „lucrurilor” medicale implică **numele** (substantivul), **calitatea** (adjectivul), **acțiunea** (verbul). În sistemul terminologic medical, substantivul deține statut de element static și formează nucleul terminologiei medicale în opoziție cu verbul, elementul dinamic. Dacă substantivul formează nucleul terminologiei medicale, atunci adjectivul este considerat „brâu de apărare” al nucleului terminologic. Sursele de extragere sau de formare a termenilor medicali sunt: a) preluarea termenilor din limbile savante: *gaster*, *pulmon*, *sacrum* etc.; b) cuvinte din vocabularul fundamental al limbii române (formate după modelul de compunere afixoidală): *nămoloterapie* = *fangoterapie*; *frigoterapie* = *crioterapie*; c) relexicalizarea elementelor terminologice: *stoma* (< gr. *stoma* „gură”), *algie* (< gr. *algos* „durere”) etc.; d) telescopajul: *aliment* + *medicament* = *alicament* și varianta de *medicaliment* = *medicament* + *aliment* etc.; combinarea secvențelor fonice cu lexeme latinești: *MedEspera*, *AsperoMed* etc.; e) abrevierea: otorinolaringolog → *ORL-ist* și *orelelist* etc. Matricea terminogenică a inventarului terminologic în medicină relevă: procedee morfologice (derivare, compunere, compunere prin afixoidare); procedee sintagmatice (sintagme fixe, sintagme relativ fixe, sintagme libere); procedee bahigrafice (abreviere, trunchiere); procedee semantice, împrumuturi directe, împrumuturi indirecte etc.

În **Capitolul 5.** *Fenomene semantice în terminologia medicală* sunt reflectate relațiile de sinonimie, antonimie, omonimie, paronimie, hipo-/hiperonimie, identificându-se etiologia lor. În terminologia medicală, acestea sunt considerate tare, deoarece reduc din precizia și univocitatea termenilor medicali. Fenomenele semantice ca sinonimia, omonimia, paronimia sunt considerate „stări patologice” ale terminologiei medicale, deoarece sunt generatoare de confuzii; or, terminologia medicală se cere a fi cât mai exactă, univocă. În prezenta lucrare, s-au identificat situații de sinonimie prezente în terminologia medicală, definind sinonimia termenilor prin „diferența” (parțială) formală a unităților lexicale. Sinonimia terminologică se axează pe capacitatea diferitelor unități terminologice de a desemna aceeași noțiune specializată, de a o suplimenta, exprimând diverse valori în asociere cu alte unități terminologice. Existența dubletelor greco-latine favorizează stabilirea unor relații semantice de sinonimie, antonimie, paronimie la nivel de elemente terminologice care, prin conjuncție, formează termenul medical. Variabilitățile *inter-* și *intradisciplinare* generează cameleonismul semantic al unităților terminologice, prin mărirea gradului de flexibilitate semantică; desemantizarea (parțială sau

totală) permite noi includeri semantice și este generatoare de asemenea fenomen semantic ca omonimia, paronimia etc. Hiponimia și hiperonimia în terminologia medicală exteriorizează fenomenul de interacțiune logică ierarhică a unităților conceptuale.

În **Capitolul 6. Metafora în terminologia medicală** sunt reflectate noțiunile de nominație și de denominație în explicarea procesului de „creare” a metaforei medicale. În mecanismul de constituire a terminologiei medicale (a da nume „lucrurilor” medicale), metafora este una dintre cele mai uzuale modalități de a modela realitatea, iar metaforizarea este un fenomen cognitiv, care implică mecanisme gnoseologice universale la nivel conceptual. În literatura de specialitate sunt atestați 3 500 de termeni medicali-metafore, dintre care 1 000 sunt termeni anatomici și clinici. S-a propus o clasificare distinctă a metaforei medicale, axată pe metafora „esenței” și a substanței, metafora „spațiului limitat”, metafora „spațiului nelimitat”, delimitând: a) metafora la nivel de microunivers (spațiul limitat, substanța); b) metafora la nivel de macrounivers (spațiul „nelimitat”, spirit). În funcție de aceste clasificări, au fost analizați 112 termeni-metafore, dintre care: 48 de termeni anatomici; 41 de termeni clinici; 20 de termeni farmaceutici; 3 termeni utilizați în terminologia medicinei preventive.

Capitolul 7. Terminologia medicală in vivo tratează aspecte aplicative ale terminologiei medicale și relevă modalitățile de funcționare *in vivo* (formule savante, modalități de predare/învățare a terminologiei medicale, eventuale greșeli în utilizarea termenilor medicali înregistrate în articolele de medicină). Totodată, este menționată funcția terminologică a limbii latine, care este și limbă de comunicare în acest domeniu (**termeni latini, formule savante în pedagogia medicală, prescripții medicale în limba latină etc.** Formulele savante reprezintă una dintre formele de pedagogie medicală. S-a propus o clasificare a formulelor savante în baza următoarelor criterii: morfologic, structural, funcțional. Pentru a releva unele particularități în funcționarea terminologiei medicale în limba română, au fost elaborate două chestionare, care au inclus aspecte de medicină (limbaj medical, terminologie medicală – populară, națională, universală, fundamente greco-latine în terminologia medicală etc.), completate de două eșantioane de mediciști a câte 102 intervievați, anul universitar 2014-2015.

Concluziile generale și recomandările cuprind concluziile tematice efectuate pe parcursul cercetării, precum și formularea concluziei generale; sunt descrise rezultatele de bază ale cercetărilor efectuate și sunt înaintate recomandări.

1. LIMBĂ, LIMBAJ, TERMINOLOGIE

*Orice limbă este **un tot** armonios, în care **toate** se află în cea mai strânsă corelațiune.*

Bogdan Petriceicu-Hasdeu

1.1. „Cunoașterea lucrurilor” – axa limbajului specializat

Limba are o existență obiectivă, este tezaurul transmis din generație în generație unei comunități sociale. Utilizarea limbii în acte concrete de comunicare (actualizarea limbii) se numește limbaj. Selecția mijloacelor lingvistice este condiționată de circumstanțele în care are loc comunicarea și care impun respectarea anumitor reguli la care se conformează vorbitorul. Aceste reguli țin de existența unor stiluri funcționale: oficial-administrativ, tehnico-științific, publicistic, colocvial și beletristic. Stilul științific este o variantă a limbii cu funcție de comunicare în domeniul tehnicii și al științei, iar procesul lingvistic desfășurat formează limbajul specializat.

Pentru a cunoaște limbajul nu este necesar de a cunoaște numai limba, ci și „lucrurile” desemnate. Bogăția limbajului este în raport direct cu ideile pe care trebuie să le exprime.

„Pentru a identifica «limba funcțională» [...] e necesar să parcurgem un drum lung și să distingem între: 1) cunoașterea limbii și cunoașterea lucrurilor ...” [30, p. 250]; trebuie, prin urmare să facem o delimitare între cunoașterea lucrurilor și competența idiomatică.

„Deopotrivă și limbajele tehnice [...] corespund tradiției care se referă la cunoașterea lucrurilor înseși; aceasta e valabil nu numai pentru limbajele științelor și ale tehnicilor stabilite ca atare, ci, de asemenea, pentru lexicul științei și al tehnicii populare: pentru tot ceea ce într-o tradiție lingvistică este „nomenclatură”. Aceste nomenclaturi merg mai departe de competența lingvistică propriu-zisă, dat fiind că implică o cunoaștere cu privire la lucrurile înseși, adică un tip de cunoaștere științifică și tehnică, populară” [*ibidem*, p. 253].

De fapt, nomenclaturile nu sunt bine cunoscute de către toți vorbitorii unei comunități lingvistice, ci numai de anumite grupuri [...]; și, pe de altă parte, este într-un tot posibil să știi bine o limbă și să nu știi, de exemplu, numele de flori sau de pești [*ibidem*, p. 253].

Deci necesitatea terminologică survine din necesitățile sociale de a cunoaște, de a recunoaște și de a manipula lucrurile. Această regulă, raportată la practica limbajului, este valabilă pentru toate domeniile de activitate socială; fiecare dintre acestea cuprinde o multitudine de lucruri proprii, a căror cunoaștere formează terminologia unui domeniu de activitate. Cunoașterea lucrurilor într-o anumită sferă de activitate este indispensabilă în procesul de formare a specialistului, spre deosebire de cunoașterea limbii propriu-zise, și constituie un efort special pentru o cunoaștere suplimentară: în medicină – cunoașterea terminologiei medicale; în

tehnică – cunoașterea terminologiei tehnice etc. Efortul suplimentar este orientat în cunoașterea instrumentului de activitate, care variază de la un domeniu la altul. Lingvistul Ferdinand de Saussure [299, p. 21] menționa că limbajul este, de fapt, o *Instituție umană* considerând că această formulă „exteriorizează raportul natural dintre lucruri care [...] se conservă de-a lungul vremii ca element conducător și rămâne stabil dincolo de orice schimbare”.

Așadar, terminologia presupune un câmp de cunoaștere suplimentară, care include informații, denumiri de concepte într-un domeniu specializat sau în totalitatea domeniilor specializate fiind o reprezentare motivată, deoarece:

- cunoștințele specializate pe care le propune nu coincid cu cele generale, ci sunt căpătate prin cunoaștere suplimentară;
- semnificația unităților terminologice nu coincide cu semnificația cuvântului din limba generală: *șa* → *șaua turcească* a cutiei craniene (domeniul medicinei, anatomie: *șaua turcească*, cuprinde o depresiune, numită fosă hipofizară, care găzduiește hipofiza, o glandă endocrină. Acest bloc osos a fost numit *sella turcica* (*șaua turcească*), deoarece reamintește șaua utilizată de către turci și arabi, care presupune un suport și în față);
- termenii sunt unități de vorbire care concentrează densitatea cunoștințelor specializate;
- precizia unei informații terminologice este asigurată prin folosirea termenului de către specialist, în comunicarea specialist → specialist.

Limbajul specializat dispune de următoarele caracteristici [114, p. 526-535] (Tab. 1.1):

Tabelul 1.1. Caracteristici ale limbajului specializat

1.	Creativitate, formare a cuvintelor <i>Limbaj comun:</i> Mod spontan, obiectiv, motivat. <i>Limbaj specializat:</i> Mod conștient, ordonat, planificat supravegheat, subiectiv, motivat; existența persoanelor implicate în formarea limbajului specializat.
2.	Paternitate <i>Limbaj comun:</i> Creație comună a poporului. <i>Limbaj specializat:</i> Creare artificială (ex. <i>biometrie</i>, 1902, Pearson; <i>biografie</i>; 1721, Trevoux; <i>biopsie</i>, 1878, C. A. Ruge J. Veit etc.); e posibil să fie identificat autorul care a propus termenul și data în care acesta a fost pus în circulație, fapt probat de următoarea afirmație: „lingviștii nu inventează cuvinte noi decât pentru meseria lor, celelalte profesii

	trebuie să-și găsească termenii de care au nevoie, potrivit cu sistemul lor noțional, cu nomenclatura sau cu codul lor lingvistic” [33, p. 186].
3.	Acceptabilitate și normă <i>Limbaaj comun:</i> Norma limbii este tradițională, comună, constantă; presupune o ordine recunoscută ca fiind obligatorie, fixată prin uz [28, p. 227]; în sociolingvistică se disting două mari tipuri de normă: a) norma uzajului (norma funcțională, norma statistică, obiectivă); b) norma precisă (norma selectivă, reguli normative) [27, p. 37]. <i>Limbaaj specializat:</i> Presupune socializarea, un acord între părțile implicate în folosirea unităților lexicale specializate; utilizatorii dictează acceptarea sau neacceptarea unui nou termen pus în circulație; sunt organisme specializate (naționale și/ sau internaționale) responsabile de standardizarea terminologică (ISO 704, 800, 1087 etc. Norma este o acțiune prin care un organism specializat stabilește folosirea terminologică preferențială la nivel: a) instituțional; b) național; c) internațional.
4.	Funcționalitate, necesitate <i>Limbaaj comun:</i> Competență lingvistică; cuprinde cuvinte indispensabile comunicării cotidiene, desemnări generice. <i>Limbaaj specializat:</i> Competență lingvistică + „lucruri”; cuprinde cuvinte care derivă din cunoașterea mai exactă a „lucrurilor” și a numelor lor, prezente într-un domeniu de activitate sau altul.
5.	Efort de cunoaștere <i>Limbaaj comun:</i> Efort mediu de cunoaștere. <i>Limbaaj specializat:</i> Efort suplimentar de cunoaștere
6.	Arie de utilizare <i>Limbaaj comun:</i> Utilizare generală; se include în vocabularul fundamental. <i>Limbaaj specializat:</i> Este utilizat de un cerc restrâns de specialiști; se pretează la masa vocabularului. Utilizatori <i>Limbaaj comun:</i> Vorbitori de rând. <i>Limbaaj specializat:</i> Specialiști și cercetători dintr-un domeniu de activitate sau altul.

7.	Obiective <i>Limba comun:</i> Comunicare uzuală. <i>Limba specializată:</i> Comunicare specializată; completează limba comună, asigurându-i supraviețuire în condițiile dezvoltării tehnico-științifice
8.	Nivel de funcționalitate <i>Limba comun:</i> Nivel național. <i>Limba specializată:</i> Nivel internațional; tendințe de unificare, de globalizare și de standardizare.
9.	Unități constitutive <i>Limba comun:</i> Unități lingvistice; prezența polisemiei. <i>Limba specializată:</i> Unitate lingvistică și nonlingvistică, termen, element terminologic [187, c. 9], unitate terminologică, unitate lexicală terminologică (ULT), monosemie relativă.
10.	Caracteristicile unităților constitutive <i>Limba comun:</i> ambiguitate, polisemantism etc. <i>Limba specializată:</i> precizie, univocitate, monosemantism etc.
11.	Atestarea în dicționare <i>Limba comun:</i> <i>Lexicografia.</i> Elaborarea dicționarului vocabularului fundamental care conține: cuvânt-titlu, categorie gramaticală, origine, definire, realizare contextuală. <i>Limba specializată:</i> <i>Terminografia.</i> Elaborarea dicționarului specializat care conține: termen – cuvânt – titlu, categorie gramaticală, origine, domeniu de utilizare, identificare a termenului, definiția (uneori, paternitatea), contextul în care este folosit.

1.2. Terminologia în structura limbii. Modelarea terminologiei medicale

Limba are o existență obiectivă, este tezaurul transmis din generație în generație unei comunități sociale (Al. Russo). Utilizarea limbii în acte concrete de comunicare (actualizarea limbii) se numește limbaj. Așadar, în structura limbii, terminologia se include în masa vocabularului.

Stelian Dumistrăcel explică corelația vocabular comun/ terminologie în baza unui text de medicină, extras din volumul *Medicina în familie* (1966). Cercetătorul menționează următoarele: „Terminologia profesională a medicului cuprinde cuvinte ca *tisular, umoral, supurație* etc. , ca termeni strict specializați. În afară de aceștia, în textul citat există și un mare număr de cuvinte aparținând fondului comun al vorbirii, accesibil fiecăruia dintre noi: unelte gramaticale (*și, de, la* etc.) diferite părți de vorbire (substantive: *sânge, ureche*; adjective: *mare*; verbe: *a da, a fi, a putea* etc.) din vocabularul fundamental al limbii române și o serie de cuvinte noi (*a trata, a asigura, cantitate, suficient* etc.), frecvent folosite în limba modernă”.

Deci „elementul principal al acestuia (vocabularului) formează fondul comun tuturor vorbitorilor. Dar, aceștia, grupați după criterii socioprofesionale, utilizează anumite terminologii [...], care în proporții diferite aparțin și ele fondului comun”.

Lingvistul distinge **în corpusul fondului comun terminologia profesională**. Aceasta, la rândul ei, cuprinde: **a) terminologia generalizată** (proprie mai multor domenii de activitate, dar și uzului general) – în textul de medicină analizat, termeni ca *microb* (utilizat în biologie), *dentar* (uzul general) etc.; **b) terminologia specializată** (proprie unui anumit domeniu de activitate, aici medicină) – *erizipel, furunculoză* etc. [46, p. 39-41; 47, p. 110].

Abordând problema terminologiei, cercetătoarea Maria Teresa Cabré identifică în structura limbii raportul *vocabular general – lexic specializat/ lexic de joncțiune – terminologia propriu-zisă* [247, p. 126].

Valentin Danilenko [189, p. 2-5] deosebește, de asemenea, trei straturi :

1. Lexicul neterminologic – strat verbal neutru al unui limbaj specializat. Aici se înscriu cuvinte funcțional omogene, emoțional neutre, care formează vocabularul fundamental al unei limbi: verbe (*a diferenția, a cunoaște* etc.), nume deverbale (*incluare, descoperire* etc.), adjective și adverbe care oferă un calificativ (*activ, valoros, de valoare* etc.), substantive abstracte (*complexitate, omogenitate* etc.).

2. Lexicul științific (utilizabil în mai multe domenii de activitate): *virus* – medicină, informatică; *depresiune* – medicină, politică, geologie, geografie etc.

Acest strat are tendința de a penetra continuu terminologia științelor ca rezultat al hibridării acestora (fenomen atestat în ultimii ani: biomedicină, biochimie, biogeografie etc.)

3. Al treilea strat îl constituie lexicul terminologic. Valentin Danilenko se referă la noțiunea de *element terminologic* care include totalitatea unităților lexicale specializate. Terminologia specializată este proprie unui domeniu concret de activitate și presupune un șir de categorii noționale: obiecte, fenomene, corelații, procese, științe.

Prezentul studiu are în vizor sistemul terminologic medical ca parte integrantă a limbajului medical.

Cercetătorul Christophe Roche [298, p. 51] propune o abordare complexă a „modelării” terminologiei, având drept reper schema *vox* → *concept* → *res* (sonoritate → concept → lucru), schema reductoare a cuvântului.

În tratarea noțiunii de **terminologie** se pun în evidență trei niveluri:

- a) nivelul lingvistic al terminologiei (cuvântul și sensul cuvântului; interacțiunea lexicală);
- b) nivelul extralingvistic (conceptualizarea lumii; teoria cunoașterii, structurarea și organizarea conceptelor);
- c) nivelul reprezentărilor.

Nivelul I. Limba uzuală sau limba utilizatorilor, obiectul de studiu al lingvisticii, presupune o limbă universală și implică noțiunea de vorbitor. La baza formării terminologiei este *cuvântul specializat ca expresie a informației specializate*.

Analiza lingvistică a corpusului terminologic permite „extragerea” termenului din sintagmă → termenul extras este încorporat în limba uzuală (relații hipo-/ hiperonimie) și nu mai constituie unitate terminologică → termenul se transformă în cuvânt.

Semantica distribuțională (analiza distribuțională a cuvintelor în funcție de context) ne ajută să delimităm semnificația cuvântului, prin formarea câmpurilor lexicale. Acestea, la rândul lor, facilitează definirea, precizarea, organizarea conceptelor. Demersul semasiologic generează *reutilizarea* cuvintelor prin asocieri de noi concepte → produce *remodelarea* și formarea de noi termeni.

Terminologul Loïc Depecker, referindu-se la termen, utilizează formula „semn viu” [261, p. 21], susceptibil de a exterioriza jocul dintre limbă/ cultură, limbă/ cunoaștere etc. [*ibidem*, p. 17]. Tot aici, se înscriu și fenomenele de terminologizare, determinologizare și de reterminologizare:

1. Terminologizare: cuvânt → termen

În terminologia medicală, sunt frecvente cazuri de terminologizare a cuvintelor, preluate din vocabularul fundamental, prin metaforizare (capitolul 6. *Metafora în terminologia medicală*). Astfel, în anatomia urechii „... între timpan și fereastra ovală se găsește un lanț de trei oscioare, sprijinite unul de altul: *ciocanul*, *nicovala* și *scărița*, [...] cele mai mici oase” [162].

2. Determinologizare: termen → cuvânt

Angela Bidu-Vrănceanu menționează [14, p. 40] că raportul termen/ cuvânt presupune raportul **denotație/ conotație**, care indică distanța dintre termen și cuvânt. Autoarea insistă asupra faptului că „determinologizarea nu poate fi totală”, astfel *nucleul dur al sensului*

specializat [284, p. 199-200] se menține, fiind expus diferitor grade de determinologizare: de la grad inferior admisibil până la grad maxim.

În terminologia farmaceutică, *acidul acetilsalicilic* este un preparat antipiretic și analgezic, cunoscut în forma sa vulgarizată sub denumirea de *aspirină*, un extract activ din scoarța salciei albe.

a) Grad inferior de determinologizare. Vulgarizarea (= Popularizarea: specialist – societate). *Termenul se utilizează în context specializat*; relația cu sensul specializat este evidentă:

„Pentru că era obținut prin acetilarea acidului salicilic și, inițial, acesta fusese preparat prin oxidarea aldehidei salicilice din Spirea, a fost botezat ASPIRINĂ [6]; ...aspirina poate fi utilizată fără efecte adverse importante [7].

b) Grad mediu de determinologizare *Termenul se utilizează în context nespecializat* (= beletristică): „Dorul doare, însă nu vindecă, [...] **aspirina** poate face ceva mai mult” [6], menționându-se efectul curativ al aspirinei; „scoate durerea și vindecă”.

c) Grad avansat de determinologizare. Metaforizarea termenului, valori conotative evidente: *...aspirina sufletului [ibidem]*.

d) Prezența gradului maxim de determinologizare: fragment dintr-o declarație de dragoste – *Ești aspirina mea!*

Unui spectaculos proces de determinologizare este supus termenul *hepatită*, atestat recent într-un cântec destinat copiilor: „Și banana-i cătrănită./ Fiindcă are **hepatită**./ Așa crede și-i mirată,/ Că s-a-ngălbenit de-odată...”. Termenul *hepatită* este corelat cu simptomul bolii – „s-a-ngălbenit” [54].

Procesului de determinologizare este supus și termenul *vitamină*. Denumirea chimică de *acid ascorbic* desemnează *vitamina C*, ambii termeni sunt bine cunoscuți; primul include și denumirea comercială, al doilea este folosit, în special, de către utilizatori. A treia denumire este cea de *vitamină antiscorbutică*, deoarece carența de *vitamina C* provoacă scorbutul – un termen mai puțin popular. Metaforizarea este omniprezentă în denumirile de vitamină: *vitamină D* – *vitamina soarelui* (este sintetizată sub acțiunea razelor solare); *vitamina B₁₂* – *vitamina roșie* (este de culoare roșie); *vitamina B₁* – *vitamina bunei dispoziții* (reglează funcționarea sistemului nervos); *vitamina E* – *vitamina fertilității* etc.

3. Reterminologizare: termen → cuvânt → termen

Prezentăm un exemplu de *remodelare* conceptuală și de *reutilizare* interterminologice a termenului *virus*.

În opinia lui Dvoretzkii [192, p. 1311], termenul *virus*, atestat în 1478, are accepția de

„flegmă, mucozitate, venin”. Termenul, inițial, este utilizat în biomedicină; ulterior, este aplicat în domeniul informaticii. Această migrare interdomenială a termenului face parte din procesul numit „creație terminologică [246, p. 11]. Cercetătorii explică acest fenomen [284, p. 211-214] ca urmare a realității discursive: experții unui domeniu de activitate decid să reintroducă în domeniul de origine o unitate determinologizată (ca urmare a utilizării în contexte de limbă comună), ceea ce conduce la o extindere a sensului termenului de origine sau la polisemie intradomenială – *polysémie intra-domaines* și adoptă o unitate determinologizată care își are originea în alt domeniu de specialitate (ceea ce conduce la un proces de terminologizare într-un domeniu adoptiv sau la polisemie interdomenială – *polysémie inter-domaines*).

Termenul *virus* este înregistrat în majoritatea dicționarelor generale cu un sens medical, mai puține dicționare oferă și sensul utilizat în informatică. Cuvântul *virus* este supus următoarelor etape de determinologizare:

a) Grad inferior de determinologizare. Vulgarizarea (= Popularizarea: specialist – societate). *Termenul se utilizează în context specializat*; relația cu sensul specializat este evidentă: „Un nou virus gripal a provocat deja zeci de mii de îmbolnăviri...” [161].

b) Grad mediu de determinologizare. *Termenul se utilizează în context nespecializat* (= beletristică): „Un virus bântuie în mine,/ Asta aș vrea să înțelegi,/ De este rău, de este bine,/ Supus sunt miilor de legi” [ibidem].

c) Grad avansat de determinologizare. Metaforizarea termenului, valori conotative evidente: „Balada unui virus mic”: „Da, destinul fusese crud cu el. Îl metamorfozase într-un virus. Si nici măcar unul de care să-i fie frică cuiva. Era un virus efemer, cu o viață scurtă de cel mult 5 minute [...]. Alții se nasc viruși puternici, trecuți prin sala de forță a minții vreunui geniu dus cu pluta, alții se nasc sub protecția unor înalte frunți care le protejează anonimatul și schimbarea periodică de nume, dacă interesele partidului o cer ...” [11].

d) Grad maxim de determinologizare: fragment dintr-un mesaj pe *facebook* – *Ce te lauzi, virusule...*

Lexemul *virus* devine parte componentă a unui cuvânt compus într-un spot publicitar *SportVirus* (magazine *outdoor* în Brașov, București, Sibiu) – echipament de munte, produse sportive, produse de îmbrăcăminte, încălțăminte, rucsacuri, saci de dormit, corturi, camping, alpinism, schi, bețe telescopice etc. [153].

Așadar, în literatura de specialitate se atestă traseul interdomenial *virus* (med.) → *virus* (inf.); dar și traseul invers: *a virusa* (inf.) → *a virusa* (med.)

Cercetătoarea Mihaela Rizea, prezentând această stare de lucruri, menționează [141, p. 1-8]. „La nivelul discursului de vulgarizare se întâmplă o revenire la știința-donator (med.), în

cazul derivatului A VIRUSA. Interpretarea noastră este următoarea: domeniul de proveniență este informatic, însă termenul (A VIRUSA) capătă în contextul limbii comune un sens medical (motivată extralingvistic); pornind de la acest sens medical se dezvoltă, în exemple de tipul celor discutate, un sens figurat. Pe lângă sensurile figurate indicate mai sus, A VIRUSA dezvoltă și un sens medical, (motivația fiind extralingvistică) ajungând ca în limba comună să se utilizeze și în legătură cu celălalt sens specializat al rădăcinii (VIRUS – în medicină)”.

Termenul *extrinsec* (adj.) „care nu provine din esența lucrurilor” este extras din terminologia lingvistică. Sub acțiunea demersului semasiologic (fenomenul de meronimie) are loc transferul acestuia în terminologia anatomică – *extrinsec* (adj.) (anat.) „situat în afara unui organ”. Termenul devine polisemantic și este un alt exemplu de remodelare conceptuală și de reutilizare interterminologice a termenului.

Cercetătorul Marcu Gabinschi în articolul *Ecolalia (psitacismul) – un flagel al lingvisticii românești* prezintă determinologizarea termenului medical *ecolalie*, care din „simptom al unor boli nervoase, manifestat prin repetarea automată a sunetelor auzite la alții” atestă o prezență și în lingvistică [55, p. 85-88; 56].

Nivelul II. Limba intelectuală se axează pe cunoștințe specializate „intelectuale” universale, dobândite în baza principiilor gnoseologice. „Dacă cuvintele sunt sensurile ideilor noastre”, atunci „cunoștințele noastre formează sistemul limbii” și „limba se constituie din diferite cuvinte, deoarece ideile sunt diferite” (Etienne Bonnot de Condilac, Grammaire, 1780).

Nivelul III. Limbajul reprezentărilor are drept obiectiv reprezentarea lucrurilor și manipularea lor. Implică inteligența artificială și oferă o reprezentare „externă”, bazată pe metodologia reprezentării cunoștințelor. Studiul unui sistem noțional din această perspectivă oferă numeroase deschideri interlingvistice, interterminologice în reprezentarea lor conceptuală.

1.3. Ontologia și terminologia medicală

Pentru că lucrurile au o esență, cuvintele au un sens. Aristotel

În dicționarul lui Dauzat [259, p. 513] termenul *ontologie* îi este atribuit lui d’Alembert (1751), un împrumut din latină *ontologia*, creat de către Christian Wolf de la grecescul *on,ontos*, *to on* – „science de l’être en tant qu’être” (știința de a fi prin ființă). Ontologia în terminologie o vom trata ca „existență obiectivă a lucrurilor”, conceptualizate, reprezentate în sistemul noțional terminologic și exteriorizate prin relații indirecte între noțiuni, dintre care cea mai importantă este merologia (partitivă). Aceasta, la rândul ei, este solicitată de ingineria cunoștințelor în

procesul de acoperire a necesităților denominației. Ontologia este, prin excelență, o metodă de modelare și de reprezentare a sistemului noțional terminologic [267, p. 55].

Terminologia ca știință despre termeni este o activitate de înțelegere și de precizare a „lucrurilor”, plasându-se între lingvistică și extralingvistică. „Se cere de reamintit că ...terminologia se axează pe *noțiuni* și nu pe termeni” [ibidem, p. 54]. Sistemul de termeni, care relevă o modelare conceptuală formează sistemul noțional terminologic. Terminologia este limba intelectuală, care studiază joncțiunea: concept → lucru prin cunoașterea și prin recunoașterea, manipularea varietăților de „lucruri” și implică noțiunile de sistem, obiect, știință, termen [297, p. 7].

În definirea conceptelor sunt delimitate două aspecte:

a) definirea prin ansamblu de caractere comune;

b) definirea prin diferențe (caractere eidetice – referitoare la esența „lucrurilor”, la semnificația lor). Aceste diferențe implică un sistem de relații conceptuale, propice pentru conjuncția, disjuncția, anularea conceptului.

1. Conjuncție conceptuală – termenul *vitamină* (< lat. *vita*, *ae*, *f* + < lat. *aminum*, *i*, *n* „amină a vieții”) este introdus în anul 1912 de către biochimistul polonez Casimir Funk, care a reușit să identifice vitamina B₁. Denumirea s-a extins și asupra altor vitamine în pofida faptului că nu erau amine; ne referim la o estompare a sensului de bază și la o extindere semantică a acestuia. În 1920, în nomenclatura chimică sunt introduși termenii *vitamina A*, *vitamina B*, *vitamina C* etc.

Termenul *hibrid* din latinescul *hibrida* < gr. *hybris*, *hybridus* „amestec de sânge”, desemna un nou-născut într-o căsătorie dintre romani și neromani. Actualmente, în biomedicină, adjectivul desemnează „un organism provenit din încrucișarea a doi indivizi de specii, de soiuri, de genuri sau de rase diferite”.

2. Disjuncție conceptuală – *pneuma*, în concepția lui Galenus există sub trei forme: a) prima pneumă – interacțiunea sânge/ ficat/ intestine; b) a doua pneumă – interacțiunea sânge/ plămâni; c) a treia pneumă – sânge/ creier. Prin descoperirea circulației sangvine (Harvey, 1628), conceptul este supus restrângerii sensului inițial, termenul desemnând „respirație, suflu”.

3. Anularea conceptului sau necorespunderea raportului termen-concept – termenul *duoden* (segment al intestinului subțire) este format după modelul grecescului *dodecadactylon enteron*. Termenul are la bază măsurările medicului antic Gerofil (sec. IV *post Chr.*), care a constatat o lungime a intestinului de douăsprezece degete transversale/ perpendiculare.

Ulterior, s-a demonstrat neveridicitatea investigației, dar termenul s-a menținut în terminologia anatomică [93, p. 85].

În analiza conceptului se disting o serie de repere opozante:

a) intrinsec „care constituie partea lăuntrică, proprie și esențială a unui lucru” ≠ **extrinsec** „care vine din afară, care nu provine din esența lucrurilor” (Wüster);

b) esențial ≠ **nonesențial** (Rudolf Wille) [337, p. 43-89];

c) coordonare ≠ **subordonare** (Paul Gevaudan) [269, p. 4].

În *Decolar, Dictionnaire etymologique et cognitif des langues romanes. Les parties du corps humain. Manuel theorique et pratique*, Paul Gevaudan și Peter Koch [*ibidem*] evidențiază relațiile interconceptuale care vizează termenii moșteniți din limba latină:

- $X (\sim Y)$ = conceptul X este precizat printr-un **indicator sinonimic** (Y), ex.: BAZIN ($\sim$ PELVIS) = conceptul BAZIN este precizat prin indicatorul sinonimic PELVIS: astfel, se face trimitere la BAZIN ca parte a corpului uman și nu la un „recipient de apă”.

- $X (\blacktriangle Y)$ = conceptul X **este subordonat**, din punct de vedere taxonomic, conceptului (Y): ex., INELAR ($\blacktriangle$ DEGET) = conceptul INELAR este subordonat conceptului DEGET și se referă la unul dintre cele 5 degete fiind distinct de adjectivul *inelar*.

d) Concepte meronimice (Paul Gevaudan)

$X (<> Y)$ = conceptul X **este parte a conceptului** Y, ex.: PALAT ($<>$ GURĂ) = conceptul PALAT este parte a conceptului GURĂ, astfel ne referim la o parte a corpului și nu la o clădire etc.

În relația concept $\rightarrow$ denotație, unele teorii remarcă fenomenul de:

- ❖ polisemie (Teoria comunicării a terminologiei);
- ❖ omonimie (Teoria generală a terminologiei).

Teoria comunicării acceptă ideea existenței unui singur concept cu mai multe semnificații care sunt, de fapt, expresia posibilităților semantice ale conceptului în funcție de domeniul specializat.

Teoria generală a terminologiei acceptă omonimia. Având drept reper afirmația lui Eugen Wüster (1959, 1968, 1975), conceptul poate avea un singur semnificat. Deci fiecărui semnificat îi corespunde un concept aparte (unicitatea conceptului și a semnificatului). Conceptul inițial, transferat în diferite domenii specializate, prezintă dimensiuni diferite și poate avea o semnificație diferită în funcție de domeniu. În articolul *Wüster par lui même* [253, p. 16-30], autorul face o prezentare succintă a teoriei lui Wüster, considerat „părintele terminologiei moderne”. Optând pentru supremația conceptului, savantul menționează condițiile de incitare a nonambiguității în relația concept $\rightarrow$ denotație: conformarea normei limbii; constatarea existenței „lucrului”; unificarea contextelor de utilizare. În situația în care unui concept îi revin

mai multe semnificate, se recomandă, în funcție de domeniul de activitate, **definirea și denominația**, respectând ierarhia în succesiune.

Așadar, terminologul Eugen Wüster militează pentru o dezambiguizare prin normalizare, stabilirea în limitele posibilului a biunivocității în relația concept → denominație (demers onomasiologic) și în relația concept → termen (demers semiologic).

Cercetătorul Otman [289, p. 57], definind o relație conceptuală, menționează faptul că aceasta presupune ansamblul relațiilor cu conceptele alăturate, prezentând o legătură semantică între două sau mai multe concepte. Gabriel Otman subliniază faptul că o relație conceptuală are rol de identificator și permite: a) a specifica genul de obiecte, pe care această relație o admite (structural); b) a atribui anumite caracteristici acestor obiecte; c) a le atribui anumite condiții de validitate; d) a delimita conceptul în sine; e) a defini concepte pe care le generează.

Primele delimitări conceptuale le realizează inginerul Wüster (1959, 1974). În prezent în delimitarea relațiilor conceptuale sunt aplicate două modele: relații ierarhice și nonierarhice:

Modelul unu:

- ✓ Relații ierarhice: a) relații logice (gen/ specie); b) relații ontologice (contiguitate/ efect).
- ✓ Relații nonierarhice: a) relații cauzale (cauză/ efect); b) relații pragmatice (tip de relații nongenerate, nonsistem).

Modelul doi:

- Relații ierarhice: a) de abstracție (logice sau generice); b) ontologice.
- Relații nonierarhice: a) relații secvenționale (cauzale, cronologice, genetice, de producere, de transmitere, instrumentale); b) relații pragmatice.

Meronimia (< gr. *meros* „parte, diviziune”) presupune o analiză a relației partitive (componentă/ obiect; membru/ colectivitate; parte/ întreg) și este importantă în stabilirea relațiilor conceptuale.

1.4. Unitățile terminologice și conceptul

Având drept reper Teoria comunicării terminologice, Maria Teresa Cabré în *La terminologie, une discipline en évolution: le passé, le présent et quelques perspectives* [247, p. 1-12] face o caracteristică a unităților terminologice menționând următoarele:

1. Unitățile terminologice desemnează un câmp de cunoaștere specializată, specific unui domeniu de activitate.

2. Unitățile terminologice au caracter poliedric (= intradisciplinar, implică lingvistica, științele cognitive, științele comunicării, pragmatica etc., fiecare disciplină cu o arie proprie de interpretare a unității terminologice).

3. Nemijlocit în texte specializate, unitățile prototipice care reprezintă cunoștințe specializate sunt unități terminologice. Lingvistica permite analiza acestora, având în vizor, în special, productivitatea.

4. Unitățile terminologice care exprimă cunoștințe specializate, la rândul lor, pot fi partajate în alte unități lingvistice.

5. În arhitectura unităților terminologice sunt delimitate: structura morfologică sau cea sintactică, structura conceptuală, structura semantică.

6. Sensul specializat nu este „predefinit și conservat”; acesta reprezintă o selecție specifică de caracteristici semantice în funcție de situația de comunicare.

Teoria limbajelor definește unitățile terminologice ca fiind „valori specializate atașate unităților lexicale”, achiziționate în condiții pragmatice; discursul specializat activează semnificația specializată. Toate unitățile lexicale pot avea statut de unitate terminologică, în momentul în care această valoare a fost activizată. Este o altă modalitate de a explica mecanismele de terminologizare și de determinologizare.

Referindu-ne la terminologia medicală, vom viza un câmp de cunoaștere suplimentară specializată. Termenii medicali sunt concepuți ca *unități terminologice* care aduc cunoștințe suplimentare, asigură comunicarea specializată în medicină și dețin o reprezentare motivată.

I. *Din punct de vedere al cunoașterii*, terminologia medicală conține unități specializate care sunt cognitive și care formează o parte din cunoștințele generale.

Unitățile de cunoaștere specializată în domeniul medicinei sunt de două tipuri:

a) Unități lingvistice: unități lexicale (*cord, abdomen, intestin* etc.), unități frazeologice (*Fața lui Hippocrate „simptomul muribundului”; capul meduzei „semn în afecțiunea cancerigenă”* etc.), unități sintagmatice fixe/ relativ fixe (*cord astenic, coloană vertebrală* etc.).

b) Unități nonlingvistice: simboluri (terminologia farmaceutică: denumiri de vitamine, săruri minerale etc.), formule (terminologia farmaceutică: acizi, oxizi etc.).

II. *Din punct de vedere al comunicării*, terminologia medicală presupune existența unităților terminologice – orice unitate lexicală cu „valori specializate atașate”, care devine *unitate lexicală specializată*, asociind trei fațete: a) unitate lexicală (semnificat → semnificant); b) unitate de cunoaștere; c) unitate de comunicare (M. T. Cabré). Respectiv, funcțiile unității terminologice sunt: denominativă, reprezentativă și de transmitere.

Unitățile terminologice (= *unitățile lexicale specializate*) pot fi partajate în funcție de:

- Nivelul formal: termen simplu, termen complex.
- Nivelul funcțional: „lucrurilor” se referă la nume (substantiv), calitate (adjectiv), acțiune, stare (verb).
- Nivelul semantic: mono-/ polisemantice.
- Nivelul lingvistic: lingvistice și nonlingvistice.

III. *Din punct de vedere lingvistic*, unitățile cu semnificație specializată (se referă la substantive, adjective, verbe) au capacitate de a face referințe și de a clasifica informația din domeniul medicinei.

IV. *Din punct de vedere funcțional*, nu toate unitățile de comunicare specializată (medicală) sunt relevante. Importanța unității depinde de aria de specializare. Termenii anatomici consacrați, de exemplu denumiri de mușchi, sunt relevanți pentru un cerc restrâns de utilizatori, în timp ce termenii clinici, popularizați, ex.: *hepatită, intoxicație, diaree* au o arie de utilizatori mai largă.

Cercetătoarea Maria Teresa Cabré [*ibidem*, p. 1-12] menționa „prezența componentelor semantice, pragmatice, gramaticale, susceptibile a descrie caracterul specific al unităților terminologice” și posibilitatea unităților terminologice de a fi partajate.

În literatura de specialitate, unitățile terminologice sunt partajate în funcție de statutul lor, autonom sau neautonom (Fig.1.1).

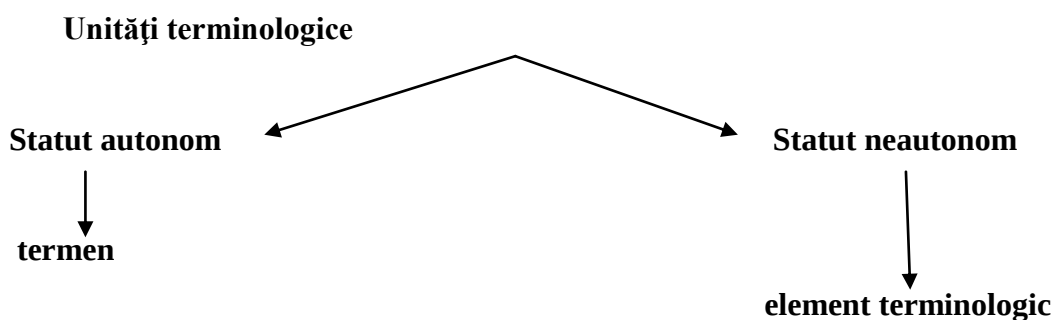

Fig. 1. 1. Partajarea unităților terminologice.

Având drept reper definiția ontologică a lui Aristotel „l’être en tant qu’être”, „les structures même de l’être” [297, p. 41] **unitățile terminologice sunt termeni/ elemente terminologice organizați/ organizate într-un sistem structural, care reflectă un sistem conceptual.** Necesitățile denominative în terminologie implică interacțiunea conceptelor și formarea de noi câmpuri conceptuale.

Referindu-se la dinamica sistemului conceptual în terminologie (conceptul – unitate „vie”), A. Rey distinge:

a) conceptualizarea *stricto sensu* – apariția și modificarea noțiunilor într-un sistem conceptualizat, un fenomen perceput doar de specialiștii în domeniu, care caută mijloace denominative pentru descoperirile tehnico-științifice;

b) conceptualizarea *a posteriori* (esența „lucrurilor” este în continuă remodelare în funcție de necesitățile terminologice, dar care vizează și anumite atitudini socio-culturale ale utilizatorului) [*ibidem*, p. 44-75].

Pentru exemplificare:

1. Termen simplu, definit printr-o unitate lexicală autonomă/ unitate terminologică autonomă:

a) Termen simplu (format dintr-o rădăcină). Paul Gevaudan și Peter Koch, în *Dictionnaire étymologique et cognitif des langues romanes. Les parties du corpus humain. Manuel théorique et pratique*, propun o analiză prospectivă și retrospectivă în relația concept – lexem.

Din punct de vedere retrospectiv, se impune analiza la niveluri de: categorie semantică (*identitate*), categorie formală (*continuitate*) și categorie stratică (*straticum*).

Unitatea lexicală *cap* rezultă din utilizarea continuă a latinescului *caput*, *itis*, *n*, cu sensul său primar, moștenit din limba respectivă. Se atestă o diferență formală generată de evoluția fonetică. Se atestă, de asemenea, și o continuitate semantică (*identitate*), morfologică (*continuitate*) și stratică (*straticum*) (Fig. 1.2).

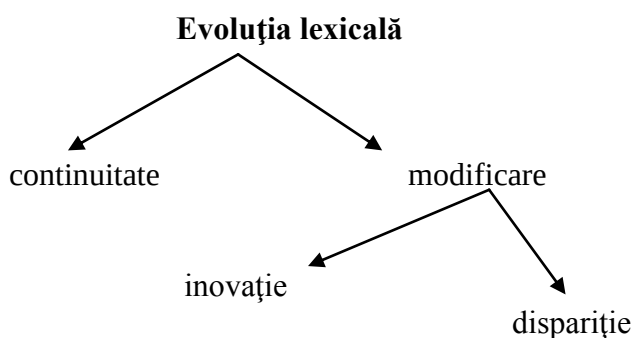

Fig. 1.2. Evoluția cuvântului.

Analiza retrospectivă are în vizor continuitatea și inovația conceptuală, dar nu ia în considerare anularea conceptului.

Dintre puținii termeni anatomici care comportă această continuitate sunt *os*, *tibie*, *femur*, *fistulă* etc.

Majoritatea termenilor comportă o continuitate relativă sau o discontinuitate: *stern* < gr. *sternon* „piept”, „os lung și plat așezat în mijlocul părții anterioare a toracelui, de care sunt prinse coastele și cele două clavicule” (meronimie).

Atlas, titan din mitologia greacă, care *sprijină bolta cerească* → transformat în *piatră* → în geografie: *muntele Atlas* din nord-vestul Africii → în medicină, *atlasul* este prima vertebră cervicală, formată din două mase laterale unite printr-un arc anterior și altul posterior pe care se sprijină greutatea corpului.

Areolă „curte mică” în latina clasică, actualmente desemnează „mic spațiu sau interstițiu, sau zonă inelară în jurul unei leziuni” [144, p. 28].

Virus < lat. *virus* „venin, otravă” → medicină: (C) Toxină eliminată de un agent patogen → (M) Agent patogen intracelular care provoacă boli contagioase.

Eclampsie < gr. *eklampsis* „lumină puternică”, prin lexemul *eclipsă* grecii denumeau orice boală care se manifesta instantaneu, inopinat (C); începând cu secolul al XVIII-lea, termenul desemnează „boala la gravide și lăuze, care se manifestă prin crize convulsive și prin pierderea cunoștinței”(M).

Identificând poziția lexicului din *straticum*, Marius Sala indică un număr relativ mic – 2000 de cuvinte. Savantul explică această stare de lucruri în felul următor: „În latina vorbită se manifestă o tendință spre simplificare [...], de reducere a dubletelor sinonimice și de ștergere a nuanțelor de sens. Rezultatul acestei situații a fost o sărăcire a vocabularului, ajungându-se că fiecare limbă romanică să moștenească din latină cam același număr de cuvinte (în jur de 2000)” [146, p. 37].

Pentru a dovedi importanța lexicului moștenit din latină, savantul [*ibidem*, p. 44-61] propune o analiză a terminologiei legate de om, terminologie formată aproape în întregime din cuvinte latinești: „Urmând în linii mari clasificarea dată de I. Fischer, în care am operat unele comasări de subcategorii, am ajuns la următoarele grupări...” [*ibidem*, p. 45]. Cercetătorul remarcă bogăția cuvintelor moștenite din latină în domeniul terminologiei corpului omenesc.

1. Sex și vârstă: *bărbat, tânăr* etc. – 14 termeni.
2. Părțile corpului uman: cap: *barbă, dinte, față* etc. – 35 de termeni; trunchi: *coastă, ficat, spate* etc. – 28 de termeni; membre: *braț, mână, mădular* etc. – 17 termeni.
3. Diverse: *carne, os, mușchi* etc. – 15 termeni.
4. Funcțiile organelor corpului: organele de simț: *gust, simți, sughița* etc. – 7 termeni; respirație: *căasca, sufla* etc. – 5 termeni; nutriție: *foame, înghiți, mânca* etc. – 32 de termeni; procreație: *naște, sterp* etc. – 4 termeni.
5. Viața afectivă: *îndura, plăți, plânge* etc. – 42 de termeni.

6. Activitatea intelectuală: *asculta, cugeta, cunoaște* etc. – 22 de termeni.
7. Starea fizică: *durea, gheb, gras* etc. – 56 de termeni.
8. Starea de repaus: *adormi, somn, veghe* etc. – 12 termeni.
9. Adjective: *drept, îngust, mare* etc. – 14 termeni.
10. Verbe: *feri, purcede, putea, răbda* etc. – 68 de termeni.
11. Familie: *frate, geamăn* etc. – 27 de termeni.

Prezentând inventarul cuvintelor moștenite din latină, poziția lor în structura lexicului românesc, Marius Sala remarcă fenomenul continuității și cel al discontinuității semantice și morfologice. Astfel, termenul *spate* provine din latinescul *spatha*, la origine, termen militar având sensul „spadă”; verbul *a vindeca* „a scăpa de boală, a lecu” derivă din latinescul *uindicare* „a revendica”, „a răzbuna” etc.

b) Termen simplu (format din mai multe rădăcini; juxtapunerea elementelor terminologice):

La termenii formați prin conjuncția elementelor terminologice (afixoide), se atestă o interacțiune a conceptelor în limita termenului format: *gastrotomie* (< gr. *gaster* „stomac” + < gr. *tome* „tăiere”) „operație chirurgicală constând în deschiderea stomacului (pentru a extrage un corp străin)”; *hemostază* (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *stasis* „oprire”) „oprire a unei hemoragii, în special, în timpul unei operații” etc.

Modificările conceptuale sunt atestate și la nivel de elemente terminologice:

Salping(o)-, din latinescul *salpinx*, *ingis* „trompetă, instrument muzical”, a format termenii: *salpingostomie* = < gr. *salpinx* „trompetă, instrument muzical” + < gr. *stoma* „gură” „intervenție chirurgicală plastică având ca scop refacerea unui orificiu tubular și legarea lui cu ovarul”; *salpingotomie* = < gr. *salpinx* „trompetă” + < gr. *tome* „tăiere” „deschidere chirurgicală a trompei uterine” etc.

2. Termen complex (format din mai multe cuvinte, definit prin minimum două elemente lexicale):

O structură conceptuală specifică prezintă în terminologia medicală este cea relațională – termenii sintagmatici (substantiv + substantiv; substantiv + adjectiv etc.) sau termeni în „unitatea forme” [256, p. 13].

Ne vom referi la termenii anatomici *ductus* „conductă”, *fosă* „canal”, *fistulă* „tub”, care au o continuitate relativă (este implicată metaforizarea); în limba de origine, făceau parte din rețeaua de apeducte folosită de către romani. În medicină, *ductus* are sens de „canal anatomic”: *duct* parauretral; *duct* parotideus; *duct* perilimfatic. Există 55 de *fose osteologice*, care se includ într-o serie omonimică: *fosa*¹ „etaj” – *fosa cerebrală posterioară*; *fosa*² „cavitate” – *fosa*

*mandibulară; fosa*³ „depresiune” – *fosa cardiacă; fosa*⁴ „spațiu” – *fosa ischiorectală* etc. [144, p. 29].

1.5. Unitățile terminologice în tridimensionalitatea limbii

Terminologia, parte integrantă a limbii, în general, are în obiectiv crearea, analiza, sintetizarea și socializarea „lucrurilor”. Tridimensionalitatea limbii este reprezentată prin [266, p. 339-344]:

I. Dimensiunea semantică *cuvânt* → *obiect*.

II. Dimensiunea sintactică *cuvânt* → *cuvânt*.

III. Dimensiunea pragmatică *cuvânt* → *ego hic nunc*, perfect în a identifica, a explica, a crea și, chiar, a prognoza noul în limbă, exprimat prin diverse unități lexicale.

I. *Dimensiunea semantică*. Prima axă, *cuvânt* → *obiect*, reprezintă legătura indispensabilă a cuvântului de obiect, căci „o limbă este formată dintr-un anumit număr de obiecte exterioare, pe care spiritul le utilizează ca semne” [299, p. 212]. Aici se includ cuvintele nominative (care reprezintă ≈ 99% din totalul cuvintelor existente). Dimensiunea presupune: sensul lexical al cuvântului, clasificarea cuvintelor (nominative: substantiv, adjectiv, verb; și nonnominative), unele categorii gramaticale (categoria genului etc.).

Noul în limbă este exprimat prin cuvinte-împrumuturi sau prin mijloace proprii de formare a cuvintelor. Atribuim termenii-împrumuturi și termenii-formanți la această axă. Formarea cuvintelor și, în special, compunerea ca mecanism de formare a noilor unități lexicale exprimă „raportul natural” dintre lucruri [*ibidem*, p. 214]. Dimensiunea *cuvânt* → *obiect* presupune și relația motivațională; pornind de la motivarea inițială a termenului-cuvânt la eventualele modificări pe care le-ar suporta.

II *Dimensiunea sintactică*. A doua dimensiune exprimă relația *cuvânt* → *cuvânt*, format prin actul motivării, prin abstractizare. Semantica acestei dimensiuni o formează relațiile dintre cuvinte, procedeul de unire a unităților de limbă.

III. *Dimensiunea pragmatică*. A treia dimensiune o formează axa *cuvânt* → *ego hic nunc* care exprimă funcția deictică a termenului, deoarece într-o societate toate activitățile sunt dictate de existența necesităților (*dura necessitas*), iar „lucrurile”, fiind evenimente sociale în denominația acestor necesități, sunt ele însele funcția acestor lucruri [297, p. 54].

Anume aceste *hic* și *nunc* ale societății sunt forța motrice în evoluția termenului-cuvânt și a terminologiei, în general. Cercetătorul Dardo Vecchi în *La terminologie dans la communication de l'entreprise: bases d'une pragmatérminologie*” [304, p. 71-73] menționa faptul că, în procesul de creare, modificare a terminologiei nu sunt implicați doar savanții, termenii fiind o operă a

întregii comunități. Pragmaterminologia pune în evidență existența și utilitatea termenilor, circumstanțele și condițiile de funcționalitate a acestora. Pragmatica este indispensabilă activizării valorii terminologice pe care o deține unitatea lexicală [247, p. 1-12].

Fiind raportați la această tridimensionalitate (*cuvânt* → *obiect*; *cuvânt* → *cuvânt*, *cuvânt* → *ego hic nunc*), termenii simpli și complecși se atașează la prima dimensiune (*cuvânt* → *obiect*), demonstrându-și caracterul onomasiologic (denumesc obiectul, sunt creații conștiente ale savanților).

În mecanismul de formare a termenilor în limbă română, atestăm următoarele:

a) unitățile terminologice se atribuie la dimensiunea semantică;

b) mecanismul de formare a unităților terminologice – la dimensiunea semantică în asociere cu dimensiunea sintactică.

Așadar, pentru a se încadra în tridimensionalitatea limbii: *cuvânt* → *obiect*; *cuvânt* → *cuvânt*; *cuvânt* → *ego hic nunc*, unitățile terminologice trebuie să îndeplinească următoarele condiții: să fie un lexem, să aibă un caracter motivat, să dispună de o paradigmă flexionară. Din punct de vedere pragmatic, să respecte funcția de bază a limbajului (= comunicarea) să presupună atitudinea subiectului față de *hic și nunc*; să ia în considerare aria de utilizatori; să acopere vidurile în comunicare; să se pretează la felul, la maniera discursului.

S-a menționat deja faptul că unitățile terminologice sunt partajate în funcție de statutul lor, autonom sau neautonom:

A) Termenul – unitate de bază a terminologiei

În accepția lui Dimitrie Cantemir, termenul este „chipul a fietecui lucru, pre carile mintea plăzmuindu-l, ca cum ieste îl înformuiește”, adică „idea” și care conține „*cfiditas* (lăt.) – ... singură ființa lucrului, ceia ce ieste”.

Cuvântul *termen* provine din latinescul *terminus* „piatră de hotar” (*termīnos movēre*), „graniță” (*termini possessionum*) etc. [192, p. 1006]. Ulterior, este utilizat cu sens de „limită”, preluat din aforismul *illius artes termini* (Cicero)/ „limitele acestei arte”. În latina medievală, *terminus*, *i*, *m* este atestat cu sens de „stabilire”, „fixare”, „determinare”, „marcare”, „notare”.

A. Dauzat indică o prezență a acestuia începând cu secolul al XIV-lea, menționând că în 1812 Mozin în lexemul *terminologie*, delimita *termin(o)*- din latinescul *terminus* „cuvânt”+ grecescul *logos* „tratat” [259, p. 705].

Terminologul Inga Druță face o sinteză a multitudinilor de definiții ale *termenului*, atestate în literatura de specialitate [45, p. 43-48]: termenul este „simbol”, „etichetă”, „desemnare”, „independent de o anumită limbă”, susceptibil de a indica un concept sau o noțiune.

Referindu-se la noțiunea de *termen*, cercetătorul Francis Debuire în articolul *La notion d'existence en terminologie* [260, p. 1105-120], relevă câteva condiții existențiale ale acestuia; și anume: a) dreptul la existență, definit prin reguli interne ale unei limbi; b) identitatea termenului (acoperă viduri terminologice); c) evitarea unor „existențe paralele” ale termenului.

Suntem parțial de acord cu aceste delimitări, menționând atestarea „existenței paralele” a termenului în mai multe sisteme terminologice, prin instalarea polisemiei terminologice.

Astfel, termenul este *unitatea terminologică autonomă* care aduce cunoștințe suplimentare despre „lucrurile” domeniului specializat și asigură comunicarea specializată în domeniul respectiv.

B) Elementul terminologic – unitate compozantă a terminologie

Elementul terminologic este unitatea terminologică neautonomă, care are menirea **de a crea termenii**.

Valentin Danilenko, referindu-se la particularitățile de formare a termenului, menționa următoarele [191, p. 76]:

1) Termenii se creează ca o denumire a noțiunilor, legate de sfera profesională îngustă; ei sunt destinați a servi drept mijloc de comunicare pentru un anumit grup de oameni în condițiile de activitate.

2) Formarea termenilor este un proces conștient (și nu spontan). „Termenii, consemna Gh. Vinokur, nu „apar”, ci „se gândesc”, „se creează” în virtutea necesității lor” [184, p. 24]. Despre oportunitatea abordării conștiente a politicii de formare a termenilor R. Budagov menționa: „Dacă nu ne vom ocupa conștient de termeni, savanții, în cele din urmă, vor înceta să se mai înțeleagă unul pe altul. Forma limbii nu este indiferentă față de conținutul științei în sine [176, p. 43].

3) Crearea conștientă a termenilor oferă posibilitatea de a controla și de a regla acest proces. Există dovezi că, deja din start, crearea termenilor științifici a devenit o chestiune „de o importanță statală” [201, p. 7].

4) Actul de formare a termenului este mai complicat decât actul de formare a cuvântului uzual. Dacă pentru ultimul este suficientă utilizarea unuia dintre modelele de formare a cuvintelor existente, atunci pentru un termen este necesară descoperirea conținutului terminologic, adică definirea noțiunii.

5) Pentru denominațiile terminologice este foarte important cât de transparentă este forma lor interioară. Principiul conținutului „transparent” al termenului, de asemenea, este unul fundamental. Funcția morfemelor în procesul de creare a cuvintelor terminologice este mai largă, decât în limba literară, morfemele fiind și clasificatoare.

6) Actul de formare a termenilor depinde de clasificarea sensurilor, în şirul cărora se va afla termenul nou format (ca denumire a sensului acestui şir), deoarece termenii unui tip de clasificare, după posibilitate, trebuie să fie alcătuiţi conform unui model de formare a cuvintelor (termen-cuvânt sau termen-sintagmă). E necesar a lua în considerare faptul că termenul deţine sensul (denumirea lui) şi reflectă, într-o măsură oarecare, conţinutul lui. Probabil, această ultimă calitate a termenului generează necesitatea creării de termeni sintagmatici, capabili să reflecte mai amplu caracteristicile noţiunii şi de aceea e foarte importantă alegerea corectă a morfemelor.

Noţiunea de *element terminologic* este pusă în circulaţie de către Dimitrie Lotte [208, p. 43]: „o parte componentă minimă a termenului cu o semnificaţie terminologică pronunţată”. În viziunea lui Valentin Danilenko, *elementul terminologic* „include, pe principii de egalitate, baza derivativă, morfemul derivaţional, cuvântul în componenţa sintagmei terminologice, simbolurile, cifrele, semnele grafice incluse într-un tip aparte al simbolurilor cuvintelor” [187, p. 9].

Cercetătorul Vasile Melnic [93, p. 13], definind *elementul terminologic*, se referă la „componente ale cuvintelor compuse care posedă sensuri stabile şi pot forma o serie de termeni cu acelaşi conţinut sau nuanţe semantice”, menţionând *productivitatea* acestora în formarea termenilor.

În manualul *Limba latină şi bazele terminologiei medicale* [90, p. 315], elementul terminologic este considerat parte a cuvântului cu un sens specializat, care se repetă *regulat* într-o serie de termeni.

Valentina Novodranova, în *Bazele latineşti în terminologia medicală* (1980), subliniază faptul că, în terminologie, formantul lexical constitutiv al termenului devine semnificativ el însuşi şi, în acest sens, dobândeşte statut de componentă derivaţională cu o semantică şi cu o structură distinctă. Trăsătura principală a elementului terminologic este exprimarea semnificaţiilor terminologice care, create în baza formanţilor pe care le motivează, se abat, deviază de la acestea prin selectivitatea semnificaţiei, prin caracterul vădit uniform, prin gradul de abstractizare etc., iar esenţialul constă în considerarea elementului terminologic ca marcator semantic şi structural deosebit în modelul derivaţional terminologic.

În prezentul studiu, **elemente terminologice sunt unităţi lexicale de origine greco-latină, care iniţial aveau un sens lexical plin, iar *in statu praesenti* sunt elemente de constituire a unui termen.**

Definiţia exclude afixele greco-latine din categoria *elemente terminologice*, deoarece acestea, în limba de origine, *nu sunt unităţi lexicale*.

În ultimele decenii, o avalanșă de compuse tematice, formate în baza elementelor savante greco-latine, a cuprins mai multe limbi. Lingviștii remarcă acest fenomen: în franceză – A. Darmesteter, în rusă – V. Vinogradov, în italiană – B. Migliorini, în poloneză – W. Manzac, în spaniolă – I. Hernandis etc.

În limba română, primul care anunță această prezență lingvistică este savantul Sextil Pușcariu (1940). Lingvistul Iorgu Iordan în *Limba română actuală* [70, p. 261] menționa: „Acestea sunt neologisme și provin din latină sau din greaca veche. Ele există în toate limbile de cultură și au, deci, un caracter internațional”.

Explicarea acestui fenomen ține în special de metalingvistică (disciplină care face posibilă analiza simbolică sau structurală a unei limbi naturale sau formalizate). Astfel, după cum s-a menționat anterior, căile de pătrundere a neologismelor în diverse limbi sunt: a) împrumutul lexical determinat de imposibilitatea de a echivala formal două sisteme metalingvistice: „În asemenea cazuri se recurge la un procedeu care constă în faptul că respectivul cuvânt nu se traduce, ci se transcrie sau se transliterează cu ajutorul mijloacelor grafice ale altei limbi” [168, p. 7-8]; b) calcul indirect (adoptarea echivalentelor).

Savanții se confruntă cu problema redării urgente a unei noțiuni recent apărute, stringență dictată de faptul că știința și tehnica progresează mai rapid decât evoluția limbii. De fapt, știința recurge la termeni abstracți, monosemantici, lipsiți de conotații și de posibilitatea de a avea sinonime. Apud „psihocratul” Quesnay (1694-1774) „nu este natural a se conforma unui limbaj care nu exprimă decât idei confuze și echivoce, dar este un lucru normal a se conforma cunoștințelor exacte în ordine naturală” [292, p. 360].

Crearea de noi cuvinte nu se realizează *ex nihilo* atât în plan morfologic, cât și semantic: diverse neologisme conțin noutatea prin asociere originală de morfeme deja înregistrate (derivare, compunere, conversiune), însă decupate în mod original și obținând statutul de neomorfe. Pre existența și existența acestor unități formează sistemul, chiar dacă noile îmbinări acoperă vidurile [258, p.13].

Astfel, terapeutul rus G. Lang (1875-1948), denumind dereglări patologice de ordin chimic ale structurii miocardului în condiții de tulburări ale procesului de alimentație, introduce termenul *miocardiodistrofie* asociind neomorfemele de origine greacă: *myos* „mușchi” + *kardia* „inimă” + *dys* „disfuncție” + *trophe* „alimentație”, prezente în lexiconul general cu statut de unități lexicale neautonome și care, la rândul lor, asigură o conjuncție conceptuală logică și o sutură transparentă a termenului, ceea ce facilitează decodificarea informației. Termenul nou apărut dispune de o capacitate de conservare și de comprimare informativă maximă.

Așadar, neologismele sunt creații rezultate din combinarea elementelor (= unități cu semnificații minime) deja existente în limbă. Creația propriu-zisă rezidă în modalitatea de stabilire a relațiilor între aceste elemente [281, p. 162-170].

Modul în care este format cuvântul demonstrează veridicitatea afirmației lui Ferdinand de Saussure: „Ce este cuvântul nou – mai exact, în ce constă dificultatea de a impune un cuvânt nou – dacă nu în afirmarea legăturii sistemice între toate părțile limbii? Se creează milioane de forme [...], dar nu există una care să se manifeste brusc, țâșnind în mod arbitrar dintr-o sursă necunoscută. Și nu numai că elementele trebuie preluate în combinațiile deja cunoscute, ci mai mult, totul este, de fapt, pregătit pentru a da naștere unei noi combinații” [299, p. 107].

Conceptul *neologie* presupune nu doar o acumulare de neologisme (termeni noi în diferite domenii de activitatea), dar și un act de creativitate individuală în limita dihotomiilor sau trihotomiilor: limbă – vorbire; uzaj – limbă literară; sincronie – diacronie; limbă – vorbire – istorie etc. [281, p. 162-170].

Lexiconul general achiziționează termenul *miocardiodistrofie*, propunându-l ulterior altor limbi: engl. *myocardiodystrophy*, fr. *myocardiodystrophie*, germ. *Myokardiodystrophie*; termenul substituind o lungă și obscură perifrază: *disfuncție în procesul de alimentare a mușchiului cardiac*. În așa mod, greaca și latina au rol de limbi savante, predestinate a unifica limbajele științifice naționale. **La începutul secolului al XX-lea erau identificate 925 de elemente terminologice, care generau 3 700 de termeni medicali** [144, p. 32].

Nucleul lexiconului general internațional îl formează unitățile lexicale autonome (= termenii) și neautonome (= elemente terminologice) de origine greco-latină (așa-numitele „cultisme”). Limbile greacă și latină stratificate (deoarece nu au evoluat în timp) furnizează unități lexicale preponderent monosemantice, aspect decisiv în constituirea termenilor.

Prioritatea unităților lexicale savante se bazează pe următoarele aspecte:

A. Criteriul lingvistic

- reduc confuzia informației;
- asigură o precizie maximă a noțiunii;
- desemnează un concept delimitat și stabil;
- conferă termenului univocitate semantică;
- sunt transparente (aspect structural);
- se conformează normelor gramaticale existente într-o limbă.

B. Criteriul sociolingvistic

- rezultă dintr-o necesitate, denumind un concept nou;
- sunt ușor de memorat;

➤ sunt adecvate nivelului lingvistic.

Elena Kubreakova [199, p.13] consideră lexiconul internațional o totalitate de unități lexicale, a căror funcționare în limbă este dictată de două mecanisme – nominativ și sintactic; unul este responsabil de selectarea și de crearea unităților denominative, altul – de arhitectura cuvântului.

Tendința onomasiologică (concept → nume) de a denumi noutățile tehnico-științifice în baza unităților lexicale deja existente în limbă (în plan pragmatic „formațiunile savante” țin de domeniul generalului prezentând invariante cu sens unitar și concepte bine stabilite: *angi(o)-* < gr. *angeion*, „vas (sângvin)”; *clin(o)-* < gr. *kline*, „pat”; *-fobie* < gr. *fobos*, „teamă” etc.) produce integrări conceptuale noi. Fiind solicitate în plan sintagmatic, în situația de a acoperi golul denominativ, se realizează în variantele sale: *angi(o)*¹-, „receptacul”: *angioblastom* „tumoare musculară malignă” – clinică; *angi(o)*²-, „canal”: *angiocolită* „inflamația căilor biliare” – clinică; *angi(o)*³-, „vas arterial”: *angioragie* „hemoragie arterială” – clinică; *angi(o)*⁴-, „de culoarea sângelui”: *angiolupoid* „tuberculoză cutanată atipică, caracterizată prin plici roșii” – clinică etc.; *clin(o)*¹-, „a sta culcat”: *clinomanie* „preferință obsesivă pentru poziția culcat, pentru pat” – psihomedicină; *clin(o)*²-, „tratarea pacienților imobilizați la pat”: *clinician* „medic care studiază și tratează bolile prin observație directă asupra bolnavilor” – clinică.

O unitate „se realizează” sau „se manifestă” în variantele sale, primind determinări contextuale și situaționale [30, p. 166]. Variantele, puse în situația de a se acomoda noilor noțiuni în funcție de domeniile de activitate care le solicită, suportă modificări de semnificație prin restricție sau extindere semantică. Astfel, lingvistul francez Jean Peytard (1975) remarcă faptul că regulile de utilizare sau de combinare a formanțelor practice sunt stabile, dar „răsfoind edițiile *Petit Larousse* din 1924 și 1964 se poate observa stabilitatea semantică a unor prefixe grecești, regresivitatea altora sau progresivitatea unei clase mobile: *auto-* a devenit polisemantic în urma dezvoltării industriei de automobile sau *tele-*, în exclusivitate termen tehnico-științific, în *Littre* atașează șapte baze, dintre care una este autonomă, se combină în *Grand Larousse du XXe* s. cu 47 de baze, dintre care 15 sunt autonome și pătrund în limba comună în care funcționează în calitate de prefix și în calitate de substantiv” [cit. după 293, p. 360].

1.5.1. Delimitarea statutului elementelor terminologice în sistemul morfematic al limbii

Aspectul capital al limbii este că ea, limba, comportă anumite diviziuni, anumite unități care se pretează delimitărilor [299, p. 113]. Infiltrate în lexiconul general, elementele

terminologice de origine greco-latină se cer categorisite la un anumit tip de formare internă a cuvintelor: derivare, compunere, conversiune.

Problema delimitării statutului intermediar al elementelor savante este în vizorul specialiștilor-derivatologi de mai mult timp: E. Pichon, 1942; M. Cohen, 1950; A. Martinet, 1970; H. Marchand, 1960; J. Dubois, 1962; Guilbert, 1975; E. Kubrekova, 1965; V. Grigoriev, 1959; Gr. Cincilei, 1975, 1980; V. Vascenco, 1975; M. Stepanova, 1979; I. Dumbrăveanu, 1980 etc. În lingvistica universală, problema în cauză a suscitat o serie de controverse: unii savanți considerându-le afixe și deci mijloace de derivare (A. Darmesteter, B. Migliorini, V. Grigoriev etc.); alții – părți constitutive ale unor cuvinte compuse (N. Pospelov, F. Ciobanu); a treia categorie de cercetători recunoaște caracterul lor intermediar (I. Iordan, F. Dimitrescu, N. Șanskii).

Fenomenul de desemantizare – transformare a unui cuvânt în afixoid – este elucidat de către V. Bogorodițki deja în 1913. Lingvistul remarcă posibilitatea de trecere a unei componente a compunerii în afix; în situația în care „al doilea element de compunere, în virtutea utilizării regulate, uneori preia funcția sufixului; exemple de acest tip sunt des întâlnite în germană. Astfel sunt sufixele de tipul: *-bar*, *-haft*, *-tel* etc.” [citat după 176, p. 100].

„La sufixele-împrumuturi, scrie E. Galkina-Fedoruk în *Современный русский язык. Лексика* [185, p. 70], se atașează și [...] rădăcinile de origine greacă: *graf*, *fil*, *fob*, *metr*, *scop*, morfeme care se transformă din rădăcini autonome în sufixe”.

Analizând cuvintele de origine engleză de tipul *childhood* „copilărie” și *boyhood* „adolescență” etc. în plan istoric, Elena Kubreakova [200, p. 15-16) menționa că acestea pot fi considerate drept cuvinte compuse (din *hood* „stare”, „înfățișare”, „situare”). În plan sincron, însă, acestea nu-s decât sufixe, incluzându-se în sistemul derivațional de formare a cuvintelor.

În situația în care savanții sunt martorii acestei metamorfozări, descrierile sincronice și diacronice ale acestor lexeme sunt destul de controversate. În special, în momentul în care are loc formarea noilor afixe, când un morfem sau altul își menține unele caracteristici de lexem independent, dar concomitent se utilizează în calitate de morfem derivațional, având loc astfel o modificare funcțională de statut.

În procesul dezvoltării istorice a limbii române, sistemul de formare a cuvintelor suportă modificări. A lua în considerare doar aspectul etimologic în formarea de noi cuvinte este inacceptabil din punct de vedere sincron. Sunt necesare investigații de comparare a două aspecte: diacronic și sincron, care elucidează două stări ale morfemului: primară (plan diacronic) și secundară (plan sincron).

Elena Kubreakova [*ibidem*, p. 44-45] menționa că, în limita unui cuvânt, fiecare element lingvistic poate fi sau rădăcină (temă), sau afix. Problema opoziției rădăcină $\neq$ afix, în limita funcțională a acestora, se soluționează:

- determinând statutul morfemelor versus limbă, în general (etapa I);
- realizând o analiză morfologică: morfeme dependente, relativ dependente, independente (etapa II).

Autoarea evidențiază faptul că în procesul de transformare rădăcină $\neq$ afix are loc:

- delimitarea a două variante ale unuia și aceluiași morfem; fenomen numit în lingvistică dividere (diferențiere) care arată o izolare fonologică, grafică, semantică, morfologică etc., fiind un marker al apariției unui nou afix;
- modificarea poziției centrului semantic; de la componenta finală, într-un cuvânt compus obișnuit, la componenta inițială sau care precede un prefix, într-un derivat afixal;
- estompări ale sensului primar până la abstractizare.

În delimitarea derivatelor afixale de compusele tematiche, cercetătorii în domeniu aplică diverse criterii:

- a) existența sau inexistența paralelă a unor cuvinte;
 - b) productivitatea;
 - c) existența sau inexistența trăsăturilor comune cu prefixe propriu-zise (Fleicheir, p. 106);
 - d) posibilități de combinare:
1. (și) cu afixe sau numai cu rădăcini (Spence F. P. p. 324-333);
 2. cu teme existente independent sau nu (E. W. Marchand p. 11, 87) [apud 63, p. 13].

Lingvistul rus Nicolae Șanskii delimitează două criterii esențiale în distincția afix $\neq$ afixoid: a) posibilitatea morfemelor de a avea caracteristici și de afix, și de rădăcină; b) atestarea literelor de legătură (interfixelor) indică prezența unui cuvânt, componentele căruia nu sunt afixe. Acestea sunt unități semantice autonome sau afixoidale, în funcție de caracterul și de particularitățile de utilizare [243, p. 91-117].

În *Formarea cuvintelor în limba română*, volumul al II-lea. *Prefixele* [63, p. 12-14], se menționează următoarele:

1. Criteriul general de delimitare a derivatelor cu prefixe de compusele cu prepoziții omonime oferă posibilitatea de reconstruire a unui grup sintactic originar, care indică prezența unui compus tematic. Într-un derivat afixal elementele constitutive nu au o sintaxă firească.

2. Criteriul semantic este utilizat în delimitarea derivatelor de compusele de adverbe omonime: a) *prea-* „peste măsură, din cale afară, excesiv de mult” – *preaplin*. Acest cuvânt poate fi considerat compus atât cu sens abstract „ceea ce depășește un anumit nivel, ceea ce este

prea mult”, cât și cu cel concret din tehnică „dispozitiv de evacuare automată a lichidului care depășește un anumit nivel în rezervor”; b) *prea-* „foarte” formează derivate prefixale.

3. Criteriul semantico-noțional asociat cu criteriul etimologic al provenienței din cuvinte autosemantice sau din instrumente gramaticale este utilizat în deosebirea dintre prefixe și elemente de compunere tematică (elemente fără existență independentă în limba română): a) elementele de compunere au sensuri lexicale; b) prefixele exprimă, de obicei, relații.

În *Formarea cuvintelor în limba română*, volumul al III-lea. *Sufixe* [64, p. 11], în delimitarea derivatelor cu sufixe de compunerea tematică (fără existență independentă în limbă) este indicat criteriul semantico-noțional, asociat criteriului etimologic al provenienței din cuvinte autosemantice, la care se adaugă unele indicii formale ale elementelor de compunere: topica dublă – segment nu numai final, ci și inițial – a multora dintre ele.

În funcție de cele expuse anterior, ne propunem să sintetizăm aceste criterii prin opoziția rădăcină ≠ afix, considerându-le două polarizări semantice ale unui cuvânt [214, p. 35-38].

Metoda modelării de sistem, considerând-o optimă, vom încerca s-o interpretăm în dilema existentă. Specificul gnoseologic al metodei de modelare (interpretarea în sistem), precum și teoria analogiei sunt eficiente în verificarea a două supoziții: dacă două manifestări sunt identice, atunci caracteristica uneia delimitează caracteristicile alteia. În cazul nesuprapunerii unor caracteristici, este exclusă existența unui model aparte [237, p. 158].

Tehnica analogiei demonstrează unele necorespondențe ale caracteristicilor (afix, „cultisme”, rădăcină) și care, la rândul lor, constituie o dovadă de prezență a unui nou tip de formare a cuvintelor – afixoidarea, subprocedeu al compunerii.

Afixoidele sunt rezultatul unei îmbinări reușite de caracteristici nominale și structurale (lingvistice):

- radicalul nominalizează realitatea extralingvistică. Substantivul denumește materia, substanța;
- afixoidul se apropie de substantiv, denumind substanța într-o formă mai abstractă, dar, totodată, organizează materia lingvistică, o categorisește, devenind clasificator;
- afixul, spre deosebire de afixoid, e nenominativ, organizând, clasificând materia lingvistică (Tab. 1.2).

Conform criteriului funcționalității, afixoidele au utilizare, cu predilecție, în limbajele specializate.

Tabelul 1.2. Afizoidele – criterii de delimitare de statut

Rădăcină	Afizooid	Afix
I. Criteriul etimologic		
Sunt cuvinte autosemantice.	+ –	Origine controversată (instrumente gramaticale).
II. Criteriul semantico-noțional		
Nucleul concentrează semnificația cuvântului.	± +	Categorisește: a) endocentric; b) exocentric.
III. Criteriul derivațional (posibilități de combinare)		
Cu rădăcini și cu afize: a) prezența vocalelor de legătură <i>o/ e/ i</i> (interfixe) în compuse tematice; b) formează compuse în baza îmbinărilor.	+ – Posibilități variate de combinare; autocombinarea afizooidelor (<i>cardi(o)- + -patie</i>).	Numai cu rădăcini sau cu rădăcină + afiz.
IV. Criteriul pozițional		
Poziție de centru (în compuse tematice este segment prim sau segment final).	± ± Topică bipozițională ↓ ↓ prefixoid ↓ sufixoid afizooid ambipozițional	Topică monopozitională: prefix sau sufix.
V. Posibilitatea de a avea sinonime, omonime, paronime		
Cazuri frecvente.	+ –	Cazuri unice.

Deci hibridarea categoriilor rădăcină și afiz permite afizooidului să beneficieze de „un statut dublu” [66, p. 557-563] care, în plan diacronic, detașându-se de rădăcini, formează un stadiu intermediar între compunere prin juxtapunerea segmentelor, amalgamarea lor într-un singur segment [240, p. 133], în plan sincron, plasându-se între rădăcini și afize, indică tendința spre afizare. Dar această tendință nu ne permite totuși să le considerăm unități cu statut de afiz, deoarece:

- acest proces de tranziție (rădăcină → afiz, proces de gramaticalizare) poate dura, fiind atestat deocamdată numai în cazuri singulare de deetimologizare completă (< lat. *mens, mentis*,

„minte”: < lat. *medicamentum* > *medica-* (< lat. *medico*, *-are*, „a medica” + < lat. *-mentum*, „minte”; tratează cu mintea) → *-mente*, constituent al adverbelor: *actualmente*, *totalmente* etc.;

- uneori se atestă procesul invers de lexicalizare.

Prezența fenomenului de lexicalizare a afixoidelor:

1) *-liză* < gr. *lysis* „disociere, dizolvare”: „Se vor extrage dinții care nu pot fi recuperați, având o mobilitate sporită a *lizei* osoase” [37, nr. 3, 2015, p. 8];

2) *-pareză* < gr. *paresis* „slăbire, paralizie”: „La 31 de pacienți s-au depistat *pareze* ale coardelor vocale” [*ibidem*, nr. 3, 2015, p. 72];

3) *-mnezie* < gr. *mneme*, *mnesia* „memorie”: „...obținerea unei ameliorări *mnezice*, legate de amintiri...” [*ibidem*, nr. 4, 2016, p. 56];

4) *-plastie* < gr. *plastis* „modelare, formare”: „Modelarea țesuturilor noi gingivo-periostale se face prin procedee de *plastie*” [*ibidem*, nr. 3, 2015, p. 10];

5) *-stază* < gr. *stasis* „încetare, oprire”: „...atonie și dilatarea vasculară cu *stază* intracapilară se soldează cu apariția leziunilor distrofice” [*ibidem*, nr. 4, 2006, p. 26].

Pentru denumirea elementelor terminologice greco-latine s-au propus termenii *pseudoprefix/ pseudosuffix* (Migliorini B.), *суффиксированные элементы* [169, p. 154], *semiafix* și, respectiv, *semisuffix/ semiprefix* [229, p. 250], *elemente de compunere* [66], *recompose* [282, p. 131-135], *агглютинативные элементы* [224, p. 155], *препозитивные деривационные форманты и постпозитивные деривационные форманты* [211, p. 113-135], *structure du vocabulaire savant* [257, p. 1]; *interfix* [245, p. 340] etc.

Dar, deoarece aceștia creează ambiguități, considerăm noțiunea *afixoid* (*afix* + *oid* < gr. *eidos* „asemenea”) cea mai adecvată situației lingvistice.

Termenul *afixoid* este pus în circulație în 1959 de către Nicolae Șanskii, explicat ca fiind asemănător afixului tipic (*afixoid* = *afix* + *oid* cf. gr. *eidos* „în formă de, aspect, aparență”).

În structura morfematică a limbii, elementele terminologice sunt afixoide, elemente de compunere provenite din unități autosemantice, care dețin o poziție intermediară între cuvânt și afix; statut ce permite beneficierea de caracteristici nominative și structurale.

În 1956, J. Dubois și G. Janannon atestă 150 de afixoide în franceză [265, p. 10-13]. În 1970, Fl. Ciobanu, F. Hassan, în *Glosarul de elemente compuse* [25], includ 834 de „cultisme”. În 1975, Gr. Cincilei se referă la 660 de afixoide în franceză și la 700 de afixoide în limba română [240, p. 33]. Henri Cottez în *Dictionnaire de structures du vocabulaire savant: Eléments et modèles de formation* [257, p. 9] se referă la un număr „un pic mai mare decât 2 700 de formanți” (nota autorului: în dicționarul lui Henri Cottez sunt atestate și variante ale afixoidului-invariantă).

Valeriu Rusu [144, p. 41-88] în capitolul *Origine și sens evocat* atestă 2 177 de „rădăcină, prefix, sufix”, utilizate în terminologia medicală. Lexicograful nu face nicio diferență între elementele de compunere și elementele de derivare.

Remarcând caracterul clasificator al elementelor terminologice/ afixoide, Angela Bidu-Vrăncianu consideră inevitabilă delimitarea categoriilor noționale ale lexicului medical și se referă la „grupuri semantice maximal de vaste”, de o importanță majoră în organizarea lexicului specializat. Cercetătoarea are în vizor elementele terminologice postpozitive/ sufixoidele [15, p. 41-43].

a. Categoria stării fiziologice și patologice: *-liză, -manie, -pexie, -fobie, -toză, -stază, -stenoză, -tomie, -tonie* etc.

b. Categoria proceselor: *-ită, -oză, -omă, -emie, -patie, -ragie* etc.

c. Categoria obiectelor: *-graf, -metru, -mer, -scop, -tom* etc.

d. Categoria științelor și domeniilor: *-logie, -terapie, -iatrie* etc.

O altă clasificare o propun R. Beleaev și M. Dokulina [*apud* 93, p. 20]:

1. Elemente terminologice care indică trăsături, calități, proprietăți specifice: *-stenie* „putere, forță”; *-dinamie* „putere”; *-croie* „culoare” etc.;

2. Elemente terminologice care denumesc procese, ocupații, îndeletniciri.

Cercetătorul Vasile Melnic delimitează și **categoria „substanței”**, incluzând sufixoide care își au originea în substantivele grecești: *-cardie* „inimă”, *-cel* „hernie”, *-derm* „piele” etc.

În funcție de structură, cercetătorul [*ibidem*, p. 21] se referă la: a) rădăcini grecești echivalente cu denumirile anatomice latinești: < gr. *rhin* = < lat. *nasus* „nas”; < gr. *chel* = < lat. *labium* „buză” etc.; b) elemente terminologice finale (= postpozitive/ sufixoide) care indică anumite modificări patologice ale organelor și țesuturilor, intervenții chirurgicale, metode de diagnosticare și tratament etc.: *ectomie, necroză* etc.; c) „afixe identice cu rădăcinile elementelor grecești”: *a-/ an-* „negație, lipsă”; *de-* „depărtare”; *dis-* „dereglare”; *-om* „tumoare” etc.

Anterior s-a menționat faptul că noțiunea de *element terminologic* se cere raportată la **existența în limbile savante a unității lexicale autonome**, care a posteriori devine parte a unui cuvânt/ termen. Dar remarcăm prezența sufixelor, în special, în structura elementelor postpozitive/ sufixoide: < gr. *pathos* „boală” + *-ia* → < gr. *pathia* → sufixoidul *-patie* „boală, suferință”; < gr. *-skopia* < gr. *skopein* „a privi” + *-ia* → < gr. *scopia* → sufixoidul *-scopie* „observație”, „examinare”, „privire”; < gr. *pexis* „fixare” + *-ia* → < gr. *pexia* → sufixoidul *-pexie* „fixare” etc. Unei derivări duble (prefixare/ sufixare) este supus elementul terminologic *-ectomie* = < gr. *ek* „în afară” + < gr. *tome* „tăiere” → < gr. *ektome* + *-ia* → < gr. *ectomia* „excizie”,

„extirpare”, „tăiere”; aceste elemente terminologice sunt viabile prin ambiția lor de a se relexicaliza.

Nina Cuciuc clasifică afixoidalele care au tendința de a se relexicaliza în: 1) elemente terminologice sufixoidale ce exprimă semantismul anomaliilor, dereglărilor din organism; 2) elemente terminologice sufixoidale înzestrate cu valoare semantică de manifestare a unei acțiuni, rezultat de acțiune sau manifestarea unei stări; 3) sufixoide neclasificate conform unui criteriu comun [36, p. 81].

1.5.2. Variația, variabilitatea și elementele terminologice/ afixoidale

Terminologul Wuster delimita două tipuri de variație lingvistică:

a) Variația diacronică (tridimensionalitatea temporală „până acum” – „inițial” – „până atunci”) – etimologie, sinonimie etc.

b) Variația interlingvistică („analiza conceptului în studiul semnului lingvistic”).

Referindu-se la variabilitate, savantul delimitează trei niveluri:

1. Variația stilistică („norma a ceea ce este” sau *norma descriptivă* versus „norma a ceea ce ar trebui să fie” – *norma perspectivă*).

2. Variabilitatea individuală (individul în situație de producere a actului de comunicare) – *factorul extralingvistic*.

3. Variabilitatea în funcție de domenii (transferul de domeniu implică diferențe, inclusiv vulgarizarea, care generează modificarea definiției) presupune împrumutul la nivel de formă → neologie → transfer semantic conceptual. Elementul terminologic suportă transfer de semnificație, formând relații de omonimie conceptuală – «*synnformhomonyme*» [apud 253, p. 16-30].

Parafrazând afirmația lui M. Leiris: „Cuvintele sunt dintre cele mai cameleonice ...”, menționăm caracterul cameleonic al elementelor terminologice. Aceasta demonstrând-o prin ilustrarea arborelui genealogic al lui *tele-* (unul dintre cele mai productive elemente în limbile de cultură), realizat de către Jean Peytard [291, p. 37-44] și Florica Dimitrescu [42, p. 180-184]. Prezentăm ambele modele pentru a fi comparate și evaluate (Tab. 1.3).

Jean Peytard își propune să studieze modul în care radicalul *télé-*, utilizat inițial în limbajul specializat, pătrunde în limba comună, în care funcționează cu statut de prefix. Această disponibilitate este dictată de un anumit grad de productivitate și de anumite condiții care generează estomparea semantică a radicalului. Lingvistul francez a delimitat două eșantioane de studiu.

Tabelul 1.3. Funcționalitatea lexicală a elementului terminologic *tele-*

Florica Dimitrescu <i>Tele-</i> < gr. <i>tele</i> „depărtare” <i>Tele</i>⁻¹ – cuvinte ale limbajului științific, care denumesc aparate sau acțiuni legate de noțiunea de depărtare: <i>telediscop, teledirijare, teleschi</i> etc. <i>Tele</i>⁻² – „ce se referă la televiziune”: ex. <i>telereclamă, telespectator, teletransmisie</i> etc. <i>Tele</i>⁻³ – cuvinte efemere (caracter ironic, glumeț): <i>teleașteaptă, telemanie, telepărinte, teleplictis</i>.	Jean Peytard face o evaluare de semnificație a afixoidului având în vedere funcționalitatea lui <i>télé-</i> în baza gradului de motivare (sunt analizate lexeme aflate în circulație în sec. al XIX-XX-lea): a) <i>téle-</i> – motivare specifică; aici se includ termeni realizați după schema: <i>télé-</i> + unitate neautonomă: <i>télescope, télévision, télésonic</i> etc. b) <i>télé-</i> – motivare extinsă; schema de formare a cuvintelor fiind: <i>télé-</i> + elemente autonome: <i>télécomande</i> etc.
---	---

În **eșantionul I** se includeau trei surse lexicografice:

- *Grand Dictionnaire Universel Larousse* (1866 – 11876): 21 de cuvinte;
- *Littré* (1863 – 1877): 19 cuvinte;
- *Dictionnaire General* (1890 – 1900): 13 cuvinte.

Eșantionul II se constituia din două surse lexicografice:

- *Larousse sec. XX* (1953): 98 de cuvinte;
- *Encyclopédie Quillet* (1955): 80 de cuvinte.

De asemenea, s-au utilizat diferite ediții ale dicționarului uzual *Petit Larousse* (1924 – 1963). Concluziile sunt următoarele:

- Radicalul de origine greacă *télé-* este un prefix polisemantic care poate fi sesizat:
 - În postură de element prepozitiv cu valoare semantică „departe”, „de departe”.
 - În calitate de prefix, are valoarea semantică „care este propriu televiziunii”.
 - Cu statut de prefix, are și o altă valoare semantică „ceea ce se atribuie telefericului (funicular pentru transport de persoane)”.
 - Cu valoare de substantiv, are următoarele valori semantice: substantiv la genul masculin – „teleferic”; substantiv la genul feminin – „televiziune”.
- Télé-* a devenit prefix în virtutea următoarelor condiții:

- o rapidă dezvoltare tehnică (1950-1961) care a generat folosirea tehnicilor de comunicare la distanță;
- explozia cantitativă de cuvinte formate cu *télé-*;
- schimbările în distribuția lexicală care permit dominarea „motivării lărgite” să predomine „motivarea specifică”;
- asocierile cu baze (segmente lexicale) care aparțin unui lexic diferit și variat.

Motivarea extinsă a lui *télé-* se explică prin pătrunderea lui în lexicul general. Astfel, trecerea lui *télé-* în uzul general (Jean Peytard) a fost încurajată de formarea variantelor omonimice: *télé*⁻¹ „télévision”; *télé*⁻² „télépherique”.

Dicționarul Actualizat de Neologisme [83, p. 858-861] atestă 154 de termeni care conțin prefixoidul *tele-*. Sistematizarea cuvintelor compuse cu acest afixoid au rezultat în următoarele eșantioane semantice (Tab. 1.4).

Tabelul 1.4. Eșantioane semantice în cuvintele care conțin afixoidul *tele-*

Sens primar	Modificări semantice
<i>Tele</i>⁻¹ (66 de termeni) „departe” a) <i>tele-</i> + unitate neautonomă: ex. <i>telepat</i>, <i>telestezie</i>, <i>telescop</i>, <i>telealgie</i> etc. b) <i>tele-</i> + unitate autonomă, formată din prefixoid + sufixoid: <i>telecardiogramă</i>, <i>teleautograf</i> etc.	<i>Tele</i>⁻² (55 de termeni) „se referă la televiziune”: a) <i>tele-</i> + lexem autonom: <i>teleenciclopedie</i>, <i>telecentru</i>, <i>teleafișaj</i> etc.; b) prezența cuvintelor-valiză: <i>tele/ viziune</i> + <i>electri/ fică</i> = <i>telefica</i>; c) recrutarea unităților neautonome din limbajul specializat: <i>-fagie</i> (< gr. <i>phagein</i> „a mânca”, medicină): <i>telefagie</i> etc. <i>Tele</i>⁻³ (7 termeni) „se referă la teleferic”: <i>tele-</i> + lexem autonom: <i>telecabină</i>, <i>teletransport</i>, <i>telesanie</i>, <i>telescaf</i> (în terminologia maritimă) etc. <i>Tele</i>⁻⁴ (16 termeni) „telefon; se referă la telefon”: a) <i>tele-</i> + lexem autonom: <i>telemobil</i>, <i>televânzare</i>, <i>teletax</i>; b) derivate ale cuvântului <i>telefon</i>: <i>telefonometru</i>,

c) <i>tele-</i> + lexem din vocabularul general: <i>telebusolă, teleprelucrare</i> etc.	<i>telefonogramă</i> etc. <i>Tele</i> ⁻⁵ (10 termeni) „se referă la telecomunicații”: a) <i>tele-</i> + unitate autonomă: <i>teleconferință, teledialog, telemarketing, teletip, teleimprimator</i> etc.; b) <i>tele-</i> + unitate neautonomă: <i>telegraf, telegramă</i> .
--	--

Informația referitoare la paternitatea termenilor, de care dispunem, este următoarea: elementul formativ *tele-* este atestat în compusele savante deja prin secolul al XVI-lea. În 1611, J. Tarde folosește termenul *telescop*, pentru invenția lui Galilei. În 1873, este utilizat verbul *a telescopa* (sens figurat) de către Hubner în situația în care se referea la o ciocnire de trenuri.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, Miot creează termenul *telegraf* pentru a denumi aparatul inventat de frații Chappe. În 1842 Mozin pune în circulație cuvântul *a telegrafia*, iar la 1866 se atestă termenul *telegrafist*. Cuvântul *telefon* este utilizat de către Sudré pentru a denumi un aparat acustic; termenul este preluat mai târziu, în 1876, de către G. Bell. La sfârșitul secolului al XIX-lea sunt atestate și cuvintele: *a telefona, telefonic, telefonist*. Termenul *telepatie* este un anglicism, creat de Myers în 1882. În 1887, francezul Jacquez introduce termenul *teleferaj*, după modelul englez *telpherage* (1883, Fleeming Jenkin) de la care provine termenul *telefer* (sfârșitul secolului al XIX-lea) [259, p. 703].

În prezent, asistăm la alte modificări de statut – segmentul *tele*⁻⁴ „telefon, se referă la telefon”:

a) tendință de lexicalizare: pe panourile de publicitate și în mass-media este utilizat cuvântul *Tellus* (rețea, saloane de telefonie (Makler, 06.01.2013, p.118): *tell-* „telefon”(variantă fonică care îl face diferit de altă variantă lexicalizată *tele*⁻² „televizor”) + *-us*, terminație latină, genul masculin, declinarea a II-a; această terminație este prezentă și în alte cuvinte noi – *Domus* etc.;

b) statut de sufixoid: dacă inițial elementul *tele-* s-a impus ca prefixoid, acum suntem martori ai transformării acestuia în sufixoid: *tele-/ -tel* (varianta *tele*⁻⁴ prin trunchiere de cuvânt: *Eurotel GSM Service* (repararea rapidă și calitativă a telefoanelor, standard european) (Makler, 06.01.2016, p.118), format din *Euro/ pa/ + tel/ efon*. Un alt cuvânt este *Voxtel*, serviciul de telefonie mobilă cu largi rețele în Republica Moldova: < lat. *vox* „voce” + *-tel*;

c) este atestat în poziție mediană: *Moldtelecom*, în cuvinte formate prin conjuncția mai multor segmente fonice.

Aceasta demonstrează posibilitatea lui *tele-* de a se acomoda la diverse necesități de denotație pentru care își delimitează dreptul de a fi utilizat în diferite poziții într-un cuvânt: element prim, median, final; până la libertatea de a constitui de unul singur o unitate lexicală autonomă.

Actualmente, *tele-* pătrunde în domeniul medicinei, combinându-se cu unități lexicale autonome: *telemedicină*, „consult medical la distanță și chiar operarea pacientului”; de aici termenii *teleencefal*, „volum *telediastolic* și volum *telesistolic* al ventriculului stâng” [37, 2006, nr. 3, p. 40] etc.

Utilizarea strict intradisciplinară din cadrul unui singur domeniu de activitate conservă parțial sau total conceptul-invariantă, asigurându-i semnificație singulară. E cazul unităților lingvistice de tipul *-algie*, *-ectomie* etc., utilizabile doar în medicină și care, actualmente, pretind spre o lexicalizare. În funcție de complexitatea domeniului de activitate, variabilitatea interdisciplinară poate impune și modificări de nuanță a conceptului-invariantă. Este cazul prefixoidului *angio-* (< gr. *angion* „vas”) care, fiind utilizat doar în medicină, dar achiziționat de diferite subdiscipline medicale, suportă anumite modificări de sens: a) **anatomie** – „vas anatomic”: *angiogenie*; b) **clinică** – „receptacul”, „de culoare roșie”: *angioblast*, *angiolupoid* (tuberculoză atipică).

Variabilitatea interdisciplinară presupune conceptualizarea elementului terminologic/afixoidului, pretată la solicitările (necesitățile) semantico-noționale ale unui domeniu de activitate (în funcție de dimensiunile cu care se operează). Anume aici elementele terminologice își demonstrează valența de variabilitate, fiind susceptibile a lua aspecte diferite (în plan semantic).

Conform teoriei comunicării, conceptul (conținutul termenului) atașat limbii și structurii sociale evoluează, adăugând noi caracteristici. Conceptul-invariantă supus proceselor de expansiune și restrângere semantică, precum și combinarea lor prin succesiune sau alăturare simultană este transformat în concepte-variante: elementul terminologic **brahi-** (< gr. *brakhys* „scurt”, „îngust”): a) în medicină, anatomie „scurt” – *brahidactilie*; b) în geografie, „scurtime” – *brahisinclinal*; c) muzică „prescurtat” – *brahicatalectic*; d) lingvistică „elipsă” – *brahiologie*; e) biologie, „mic” – *brahipod*; elementul terminologic **demo-** (< gr. *demos* „popor”): a) istorie antică, „popor de rând” – *demos*; b) științe sociale, „populație” – *demografie*; c) etnografie, „creații și tradiții populare” – *demologie*; d) medicină, „aglomerație de oameni” – *demofobie*; e) politică, „popor” – *democrat*; f) uz general, „creare de popularitate” – *demagog* etc.

După cum s-a menționat anterior, un factor determinant în formarea variantelor este cel **extralingvistic** – necesitatea denominativă a limbii. Elena Kubreakova [200, p. 18] menționează

doi factori extralingvistici: a) volumul și rapiditatea de extindere a categoriilor noționale; și b) cantitatea de cuvinte capabile să dețină statutul de modele tematice în formarea noilor lexeme.

La nivel intralingvistic, se delimitează capacitatea elementelor terminologice de a interacționa în planuri fonetic, morfologic, lexical.

Formarea variantelor unuia și aceluiași element terminologic se pretează, în special, la variații de ordin fonetic de tipul: *acid(i)-/ acid(o)-* < lat. *acidus* „acru”; *cal(i)-/ cal(o)-* < gr. *kalos* „frumos”; *celcidi-/ cecido-* < gr. *kekis, idos* „gală” (aici prezența variantelor fonetice poate fi explicată prin faptul că prima variantă este o formă franceză a afixoidului de origine greacă): *cecidiofite, cecidogen* (biologie, botanică etc.); *chemi-/ chemi(o)-/ chimi(o)-* < gr. *khymos* „suc”: *chemotaxie* (medicină), *chimosteriliză* (chimie) etc.

Compatibilitatea/ incompatibilitatea elementelor terminologice de a forma un lexem nou în plan lexico-gramatical și în plan semantic este o caracteristică destul de importantă, dictată de o serie de factori:

1. În planul variantelor fonetice, un domeniu sau altul a acceptat o anumită variantă a elementelor terminologice care se pretează la formarea unor noi termeni.

În cazul variantelor *chemi(o)-/ chemo-/ chimi(o)- -chimie* < gr. *khymos* „suc”, prima variantă este utilizabilă în terminologia tipografică: *chemigraf, chemigrafie*; iar variantele doi și trei sunt disponibile a fi utilizate în alte domenii de activitate, uneori formând paronime: *chemoluminiscentă/ chimiluminiscentă* (biomedicină), *chemoterapie/ chimioterapie* (medicină); *chimiotaxie/ chemotaxie* (medicină) etc.

2. În planul variantelor de semnificație putem discuta despre compatibilitatea semantică. În cuvântul *chemifer* elementul terminologic *chemi(o)-* a conservat sensul primar (< gr. *khymos* „suc”) și desemnează proprietatea de a conduce seva, fiind utilizat în botanică. Substituirea lui *chimi(o)-* cu *chemo-* sau *chemi(o)-* ar pune în pericol semnificația termenului. Aceeași situație e valabilă și pentru *chimotripsină* „suc gastric” (biomedicină). Și viceversa, în cuvintele *chemomorfoză, chemosorbție, chemoestezie, chemotrofie* (biomedicină) elementul terminologic *chemo-* are sensul de „chimie, de origine chimică”; semnificație dobândită prin extinderea sensului primar.

3. Compatibilitatea se realizează uneori și prin acceptabilitatea afixoidului în caz de comunitate de origine. Elementele terminologice *hipno-* < gr. *hypnos* și *somn(o)-* < lat. *somnus* (ultimul neatestat în calitate de afixoid) au același sens „somm”, formând chiar și relații de sinonimie: medicament *somnifer* (purtător de somn) sau *hipnotic* (raportat la somn). Totuși substituirea segmentului *somni-* din *somnifer* prin *hipno-* este inadmisibilă. Este vorba de

incompatibilitate de origine: în cuvântul *somnifer* ambele elemente formative (< lat. *somnus* „somn” + < lat. *ferre* „a purta”) sunt de origine latină. Această legătură însă nu este fără excepții.

Ambele elemente terminologice *adipo-* < lat., *adipis* și *lip(o)-* < gr. *lipos* „grăsime” sunt disponibile pentru sufixoidul *-urie* < gr. *ouron*, „urină”, formând o relație de sinonimie: *adipozurie* = *lipurie* și desemnând „prezența de grăsimi în urină”.

4. Compatibilitatea funcțională a termenului format în baza elementelor terminologice este capacitatea acestuia de a se înscrie în sfera funcțională terminologică. Astfel, în terminologia medicală dicționarul propune pentru denumirea unei noțiuni doi termeni: *duodenită* și *duodecadactelită* „inflamație a mucoasei duodenului”. Primul termen este acceptat la diferite niveluri de comunicare: uzual, mass-media, terminologic, astfel existând *in vivo*; al doilea nu este acceptat în sfera funcțională, având existență doar *in vitro*.

În capitolul 1 s-a realizat o abordare complexă a problemelor referitoare la limbă, limbaj, terminologie, insistându-se asupra procesului de modelare a terminologiilor. Capitolului 2 prezintă o analiză comparativă în formarea, stabilirea și în funcționarea terminologiei medicale, nivelurile național și internațional.

1.6. Concluzii la capitolul 1

1. Necesitatea terminologică survine din necesitățile sociale de a cunoaște, de a recunoaște și de a manipula „lucrurile” caracteristice unui domeniu de activitate .

2. Terminologia medicală este un domeniu de cunoaștere suplimentară specializată. Termenii medicali sunt exteriorizarea procesului de cunoaștere, înțelegere și de precizare a „lucrurilor” medicale.

3. „Modelarea” sistemului terminologic se realizează la: a) nivel lingvistic (cuvântul și sensul cuvântului, interacțiunea lexicală); b) nivel extralingvistic (conceptualizarea lumii, teoria cunoașterii, structurarea și organizarea conceptelor); c) nivelul reprezentărilor.

4. Unitățile terminologice sunt partajate în unități autonome (termenul) și componente (elementul terminologic).

În structura morfematică a limbii, elementele terminologice sunt afixoide, elemente de compunere provenite din unități autosemantice, care dețin o poziție intermediară între cuvânt și afix; statut ce permite beneficierea de caracteristici nominative și structurale.

5. Termenii medicali, simpli și complecși, sunt concepuți ca *unități terminologice* care aduc cunoștințe suplimentare, asigură comunicarea specializată în medicină și dețin o reprezentare motivată.

6. Considerăm variabilitatea pe domenii condiție forte, în procesul de afixoidare, deoarece determină revizuirii ale conceptului primar al elementului terminologic care, fiind utilizat în diverse activități umane specializate, este pus în situația de a se adapta necesităților denominative. Afixoidarea are la bază, în linii generale, modelul latino-grec, revitalizat, al compunerii.

7. Termenul este un „semn viu”, al cărui „joc” la nivel de limbă/ cultură, limbă/ cunoaștere etc. stă la baza fenomenelor de terminologizare, determinologizare și de reterminologizare.

8. Raportate la tridimensionalitatea limbii (*cuvânt* → *obiect*; *cuvânt* → *cuvânt*, *cuvânt* → *ego hic nunc*), unitățile terminologice se atașează la dimensiunea *cuvânt* → *obiect*, demonstrându-și caracterul onomasiologic (denumesc obiectul, sunt creații conștiente ale savanților). În mecanismul de formare a termenilor, unitățile terminologice se atribuie la dimensiunea semantică în asociere cu dimensiunea sintactică.

2. TERMINOLOGIA NAȚIONALĂ VERSUS TERMINOLOGIA INTERNAȚIONALĂ

2.1. Dimensiunile naționalul și internațional în procesul de formare a terminologiei medicale

Crearea termenilor se face la:

a) nivel național (terminologia proprie unei limbi, unei culturi). Un savant propune un termen nou într-un domeniu oarecare, limba receptează imediat această noutate integrând-o în sistemul ei. Unii cercetători consideră că terminologia autohtonă garantează continuitatea limbii naționale. Drept o primă reacție la fenomenul de globalizare a terminologiei, la sfârșitul secolului al XX-lea, la Paris, apar antologii de texte legislative referitoare la protejarea limbii franceze *Termes technique nouveaux. Termes officiellement recommandés par le Gouvernement français, 1969-1981*, destinate să favorizeze limba franceză versus împrumuturile din alte limbi, precum și liste de termeni recomandați pentru a substitui împrumuturile [45, p. 32-34];

b) nivel internațional. Împrumuturile constituie o soluție adecvată și eficace în mecanismul de formare a termenilor, deoarece neutralizează parțial diferențele interlingvistice și respectă, de asemenea, originalitatea noțiunii. Împrumutul denumesc noțiunea și este un indicator al originii acesteia [297, p. 68].

E vorba despre împrumuturile constituite în baza elementelor greco-latine care se integrează ușor în limbile indo-europene, având statut de „internaționalisme” și ocupând o poziție interlingvistică. Limba, acceptând împrumutul, este pusă în situația de a oferi noțiunii noi forme lingvistice. Împrumuturile masive confirmă, o dată în plus, viabilitatea sistemului lexical al limbii române, caracterul ei deschis. În monografia *Încadrarea lingvistică în realitățile europene*, academicianul Nicolae Corlăteanu menționează că „admiterea neologismelor în limba noastră – ca și în oricare altă limbă – nu se face în mod mecanic sau la întâmplare, din orice izvor etimologic. Ele se cer a fi adaptate din punct de vedere noțional, fonetico-fonologic, morfologico-derivativ, sintactico-stilistic, lexico-frazeologic la normele limbii debitoare” [29, p. 13].

În terminologie, utilizând unități lexicale (cuvinte) preexistente unităților terminologice noi, lingviștii nu le tratează pe acestea ca fiind neologisme, punând în evidență, statutul translexical al acestora și atribuindu-le un statut interlingvistic și unul terminologic.

În limba română este dificil de delimitat noile creații realizate pe teren românesc de neologisme împrumutate, luând în considerare aspectul translingvistic al „cultismelor”.

Astfel, noutățile terminologice sunt (sau nu) neologisme lexicale. Urmează ca acestea să fie studiate în morfologie: mecanismul de formare (rădăcină, prefix, sufix), tipul de formare,

descrierea empirică a elementului (aspect sincron/ sistemul funcțional; aspect diacronic/ plan istoric etc.), identificându-se legități (însoțite de eventuale excepții) și înaintându-se ipoteze referitoare la mecanismele de constituire a termenilor. Valoarea acestor investigații este oportună în problemele de terminologie.

Formarea termenilor ține, de fapt, și de anumite modele (sintetice sau analitice ale limbii). Limba română, împreună cu alte limbi romanice, este o limbă analitică, care preferă termeni-îmbinări (determinat + determinant). Cu toate acestea, în ultimul timp, în masa vocabularului se observă un aflus de cuvinte compuse – termeni formați prin joncțiune. Economia de limbă stimulează modificări esențiale în modul de formare a cuvintelor.

Lingvistul francez Alain Rey [297, p. 70-71] face o comparație între sintagma *filtre neutre* (fr.) și cuvântul compus *Neutrafilter* (germ.) arătând structuri semantice analogice, dar mecanisme de formare diferite. Uneori, echilibrul între principiul de economie a limbii vine în contradicție cu principiul motivării termenului periclitat, punând în pericol transparența acestuia, atât de importantă în limbajul specializat:

Diapetică <= trunchiere din *dia/* gnostic + *tera/ peutică* (este un exemplu elocvent de periclitate a transparenței termenului, principiu important în constituirea terminologiei).

Un argument pro în formarea terminologiei naționale ar fi că limba are mijloace proprii și dispune de forme deja existente, astfel realizând „un împrumut intern terminologic”. Acest procedeu contravine totuși regulii esențiale, conform căreia termenul trebuie să dispună de univocitate și monosemie.

De remarcă faptul că asupra terminologiei naționale insistă savanții conservatori, considerând-o un garant al perpetuării limbii autohtone. Un mijloc, de fapt, rămâne a fi calcul, dar uneori traducerea este imprecisă, astfel termenul pierde din exactitate: ex. *musculus latissimus dorsi* tradus în rusă ca *широчайшая мышца спины*, iar în română – *marele mușchi al spatelui*; *мижное сердце* → *cordul băutorilor de bere* [13, p. 156]. Uneori se atestă existența unei sinonimii spectaculoase: din lat. *cor thyreotoxicum* → engl. *thyroid heart*; fr. *cardiothyreose*, germ. *thyreotoxisches Kropfherz*, rus. *тиреоксическое сердце, базедова болезнь, токсическая аденома*; rom. *cord tireotoxic, inimă basedouriană, cardiotireoză*.

În situația dată, utilizarea unui termen are loc în funcție de atitudinea socioculturală a utilizatorilor. Termenii sunt judecați (evaluați), apoi acceptați după structura lor grafică și cea fonetică, numărul de silabe, eufonie, cacofonie, după anumite principii estetice și funcționale etc.

2.2. Unitățile terminologice și corpusul medical

Terminologia medicală reprezintă un câmp de cunoaștere suplimentară specializată. Transpoziționate în terminologie, unitățile lexicale sunt partajate în: **unități lexicale autonome – termeni, și unități lexicale neautonome – elemente terminologice** (afixoide).

Termenii medicali sunt unități terminologice autonome care aduc cunoștințe suplimentare despre „lucrurile” medicale și asigură comunicarea specializată în medicină.

Elementele terminologice sunt unități terminologice neautonome de origine greco-latină, care inițial aveau un sens lexical plin, iar *in statu praesenti* sunt elemente de constituire a termenului medical (vezi capitolul 1).

În *Dicționarul Actualizat de Neologisme* al lui Florin Marcu [83, 2013] au fost atestate 1401 elemente de compunere și 585 de variante ale acestora. **Din totalul de 1401 (100%) elemente terminologice, 1165 (83,2%) de elemente și 543 de variante formează terminologia medicală** (Figura A 4.1).

Manualul lui Verneavski [181, p. 211] explică: 41 de elemente care formează, în special, terminologia clinică; 150 de dublete greco-latine, care formează terminologia medicală, în general; 22 de elemente terminologice utilizabile în terminologia farmaceutică: *pir-*, *-vas-*, *-sed*, *sulfa-*, *barb-*, *-cain* etc.; ultimele fiind incluse în categoria „segmente de frecvență”, deoarece conservă „informații farmacologice”: *-sed-* „sedativ” – *Valosedan*, *Sedalgină*; *cor-* „inimă” – *Corvalol*; *tir-* „glanda tiroidă” – *Eutirox* etc. Din 22 de „segmente de frecvență”, 10 se regăsesc în lista de elemente de compunere în DAN, celelalte rămân neatestate: *-cid* (< lat. *occidēre* „a ucide”) – *Streptocidă*; *-micin-* „antimicrobian” – *Streptomycină*; *-cilin-* „antibiotice, penicilină” – *Ampicilină*, *Amoxacilină* etc.

Din 1165 (100%) de elemente terminologice/ afixoide-invariante, care formează sistemul terminologic medical, 806 (69,1%) sunt de origine greacă, 352 (30,3%) – de origine latină, 7(0,60%) – de alte origini; ceea ce demonstrează vitalitatea limbilor savante în mecanismul de constituire a terminologiei medicale (Figura A 4.2).

Din 1165 (100%) de elemente terminologice-invariante 1129 (96,9%) (inclusiv, 21 preluate din limba germană) sunt împrumuturi din limba franceză; 25 (2,14%) – din limba engleză; 11 (0,96%) – din limba italiană; 806 (69,1%) sunt de origine greacă, 352 (30,3%) – de origine latină, 7(0,60%) – de alte origini (Figura A 4.3).

În sistemul morfematic, din totalul de 1165 (100%) de elemente terminologice-invariante, 826 (70,9%) dețin statut de prefixoide, 233 (20,0%) – de afixoide ambipoziționale; 106 (9,1%) – de sufixoide (Figura A 4.4).

Menționăm prezența unor elemente terminologice în *Dicționarul medical* de Valeriu Rusu (2010) și absența acestora în DAN de Florin Marcu (2013); de exemplu, *absorb-*; *acant-*; *acetabul-* etc., fapt care relevă procesul de afixoidare în germene (*in statu nascendi*); rădăcina achiziționând și caracteristici clasificatoare.

Elementele terminologice pot forma relații de:

1) omonimie:

*celo*¹ - elem. „cer”, „soare” (< lat. *caelum*);

*celo*² - elem. „celuloză” (< lat. *cellula* „cămăruță”);

*celo*³ - elem. „cavitate”, „abdomen” (< gr. *koilos*, *koilia*);

2) paronimie: a) etimon comun: *glic(o)-/ gluc(o)-* elem. „dulce”, „glucoză” (< gr. *glykos*); *centri-/ centro-*, *-centru* elem. „centru”, „nucleu” (< gr. *kentron*); *ceri-/ cero-* elem. „ceară” (< gr. *keros*) etc; b) etimologie diferită: *cheli-* elem. „gheară, clește” (< gr. *khele*); *chelo-* elem. „tumoare, hernie” (< gr. *kele* „umflătură”);

3) sinonimie:

- *oo-* elem. „ou” (< gr. *oon*) = *ov(o)-/ ovi-* elem. „ou”, „ovul, ovular” (< lat. *ovum*): *oocit* „celulă sexuală feminină” = *ovocit* „celulă rezultată din diviziunea unei ovogonii”;

- *gato-* elem. „pisică, felină” (< gr. *gatos*) = *galeo-* elem. „nevăstuică”, „pisică” (< gr. *gale*, *eos*): *gatofobie* = *galeofobie* „frică obsedantă de feline (mai ales de pisici)” etc.

În medicină, s-au atestat elemente terminologice care, la prima vedere, sunt străine terminologiei medicale. Maniile și fobiile umane au mărit spectrul de utilizare a elementelor terminologice: *dem*²(*o*)- elem. „popor, populație” (< gr. *demos*): *demofobie* „teamă patologică de aglomerațiile de oameni”; *dino-* elem. „uriaș”, „teribil, groaznic” (< gr. *deinos* „teribil”): *dinofobie* „teamă patologică de vertij”; *pluto-* elem. „bogăție” (< gr. *ploutos*) – *plutomanie* „atracție morbidă către bogății”; *clinomanie* „preferință obsesivă, pentru poziția culcat, pentru pat” etc.

Metafora este omniprezentă (vezi capitolul 6. *Metafora în terminologia medicală*):

- **Metafora ornito-/ zoo-morfică:** *coraco-* elem. „cioc de corb” (< gr. *korax*, *akos* „corb”) – *coracobrahial* „(mușchi) întins de hipofiza coracoidă pe fața internă a humerusului”. *coracoclavicular* „(ligament) care unește hipofiza coracoidă a omoplatului cu clavicula”; *taur(o)-* elem. „taur” (< gr. *tauros*): *taurofobie* „teamă patologică de tauri” etc.

- **Metafora sacrală:** *cruci-* elem. „cruce” (< lat. *crux, crucis*): *cruciform* „care are forma unei cruci; în formă de cruce”; *demono-* elem. „demon” (< gr. *daimon* „zeu”): *demonofobie* „frică patologică de demoni” etc.

- **Metafora ambianței și a îndeletnicirilor:** *oic(o)-/ -óic* elem. „casă, locuință, mediu ambiant” (< gr. *oikos*): *oicofobie* „teamă morbidă de întoarcerea acasă după ieșirea din spital”; *etmo-* elem. „ciur, sită” (< gr. *ethmos*): *etmoid* (< gr. *ethmos* „ciur” + *eidos* „aspect”) „os al craniului cu două orificii, care formează peretele nărilor”; *tehn(o)-, -téhnic(ă)/ -tehn(e)* elem. „artă, meserie”, „tehnică, procedeu” (< gr. *tekhne*): *tehnopatie* „denumire generică dată bolilor profesionale” etc.

- **Metafora geomorfică:** *geo-/ -géu* elem. „pământ, globul terestru” (< gr. *ge*): *geocancerologie* „disciplină care studiază interdependența dintre cancer și modul de viață și climă” etc.

Sunt atestate și situații de interpretare eronată a elementelor terminologice: *spin²(i)-* elem. „spin, ghimpe” (< lat. *spina*): *spinalgie* „durere a coloanei vertebrale”. Confuzia e produsă de asemănarea fonică < lat. *spina* „spin” și < lat. *spina* „coloană vertebrală”.

Alte exemple: *timo²-* elem. „valoare”, „apreciere”, „rang” (< gr. *time*): *timocit* „celulă de tip limfocit din timus”, termen format din trunchierea cuvântului *timus*; *velo-* elem. „alergare”, „iuțeală, viteză” (< lat. *velox* „iute”): *velopalatin* „referitor la vâlul palatului, la partea posterioară a cavității bucale”; în DAN este atestat *veli-* elem. „velum, vâl membranos” (< lat. *velum*) etc.

În continuare, propunem unele **criterii de clasificare a unităților terminologice care formează terminologia medicală.**

2.2.1. Criterii de clasificare a termenilor medicali

Deosebim următoarele criterii de clasificare a termenilor medicali:

Criteriul formal

În funcție de criteriul formal, distingem:

1. Termeni simpli (formați prin derivare, prin afixoidare).
2. Termeni complecși (termeni sintagmatici).
3. Termeni brahigrafici.

În terminologia medicală, **termenii simpli (formați în baza unei rădăcini)** sunt preluați din vocabularul fundamental al limbii române – *cap, dinte, ochi, os, mână* etc., moșteniți din limba latină, și termenii-împrumuturi neolatine: *sutură, arteră, scapulă, omoplat, hernie* etc. **Mulți dintre termenii-împrumuturi sunt formați prin derivare în limba-sursă, nesensibilă**

în limba română: terminologia anatomică – *tubercul* (< lat. *tuber, eris, n* „excreșcență” + *-ul* – sufix diminutival „mic”) „excreșcență apărută pe unele țesuturi ale organelor vii”); terminologia clinică: *perfuzie* < lat. *perfusio* (< lat. *per* „prin” + < lat. *fusio* „scurgere”) „introducere lentă și continuă, picătură cu picătură, a sângelui sau a unei substanțe medicamentoase în vână ori în țesutul subcutanat, în scopuri terapeutice”; *a reanima* (< lat. *re-* „intensiv” + < lat. *anima* „suflet”) „a readuce la viață, a restabili (prin diverse mijloace terapeutice) funcțiile vitale ale organismului; a reînsufleți”; dar și prin derivare sesizabilă: termeni neolatini – *a regenera, a revitaliza* etc.; termeni-împrumut direct – *preoperator/ preoperatoriu* din fr. *préopératoire* „care precede o operație chirurgicală”; *postoperatoriu* din fr. *postopératoire* „în urma unei intervenții chirurgicale”; *a resuscita* din fr. *ressusciter* „a reda funcțiile vitale ale organismului”, „a suscita din nou” etc.

Termenii simpli, formați prin afixoidare, sunt rezultatul combinațiilor de elemente terminologice de origine greco-latină. Sunt mai puțin atestați în terminologia anatomică, în schimb sunt din abundență în terminologia clinică: *gastroptoză* (< gr. *gaster* „stomac” + < gr. *ptosis* „cădere, ptoză”) „cădere a stomacului”; *citologie* (< gr. *kytos* „celulă”, *logos* „studiu”) „ramură a biomedicinei care se ocupă cu studiul celulei”. În structura termenilor afixoidați, se atestă frecvent și afixul: *colecistită* (< gr. *chole* „bilă” + *kystis* „vezică” + *itis* „inflamație”) „inflamarea vezicii biliare” etc.

Termenii complecși (= sintagmatici) au o utilizare cu predilecție în terminologia anatomică (capitolul 4, paragrafele 4.1. *Substantivul în terminologia medicală*, 4.2. *Adjectivul în terminologia medicală*):

- a) substantiv + adjectiv: *fosa mandibulară; os palatin* etc.
- b) substantiv + substantiv: *osul craniului, capsula ganglionului* etc.
- c) substantiv + adjectiv + adjectiv/ substantiv + substantiv + adjectiv: *fața articulară superioară, canalul coardei timpanice* etc.

Termenii brahigrafici sunt prezenți prin abrevieri: *TBC* „tuberculoză”; *ORL-ist* „otorinolaringolog” etc.; și prin suprimarea unui segment din interiorul unui termen lung: *dermatologia* → *dermalgia*; *discromatopsie* → *discromie* etc.

Criteriul morfologic

În capitolul 4. *Despre nume, calitatea și acțiune în terminologia medicală* sunt analizați termenii medicali: a) **substantive**: *cord, col, cartilaj, bilă, sânge* etc.; b) **adjective**: *scapular, intravenos, scheletic, intraoperatoriu* etc.; c) **verbe**: *a opera, a expune, a(se) infecta, a seda, a anestezia, a diagnostica* etc.

Criteriul etimologic

În explicarea termenului *etimologie*, Bogdan Petriceicu Hasdeu recurge la înțelegerea de către romani a grecescului *etimologia* – „quae verbōrum originem inquirīt” („care investighează originea cuvintelor”) [65, p. 49-60] și care este „derivațiunea unei vorbe”: „Prin *etimologie* se înțelege în lingvistică orice derivațiune, fie fonetică, fie morfologică, fie lexică, sintactică, ideologică. Etimologia, în generalitatea operațiunilor sale, tinde a se servi mai cu seamă de reconstrucțiunea unui prototip pentru fiecare grup omogen de fenomene, întrucât condițiunile particulare ale fenomenelor n-o silesc a recurge la alte procedimente. Sunt multe cazuri rebele nu numai la reconstrucțiune, ci chiar la etimologia în genere, lingvistul mărginindu-se deocamdată a descrie faptul așa cum este” [43].

Există mai multe ipoteze referitoare la etimologia termenului *medicină*:

a) origine greacă: de la numele *Medeea*, preoteasa zeiței *Hekate* și nepoata vrăjitoarei *Kirke*, simbol al magiei perfide, meșterită în arta dozării otrăvurilor și a unguentelor, care are puterea de a modifica vârste și chipuri omenești;

b) origine latină: provine din sintagma latină *ars medica*;

c) origine turcă: *medet* „asistență medicală”;

d) origine arabă: *medetsina* „ajutor de la Sina (din numele arab al lui Avicenna – Abu Ali Ibn Sina) etc. – o dovadă în plus că omul și medicina sunt categorii universale; iar Hippocrate, punând bazele medicinei universale, a preluat tot ce era mai semnificativ din artele de medicare de la greci, romani, arabi etc. S-au oferit și etimologii „false” ale termenului. Astfel, episcopul Isidor di Sevilla în lucrarea sa *Despre originea și etimologia cuvintelor* (sec. XII) explică termenul *medicină* ca fiind format de la latinescul *modus* „măsură” (*est modus in ribus/ există o măsură în toate*), iar *ars medica* – de la *medius* „mediu”, deoarece considera că excesul provoacă boala.

În mare parte, termenii medicali sunt de origine greco-latină, mai puțini de origine arabă: *nucha* „ceafă”, *vena bazilică* (< ar. *bazilik* „interior, intern”), *vena cefalică* (ar. *alkifal* „exterior, extern”). Se presupune că și *mater* (*dura-*, *pia-*) este de origine arabă „mamă a membranelor”, „mamă protectoare a creierului”, care ulterior a pătruns în limba latină [144, p. 32]. Cei mai mulți termeni de origine arabă denumesc substanțe chimice, dat fiind faptul că termenul *chimie* este de origine arabă *alkeimia*, *kama* „a ține în secret” sau *chymeia* „amestec, magie neagră”: *sugar* „zahăr”, *sirop*, *alcool*, *alkali* „alcalin”, *elixir*, *natrium* și alte simboluri chimice. Sunt și termeni care nu au rezistat timpului: Iohann Van Helmont (1577-1644), savant olandez, reprezentat al curentul *iatrochimic* „chimia care tratează”, a introdus termenii *cacochimie* (< gr.

kako „urât”+ *chimie*) „sucuri cu un miros urât” și *euchimie* (< gr. *eu* „bine, frumos”+ *chimie*) „sucuri cu un miros «frumos»”.

Nu se cunoaște exact numărul de cuvinte grecești care au pătruns în terminologie. Primele împrumuturi se fac în baza textelor de medicină, traduse în limba latină (mai întâi, pătrund termenii greci latinizați), ulterior – împrumuturile direct din greacă: *apofiză* (< gr. *apophysis* < gr. *apo-* „de la” + < gr. *physis* „creștere”) și seria lexicală: *epifiză*, *simfiză*, *diafiză* – osteologie; *sfincter* < gr. *sphincter* „cel care închide, strânge”; *apatie* < gr. *apatheia* < gr. *a-* + < gr. *pathetihos* „pasiune” etc.

La începutul secolului al XX-lea, au fost atestate 925 de cuvinte, care au format ulterior 3 700 de termeni [*ibidem*, p. 32].

Conform unor date neoficiale, se consideră că în secolul al X-lea existau aproximativ 1 000 de termeni medicali, în 1850 – 6 000, iar în 1950 – circa 45 de mii de termeni.

Conform **criteriului etimologic**, deosebim:

1. Termeni care își mențin forma și sensul de bază, moștenite din limbile latină și greacă

a) de origine greacă:

Analgesia (< gr. *a* „fără” + < gr. *algos* „durere”) = *analgezie* „insensibilitate temporară a unui organism, provocată de influența unei substanțe analgezice”; *apatheia* (< gr. *a* „fără” + < gr. *pathos* „pasiune”) = *apatie* „insensibilitate; inerție; dezinteres, indiferență, dezinteresare” etc.

Termenul *carotidă* (*vene carotide* „fiecare dintre cele două artere principale, ramuri ale aortei, situate de o parte și de alta a gâtului, care transportă sângele de la inimă la cap; arteră cefalică” derivă din grecescul *karoun* „a ului, a adormi”. Această derivație are la bază o situație reală: în Grecia Antică jonglerul, ca program al *show*-lui, provoca somnul artificial unei capre prin presopunctura arterei carotide, apoi o readucea la starea normală [328, p. 364].

b) de origine latină:

Abscessus, us, m (< lat. *an abscess* (Celsus), literalmente „plecare”, care derivă din *abcedere* = *ab* „la o parte” + *cedere* „a pleca, a se retrage”; noțiunea denumea „o umoare care trebuie să fie eliminată prin puroi din corp”. *Abcesul* este o „acumulare de puroi sub piele sau într-un organ intern”. *Remissio, ōnis, n* (< lat. *remittere* „a da drumul, a elibera” < lat. *remission* „a ierta, a relaxa, a diminua”) = *remisiune* „atenuare temporară a manifestărilor unei boli”) etc.

Latinescul *nauta* „marinar” → *boală nautică* „rău de mare, nausea” formează termenii: *nautohidrocore* „plante hidrocore plutitoare”, *nautofon* „aparat folosit în marină” etc.

2. Termeni care suportă modificări semantice și formale

Multe cuvinte „savante” au suportat schimbări în așa măsură, încât abia mai pot fi recunoscute, iar rădăcinile și motivațiile unor cuvinte sunt aproape uitate.

a) în limbile clasice, aveau o utilizare strictă uzuală:

1) de origine latină:

Idioteia „mod de viață a omului care s-a izolat de societate, solitudine” → „debilitate mentală”.

Fibula, ae, f avea sensul de „broșă”, iar *peroneus, i, m* „partea care fixa broșa”. Actualmente, în terminologia medicală *fibula* desemnează „osul lung și subțire situat între genunchi și gleznă”, numit și *peroneu* [144, p. 30].

Vomer, ăris, m „fierul plugului” → *vomer* „os ce desparte fosele nazale, constituind scheletul nasului”.

Malleolus, i, m „ciocănel” → *maleolă* „fiecare dintre apofizele regiunii inferioare a tibiei și a peroneului, care formează glezna”.

2) de origine greacă:

Phalanx, ngis, f „formațiune de luptă” → *falangă* „os mic care formează scheletul unui deget”.

Thorax, acis, m „platoșa luptătorului” → *torace* „cavitate toracică, coșul pieptului, cutie toracică”.

Thireos „scut de protecție” → (*glanda*) *tiroidă* „glandă cu secreție internă, situată în partea anterioară a gâtului, în fața traheii, ai cărei hormoni influențează creșterea, metabolismul etc.”.

Dubletele < lat. *liens* și < gr. *phakos* aveau sensul de *linte* („plantă leguminoasă alimentară și furajeră, cu frunze compuse, flori albe-albăstrui și fructul păstaie, cu semințe plate; 2) fructul și sămânța acestei plante”) și care au pătruns ulterior în terminologia oftalmologică, prin procesul de asociere și metaforizare [196] – *cristalin* „cristal (sub formă de linte) al ochiului”, *lentilă*.

b) în limbile clasice, aveau o semnificație diferită versus medicina modernă:

În medicina antică, termenul *asphyxia* (< gr. *a* „fără” + < gr. *sphyzien* „a tresălta” < gr. *asphyxis* „a se sufoca”) desemna „orice stare a organismului uman, caracterizată prin prezența pulsului slab”. Mai târziu, Galenus și Areteu au pus în circuit termenul respectiv, care denumea „lipsa pulsului, în absența respirației”. Actualmente, *asfixia* este „o stare de sufocare datorită înecării, strangulării, gazelor toxice, ca simptom al unor boli”.

În medicina antică, termenul *glaucom* era utilizat în toate afecțiunile oftalmologice, în care ochiul căpăta culori gri, albă, verzuie etc., fiind deseori confundat cu *cataracta*. Termenul

glaucom, în semnificația actuală, este pus în circulație începând cu anii '60-'70 ai secolului al XIX-lea.

Cuvântul *diabet* vine din grecescul *diabetes* „sifon” (< gr. *dia* „prin” + < gr. *betes* „a curge”. În secolul al V-lea *post Chr.*, doctorul Aretus Cappadocianul a denumit starea de eliminare continuă a urinei *diabet*. Motivația era că pacienții ingerau „apă ca un sifon” și, semnalând poliurii, „eliminau apa, la fel, ca un sifon” (W. Smith, 1867).

Criteriul semantic

În funcție de criteriul semantic, distingem: monosemia termenului versus polisemie:

a) Monosemie terminologică – *abdomen, cord, bronhie, meninx, cardită, catatraumatism* etc.

b) Polisemie terminologică „migrația intelectuală” intra-/ inter-/ extradomenială;

Verbul *a (se) trata* (< lat. *tracto, āre*), utilizat frecvent în medicină, dispune de următoarele semnificații:

- A (se) supune unui tratament: *Medicul tratează pacientul.*
- A avea față de cineva/ ceva un anumit comportament: *Medicul tratează pacientul cu respect./ Prietenii mă tratează cu afecțiune.*
- A discuta: *Medicul tratează pacientul cu înțelegere și cu loialitate.*
- A oferi unui oaspete mâncare: *Mă tratează cu biscuiți și cu cafea.*
- A dezvolta o temă de cercetare: *În prezenta lucrare, sunt tratate probleme de omonimie.*
- A supune (un corp, o substanță) unei acțiuni: *Pacientul a fost tratat cu raze β. Solul este tratat cu agenți chimici.*

Criteriul funcțional (intra-/ interdisciplinar)

I. La nivel intradisciplinar:

În funcție de **disciplina/ subdisciplina** medicală diferențiem: termeni anatomici, histologici, clinici etc.

Terminologia medicală cuprinde: terminologia anatomică (termeni care denumesc structuri anatomice ale corpului uman); terminologia clinică (termeni care denumesc stări patologice, simptome, tipuri de tratament etc.) și terminologia farmaceutică (termeni care denumesc remedii medicamentoase). De asemenea, sunt prezente o serie de subdiscipline medicale, fiecare vehiculând un sistem de termeni: hematologie, gastrologie, angiologie, osteologie, cardiologie, nefrologie etc.

II. La nivel interdisciplinar:

1. Termeni consacrați în medicină – *vezica biliară, faringe, dermatită, encefalopatie, analgezie* etc.

2. Termeni interdisciplinari:

Sincopă (< gr. *sinkopî*) „pierdere bruscă a cunoștinței datorită opririi inimii” – în medicină; „deplasare a accentului de pe un timp tare pe timpul slab anterior prin care se obține un anumit efect ritmic” – în muzică; „fenomen fonetic care constă în dispariția unei vocale (sau a unui grup de vocale) neaccentuate dintre două consoane” – în lingvistică.

2.2.2. Criterii de clasificare a elementelor terminologice

Terminologia medicală abundă în termeni, fie și împrumuturi, formați prin afixoidare. Joncțiunea elementelor terminologice revitalizează modelul grec de formare a cuvintelor [113, p 357-362].

Criteriul pozițional

În funcție de poziția elementului în structura termenului, deosebim:

1. poziție primă (inițială) în cuvânt: *angioscopie, angiografie* etc. – **element terminologic prepozitiv (prefixoid)**;

2. poziție finală în cuvânt: *gastrectomie, histerectomie, nefrectomie* etc. – **element terminologic postpozitiv (sufixoid)**;

3. ambele poziții: ***uromie*** (< gr. *ouron* „urină” + < gr. *haima* „sânge”) „stare patologică constând în intoxicația generală a organismului, provocată de creșterea excesivă a cantității de uree din sânge”; ***hematurie*** (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *ouron* „urină”) „prezența sângelui în urină datorită unei hemoragii a mucoasei căilor urinare” – **element terminologic ambipozițional (afixoid ambipozițional)**.

O problemă, însă, rămâne denumirea adecvată a elementelor terminologice plasate în interiorul cuvântului, în situația în care un cuvânt este format prin sudarea directă a mai multor rădăcini: *otorinolaringologie* = < gr. *otos* „ureche” + < gr. *rhinos* „nas” + < gr. *larynx* „laringe” + < gr. *logos* „știință” „ramură a medicinei care studiază anatomia, fiziologia și patologia urechii, nasului și a laringelui”.

Criteriile etimologic și semantic

În funcție de aceste criterii, delimităm două grupuri de elemente terminologice:

I) Elemente terminologice care își mențin forma și sensul de bază moștenite din limbile latină și greacă:

Cuvântul *soma*, *somatos* „corp” este viabil [144, p. 26-27], evoluând în: a) lexem autonom, adjectivul *somatic*, ă „care ține de corp; propriu corpului”, în medicină prezent în termenul-sintagmă *celule somatice*; b) element terminologic: *somato-/ -som*, *-somie* „corp”:

Somatometrie (< gr. *soma* „corp” + *metron* „măsură”) „ansamblul măsurătorilor efectuate pentru a determina forma și dimensiunile corpului”.

Cromozom (< gr. *chroma* „culoare” + < gr. *soma* „corp”) „particulă care ia naștere din nucleul unei celule în timpul diviziunii ei”; are loc alternanța *s* → *z*, conform regulii de pronunție din limba latină *s* intervocalic se pronunță *z*, în termenii grecești latinizați. Menționăm pleonasmul atestat în termenul-sintagmă *cromozom somatic*, o dovadă că *-zom* nu mai este recepționat în accepția inițială.

Trisomie (< gr. *tri* „trei” + < gr. *soma* „corp”) „anomalie datorată prezenței unui cromozom suplimentar”. Elementul *-somie*, conservă sensul termenului cromozom, o situație care indică împrumutul ambelor termeni din franceză: *cromozom/ chromosome*, *cromosomie/ chromosomie*. Medicii antici au numit durerea de cap într-o regiune a capului *hemi-crania* (< gr. *hemi-* „jumătate” + < gr. *kranion* „craniu”), termenul fiind utilizat și azi pentru a denumi *migrena – hemicranie* „durere a unei jumătăți a craniului în migrenă”. Ambele elemente: *hemi-* și *crani(o)-/ -cranie* și-au menținut sensul și, în relativitate, forma primară [314, p. 113-119].

II) Elemente terminologice care suportă modificări semantice și formale:

Multe cuvinte „savante” au suportat schimbări în așa măsură, încât abia mai pot fi recunoscute, iar rădăcinile și motivațiile unor cuvinte sunt aproape uitate.

a) în limbile clasice aveau o utilizare strictă uzuală: *autopsia* „ceea ce vezi cu ochii proprii”; în accepția modernă, „disecție a unui cadavru și examinare anatomică a organelor lui interne pentru a stabili cauza morții; necropsie”.

b) în limbile clasice aveau o semnificație diferită versus medicină modernă: Medicii antici considerau că arterele omului conțin aer. Și deoarece după moartea omului acestea erau „goale”, medicii au conchis că arterele, cât omul este în viață, nu conțin nimic altceva decât aer. De aici și termenul *arteria* (< gr. *aēr* „aer” + < gr. *tereō* „a conține”). Mult timp se confundau termenii *arteria* și *tracheia*, dat fiind faptul că medicii nu depistau diferențele funcționale dintre aceste segmente anatomice: *arteră – arteria leia* (< gr. *leios* „neted”), *trahee – arteria tracheia* (< gr. *trachys* „zgrunțuros, aspru”) [196].

Criteriul funcțional (intra-/ interdisciplinar)

Dinamicitatea și mobilitatea elementelor terminologice permit pătrunderea lor dintr-un domeniu de activitate în altul. Migrația intelectuală inter-/ intradisciplinară și hibridarea conceptelor generează diminuarea gradului de specializare strictă a elementelor terminologice (a afixoidelor), ceea ce lărgeste sfera de utilizare a lor.

Având drept reper **criteriul funcționalității**, elementele terminologice utilizabile în medicină pot fi distribuite în:

I. Elemente terminologice, care formează sistemul terminologic al mai multor domenii de activitate, inclusiv cel al medicinei:

Elementul terminologic **calor(i)-** „căldură” (< lat. *calor, is*) formează o terminologie interdisciplinară: *calorifer* în industria energetică „sistem de încălzire a încăperilor printr-o sursă producătoare de căldură. 2) bloc al unui astfel de sistem, care constă din tuburi sau coloane tubulare.”; *calorifug* în fizică, chimie „(material) rău conducător de căldură.”; *calorigen* în fizică, medicină „care produce căldură.”; *calorimetru* în biofizică, medicină „instrument pentru măsurarea cantităților de căldură date de un corp sub o anumită influență” etc.

Grecescul *tome* „tăiere”, „incizie” se înscrie în chimie, fizică prin cuvântul *atom*. Conform teoriei lui Dalton, atomul este indivizibil: < gr. *a* „lipsă” + < gr. *tome* „tăiere”. În *Scara numerilor...* de Dimitrie Cantemir, „atomuri” desemnează „lucrul carele într-alt chip sau parte nu să mai poate despărți, despica, tăia, netăiat”, iar, în medicină, „anatomic este acela ce cunoaște meșteșugul mădularilor trupului despicat de strivituri”. Elementele *tomie* și *ectomie* sunt prezente în medicină și formează termeni care desemnează intervenții chirurgicale: *nevrotomie* „secționare a unui nerv periferic”; *nevrectomie* „operație care constă din tăierea și îndepărtarea unui nerv bolnav sau a unei porțiuni bolnave dintr-un nerv”.

II. Elemente terminologice consacrate medicinei:

1. Elemente terminologice, derivate din lexeme autonome

Cuvântul latin *abdomen* este atestat în calitatea de termen prin secolul al XIV-lea de către A. Paré și se presupune că provine de la latinescul *abdēre* „a ascunde” și desemnează o cavitate care „ascunde” ceva [259, p. 41].

Elementul **abdomin(o)-** „abdomen” (< lat. *abdomen*) formează termenii medicali: *abdominalgie* „durere abdominală”; *abdominoscopie* „examinare a cavității și a organelor abdominale”.

2. Elemente terminologice, derivate din „cultisme”, fără o existență lexicală autonomă

Prefixoidul **angi(o)-** „vas anatomic” (sanguin, limfatic), „canal”, „receptacul” (< gr. *angeion*) se implică în constituirea termenilor: *angioblast* „celulă primitivă mezenchimală din

care se formează vasele și celulele sangvine ale embrionului”; *angiocardiografie* „metodă radiologică de examinare a inimii și vaselor mari cu ajutorul unei substanțe de contrast”.

3. Lexicalizarea elementelor terminologice

Cazul lui *-algie* care, utilizat în medicină, se detașează din termenii *cefalgie*, *nevralgie*, *nefralgie*, *abdominalgie* etc. și pretinde la o utilizare autonomă în uzul medical: „Toți pacienții prezentau acuze: *algie* periodică de diversă intensitate în regiunea epigastrică ...” [37, 2016, p. 5]. Fenomenul de lexicalizare este mai evident în ambiția lui *-algie* de a se combina el însuși cu un afix: „... terapie *antialgică* (*antialgezică*) postoperatorie...” [37, 2016, p. 36], *analgetic* (*analgezic*). În unele contexte acesta este atestat cu valoare de adjectiv: „... sindromul *algic* a fost prevalent” [37, 2016, p. 30]; „La 24 de bolnavi manifestările bolii decurgeau în varianta *algică*” [37, 2013, p. 36].

III. Elemente terminologice consacrate medicinei, dar care sunt preluate și de alte domenii de activitate – medicină → geografie:

Elementul terminologic ambipozițional *asten(o)-*, *-astenie* „oboseală, slăbire” (< gr. *asthenos* = *a* „fără”, lipsă + *sthenos* „putere”) formează termenii: *astenocorie* „oboseală pupilară”; *astenofobie* „teamă excesivă și nemotivată de oboseală” etc.

Elementul savant iese din sfera medicală și se înscrie în geografie: *astenosferă* „parte constituantă a *terrei*, situată sub litosferă între adâncimile 70-150 km și 600-700 km, cu vâscozitate relativ scăzută, deoarece materia există într-un stadiu de fuziune parțială”.

2.2.2.1. Rolul elementului terminologic în procesul de creare a terminologiei medicale

Termenii medicali se formează prin afixare, compunere, conversiune. Compunerea, la rândul ei, presupune: a) compunerea propriu-zisă: unitate lexicală autonomă + unitate lexicală autonomă; și b) compunerea prin juxtapunerea elementelor terminologice (afixoidare):

I. Afixarea:

- **afix + element terminologic:** *astenie* (< gr. *a* „fără” + < gr. *sthenos* „putere”) „slăbire generală a organismului; slăbiciune, istovire”;
- **element terminologic + afix:** în rândul afixelor se includ, în special, cele consacrate medicinei: *-it(ă)* din grecescul *itis*, „indică prezența inflamației”: *rinită* (< gr. *rhinos* „nas, trompă” + < gr. *itis* „inflamație”) „indică prezența inflamației”; *otită* (< gr. *ous*, *otis* „ureche” + < gr. *itis* „inflamație”) „inflamație a urechii”; *miozită* (< gr. *myos* „mușchi” + < gr. *itis* „inflamație”) „inflamarea mușchilor striati” etc.

- **afix + element terminologic + afix:** *perinefrită* (< gr. *peri-* „în jurul” + < gr. *nephros* „rinichi” + < gr. *itis* „inflamație”) „inflamație a țesutului din jurul rinichilor”.

II) Compunerea:

a) Combinarea formelor neoclasice: *element terminologic + element terminologic*.

Disponibilitatea elementelor terminologice de a reda gradat informația medicală este demnă de remarcat:

- **Combinarea a 2 elemente:** a) < gr. *dys* „disfuncție” + < gr. *trophe* „alimentație” = *distrofie* „stare patologică constând în alterarea structurii unui țesut, a unui organ, a unui sistem sau a organismului, în urma tulburărilor de nutriție”; b) < gr. *myos* „mușchi” + < gr. *kardia* „inimă” = *miocard* „mușchiul inimii.”

- **Combinarea a 3 elemente:** < gr. *myos* „mușchi” + < gr. *dys* „disfuncție” + < gr. *trophe* „alimentație” = *miodistrofie* „deregări de nutriție în structura mușchiului.”

- **Combinarea a 4 elemente:** < gr. *myos* „mușchi” + < gr. *kardia* „inimă” + < gr. *dys* „disfuncție” + < gr. *trophe* „alimentație” = *miocardiodistrofie* „deregări patologice de ordin chimic ale structurii miocardului în condiții de tulburări ale procesului de alimentație.”

Limita semantică a cuvântului alcătuit prin afixoidare depinde direct de numărul afixoidelor din care este alcătuit. Atașarea unui nou element terminologic deschide o nouă limită semantică, completând semnificația întregului cuvânt:

1. *agnozie* (< gr. *a-* „absență, lipsă” + < gr. *gnosis* „a cunoaște”); la Socrate, „mărturisirea neștiinței”, termen utilizat în filosofie.

2. *topognozie* ≠ *topoagnozie* (*topo-* < gr. *topos* „loc” + *agnozie*) „imposibilitatea localizării unei excitații percepute la suprafața tegumentelor”, termen utilizat în biomedicină.

3. *autotopoagnozie* (*auto-* < gr. *autos* „singur” + *topoagnozie*) „tulburare a imaginației despre propriul corp, caracterizată prin incapacitatea de a localiza părțile acestuia”. Termenul este utilizat în psihiatrie.

Astfel, fiecare element terminologic oferă noi nuanțări semantice, iar termenul format prin conjuncție acestora este expresia a două tendințe: a) subtilizarea, concretizarea anumitor entități ale realității; și b) economia verbală care dictează forma concisă a termenului.

Exemplele ilustrează migrația intelectuală a termenilor din diferite domenii: filosofie, psihiatrie, biomedicină; generată de inovațiile care traversează disciplinele. La rândul său, domeniul propriu-zis (medicină) devine un corp central vizavi de subdomeniu și conține cele mai multe date din oricare alt sector al domeniului.

Capacitatea de interacțiune a elementelor terminologice impresionează; în medicină se atestă cel mai lung cuvânt (43 de litere), format prin juxtapunerea a 7 elemente terminologice: *pneumo-* + *-ultra-* + *-micro-* + *-scopio-* + *-silico-* + *-volcano-* + *-coni-(osis)* care desemnează o afecțiune a plămânilor, determinată de inspirarea prafului de siliciu, o boală la care sunt expuși minerii. Termenul *pneumoultramicroscopiosilicovolcanoconioză* este inventat de către Everett M. Smith (1935), ulterior este înlocuit cu termenul *silicoză*.

Tot aici, menționăm câteva particularități ale elementelor terminologice:

- **labilitatea unităților terminologice:** *cardiomegalie* = *megalocardie*; labilitate care nu afectează semantica cuvântului; termenii se înscriu într-o relație de sinonimie totală, specifică numai cuvintelor formate prin afixoidare;

- **combinarea unuia și aceluiași element** – o trăsătură cu totul specială în formarea termenilor: *reflex viscerovisceral* (*viscer(o)-* < lat. *viscere*, „măruntaie”) „reflex neurovegetativ interorganic”, *terminoterminal(ă)* etc.;

- **capacitatea și disponibilitatea termenului format prin afixoidare de a avea semantici diferite**, în funcție de domeniul în care este utilizat: atestarea „existenței paralele”:

Capilarometru – medicină, instrument cu care se măsoară diametrul vaselor capilare.

Capilarometru – agricultură, aparat pentru determinarea capilarității solului.

Vocalele de intercalare *-i-*, *-o-*, numite și interfixe, se prezintă în postură de punte de conjuncție a elementelor. Conform regulii generale, interfixul *-i-* se utilizează în formațiuni care conțin elemente latine: *calor/ i/ fug* (*calor(i)-* < lat. *calor*, is „căldură” + *-fug* < lat. *fugus* „care alungă”; *carbon/ i/ fer* (*carbon(i)-* < lat. *carbo* „cărbune” + *-fer* < lat. *ferre* „a purta”); iar interfixul *-o-* este caracteristic celor grecești: *cal/ o/ fil* (*cal(o)-* < gr. *kallos* „frumos” + *-fil* < gr. *philos* „prieten”); *dactil/ o/ manție* (*dactil(o)-* < gr. *dactilos* „deget” + *-manție* < gr. *mantis*, „prezicere”) etc.

Dar această legitate este depășită, în practică întâlnindu-se pentru conjuncția unuia și aceluiași element terminologic ambele interfixe: *cer/ i/ fer* (*cer(i)-* < lat. *cera* < gr. *keros* „ceară” + *-fer* < lat. *ferre* „a purta”); *cer/ o/ graf* (*cer(o)-* < lat. *cera* < gr. *keros* „ceară” + *-graf* < gr. *graphein* „a scrie”). Fenomenul poate fi explicat prin latinizarea cuvântului grecesc *keros* care, în combinații ulterioare cu elemente terminologice latine, solicită interfixul *-i-*, iar cu cele grecești – interfixul *-o-*. Formațiile afixoidale, în principiu, sunt omogene în plan etimologic, sunt alcătuite din structuri fie de origine latină, fie de origine greacă. Dar și această regulă este depășită, ceea ce este o dovadă în plus că necesitatea imperioasă de nominalizare a unei noțiuni dictează ignorarea acestui aspect.

b) *element terminologic + unitate lexicală autonomă.* Cel mai reprezentativ este elementul *auto-* care, în combinație cu 233 de unități lexicale autonome, formează cuvinte noi: în medicină, *autoimun*, *autoinfecție*, *autotiroidie* (= *tiroidie autoimună*) etc.

c) *unitate lexicală autonomă + element terminologic:* *caracteriogramă; caractropatie, caracterologie, caracterograf* etc. De menționat posibilitatea reală de afixoidare a cuvântului *caracter*, fenomen facilitat de sensurile pe care le comportă în aceste lexeme: 1. „trăsătură caracterială” – pentru domeniile biomedicină, psihiatrie; 2. „literă, semn particular” – pentru informatică, industria tipografică. Cuvântul *capilară* deja este atestat cu statut de element terminologic prepozitiv – prefixoid generat, posibil, de combinările cu elementele terminologice postpozitive/ sufixoidale *-metru, -patie, -scopie, -trop* (în total, 7), stare de lucruri care ne determină să presupunem că, în situație de prim element într-un cuvânt compus, unitatea lexicală autonomă are mai multe șanse a se transforma în element de compunere/ afixoid.

S-a menționat faptul că lexiconul internațional este o totalitate de unități lexicale, a căror funcționare în limbă este dictată de două mecanisme – nominativ și sintactic; unul este responsabil de selectarea și de crearea unităților denominative, altul – de arhitectura cuvântului. Unitățile terminologice, autonome și neautonome, de origine greco-latină (așa-numitele „cultisme”) formează lexiconul general internațional.

2.3. Terminologia medicală internațională în retrospectivă

Medicina disciplina antiqua est. Cel mai vechi text medical a fost descoperit în ruinele de la Nippur (Mesopotamia antică), scris de un medic sumerian anonim (sf. mileniului III *ante Chr.*) pe o tablă de argilă cu caractere cuneiforme [144, p. 25]. Textul conținea denumiri de boli, leacuri, rețete de preparare a „medicamentelor” de origine vegetală, animală, minerală.

2.3.1. Din istoria terminologiei medicale. Anatomie și clinică

Terminologiile anatomică și clinică sunt dominate de personalitatea medicilor antici (greci și romani), care impun o mare parte a terminologiei medicale. În anul 650 *ante Chr.*, Thales încearcă să explice unele fenomene legate de natură și de medicină. În anul 330-100 *ante Chr.*, Alexandria devine cel mai vestit centru de educație și de medicină din Grecia. În 460 *ante Chr.*, se naște medicul grec Hippocrate din Cos, considerat *părintele medicinei*, autor al *Jurământului* tuturor medicilor, care în studiile sale a creat un sistem terminologic al medicinei, preluând tot ce

era de valoare din arta medicală și magie, practică de greci, arabi, egipteni, sumerieni, evrei. Romanii din Antichitate au preluat cunoștințele medicale de la greci.

Majoritatea termenilor anatomici sunt probabil preluați de către Aurelius Cornelius Celsus (sec. I *ante Chr.*). Savantul enciclopedist nu s-a remarcat prin propriile descoperiri, dar a adunat întreaga „cunoaștere” medicală în cartea sa *De Medicina Libri VIII*; unele denumiri sunt traduse în latină, altele sunt utilizate în limba de origine, greacă. Este perioada în care Celsus stabilește rudimentele terminologiei medicale, bazate pe două limbi: greacă și latină [316, p. 364-368]. Claudeus Galenus (129-199 *post Chr.*), un excelent diagnostician scrie peste 500 de cărți de medicină. Anatomistul Andreas Vesalius, autorul *Tabelor anatomice* și al tratatului fundamental *De humani corporis fabrica* (1543) este o personalitate extrem de importantă a istoriei anatomiei – corectează greșelile din „cunoașterea” anatomiei.

Haosul care era prezent în terminologie (termeni învechiți, incorecți, serii sinonimice etc.) îl determină să ia decizia unică de a modifica terminologia anatomică, utilizând latina clasică [317, p. 48-54].

Excelentul anatomist Joseph Hyre (1810 - 1894), în baza propriei experiențe medicale, a cunoștințelor medicale acumulate, a cunoașterii în profunzime a limbilor greacă și latină clasică, a compilat un lexicon vast al terminologiei anatomice *Onomatologia anatomica* (1880). Volumul cuprinde date despre istoria terminologiei anatomice; etimologie, momentul utilizării primare a termenilor în lucrările filosofilor antici etc. Veritabilul „maestru al cuvântului” a reușit să ofere limbajului anatomic plasticitate și sistematicitate (350 de ani după intervenția lui Vesalius în terminologia medicală).

Etimologie. Termenul *anatomie* (< gr. *ana-* „prin” + < gr. *-tome* „tăiere”) desemnează cunoștințe despre corpul omului, dobândite „prin disecție”. În *Dicționarul* lui Dauzat [1938, p. 34] sunt atestați termenii: *anatomique* (1503, G. de Chauliac); *anatomiste* (1503, G. de Chauliac); *anatomiser* (sec. al XVI-lea).

Termenul *clinic*, *ă* s-a format se la grecescul *kline* „pat”, „încălinare”. Presupunem că sensul primar este „încălinare”, iar cel derivat – „pat”. Conform doctrinei lui Hippocrate patul bolnavului trebuia să fie încalcat în așa fel, încât capul să fie la un nivel mai înalt decât picioarele, pentru a ameliora funcționarea sistemului cardiovascular (opinie criticată mai apoi de alți medici). Considerăm că aceasta ar fi fost motivul evoluării semantice a lui *kline* din greacă, care desemna poziția încalcată a pacientului imobilizat la pat. Conform tradiției din Grecia Antică, bolnavul imobilizat la pat era scos în drum. Discutând cu trecătorii și descriindu-și simptomele, bolnavul era încurajat și sfătuit, învățat cum să se trateze; suferindul întreba dacă cineva a cunoscut vreun alt bolnav afectat de această maladie și care a fost modalitatea de

vindecare. Astfel, în limba latină ia naștere cuvântul *clanicus*, i, m care semnifica: a) persoana care vizitează suferindul imobilizat la pat; b) suferindul imobilizat la pat; c) persoana care sapă mormântul celui imobilizat la pat.

Prima accepție a lexemului a pătruns în mai multe limbi de cultură, desemnând *clanicianul*, medicul care vine la patul pacientului pentru încurajare și tratament (considerăm că primul care și-a onorat funcția de clanician a fost un simplu trecător care, prin cuvânt, s-a străduit „din toată inima și din tot sufletul pentru alinarea bolnavilor” (*Jurământul lui Hippocrate*). Astfel, trecătorul, sensibil la suferința umană, cu cuvinte și prin cuvinte și-a asigurat o existență în limbă datorită cuvintelor și în cuvinte (aici, *clanicus*). Mai întâi a apărut termenul *homo clanicus* (clanician), atestat în 1626, menționat de Oscar în *Dictionnaire étymologique de la langue française* (Paris, 1532) și mai apoi – noțiunea *clanică* „instituție în care bolnavii sunt tratați „lângă pat”. Primul spital este înființat în secolul al XVI-lea, în Spania [175, p. 608], iar prima instituție clanică, care a permis dobândirea cunoștințelor practice și aplicarea cunoștințelor teoretice, este înființată în 1728, la Strasbourg [*ibidem*, p. 314].

2.3.2. Din istoria terminologiei medicale. Farmacie

Natura sanat, medicus curat morbus./ Natura însănătosește, medicul vindecă boala.

Dezvoltarea terminologiei farmaceutice cuprinde câteva etape:

1. Sec. I *post Chr.* – sec. al II-lea *post Chr.*: școala medicală din Alexandria, medicul roman Cornelio Celsius (în volumul 5 din cele 7 volume) are în vizor medicamentul, modul de preparare și de administrare. Medicul roman Claudis Galenus scrie peste 500 de lucrări de medicină și face prima clasificare a medicamentului în funcție de efectele curative. Este considerat „părinte al farmaciei”, pentru că a pus bazele „științei care transformă drogurile în medicamente” [77, p. 1-22].

2. Sf. sec. al X-lea – încep. sec. al XIII-lea: medicul filosof de origine tadjică Avicenna (Abu Ali Ibn Sina), numit și „prințul medicinei” scrie *Canonul*, considerat cea mai de valoare lucrare din istoria medicinei. Astfel, arabilor li se atribuie organizarea farmaciilor, separarea profesiei de farmacist și cea de medic, introducerea normelor în prepararea medicamentelor. Școala din Salrmo elaborează primele rețete de preparare, descriere și de aplicare a medicamentelor. Printre primele farmacii sunt: 1140 – Neapole; 1180 – la Paris; 1250 – la Basele etc.

3. Prima jumătate a sec. al XVI-lea – sec. al XVIII-lea – medicul Teofast Hohenhaim, denumit *Para Celsius*, pune bazele extracției și introduce termenul de *chintisență* (a cincea

putere) a plantei. Se fac descoperiri în botanică (Carl Linnaeus studiază o serie de plante medicinale în denumirea lor latină); fizică (Alessandro Volta, A. M. Amper etc.); chimie (J. Priestley; H. Cavendish) etc.

4. Sec. al XVIII-lea – sec. al XX-lea – câțiva reprezentanți de seamă: Lomonosov, Lavoisier, Pasteur. Sunt descoperite vitaminele, sulfamidele, antibioticele, arsenicalele etc.

Etimologie. În Egipt, identitatea medicului era relevată în termeni de tipul: *sacerdot-medic*, *scrib-medic*. Zeul Thot, al cărui epitet era *ph-ar-maki* („cel care conferă siguranță”), era protectorul divin al medicinei. Epitetul se menține semantic și în limba greacă *pharmakon* (< gr. *phero* „a purta, a duce”, *pharma* și *pharmacon*).

La arabi, noțiunea de *sandalan* indica un medic care deținea o farmacie proprie și care se ocupa în exclusivitate de pregătirea, prepararea și de vinderea medicamentelor.

În Antichitate, grecescul *iatros* (medic) desemna persoana care recunoștea bolile și prepara leacuri. *Iatreion* (*oficina medicinalis*) era numit locul unde își desfășurau activitatea, iar *apothiki* – spațiul în care se păstrau leacurile. Ulterior, se atestă forma latinizată *apotecarius*, *i*, *m*. Persoanele care vindeau leacuri se numeau *pharmakopoles* (*pharmakon* + *poleo* „a vinde”, iar cei care preparau remedii vegetale – *rhizotomos* (< gr. *rhiza* „rădăcină” + < gr. *tomeo* „a tăia”).

Cea mai veche farmacie cunoscută până acum este cea din statul Urartu (Armenia), sec. al VIII-lea *ante Chr.* Prima farmacie publică a fost înființată la Bagdad în 754 [98, p. 205].

Thesaurus aromatoriorum (Milano, 1512) este prima farmacopee, urmată de *Pharmacopea Augustana* (1613); *Viena Codex Medicamentarius Sive Pharmacopeia Parisiensis* (1638); *Dispensatorium Boruso-Branderburgicum* (Berlin, 1698) etc.

2.4. Continuitatea limbilor savante în terminologia medicală

Multe secole, după căderea Imperiului Roman, limba latină a guvernat în întreaga lume.

Începând cu Evul Mediu se instalează rivalitatea între limba latină și limbile naționale de origine latină, care continuă până în prezent. Medicina greacă a migrat la Roma, mulți termeni fiind introduși în terminologia acesteia. Elenizarea medicinei în perioada Renașterii a fost ireversibilă, fenomen decisiv în perpetuarea terminologiei medicale. În secolele al XIV-XVI-lea se redescoperă știința antică greacă și textele de medicină, ultimele fiind acceptate ca dogme în anatomia omului, fiziologie și tratament, ulterior constituind un fundament în descoperirile efectuate de mai mulți savanți.

Secolul al XVI-lea este perioada în care limbile moderne se dezvoltă vertiginos. Confruntarea limba latină versus limba națională atinge apogeul în mai multe țări (Franța,

Anglia, Italia, mai târziu în Germania). Este bine cunoscut curentul purist, care presupunea „purificarea limbii printr-un proces de „romanizare“, adică de adaptare a tuturor cuvintelor noi, prin analogie, prin filtrul legilor care au funcționat în limitele fondului latin moștenit. Aron Pumnul (1818-1866), teoreticianul acestei tendințe analogiste (= pumniste), propune un adevărat sistem de modificări bazate pe formele vechi de limbă, ajungându-se astfel la formații stâlcite și chiar ridicole (ex., *plântă* (plantă), *formăciune*, *limbistică*, *scriemânt* (ortografie), *tâmplământ* (istorie), *năciunal* (național) ș.a.), precum și eliminarea termenilor: *gramatică*, *etimologie*, *filologie*, *filozofie* etc.) [156].

Un eseist francez (sec. al XVI-lea) remarcă: „Limbaul medicinei este un idiom străin în limbajul general și posedă sunete discordante” [307, p. 1]. În 1839, medicul german L. Schönlen a decis să-și țină cursul inaugural în clinica din Berlin în limba maternă, limba germană.

Astfel, limba latină este substituită ca limbă de predare, dar își menține funcția nominativă și poziția permanentă în terminologia medicală, rezistând asemenea unei „mame abuzive” (J. C. Sournia). În pofida retragerii evidente a latinei din terminologia medicală, în secolul al XX-lea, actele comunicative profesionale în limbile naționale fac uz tot mai mult de termeni latini. Această stare de lucruri are drept suport avantaje general cunoscute: pe de o parte – continuitatea terminologică, din punct de vedere al spațiului (este o terminologie răspândită, universală, nelimitată de anumite bariere pentru nicio națiune etc.); latina și greaca constituind o rezervă unică de extragere a termenilor noi, în caz de necesitate – de creare a lor [316, p. 364-368].

Limba latină rămâne a fi „limbă de comunicare”, de predare/ învățare a materiei de medicină (anatomie – *musculus latissimus*, *tuberculum majus*, *ala maior* etc.), demonstrând o dată în plus că *Non est medicina sine lingua Latina*. Unii termeni sunt utilizați într-o formă practic nemodificată mai mult de 2000 de ani:

Arteria carotica – în limba greacă *karoun* înseamnă „a leșina, a ului”. Galenus a descoperit că o mică presiune asupra arterelor provoacă starea de leșin, de aici și denumirea acestora.

Vena jugularis (vena gâtului) – în prima traducere a lucrării lui Galenus, de către un călugăr benedictin din Monte Cassino, se atestă cuvântul *jugulum, i, n* „gât”, format de la verbul *jugulo, āre* „a tăia gâtul”. Termenul *jugulum, i, n* se referea la o deschizătură în craniu, prin care trec vasele limfatice și rețeaua vasculară; vena este situată în regiunea gâtului, tăierea acesteia instantaneu cauzează moartea.

Toate nomenclaturile anatomice produse până în prezent au folosit limba latină drept bază.

Prima confirmare și recunoaștere oficială a nomenclaturii anatomice latine s-a produs grație anomiștilor germani la congresul Uniunii Anomiștilor, Basle, 1895 – prima

standardizare *Basiliensia Nomina Anatomica*. La timpul respectiv, acest pas a constituit rezultatul unei necesități stringente. Sistemul de desemnare, însă, s-a dovedit a fi incomplet și confuz, ceea ce a determinat o a doua standardizare, în 1935, la Jena – *Jenainsia Nomina Anatomica*.

Eforturile ulterioare din 1950, coordonate de către Comitetul Internațional de Nomenclatură Anatomică (IANC), s-au soldat cu o a treia standardizare numită *Parisiensia Nomina Anatomica*. Mai târziu (din 1965), a fost publicată *Nomina Anatomica* în șase ediții revăzute, elaborate la solicitările IANC, care intenționau să acopere cerințele terminologice, prin introducerea de noi termeni. Se recomanda omiterea deficiențelor lingvistice și de concept și crearea nomenclaturii naționale.

La traducerea lor, însă, savanți din diferite țări s-au confruntat cu un șir de dificultăți impuse și de specificul limbii: traducerea sau împrumutul de termeni anatomici. Astfel, savanții ruși care au purces inițial la traducerea termenilor, aliniindu-se la statutul terminologiei naționale, ulterior au pledat pentru împrumutul termenului: de exemplu, pentru adj. *basilaris* nu s-a acceptat traducerea *основной*, deoarece este sinonim cu *главный*, fapt care ar crea ambiguități în terminologia medicală, de aceea adj. *базиллярный* a fost recunoscut ca fiind unicul adecvat.

Alte exemple: *Hippocampus* în anatomia rusă se traduce uneori *морской конёк*, iar îmbinările-termeni de tipul *лоток морского коня*, *бахромка морского коня* etc. sunt neaccesibile și prea puțin se raportează la statutul de termeni medicali. Terminologia clinică a acceptat transcrierea termenilor internaționali. De la aceștia este mai facil a alcătui noi termeni. De aceea s-a propus înlocuirea termenului vechi *морской конёк* cu *гиппокамп*, o transliterare a latinescului *hippocampus* [218, p. 326]. Termenul desemnează „excreșcența de substanță cenușie, în planșeul ventriculelor laterale”. Este format din două elemente: *hipo-* (< gr. *hippos* „cal”; animal fabulos cu corp de cal, cu două picioare, cu coadă de pește, care trăgea carul lui Neptun; în mitologie zeul mărilor și al oceanelor) + *-camp* (< gr. *campia* „vermiform”).

În explicațiile oferite de specialiști sunt și unele recomandări:

1) Calcul terminologic care diminuează din esența segmentelor anatomice nu poate fi tolerat. Astfel, termenul *dorsalis* este acceptat în varianta *дорсальный*, *ventralis* – în varianta *вентральный*, iar termenul acceptabil în terminologia națională *морской конёк* este înlocuit cu termenul din lexiconul internațional *гиппокамп*; arătând că este acceptabilă utilizarea prin transcriere a termenilor străini, dacă aceștia sunt (răspândiți) cunoscuți de utilizatori (în medicină) (tip *гиппоталамус*); în cazul acestui împrumut urmând ca termenii (variantă) să derive din împrumutul-invariantă (tip: *таламус* / *гипоталамус*). Dileme terminologice a creat

termenul *clinoid*. În 1928, medicul Piotr Karuzin [218] traduce din latină *os clinoideus* ca *наклонённая кость*, considerând termenul *клиновидная кость* incorect, dat fiind asocierile cu *clinic* și *clinică*, cuvinte utilizate mai frecvent. Iar o explicație empirică a termenului „asemănător patului; asemănător clinicii” pune în pericol precizia termenului anatomic care denumește „osul înclinat al tarsului”. Mai târziu, termenul a fost acceptat. În română recomandabil este termenul *os cuneiform*, dar în limbajul medical este atestată și varianta *os clinoid*.

2) În transcrierea termenilor străini se atenționează asupra faptului că normele de formare a cuvintelor în limba respectivă se cer, în mod obligatoriu, respectate.

3) Atunci când este vorba de sinonime terminologice, privilegiate sunt împrumuturile tip: *миокард*, *перикард* etc., formate în baza elementelor savante greco-latine. Și toate aceste modificări au avut loc în pofida faptului că o serie de savanți, din impuls „patriotic” de conservare a limbii, insistau asupra excluderii internaționalismelor din *Nomenclatura Anatomică*, înlocuindu-le cu «очень неудобные и трудно произносимые русские» [218, p. 8].

În terminologia anatomică limba de bază este latina, iar în terminologia clinică – limba greacă, elementul terminologic fiind unitatea semantică structurală de bază în formarea termenilor medicali.

Rolul limbii latine în modernizarea limbii noastre a fost subapreciat, considerându-se că o limbă „moartă” nu poate contribui decât în măsură redusă la perfecționarea unei limbi „vii”, dar ca limbă de cultură latina este modernă și „la zi” ca să poată fi utilă modernizării limbii noastre. Se adaugă și aureola de elevație, precizie și eleganță pe care i-o atribuiau și i-o atribuie învățații lumii, precum și respectabilitatea „clasică”, izvorâtă dintr-o disciplină a spiritului [127, p. 254]. Așadar limba latină are rădăcini adânci în terminologia medicală, astfel încât prezența ei se consideră a fi un material obișnuit de comunicare. În decursul unei dezvoltări care durează mai mult de două milenii, a fost stabilită o tradiție extraordinar de influențabilă și de viabilă care s-ar putea opune oricărei altei substituiri competitive.

Astfel, orice dubii posibile, care țin de funcționarea ulterioară a limbii latine în medicină, pot fi considerate neîntemeiate. Limba latină își asigură continuitatea sa în terminologia medicală (și în alte terminologii) și își păstrează unicitatea; pe de altă parte, prezența limbii latine în terminologia medicală națională favorizează integrarea acesteia în „cunoașterea” medicală universală. Necesitățile socioeconomice imperative au dezvoltat, pe lângă posibilitățile de autocombinare a elementelor savante: *aloplazie* = *alo-* < gr. *allos*, „diferit, altul” + *-plazia* < gr.

plasis, „formare”; și pe cele de combinare cu lexeme autonome din vocabularul fundamental al limbii române: *alo-* + *plasmă*; *nămol(o)-* + *terapie* etc.

De altfel, actualmente apare un nou fenomen care amenință **funcția terminologică a latinei**. Vizând această problemă, istoriograful german H. Schipperges menționa că greaca și latina au suprimat maiestuos nu doar influența arabă în Evul Mediu, ci și pe cea engleză în secolul al XX-lea; iar presiunea actuală a limbii engleze nu este mai mult decât un interludiu istoric [316, p. 364-368].

S-a insistat asupra acestui moment, considerându-l semnificativ pentru problemele de ordin terminologic și din alte domenii de activitate.

2.5. Terminologia medicală românească în retrospectivă

Arta vindecării la geto-daci. Medicina geto-dacă a fost elogiată de către Platon, care arata că medicii daci respectă învățătura sacră a tămăduirii: „Să nu se lase înduplecat de nimeni spre îngrijire cu leacuri [...] până bolnavul nu-și deschide...sufletul spre a fi tămăduit” [128, p. 32]. Zamolxis și urmașii lui afirmau lucruri actualizate abia în sec. al XIX-lea (I. Mudrov) – nu se poate să încercăm a vindeca trupul fără să îngrijim sufletul [*ibidem*, p. 262-263]. Cele trei caste (de preoți) de vindecători geto-daci, care știau proprietățile curative ale ierburilor și ale arbuștilor și vindecau cu iscusință erau numiți: *kapnobala* „cei care umblă prin nori” – asceții care locuiau pe vârfuri înalte de munți și colectau plante; *polistai* „întemeitorii de orașe” – învățătorii care răspândeau arta vindecării; și *ktistai* „întemeietorii de neam” – care practica medicina. *Usturoiul*, *pelinul*, *cadila (tămâia)*, *ceapa*, *cânepa* etc. erau folosite de către vindecătorii geto-daci.

Usturoiul era denumit de geto-daci *chodeia* „care ustură, înțepă, taie, mușcă” și *di-cottela* „cel care ustură”, „cu căței”, supranumit și „cățeaua pământului”, utilizat și în practici magice. Se folosea în indigestii, dureri abdominale, stări gripale etc. Printre plantele medicinale folosite de către daci este și *zouo-uste* „iarba fiarelor”, amintită în legenda despre Asklepios, (semizeu din mitologia greacă, care practica medicina) și care se considera plantă panaceu. Actualmente, este identificată cu *pelinul negru (Artemisia vulgaris)*. După colonizarea Daciei, se pierde din iscusința geto-dacică de a trata.

2.5.1. Începuturile terminologiei medicale românești (anatomie, clinică, farmacie). Elemente de terminologie medicală la cronicarii moldoveni (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce)

Primii termeni medicali științifici sunt atestați în documente, pravile și cronici. În *Letopisețul Țării Moldovei* (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce) [76], sunt prezenți termeni medicali, care pot fi raportați la terminologiile disciplinelor medicale: anatomie, clinică, farmaceutică [103, p. 71-74].

a) Elemente de terminologie anatomică

Elementele de terminologie anatomică, atestate în cronicile cărturarilor moldoveni Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce [76], sunt, în mare parte, cuvinte populare. Cu sens strict anatomic sunt utilizate mai rar: *orb de un ochiu* (Ureche 66), *rănit rău în cap* (Ureche 71), *audzia slugile lui cu orechele* (Neculce 301), *l-au lovit cu inicerca prin chept și au ieșit prin susioară [...]*, *mai pre urmă s-au tămăduit* (Neculce 396), *ochii și vergile gurii se văd* (Costin 143) etc.

Dar este evidentă prezența metaforei/ metonimiei antropomorfe. Termenul *metaforă antropomorfică* este pus în circulație de către Stephen Ullmann [336, p. 277], considerat o formă străveche și universală a metaforei, numită și *metafora transpozitivă*, întrucât au loc transformări metaforice, univoce sau biunivoce: concret→abstract; uman→non-uman [45, p. 98]: *capetele legii* (Ureche 33), *... de nevoia turcilor ce venise la grumazi* (Ureche 33), *ca să poată zădări cap de price* (Ureche 42), *urechi deschise despre turcu* (Ureche 56), *tot un trup din mădulare multe, tot o țară și o judecată* (Ureche 58), *din epiceri să aleg mai de frunte* (Ureche 66), *au și-nceput a le da foc și din frunte și din coadă ...* (Neculce 456) etc.

Sunt atestate unități frazeologice care includ termeni populari: *... au dat dosul cu oaste* „s-au retras” (Ureche 44); *capul și-a pus „a murit”* (Ureche 46), *mergând după osăle tătânu-său „a murit”* (Neculce 284), *își strică obrazul și numele „a se compromite”* (Neculce 348), *închis la inimă lui „retras, tăcut”* (Neculce 435), *pre un păr au stăut atunci viața „a fi în pericol”* (Costin 245) etc.

Referindu-se la fizicul omului, cronicarii folosesc diverse formule: *făptură proastă „constituție astenică”* (Neculce 440), *și de trup și de hire slabu și boleacu* (Costin 173), *iar la statul trupului său era gârbov, ghebosu* (Costin 205). Evaluarea facultăților intelectuale se face prin: *om deplin, cap întreg, hire adâncă* (Costin 233), *minte mare* (Ureche 96).

În detaliu, este explicat aparatul de relație cu mediul ambiant: *din cele cinci simțuri ce are omul vederea, audzul, mirosul, gustul și pipăitul mai adevăratu de toate simțiri este vederea. Că prin audzu câte aude omul, nu se poate aședza pe deplin gândul, este așea ce să aude au nu este, căci nu toate suntu adevărate câte vin pri audzul nostru. Așea și mirosul, de multe ori înșeală, fiindu multe mirodenii dentâiu grele, iar apoi mare și iscusit miros făcu. Gustul este așea că multe ne păru că suntu dulce, apoi simțimu amărăciune și împotrivă, multe amare ne păru și*

suntu dulce. Pipăitul, iară și multe pipăim la chip de une și suntu altele și nu putem a le cunoaște cu singur pipăitul fără vedere. Iară vederea singura din toate așază în adevăr gândul nostru, și ce e vede cu ochii nu încapă să hie îndoială în cunoștință (Costin 206), fiind evidențiat văzul ca cel mai veridic în luarea de atitudine.

b) Elemente de terminologie clinică

Cărturarul Miron Costin menționează, destul de succint, **singurul adevăr** despre originea bolii: *Când lumea erau încă nouă [= fără păcate] ...nu suferau de nicio boală, nici de friguri în corpuri, nici de abcese de piele, fără că din desfrâu slăbeau maruntaiele și se distrugeau din prea multe plăceri* (Costin 271). Costin precizează: *Grecii numesc dizenteria boala raiului, pentru că a fost cea mai veche printre oameni* (ibidem 288).

După ce lumea s-a învechit, au bolnăvitu (Neculce 296), se scornise boale ... și omul dzăcea bolnav (Costin 163) și n-au tărgănat multu viața... (ibidem 170).

Cronicarii explică bolile empiric prin „semne de boală”: *albeață pre un ochiu* (Neculce 272), *l-au și lovit o amețală* (Neculce 445) etc., dar și prin precizarea segmentului anatomic: *bolnăvind de ochi* (Ureche 91), *boala de ventre* (Costin 163), *omu boleacu [...] de mâini și de picioare...* (ibidem 170), *boala lui de picioare* (ibidem 195), *căutătură încrucișată* „strabism”, *vorba lui înecată* „bâlbâială” (Neculce 440) etc.

Unele explicații ale stării de boală sunt însoțite de precizarea denumirii maladiei: *de boală ce au avutu adecă padagrie* (Ureche 57), *rană fără leac* „incurabilă” – **lepra** sau *fistulă în pântice* (Neculce 328), *bolnav de dropică* „hidroplazie” (Neculce 333); *l-au lovit cataroia, de voie ré = dambla, apoplexie* „infarct/ insult” (ibidem 307), *omu boleacu [...] de mâini și de picioare, care boală padagră și firarga să dzice* (Costin 170).

Ranele sunt diferite: *moldovenii mai cu multe rane încrunțați* (= „însângerat, plin de sânge”) *n-au mai putut suferi...* (Ureche 75), *rană* (= „boală”) *nevendecată* (Neculce 328) etc. O dată cu instalarea bolii, *omu devine boleacu [...] s-au dat la doftori* „a se lecu” (Ureche 91) și *au băut doftoria...* (Neculce 330) etc. Astfel, în cronici, sunt descrise etapele de: *cădere în boală* → *adresare la medic* → *tratament*.

Cronicarul Miron Costin face o prezentare a bolii aproape științifică, indicând simptomele bolii, diagnosticarea (eronată), tratamentul și *exitus letalis*: *Ștefănița-Vodă [...] au cădzut în boală foarte grea, lungoare, care boală au priceput îndată doftorul că trebuie să ie sânge [...] l-au cuprisu herbințeala [...] au stătut frănitic* „tulburat la minte”, *adecă buiuguuit de hire*. Cu chipul ciumei era boala, că i-au ieșit și bolfă la mână, însă nu era ciură, ci era lungoare carii boală îi zic doftorii maligna ... (Costin 248), lungoarea este definită ca fiind „malignă”, neologismul indică o maladie incurabilă.

În *Letopisețul Țării Moldovei*, pentru prima dată este arătată posibilitatea de a realiza:

a) operație plastică: *Au găsit un doftor ca să slobozească sândgele din obraz și-l boți la nas și așa dzi cu dzi sândgele să încheaga de i-au crescut nasul la locu, de s-au tămăduit* (Neculce 271);

b) asistență medicală: *și au lovit într-un umăr, de care rană ...au umblat cu mâna legată* (Costin 211);

c) proteza dentară în adenție: *Dinți în gură nu avé [...]. Dimineața îi incleie de-i pune în gură, iar seara îi desclie cu incrop și-i puné pe masă* (Neculce 309).

Așadar, bolile atestate în *Letopisețul Țării Moldovei* sunt, în special, **maladii anatomice**: afectează văzul, aparatului locomotor, sistemul nervos, sistemul urogenital – *dub frențit* „sifilitic” (Neculce 329), sistemul digestiv; **boli infecțioase**: *ciuma, lungoare, lepra* etc.; și **vătămări corporale** dobândite în timpul luptelor.

c) Elemente de terminologie farmaceutică

Elementele de terminologie farmaceutică sunt mai puțin prezente în cronici. Grigore Ureche menționează utilizarea unor plante ca: *scoarță dulce, raventul, muscatinul* „nucușoară, sămânță aromată” (Ureche 60). Miron Costin arată folosirea ierburilor în tratament: ... *avându ierbi împotriva otrăvei date de un doftor* (Costin 154) și precizează că există leacul *ochilor* (Costin 152).

Ion Neculce descrie un tratament de profilaxie, care include leacuri tradiționale cunoscute de la strămoșii noștri geto-daci: *Oameni bolnavi la oaste, să cheltuiască cu dânșii și aptică, să le dé oțăt și usturoi* (Neculce 464).

Remarcăm faptul că analiza diacronică a terminologiei medicale românești ar fi incompletă, dacă s-ar ignora contribuția cronicarilor moldoveni Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce.

2.5.2. Dimitrie Cantemir – fondatorul terminologiei științifice medicale românești

Știința lucrurilor este lumina minții. Dimitrie Cantemir

Marele cărturar Dimitrie Cantemir, considerat fondatorul terminologiei medicale românești, tratează corpul uman din perspective existențiale: „Toată filosofia fizicească asupra trupului firesc și în știința lucrurilor ființăști se sprijinește”. Regăsim reminiscențe ale medicinei geto-dacice. Platon menționa că aceasta este una dintre cele mai evolute și conține **învățătura sacră a tămăduirii** [128, p. 32].

Cunoașterea omului, în general, pentru savant, este importantă. Sentința „Cineva spre sine ce este a să cunoaște” este o traducere din latinescul *Nosce te ipsum*, care arată **cunoașterea** ca una din menirile omului în relația macrosistem (univers)→ microsistem (om) [111, p. 745-754].

a) Elemente de terminologie anatomică

Corpul uman, în perceperea savantului, este „atocmirea mădularilor la frumsețea trupului” (IIE 262), pentru care distinge „mărimea trupului, arătarea trupului, puterea trupului” (IIE 97). Constituția omului presupune „... două picioare, cu cap și nas și cu toată alaltă forma omului” (IIE 59, 86) „... din carne, singe, oase, vine, piele, păr și alalte câte la materie să cuprind” (IIE 95). Lexemul *materie* confirmă concepția despre om ca „materie a creației”.

Dimitrie Cantemir, veritabil „anatomic” (IIE 75), descrie „... părțile trupului” uman:

1. Capul, format din „osul capului „craniu” (IIE 84), osului tidvei „craniu, țeastă” (IIE 69) sau „tidva capului”, servește, după cum afirmă savantul, „spre îndesarea creierilor” (IIE 69). Oasele feței cuprind: „organul ochiului” (IIE 67), care asigură „vederea ochilor” (IIE 199) și care se proeminează prin „albușul ochilor” (IIE 200), însoțite de „sprâncene [...] ridicate” (IIE 185); „organul audzului” (IIE 338); „organele limbii” (IIE 72) sau „organele de voroavă” (IIE 54).

Funcțiile anatomice ale acestora sunt prezentate prin: „budză mormoia” (IIE 124), „nici ochiului la privală, nici nărilor la mirosală” (IIE 129), „glasul fără articule din piept” (IIE 172), „cu gura mărturisea” (IIE 121).

2. Gâtul, al doilea segment, care leagă capul de trunchi, este amintit prin termenul *laringa* (el.) - gâtul, gâtlejul, gâtlanul”, explicat în *Scara a numerilor și a cuvintelor streine tâlcuitoare*.

3. Trunchiul, format din:

- *Torace* sau „pieptul muritorilor” (IE 219), sau „grumazii”. Autorul menționează funcția respiratoare, făcând o explicare topografică: „tot coșu își umplu” (= torace) (IIE 87) „când să răsufla, coșul îi răsuna” (IIE 201).

- *Abdomen* sau „pântecele, vintrele” (IIE 236). Aici se adăpostesc „vasele mațelor” (IIE 190), care sunt și „vase priimitoare (mold.) – stomahul, rânza, mațele și toate mărunțăiele în carile intră bucatele” (IIE 43), „mațele și ficații” (IIE 12).

- *Pelvis* sau „pântecele (IIE 236), evidențiind funcția de reproducere: „rodul pântecului”, „fătul” (IIE 188), „embrionați” (IIE 240), „durerile nașterii”, „zămislit și născut era” (IIE 222) etc.

3. Membrele superioare, formate din „umăr”, „braț” (IIE 118), „mânuli, brâncă” (IIE 158), „degete”, „palma” (IIE 200) și „organul răutății” – „unghiile” (IIE 212).

4. Membrele inferioare sau „ale trupului picioare” (IIE 118); aici menționează „genunchii nu s-au înclinat” (IE 193), segment anatomic, care indică o verticalitate fizică, dar și morală.

Aparatul locomotor este prezent prin: „oscioare” (IIE 199), „cioloane” (IIE 54), „suciți mușchii” (IIE 111), „încheieturile” (IIE 69), „articulațiile” sau „articule (lăt.) – încheietura osului și a voroavii capete” (*Scara a numerilor...*).

Aparatul circulator e caracterizat prin: „uscate vinele goalelor cioloane” (IIE 54), „ca sângele carile este să cură în vine” (IIE 278), „milcelușe venișoarele” (IIE 111). Dintre toate vasele sanguine, Dimitrie Cantemir se referă la: „sfigmos (el.) – vână moale carea pururea să bate, de pre a căriia clătire aședzimântul firii să cunoaște” (*Scara a numerilor...*).

Și toate „mădularele trupului” (IIE 105), sunt acoperite cu „albă peliță” (IIE 111), cu „porii pielii” (IIE 69), prin care „sudori vărsa” (IIE 53). Savantul definește „porii (el.) – găurici prin pielea omului, prin carile ies sudorile” (*Scara a numerilor...*). Explică formarea melaninei: „arșița soarelui pelița mută din albă în neagră” (IIE 53).

Aspectul fizic al omului încorporează noțiunile de *statură* și de *vârstă*: „de stat și de vârstă mai mare era” (IIE 225), „împiedicat de bătrânețe și buiguit (= aiurit) de căruntețe” (IIE 122). Omul este unic în felul lui de a fi. Termenul *fiziognomie* (el.) este „știința firii de pre chipul obrazului și a tot trupului” (*Scara a numerilor...*). Actualmente, lexemul *fizionomie* face trimitere la „aspect, chip, expresie, față, figură, înfățișare, mină, obraz” etc.

Credința marelui cărturar în unitatea corpului fizic și al sufletului este vădită: „și cu trupurile și cu sufletele armuțite și amuțite” (IIE 12); „ale trupului picioare și ale sufletului aripi” (IIE 118).

Dimitrie Cantemir folosește în abundență metafora antropomorfică: „ochiul zavistii” (IE 19), „chipul adevărului ascuns” (IIE 45), „cu un obraz ce nu știe a se rușina” (IIE 47), „pre fața pământului” (IIE 37), „mâna strâmbătății”, „ochii vicleșugului” (IIE 225). „Chipul cel fără chip” (IIE 118), formula este o asociere prin excludere, un procedeu artistic folosit de către autor. „Chipul” (= fața), de emoții, de „răutate” rămâne „fără chip”; astfel „chipul” exteriorizează fizicul și moralul omului.

Epitetele metaforice dovedesc un simț artistic de invidiat: „crieri de aramă” (IE 51), „cuvinte de sânge” (IIE 191), „limbă vicleană” (IIE 152), „vârtoasa inimă” (IIE 152), „inimile proaste”, „organul răutății” (IIE 212) etc.

Metonimiile sunt omniprezente: „nici nu putea afla ureche în văzduh și pre pământ” (IIE 30), „plecarea capului” (IIE 102), „ridicarea nasului” etc.

b) Elemente de terminologie clinică

Că ce este aduimăcarea minții sau care este icoana înțelepciunii, fără numai cele ce ochiul trupului și ochiul sufletului să le vadză și să aleagă... D. Cantemir (IIE 117)

Savantul explică **starea de sănătate** și **starea patologică** în limitata relației trup → suflet. Veritabil psiholog, savantul menționează importanța echilibrului emoțional, lipsa conflictului interior în menținerea sănătății, căci „viață stând și buna socoteală slujind, tuturor tămăduire și vindecare să nedejduiește” (IIE 236). Este „în chipul puterii sufletului” (IIE 117), „sănătate și toate cele sufletului și trupului folositoare” (IIE 20). Boala se instalează în discordanța *ego* și *super ego*, care provoacă „a trupului slăbăciune și micșorare a sufletului” (IIE 67). Consecințele sunt vădite: „chinul trupului carnea domolește, iară pedeapsa sufletului, oasele topind, inima rănește” (IIE 111). Altfel spus, marele cărturar consideră „betejirea și julirea cinstei” (IIE 43) ca factor major în instalarea stării patologice.

Referindu-se la **etiologia** (cauzele) **bolilor**, Dimitrie Cantemir delimitează:

a) *Surmenajul*: „ostenința căutării sudori pe trup umedzește, iar grija neîncetată vlaga inimii topește” (IIE 235); „somn fără somn și odihna fără odihnă” (IIE 238).

b) *Indigestia*: „stomahul își tulburară” (IIE 69), „că precât greu bucatele vârtoase stomahului slab aduc” (IIE 70), „mănuntaiele i să întorcea, stomahul tare îl chinuia. Vai [...] mațele [...], mănuntăile, pânțele, vintrele [...]. Boala nenedejduită pre leac s-au dat, morții numai leac între muritori nu s-au aflat” (IIE 236).

c) *Senilitatea*: „buiguit (= aiurit) de căruntețe” (IIE 122).

d) *Dezechilibrul celor patru umori* (bila galbenă, sângele, flegma, bila neagră): „Unde el (Inorogul) la loc slobod și la câmp larg a trăi deprins fiind, de nevăz în curândă vreme, în melanholie în buhăbie, din buhăbie în slăbăciune, din slăbăciune în boală” (IIE 167).

Așadar, este „slăbăciunea”, care prevestește boala și face parte din șirul logic: „melanholie” → „buhăbie” → „slăbăciune” → „boală”. „... ce nici împins de flegmă a tuși macară nu mi s-ar cădea”. Prin relația „flegmă” → „a tuși”, se oferă o etiologie empirică a tuberculozei.

„Vulpea [...] întâi în melanholiia ypohondrică, apoi în *tusa cu sânge* mutându-să de multă vitionare și *boală uscăcioasă* toate vinile i s-au întins și toate măduarele...” (IIE 125): „melanholie” → „tusa cu sânge” → „boală uscăcioasă” → „oftică”.

În *Scara numerilor...*, termenul *ypohondriac* (el.) este explicat prin “boala carea smintește fantazia, slăbiciunea părților trupului carile sunt pregiur inimă”, iar *melanholie* (el.) – „boală de

voia rea, pătimirea întristării, fiirea neagră”. Aceste patru umori formează *temperamentul* (lăt.) – „aședzământul, stâmpărarea firii, întregimea sănătății” (*Scara a numerilor...*).

e) *Apelpisia* (el.) – „deznedejduirea, scăparea a toată nedejde” (*Scara a numerilor...*). Termenul s-a menținut ca formă și ca sens. Actualmente, *apelpisia* indică „starea de deznădejde, de desperare sau de exasperare”.

f) *Etiologie necunoscută*: „leacul acestei necunoscute boale” (IIE 239).

Dimitrie Cantemir face o prezentare a **semnelor** în instalarea patologiilor. Referindu-se la termenul propriu-zis, cărturarul menționează: *symptomatic* (el.) – „din tâmplare, din cădere, carile nu din tocmala înainte mărgătoare s-au făcut” (*Scara a numerilor...*). Autorul recurge la traducerea literală: < gr. *symptoma* < *syn* „cu” + *piptein* „a cădea, a se întâmpla”.

Așadar, în romanul *Istoria ieroglică* sunt atestate următoarele **simptome**:

a) *Simptome în intoxicație*: „sughițare” (IIE 111), „cumplita durere [...] trupul le beșica [...] la ficați le străbătea...” (IIE 183), „uscăciune cu tusă și cu opentele lepăda nu mă lasa slăbăciunea” (IIE 160).

b) *Simptome în boli mentale*: „capul să amețește, picioarele dovedesc, și când mădularele buiguesc, lipsa crierilor arată” (IIE 227).

c) *Simptome în boli infecțioase*: „strănuta” (IIE 184), „capul li se învărtejea, grață li se scornea” (IIE 184); „la chip veștedă și gălbegioasă, ca cei în boală împărătească” (= gălbinare) (IIE 143).

d) *Simptome în boli virale și în răceli*: „hirișia răcelii” (IIE 43), „chinuri și dureri” (IIE 62).

e) *Simptome în traumatisme*: „durerea osului zdrobit” (IIE 160).

f) Sunt menționate și *bolile asimptomatice*: „boala ascunsă pe doftori și pe doftorii batgiucurește și pre cele ce dzace până la moarte măgulește” (IIE 236).

În continuare, vom încerca o **clasificare a maladiilor**, atestate în roman:

A. În funcție de evoluție:

• *boală cronică*: „că rana obritindu-să și patima învechidu-să, a să vindeca cu nevoie va fi” (IIE 260). *Boala hronică* (el.) este „boala carea ține cu ani, cum ieste oftica, dropica și alalte” (*Scara a numerilor...*);

• *boala latentă*: „simți boala mai lăncedă decât toată boala” (IIE 219), „glas lănged...simțire nesimțită simt și pătimire nepătimită pat” (IIE 239).

B) În funcție de prognostic ori „de unde a prognostici” (IIE 165):

• *boli incurabile*: „în boala fără leac” (IIE 107);

• *boli curabile* „pentru amurteala oțăros glasului lui leac să afle, pre toți vrăjitorii și doftorii...cerca, și acmu și doftorul cel bun găsisese și leacul nimerise...” (IIE 170).

Autorul explică: *prognostic* (el.) – „cunoștință înainte, gâcitoare, gâcire” (*Scara a numerilor...*); o traducere literală a termenului: < lat. *prognosticum* < gr. *prognostikon* < *pro* “înainte” + *gnosis* „cunoaștere”.

C) În funcție de modul de alterare:

• *boli la nivel de organ*: „orbul asupra ochilor, și șchiopul asupra picioarelor, și surdul asupra audzului” (IIE 78); „limba făicavă (= bâlăbăit) (IIE 72), „amuțirea din lipsa organelor de voroavă” (IIE 54), „uscarea vinelor” (IIE 200), „piciorul cel dropicos”, „afectat de dropică, umflat, greoi” „pasul cât de tremuracios” (IIE 117), „ochi bolnavi” (IIE 210);

• *boli funcționale*, aici sunt prezente, în special, dereglările mentale: „beteag de minte” (IIE 117), „scămos la minte”, „dodeială” (= tulburare psihică) (IIE 211), „pierderea minții” (IIE 109), „toată anomalia și rătăcirea firii” (IIE 147), „rana minții netămăduită” (IIE 87).

D) În funcție de patogenie:

• *boli infecțioase*: „ciuma”, „lingoarea [...] și troana (troahă)” „ guturai, flegmă ... (IIE 113);

• *traumatisme*: „os prin os pătruzându-și și mădular prin mădular zdrobindu-și” (IE 192);

• *malformații congenitale*: „anomalia (el.) – îndrăpnticie, lucru [...] carile merge împotrivă” (*Scara a numerilor...*).

Marele cărturar denumeste sensibilitatea organismului uman prin termenul *diathesis* (el.) – „orânduiala firii, năstăv, abaterea firii, în ce să pune firea” (*Scara a numerilor...*). În prezent, termenul *diateză* indică „predispoziție a organismului la anumite boli (< gr. *diathesis* „dispoziție”).

Dimitrie Cantemir remarcă procesul de funcționare a organismului ca un tot întreg: „că precum o boală și o fierbințeală cât de puțin în trup sau o durere cât mai mică într-un mădulariu tot trupul spre neaședzare și pătimire aduce” (IIE 113), „un mădulariu cu netămăduită boală pătimind, princet, princet, tot trupului moarte pricinuește” (IIE 62).

Așadar, marele cărturar menționează că starea de boală se stabilește atunci când „rânduielele sănătății” (IIE 247) sunt violate, când „rana și boala poștei” (IIE 262) predomină și atunci mergem la „adevărații doftori” (IIE 119), care știu durerea „a șicui” (= a alina), căci „după fire doftor, după doftor leacul și după leac ca acela tămăduire” (IIE 240). Concomitent, Dimitrie Cantemir folosește și termenul *țirulic* (leș.), specificând că este „vraciu carile tămăduiește ranele, frânturile” (*Scara a numerilor...*), adică chirurgul. Cuvântul *frânturi* - cărturarul îl folosește și

în explicarea termenului *hiromandie* (el.) – „vraja carea pe crăpăturile și în frânturile mâinii să face” (*Scara a numerilor...*) stabilind, astfel, o relație de omonimie.

Verbum sanat./ Cuvântul sanează. Savantul pune în evidență puterea tămăduitoare a cuvântului, care slăbește boala și fortifică sănătatea: „numai în cuvânt...și tot feluri de *farmacuri* *descântătoriu* prin urechile tuturor” (IIE 119). Cuvântul este *farmac* (= medicament). Ulterior, grecescul *pharmakon* „medicament” în limba română evoluează în: elementul terminologic *farmac(o)-* și cuvântul *farmec, farmece* „vrajă” < lat. *pharmacum* < gr. *pharmakon*.

Și așa cum „la cel bolnav sănătatea de mare preț este” (IIE 240), pentru a vă vindeca mai întâi de toate e necesar „inima și sufletul înainte a vă vărsa” (IIE 119) „că pre cât este de lăudată doftoria bună la boală pre atâta este încă mai lăudat aședzământul la răscoală” (= boală) (IIE 119).

c) Elemente de terminologie farmaceutică

Dimitrie Cantemir definește obiectivul farmaceuticii prin: „**chipul boalei în chipul sănătății să preschimbe**” (IE 240) .

Relația trup → suflet este pusă din nou în evidență: „mai ușor este a suferi obrenteala ranii la aer scoasă decât patima (= durere, boală) sufletului către împotrivnic arătată” (IIE 42), „răutatea bolii doftorii o tămăduiesc, iar boala sufletului leacurile apotecarilor nu știe” (IIE 243). Dimitrie Cantemir, definește termenul *apothecariu* (el.) (= farmacist) – „cela ce șede la prăvălie, și, mai cu de-adins, acela ce vinde ierbi, doftorie” (*Scara a numerilor...*).

Boala, o dată instalându-se, se cere „și leacul de să și afla, că fără leac numai moartea la muritori este” (IIE 205).

În funcție de efectul curativ, leacurile menționate de către Dimitrie Cantemir sunt, în mare parte, *analgezice*: „leacul carile împotriva durerii” (IIE 243), „leacul arsurii fiind, pojarul carile mănuntaele topea” (IIE 258).

În funcție de modul de administrare, „doftoria” se administrează prin: *cavitatea bucală* (*per os*) și *cutanat*: „pre la răni te unge, așa leacul își vei afla” (IIE 243).

În funcție de forma doftoriei, se deosebesc: „pilulile” (IIE 218) și *unguentele*: „precum rana veche și adâncă prea lesne a se tămădui”, „... precum la rana rea și grea mehlemul – „unsoare cu care să slujesc turcii la rane” (*Scara a numerilor...*) (IIE 205).

Tratamentul vizat este cel naturist, în baza plantelor medicinale; aici autorul include și *aromatele* (el.) – „toate sămințele, ierbele și unsoarele frumos mirositoare” (*Scara a numerilor...*). Astfel, autorul se referă la *aromoterapie*. Un alt tratament atestat este *dietoterapia*: „nici dieta doftorilor ...” (IIE 160).

„Leacul și puterea leacului” (IIE 258) se axează pe „receta leacului boalei” (IIE 243). Savantul folosește cuvântul *recetă*, care va deveni ulterior una dintre cele mai uzuale manifestări în scris ale medicului; o „scrisoare” destinată farmacistului și care cuprinde modul de preparare, de administrare a „doftoriei” (IIE 243): „recetele științei mele și strimte chichițele ierbilor doftoriei” (IIE 119). Referindu-se la *recetă* (ital.), cărturarul o descrie în felul următor: „izvodzel de leacuri, carile trimăt doftorii la spițeri, să facă leacul asupra boalei” (*Scara a numerilor...*). În această definiție se atestă a altă denumire a profesiei de farmacist – *spițer*, un împrumut din italiană. Leac are nu numai boala, dar și lucrul: *modul* (lăt.) – „chipul, mijlocul, *leacul* lucrului greu” (*Scara a numerilor...*).

În „rană nesuferită și boală netămăduită” (IIE 205), se recomandă „antidotul” (IIE 118) (el.) – „leac împotriva boalei ce să dă” (*Scara a numerilor...*). Dar uneori „doftorii boalei aștia nenedejdută este” (IIE 205) și atunci omul rămâne „neștelit (slov.) – „netămăduit, nevindecat, lucru carile nu poate avea leac” (*Scara a numerilor...*).

Dimitrie Cantemir menționează că uneori: „sub numele doftoriei [...] otravă să vândă” (IIE 282), dar remarcă și „antifarmecul (el.) – leac împotriva otrăvii” (*Scara a numerilor...*). Otrava se echivalează „cu hulele” (IIE 92) sau „otrava limbii” (IIE 218): „dulce voroavă [...] antifarmec tuturor hulelor este” (IIE 92).

Descântecul, ca formă de tămăduire „prin cuvânt” este prezent în lucrarea lui Dimitrie Cantemir: „descânțece ...descântând” (IIE 49); efectele descântecului sunt miraculoase; de la tămăduire până la „facerea” omului: „laptele, după descântec, îndată a să închea și mădularele unul după altul a să lega începură. După aceia vinele după oasă întinzându-să, toate părțile trupului să clăti și suptirea piele peste dânsle pelicioară a să lipi și îndată o frumoasă fecioară [...] stătu” (IIE 272).

„Doftorul bun știință în cap, iar ierbile în câmp le are și unde chichițele văruite și pilulile șicuite sunt, acolo bolnavul să amăgește, iară nu să tămăduiește” – această sentință conține un adevăr incontestabil.

Dimitrie Cantemir, considerat „pionier al internaționalizării terminologiei românești” [9, p. 69], prin „numeroase neologisme...a intuit, într-o oarecare măsură, linia de dezvoltare a limbii române literare” [143, p. 316].

Astfel, terminologia medicală în romanul *Istoria Ieroglică* este prezentă prin termeni medicali populari, termeni medicali de origine greacă și latină, termenii perifrastici. Termenii utilizați formează relații de sinonimie (*doftor* = *vraci*, *țirulic*), omonimie (*frânturi*), antonimie (*farmec* ≠ *antifarmec*).

2.5.3. Stabilirea terminologiei medicale românești

Cel dintâi text medical în limba română este considerat manuscrisul *Alegerile lui Ippocrate* [163, p. 92], traducere din greacă, realizată în Muntenia, mijlocul secolului al XVIII-lea. Sunt atestați termeni-neologici: *carchin* „cancer”, *dietă* etc. și numeroase calcuri: *boală* (= patimă) *iute* „boală, durere acută” și *lungă* (= veche) „boală conică”, *frântură* „fractură”; *împletire de pânțe* „indurație”; *semnele boalelor* „simptome” [52, p. 42].

Următoarele texte medicale semnificative sunt *Meșteșugul doftoriei* și *Meșteșugul doftoricesc*, aproximativ anul 1770, traduceri ale lucrării *Pax corporis*; scrisă de către medicul maghiar Francisc Pàriz Pàpai, făcute în Muntenia. Manuscrisele abundă în termeni de origine neogreacă: *artirie*, *atmă*, *cataplasma*, *diavit* „diabet”, *diuristica*, *flevotomie*, *gângrană*, *ipatit* „hepatită”, *miopie*, *nefrit*, *revmatismós*, *symptomata*, *spasm/ spasmos*, *stenosis* etc.; și calcuri: *greutatea răsuflării* „dispnee”, *jumătate durere de cap* „migrenă”, *oprirea firii* „amenoree”; *punere deasupra* „cataplasma”, *răsuflarea cea afară* „transpirație”, *semnele mai înainte cunoscătoare* „simptome”, *umădături* „umori” etc.

Prima broșură medicală (Sibiu și Cluj, 1803) *Învățătura adevărată pre scurt a vindeca boala sfrânțului, după experiența și ispitirile cele mai noauă*, traducere din limba maghiară, pune în circulație neologismele: *apotecă*, *experiențe*, *extract*, *felceri*, *laxativă*, *licvor*, *purgație*; calcuri și perifraze: *carnea cea din mijloc* „perineu”, *infecție de obște* „generală”, *înfocare* „inflamație”, *modul traiului* „dietă”, *urmările și semnele prin care se arată*, „simptome” [ibidem].

Învățătura pentru ferirea și doftoria celor ce încing prin țeară și acelor ce se leagă și a unor boale și a cailor, a oilor și a porcilor (Buda, 1816), o traducere de Petru Maior din maghiară, conține o terminologie mai „rafinată”: *amputație*, *apetită*, *aversație* „aversațiune”, *castrație*, *cauterisație*, *celeritate*, *cicatrice*, *circulație*, *congestie*, *contagiu*, *contaminat*, *corp*, *crustă*, *curativ*, *decoct*, *deliriu*, *dietetic*, *dosă*, *duoden*, *epidemic*, *epidemie*, *epizootic*, *gangrenă*, *boală hronică*, *idrofobie*, *infus* „infuzie”, *inflamație*, *înoculație*, *limfă*, *membrană*, *morb*, *nerv*, *nociv*, *oculație* „vaccin”, *ospital*, *peripneumonie*, *prescripție*, *prurit*, *puls*, *remediu*, *respirație*, *symptom*, *transpirație*, *veterinar* etc., termeni de multe ori însoțiți de explicații: *amputație adecă tăiere*, *apetită adecă voia de a mânca* etc. [163, p. 65-66].

Enciclopedistul și scriitorul Gh. Asachi este preocupat de terminologie și întocmește prima enciclopedie românească *Lexicon de conversație* și 7 dicționare explicative anexe.

Prima lucrare științifică medicală este *Apele minerale da la Arpătac, Bodoc și Covasna și despre întrbuințare acelorăși în deschilinite patimi* (Sibiu, 1821) de Vasile Popp, care pune în uz

neologisme de origine greco-latină: *arterie, congestie, cură, doctor, excreție, mixtură, pulmăni, reproducere, secreție, temperament, temperatură*, dar și calcuri din limba latină, arătând în paranteze și termenul savant: *asămânare* (assimilatio), *astupătură* (infarctus), *greutatea răsuflării* (asthma), *întăriturile ficatului* (indurationes hepatis). Vasile Popp este considerat unul dintre creatorii terminologiei științifice românești [45, p. 94].

Spre mijlocul secolului al XIX-lea sunt scrise mai multe lucrări medicale. Autorii celor mai valoroase studii de medicină sunt: Ștefan Vasile Episcopescu „*oglanda sănătății și a frumuseții omenesci*” (București, 1829); „*Apele metalice ale Rumâniei [...] cu o dietetică și macroviotică*” (București, 1837); „*Practica doctorului de casă c-o prescurtare de hirurgie, de materie medicală și de veterinărie, pentru doctor și norod*” (București, 1846) [16, p. 305].

Autorul remarcă: „Cu mare greutate și nevoie se scriu asemenea cărți, într-o limbă săracă de cuvinte nealese, nestatornicite pe un înțeles și nerostite de științe” – prefață la *Oglinda înțelepciunii* (p. XI), recomandând împrumuturile din limbile latină și greacă: „este cea mai de frunte și mai întâi îngrijire spre a i se împlini [unui neam] cuvintele ce-i lipsesc cu terminile lor din cea latină și elină, că oriunde și când s-a deșteptat un neam din cruzimea lui, cel mai întâi prințip a fost cultura limbei lui...” (*Practica doctorului de casă...*, p. LI): *andispasmatic/antispasmatic, asfixie, astenie, tusă convulsivă, crisis, dentiție, gripă, instinct, iritabilitate, nevră „nerv”, oftalmie, otitis, paroxism, patologie, prețipitat, retină, scarlatin, sincrasie, boală sporadică, terapie, tetanus, tinctură, transfusie, vacină, varice etc.*; recurge și la calcuri: *duh „gaz”* (duhul azotic, duhul carbonic), *felustare „temperatură”, începenii „elemente, stihii”, facultăți înțeleghătoare „intelectuale”, sângereros „sanguin”*.

2.5.4. Despre sistemul terminologic medical românesc

Dorim să avem știință despre sănătatea [...] noastră. Ion Luca Caragiale

Ardeleanul Vasici, munteanul Krețulescu și moldoveanul Vârnav pot fi considerați drept aceia care ne-au dat o terminologie medicală științifică definitivă” [ibidem, p. 128].

În Moldova, în 1833 ia naștere *Societatea de medici și naturaliști de la Iași*. Printre reprezentanții acestei societăți se numără și Costache Vârnav, Gh. Cuciurean, Anastasie Fătu; autori de broșuri, manuale. Înființează 2 periodice medicale *Povoșuitorul sănătăței și a economiei* (Iași, 1844-1845) și *Foaia societății de medici și naturaliști* (Iași 1852-1853). La baza unificării și normalizării sistemelor terminologice (Costache Vârnav era responsabil de terminologia medicală și fiziografie) erau puse două principii: **principiul internaționalizării și**

cel al utilizării lexiconului autohton. Modelele erau selectate din limbile franceză și italiană, termenii fiind explicați nemijlocit în text sau în presa periodică.

A) Terminologia anatomică include termeni care exteriorizează noțiuni despre structura corpului uman.

O explicație complexă a termenului *anatomie* este oferită de către Emmanuel Protopopescu Pake (1830) [137, p. 31] (din greacă „taiu”) „știință care studie toate ființele organice, vegetale sau animale pentru a ne face să cunoștem organelle și părțile elementare cari intră în compunerea acestor ființe nu numai sub punctul de vedere al formei și al sturcturii, legăturii și proprietăților fizice, dară și al alterației”. Tot aici sunt explicați și termenii: *amfiteatru de anatomie* „locul destinat pentru dessecție sau demonstrațiile anatomice”; *piesă anatomică* „subiect disecat preparat astăzi în câtu se potă fi conservat spre studiul anatomiei”; *cabinet de anatomie* „locul unde se păstrează piesele anatomice”; *anatomist* „cel ce se ocupă, cunoște anatomia”.

Nicolae Krețulescu, autor al *Manualului de anatomie descriptivă*, este considerat creator al terminologiei anatomice românești. Autorul menționează în prefață: „În cursul acestei scrieri termenii m-au încurcat destul; cu toate acestea însă, am lăsat pe cei franțuzești care și ei sunt împrumutați cei mai mulți din latinește sau din elinește”. Nicolae Krețulescu pune în uz termenii: *abdomen, antebraț, apofiză, nerv auditiv, calcaneu, vase capilare, claviculă, cord, craniu/ cran, dermă, duoden, epiderm, facial, femur, frontal, ganglion, glandă, intestin, ligament, maxilar, pulmon, pulmonar, rotulă, saliver „salivar”, vertebral* etc. Sunt prezente și unele calcuri: *dinții cei cânești „caninii”, dinții cei tăioși „incisivi”; trâmbița lui Eustaș „trompa lui Eustache”* etc.

Pavel Vasici-Ungurean „cel mai de seamă medic erudit român” [16, p. 205], dintre cele 5 studii de medicină, menționăm: *Antropologia sau scurtă cunoștință despre om și despre însușirile sale* (Buda 1830). În această lucrare predomină calcurile: *brânca de nainte* (antebrachium), *cercuire a sângelui, cheiță „claviculă”, colț „embrion”, curcubău „iris”, folcuțele inimii „ventriculi”, funea buricului „cordonul ombilical”, gâlcă „glandă”, gâlcile săoase „glande sebacee”, muma smerită (pia mater), pănușa „peritoneu”; urechile inimii „auriculele”, zerul sângelui „ser”* etc. (*Antropologia...*).

B) Terminologia clinică cuprinde termeni care denumesc stări patologice, simptome, metode de profilaxie, metode de investigații, de diagnosticare și de tratament.

În terminologia românească, cuvântul *clinică* este atestat în *Albina românească*, 1829 [163, p. 171] „pataloghia și clinica se parodește de...”, având deja sensul de descriere a evoluției diferitelor boli (tip, clinica tuberculozei, etc.), iar cuvântul *clinic* este atestat în descrierea celor

mai însemnate „spitaluri din Germania, Anglita și Franța, Iași,”; *Albina românească*, 1842 [ibidem, p. 170].

În *Nou dictionaru portativu* (1870) [137, p. 96] sunt explicați termenii: *clinică* „studii care se face la spital la patul bolnavilor”; *clinicu* (din greacă, „pat”), „Medicina clinică, cea care se ocupă cu tratarea bolilor considerate individualmente”.

Valeriu Bologa, referindu-se la *Macroviotica sau măiestria de a prelungi viața* de Pavel Vasici-Ungurean, o traducere din germană, menționa: „Dar înainte de toate găsim în ea un început de stabilizare a terminologiei medicale românești. [...] caută să ajungă la o mai bună armonizare a terminologiei populare și a neologismelor științifice” [16, p. 128]. Autorul folosește neologisme, explicate prin termeni populari: *abstinență* (ajunare), *afecte* (patimi), *antidot* (venin - leac asupra), *apatie* (neplăcere), *cadavru* (hoit), *covulzii* (stropiri), *esanteme* (bube), *dastric*, *indigestie* (nemistuire), *profilactic*, *pubertate*, *recidivă* (recădere în boală), *regenera*, *transfusie* (străvăsare).

C) Terminologia farmaceutică cuprinde termenii care desemnează, în special, remedii medicamentoase. Adjectivul *farmaceutic* are la bază grecescul *pharmakon*, care derivă din *phero* „a purta” [77, p. 1-22], ulterior a evoluat în *pharma* și în *pharmakon* „ceea ce poartă pământul”, apoi „medicament”; o aluzie în plus că pământul (natura) oferă omului și leacurile.

Printre primele informații despre folosirea unor medicamente sunt prezente în *Codex Cumanicus* (secolul XIV), scris de către un misionar. Primul document care atestă existența *vracilor* este un act de dănie, din 1487-1492, către o mănăstire de la Athos [128, p. 38-39].

Prima farmacie s-a înființat la Sibiu, secolul al XIV-lea, arătată într-un document din 1494. Despre primul farmacist român se vorbește de abia în 1818, la Iași. În 1836, în Muntenia, și în 1854, la Iași, farmaciile sunt organizate în „spitere”. În unele documente vechi din Transilvania, farmacistul e înscris cu denumirea de *apthicarius*, iar în *Istoria Ieroglică* „*apothecariu* (el.) – cea ce șede la prăvălie, și, mai cu de-adins, cea ce vinde ierbi, doftorie”. Sunt utilizați și termenii de *spiciar* (1651, consemnat în timpul domniei lui Matei Basarab) sau de *speciar* (din vremea lui Brâncoveanu), introduși sub influența limbii italiene *speziale* → *spiter* (farmacist) → *spiterie* (farmacie).

Termenii *farmacist*, *farmacie* sunt menționați pentru prima dată în 1819, în *Îndrumarul* din timpul domniei lui Alexandru Șuțu din Muntenia.

În *Nou dictionaru portativu* de Emmanuel Protopopescu Pake [137, p. 39] sunt atestați termenii: *apoteca* (din greacă „magazine”) „farmacie, spicerie, magazin unde se țin și se fac medicamentele”; *apotecariu* „farmacist, spicer, cel ce prepară medicamentele”; *farmacie* (din greacă „remedii”) „arta de a prepara și a compune medicamentele”; *farmacianu* „apatecar, apatecaru”,

spîteru, care face și vinde medicamente”; *farmaceutică* „ce șine de farmacie”; *farmacopee* „adunare de recete saŭ formuli după cari trebuiscŭ a fi preparate medicamentele” [*ibidem*, p. 189].

Prima *Farmacopee română* este scrisă în 1863, fiind redactată în limbile română și latină de către Constantin Hepites.

2.6. Interferențe național și internațional în terminologia medicală românească

Terminologia medicală românească s-a format în virtutea tradițiilor românești, sub influența medicinei universale, exteriorizând experiența medicală de veacuri și însăși filosofia medicinei. Terminologia științifică are caracteristica de a tinde spre depășirea cadrului național, de a se raporta la terminologiile corespunzătoare din alte limbi moderne și la radicalii de bază din limbile clasice (greaca și latina). Norma este ceea ce face o delimitare certă între terminologia populară și cea științifică: lipsa normei în terminologia populară și tendința de normare în terminologia științifică [127, p. 19].

Propunem o interpretare a interferenței național / internațional printr-o analiză a termenului *boală* și a elementului savant *pat(o)-*, *-pat*, *-patie* < gr. *pathos*, *patheia* „boală, suferință” [119, p. 78-81].

1. Termenul *boala* în viziunea românilor

Mitologia naște medicina populară, iar filosofia – medicina științifică. De studiul bolilor la români s-au preocupat, în special, două categorii de savanți: folcloriștii și medicii. Folcloriștii au studiat bolile din perspectiva medicinei magice, iar medicii – din perspectiva medicinei științifice.

Letopisețul Țării Moldovei relevă perioada de interferență primară a terminologiei populare și a celei științifice. Astfel, cuvântul *boala* < sl. *boli* este prezent în *Letopisețul Țării Moldovei* alături de variantele populare *betejeală*, *lâncizime*, *lingoare*, *pătimire*, *vătămare*.

Principiile hippocratice (relația *sănătate/ boală*) se regăsesc în cronici, dar și în scrierile lui Dimitrie Cantemir. Nicolae Iorga explică acest lucru prin faptul că însuși Hippocrate ar fi avut un dascăl trac în ale medicinei, Herodicos din Selimbria [69, p.77].

În credințele poporului român, tăria (sănătatea) omului depinde de tăria îngerului păzitor. Dacă acesta se istovește, omul devine vulnerabil, de el „se lipesc tot felul de boale” (P. Ștefănuță). Nimic nu produce o impresie mai profundă asupra omului, decât starea patologică a organismului, când boala „tot trupul spre neaședzare și pătimire aduce” (Cantemir).

În cronici, omul afectat de vreo maladie devine „bolnav de sănătate” (Ureche 96), „obosit de vârtute” (Costin 140) „cade în boală” (Ureche 84), „se războlește” (Costin 152).

Prefixul *răz-*, productiv în limba româna veche, însumează semnificațiile de intensificare a acțiunii sau de repetare a acesteia. În ceea ce se refera la valorile lui *răs-* (*răz-*), Iorgu Iordan [71, p. 62] menționa „că el este pe de o parte moștenit, pe de altă parte împrumutat”, făcând aluzie la controversele versus originea prefixului (latină sau slavă). Verbul *a se îmbolnăvi* este prezent în forma sa arhaică: „Iar Antonie-vodă au dat sama că au bolnăvit și n-au putut veni în oaste (Neculce 296). Prefixul *îm-*, o formă a latinescului *in-*, din componența cuvântului *a se îmbolnăvi* indică o interioritate, o „intrare” a organismului în starea de „boală” (Neculce 466). În *Alexandria chișinăuneană de la 1790*, este atestată forma *bolnăvi* – „și scăldându-să, peste noapte să și bolnăvi” [1, p. 64].

În lucrările lui Dimitrie Cantemir, aflăm două definiții ale „bolii hronice”: a) „Boala hronică (el.) – boală care ține cu anii, cum este dropica, oftica alalte”; b) „... că gâlceava lungă este atocma ca boala hronică”. Ultima este o definiție indirectă, dar explicită. O neînțelegere a organismului cu boala, nesoluționată imediat, riscă să se transforme într-o „lungă gâlceava”.

Febra deseori însoțește boala și omul care „este cuprins de hierbențeală” are „friguri în corpuri”, „pârjol în tot trupul” (Cantemir). În primul model de dicționar explicativ (1705) Dimitrie Cantemir include termenul *cfartană* care desemna „frigurile a patra zi”.

Boala devine o personificare a răului. Și odată omul „cuprinsu de boală”, este „asuprit de boală” (Ureche 101), care „betejindu-l”, îl face „omu boleacu” (Costin, 170). Unele forme sunt atestate și în prezent.

Medicina hippocratică propune o clasificare a factorilor morbigeni [69, p. 59], identificați în cronici:

1. Forțe supranaturale, mitologice. În mitologia românească, boala este considerată o tulburare parțială sau totală a corpului unei făpturi pământești, datorate unor forțe supranaturale [166, p. 12]. *Apoplexia* (< lat. *apoplexia* < gr. *apoplexia*) este paralizia unui organ, pierderea cunoștinței și a sensibilității cauzate de hemoragie cerebrală.

Variante științifice: *atac*, *ictus apoplectic*, *paralizie*; variante populare: *cataroia*, *damblaua*, *stigetătura*:

„Atunci în Leov [...] și oblicind (descoperind) c-au poprit (au reținut) ungurii banii, l-au lovit cataroia, de voie ré, ș-au murit pe loc” (Neculce 307).

În cronici, boala este provocată de „voie ré”, o stare de iritare majoră a sistemului nervos în urma unui stres. În folclorul medical, această boală este rezultatul unor întâlniri întâmplătoare a

omului cu demonii bolilor „în condiții de suspiciune, iritare, spaimă, atât pentru făptura mitică, cât și pentru om” [20, p. 95].

Termenul *dambla* (origine turcă) este conservat în expresii frazeologice de tipul: *a-1 lovi* (pe cineva) *damblaua*, „a face un acces de furie”.

Termenul *leucom* (< gr. *leucos* „alb” + < gr. *oma* „tumoare”) desemnează „o creștere excesivă a unui țesut; boală de ochi constând în formarea unei pete albe pe corneea, care poate duce la orbire”. Variante populare: *albeață*, *apă albă*, *prevesteală*:

„Ș-având fata lui Scarlet albeață pre un ochiu, n-au avut viață bună cu Alexandru-vodă” (Neculce 366).

În folclorul medical, se consideră că starea de boală este provocată de Vârtecuș (Vânt Rău), un joc al diavolului sau o nuntă a dracului. Omul, cuprins în mijlocul acestui „dans”, ologește, muțește, orbește.

2. Boala este o pedeapsă divină și se stabilește în momentul în care omul este în dezacord cu divinitatea.

„Când lumea era încă nouă... oamenii nu sufereau de nicio boală” (Costin 288). Cronicarul face remarcă „lume nouă” care înseamnă lume „fără păcate”. Absența păcatului este echivalată cu absența bolii. Bolile infecțioase (ciuma, lepra etc.) erau considerate pedepse divine:

Astfel, „...neunirea în politie și neînvoiața în cetate” produce „ciuma și langoarea cea mai rea și troana cea mai lipicioasă este, căruia lucru cea mai de pre urmă a tot statul răzsipă” (Cantemir 113).

3. Boala este un rezultat al influenței mediului. Pe lângă alte explicații etiologice în stabilirea bolii, în cronici este oferită și o altă patogenie – violarea normelor igienice.

O versiune despre apariția bolilor pe pământ este prezentă în *Istoria în versuri polone despre Moldova și Țara Românească* (traducere) de M. Costin (Costin 288) „În Egipt Traian, după atâta muncă muri de slăbăciunea măruntaielor și fu îngropat tot acolo [...]. Boala lui o numesc grecii *dizenterie* și socotesc că nu este altă mai veche, că ea ar fi cea dintâi, care s-a ivit printre oameni... afară din desfrâu se slăbeau măruntaiele și se distrugau din prea multe plăceri”.

Termenul *dizenteria* (< gr. *dys-* „disfuncție, afectare” + < gr. *enteron* „intestin”) desemnează o „boală infecțioasă, contagioasă care se manifestă prin ulcerări intestinale, dureri abdominale violente etc.” și se include în terminologia națională, rezervându-și statut translingvistic. În 1616, Fabricius von Hilden oferă prima descriere a acestei maladii [17, p. 50].

4. Boala este produsă de starea de dezechilibru a 4 umori (< gr. *umor* „lichid”).

Medicul grec Polib deduce echilibrul numit sănătate prin izonomia a patru umori: *sanguis* (sânge), *chole* (fiere galbenă sau bilă), *melan* (*chole* sau fiere neagră), *flegma* (salivă) [69, p. 64].

- *Sanguis* – umoarea roșie provoacă febră, transpirație: *ciuma*, *variola*, *varicela* etc.
- *Chole* – umoarea galbenă pigmentează în culoare galbenă, portocalie: *hepatita*.
- *Flegma* – umoarea albă a mucozităților formate în nas și în plămâni expectorată prin tuse: *tuberculoza*.

- *Melan* – umoarea neagră se formează în adâncul corpului, organele încep să putrezească, se instalează moartea:

Lepra (< gr. *lepo*) este o boală contagioasă, produsă de un bacil specific și caracterizată prin leziuni ale pielii, mucoasei viscerului etc. Variantele populare: *gubăvie*, *stricăciune*, *pricază*.

„Aflară-să și aici sfetnici fără lege [...] rană fără leac și se cheamă lepră sau fistulă în pânțece” (Neculce 328). Sintagma „fistulă în pânțece” (*fistulă* „ulcerație adâncă într-un țesut al organismului”) poate fi categorisită la primele încercări de definire a bolii.

Acceași etiologie este prezentă și în *Alexandria chișinăuneană de la 1790* [1, p. 21]: „... și se apropiară patru boli de trupul tău: tusa albă, giunghiul iute și venin amar și spre moarte te vor trage”.

În mitologia românească, se oferă etiologia divină a bolii, pedeapsă pentru nerespectarea anumitor porunci, stare de lucruri atestată în cronici prin echivalarea „sfetnici fără lege [...] rană fără leac”. Acceași etiologie este prezentă și în mitologia greacă.

Actualmente, în terminologia medicală sunt atestați 853 de termeni medicali care conțin lexemul *boală* [144, p. 273-309], dintre care 172 sunt termeni comuni, iar 681 – eponime; pentru comparație, în 1991, *Dicționarul rus-român* [13, p. 73-82] explică 626 de termeni, comuni și eponimici, denumiri de boli. Este „o ilustrare a beneficiului” tehnico-științific; sunt depistate noi și noi boli pe fundal de progres tehnico-științific, care ar trebui să diminueze numărul de maladii sau, cel puțin, să nu le declanșeze.

II. Noțiunea *boală* în terminologia internațională

Lexiconul general internațional propune elementul terminologic *pat(o)-; -patie* „boală, suferință, afecțiune”, derivat din grecescul *pathos*, *patheia*. Inițial, elementul este înregistrat în componența termenului *pathologie* = < gr. *pathos*, *patheia* + < gr. *logos* (sec. al XVI-lea, Paradin) [259, p. 539], în care elementul deține o poziție primă. În *Scara a numerilor și a cuvintelor streine tâlcuitoare*, atașată la *Istoria Ieroglică* (IIE 34), Dimitrie Cantemir explică

cuvântul „*simbatiia* – învoința firilor împreună pătimire”; aici elementul are o poziție finală. Prin joncțiunea cu alte elemente terminologice, preluate din lexiconul internațional, *pat(o)-*; *-patie* formează termeni medicali care denumesc stări patologice, afecțiuni, care se înscriu în terminologia internațională.

Astfel, în 1957 Brigden W. propune o denumire generică a bolilor de inimă – *cardiopatie* asociind neomorfemele de origine greacă: < gr. *kardia* „inimă” + < gr. *pathos*, *patheia* „boală, suferință”, cu sens primar de „pasiune, emoție”, prezente în lexiconul general cu statut de unități terminologice neautonome și care, la rândul lor, asigură o conjuncție conceptuală logică și o sutură transparentă a termenului nou format.

Lexiconul general achiziționează termenul *cardiopatie*, propunându-l ulterior altor limbi: engl. *cardiopathy*; fr. *cardiopathie*; germ. *kardiopathie*; rus. *кардиопатия* etc.

Așadar, greaca și latina, limbi savante, sunt predestinate în a unifica limbajele științifice naționale, revalorificând „natura spirituală a unităților limbii” [299, p. 302].

Dicționarul etimologic de termeni științifici (1998) atestă 21 de termeni, formați cu *pato-* „boală, suferință”; *Dicționarul medical* (2013) propune 24 de termeni; *Dicționarul rus-român* (1991) – 42 de termeni medicali. *Dicționarul actualizat de neologisme* (2013) explică 56 de termeni pentru *pat(o)-* și 107 termeni – pentru *-patie*.

În terminologie, unitățile lexicale, preexistente unităților terminologice noi, nu sunt tratate de către lingviști ca fiind neologisme, punând în evidență, astfel, statutul translexical al acestora, atribuindu-le un statut „interlingvistic” și unul terminologic.

Rămâne a fi actuală învățătura lui Dimitrie Cantemir despre „împrumuturile cuvintelor streine...” și care spre „hirișa limbii noastre a purcede a îndrăzni a aduce” (IIE 6-8) „... precum toate alalte limbi de la cea elinească întâi îndemnându-să, cu deprinderea îndelungă și a limbii sale suptiere și a cuvintelor înșămnare ș-au agonisit. Așa cât, cel ce va să dzică *hypotheais* înțelege latinul, leahul, italul și alții, *hypothesis* macar că cuvântul acesta singur a elinii numai ar fi. Într-acesta chip, spre alte învățături grele, trebuitoare numere și cuvinte, dându-te, a le moldaveni sau a le români silește”.

Astfel, acceptarea termenilor-împrumuturi medicali este un proces firesc; și oricât ar părea de alogic acest fenomen, termenii formați în baza fondului internațional, odată îmbrăcând haina limbii naționale, se includ în terminologia națională, însuși termenul rezervându-și un statut internațional, căci „vorbele străine trebuie să se înfățișeze în haine rumânești și cu masca de rumân înaintea noastră” (I. H. Rădulescu).

Considerăm dubletele greco-latine fundamentale în formarea terminologiilor, națională și internațională. În capitolul 3, propunem analiza celor mai reprezentative dublete greco-latine în constituirea terminologiei medicale.

2.7. Concluzii la capitolul 2

1. Crearea termenilor medicali se face la: **a) nivel național** (terminologia medicală românească); și **b) nivel internațional** (împrumuturile constituite în baza elementelor greco-latine se integrează ușor în limbile indo-europene, rezervându-și statut de „internaționalisme” și ocupând o poziție interlingvistică).

2. **Limba latină rămâne a fi „limbă de comunicare” prin excelență, de predare/învățare a materiei de medicină** (anatomie – *musculus latissimus*, *tuberculum majus*, *ala maior* etc.), demonstrând o dată în plus că *Non est medicina sine lingua Latina*. Unii termeni sunt utilizați într-o formă practic nemodificată mai mult de 2000 de ani. **Limba latină își menține rolul nominativ și poziția permanentă în terminologia medicală, având o funcție specifică – terminologică.**

3. Limbile latină și greacă sunt sursă de extragere și de creare a termenilor medicali, asigurând o terminologie medicală universală, nelimitată de anumite bariere pentru nicio națiune. **În terminologia anatomică, limba de bază este latina, iar în terminologia clinică – greaca; elementul terminologic fiind unitatea semantică structurală de bază, utilizat în varianta latinizată.** Orice dubii versus funcționarea ulterioară a limbii latine în medicină, pot fi considerate neîntemeiate. Limba latină își asigură continuitatea sa în terminologia medicală (și în alte terminologii) și își păstrează unicitatea; pe de altă parte, prezența limbii latine în terminologia medicală națională favorizează integrarea acestuia în „cunoașterea” medicală universală.

4. Unitățile terminologice medicale, autonome și neautonome, constituite în baza limbilor savante, formează lexiconul general internațional, responsabil de crearea, stocarea și de funcționarea acestora.

5. S-au delimitat următoarele criterii de clasificare a unităților terminologice: formal, morfologic, etimologic, semantic, funcțional etc.

6. Inventarierea elementelor terminologice care formează corpusul medical în baza *Dicționarului actualizat de neologisme* de Florin Marcu (2013) a relevat următoarele: sunt explicate 1401 (100%) elemente terminologice și 585 de variante ale acestora, dintre care 1165 (83,2%) (ANEXA 1) de elemente și 543 de variante formează terminologia medicală.

Din totalul de 1165 (100%) de elemente terminologice/ afixoide-invariante, care formează sistemul terminologic medical, 806 (69,1%) sunt de origine greacă, 352 (30,3%) – de origine latină, 7(0,60%) – de alte origini; ceea ce demonstrează vitalitatea limbilor savante în procesul de formare a terminologiei medicale. În funcție de limba de împrumut, 1129 (96,9%) (inclusiv, 21 preluate din limba germană) de „cultisme” sunt împrumuturi din limba franceză; 25 (2,14%) – din limba engleză; 11 (0,96%) – din limba italiană. Din totalul de 1165 (100%) de elemente terminologice/ afixoide-invariante, utilizate în terminologia medicală, 826 (70,9%) sunt prefixoide, 233 (20,0%) – afixoide ambipoziționale; 106 (9,1%) – sufixoide.

7. S-a propus o interpretare a dimensiunilor terminologice, național și internațional, printr-o analiză a termenului *boală* (terminologia națională) și a elementului savant *pato-*, *-pat*, *-patie* < gr. *pathos*, *patheia* „boală, suferință” (terminologia internațională).

3. FUNDAMENTE GRECO-LATINE ÎN TERMINOLOGIA MEDICALĂ. DOBLETELE GRECO-LATINE

Dobletele greco-latine (unități lingvistice de origine greacă și latină cu același sens) se stabilesc în perioada bilingvismului greco-latin, începând cu secolul I *ante Chr.* [12, p. 118].

În literatura de specialitate, se atestă noțiunile de *echivalente corelative*, *doblete sinonimice*, *sinonime absolute* [93, p. 38]. Se consideră că primele dobote greco-latine sunt introduse în terminologia medicală de către Aurelius Cornelius Celsius (sec. I *ante Chr.*), savant care însumează întreaga „cunoastere” medicală în studiul *De Medicina Libri VIII*; aici unele denumiri sunt traduse în latină, altele sunt utilizate în limba de origine, greacă. Este perioada în care Celsius stabilește rudimentele terminologiei medicale în baza a două limbi: greaca și latina.

Inventarierea dobetelor (atestare în manuale, ghiduri etc.), care formează corpul medical, relevă următoarele:

- Mihai Černeavskii *et al.* *Латинский язык и основы медицинской терминологии*, 1989 [239] – 150 de dobote greco-latine.
- Vasilka Nikolova *et al.* *Lingua Latina medicinalis*, 1994 [220] – 110 dobote greco-latine.
- Vasile Melnic. *Terminologia clinică în limba latină*, 2002 [93] – 268 de dobote greco-latine.
- ULIM *Practicum latin-român de termeni clinici*, 2004 [134] – 232 de dobote greco-latine.
- Eliza Mârza *et al.* *Limba latină și bazele terminologiei medicale*, 2006 [90] – 236 de dobote greco-latine.

După cum am menționat anterior, la nivel național, ne referim la o terminologie proprie unei limbi, unei culturi; la nivel internațional – la o terminologie care neutralizează parțial diferențele interlingvistice și deține un statut translingvistic. Dobletele greco-latine sunt prezente în ambele terminologii. Astfel, componentele latine formează **terminologia națională** (ex., *stomachus*, *i, m/ ventriculus*, *i, m* „stomac”, *manus*, *us, f* „mână” etc.), utilizate cu predilecție în nomenclatura anatomică, spre deosebire de componentele grecești ale dobetelor (ex., *gaster*, *tris, f* „stomac”, *kher, ros* „mână” etc.), de la care derivă cele mai multe elementele terminologice (*gastr(o)-*; *cheir(o)-*, *-cheirie/ chir(o)-*, *-chirie* etc.), care se înscriu în **terminologia internațională**.

Fiecare dintre dobote are o evoluție individuală în terminologia medicală, o istorie aparte și solicită investigații (aspecte diacronic, sincron) personalizate. Schemele de evoluție sunt

următoarele: **componentele latine** → limbă comună, limbaj specializat, terminologie; **componentele grecești** → limbaj specializat, terminologie. O explicație referitoare la perpetuarea termenilor grecești (formă/ sens) în terminologia internațională, care face înțelesă această diviziune, o găsim la cunoscutul scriitor francez M. Tournier („Le nouvel observateur”, nr. 6, 1991): „**disoluția limbii latine (limba cotropitorilor) în română, spaniolă, portugheză, franceză etc. versus limba greacă (limba marinarilor învinși), conservată, și care după două milenii, este «apropiată de origine»**”.

În prezenta lucrare, s-a realizat inventarierea dubletelor greco-latine utilizate în terminologia medicală (ANEXA 2). Astfel, din totalul de 164 (100%) de dublete greco-latine, 108 (66%) denumesc segmente anatomice ale corpului uman, 41 (24,4%) de dublete denumesc „lucrurile” care se înscriu în terminologia clinică, 15 (9,6%) dublete formează terminologia farmaceutică. În terminologia anatomică, s-au inclus dublete care denumesc: a) *Corpul uman. Segmente/ Corpus homini. Segmenta* – 17; b) *Corpul uman. Simțuri/ Corpus humani. Sensus* – 5; c) *Corpul uman. Capul/ Corpus homini. Caput* – 15; *Corpul uman. Cavități/ Corpus homini. Cavitas* – 26; *Cavitatea bucală/ Cavitas oris* – 7; *Cavitatea craniană/ Cavum cranii* – 4; *Cavitatea toracică și cavitatea abdominală/ Cavum thoracicus et cavum abdominalis* – 17); d) *Structura corpului/ Structura corpōris* – 16; e) *Umori, secreții și excreții/ Humores, secretiones et excretiones* – 12; f) *Sex și etate/ Sexus et aetas* – 18 dublete (Figura A 4.5).

Din totalul de 41 de dublete greco-latine, 23 formează termeni care denumesc *proces, stări (patologice)*, 8 dublete – *mijloace de tratament*; 10 dublete – *maladii*.

De la 164 de dublete s-au format 169 (100%) de elemente terminologice, inclusiv 95 (56,2%) de afixoide ambipoziționale; 64 (37,9%) de prefixoide și 10 (5,9%) sufixoide.

3.1. Analiza celor mai reprezentative dublete greco-latine în terminologia medicală

3.1.1. Valorile existențiale în terminologia medicală: dubletele < lat. *vita, ae, f* și < gr. *bios* „viață”; < lat. *mors, mortis, f/ mortuus, a, um* și < gr. *thanatos/ nekros* „moarte, mort”

Lumea antică greco-latină reflectă prin excelență valorile existențiale umane și își asumă rolul de *Genus universalis* în reflectarea realităților vieții. Viața și moartea sunt motive ce înrudesce medicina cu filosofia (*Medicina soror philosophiae*. Democrit). Microcosmosul (viața) și macrocosmosul (moartea, văzută ca împlinire a vieții) sunt repere ale medicinei, al cărei obiect de studiu este omul în toată complexitatea sa: corp, suflet, spirit, societate, univers. Terminologia

medicală are o dinamică de invidiat, deoarece este pusă în situația de a acoperi instantaneu necesitățile verbale specializate [121, p. 212-222].

(1) Dubletul < lat. *vita*, *ae, f* și < gr. *bios* „viață”

Componenta latină *vita*, *ae, f* a dubletului se include în vocabularul fundamental al limbii române cu statut de lexem autonom: *viață* (*vita*, *ae, f*). În *Viața lumii*, Miron Costin definește *viața* prin prisma existențialismului românesc. Viața (microuniversul) constituie o pregătire de cunoaștere a Adevărului Absolut (macrouniversul): „A lumii cântu cu jale cumplită viața...”. Viața, comparată cu „floarea”, „apa”, „norul”, „stelele”, „cerul” etc. este un indicator al comuniunii omului cu natura, sub amprenta misterioasă a Vremii: „Suptu vreme stăm, cu vreme ne mutăm viața/ / Viețuim și viața iaste neștiută...”.

Așadar, obiectul de studiu al medicinei este „cunoașterea” vieții omului, iar obiectivul disciplinelor și al subdisciplinelor medicale este subordonat, în linii generale, sporirii nivelului de calitate a vieții, fapt elucidat în *Protocoalele medicale*, elaborate în Republica Moldova în cadrul *Programului Preliminar de Țară al „Fondului Provocările Mileniului” pentru Buna Guvernare*, finanțat de *Millennium Challenges Corporation/ USAID* (2009-2011) [136].

În terminologia medicală, sunt prezente lexemele autonome: *vital* (1590); *vitalitate* (1872); *vitalism*; *a vitaliza* (1670) etc. din latinescul *vitalis*, *e*, împrumuturi din limbile franceză, germană [259, p. 754]. În forma sa inițială (*vita*, *ae, f*), pătrunde în medicină în componența lexemului *vitamină* (*vita*, *ae, f* + *aminum*, *i, n* „amină a vieții”), termenul fiind introdus în anul 1912 de către biochimistul polonez Kazimir Funk, care a reușit să identifice vitamina B₁. Denumirea s-a extins și asupra altor vitamine, în pofida faptului că nu erau amine; ne referim la o estompare a sensului de bază și la o extindere semantică a acestuia. În 1920, în nomenclatura chimică sunt introduși termenii *vitamina A*, *vitamina B*, *Vitamina C* etc.

Termenul *vitamină* pătrunde în domeniul medicinei și devine el însuși parte componentă a doi termeni formați prin afixoidare – *vitaminoterapie*, *vitaminologie* (bazele vitaminologiei au fost puse deja în 1880 de către N. Lunin în lucrarea sa *Despre însemnătatea sărurilor anorganice...*) – în conjuncție cu elementele greco-latine (autonome și neautonome): *-terapie* (1846) < gr. *therapia* < *therapeuein* „a avea grijă, a vindeca” și *-logie* < gr. *logos* „cuvânt”. Se atestă o slabă tendință de afixoidare (statut de element formativ), dar cu o puternică polarizare semantică [110, p. 231-245].

Lexemul *vitamină* este disponibil să se combine cu:

- sufixe – < gr. *osis* „condiție”, „stare”, „afecțiune neinflamatoare” – *vitaminoză* „boală provocată de excesul de vitamine”;

- prefixe – < gr. *hypo* „dedesubt”, „sub, deficit” – *hipovitaminoză* „deficiență de vitamine în organism”; < gr. *hyper* „peste”, „de asupra”, „în exces” – *hipervitaminoză* „exces de vitamine în organism”.

Cuvântul *vitamină* trece din nivelul înalt de specializare în cel redus, fiind frecvent atestat în limbajul comun, dat fiind interesul sporit al omului față de sănătatea sa. Mai mult, se înregistrează un pleonasm, semnificația termenului nemaifiind sesizabilă. Astfel, în *logo*-urile de publicitate atestăm *Vitamina C – vitamina vieții*.

Spre deosebire de termenul *vitamină*, în care componenta latină a dubletului deține poziție primară, în lexemul *longevitate*, aceasta are o poziție secundară: < lat. *longus*, *a*, *um* + < lat. *vita*, *ae*, *f*. De multe ori se percepe doar prima parte a cuvântului și prezența pleonasmului este inevitabilă: *Longevitatea vieții sau cum să fim în formă la 120 de ani*.

Formule latine consacrate medicinei. Hippocrate, părintele medicinei, definește viața în raport cu medicina prin *Ars longa, vita brevis/ Arta rezistă în timp, viața este scurtă*, cuvântul *ars* desemnând *ars medica/ arta de a medica*.

Expresia este actualizată în contextul disponibilității pe care ar trebui să o avem în a experimenta lucruri noi, atunci când se ivește o oportunitate.

Curriculum vitae este o formulă latină, devenită indispensabilă activităților umane, CV-ul reprezentând un rezumat faptic al vieții, în funcție de „drumul” pe care-l parcurge fiecare om.

În terminologia medicală, este prezentă o altă formulă latină, utilizată cu predilecție în limba de origine: *intra vitam/ în timpul vieții*, indicând timpul de stabilire a unui diagnostic: *diagnosis intra vitam* în opoziție cu *diagnosis post mortem*.

Componenta greacă a dubletului bios evoluează în elementul terminologic *bio-/ -biotic/-bioză*, care formează sistemul terminologic al mai multor domenii de activitate, inclusiv al celui medical, incluzându-se în masa vocabularului. Pentru prima dată este atestat în structura cuvântului *biografie* „viață”, 1721 Trevoux (< gr. *bios* „viață” + < gr. *graphein* „a scrie”), apoi în *biologie*, 1802 (< gr. *bios* „viață” + < gr. *logos* „cuvânt” [257, p. 89]; *symbiose*, 1888 (adapt. din germ. 1879 de Bary); *biometrie*, 1833 (< gr. *bios* „viață” + < gr. *metron* „măsură”), inițial indica „măsurarea și delimitarea perioadelor de viață”, ulterior, în 1867, P. Larousse se referea la o știință nouă, inventată de către dr. Collongues – „știință care studiază lungimile de vibrație vitală” [ibidem, p. 52].

Elementul savant *bios* „viață” are o utilizare transdisciplinară: biologie – *anabioză* (termen introdus de către A. Levenegrec în 1701) „reducere a activității vitale la unele organisme din pricina condițiilor neprielnice de viață”; medicină – *biopsie* (creat de către E. Besnier în 1879) [17, p. 149] „prelevarea prin procedee chirurgicale a unui fragment dintr-un țesut viu pentru a fi

studiat la microscop”; fizică – *bioenergetică* „ramură a biofizicii care studiază sursele energetice și transformările de energie la nivelul materiei vii”; geografie – *biosferă* „totalitatea ființelor care trăiesc pe pământ, în apă și în partea inferioară a atmosferei”.

În componența termenului, „cultismul” are următoarele prezențe:

a) element terminologic prepozitiv: **biologie** „știința organismelor vii, animale și vegetale”;

b) element terminologic postpozitiv: **antibiotic** „substanță organică solubilă, produsă de unele microorganisme animale și vegetale, care are capacitatea de a distruge anumiți microbi sau de a le opri dezvoltarea, fapt pentru care se utilizează în tratamentul bolilor infecțioase”. În 1871, J. Lister întrevede posibilitatea aplicării terapeutice a concurenței vitale, ulterior V. A. Manassein utilizează empiric mucegaiul verde în tratamentul unor boli de piele. Termenul *antibiotic* este introdus de către microbiologul american Selman Abraham Waksman în 1942 [5, p. 76]; **astenobioză** „fază de activitate redusă”.

Disponibilitățile de combinare a elementului savant în biomedicină sunt variate:

a) Prefixe. Recent, inventarul de prefixe (*sim-*, *anti-*, *para-* etc.) a achiziționat alte două segmente lexicale. De remarcat tendința elementului *-biotic* de a se combina cu prefixele *pre-* și *pro-*: *Prebiotice* și *probiotice* – în ce constă diferența? Este titlul unui articol vizitat pe internet. Explicația urmează: *prebiotic* se numește „procesul de stimulare a creșterii microflorei naturale a intestinului”; iar *probiotic* este „procesul de populare a intestinului cu microfloră din exterior”.

Prefixarea este un indice al unei puternice polarizări semantice a elementului terminologic, atestat și ca lexem aparte: în denumiri de preparate medicamentoase – *Biotics Ozone*, *Biotics Baby*.

Adjectivul *abiotic* s-a format de la substantivul *abioză* „stare lipsită de viață” (1958); adjectivul *biotic* este atestat abia în *Dicționarul de neologisme* (1986), fiind angajat într-o relație de antonimie: *mediu abiotic* („lipsit de viață”) ≠ *mediu biotic* („vital”).

Ulterior, prin conversiune, devine substantiv. În DAN (2013) este prezent cuvântul *biotică* „ramură a biologiei, care se ocupă de studiul diferitelor aspecte calitative ale organismelor”.

Asistăm, de asemenea, la o lexicalizare a lui *bio-*: *Aociația Bio România*, *Produse Bio*, *Medicamente Bio* etc., în care acesta are sens de „natural”, „ecologic”.

b) Sufixe. *Biotină* – termenul este introdus în 1936 de către biochimistul german Fritz Kogl *et al.*, care izolează din gălbenușul de ou vitamina H (biotina) [8, p. 90].

c) Abrevieri. Actualmente acronimia este un procedeu de formare a cuvintelor frecvent solicitat – *BioMed* este denumirea unei instituții care promovează produse naturiste.

d) Cuvinte latine. *BioMedica* este o altă denumire a unui centru medical din Târgoviște, care s-a format prin asocierea < gr. *bios* „viață”+ < lat. *medicus*, *a, um* „medical”.

e) Alte elemente terminologice. *Biosmoză* < gr. *bios* „viață”+ < gr. *osmos* „împingere” „proces care are loc la nivel de membrană a celulei”; termenul este utilizat în medicină, fiind neatestat în dicționare.

f) Lexeme autonome. Sinonimele *bioprobă* (< gr. *bios* „viață”+ *probă*) și *biotest* (< gr. *bios* „viață”+ *test*) denumesc procesul de testare a unei substanțe (preparat medicamentos, hormon etc.), pentru a determina acțiunea acesteia la nivel de celulă, țesut, organism; desemnează o procedură de evaluare a unei substanțe prin măsurarea efectului său în celulele vii sau în organism. Termenii sunt frecvent utilizați în laboratoarele paraclinice; cu toate acestea în *DEX on line*, primul termen lipsește, iar al doilea este prezent fără însă a fi explicat.

g) Combinarea componentelor dubletului. Se atestă combinarea componentei latine cu cea grecească a dubletului – denumirea medicamentului ***Vitabiotics***, supliment nutritiv recomandat în rahitism, osteopatii etc.

Componentele dubletului formează termeni care se includ într-o relație de sinonimie: *longevitate* (< lat. *longus*, *a, um* + < lat. *vita*, *ae, f* „viață lungă”) și *macrobiotică* (< gr. *makros* + < gr. *bios* „viață mare”). În *Culegerea de texte medicale* [160, p. 61], atestăm „Longevitatea umană este stabilită în mod convențional cu o limită inferioară de 85 de ani. Persoanele care depășesc această vârstă sunt considerate *longevive* sau *macrobiote*”. În *DEX on line* termenul *macrobie* este prezent în rubrica sinonime pentru *longevitate* „viață lungă”, în timp ce *macrobiotica* este „știința și arta prelungirii vieții, [...] o preocupare veche conștientă a oamenilor” [*ibidem*].

Elementul terminologic *bio-/ -biotic; -bioză* este unul dintre cele mai reprezentative, formând aproximativ 242 de termeni utilizabili în diverse domenii de activitate (în medicină sunt atestați peste 140 de termeni) [83, p. 125-127]. Valențele elementului se explică prin faptul că în diferite conjuncții formative acoperă cerințele informaționale solicitate de un domeniu sau altul. Această variabilitate determină modificări conceptuale prin restricții/ expansiuni semantice etc.

Tendința onomasiologică (concept → nume) de a denumi noutățile tehnico-științifice în baza unităților lexicale deja existente în limbă (în plan pragmatic „formațiunile savante” țin de domeniul generalului prezentând invariante cu sens unitar și concepte bine stabilite) produce integrări conceptuale noi.

Astfel, sensul primar al elementului *bios* „viață” se menține doar în 25 de termeni utilizabili în biologie, geografie, medicină; iar variațiile semantice se înregistrează în restul 217 termeni:

a) „se referă la procese vitale”, „de natură biologică”, „organe vitale” (biomedicină) – 128 de termeni:

b) „mod de viață” (filosofie, psihologie) – 6 termeni; „organisme vii” (biologie, biochimie, geologie, astronomică, agronomie etc.) – 30 de termeni;

c) „om, activitate umană” (cinematografie, uz general, transport, publicistică etc.) – 4 termeni;

d) „substituent de organ vital” (medicină, biofizică etc.) – 2 termeni;

e) „sănătate” (medicină) – 1 termen etc.

Omonimia este atestată în procesul de analiză a semnificațiilor, pe care le comportă elementul *bio-/ -biotic*; *-bioză* în funcția sa denominativă: „viață” – sens primar (*întreg*) – „se referă la procese vitale”, „de natură biologică”, „organe vitale”, „mod de viață”, „organisme vii”, „om, activitate umană”, „substituent de organ vital” – sensuri înnobilate (*parte* care, în mod firesc, presupune „viața”).

Variațiile semantice sunt posibile, fiind prezente restricțiile („organe vitale”) sau/ și expansiunile de sens:

- „viață” → „mod de viață” → „organism” → „om” → „sănătate” → „activitate”;
- „viață” → „proces vital” → „organism” → „organ” → „substituent de organ”;
- „viață” → „organism” → „biologie” → „de natură biologică”.

Relația inversă „activitate” → „om” → „organism” → „mod de viață” → „viață” se va include în relația de meronimie.

Trunchierile sunt omniprezente. Astfel, *bio-* din *biologie* formează derivate în care elementul respectiv nu mai comportă sens de „viață”, dar de „biologie”, „ceea ce se referă la biologie”, adică păstrează sensul integral al cuvântului trunchiat: ex., *bionică*. În localitatea Dyton are loc primul congres de bionică, „o nouă știință care are drept scop aplicarea principiilor din biologie” [8, p. 97].

Un alt exemplu îl constituie termenul *biocorie* „parte a biocenozei cu o durată de existență redusă, care apare ca urmare a unor condiții favorabile”, în care segmentul *bio-* concentrează semnificația cuvântului *biocenoză* (introdus de către T. A. Edison în 1877) [*ibidem*, p. 72] „totalitate a organismelor vii, care populează un anumit mediu, formând cu el un tot unitar”.

Limita semantică a cuvântului alcătuit prin juxtapunerea elementelor savante depinde direct de numărul acestora:

- *Biometrie* (< gr. *bios* „viață” + < gr. *metron* „măsură”) „metodă de cercetare a organismelor și a organelor vii prin măsurători”.

- *Biosteriometrie* (< gr. *bios* „viață” + < gr. *stereos* „dur, ferm” + < gr. *metron* „măsură”) „metodă de diagnostic prin care, cu ajutorul unui computer, se obțin din fotografiile bidimensionale ale corpului, diagrame conținând liniile de contur ale acestuia”.

Astfel, fiecare segment lexical oferă noi nuanțări semantice, iar cuvântul format prin conjuncția elementelor terminologice este expresia a două tendințe: a) subtilizarea, concretizarea anumitor entități ale realilor; și b) economia verbală, dictată de forma concisă a termenului.

(2) Dubletul < lat. *mors, mortis, f/ mortuus, a, um* și < gr. *thanatos/ nekros* „moarte, mort”

Componenta latină *mors, mortis, f* are la bază numele zeiței *Morta* din mitologia romană, echivalentul acesteia în mitologia greacă este *Athropos* cea „neînduplecată” [92, p. 30], o femeie cu o foarfecă în mână. Conform unei alte legende, zeița destinului omenesc taie cu această foarfecă firul vieții fiecărui decedat. În vocabularul fundamental al limbii române este prezent, prin moștenire, cuvântul *moarte* (de la care și lexemul *mortalitate*, utilizat în terminologia medicală în 14 sintagme: *mortalitate infantilă, mortalitate senilă* etc.).

Letopiseșul Țării Moldovei reflectă limba „mai întâi ca funcțiune și apoi ca sistem – și așa trebuie înțeleasă, pentru că limba nu funcționează fiindcă este sistem, ci este sistem pentru a îndeplini o funcțiune” [32, p. 27-29].

Ce reprezintă fenomenul morții pentru români?

- „...unde și moartea i s-au prelegiuit acolo” (Ureche 100).

În concepția populară, Moartea este considerată unul dintre cele trei evenimente importante ale vieții omului: naștere – căsătorie – moarte, și ca orișice eveniment (sărbătoare) ea „se prelegiuiește”.

- „Alexandru-Vodă căzu în boală grea și-și cunosc moartea” (*ibidem*).

Expresia „a-și cunoaște moartea” are la bază o credință populară, conform căreia *Moartea*, o zână rea, care încheie ursita omului, la început a fost vizibilă [120, p. 355-361]. Oamenii îi cunoșteau chipul de „babă ciolănoasă”. Mai apoi *Moartea* devine invizibilă, pentru a evita starea de stres, indusă de apariția ei.

- „...și asuprind-o o boală [...] au mersu și ea pe urma moșilor” (*ibidem* 101).

În viziunea poporului român, lumea constă din două jumătăți: lumea celor vii și lumea celor morți a moșilor și a strămoșilor. Sintagma „urma moșilor” reflectă mitul *Marii Trecei*.

- „L-au lovit cataroia ș-au murit în loc” (Neculce 307). Fenomenul morții subite este definit prin a muri „în loc”.

În familia lexicală pe care o formează componenta latină a dubletului sunt prezente cuvinte cu statut autonom, dar și cuvinte în care aceasta deține statut de element formativ: *mortifiant*, un derivat din latinescul *mortifēr, a, um* (< lat. *mors, mortis, f* „moarte” + < lat. *fero, ēre* „a purta, a aduce, a provoca”) și *mortinatalitate* „indice rezultat din raportul dintre numărul de copii născuți morți și numărul total al copiilor născuți vii, într-o anumită perioadă, pe un anumit teritoriu”.

Considerăm că suntem martori unui fenomen de afixoidare în germene, un proces în care un lexem cu existență autonomă devine element formativ în crearea a unui nou termen.

Formule latine consacrate medicinei. S-a menționat deja sintagma *Post mortem*, preluată din aforismul latin *Post mortem nulla voluptas/ După moarte – nicio plăcere*, frecvent utilizată în medicină.

Componentele grecești *thanatos/ nekros* ale dubletului formează elementele terminologice *tanat(o)-, -tanisie; necr(o)- -necroză* care, în medicină, se includ în terminologia clinică. *Thanatos* este fratele geamăn al lui *Hypnos*. În mitologia greacă, ambii frați locuiau lângă râul *Lethe*, râul uitării. *Hypnos* provoca somnul temporar, spre deosebire de *Thanatos*, responsabil de somnul permanent (moarte). Grecii îl considerau zeu al morții.

Elementul terminologic ambipozițional *tanat(o)-, -tanisie* este atestat în 6 termeni:

a) în 5 termeni este prepozitiv – *tanatogeneză* (< gr. *thanatos* „moarte” + < gr. *genesis* „naștere”) „studiu al cauzei și al naturii morții”, *tanatofobie*, *tanatofobic* (< gr. *thanatos* „moarte” + < gr. *phobos* „frică”) „teamă patologică de moarte”. *Tanatofobia* este una dintre cele mai răspândite fobii din lume, cuvântul desemnând, de altfel, și fobia față de o pseudoviață etc.;

b) într-un termen deține poziție secundă – *eutanisie* (< gr. *eu* „bine” + < gr. *thanatos* „moarte”) „moarte ușoară, fără dureri”; termenul este introdus în 1900. Se aplică în medicină, dar și în alte domenii de activitate, care au în vizor fenomenul morții (ex., etnografie, geologie etc.).

Trunchierile sunt prezente și aici. Astfel, *tanato-* din *tonatocenoză* („ansamblu de organisme moarte sau de fosile”) formează derivate în care elementul concentrează sensul cuvântului trunchiat: *tanatotop* „spațiu ocupat de o tanatocenoză”.

O particularitate a termenilor medicali formați în baza elementelor terminologice este stabilirea unor relații de sinonimie între anumite segmente ale cuvântului compus. Atestăm relații de sinonimie pentru elementul prim al cuvântului:

• *Tanatocenoză* (< gr. *thanatos* „moarte” + *cenoză*) = *necrocenoză* (< gr. *nekros* „mort” + *cenoză*).

• **Tanatofobie** (< gr. *thanatos* „moarte” + < gr. *phobos* „frică”) = **necrofobie** (< gr. *nekros* „mort” + < gr. *phobos* „frică”).

Elementul terminologic ambipозиțional *necr(o)-, -necroză* este prezent în *Scara a numerilor și a cuvintelor streine tâlcuitoare* a lui Dimitrie Cantemir (10-50), atașată la *Istoria Ieroglifică* (sec. al XIX-lea): „*necromandiia* – vraja care se face asupra trupurilor moarte la toate limbile în loc de păcat să țină”. Are o utilizare interdisciplinară: istorie, medicină, psihiatrie etc. deține statut de lexem autonom: *necroză* „alterare și distrugere a unui țesut ori organ viu”; cu statut de element formativ este atestat în 31 de termeni. În domeniul medical, sunt utilizați 20 de termeni, la 12 dintre aceștia, elementul formativ își menține sensul de bază – „moarte”: *necrocit* „celulă moartă”; *necrofobie* etc., iar la 9 termeni acest element indică fenomenul de „necroză”: *necrotomie* „excizie a unui țesut necrozat”; *necrobacil* „bacilul necrotic” etc.

Componentele grecești ale dubletului nu suportă modificări semantice, un argument în plus în favoarea afirmației lui Lucian Blaga: „Moartea este umbra care dă plasticitate vieții”; și ea, moartea, nu acceptă nicio știrbire din drepturile sale.

3.1.2. Dubletul < lat. *vas, is, n* și < gr. *angion, itis* „vas” în corpusul terminologic medical **Componenta latină a dubletului *vas, is, n* „vas”**

Componenta latină a dubletului *vas, is, n* se include în vocabularul fundamental al limbii române – *vas* din latinescul *vāsum* (Pușcariu, 1864) și are o utilizare interdisciplinară, preluată din limba latină.

Латинско-русский словарь [192, p. 1057] atestă pentru latinescul *vas, vasis* mai multe sensuri, cel primar fiind de „oală în care se păstrează lichidele”; apoi cu sens de „butoi” *vas vinarium*, utilizat în industria vinurilor; în navigație *vasa colligere* „a-și strânge lucrurile necesare pentru o excursie, rucsac”; „corp de casă, habitatul” *vasa vestimentum*; „îmbarcarea pe navă” *vasa conclamare*; în agricultură, apicultură, industria meșteșugăritului etc. În medicină cuvântul nu este utilizat.

Vascularius, i, m desemnează „persoana care confecționa pocale și vase din aur și argint” și *vasculum, i, n* – „un vas mic sau un pocal mic”. Ulterior, termenul *vascular* „care ține de vasele circulatorii (sanguine sau limfatice) dintr-un organism” este utilizat în medicină, modificându-și totalmente sensul.

În *Dicționarul limbei romane*, elaborat ca proiect de A. T. Laurianu și de G. C. Massimi, tomu III, București, 1876, *Noua typographia a laboratorului roman*, sunt date următoarele explicații: „*vasu* – lucru care este destinat a coprende ceva în sine, mai allessu licide...” [74, p.

1554]; „*vasculosu* din latinescu *vaselarius* – vasele care are forma unui micu vasu în anatomia”; „*vasculariu* (< lat. *vascularis*) – care face vase de aur și de argintu”; „*vasu* – lucru care este destinat a coprende ceva în sine, mai allessu licide...” [ibidem, p. 1553].

În *Noul dicționar portativu* [137, p. 397] atestăm: *Vascularu* (< lat. *vascularie*) „ce ține, ce are raportu cu vasele. Care este format din vase conductoare”.

În *Dicționarul* lui Dauzat [259, p. 823] termenul este arătat drept împrumut din latinescul *vas*, cu sens de „canal” (1539, R. Est; *vasculaire*, 1686, Chauvelat-leux), termen preluat în anatomie și care este atestat și cu statut de element savant *vaso-* [ibidem, p. 741]: *vasectomie* (sf. sec. al IXI-lea) – formațiune savantă din latinescul *vas* „canal” și grecescul *ektome* „ablațiune” [ibidem, p. 742].

În terminologia din trecutul românesc [148, p. 231], cuvântul *vas* este pus în relație de sinonimie cu lexemul *vene*: „Vasele, iar numirea generică de *vine*. Printre ele se deosebesc *vene*le împărătești, *vene mari*, cari dacă se lezează aduc moartea, pentru **că aceste vene sunt împreună cu inema și cu cotylon sau ceafa, sediul sufletului** (o altă ipoteză referitoare la sediul sufletului: inimă, ceafă, vene împărătești; nota autorului.) Nu știm exact care vase anume sunt aceste „vene împărătești”. Și într-adevăr, dacă în volumul I „venele împărătești” sunt „adică jugularele” [ibidem, p. 7, 15, 231], atunci în volumul II [147, p. 450] „...un boer Obedesnu se bolnăveste greu la vâna împărătească” și se face trimitere la arterele carotide.

Așadar, *Venae receptacula sanguinem continentia sunt, per quassanguis in omnes corporis partes diffunditur. Arteriae spiritus et quodammodo etiam sanguinis receptacula sunt...* / Venele sunt recipiente, care conțin sânge, revărsat în toate părțile corpului. Arterele sunt recipiente ale spiritului și ale sângelui [220, p. 135].

Intenția de a egala termenii *vas* și *venă* este mai relevantă în enunțul: „Domnitorul Nicolae Mavrocordat știe că unele hemoragii nu sunt în funcție de **vase: vinele** nu opresc sângele care e să curgă” [147, p. 232].

În cronici, se atestă aceeași tendință de a echivala lexemele: „... au năvălit și gloate de pedestri [...] tăiau cu coasele vinile cailor” (Ureche 38).

În *Istoria Ieroglifică* se menține echivalența: „Ghibul [...] întinse vinele [...] lăsase, capitele camilei [...] cu molcelușe *venișoarele*...” (IIE 112).

Sensul metaforic este omniprezent:

„...omul cu trup chipeș este un om „vânos” [148, p. 212].

„Spaima este adică zgârcirea venelor” [ibidem, p. 327].

„Pisica care înghite șoarecele, că-l bagă în **oala** (sens primar al cuvântului *vas*; nota autorului) stomacului [...] și în vasele mațelor” (IIE 135).

„Vulpea [...] de multă grijă a vicleșugului [...] toate vinile s-au întins” (IIE 124).

În *Scara a numerilor și a cuvintelor streine tâlcuitoare*, atașată la *Istoria Ieroglică*, Dimitrie Cantemir (IIE 22-36) include termenul într-o îmbinare, explicând-o: „vase primiitoare – stomahul, rânza, mațele și toate măruntaiele în care intră bucatele”; sesizăm înnobilarea semantică „oală” → „recipient, organ tubular”.

Tot aici, Dimitrie Cantemir definește *sfigmosul* (< gr. *sphygmos* „a bate”): „...grecescul *sfigmos* – „vâna moale, carea pururi se bate de pre a cărui clătire aședzământul firii să cunoaște”.

În *Medicina și farmacia în trecutul românesc*, vol. I, 1382-1775 [148, p. 232], autorul explică această definiție astfel: „Cantemir vorbește de *sfigmos*, probabil este vorba de *artera radială*, căci trebuie să ținem socoteală...că doctorii încep să cerceteze *pulsul* bolnavilor”. Echivalarea *sfigmos* = *puls* este prezentă și în alt fragment: „Vulpea [...] din prognosticul doftorului precum la lună nu va ieși [...] *sfigmosul* în chipul viermelui să clătina...” (IIE 136).

În DEX, *pulsul* este explicat prin „pulsăție, undă pulsatilă, (pop.) vână < gr. *sfigmos*; < lat. *pulsum*”.

Actualmente, în terminologia românească se utilizează doar termenul de origine latină; iar „... *sfigmosul* în chipul viermelui să clătina ...” explica nu altceva decât *undă pulsatilă*.

În *Medicina și farmacia în trecutul românesc* [148, p. 232] sunt definite și „venecele vii”, adică arterele” [*ibidem*, p. 232], definiție care are un reper relativ științific, deoarece sunt „vase sangvine care asigură circulația sângelui de la inimă la diverse organe și țesuturi”, asigurând vitalitatea organismului, prin nivelul înalt de oxigen. Același autor menționează faptul că: „Circulația sângelui fusese descoperită la începutul secolului al XVII-lea, iar în 1664, A. Mavrocordat [...] scrie cartea *Despre circulația sângelui*”.

În *Limba hronicului lui Dimitrie Cantemir* [164, p. 158], este prezint termenul *venesecție*: „...îndată vâna i-au deschis...”. Termenul propriu-zis este explicat în *Medicina și farmacia în trecutul românesc* [148, p. 232]: „Vinele se tae când îi vorba să se facă *venesecție*. Această operație o face bărbierii sau vraciu”.

Dicționarul cronologic de medicină și farmacie [17, p. 18] oferă următoarele informații referitoare la *venesecție* și „lăsarea de sânge”:

La mănăstirea din Wearmouth, Beda Venerabilul scrie o serie de lucrări de medicină, printre care *Despre micșorarea cantității de sânge*, un tratat de venesecție (anul 720). P. Brissot ia poziție în numele hippocrateismului împotriva practicii excesive a flebotomiei, preconizată de adepții galenismului, anul 1514 [*ibidem*, p. 35].

La Bologna, se înființează o catedră de farmacologie în care se inițiază „o cură preventivă de primăvară” – „a lăsa sânge”, anul 1534 [*ibidem*, p. 38].

În 1575, O. Agenio elaborează studiul *Explicarea tratamentului prin lăsare de sânge, Genevaelgiu al venesecției* [ibidem, p. 35].

Constantin Brâncoveanu înseamnă pe calendar că a luat „iarba de curățenie” și că și-a lăsat sânge „cura de primăvară”, anul 1699 [ibidem, p. 65].

J. B. Silva scrie *Tratatul despre utilizarea diverselor feluri de venesecții*, lucrare combătută de adversarii flebotomiei excesive [ibidem, p. 71-72]. Fr. J. V. Broussois pledează pentru folosirea sistemică a lăsării de sânge, anul 1824, în lucrarea *Catechismul medicinei fiziologice* [ibidem, p. 106].

Terminologia medica polyglota en cinq langages. Latinum, pyccckui, français, deutsch [5, p. 502-503] propune două explicații ale termenului *vas, vasis, n* „vas limfatic”, „vas sangvin”. Diferențierile se fac în funcție de definiție: *vas* a) „organ tubular închis, care permite circulația substanțelor lichide (sânge, limfă) în organism; b) care asigură legătura dintre vene și artere”.

Lexemul latin formează 7 termeni-sintagme, cu o utilizare ulterioară în anatomie și în anatomia topografică: *vas afferens, vas capilare, vas deferens = ductus deferens, vas sanguinēum* etc.

Pluralul *vasa* se include în 3 termeni sintagmatici, dintre care menționăm *vasa vasōrum*, cu o frecventă utilizare în terminologia anatomică, desemnând „prezența arterelor și a venelor în vase mai mari și care au menirea de a alimenta pereții acestor vase”.

În acest dicționar, George Arnaudov definește termenul *vascularis, e* în accepția sa actuală „referitor la vase”. Termenii *vasculitis, tidis, f* și *vasculosus, a, um* (rom. *vascular*; fr. *vasculeux*; engl. *vascular*; germ. *vaskulos*) sunt preluați de lexiconul general internațional. Se oferă o explicare controversată a originii termenului *vascular*: a) < lat. *vacularis, e*; și b) < lat. *vasculosus, a, um*.

Cu statut de element terminologic, *vaso-* este prezent în 14 termeni: < lat. *vasoconstrictio, onis* (rom. *vasoconstricție*; fr. *vasocostricteur*; engl. *vasoconstrictive*; germ. *vasokonstriktoriach*); < lat. *vasomotorius, a, um* (rom. *vasomotor, vasomotorial*; fr. *vaso-moteur*; engl. *vasomotor; vasomototy*; germ. *vasomotorich*; rus. *вазомоторный*); < lat. *vasotomia* (rom. *vasotomie = flebotomie*; fr. *vasotomie*; engl. *vasotomy*; germ. *vasotomie*; rus. *вазомомия*) etc.

Andrei Nicolae în *Dicționarul etimologic de termeni științifici* [4, p. 282] arată două variante: a) *vasi-* „vas, conduct, tubular, strachină”, pentru care indică 2 termeni: *vasiform, vasicentri*; ambii neatestați în *DAN, DEX*; b) *vaso-* „sistem vascular, canal, conduct, vase anatomice” din latinescul *vas* „vas, oală, recipient”, pentru care atestă 6 termeni.

Dicționarul medical rus-român [13, p. 209-210] propune 28 de termeni sintagmatici, formați cu lexemul *vas*, și 8 termeni – constituiți în baza elementului savant.

În *Dicționarul actualizat de neologisme* [83, p. 91], termenul este prezent cu statut autonom *vas* (*vascular* „referitor la vasele sangvine ale organismelor. *Sistem vascular* = totalitatea venelor, arterelor și vaselor capilare ale unui organism; *țesut vascular* = țesutul vaselor sangvine”, utilizat în medicină, dar și în botanică „*plante vasculare* = plante superioare, având în interiorul lor vase prin care circulă seva”; și *vasculită* „leziune vasculară inflamatoare”, utilizat doar în medicină)

Cu statut de element savant se atestă în 14 termeni, distribuiți în trei eșantioane semantice:

Eșantionul I „vas deferent” – *vasectomie*, *vasotomie* – 2 termeni.

Eșantionul II „vas anatomic” – *vasoplegie*, *vasodilatator*, *vasotrop*, *vasopresină* etc. – 10 termeni. E. B. Verney prepară vasopresina sub formă pură; anul 1957 [17, p. 234]. Hans Curschmann descrie vasonevrozele, vasoconstrictive și vasodilatatoare. R. Cassiree elaborează studiul *Nevrozele trofice vasomotorii* (Berlin, 1914).

Eșantionul III „sistem circulator” – *vasografie*, *vasomotricitate* – 2 termeni.

Fenomene semantice

S-a menționat faptul că existența dubletelor greco-latine favorizează stabilirea unor relații semantice de sinonimie între segmente lexicale aparte ale cuvântului format:

1. Relații de sinonimie:

Vasografie = *angiografie* (< lat. *vas*, *vasis* „vas” + < gr. *graphe* „scriere”) = *angiografie* (< gr. *angeion*, „vas” + < gr. *graphe* „scriere”) „radiografie a aparatului circulator cu ajutorul unei substanțe de contrast”.

Vasotripsie = *angiotripsie* (< lat. *vas*, *vasis* „vas” + < gr. *tryein* „zdrobire, strivire”) = *angiotripsie* (< gr. *angeion* „vas” + < gr. *tryein* „zdrobire, strivire”) „efectuarea unei hemostaze prin compresiune cu ajutorul unei pense”.

Este atestată sinonimia și în asociere cu mai multe afixoide:

Vasocardiografie = *angiocardiografie* (< lat. *vas*, *vasis*, *n* „vas” + < gr. *kardia* „inimă” + < gr. *graphe* „scriere”) = *angiocardiografie* (< gr. *angeion*, „vas” + < gr. *kardia* „inimă” + < gr. *graphe* „scriere”)

2. Relații de antonimie:

Vasodilatator „(medicament) care provoacă vasodilatație” ≠ *vasoconstrictor* „(medicament) care provoacă vasoconstricție”.

3. Relații de omonimie:

Vascular = *Sistem vascular* = „totalitatea venelor, arterelor și a vaselor capilare ale unui organism; *țesut vascular* = țesutul vaselor sangvine”.

Vascular = *Plantă vasculară* = „nume generic pentru plantele superioare, caracterizate prin prezența în structura lor a unor vase prin care circulă seva”.

4. Relații de paronimie:

Vagotomie „secționare chirurgicală a nervului vag, practică în tratamentul ulcerului”.

Vasotomie „secționare chirurgicală a vaselor deferente”.

(2) Componenta greacă a dubletului *angeion, itis* „vas”

Elementul terminologic *angio-* este consacrat vocabularului savant (< gr. *aggeion, itis* < *aggos*). În mecanismul de formare a cuvintelor acesta este atestat: a) în poziție inițială (prefixoid): *angiologie* etc.; b) mai rar, în poziție secundă: *sporange* etc.; c) singular, în poziție mediană: *cardioangioscleroză*.

Referitor la sensul primar al lexemului grec *aggeion, itis* există dubii. Xenophont folosea cuvântul *angeia* pentru a indica un adăpost, loc de trai; ulterior, termenul desemna „un butoi, un rezervor” pentru diverse substanțe. Discipolii lui Xenophont aplicau termenul în accepția de „vase (la animale) care conțin sânge, bilă, aer, salivă etc.” [316, p. 364-368].

George Arnaudov [5, p. 21] indică următoarea semnificație: „albie a râului”, „vas sangvin”. Henri Cottez [257, p. 25] oferă explicațiile: *angi(o)-* / *-ang-* „vas, vascular”; *angi(o)-* „capsulă, înveliș”; *-ange* „organ care conține ceva, receptacul”. În DAN [83, p. 61], atestăm următoarele: *angi(o)-* „vas anatomic”, „canal”, „receptacul” (< fr. *angi(o)-*, cf. gr. *angeion*). În baza acestor informații, presupunem că *aggeion, itis* „albie a râului” ar fi etimonul comun al variantelor *angio*⁻¹ și *angio*⁻², între care se stabilesc relații conceptuale pragmatice, nonierarhice.

Aggeion, itis „albie a râului”, prin estomparea sensului primar și prin asociere „albie a fluxului sanguin”, generează varianta *angio*⁻¹ utilizabilă în domeniul medicinei (termenul *vas* mai înseamnă și locul unde se petrec minunile, rezervor de viață [23, p. 429]; cea de-a doua evoluție semantică este prezentă în varianta *angio*⁻² „ceea ce asigură o integritate a unui organ sau ceea ce dă formă; ceea ce se prezintă ca o învelitoare a unui organ”, iar domeniul de utilizare este botanica (Tab. 3.1).

Nicolae Andrei [4, p. 24] face următoarea delimitare: a) *angi-* / *angio-* / *angeio-* „vas anatomic, receptacul, înveliș”; pentru care sunt atestați 47 de termeni și b) *-angiu* „canal, receptacul, vas”, pentru care nu prezintă niciun termen.

Tabelul 3.1. Distribuirea pe domenii a elementului terminologic *angi(o)-*,
în funcție de valențele semantice

Sens primar	Sens înnobilat	Domeniu de utilizare
<i>Aggeion, itis</i> „albie a râului”	<i>Angio</i> ⁻¹ „vas anatomic” <i>Angio</i> ⁻² „capsulă, înveliș”	Medicină Botanică

În *Dicționarul medical rus-român* [13, p. 29-31], autorii se referă la 141 de termeni care conțin în structura lor afixoidul *angio-*, jumătate dintre ei neatestați în dicționarele generale.

Astfel, afixoidul *angio-* în terminologia medicală are sens specific „vas anatomic” care, de asemenea, este susceptibil la variații semantice, în funcție de subdisciplinele medicale: anatomie, clinică, paraclinică etc.; fapt care demonstrează că și variabilitatea „pe verticală”, intradisciplinară, generează achiziționarea de noi nuanțe semantice de către afixoid.

Accepțiile semantice ale elementului terminologic prefixoidal *angi(o)-* în corpusul terminologiei medicale sunt următoarele:

Eșantionul I – „vas anatomic”: *angiologie, angiom, angionevroză, angiospasm, angiomatoză, angiorectulom; angiografie, angiocardiografie, angiodiatermie, angiopneumografie* etc. – 52 de termeni.

Eșantionul II – „receptacul, formațiune anatomică”: *angioblastom, angioblast, angiogliom, angioreceptor* – 4 termeni.

Eșantionul III – „canal”: *angiocolecistită, angiocolecistografie, angiocolită, angiopancratită* – 4 termeni.

Eșantionul IV – „de tip arterial”: *angiocardipatie, angioragie* – 2 termeni.

Eșantionul V – „de tip vascular”: *angiocheratom, angiocheratoză, angionefrografie, angioplegie, angiorexie, angioză, angioscleroză* – 7 termeni.

Eșantionul VI – „culoare roșie, de culoarea sângelui”: *angiolupoid* – 1 termen.

Așadar, în medicină afixoidul este valorificat, în special, ca prefixoid. În cadrul acestui domeniu, vom caracteriza două eşantioane: **Eșantionul I (sens primar)** și **Eșantionul II (comasarea eşantioanelor II-VI – cumulara semnificațiilor noi)**, însoțită de date referitoare la paternitatea lor.

Eșantionul I. Aici se includ cei mai mulți termeni utilizabili în anatomie și în examenele paraclinice, **cu sensul specific „vas anatomic”**:

- **Subdiscipline medicale** – anatomie: *angiologie*, *angiom*, *angionevroză*, *angiospasm*, *angiomatoză*, *angiohemofilie*, *angioreticulom* etc.

Angiologie – termenul este atestat deja în 1692 și reprezintă un capitol al anatomiei, consacrat studierii vaselor sangvine și limfatice. În sec. al XVII-XVIII-lea, Lorenz Heister (1638 – 1758), supranumit și *profesor al vaselor sangvine*, introduce cursul de angiologie [315, p. 364-368]. Începând cu anii '50 ai secolului al XX-lea, se dezvoltă *microangiologia*, știința despre microcirculație. Medicii din Roma Antică, Grecia și din Egipt cunoșteau simptomele hemoragiilor arteriale și venoase, metodele de suprimare a lor. În secolele III-IV *ante Chr.*, Antillus și Falagrius au propus această metodă de operație, în caz de anevrismă, principiul căreia s-a păstrat până în anii '30 -'40 ai secolului trecut. Dezvoltarea intensivă a *angiologiei* a început în secolul al XVII-lea. Prin contribuții deosebite s-au distins medicii: W. Cowper (1702), G. Dupuytren (1833), Winiwarter (1879), M. A. G. Raynaud (1862), N. Pirogov (1866). Din anii '60 -'70 ai secolului al XX-lea, bolnavii cu afecțiunea vaselor coronare sunt supuși tratamentului chirurgical. În prezent, *angiologia* este o știință separată.

În limba română, termenul *anghiologie* este atestat în *Manual de anatomie descriptivă*, București, 1843; o traducere de N. Krețulescu din franceză [163, p. 147].

Angiom – termenul este atestat în 1869 și denumește o tumoare benignă, care constă din vase sangvine sau limfatice. *Angiohemofilie* (boala Willebrant, capilaropatie hemoragică, trombopatie constitutivă) – prima descriere aparține investigatorilor G. D. Minot și R.G. Lee, făcută în 1920. În 1933, Willebrant și Jürgens au raportat această afecțiune la maladiile din grupul trombopatiilor, depistând în cazul ei schimbări morfologice ale trombocitelor. Termenul *angiohemofilie* s-a constituit imediat după constatarea la bolnavi a tulburărilor în arhitectonica rețelei capilare; constatare făcută de către R. G. Macfarlane în 1941. În 1953, R. G. Alexander, R. Goldstein, M. J. Larrieu, J. P. Soulier, C. V. Hussey au demonstrat că acești bolnavi prezintă carența factorului VIII. *Angioreticulom* – tumoare benignă a sistemului nervos central de geneză meningovasculară. Pentru prima dată este descrisă de către Lindau în anul 1926. Savantul a depistat maladia în pereții unor chisturi ale cerebelului. Termenul *angioreticulom* a fost propus în 1930 de către G. Roussy și C. Oberling. De obicei, *angioreticulomul* se exprimă prin apariția nodului de culoare roșie, galbenă sau brună-gri. Sunt descrise cazuri de combinație cu eritrocitemia. Există și analogii maligne ale *angioreticulomului*: *angioreticulosarcom* (afecțiunea este descrisă în lucrările lui L. Smirnov, 1940) și *endotelisarcom*. Angiotripsia este strivirea vaselor de calibru mic cu țesuturi adiacente pentru a suprima hemoragia. În trecut, *angiotripsia* se aplica frecvent. Chirurgul francez E. Doyen a propus instrumente antihemoragice speciale,

aşa-numitele *angiotribi*. *Angiotripsia* presupune şi câteva deficienţe, printre care este şi posibilitatea dezvoltării necrozei şi a ruperii porţiunii traumatizate a vasului.

• **Metode de investigaţie:** *angiografie*, *angiocardiografie*, *angiodiatermie*, *angiopneumografie*, *angioscototermie* etc.

Angiocardiografie – investigaţie radiografică a cavităţilor inimii şi a vaselor principale după introducerea în ele a unei substanţe contrastante. *Angiocardiografia* permite a depista caracterul şi localizarea insuficienţelor, precum şi schimbări în hemodinamică. Pentru prima dată *angiocardiografia* a fost practică în 1928 de către R. Dos Santos, Lamas şi P. Caldas. Este unicul termen din seria *angio-* care acceptă labilitatea afixoidului: *angiocardiografie* = *cardioangiografie* (tip de sinonimie specifică doar cuvintelor formate prin afixoidare). *Angioscopie* – un mod de diagnosticare a suprafeţei interne a vasului sangvin prin intermediul endoscopului. Primele tentative au fost întreprinse de Carrel în 1906. Angioscopia este explorată abia în anii '50 ai secolului trecut. R. Brock, în 1946, cu ajutorul *angioscopului*, introdus în aortă, a examinat peretele spaţiului interventricular. *Angioscopia*, ca metodă chirurgicală, a fost perfecţionată în 1966 graţie activităţii lui E. J. Pinet, Archimbaud, R. Fredenucci, M. Schmit. Pentru prima dată, despre aplicarea clinică a acestei metode în practica de diagnosticare a raportat J. Vollmer în anul 1969.

Eşantionul II. În terminologia clinică, elementul savant *angi(o)-* dispune de următoarele semnificaţii: „receptacul, canal”, „de tip arterial”, „de tip vascular”, „culoare roşie, de culoarea sângelui”.

Angiocheratom – o boală destul de rară a pielii, care constă în formarea benignă multiplă a vaselor, identică cu un angiom însoţit de hipercheratoză. Maladia este descrisă de V. Mibelli în 1889. *Angioglupoid* (tuberculoză a pielii) este un termen singular, în care segmentul *angio-* indică „de culoarea sângelui” – o boala rară a pielii. Este descrisă pentru prima dată în 1913 de către L. Brocq şi L. Pautrier. Se manifestă prin apariţia plăcilor rotunde de culoare violetă sau galben-roşie, cu hotare certe şi *teleangiectazii*. *Angioreceptor* – interoreceptor al vaselor, constituit din capete sensibile ale sistemului vascular. Se disting două grupuri de *angioreceptorii*: *baroreceptori* (reacţionează la schimbarea presiunii sângelui) şi *hemoreceptori* (reacţionează la schimbarea compoziţiei chimice a sângelui). V. N. Cerneavski în 1960 a stabilit că *baroreceptorii* reprezintă un câmp receptiv unic.

Varianta omonimică *angio*²- „capsulă, înveliș” este utilizată în botanică. Este atestat doar un singur termen: *angiosperme*, folosit în 1740 de către Linné [257, p. 25]. În limba română, în premieră, termenul este utilizat în *Istoria naturală* (Iaşi, 1837) de I. Ch. Cihal – *angiosperm*,

angiospermia; iar în *Manual de botanică silvică* (București, 1861) de I. Barasch se descriu *plantele angiosperme* [163, p. 147].

Considerăm că anume această variantă omonimică intră în corelație cu sufixoidul *-ange*, atestat doar în doi termeni: *sporange*, *gametange*.

Primul termen este un împrumut din latină *sporangium*, atestat în 1821 de către Fries și al doilea – în 1913 de către Guilliermond [257, p. 25].

3.1.3. Inima în terminologia medicală – dubletele < lat. *anima*, *ae, f* și < gr. *psykhe* „suflet”; < lat. *cor*, *cordis*, *n* și < gr. *kardia* „inimă”

Termenul *inimă* (terminologia națională) derivă de la componenta latină a dubletului < lat. *anima*, *ae, f* și < gr. *psykhe* „suflet”. Dubletul < lat. *cor*, *cordis*, *n* și < gr. *kardia* „inimă”; varianta latinizată – *cardia*, *ae, f* formează termeni de circulație internațională (terminologia internațională).

Fiecare dintre aceste componente persistă cu o evoluție individuală în terminologia medicală: lexemul *inimă* < lat. *anima* „suflet” din sfera uzuală pătrunde în limbajul specializat; dubletul < lat. *cor*, *cordis*, *n* și < gr. *kardia* „inimă” se înscrie nemijlocit în terminologia medicală, generând termeni consacrați domeniului dat [101, 132-139].

(1) Dubletul greco-latin < lat. *anima*, *ae, f* și < gr. *psykhe* „suflet”

Lexemul *inimă* derivă din **componenta latină a dubletului** *anima*, *ae, f*. Asocierea *inimă* – *suflet* este prezentă din Antichitate: lat. *sufflitus* < *sufflō* < *flō* „a respira” și lat. *animus*, *anima* „suflet”, „respirație”, „a respira”. Plutarh menționa: „Soarele răspândește lumina, precum inima – răsuflare”. Asocierea persistă și în filosofia idealistă a poporului român, pentru care inima este sediul sufletului. Inima este primul organ care ia naștere în procesul de zămislire a fătului și prima care moare, astfel marcând două limite ale vieții.

Lexemul *inimă* este atestat în cele mai vechi texte în limba română, traduse sau originale. Academicianul Al. Rosseti în lucrarea *Limba română în secolele al XIII-lea – sec. al XVI-lea* prezintă etapele de evoluție structurală: *inimă* < lat. *anima* „suflet” – *irmă*, *iremă*, *irimă*, *enimile*, *enimiei* etc. [141, p. 80]. În *Letopiseșul Țării Moldovei* sunt atestate formele: *inema* (Costin 208); *inemei*, *inimile* (Ureche 79); *inima* (Ureche 77; Costin 180), *inemile* (Neculce 335); *inimele* (Cantemir).

Varianta arhaică *irmă* este conservată în expresii de tipul: *a da irma peste (dânsul)*, cu trimetere la o persoană care acuză dizenterie. Până în prima jumătate a secolului al XIX-lea în

terminologia populară lexemul *inimă* se utilizează doar în accepția de *stomac*. Folcloriștii (A. Candrea; P. Ștefănuță etc.) explică acest fenomen prin cunoașterea empirică a structurii anatomice a corpului uman. Variantele populare pentru relația de omonimie sunt: *stomac*, *burtă*, *rânză* [150, p. 100].

În *Letopisețul Țării Moldovei*, sunt atestate cazuri singulare de utilizare a lexemului *inimă* în accepția sa uzuală: „zvîcnea inimei” (Ureche 79), care indică palpitațiile sau aritmiile cardiace; considerăm expresia o primă încercare de inițiere în nosologie. Expresia e regăsită în *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor* (1717-1722) de Dimitrie Cantemir – *izbâcnire a inimii*, explicată prin „bătaie, zbâcnice a inimii” [163, p. 302].

În cronici și în *Istoria Ieroglifică* mai frecvent lexemul *inimă* însumează valori figurative, exteriorizând un cult al inimii. În viziunea poporului român, inima este:

- **sediu al sentimentelor, un organ regal:** „înădușeală fără răcoreală și cu focări fără stâmpărări inima mi s-au cuprins” (IIE);

- **centru și loc de naștere a ideilor:** „gândindu și cugetându în inimile sale” (Ureche 80);

- **depozit de emoții** „ce-i zăcea la inimă” (*ibidem*), care generează apoi o aprofundare a experienței, inima ulterior fiind capabilă a aprecia un eveniment sau altul, exteriorizându-și atitudinea „și inima i se veseli” (Ureche 82);

- **simbolul mișcării duble:** sistolă și diastolă; principiul dualității care vine din această mișcare a inimii este unul pe care se axează întreaga umanitate. Inima poate genera speranță și tot ea poate ucide: „Mai apoi [...] de inimă ré au murit” (Ureche 85). Inima este pentru omul interior, ceea ce este corpul pentru omul exterior: „...câte odată omul îmbărbătează, [...] mai de multe ori nădejile curmă și toate puterile ca cu paloșul le retează” (IIE), „... că dragostea în inima dospită precum adese slăbiciune, așa de multe ori virtute peste puțință naște” (IIE);

- **simbolul răului**, subordonând mintea omului, dirijându-i acțiunile: „Că toată inima rea a toată răutatea deschisă gazdă este” (IIE). Fizionomia inimii, dominată de răutate, se modifică fundamental: ... precum este suflarea la cărbunele acoperit, așa este certarea la inimă într-adins dată răutății” (IIE);

- **sediu al unor calități** care, prin expansiune, stabilește semnul de egalitate între *inimă* și *om*: „la inimă foarte dreptu și nelacom” (Costin 178); „inima curată”, „inima vicleană”, „inimă stălpită și împietrită”, „inimă de argint viu”, „nemilostiva-ți inimă” „inimele nestătătoare”, „Să ruga cu multe cuvinte blânde, ci să le poată întoarce inimile spre dânsul” (Cantemir) etc.

Cu statut de termen medical, lexemul *inimă* este atestat în scrierile de medicină fie traduse, fie originale, începând cu secolul al XVIII-lea (ex., *Meșteșugul doftoriei*, 1760-1770).

În terminologia medicală, cuvântul *inimă* formează 22 de termeni-sintagme: *inimă dublă*, *inimă fibroasă*, *inimă artificială*, *inimă tigrată* etc., termeni traduși din limba franceză. Lexemul *inima* și în limbajul medical își rezervă privilegiul de a forma figuri de stil, concentrând semnificații figurative: *inimă „în glazură”* – „inima cu pericardul îngroșat, sub formă de lamină translucidă albicioasă”; *inimă „în sabot”* – „aspect turtit anteroposterior al inimii” etc.

Componenta greacă a dubletului *psykhe* „suflet” are origine mitologică. Psykhe era fiica unui rege necunoscut [192, p. 831], venerată pentru frumusețea ei, fapt pentru care a fost pedepsită, iar dragostea ei – supusă la grele încercări (motiv prezent și în mitul erotic al românilor *Zburătorul*). Jupiter s-a îndurat de ea și a ridicat-o în ceruri, dăruindu-i nemurirea. Psykhe devine simbolul sacrificiului prin dragoste, pentru că ***dragostea nu poate exista decât în suflet și sufletul nu se poate înălța la ceruri decât prin dragoste.***

a) Statut de termen autonom. Cuvântul *psihic* este atestat în 1616, fiind utilizat de către Coton [257, p. 595]. Substantivul *psihic* desemnează „structură sufletească proprie unui individ”; prin conversiune devine adjectiv „care aparține psihicului”, „privitor la psihic”. Substantivul și adjectivul se înscriu în sfera medicală (grade mediu și înalt de specializare), formând sintagme de tipul *psihic labil*, *boală psihică*, ultima fiind în relație de sinonimie absolută cu termenul *psihopatie* (< gr. *psykhe* „suflet” + < gr. *pathos* „boală”, „suferință”).

b) Statut de element terminologic. În medicină, elementele *psih(o)-/ -psihie* prin conjuncție cu alte elemente savante, formează o serie de termeni: *psihiatrie* (1846), *psihologie* (sec. al XVI-lea) „știința despre suflet” etc. [*ibidem*, p. 595].

În *Istoria Ieroglifică* de Dimitrie Cantemir, sunt prezenți termenii *megalopsihiia* și *micropsihiia*, care desemnează prezența „sufletului mare” și cea a „sufletului mic”, explicație făcută de către autor: „Unde este grijă la măsură, megalopsihiia o cârmuiște, iar unde grija trece peste măsură, acolo micropsihiia a mai chevernisi părăsește”. Astfel, Dimitrie Cantemir realizează o relație de antonimie (opозиția semantică a primului element: *megalo-* < gr. *megas*, *megalos* „mare” ≠ *micro-* < gr. *mikros* „mic”) specifică termenilor compuși prin juxtapunerea „cultismelor”. În *Scara a numerilor și a cuvintelor streine tâlcuitoare*, *megalopsihiia* este „mărimea sufletului, neprihănire”.

În DAN [83, p. 716-717], sunt atestați peste 100 de termeni (în care elementul savant are sens de „psihic”, „psihică”), utilizați în diverse domenii de activitate (biofizică, psihologie, jurisprudență etc.), dintre care 19 formează sistemul terminologic medical: *psihoastenie*, *psihoftizic* etc. În postpoziție, acesta este prezent în termenii de tipul: *autonompsihic,-ă* „formă specifică de reflectare a realității, produsă de activitatea sistemului nervos și prezentă la animalele superioare”, „totalitatea fenomenelor și a proceselor proprii acestei reflectări”,

„psihologic, spiritual, sufletesc, suflet”.

(2) Dubletul < lat. *cor, cordis, n* și < gr. *kardia* „inimă”

Componenta latină *cor, cordis, n* a generat termenul *cord*, care este într-o relație de sinonimie absolută cu termenul *inimă* în sintagmele de tipul: *cord vilos* = *inimă păroasă* „pericardită fibrinoasă”; *cord verticalizat* = *inimă de astenic* „situarea verticală a inimii, prezentă la persoanele astenice”; *inimă tigrată* = *cord tigrat* „fibroză ischemică a miocardului” etc. O explicație a prezenței relației de sinonimie ar fi modelele diferite de calchiere: *coeurs „en goutte”* (franceză) – *cord „în picătură”*; *сердце астеника* (rusă) – *inimă de astenic*. Cu toate acestea, termenul *cord* își menține aria specializată de utilizare [13, p. 156], înregistrându-se o prevalare a termenului *cord* vs. *inimă*: *cord tricular biventricular, cord cu două compartimente, cord pulmonar acut* etc.

Prin asociere, termenul nu e scutit însă de valori figurative: *cord „în as de cupă”* „forma unui oval neregulat, comparat cu „un as de cupă”; *cord „în cuirasă”* „calcifieri pericardice” etc.

Componenta grecească *kardia* cunoaște două căi de evoluție:

a) Statut de termen autonom. Adjectivul *cardiac* (1372, Corbichon) [259, p. 142] este un împrumut din latină *cardiacus, a, um* (cuvântul grec *kardiakos, kardie* „inimă”).

În limba română, termenul *cardiac* este folosit pentru prima dată de către N. A. Krețulescu în *Manual de anatomie descriptivă*, București, 1843, traducere din limba franceză [163, p. 164]. Adjectivul *cardialis, e* din latină este atestat în dicționarele de terminologie în limba germană *kardial* și în limba rusă *кардиальный*; engleza, franceza, româna unifică adjectivele *cardiacus, a, um* și *cardialis, e* utilizând prima variantă.

În terminologia medicală, adjectivul *cardiac* este utilizat în sintagmele *șoc cardiac*, introdusă de către A. Filinberg (1940) și *insuficiență cardiacă*, termen-sintagmă propus și acceptat la Congresul al XII-lea al terapeuților (1935).

b) Statut de element terminologic sau, în definiția lui C. Maneca, „formațiune savantă” [81, p. 32]. Această evoluție este dictată de „nevoile comunicării”, „compunerea (aici: prin afixoidare) devenind un mijloc de creare a noi cuvinte analizabile și deci inteligibile” [63, p. 20].

Deținând statut de element terminologic prepozitiv, *cardi(o)*- formează următoarele eșantioane semantice:

Eșantionul I cuprinde termenii, în care elementul savant și-a rezervat sensul primar – „inimă”. Primul cuvânt atestat este *cardiologie* și datează din anul 1705. R. Vieussen în *Nouvelles decouvertes sur le coeur*, Toulouse descrie leziunile valvulare ale inimii și ale marilor vase utilizând acest termen [17, p. 66].

Cardiologia ca specialitate medicală s-a afirmat în secolele al XIX-XX-lea, odată cu descoperirea celebrei legi a inimii (*totul sau nimic*) care aparține fiziologului englez Ernst Henry Starling [69, p. 299].

De regulă, termenii din acest eșantion denumesc:

a) entități morbide generale și specifice: *cardiopatie, cardialgie, cardiotrofie, cardiomiopatie, cardiofobie, cardioptoză, cardiorahie, cardiacel, cardiomegalie* etc.

Cardiopatie – termenul a fost propus de către W. Brigden în 1957, pentru a fi utilizat în cardiopatologie. *Cardioalgie* sau *cardioalghie* – termenul a fost atestat în *Macroviotica* lui I. F. Sobernheim (Iași, 1838) [163, p. 164]. *Cardiomiopatie* – termenul este introdus în 1957 de W. Brigden și indică o afecțiune a miocardului de o etiologie necunoscută. *Cardiospasm* – termenul este introdus de către chirurgul german Jahan Micultcz în 1882, dar o primă descriere a acestui fenomen morbid o face încă în 1674 G. Vilizzii.

b) investigații de laborator, denumiri de utilaj medical: *cardiograf, cardiografie, cardiogramă, cardioscop, cardioscopie* etc.

Disponem de următoarele informații: K. Wenckebach (Viena) realizează în 1901 prima radiografie a inimii; în 1912, la Berlin, Franz Grödel oferă imagini asupra „inimii în picătură”, iar în 1913 Robert Bordet inventează *cardiograma* – o ortogramă a inimii în diverse poziții [*ibidem*, p. 299].

c) intervenții chirurgicale asupra inimii: *cardiotomie, cardiovalvulotomie, cardiostimulare, cardioinhibitor, cardiostomie, cardioterapie, cardiochirurgie, cardioplastie* etc. De reținut faptul că ulterior acești termeni au început să denumească specialități aparte ca *cardioterapie, cardiochirurgie*.

Primele comisurotomii au fost efectuate de către Brock și Bailei (1957), iar primele încercări de *cardiotomie* și *cardiovalvurotomie* au fost întreprinse de către Cristian Bernard în 1967 (implantarea inimi mecanice). *Cardiostimulare* – primele tentative de stimulare a activității inimii s-au făcut încă prin secolul al XVIII-lea. De abia în 1932 Haimen A. S. elaborează primul aparat de *cardiostimulare*. În 1896, cardiochirurgul Ludovic Ren a făcut o intervenție reușită asupra inimii, cu o plagă de cuțit. În 1985, Alen Carnatie (Paris) a realizat prima *cardioplastie* la un pacient într-o stare gravă [80].

d) denumiri de sisteme, segmente anatomice: *sistem cardiovascular, constantă cardiomiocitară, cardiolord* etc.

Cardiolord – așa a denumit R. Newmann aorta ascendentă care unește atrul stâng al inimii cu *truncus brahiocephalis*. Prima schemă a sistemului cardiovascular îi aparține lui Galenus (apr. 131-201 post Chr.), celebru medic al antichității. *Constanta cardiomiocitară* -

autorii acestui termen sunt savanții ucraineni V. N. Ofițerov, A. F. Iakovșova, care au stabilit legitatea de organizare a celulelor musculare [*ibidem*].

e) denumiri de preparate medicamentoase: *cardiozol*.

L. von Meduna utilizează șocul convulsivant cu *cardiazol* în tratamentul unor afecțiuni psihice [17, p. 119]. Tot aici, în primul eșantion, considerăm că se include termenul (impropriu medicinei) *cardigan*, folosit în terminologia vestimentară: *cardi(o)-* își menține în acest cuvânt sensul primar „lângă inimă”; inima privită deja nu ca segment anatomic, ci ca un organ regal, sediu al frumosului sufletesc.

Eșantionul II îl formează termenii care, prin constricție semnificativă, se referă la:

a) mușchiul inimii, miocard: *cardiomalacie, cardioplegie, cardioscleroză*.

Cardioplegie – atât termenul, cât și ideea îi aparține chirurgului rus N. N. Terebinski (1940); D. Melrouz (1955) realizează, prin administrarea diverselor preparate chimice, *cardioplegia* (oprirea artificială a bătăilor de inimă) [17, p. 120];

b) pericard: *cardioliză*.

Eșantionul III. Conține termenii, în structura cărora, prin expansiune semantică, *cardi(o)-* va indica diverse fenomene legate de sistemul circulator (puls, tensiune arterială): *cardiosfigmograf, cardiosfigmografie*.

Eșantionul IV este reprezentat doar de termenul *cardioidă*, utilizat în fizică, domeniu în care prefixoidul are sens de „cerc fix”.

Incertă este situația în care elementul formativ sus-numit ocupă un loc de mijloc: electrocardiogramă, miocardiodistrofie, reocardiografie, balistocardiografie, electrocardiografie. Considerăm fenomenul drept afixoidare dublă: *balist(o)-* < lat. *balisto*, „mișcare” interacționează cu lexemul deja format prin afixoidare *cardiografie*, oferind un aspect informativ nou termenului. Concomitent, putem lansa ideea egalității lexicale reciproce a elementelor formative, ca în cazul termenului *miocardiodistrofie*; afixoidele: *mio-* < gr. *myos* „mușchi”; *-cardio-* < gr. *kardia* „inimă”; *-dis-* < gr. *dys* „disfuncție”; *-trofie* < gr. *trophe* „alimentare” fiind disponibile pentru mai multe autocombinări *cardiomiodistrofie* (termen atestat oficial vs. *miocardiodistrofie*) *miocard, cardiotrofie, distrofie, miodistrofie, miotrofie* etc., demonstrând încă o dată convingerea enunțată de Aristotel că „a ști să te slujești de cuvinte e o mare calitate”.

Aceeași situație o putem sesiza și în variantele *balistocardiografie* și *cardiobalistografie*, în care elementele *balist(o)-* și *cardi(o)-* lesne își cedează locul.

Miocardiotrofie – termenul a fost introdus în practica medicală de către terapeutul rus

P. Lang (1875-1948) și se referă la fenomenul de lezare a funcției miocardului, care, la rândul său, provoacă o disfuncție a inimii în general. Termenul este pus în circulație în 1936. În *Dicționarul de terminologie medicală rus-român* [13, p. 354], sunt propuse sinonimele *distrofie miocardică*, *miocardoză*. *Reocardiografie* – termenul este introdus în 1945 de W. Holzer, K. Polzer și A. Marko și denumește o metodă de cercetare a activității cordului. *Ecocardiografie* – termen propus, în 1965, de *Institutul American de Ultrasunet* și indică o metodă de cercetare a structurii și a funcției motorii a cordului.

Ideea electrografiei apare în secolul al XIX-lea. Carlo Matteuci (1811-1868) a propus cursul teoretic *Eelectricitatea inimii*. Fiziologul englez Augustus Desire Waller (1856-1922) este autorul primelor încercări de înregistrare (1887-1889), dar adevăratul realizator se consideră medicul olandez Einthoven (1906-1907) care, în *Detung des Elektrokardiogrammes*, descrie modificările observate de ECG [69, p. 301].

Respectiv, acești termeni se înscriu în primele două eșantioane semantice nominalizate mai sus:

a) eșantionul I „inimă” – 6 termeni;

b) eșantionul II „miocard” – 1 termen.

Elementul terminologic postpozitiv este prezent în variantele: *-card*, *-cardie*.

A. -card. Această variantă indică un țesut al inimii identificat de elementul prepozitiv: *miocard*, *pericard*, *endocard* etc.

Cel mai vechi termen atestat este *pericard*, din grecescul *perikardion*, împrumutat prin secolul al XVI-lea [257, p. 64], în care *peri-* indică situarea în jurul inimii. În limba română, sunt atestate formele *pericardio* în *Gramatica fizicii sau gramatica de la învățătura fizicii*, Bbiblioteca Academiei RPR, ms 1627, traducere din italiană de Amfilohie Hotiniul pe la 1790; *pericardion* – în *Aritmetica sau învățătura socotelilor* de A. Teodorescul (Iași, 1839) și *pericard* în *Manual de anatomie descriptivă* (București, 1843), o traducere din franceză de N. A. Krețulescu [163, p. 253]. Atestăm utilizarea termenului în fizică, matematică, mai apoi în anatomie, fenomen explicat, posibil, prin împrumutul primar „sac rotund”, atestat în elucidarea termenului *pericardium* [5, p. 336] și care, inițial, nu desemna un termen anatomic. O altă explicație ar fi prezența lui *cardio-* în fizică cu sensul de „cerc fix” (Eșantionul IV); care, la rândul său, ne permite a înainta ipoteza că lexemul *kardia* a fost utilizat inițial în aritmetică, fizică, ca apoi, prin asociere – „cerc fix” → „sac rotund” → „inimă” – să devină termen anatomic.

În 1842, N. Chevers descrie *pericardita constructivă* [17, p. 118], iar ulterior, anatomistul german Hayek propune termenul de *membrană bronhocardiă*, care denumește o

structură anatomică ce unește bronhiile de pericard. Termenul *endocard* este atestat în 1841, după H. Cottez (informație care suscită dubii, deoarece se cunoaște faptul că deja, în 1836, francezul Bouillaud Jean Baptiste (1796-1881) introduce în terminologia clinică termenul *endocardită*, care se referă la inflamația *endocardului* (învelișul intern al inimii). *Endocardită septică* – termenul a fost propus de terapeutul rus A. A. Ostroumov (1844-1908), indicând o endocardită infecțioasă, iar, ceva mai devreme, în 1816, F. L. Kreysig propune termenul-sintagmă *endocardită fetală*, substituită actualmente de termenul *fibroelastoză subendocardică* (sinonime: *endocardită congenitală*, *scleroză endocardică*, *fibroelastoză endomiocardică*) [13, p. 400].

În 1947, Holt propune introducerea termenului *umbră adipoasă epipericardică*, care indică depozitarea țesutului adipos deasupra diafragmei. Termenul *miocard* este atestat începând cu anul 1877 [257, p. 64]. Noțiunea de *distrofie a miocardului* a pus-o în practică terapeutul rus Lang (1875-1948), noțiune acoperită de termenul *miocardiodistrofie* (analizat anterior); în sursele occidentale această noțiune este redată de îmbinarea-termen *cardiomiodistrofie secundară*. Această imprecizie terminologică, fapt intolerabil, dar întâlnit în terminologia medicală, a creat bariere în procesul de diagnosticare a miocarditei.

Infarctul miocardic acut este descris pentru prima dată de francezul R. Marie, în teza sa de doctor, descriere completată ulterior de medicii ruși V. Obrazțov și N. Strașenko într-o lucrare publicată în 1910, în Germania. *Miocard difuz* este un termen propus de Jaffe în 1949 și denumește procesul de lezare a miocardului în prezența sifilisului în evoluție precoce.

B) -cardie; varianta indică o funcționare sau o situație anormală a inimii, specificată de elementul prepozitiv: *tahicardie*, *stenocardie*, *ectocardie*, *mezocardie*, *bradicardie*, *megacardie*, *embriocardie* etc. și indică:

1) Funcționare patologică a inimii:

Tahicardie – < gr. *tachys* „repede” + *kardia* „inimă” = inimă „repede” – accelerare anormală a bătăilor de inimă. *Bradicardie* – < gr. *brady* „încet” + *cardie* „inimă” = inimă „încet” – răirea ritmului cardiac.

2) Situație patologică a cordului:

Baticardie – < gr. *bathys* „profund” + *kardia* „inimă” = inimă „profundă” - situație mai jos a inimii.

Mezocardie – < gr. *mesos* „de mijloc” + *kardia* „inimă” – situație patologică congenitală a inimii către mijloc.

Stenocardie – termenul a fost propus de W. Heberden în 1772 pentru a denumi starea de indispoziție fizică și psihică, cu iradierii în cutia toracică. Primele încercări de a explica clinica

acestei afecțiuni o face același Heberden în 1768. *Tahicardie* – termenul este atestat în 1871 [257, p. 66], iar *embriocardia* este un cuvânt propus de terapeutul francez Henri Huchard (1844-1910) în secolul al XIX-lea, pentru a denumi un fenomen auscultativ în funcționarea ultrauterină a inimii.

Este de menționat relația de omonimie: *-cardie*, variantă prepozitivă a afixoidului investigat; *cardie* gr. *kardia*, orificiul superior al stomacului situat la locul de unire între esofag și stomac. Dicționarul etimologic [259, p. 142] explică cuvântul ca fiind un împrumut din greacă: *kardie* „inimă”, cu sens medical „orificiu superior al stomacului, („lângă inimă”), folosit pentru prima dată de James în 1747.

Un lucru este cert, *kardia* din greacă constituie originea comună a ambelor omonime. Discutabil este faptul dacă *kardia* „stomac”, derivă de la *kardia* „inimă” sau *kardia* „cerc rotund, fix; sac”; ultimul sesizabil ca sens primar al lexemului grec. Această omonimie pătrunde și în terminologia medicală românească. Folcloriștii A. Candrea, P. Ștefănuță, E. Niculiță-Voronca explică acest fenomen prin cunoașterea empirică a structurii anatomice a corpului uman: „... cumplita durere nu numai cât trupul le beșica, ci până la inimă (stomac) pătrunzând la ficiți le străbătea” (IIE 183).

Explicația o găsim în traducerile textelor medicale antice în care, pentru denumirea ambele organe anatomice, se folosea un singur termen *kardia*. Fiind tradus *inimă*, termenul în română a moștenit ambele semnificații „inimă” și „stomac”: „tot pe nemâncate trebuia să se administreze unele leacuri recomandate de Plinius și de Marcellius Empiricus. Și astăzi la mai toate popoarele persistă credința că leacurile trebuie luate pe inima goală” [20, p. 73].

Termenii medicali raportați la credințele populare oferă o mai bună înțelegere a culturii existențiale românești. Astfel, *auricula atrii* din latină generează termenii sinonimici în limba română: *urechiușă a atriului*, *auricul atrial*, *auricul cardiac* (*termeni anatomici*); varianta populară – *urechea inimii*.

Conform unei credințe străvechi, inima omului are o ureche, care, în timpul somnului, împărtășește tainele cu Bunul Dumnezeu. Martor al vieții omului, inima depozitează trăirile, blestemele și binecuvântările acestuia, reflectând ca într-o oglindă întreaga sa existență pământească și care, imediat după moarte, ajută omul în atingerea adevărului suprem.

3.1.4. Dubletul < lat. *sanguis*, *inis*, *m* și < gr. *haima*, *haimatos* „sânge” în terminologia medicală

Polib, un discipol al lui Hippocrate a dedus echilibrul numit sănătate din filosofia lui Empedocle din Agrigento [69, p. 62] și se referă la patru rădăcini ale lucrurilor din univers: cald

= rece; umed = uscat. Acestea au stat la baza celor patru umori care asigură echilibru în organismul uman: *Quatuor humores in humano corpore constant...* / *Sanguis cum cholera, phlegma, melancholia...* [220, p. 142].

Corelarea umori → univers a fost sintetizată în următoarea schemă: calendarul anotimpurilor: primăvară → sânge; vară → bilă galbenă; iarnă → melancolie; toamna → flegma; calendarul vârstelor: copilăria → melancolie; senilitatea → flegma [100, p. 40-45].

(1) Componenta latină a dubletului *sanguis, inis, m* „sânge” în terminologia națională

Componenta latină a dubletului *sanguis, inis, m* „sânge”, „lichid care circulă prin vase” se include în vocabularul fundamental al limbii române – *sânge* din latinescul *sanguināre* (Pușcariu 1593).

Albert Dauzat în *Dicționarul* său [259, p. 649] menționează faptul că termenul *sang* (< lat. *sanguis*) este atestat în secolul al X-lea. Autorul indică, mai întâi, o utilizare în botanică (*sângele dragonului*, secolul al XIII-lea).

În *Medicina și farmacia în trecutul românesc*, vol. I, 1382-1775 [148, p. 614-643], lexemul se include în denumiri de plante medicinale: *sângețftru*, *sânge de șapte frați*, *sângiber*, *sângieriu*; plante care se conțin în diferite rețete împotriva junghiului, durerii etc.

În secolul al XII-lea, Morbode face prima atestare a lexemului *sanguin*, utilizat în terminologia medicală internațională. Ulterior, Albert Dauzat indică o utilizare a termenului în medicină *sânge* (1569, Jouvencel) *sânge rece*; *sânge pur* etc. [259, p. 649].

În *Terminologia Medica Polyglota* [5, p. 408], lexemul *sanguis, inis, m* este definit ca fiind „țesut lichid”, „mediu intern al organismului”. Dicționarul prezintă termenii *sanguifaciens* (< lat. *sanguis* + < lat. *facete*); *sanguineus, a, um* (< lat. *sangius* + < lat. *eus*); *sanguinicus, a, um*; *sanguinolentus, a, um* (< lat. *sangius* + < lat. *ilentus*); ultimul termen este atestat în secolul al XII-lea și explicat ulterior în *Dictionnaire latin français* de Hachette, Felix Gafio (1934). Termenii *sanguinicus, a, um* și *sanguineus, a, um, sanguinolentus, a, um* s-au inclus în lexiconul general internațional.

Iosif Dvoretșkii [190, p. 898] explică 13 termeni; unii dintre aceștia sunt utilizați în anatomie, anatomie topografică: *sanguine conjunctus* „sânge de rudenie”; *sanguine subito ictus* „ictus”, „hemoragie” etc. Tot aici, sunt atestate și sensurile metaforice *ale sângelui*, moștenite în limba română: *integer aevi sanguinis vitae* „vitalitate”; *sucus et sanguinem admitere* „fortăreață”, „putere”; *longo sanguine censer* „obârșie”, „sânge albastru”; *sanguis Baccheus* „vin”; *ad sanguinem incitare* „vărsare de sânge”, *de sange aerariidetrhere* „bogăție” etc.

Pentru prima dată se menționează sinonimia < lat. *sanguinolentia*, ae, *f* = < gr. *hemorrhagia*, utilizată actualmente în terminologia medicală, dar neatestată în DEX. Adjectivul *sanguinolentus*, a, um desemnează noțiuni ca „acoperit de sânge”, „de culoarea sângelui” (atestate în terminologia medicală), dar și de „exploator”, „cel ce sugă sângele”, utilizate în alte domenii de activitate. Menționăm și termenul similar, utilizat în biologie: *sanguisuga* (< lat. *sanguis* + < lat. *sugo*) „lipitoare”. Indicăm, de asemenea, o sinonimie, axată pe o relație de paronimie: *sanguinulentus*, a, um + *sanguinolentus*, a, um „de culoarea sângelui”, „plin de sânge”, dar care actualmente nu s-a menținut.

În *Noul dicționar portativ* de Emanuel Protopopescu Pake [137, p. 258], autorul face o traducere a termenilor: *sanguificație* (< lat. *sangius* „sânge” + < lat. *facere* „a face”) „prefacerea hranei în sânge”; *sanguinantu* „căruia i place a vărsa sângele omenescu”; *sanguinu* „ce ține de sânge, coprinde sânge, cu sânge multă”; *sanguinolentu* „ca facia sângelui, cu sânge” [*ibidem*, p. 354].

Academicianul Rosseti atestă termenul *sânge* în *Limba română în secolele al XIV-lea – al XVI-lea* [142, p. 86-88] alături de *sănătate* și *suflet*.

Tamara Ursu în *Limba hronicului lui Dimitrie Cantemir* amintește termenul în contextul tratamentului: „...i s-au slobizit sângele din nări” [164, p. 180]. Lingvistul Nicolae Ursu prezintă „semnele boalelor, simptome”: *fierbențială*, *herbențială* etc. În descrierea tratamentului utilizează ambele tipuri de terminologii: *curgere de sânge* = *hemoragie*; *slobozirea de sânge din vine* = *flebotomie* [163, p. 55]. Umoarea poate produce „... înădușeală fără răcoreală și cu înfocări fără stâmpărări...” (IIE 160), „uscarea vinelor” „... și de lungă ferbințeală uscată fiindu-mi, în laringa mi s-au oprit” (*ibidem* 158).

În terminologia medicală [13, p. 296-297], lexemul *sânge* este prezent cu statut de element autonom, formând 44 de termeni-îmbinări (ex., *sânge imun*, *sânge artificial*, *sânge arterial*, *sânge venos*, *sânge citratat ex tempore*: „Recomandări pentru determinarea Ca ionic – evaluarea fracțiunii biologic active a calciului la gravide, nou-născuți, transfuzii masive de *sânge citratat*... [149].

Adjectivul *citratat* „purificat, îmbogățit cu elemente carentiale” este frecvent utilizat în terminologia medicală, dar nu este fixat în DEX.

Dicționarul actualizat de neologisme [83, p. 771] atestă elementul savant – *sangvin-*; „cultismul” își menține sensul de bază „sânge”: *sangvinar*, *sangvinic*, *sangvinolent*.

Termenul-sintagmă *circulație sangvină* este înregistrat în 1260 [17, p. 24]. În *Canonul* lui Avicenna Ibn Sina se oferă o descriere a micii circulații.

M. Serveto în lucrarea teologică *Restaurarea creștinismului* explică anatomia inimii și a circulației sanguine, fapt pentru care este ars pe rug [*ibidem*, p. 41].

În *Dicționarul etimologic de termeni științifici* [4] elementul respectiv nu este prezent.

Unde este sediul sufletului?

Astfel, cum s-a menționat anterior, cele patru materii, care stau la baza universului, formează omul: soare → foc → căldură → sânge (vine de la inimă); aer → uscăciune → bila galbenă (vine de la ficat); pământ → răceală → flegma (vine de la creier); apa → umiditate → bila neagră (vine de la splină). Prezentăm o sinteză a unor savanți medici, dar care este infirmată de către Castiglioni în *Histoire de la medicine* [citată după 148, p. 10]: „sângele este cald, umed și dulce”.

Există diferite ipoteze:

Ipoteza I – sufletul e localizat în inimă. Lexemul *inimă* derivă din componenta latină a dubletului *anima*, *ae*, *f*. Asocierea *inimă – suflet* este prezentă din Antichitate: lat. *sufflitus* < *sufflō* < *flō* „a respira” și lat. *animus*, *anima* „suflet”, „respirație”, „a respira”. Asocierea persistă și în filosofia idealistă a poporului român, pentru care inima este sediul sufletului. Inima este primul organ care ia naștere în procesul de zămislire a fătului și prima care moare, astfel dictând două limite ale vieții.

Ipoteza II – sufletul e localizat în plămâni. Cuvântul *pneumon* sau *pleumon* (plămâni) provine de la verbul grecesc *pneo*, care semnifică „a sufla” sau „a respira”. Acest verb își are originea în rădăcina indo-europeană *pleumon* („pulmon”), unde *pleu* semnifică „a înota”. În concluzie, *pleumon* sau *pneumon* sunt cuvinte care fac aluzie la ceva, care plutește pe apă, pe un lichid.

Ipoteza III – sufletul e localizat în sânge, care este purtătorul sufletului. Un termen format în Grecia Antică vine să confirme acest lucru: *arteria*. După desecarea cadavrelor arterele nu mai conțineau nimic altceva decât aer, medicii presupuneau ca sufletul, care se conținea în sânge, părăsea corpul și tot el, sângele, e purtătorul sufletului. Sângele este suflet. Castiglione remarcă: „Sângele răsuflă prin nas!” [citată după 148, p. 11].

„Așadar, omul făcutu-s-a din patru stihii – dacă omul moare este stihia sângelui (Bujoreanu, *Pravila Matei Basarab*) [*ibidem*, p. 422]. „Omul dacă moare, sânge n-are în trup, căci din cele 4 stihii sângele este foc. Trupurile cele moarte au flegmă, au tuse, au hierea, dar sânge nu au”.

Ipoteza IV – ultima ipoteză ar fi că „sufletul se află în sîmînța bărbatului, care împreunându-se cu sângele femeii devine trup” [*ibidem*, p. 231].

Cuvântul *sânge* în terminologia populară

Medicina [...] cu ochii sufletului o oglindea. Dimitrie Cantemir

Sângele simbolizează valorile solidare cu focul, căldura, viața și se înrudește cu soarele, dar este dual prin caracteristicile pe care le comportă.

Sintagma *sânge nevinovat* din cronici face trimitere la natura divină a sângelui.

Sângele componentă fizică a corpului: „... ca și alate dobitoace din carne, sânge, oase, piele, păr [...] este” (IIE 95).

• **Sângele – parte a sufletului:** „Ce carne, sânge și alalte lucruri de materie duhovnicească are” (*ibidem* 98); „Că sângele carele este sa curgă în vine a rămâne cu anevoie este” (*ibidem* 278).

• **Sângele este în legătură directă cu sufletul:** „Căci amestecare a sângele amestecă sufletele” (*ibidem* 143).

• **Căldură trupească, pasiune:** „O fecioară carea cu ochii sigeta, cu sprâncenile arcul încorda, cu fașa sânge vărsa, cu buzele inima spinteca [...], cu statul morții ridica” (*ibidem* 272).

Și, totodată, sursă a răului. În *Istoria Ieroglifică*, Hamelionul merge zilnic la poalele Munților Vrabiei și la „fântânile de sânge”.

• **Sângele e o răscumpărare:** „[...] gândi rușinea sa să o răscumpere cu sânge nevinovat și lăsându inima cea priitenească, de arme să apucă” (Ureche 66).

• **Sângele naște sentimente extreme:** „Cu cuvinte de sânge în acest chip grăia: „Ciobanul pentru pielea mea capul îți va da!” (IIE 191); „Și [...] sudori de sânge nepicuradză” (*ibidem* 235); „Și sângele se făcuse gândind [...] de alaltorea drumului un iepure sări” (*ibidem* 191); „Și sângele vărsat cărbune ardătoriu-se făcu ...” (*ibidem* 93).

• **Sângele stârnește pofta:** „Corbul [...] carele de sângele fierbinte mațele a-și răcori știu” (*ibidem*, 196); „Satură-te de sânge nevinovat, Coarbe, de carelea pururi flămând ești...” (*ibidem* 284).

• **Sângele este jertfă:** „...pre sânge a nevinovatului miel spre duhul a toată viața...” (*ibidem* 277).

(2) Componenta grecească a dubletului *haima, haimatos* „sânge” în terminologia internațională

Componenta grecească a dubletului *haima* „sânge” se include în terminologia medicală, formând termeni consacrați. În Dicționarul lui Albert Dauzat (*Liste des principales racines*

Greco-Latines (pour les composes et derives savantes) [259, p.1-14], elementul este explicat astfel: „Hemat(o)-, hemo-, grec, *haima*, „sang”, fără a menționa perioada de pătrundere a elementului în limba franceză. *Terminologia medica poliglota* [5, p. 173-175] prezintă o explicare mai amănunțită a elementului terminologic: „*haema, haem(o)-, haemat(o)-* < gr. *haima, haimatos* „sânge”, „referitor la sânge” și îl arată ca parte formativă a 76 de termeni.

În limba română, componenta grecească evoluează concomitent în unitate terminologică autonomă *hematie* „globulă roșie” [83, p. 419], dar și în unitate terminologică neautonomă – element terminologic ambipozițional: *hem(o)-/ hemat(o)-, -emie*, formant într-o serie de termeni afixoidați.

Primele două variante prepozitive *hem(o)-/ hemat(o)-* indică prezența nemijlocită a sângelui ca **fenomen, proces medical**, elemente ale sângelui etc.; ultima variantă *-emie* indică **localizarea**:

Hematurie = < gr. *haimatos* „sânge” + gr. < *ouron* „urină” „prezența sângelui în urină”

Uremie = < gr. < *ouron* „urină” + < gr. *haima* „sânge” „prezența urinei în sânge”

În Dicționarul lui Andrei Nicolae [4, p.141-142] sunt prezente variantele: *hemat(o)-/ hem(o)-; -emie, -hemie*. Cercetătorul explică utilizarea uneia sau altei variante prin sensurile pe care le deține: *hemat(o)-* „sânge, globule roșii, purpuriu, hematii”, pentru care atestă 27 de termeni și *hemo-* „sânge, globule roșii, hematii”, pentru care prezintă 42 de termeni. Pentru ultimele două variante nu este dată nicio explicație.

Relevăm unele legități în utilizarea acestor variante, dar care implică multe excepții:

a) Hemo- are o utilizare cu predilecție în termenii medicali care indică stări patologice, intervenții, modificări în structura sângelui, elemente figurative ale sângelui:

• **Patologie:** *hemopatie* = < gr. *haima* „sânge” + < gr. *pathos, patheia* „boală” = **stare patologică**: *hemoragie* = < gr. *haima* „sânge” + < gr. *rrhagia* „curgere”; *hemopenie* = < gr. *haima* „sânge” + < gr. *penia* „lipsă, diminuaire”; *hemobilie* = < gr. < *haima* „sânge” + < lat. *bilis* „bilă”; *hematom* = < gr *haima* „sânge” + < gr. *oma* „tumoare”; *hemangiom* = < gr. *haima* „sânge” + < gr. *angeion* „vas anatomic” + < gr. *oma* „tumoare”.

• **Element al sângelui:** *hemoglobină* = < gr. *haima* „sânge” + < gr. *globus* „globule”.

• **Intervenții:** *hemoterapie* = < gr. *haima* „sânge” + < gr. *therapeia* „tratament”; *hemostază* = < gr. *haima* „sânge” + < gr. *stasis* „oprire”;

• **Procese:** *hemogeneză* = < gr. *haima* „sânge” + < gr. *genos* „care produce”, „care naște”; *hemoliză* = < gr. *haima* „sânge” + < gr. *lysis* „distrugere”.

b) Hemat(o)- are o utilizare la termenii care denumesc specialități, metode de investigare, elemente figurative ale sângelui, stări, procese, acțiuni etc.:

- **Denumiri de specialități/ specialiști:** *hematologia* = < gr. *haimatos* „sânge”, „globule roșii” + < gr. *logos* „cuvânt, știință”; *hematolog* = < gr. *haimatos* „sânge”, „globule roșii” + < gr. *logos* „cuvânt, specialist”.

- **Metode de investigare:** *hemometrie* = < gr. *haimatos* „sânge”, „globule roșii” + < gr. *metron* „măsură”; *hematoscopie* = < gr. *haimatos* „sânge”, „globule roșii” + < gr. *skopia* „imagine”.

- **Element figurativ al sângelui:** *hematoblast* = < gr. *haimatos* „sânge”, „globule roșii” + < gr. *blastos* „germene”.

- **Fenomene:** *hematopoieză* = < gr. *haimatos* „sânge”, „globule roșii” + < gr. *poietkos* „care generează”; *hematoree* = < gr. *haimatos* „sânge”, „globule roșii” + < gr. *rrheos* „curgere”; *hematurie* = < gr. *haimatos* „sânge”, „globule roșii” + < gr. *ouron* „urină”, „uree”; *hematocel* = < gr. *haimatos* „sânge”, „globule roșii” + < gr. *kele* „umflătură”, „hernie”.

Astfel, varianta *hemo-* are la origine grecescul *haima*, iar *hemat(o)-* provine din *haimatos*.

Elementul sufixoidal *-emia*, după cum am menționat anterior, indică, în special, localizarea, prezența în sânge: *colemie* = < gr. *chole* „bilă” + < gr. *-aemia* „sânge”; *glicemie* = < gr. *glykys* „dulce” + < gr. *-aemia* „sânge”; *kaliemie* = < gr. *kalium* „kaliu” + < gr. *-aemia* „sânge”; *ischemie* = < gr. *ischein* „a reține” + < gr. *-aemia* „sânge”; *anemie* = < gr. *an-* „fără” + < gr. *-aemia* „sânge”.

În DAN [83, p. 419-420], sunt prezenți 118 termeni care conțin elementul terminologic *hem(o)-/ hemat(o)-, -emie*. Termenii atestați formează următoarele eșantioane semantice:

Eșantionul I „sânge”, „referitor la sânge”: *hematofobie* = *hemofobie* ≠ *hemofilie*, *hemogenie*, *hematoglutinare*, *hematoblast*, *hematocel*, *hematidroză*, *hemostază*, *hematologie* etc. – 25 de termeni.

Pentru prima dată se face referire la *hemostază* în anul 1300. H. de Mondevile elaborează chirurgia în care se ocupă de problemele hemostazei și a îngrijirii plăgilor, subliniind totodată importantă anatomiei pentru chirurgie. Mai târziu, în 1746, J. Chr. A. Thden preconizează folosirea bandajelor *hemostatice* compresive [17, p. 26].

Termenul *hematologie* se atestă pentru prima oară în 1656 [*ibidem*, p. 56, 58], apoi, în 1666, în medicină se aplică termenul [*ibidem*, p. 97] *hemofilie*. În 1803 I. C. Otto descrie *hemofilia* ereditară. Termenul [*ibidem*, p. 202] *hemogenie* se înregistrează mai târziu; în 1922 P. E. Weil descrie *hemogenia*, sindrom purpuriu complex.

Eșantionul II „globule roșii”, „eritrocite”: *hematie, hematometru, hematofagie hematocrit = hematoglobinometru* etc. – 8 termeni.

În 1666 [8, p. 301], Malpighi anunță primul descoperirea *hematiilor*; ulterior J. Swammerdam le revizuieste și, în 1659, își publică observațiile [*ibidem*, p. 189]. În 1910, C. Price-Jones descrie prima metodă de stabilirea a volumului de *hematii*.

Eșantionul III „de culoare roșie”: *hematit*; și 1 termen utilizabil în botanică – *hematocrom* – 2 termeni.

Eșantionul IV „hemoglobină”: *hemoglobinurie, hemoglobinometru, hemină* – 3 termeni. Termenul *hemoglobina* [*ibidem*, p. 125] este introdus în 1851, an în care O. Funke izolează din sânge un pigment roșu, identificat ulterior a fi *hemoglobină*.

În 1876, medicii veterinari români A. Lacusteanu, I. Fometescu și I. Muscelanu întreprind în țara noastră primele cercetări asupra bovinelor infectate de babesioză, afecțiune pe care au numit-o inițial *gastroenteronefrită*, mai apoi *hemaglobinurie* [*ibidem*, p. 341 – 343]. În 1879, W. R. Gowers inventează primul un aparat de măsurare a cantității de *hemoglobină* dintr-un volum de sânge [*ibidem*, p. 68]. În 1957, biochimistul american Vernon Martin Ingram (n. 1924) descoperă că *hemoglobina* normală și cea din celulele fasciforme diferă între ele prin substituirea unui singur aminoacid [*ibidem*, p. 325]. În 1853 [*ibidem*, p. 128], se utilizează termenul *hemină*. L. Teichmann-Stawiariski elaborează proba cu utilizare medico-legală a punerii în evidență a cristalelor de hemină.

Eșantionul V „vas sangvin”: *hemangiom, hemartroză, hematocel, hematom, hematosalpingită, hemangiom, hemangioblastom* – 7 termeni. Termenul *hematocel* [*ibidem*, p. 126] este utilizat inițial în 1851 de către A. Nelaton în articolul *Lecții despre hematocelul retrouterină*, publicat în *Ziarul spitalului*.

Eșantionul VI „celule sangvine”: *hematocitologie, hematopieză, hemogramă, hemocultură, hematocel, hemolizină* etc. – 8 termeni. În 1911, V. Shelling recomandă folosirea *hemogramei* [*ibidem*, p. 176]. Termenul *hemolizină* este introdus în 1902. L. A. Tarasevici folosește termenul în lucrarea în studiul *Despre teoria hemolizinelor*, Odessa. Fiziologul și igienistul german Iohannes Petruschky (1863-1945) preconizează *hemocultura* [*ibidem*, p. 316]. În 1910, [*ibidem*, p. 188] A. Carrel pune la punct tehnica de cultivare a celulelor *in vitro*.

Eșantionul VII „scurgere de sânge”: *hemangiomatoză, hematomieli, hemoragie = hemoragie, hemoroid* – 5 termeni. În 1910, [*ibidem*, p. 189] W. W. Duke elaborează tehnica măsurării timpului de sângerare. Termenul *hemoraid* se introduce (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *rhein* „a curge”) în 1692. O metodă de tratament chirurgical al hemoroizilor este implementată în

1868 de către I. Vercescu din Craiova, anticipând-o pe cea descrisă în 1882 de către W. Whitehead [*ibidem*, p. 140].

Eșantionul VIII „anemie”: *anemometru* – 1 termen. Termenul *anemie* (669) se utilizează începând cu 1554. În 1725, A.P. Bestujev-Riumin introduce în terapie tinctura sa *antianemică*.

În anii 1885-1950, este elaborat tratamentul de anemie pernicioasă cu extract de ficat [*ibidem*, p. 71]. De remarcat faptul că termenul *anemometru* desemna inițial un aparat de stabilire a vitezei de zbor a aeronavelor (*anemo* „vânt”). Ulterior, se atestă o utilizare în medicină: *anemometru*, *anemograph*, 1858 (HC 24).

Eșantionul IX „parazit”: *hematozoar*, utilizabil în biologie – 1 termen. *Hematozoarul* palustru [*ibidem*, p. 317], așa în 1898, italianul Giovanni Battista Grassi denumeste țânțarul care este transmitătorul agentului patogen al bolii respective. În *Dicționarul medical* [13, p. 294], „cultismul” *hemo* este înregistrat în 11 termeni, care formează 73 de termeni-sintagme: *hemoragie anovulară*, *anorectală*, *atonică*, *arterială* etc.

Așadar, elementul terminologic *hem(o)-/ hemat(o)-,-emie* deține o poziție dublă în aspect structural. Este supus modificărilor semantice elementul antepus, variantele *hem(o)-/ hemat(o)-* (9 eşantioane), manifestând valori semantice alternative: *hemocultură*, *hemocitoblast*, *hemoglobinurie*, *hemangiomatoză* etc. Elementul postpus *-emie* își menține sensul de bază „sânge”, indicând localizarea își are o valoare semantică constantă: *bacteriemie*, *bilirubinemie*, *hidroemie*, *insuliemie*, *fibrinogenemie* etc.

Fenomene semantice

Omonimia este atestată în procesul de analiză a semnificațiilor, pe care le comportă elementul *hem(o)-/ hemat(o)-,-emie* în funcția sa denominativă: „sânge” – sens primar (**întreg**) – „se referă la sânge”, „de culoare roșie”; „hematie”, „vas sangvin”, „celule sangvine”, „globulă roșie”, „hemoglobină”; „hemină”, „eritrocit”; „anemie” – sensuri înnobilate (**parte** care, în mod firesc, presupune „sângele”).

Variațiile semantice sunt posibile fiind prezente restricțiile sau/ și expansiunile de sens:

- „sânge” → „de culoare roșie” → „globulă roșie” → „hemoglobină” → „hemină”;
- „sânge” → „celulă sangvină” → „hematie” → „globulă roșie” → „hemoglobină”;
- „sânge” → „vas sangvin” → „hemoragie” → „hematom” → „hemangiom” → „hemoroid”;
- „sânge” → „celulă sangvină” → „hemoglobină” → „anemie”.

Relația inversă „hemină” → „hemoglobină” → „globulă roșie” → „de culoare roșie” → „sânge” se va include în relația de meronimie.

Trunchierile sunt omniprezente. Astfel, *hemo-* din *hemoglobină* formează derivate, în care elementul nu mai deține sensul de „sânge”, dar de „hemoragie”; așadar păstrează sensul integral al cuvântului trunchiat: ex., *hemangiomatoză* „angiomatoză hemoragică”; *hematomielie* „hemoragie în măduva spinării” etc.

Un alt tip de trunchiere este prezent prin lexicalizarea segmentului trunchiat: *hem* „nucleu al *hemoglobinei* și al altor pigmenți respiratori celulari, de care se leagă un ion de fier.

O particularitate a termenilor medicali, formați prin afixoidare, este stabilirea unor relații semantice (sinonimie, antonimie, omonimie, paronimie) între anumite segmente ale cuvântului compus:

1. Relații de sinonimie:

a) relații de sinonimie pentru termeni cu rădăcini diferite:

hematie = *eritrocit* „globulă roșie fără nucleu” (< gr. *erythros* „roșu” + < gr. *kytos* „celulă”).

b) relații de sinonimie pentru elementul secund al cuvântului:

hemoragie (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *rrhagia* „ruptură”) = *hemoree* (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *rrhea* „scurgere”) relație sinonimică atestată, deocamdată, în limbajul medical.

2. Relații de antonimie:

a) relații de antonimie pentru elementul secund al cuvântului:

hemoragie (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *rrhagia* „ruptură”) ± *hemostază* „oprire a unei hemoragii, în special în timpul unei operații” (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *stasis* „oprire”).

Tot aici menționăm pseudorelația antonimică: *hemofobie* (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *phobos* „frică”) ± *hemofilie* (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *phios* „prieten”) „predispoziție ereditară la hemoragii, datorită insuficienței puteri de coagulare a sângelui”.

3. Relații de omonimie: *hemoree* „curgere de sânge”; *hemoree* „însușire a unor insecte de a elimina un reflex, ca mijloc de apărare”.

Limita semantică a cuvântului alcătuit prin juxtapunerea elementelor savante depinde direct de numărul acestora:

1. *Hematoporfirină* (< gr. *haimatos* „sânge” + < gr. *parphyra* „purpuriiu”) „substanță de culoare roșie-închisă, rezultată din degradarea hemoglobinei”.

2. *Hematoporfirinurie* (< gr. *haimatos* „sânge” + < gr. *parphyra* „purpuriiu” + < gr. *ouron* „urină”), termen atestat în *Terminologia medica Polyglota* [5, p. 174], care desemnează „prezența substanței de culoare roșie-închisă, rezultată din degradarea hemoglobinei în urină”.

Astfel, fiecare segment lexical oferă noi nuanțări semantice, iar cuvântul format prin conjuncție afixoidală asigură subtilizarea „lucrurilor” de medicină și economia verbală.

Per omne corpus sanguis diffunditur. Sângele se răspândește la nivelul întregului organism, astfel este un purtător al sufletului, iar „limba este *sângele* sufletului în care aleargă și din care fug gândurile atunci când evoluează” (Oliver Wendell Holmes).

3.1.5. Dubletele < lat. *digitus*, *i*, *m* și < gr. *dactylus*, *i*, *m* „deget” ; < lat. *manus*, *us*, *f* și < gr. *kheir*, *ros* „mână”

(1) Componentele latine < lat. *digitus*, *i*, *m* „deget” și < lat. *manus*, *us*, *f* „mână”

Variantele latinești *digitus*, *i*, *m*, *manus*, *us*, *f* formează terminologia anatomică latină: *digitus maior*, *digitus policis*, *manus dextra* etc.; s-au înscris în vocabularul fundamental al limbii române: „...cu mâna cu cinci degete cu unghii... mânule omului” (Cantemir 60), „mânuli”, „degetul arătătoriu” (Costin 327), „scădere de degete” (Costin 235) etc.

Mâna este un semn regal, un instrument de stăpânire și un simbol de dominație; este simbolul puterii și al demnității. Mâna și degetele sunt raportate la cunoașterea, la capacitatea de a face „lucruri”. Variantele grecești *dactylus*, *i*, *m* „deget” și *cheir*, *chir* „mână” sunt elemente de formare, în special, a termenilor plurilexemi, utilizați cu predilecție în terminologia clinică: *cheir(o)-*, *-cheirie* / *chir(o)-*, *-chiri*, „mână”; *dactil(o)-*, *-dactil*, *-dactilie*, „deget” [102, p. 142-146].

Etimologie. Se consideră că înțelesul „cultismului” *cheir(o)-*, *-cheirie* / *chir(o)-*, *-chirie* se leagă de cel al săgeții și ne reamintește că numele Chiron Săgetătorul, a cărui ideogramă este o săgeată, vine de la cuvântul *mână* [23].

Chiron este zeul thessalian al vindecării care, în mitologia greacă, supraviețuiește ca unul dintre centauri. Jumătate cal și jumătate om - este motiv pentru prima traumă psihică, descrisă în mitologie, *rana sufletească a lui Chiron*. Se consideră că de la numele Chiron derivă și termenii *chirurg*, *chirurgie* (< lat. *chirurgiae* „mână de lucru” < gr. *cheiourgía* = < gr. *cheir* „mână” + < gr. *ergon* „lucru”) și care s-ar putea traduce drept „practica utilizării mâinilor”. În medicină, *chirurgul* este medicul care tratează „cu mâinile” prin intervenții chirurgicale, iar *chirurgia* este specialitate medicală în care maladiile sunt tratate „cu mâinile”.

Elementul terminologic *dactil(o)-*, *-dactil*, *-dactilie*, de asemenea, face trimitere la mitologia antică. Dactilii, în număr de cinci, sunt ființe demonice care descoperă prelucrarea fierului: *Kelimys* (de la „a topi”); *Damnamenei* (de la „a îmblânzi”); *Akmon* (de la „nicovală”) etc. [196].

Cu statut de lexem autonom *dactil* se utilizează în metrica modernă, fiind preluat din cea greco-latină: „picior compus din trei silabe, prima lungă și celelalte două scurte”.

(2) Componentele grecești < gr. *dactylus*, i, m „deget” și < gr. *kheir*, ros „mână”

Componentele grecești ale dubletelor au format eelementele savante *dactil(o)-*, *-dactil-*, *dactilie* și *cheir(o)-*, *-cheirie/ chir(o)-*, *-chirie*, care s-au înscris în procesul de formare a terminologiei internaționale. Ambele „cultisme” s-au manifestat ca afixoide ambipoziționale (poziție primară sau secundară într-un termen format prin afixoidare).

În DAN [83, p. 82], s-au explicat 22 de termeni ce conțin elementul terminologic prefixoidal *dactil(o)-*, dintre care:

Eșantionul I – „deget”: *dactiloplastie* „operație de chirurgie plastică pentru refacerea degetelor distruse”, *dactilomegalie* „hipertrofie a degetelor” etc. (medicină) – 5 termeni.

Eșantionul II – „semne cu degete”, „aparate cu clape”: *dactilofazie* = *dactilogie* „mijloc de comunicare între surdomuți, constând din semne convenționale făcute cu ajutorul degetelor” (medicina defectologică) – 3 termeni.

Eșantionul III – „amprentă digitală”: *dactilogramă*, *dactiloscopie* etc. (jurisprudență) – 3 termeni.

Eșantionul IV – „mașină de scris” – *dactilograf*, *dactilografieri* etc. (lucrări de secretariat) – 6 termeni.

Eșantionul V – „palmă”: *dactilomanție* etc. (chiromantie) – 1 termen.

Utilizarea interdisciplinară a afixoidului indică disponibilitatea acestuia de a acoperi vidul informațional prin includeri semantice, care, în final, generează și modificări de concept.

S-au atestat 8 termeni, în care elementul savant deține statut de sufixoid, menținându-și sensul primar „deget, se referă la deget/ degete” – *anhilodactilie* „diformitate prin sudura patologică a degetelor”; *anizodactilie* „inegalitate a degetelor”; *brahidactilie* „malformație congenitală caracterizată prin scurtimea degetelor.

Pentru al doilea element savant *cheir(o)-*, *-cheirie/ chir(o)-*, *-chirie* în DAN s-au atestat optsprezece termeni, dintre care cinci, cu sens de „mână”, se utilizează în medicină: *cheiralgie* „sindrom caracterizat prin dureri ale mâinilor”; *cheiropasm* „mișcare convulsivă a mâinii” etc.

Cu sens înnobilat, elementul savant are o utilizare în subdisciplinele medicale:

Eșantionul I – „deget și mână”: *chiromegalie* „hipertrofie a degetelor și a mâinilor” etc. – 5 termeni.

Eșantionul II – „police”: *cheroplastie* „refacere chirurgicală a policelui distrus” – 1 termen.

Eșantionul III – „scris”: *cheirofobie* „teamă patologică, fobie de a scrie” – 2 termeni.

Sunt situații în care se atestă o sinonimie a elementelor: *chiromanție* = *dactilomanție*, ambele au sens de „palmă”.

Limita semantică a termenului afixoidat este dictată de numărul de elemente terminologice juxtapuse:

- *chiralgie* (*chir-* < gr. *cheir* „mână” + *-algie* < gr. *algos* „durere”) „durere în extremitățile mâinilor”.

- *chiropodalgie* (*chir-* < gr. *cheir* „mână” + *-pod-* < gr. *pous, podos* „picior” + *-algie* < gr. *algos* „durere”) „durere în extremitățile mâinilor și ale picioarelor”.

- *chirobrahialgie* (*chir-* < gr. *cheir* „mână” + *-brahi-* < gr. *brakhion* „braț” + *-algie* < gr. *algos* „durere”) „durere în mâini și în braț”.

Relațiile semantice

1. Relații de sinonimie:

a) relații de sinonimie pentru elementul prim al cuvântului: *grafofobie* = *cheirofobie* „teamă patologică, fobie de a scrie”;

b) relații de sinonimie pentru elementul secund al cuvântului: *dactilologie* = *dactilofazie* „mijloc de înțelegere (între surdomuți) prin semne convenționale făcute cu degetele”.

2. Relații de antonimie:

a) relații de antonimie pentru elementul prim al cuvântului: *microdactilie* „malformație a degetelor caracterizată prin dezvoltare insuficientă” ≠ *macrodactilie* „dezvoltare exagerată a degetelor”.

3. Relații de paronimie. În aria elementelor savante supuse analizei se atestă următoarele relații de paronimie:

a) Relații de paronimie atestată în variantele elementului savant *cheir(o)-, -cheirie / chir(o)-, -chirie* „mână”:

În terminologia medicală se utilizează, în special, varianta *chier(o)-*, care a conservat sensul primar al elementului „mână”: *cheiropasm* „mișcare convulsivă a mâinii”, *cheiralgie* „sindrom caracterizat prin dureri ale mâinilor” etc. A doua variantă *chir(o)-* unifică sensuri înnobilate ale elementului: *chiromant*, *chirograf* etc., înregistrate și în alte domenii de activitate.

b) Relații de paronimie atestate în raport cu alte elemente savante:

Chero- elem. „veselie, voioșie” (< gr. *kairein*, „a se înveseli”).

Cheir(o)- elem „mână” (< gr. *kheir, ros* „mână”).

Hiero- elem. „sfânt” „sacru” (< gr. *hieros* „sacru”).

- *Cheirofobie* (< gr. *kheir, ros* „mână” + < gr. *phobos* „frică”) „fobia de a scrie”.
- *Cherofobie* (< gr. *kairon* „a se înveseli” + < gr. *phobos* „frică”) – „aversiune patologică față de veselie, de buna dispoziție”.

- *Hierocrație* (< gr. *hieros* „sfânt”, „sacru”+ < gr. *kratos* „putere, conducere” – „formă de conducere a societății primitive și feudale în funcție de obiectivele spirituale ale unei confesiuni dominante”).

Așadar, dubletele greco-latine sunt prezente în ambele terminologii, națională și internațională. La nivel național, componenta latină formează o terminologie proprie unei limbi, unei culturi – termen medicală românească; la nivel internațional, componenta greacă formează o terminologie care neutralizează parțial diferențele interlingvistice și deține un statut translingvistic.

Numele „lucrurilor” medicale, calitatea acestora, acțiunea de manipulare a acestor , constituie terminologia medicală.

Capitolul 4 propune explicarea mecanismului de formare a termenilor medicali, între static și dinamic, la nivelurile de nume, calitate, acțiune în domeniul medicinei; explicarea tendințelor de cultivare continuă a terminologiei medicale.

3.2. Concluzii la capitolul 3

1. Dubletele greco-latine (unități lingvistice de origine greacă și latină cu același sens) se stabilesc în perioada bilingvismului greco-latin.

2. S-a realizat inventarierea dubletelor greco-latine utilizate în terminologia medicală (ANEXA 2). Astfel, din totalul de 164 (100%) de dublete greco-latine, 108 (66%) denumesc segmente anatomice ale corpului uman, 41 (24,4%) de dublete denumesc „lucruri” care se înscriu în terminologia clinică, 15 (9,6%) dublete – în cea farmaceutică. În terminologia anatomică, s-au inclus dublete care denumesc a) *Corpul uman. Segmente/ Corpus homini. Segmenta* – 17; b) *Corpul uman. Simțuri/ Corpus humani. Sensus* – 5; c) *Corpul uman. Capul/ Corpus homini. Caput* – 15; *Corpul uman. Cavități/ Corpus homini. Cavitas* – 26 de dublete (*Cavitatea bucală/ Cavitas oris* – 7; *Cavitatea craniană/ Cavum cranii* – 4; *Cavitatea toracică și cavitatea abdominală/ Cavum thoracicus et cavum abdominalis* – 17); d) *Structura corpului/ Structura corpōris* – 16; e) *Umori, secreții și excreții/ Humores, secretiones et excretiones* – 12; f) *Sex și etate/ Sexus et aetas* – 18. Din totalul de 41 de dublete greco-latine, 23 denumesc *proces, stări (patologice)*, 8 – *mijloace de tratament*; 10 – *maladii*. De la 164 de dublete s-au format 169 (100%) de elemente terminologice, inclusiv 95 (56,2%) de afixoide ambipoziționale; 64 (37,9%) de prefixoide și 10 (5,9%) sufixoide. S-a propus o clasificare a dubletelor greco-latine, diferită de cea aplicată în procesul de predare-învățare a terminologiei medicale de către medicii de la USMF „Nicolae Testemițanu”.

3. Dubletele greco-latine sunt prezente în ambele terminologii, națională și internațională. Componentele latine formează **terminologia națională**: ex., *stomachus, i, m/ ventriculus, i, m*

„stomac”, *manus*, *us*, *f* „mână” etc. Componentele grecești ale dubletelor, de la care derivă cele mai multe elementele terminologice (*gastr(o)-*; *cheir(o)-*, *-cheirie/ chir(o)-*, *-chirie* etc.), se înscriu **în terminologia internațională**.

5. Pentru ilustrare, s-a realizat analiza (nivelurile diacronic, sincron) unora dintre cele mai reprezentative dublete în terminologia medicală, niveluri național și internațional: a) dubletele < lat. *vita*, *ae, f* și < gr. *bios* „viață” și < lat. *mors*, *mortis*, *f/ mortuus*, *a, um* și < gr. *thanatos/ nekros* „moarte, mort”; b) dubletul < lat. *vas*, *is, n* și < gr. *angeion*, *itis* „vas”; c) dubletele greco-latine < lat. *anima*, *ae, f* și < gr. *psykhe* „suflet”; < lat. *cor*, *cordis*, *n* și < gr. *kardia* „inimă”; d) dubletul < lat. *sanguis*, *inis, m* și < gr. *haima*, *haimatos* „sânge”; e) dubletele < lat. *digitus*, *i, m* și < gr. *dactylus*, *i, m* „deget”; < lat. *manus*, *us, f* și < gr. *kheir*, *ros* „mână”.

6. Fiecare dintre dublete are o evoluție individuală în terminologia medicală, o istorie aparte și solicită investigații (aspecte diacronic, sincron) personalizate: componentele latine → limbă comună, limbaj specializat, terminologie; componentele grecești → limbaj specializat, terminologie. Disoluția limbii latine în română, spaniolă, portugheză, franceză etc. a generat terminologiile naționale, iar limba greacă, conservată, a fundamentat terminologia internațională.

7. Creațiile lexicale neologice (formate în baza dubletelor greco-latine) corespund unei dimensiuni universale a creativității conștiente a savanților și denumesc cunoștințe specializate căpătate printr-o cunoaștere suplimentară a realității, având o utilizare cu predilecție în limbajele specializate (inclusiv, medical).

8. Dubletele greco-latine formează unități lexicale specializate, care, la rândul lor, în terminologia medicală acoperă funcțiile denominativă, reprezentativă și de transmitere. Din punct de vedere pragmatic, acestea respectă principiile de utilizare care sunt generate de următoarele condiții pragmatice: a) respectă funcția de bază a limbajului (comunicarea); b) presupune atitudinea subiectului față de *hic și nunc*; c) ia în considerare aria de utilizatori; d) acoperă imperativele situațiilor comunicative; e) se pretează la felul, la maniera discursului.

4. NUMELE, CALITATEA ȘI ACȚIUNEA ÎN TERMINOLOGIA MEDICALĂ

Vocabularul limbii arată despre ce gândesc oamenii, iar gramatica – cum gândesc ei.

G. Stepanov

Natura logică, în funcție de cunoașterea „lucrurilor”, se referă la **nume** (substantiv), **calitate** (adjectiv), **acțiune** (verb). În articolul *Aspecte morfologice ale arterei sacrale mediane* (2015), se constată că din totalul de 856 (100%) de cuvinte utilizate, 302 (35,2%) sunt substantive, 268 (31,3%) sunt adjective, 87 (10,1%) sunt verbe și 199 (23,4%) de cuvinte reprezintă alte părți de vorbire (adverbe, prepoziții, conjuncții, numerale) (Figura A 4.6).

Mulți dintre cercetătorii în domeniu consideră că toate noțiunile specializate pot fi exteriorizate în substantiv, acesta fiind susceptibil a acoperi vidurile denominaționale. Alții afirmă că și alte părți de vorbire pot fi termeni.

Lingvistul ceh O. Mann [apud 189, p. 10] remarcă faptul că sistemul terminologic, din punct de vedere al părților de vorbire utilizabile, este axat pe **substantive**, prezent ca **element static** al terminologiei în opoziție cu **verbul** care este **elementul dinamic**.

Caligare oculus, sonere auris, succidere artus („Se întunecă în ochi, sună în urechi, se îndoaie genunchii”) – este o descriere a stării patologice făcută de către Lucretius III, 156 – un model care exteriorizează relația static *versus* dinamic.

În terminologia medicală românească, **împrumuturile din limba franceză sunt pars leonis, mai puține sunt cuvintele din straticum și mai puține – cele formate pe teren românesc.**

4.1. Substantivul sau staticul în terminologia medicală

Substantivele constituie nucleul terminologiei medicale. Terminologia anatomică este formată din termeni-substantive de origine latină (82%), iar cea clinică – din termeni-substantive de origine greacă (90%).

Referindu-se la sensul termenului, V. Vinogradov delimita [183]:

a) sens nominativ: *Scheletul capului este format din craniu și oasele feței.*

b) sens frazeologic dependent: *Pacientul are fața lui Hippocrate.* În lucrarea sa *Prognostica*, Hippocrate (sec. V ante Chr.) descrie simptomele muribundului, printre care și „...fața lui este de culoarea pământului”. Termenul este introdus în medicină în 1913 de către Webster. Actualmente, deține statut de termen internațional, fiind utilizat în limbile: germană *Die Facies Hippocrateica*; rusă *лицо Гиппократа/ Гиппократа лицо* etc. [49].

Astfel, în terminologia medicală este prezent sensul nominativ: lucru → (de)nominație, dar și sensul frazeologic dependent: *Capul Meduzei* (din latină *Caput Medusae*) indică dilatarea venelor subcutanate în zona ombilicală, generată de hiperstensie. În oftalmologie, denumește „dilatarea vaselor irisului în rubeolă” [22].

c) sens sintactic condiționat [apud 189, p. 11]: *El este fața noastră*.

Referitor la **motivarea** termenilor, cercetătorii disting motivarea la niveluri: **fonetic** (imitarea sunetelor, în terminologia medicală termenul *gargară* „clătire a gurii și a gâtului cu un lichid dezinfectant” etc.); **morfologic** (la nivel de structură morfologică: *dren* „tub sau meșă de bumbac care înlesnește scurgerea secrețiilor dintr-o plagă” → *a drena* „a face să se scurgă secrețiile dintr-o plagă cu ajutorul drenului → *drenaj* „acțiunea de a drena” etc.); **semantic** (coexistența sensului primar și a celui înnobilit, în plan sincron; transferul metaforic). Lingvistul rus Danilenko [*ibidem*, p. 10-11] tratează motivarea termenului prin prisma raportului **conținut – expresie – transparentă a formei** și indică nivelurile morfologic, sintactic, semantic.

Delimitând termenii cu motivare de termenii lipsiți de motivare, cercetătorul menționează: „Toți termenii formați prin afixare și cuvintele care au devenit termeni prin transpoziție semantică...pot fi considerați termeni motivați”, „nemotivați sunt termenii nonlingvistici, termenii care, în plan sincron, au la bază un motiv necunoscut”. Cercetătorul menționează că motivarea terminologică nu este întotdeauna decisivă pentru înțelegerea termenului, deoarece funcția explicativă este secundară denominației. Nivelul redus de motivare este generat de fenomenul de deetimologizare a termenului (estompare a sensului primar); aici sunt incluși și termenii-împrumuturi. Astfel, în denumirile de preparate medicamentoase, *somnifer* este un termen, a cărui transparentă este asigurată de segmentul *somn(i)-*; pe când termenul *expectorant* nu induce nicio informație pentru utilizatorii de rând.

Criterii de clasificare a numelui

Criteriul formal

1. Termeni simpli (formați dintr-un singur radical):

a) Termeni patrimoniali (vocabularul fundamental, moșteniți din limba latină): *cap* < lat. *caput*, *itis*; *n*; *ochi* < lat. *oculus*, *i, m*; *mână* < lat. *manus*, *manus*, *f* etc.

b) Termeni-împrumut, în special, din limba franceză, preluați din limbile savante: *aortă* – *aorta*, *ae, f*; *apendice* – *appendix*, *icis, f*; *pulmon* – *pulmon*, *onis, m* etc.

Aortă – termenul este utilizat pentru prima dată de către Hippocrate și desemnează „un conduct, al cărui lumen era umplut cu aer, de care atârnau plămânii”; Homer a comparat-o cu „o curea de care atârnă arma”; Aristotel o considera „o arteră de care atârnă inima”; Galenus a

numit-o *arteria maxima*, *arteria magistra*; Thomas Bartholinus a denumit-o poetic – *mater arteriārum* etc.

2. Termeni simpli, formați din mai multe radicale. Aici includem termenii-împrumut afixoidați. Refeindu-se la limba latină, Jack London remarcă: „Latina înseamnă nu numai cultură, latina mai e și un exercițiu pentru intelect”. Considerăm spusele ca fiind reprezentative în crearea de noi termeni, prin juxtapunerea elementelor preexistente în limbă: *angiografie* (< gr. *angi(o)*- „vas”+ < gr. *-grafie* „scriere”), *enterocolonoscopie* (< gr. *enter(o)*- „enteron” + < gr. *-colon(o)*- „colon” + < gr. *-scopie* „privire, imagine”) etc.

Termenul *agranulocitotoză* este creat de către W. Schultz în 1922 și este format din afixoide și afixe: < gr. *a-* „absență” + < lat. *-granul(o)*- „grăunte” + < gr. *-cit(o)*- „celulă” + < gr. *-oză* „stare patologică”; pentru a denumi „boala provocată de reducerea sau de dispariția granulocitelor din sânge” [144, p. 30].

Unii lingviști consideră că transparența formei interne a cuvântului este decisivă în (de)nominația terminologică [188, p. 8] și oferă statutul de termen motivat; alții critică inițiativa de a considera „transparența” o condiție forte în procesul de formare a termenilor [K. Hausenblas, apud 189, p. 8-9], făcând trimitere la variațiile contextuale și situaționale ale elementelor terminologice. Astfel, afixoidul *derm(o)*-, *-derm(ă)*/ *dermat(o)*-, *-dermie*, perceput cu sens de „piele” (< gr. *derma* „piele”), în conjuncție cu alte afixoide, poate desemna: a) „membrană” – *dermatoplasmă* „protoplasmă vie, din membrana celulară”; b) „corion”= „membrana externă a oului fecundat”; *dermoblast* „parte a mexodermului care dă naștere corionului”; c) „mucoasă, tegument” – *dermotrop* „care se fixează pe tegumente și mucoase” etc.

3. Termeni complecși (= sintagmatici):

a) Termeni consacrați, formați din două (*manubriul sternului*, *corpul vertebrei*, *arcul aortei*, *capsula ganglionului* etc.) sau chiar **din trei substantive** (*creasta colului coastei*). Termenul *arcul aortei* este utilizat pentru prima dată de către Carpus, care o numește și *girgillus* „curbă”, dar nu precizează care segment al arterei este vizat. Lorenzo Heister descrie *arcul aortei* ca *truncus aortae a similitudinem arcus inflexus*. Hermann Boerhave și Albrecht von Haller reintroduc termenul în terminologia anatomică.

b) Termeni-sintagme libere: *oasele mâinii*, *oasele craniului* etc.

Uneori, se înregistrează înlocuirea substantivului (atribut neacordat) prin adjectiv, generând o relație de sinonimie: *osul coxului* → *osul coxal*; *meatul nasului* → *meatul nazal* etc.

Criteriul morfologic/ derivativ

1. Afixarea:

- **unitate lexicală autonomă + afix:** *alcool* + -ism, *sendetar*- + -ism, *anemie* + -re, *fibul*- + -it(ă) etc. Se atestă fenomenul de suprimare a sufixelor: *ocluziune* → *ocluzie*; *inspirație* → *inspir* etc.

Tot aici menționăm atestarea termenilor de tipul: *tuși* + -tor „persoana care tușește” [38], *sângerător* „persoana care sângerează”, *îndepărtor* „instrument chirurgical” etc.

- **afix + termen + afix:** *re-* + *suscita* + -re etc.

2. Compunerea:

a) **unitate lexicală autonomă + unitate lexicală autonomă:** *insulin(o)-* + *dependență*; *virus(o)-* + *rezistență* etc.

b) **afixoid + unitate lexicală autonomă:** *carioplasmă* = *cari(o)-* < gr. *karion*, „nucleu” + *plasmă* „masă protoplasmatică vie din nucleul celular”; *criochirurgie* = *cri(o)-* < gr. *kryos*, „frig” + *chirurgie* „ramură a chirurgiei care apelează la tehnicile congelării locale” etc.

c) **unitate lexicală autonomă + afixoid:** *fistulotomie*, *fistuloectomie*, *fistulografie* etc. [ibidem]. De menționat posibilitatea reală de afixoidare a cuvântului *fistulă*, stare de lucruri care ne permite să lansăm supoziția că, în situație de prim element într-un cuvânt compus, unitatea lexicală autonomă are mai multe șanse a se transforma în element de compunere/ afixoid.

d) **afixoid + afixoid:** *hem(o)-* + -ree (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *rhein* „a curge”) „curgere de sânge”; *oste(o)-* + -blast (< gr. *osteon* „os” + < gr. *blastos* „germen”) „celulă osoasă tânără” etc.

e) **afixoid + afixoid + afix:** *vit-* + -amin- + -oz(ă) „boală provocată de excesul de vitamine”; *enter(o)-* + -col- + -it(ă) „inflamație a intestinului subțire și a colonului” etc.

f) **afixoid + afix:** Sufixe de origine greacă – -itis „inflamație”; -osis „starea de boală”, sunt considerate sufixe consacrate medicinei: 1) „inflamația urechii” → *otită*; „inflamația mucoasei nazale” → *rinită*; „inflamația laringelui” → *laringită* etc.; 2) „boală provocată de excesul de vitamine” → *vitaminoză*; „denumire generică pentru bolile de piele” → *dermatoză*; „boală provocată de astuparea unui vas sangvin cu un cheag de sânge” → *tromboză* etc.

i) **afix + afixoid + afix:** *para-dont-ită* (< gr. *para* „lângă” + *odos* „dinte” + < gr. *itis* „inflamație”) „inflamație a parodontiului”; *peri-* + -card- + -it(ă) (< gr. *peri* „în jurul” + < gr. *kardia* „inimă” + < gr. *itis* „inflamație”) „inflamație a pericardului” etc.

3. Conversiunea (adjectiv → substantiv) este un procedeu frecvent în terminologia medicală:

a) Anatomie:

• **Denumiri de intestine:** intestinul *rect* → *rectul*; intestinul *cec* → *cecul*; intestinul *jejun* → *jejunul* etc.

• **Denumiri de membrană:** membrana *mucoasă* → *mucoasa* etc.

• **Denumiri de mușchi:** mușchiul *supinator* → *supinatorul*; mușchiul *pronator* → *pronatorul* etc.

• **Denumiri de dinți:** dinții *canini* → *caninii*; dinții *molari* → *molarii*; dinții *premolari* → *premolarii* etc.

c) Clinică: bolnavi *cardiaci* → *cardiacii*; bolnavi *diabetici* → *diabeticii*; pacienți *tarați* → *tarații* etc.

d) Farmacie:

Denumiri de medicamente:

1. Compoziții chimice: medicamente *sulfamide* → *sulfamidele*; medicamente *nesteroidale* → *nesteroidalele* etc.

2. Efecte curative: medicamente *antihipertensive* → *antihipertensivele*; medicamente *diuretice* → *diureticele*; medicamente *colagoge* → *colagoge* etc.

Un nou termen, format prin conversiune, este atestat în clinică: *spiritus aethilicus* → *etilicii* „persoană care consumă alcool etilic” [*ibidem*].

Cuvântul *alcool* este de origine arabă. În scrierile alchimiştilor arabi și ale medicilor arabi (anii 900) se găsesc primele indicații despre alcool. Arabii au început să distileze vinul, obținând spirt pe care l-au numit *al-kohl* „lucru subtil”. În *Letopisețul rus din Viatka*, se dau primele informații în legătură cu obținerea alcoolului, ca băutură. Mai târziu, încep să se construiască aparate de distilare, produsul distilării fiind numit *aqua vitae* sau *aqua ardens*. În limbile savante se atestă și latinescul *spiritus* care, printr-o înțeleaptă și empirică asociere cu „suflare” (*vehementior spiritus ventus est*), „vitalitate” (*spiritus patriae reddere*), „suflet” (*dum memor ipse mei, dum spiritus hos regit artus*; atâta timp sunt conștient, cât sufletul dirijează corpul meu) etc. a evoluat în *spirt*, o altă denumire pentru aceeași *aqua vitae* sau *aqua ardens*. Sinonimia *alcool* = *spirt* este prezentă în mai multe surse lexicografice [5, p. 432, 192].

Numărul de termeni, formați dintr-un singur radical, este semnificativ mai redus versus alți termeni.

4.1.1. Eponimele în terminologia medicală

Terminologia medicală, în special terminologia clinică, abundă în termeni eponimici (*eponime* < gr. *eponymos* „care dă numele său”). Cercetătorii în domeniu anunță declanșarea fenomenului de eponimanie, o dificultate în studierea medicinei; termeni ocazionali, nemotivați, creați din ambiția savanților de a-și eterniza numele în istoria medicinei și în terminologia medicală. În *Dicționarul medical* de Valeriu Rusu [144, p. 281-300], sunt explicați 1469 de termeni eponimici, dintre care 681 de eponime sunt denumiri de boli; 777 – denumiri de sindrom; 11 termeni – denumiri de simptom.

Remarcăm tendința eponimelor de a se înscrie în lista elementelor terminologice, devenind parte a unui termen sintagmatic: *Curiterapie* = Curie + *-terapie* (< gr. *therapia*, *ae*, *f*).

În derivarea sufixală (terminologie clinică) eponimele demonstrează abilități de veritabile afixoide [217, p. 4]:

- *Trompa lui Eustachio*, segment anatomic situat în urechea medie → *eustachită* (*Eustachi-* + *-it(ă)*, „inflamația trompei lui Eustachio”).
- *Trompa lui Fallopi*, segment al uterului → *fallopită* (*Fallop-* + *-it(ă)*, „inflamația trompei lui Fallopi”).

Dintre elementele terminologice de origine eponimică, atestate în DAN [83, p. 389, 761], menționăm:

- *Roentgen-* „raze X”, Roentgen Wilhelm Conrad, fizician german, descoperitorul razelor X [133, p. 197]: *roentgencinematografie*, *roentgenolol*, *roentgenoluminiscență*, *roentgenoterapie* etc.
- *Galvan(o)-* „curent electric de conducție”, Galvani Luigi, fizician și medic italian [*ibidem*, p. 96]: *galvanoscop*, *galvanometru*, *galvanoterapie*, *galvanoacustică*, *galvanotaxie*, *galvanostegie* etc.

4.1.2. Termenii eponimici medicali de origine mitologică

Un grup aparte îl formează termenii eponimici de origine mitologică. În secolul al XIX-lea, vestitul anatomist J. Hyrtl [68, p. 32] ironiza asupra faptului că mitologia a „invadat” anatomia (capitolul 6. *Metafora în terminologia medicală*). În Epoca renașcentistă (predominarea Cultului antic), mitologismele au invadat terminologia medicală.

Criterii de clasificare:

a) Termeni simpli, formați dintr-un singur radical: unii termeni nu mai sunt percepuți ca eponime: *atlas* (de la numele titanului *Atlas*), *seringă* (de la numele frumoasei nimfe *Syrinx*) etc.

b) Termeni simpli, formați din afixoidare:

- *Omfalocel* – termenul indică „prezența herniei ombilicale”. Elementul terminologic prefixoidal *omfal-* este de origine greacă *omphalos*, „ombilic”. Eroul mitologic *Herakle* a dat numele soției sale *Omphalos* celui mai adorat segment al corpului. Elementul terminologic sufixoidal *-cel* (< gr. *kele* „umflătură”) indică hernia.

- *Galactocel* – „chist mamar cu conținut lactescent”. Termenul este format din două elemente: *galact(o)-* < gr. *gala*, *aktos*, „lapte” + *-cel* < gr. *kele*, „umflătură”. Pigmalion, regele Ciprului, disperat că nu-și poate găsi o femeie pe plac, a creat o statuie de marmură albă, *Galatea* (< gr. *galatea* „alb de lapte”), un simbol al femeii perfecte, el însuși îndrăgostindu-se de acest chip. Afrodita, zeița iubirii și a frumuseții, văzând chinurile artistului, provocate de dragostea neîmpărtășită, a dat viață statuii reci de marmură.

- *Hermaphrodit(ă)* (despre om, plantă, animal) „care posedă organe reproducătoare ale ambelor sexe”. *Hermaphroditus* este o ființă mitologică, cu o dublă natură: masculină și feminină. Numele lui rezultă din conjuncția numelor *Hermes* (zeul comerțului) și *Afrodita* (zeița frumuseții).

Tot aici, menționăm elementele terminologice care, în limbile savante, sunt eponime:

- *-fobie* – *Phobus*, personificarea fricii. *Phobus* era reprezentat pe armele de luptă ale lui *Agamemnon* și pe pieptul lui *Cypselus* având cap de leu: *antropofobie* „frică de a comunica cu oamenii”, *cardiofobie* „frică de a contracta o boală de inimă”, *claustrofobie* „frică de spații închise”, *monofobie* „frică de singurătate”, *neofobie* „teamă patologică de tot ce-i nou” etc.;

- *hipno-* – *Hypnos*, zeul somnului și al viselor. E fratele mai mic al lui *Thanatos*, dar *Nyx* (Noaptea) e dădaca lor: *hipnofobie* „teamă patologică de somn”, *hipnolepsie* „stare de somnolență în cadrul narcopleziei”, *hipnoanaliză* „metodă tehnică psihoterapeutică, în care se asociază hipnoza cu tehnica psihoanalizei” etc.;

- *mnem(o)-* / *-mneză*, *-mnezie* – *Mnemosyne*, zeița memoriei care a dat naștere la cele nouă more, fiicele ei: *mnemoastenie* „slăbire a memoriei”, *a mnemoniza* „a face ca ceva să fie ușor de memorat”, *amnezie* „pierdere totală sau parțială a memoriei” etc.;

- *psih(o)-* / *-psihe* – *Psyche*, fiica unui rege necunoscut, care posedă o frumusețe rară. Este invidiată de Afrodita, care l-a trimis pe Eros, s-o facă să se îndrăgostească de un om sărac. Însă

Eros însuși s-a îndrăgostit de *Psyche* (< gr. *psykhe* „suflet”): *psihodelism* „stare de visare trează specifică, provocată de halucinogene”, *psihoastenic* „formă de nevroză manifestată prin stări de nehotărâri extreme, oboseli, fobii”, *psihoanalist* „specialist în psihoanaliză” etc. [329, p. 64].

c) Termeni sintagmatici: *Capul Meduzei* (capitolul 6. *Metafora în terminologia medicală*) etc.

4.1.3. Surse de formare a termenilor-substantiv în terminologia medicală

1. Substantive deverbale. Verbele latinești *convalesco* din *convāleo* „a trece în starea de sănătate” → *convalescență* „perioadă de tranziție prin care trece un bolnav după vindecare până la însănătoșirea deplină”; *pulso, āre* „a bate des” → *puls* etc. Latinescul *abcedere* stă la baza substantivului *abces*, dar mai are o prezență în terminologia medicală. *Abcedere*, spre deosebire de *abces*, sesizat ca rezultat al procesului de acumulare și eliminare a puroiului, este perceput ca denotație a unui eventual proces: „adenopatiile nu au tendință de *abcedere* (= de a forma un abces) sau necroză” [41].

2. Substantive preluate din limbile savante: *pulmon* din latină și *hepar* din greacă au devenit deja uzuale în limbajul medical. Un împrumut recent este *facies* (< lat. *facies, ēi, f* „față”), care se înscrie în categoria substantivelor masculine, cu o utilizare la *Singularia tantum* și care formează și termeni-sintagmă:

a) *Facies*, sens primar „față” – *Faciesul* are trei zone: anterioară, mijlocie, posterioară. În acromegalie, mandibula este mare (*facies* „în galoș”),...în hipoterozie – *facies infantil* și *îmbătrânit*... [38].

b) *Facies*, sens secundar „exteriorizare, manifestare” – „sindromul peritonitic sau *facies peritoneal* (durere abdominală, contractură musculară etc.)” [*ibidem*].

3. Cuvinte autonome din vocabularul fundamental al limbii române (formate după modelul de compunere afixoidală, cu care realizează o sinonimie totală): *nămoloterapie* = *fangoterapie*; *frigoterapie* = *crioterapie*.

4. Relexicalizare a elementelor terminologice. Actualmente, în terminologia medicală, se atestă nu doar o lexicalizare a elementelor terminologice sufixoidale de tipul *-algie, -patie, -fobie, -ectomie* etc. Nina Cuciuc clasifică aceste afixoide în: 1) elemente terminologice sufixoidale ce exprimă semantismul anomaliilor, al dereglărilor din organism; 2) elemente terminologice sufixoidale înzestrate cu valoare semantică de manifestare a unei acțiuni, rezultat de acțiune sau manifestarea unei stări; 3) sufixoide neclasificate conform unui criteriu comun [36, p. 81], dar și o lexicalizare a elementelor prepozitive.

Menționăm fenomenul de relexicalizare a elementelor terminologice prefixoidale: *stoma* (< gr. *stoma* „gură”), o trunchiere din *stomatologie*, *stomatoragie* etc., are o utilizare cu statut de lexem autonom, înscriindu-se în categoria substantivelor feminine: „Îngrijirea purtătorilor de stomă [...]. Stomiile sunt orificii nenaturale în organele cavitare ale bolnavului” [38].

Un alt exemplu, prin trunchiere *polio-* s-a desprins din *poliomielită* (*polio-* < gr. *polios*, „cenușiu, materie cenușie” + *-miel-* < gr. *myelos*, „măduvă” + *-it(ă)* < gr. *itis*, „indică inflamația”), conservând semnificația întregului termen „inflamație septică, alergică etc. a substanței cenușii din măduva spinării, caracterizată prin temperatură, tulburări în starea generală a organismului și paralizii”. Principiul economiei în planul expresiei a generat combinarea prefixoidului cu unități lexicale autonome: *poliovirus* (virus poliomieltic), *polioviral* (poliomielită de origine virală), iar conjuncția acestuia cu afixe demonstrează o plinătate semantică: *antipolio* (vaccin împotriva poliomielitei) [37, nr. 1, 2013, p. 44-46], dar care, spre deosebire de *-algie*, dispune de o motivație generală și nu concretă. Acest fenomen poate fi considerat o particularitate în relexicalizarea elementelor terminologice prefixoidale, în comparație cu relexicalizarea elementele terminologice sufixoidale.

5. Noul se asigură în limbă prin asocierea originală de morfeme deja înregistrate. **Telescopajul realizat prin acronimie** [258, p. 5-25] a generat formarea cuvintelor-valiză: *terminotica*, cuvânt format din trunchierea lexemelor *termino/ logie* și *informa/ tică*, *aldol* = *aldehidă* + *alcool* etc. Recent, am atestat prezența unui alt termen: *aliment+medicament* = *alicament* și varianta de *médicaliment* = *medicament +aliment*, care desemnează alimentația naturală (= vegetală)” sau „alimentarea funcțională”, fiind atestat în limbile română, franceză, spaniolă, rusă etc. Termenul vizează alimentele care, pe lângă efectul nutritiv, dispun și de un efect curativ. Termenul francez *globésité* este un cuvânt contaminat, format în baza lexemelor: *global* și *obésité*; termenul este atestat și în engleză *globosity* și reflectă fenomenul de supraponderalitate la nivel de glob pământesc [59].

6. **Combinarea secvențelor fonice, rezultate din trunchieri**, cu lexeme latinești este destul de frecventă. *Med-*, trunchiere din *medicină*, se combină în:

a. **antepoziție:** *MedEspera* (< lat. *spes*, *spei*, *f* „speranță”, trecut prin filiera limbii spaniole, *espenza* „speranță”), Asociație a Studenților USMF „Nicolae Testemițanu” [37, nr. 1, 2006, p. 77];

b. **postpoziție:** *AsperoMed* (< lat. *asperitas*, „greutate, dificultate, dificultate”), rețea de farmacii în municipiul Chișinău care distribuie preparate medicamentoase homeopatice.

7. **Abrevierea.** Termenul *otorinolaringolog*, prin abreviere: **O** din *oto-* (< gr. *ous*, *oto* „ureche”) + **R** din *-rin(o)-* (< gr. *rhis* „nas”) + **L** din *-laring(o)-* (< gr. *larynx* „laringe”) + *sufixul*

-ist → **ORL-ist** și **orelelist** „medic specializat în tratarea bolilor de urechi, nas și de laringe”.

4.2. Adjectivul în terminologia medicală

Dacă substantivul formează nucleul terminologiei medicale, atunci adjectivul este considerat „brâu de apărare”. În terminologia anatomică, adjectivul poate forma termeni complecși – sintagme libere: mâna *dreaptă*, mâna *stângă* etc., și termeni complecși – sintagme consacrate: *substanță albă* = măduva spinării; *substanță cenușie* = encefal. De menționat că adjectivele *albă*, *cenușie*, extrase din context, nu mai pot fi raportate la statutul de termen. O altă stare de lucruri o prezintă termenii complecși de tipul: *sept nazal*, *coloană vertebrală*, în care adjectivul detașat de substantive își menține statutul de termen, deoarece derivă de la substantive-termeni: *locomotie* → *locomotor*; *țesut* → *tisular*; *celulă* → *celular*; *digestie* → *digestiv*; *epiteliu* → *epitelial*; *abdomen* → *abdominal* etc., acestea preluând semnificația substantivului.

Criterii de clasificare

La nivel de structură a termenului sintagmatic

În terminologia medicală, persistă **termenii complecși formați din două cuvinte**: s. → adj.: *fosa mandibulară*, *coloana vertebrală*, *palatul moale*, *palatul dur* etc., dar și **termeni** complecși cu o arhitectonică spectaculoasă în funcție de complexitatea informațională. Prezența acestora se explică prin exactitatea în desemnarea anatomică a segmentelor corpului uman:

a) s. → adj. → adj. – *plica palatină transversală*, *nod limfatic profund* etc.;

b) s.

↓

s. → adj. – *cornul ventriculului lateral*, *marginile a osului temporal* etc.;

c) s. → adj.

↓

s. → adj. – *recesul superior al bursei omentale*, *procesul zigomatic al osului frontal* etc.;

d) s. → adj.

↓

s. → adj.

↓

s. – *creasta etmoidală a apofizei frontale a maxilarului* etc.;

Structura termenilor, în mare parte, este preluată preponderent din limba latină, iar manualele și studiile de anatomie conțin numeroși *termeni sintagmatici în limba latină*.

În articolul *Conformații spațiale ale bursei omentale* [155, p. 112-119], 15 termeni anatomici au o prezentă în limba latină: „Cavitatea în cauză, în *decubitus dorsalis*, prezintă un spațiu extrem de larg, în care lichidul patologic se acumulează, ușor, sub stomac și, parțial, în *recessus lienalis*, însă practic nu nimerește în *recessus superior*”.

Concomitent, este utilizată și traducerea termenilor în limba română; astfel, în medicină se atestă sinonimia între termeni latinești *versus* termeni în limba română: „În adâncime, acest spațiu se împarte cu ajutorul plicei gastropancreatice în *recessus lienalis* și în ***recessus superior***. Lângă ***recesul superior*** se află vestibulul bursei omentale și foramenul epiploic” [*ibidem*].

Frecvent sunt utilizate adjective ca determinante ale termenului complex: *fisura cerebrală orbitală*. Adjectivul *orbitală* se referă nu doar la substantivul *fisură*, ci determină întreaga îmbinare. O situație similară este prezentă și pentru termenul sintagmatic *creasta occipitală externă*. Acestea sunt, de regulă, adjective spațiale, utilizate la sfârșitul termenului sintagmatic.

Criteriul morfologic/ derivativ

În mare parte adjectivele sunt de origine latină, împrumuturi din limba franceză și au la bază:

1. Participiul din limba latină:

a) Participiul în genitiv singular: *solvēre* – *solventis* () → rom. *solvent*.

Alte exemple:

- Terminologia anatomică și histologică: *aferent*, *eferent*, *proeminent*, *ascendent*, *confluent* etc.

- Terminologia clinică: *alternant*, *deformant*, *penetrant*, *obliterant*, *latent*, *incipient*, *convalescent* etc.

- Terminologia farmaceutică: *adjuvant*, *anticoagulant*, *expectorant*, *repellent* etc.

b) Participiul cu valoare adjectivală, preluat din limba latină: *aorta ascendens* → rom. *aorta ascendentă*; *arythmia alternans* → rom. *aritmie alternată* etc.

c) Participiul pasiv: *stereliso*, *āre*, *avi*, ***atum*** – *sterelisātus*, *a*, *um* (participiul perfect pasiv) → rom. *sterilizat*; *tero*, *ēre*, *trivi*, ***tritum*** – *trit**us*, *a*, *um* (participiul perfect pasiv) → rom. *triturat*. Alte exemple:

- Terminologia anatomică și cea histologică: *atașat*, *compact* etc.

- Terminologia clinică: *lacerat*, *obturat* etc.

- Terminologia farmaceutică: *depurat*, *distilat*, *diluat*, *filtrat*, *dizolvat* etc.

2. Substantivele latinești. Cuvântul latin *dolor* „durere” este preluat din aforismul *Rubor, tumor, calor, dolor et functio laesa*/ Înroșirea, tumefacția, căldura (= febra), durerea și disfuncția

semnele clinice în inflamație. Substantivul latin *dolor* este încorporat în categoria adjectivului: *simptom dolor/ doloric, efect antidolor/ antidoloric* etc.

Adjectivele în terminologia medicală sunt formate prin derivare și prin compunere afixoidată.

1) Derivarea adjectivelor:

a) Prin prefixare. Derivatele prin prefixare aduc un surplus de informație spațială și sunt utilizate pentru a preciza topografia formațiunii anatomice. Menționăm relațiile de sinonimie și de antonimie dictate de originea lor (greacă sau latină) (Tab. 4.1):

Tabelul 4.1. Cele mai frecvente prefixe în derivarea adjectivului

Sursa	Interioritate	Exterioritate	Superioritate	Inferioritate	Circularitate
Limba latină	<i>Intra-</i> „în afară”: <i>intracelular</i> , <i>intrauterin</i> etc.	<i>Extra-</i> „în afară”: <i>extrauterin</i> etc.	<i>Supra-</i> „localizarea de asupra unei structuri”: <i>supraclavicular</i> , <i>supraorbital</i> etc.	<i>Sub-</i> „localizarea dedesubtul unei structuri”, „mai puțin”: <i>subcutanat</i> , <i>sublingval</i> etc.	
Limba greacă	<i>Endo-</i> „intern interior”: <i>endocelular</i> , <i>endogen</i> etc.	<i>Exo-</i> „în afară, din afară, extern”: <i>exogen</i> , <i>exocelular</i> etc.	<i>Epi-</i> „deasupra”: <i>Epigastric</i> , <i>epidural</i> etc. <i>Hyper-</i> „de asupra unei norme” (clinică): <i>hipertensiv</i> , <i>hipervitaminoză</i> etc.	<i>Hypo-</i> „sub limita unei norme” (clinică): <i>hipotensiv</i> , <i>hipoglotic</i> etc.	<i>Peri-</i> „alături, împrejur”: <i>pericardial</i> etc.

Notă: v. paragraful 4.5. *Afixele și formarea terminologiei medicale.*

Dintre cele mai productive prefixe utilizate în procesul de formare a termenilor-adjective, menționăm:

Inter- < lat. *inter* „localizat între formațiunile anatomice”: *intercostal*, *interarticular* etc.

Infra- < lat. *infra* „sub, mai jos”: *infraclavicular*, *infraorbital* etc.

Retro- < lat. *retro* „în urmă”: *retromandibular*, *retroperitoneal* etc.

Peri- < lat. *peri* „în jurul”: *pericardial*, *periarterial* etc.

Para- < lat. *para* „lângă”: *parasternal*, *paravaginal* etc.

Pre- < lat. *pre* „înainte de, înaintea”: *prevertebral*, *prenatal* etc.

Post- < lat. *post* „după”: *postnatal*, *postganglionar* etc.

Sunt atestate, de asemenea, situații de *prefixare repetată*: *prepericardial*; fenomenul fiind explicat prin necesitatea de precizare terminologică topografică.

b) Prin sufixare (Tab. 4.2):

Tabelul 4.2. Situații de formare a adjectivului prin derivare sufixală

Substantivul	Tema substantivului	Adjectivul în limba latină	Adjectivul în limba română
-os			
<i>Fibra</i> , ae, f	<i>Fibr-</i>	<i>Fibrosus</i> , a, um	<i>fibros</i>
<i>Nervus</i> , i, m	<i>Nerv-</i>	<i>Nervosus</i> , a, um	<i>nervos</i>
<i>Petra</i> , ae, f	<i>Petr-</i>	<i>Petrosus</i> , a, um	<i>petros</i>
-ic			
<i>Zygoma</i> , ętis, n	<i>Zygomat-</i>	<i>Zygomaticus</i> , a, um	<i>zigomatic</i>
<i>Lympha</i> , ętis, n	<i>Lymphat-</i>	<i>Lymphaticus</i> , a, um	<i>limfatic</i>
<i>Gaster</i> , tris, f	<i>Gastr-</i>	<i>Gastricus</i> , a, um	<i>gastric</i>
-in			
<i>Canis</i> , is, m	<i>Can-</i>	<i>Caninus</i> , a, um	<i>canin</i>
<i>Palatum</i> , i, n	<i>Palat-</i>	<i>Palatinus</i> , a, um	<i>palatin</i>
-id			
<i>Pterix</i> , pterygis, f	<i>Pterig-</i>	<i>Pterigoideus</i> , a, um	<i>pterigoid</i>
<i>Lambda</i> , ae, f	<i>Lambd-</i>	<i>Lamdoideus</i> , a, um	<i>lambdoid</i>
-al			
<i>Costa</i> , ae, f	<i>Cost-</i>	<i>Costālis</i> , e	<i>costal</i>
<i>Facies</i> , ei, f	<i>Faci-</i>	<i>Faciālis</i> , e	<i>facial</i>
-ar			
<i>Maxilla</i> , ae, f	<i>Maxill-</i>	<i>Maxilāris</i> , e	<i>maxilar</i>
<i>Mandibula</i> , ae, f	<i>Mandibul-</i>	<i>Mandibulāris</i> , e	<i>mandibular</i>

De remarcat faptul că latinescul **-al** alternează cu **-ar**:

Adjectivul în limba latină	Adjectivul în limba română
----------------------------	----------------------------

<i>Pulmonālis, e</i>	<i>Pulmonar</i>
<i>Dentalis, e</i>	<i>Dentar</i>
<i>Lumbālis, e</i>	<i>Lumbar</i>

Sunt prezente și adjective, formate de la același radical, prin intermediul a două sufixe: **musculos** și **muscular**. Primul este preluat din latină: *musculosus, a, um*, frecvent utilizat în vocabularul fundamental, cu sens de „puternic, plin de mușchi”. În medicină, „inima este un organ intern **musculos** central al aparatului circulator, situat în parte stânga a toracelui, care are rolul de a asigura prin contracțiile sale ritmice ... [151]. Al doilea adjectiv este un împrumut din limba franceză **musculaire** „care aparține mușchilor”, „privitor la mușchi”. Termenul este utilizat în terminologia consacrată, dar și în textele de popularizare a medicinei: „Totalitatea mușchilor formează sistemul **muscular**” [ibidem].

Adjectivele **median** și **medial** s-au format în baza latinescului *medium, i, n* „mijloc”; în limba de origine fiind prezente formele *medianus, a, um* și *medialis, e*. În limba română sunt identificate drept sinonime, în terminologia medicală utilizându-se cu predilecție forma *median*: „Tubul intestinului primar împarte mezenterul primitiv, care este situat pe planul *median* al embrionului pe fețele ventrală și dorsală” [155, p. 112-119]; forma *medial* fiind utilizată în lingvistică: *vocală medială*.

2. Compunerea afixoidată este utilizată, în special, în terminologia anatomohistologică: *musculocutanat, costoclavicular, brahioradial, labiodentar, oromaxilofacial* etc.: „... partea posteromediană a cutiei craniene”, „... corpul uman este un cilindru anteroposterior...” etc. „Perturbarea *circulației enteromezenterice* poate fi privită ca o ischemie acută sau cronică”.

Anatomo- din *anatomie* este susceptibil a se combina cu termeni autonomi: „În scopul determinării acestor indici „strict vasculari”, este primordială efectuarea unei analize complete *anatomoclinice* a particularităților de vascularizație mezenterică” [ibidem, p. 112-119].

Remarcăm tendința de **actualizare a adjectivelor savante**. Astfel, adjectivul latin *medicus, a, um* „lecuitor, curativ” se regăsește într-o serie de termeni, simpli sau complecși:

- **unitate lexicală autonomă:** *Arta Medica* (denumirea revistei de popularizare a medicinei, municipiul Chișinău);
- **parte componentă a unui cuvânt compus:** *AcasaMedica* (serviciu privat de acordare a asistenței medicale la domiciliu; *Infomedica* (Centrul computerizat al USMF „Nicolae Testemițanu”).

Criteriul semantic

În funcție de semnificația pe care o dețin, adjectivele în terminologia medicală indică:

1. Apartenența la un anumit spațiu, respectiv, organ: *cavitate bucală, cutie toracică, cutie craniană* etc.

2. Localizarea unor procese fiziologice, maladii, intervenții: *fractură craniană, ulcer stomacal* etc.

3. Poziția: *retrocardică, retromandibulară* etc.

4. Orientarea în raport cu axele și cu planurile fundamentale ale corpului: *suprafața frontală, laterală, mediană* etc.

În terminologia medicală, sunt prezente adjective latine cu semnificațiile, comparativă și superlativă, concentrate în radical: *inferior, superior, anterior, major* etc.

Spre deosebire de limba latină, unde acestea sunt plasate în finalul termenilor, în limba română situația se menține doar în anumite poziții: s. → adj. → adj.: *sulcus palatinus major* → sulcul palatin *major*; *canalis palatinus major* → canalul palatin *major* etc.

În alte situații, adjectivul are o poziție ordinară:

s. → adj.

↓

s. → adj.: vena **posterioară** a atriului stâng ← vena atriului dextri **posterior**.

Deseori, pentru a înlocui o sintagmă prea lungă în limba română, se preia termenul din limba latină: *mușchiul cel mai lat al spatelui* → *musculus latissimus dorsi*.

Sunt moștenite și relațiile de sinonimie, antonimie din limba sursă: *vena minima* (venă minimă) ≠ *vena maxima* (venă maximă); *pars superior* (parte superioară) ≠ *pars inferior* (parte inferioară) etc.

4.3. Verbul sau dinamicul în terminologia medicală

În accepția lui O. Mann, statut de termen pot deține verbele care denumesc noțiuni specializate, specifice domeniului dat, defective de alte asocieri în structura vocabularului; totuși interdisciplinaritatea a dictat o altă regulă.

În continuare, propunem următoarele criterii de clasificare a verbelor care se înscriu în sistemul terminologic medical:

Criteriul formal

1. Termen-unitate lexicală autonomă: *a ausculta, a palpa, a percuta, a inspecta* etc.

2. Termen-unitate lexicală neautonomă. Ne referim la tendința de lexicalizare a afixoidelor în comunicarea profesională: *Se cere a ectomia partea lezată a plămânului* etc.

3. Termen-locuțiune: a lua + substantiv: *a lua tensiunea; a lua pulsul, a lua temperatura* etc.; **a face + substantiv:** *a face tratament, a face radiografia, a face hemograma* etc.; unele – în relație de sinonimie: *a face anemie = a (se) anemia; a face investigații = a investiga; a face un examen medical = a examina* etc.; **a avea + substantiv:** *a avea frisoane; a avea vertij; a avea cefalee* etc.

Criteriul morfologic/ derivațional:

Verbul format în baza substantivului-termen preia semnificația termenului: *sutură* → *a sutura*; *fisură* → *a fisura*; *nerv* → *a inerva*; *vitamină* → *a vitaminiza* etc. Verbul *a anastomoza* s-a format în baza substantivului *anastomoză* (< gr. *anastomosis* = < gr. *ana-* „prin” + < gr. *stoma* „gură”, „îmbucare”) „stabilire pe cale chirurgicală a unei legături între două căi de circulație (vase de sânge, nervi etc.)”.

Afixarea: a) sesizabilă: *a reexamina, a reabilita, a resuscita* etc.; **b) mai puțin sesizabilă** (verbe preluate din limbile savante): *a reanima* (< lat. *re-* „intensiv” + < lat. *anima* „suflet”) „a readuce la viață, a restabili (prin diverse mijloace terapeutice) funcțiile vitale ale organismului; a reînsufleți, a da vigoare”; *a abcede* (< gr. *abcedere* = < lat. *ab* „la o parte” + < lat. *cedere* „a pleca, a se retrage”) „a (se) transforma în abces”; *a expectora* (< lat. *expectorare* = < lat. *ex-* „afară” + < lat. *pectus* „piept”) „a da afară, a elimina mucozitățile provenite din căile respiratorii” etc.

Conversiunea. Un verb neatestat deocamdată în dicționare, dar folosit în practica medicală este *a ligatura*. Presupunem că s-a format prin conversiune de la substantivul *ligatură* (< lat. *ligatura*, *ae, f* de la *lego, āre* „a lega”) „operație care constă în legarea provizorie sau definitivă a unui vas sangvin, a intestinului etc., pentru a opri o hemoragie sau pentru a închide orificiul lor”:

- „...la 3-4-5 minute – până se *ligatureaza* și se secționează cordonul ombilical” [129]; „Se începe disecția pe partea dreaptă, unde se secționează, se *ligaturează* elementele anatomice enumerate mai sus (*Cistectomia radicală la femeie...*) [129]. În mod similar, se formează verbul *a sutura* de la substantivul *sutură* (din latinescul *sutura*, *ae, f*) „cusătură folosită în chirurgie pentru a reuni marginile unei plăgi, extremitățile unui tendon sau ale unui nerv tăiat”.

Criteriul etimologic

În mare parte verbele sunt preluate din limbile savante, prin filiera limbilor franceză, engleză, germană etc.

1. Verbe de origine latină:

• Latinescul *ausculto*, *āre* în limba română prezintă două evoluții: vocabularul fundamental – *a auscultă*; medicină – *a auscultă* „a auscultă zgomotele din interiorul corpului (cu urechea sau cu stetoscopul) pentru a verifica funcționarea organelor interne”. În pofida faptului că în dicționare aceste două forme lexicale sunt echivalate, în terminologia medicală este utilizată cu predilecție varianta *a auscultă*: „Medicul *auscultă* (cu stetoscopul) pacientul”.

• Verbul *curo*, *āre* „a îngriji, a curăța”, prin filieră germană, pătrunde în terminologia medicală – *a cura* [83, p. 272) „a trata un bolnav, o boală”: „Similar, în departamentele clinice, persoana implicată poate fi medicul, care *curează* pacientul sau alt medic, care asigură în mod specific hemovigilența” [58].

• Verbul *medico*, *āre* a evoluat în *a medica*, verb neatestat în dicționare, dar frecvent întrebuințat de către medici, formând o relație de sinonimie cu verbul *a medicamenta* „a trata cu medicamente, a administra medicamente”: „Psihiatria *medichează* halucinațiile ca pe semne serioase ale unei boli mentale” [159].

• *A percuta* și *a palpa* sunt verbe utilizate în examenul clinic obiectiv. Lexemul *a percuta* are la bază latinescul *percutere* „a lovi”; în terminologia medicală denumesc acțiunea de „a lovi (încet, repetat) cu degetul o parte a corpului pentru a o examina”. Se presupune că în limba latină s-a format de la *per* „pe” + *cutis* „piele”. Verbul *a palpa* din *palpare* „a simți, a netezi” [192, p. 720] arată acțiunea de „a examina prin pipăire cu mâna anumite părți ale corpului, organe”.

• Verbul *a jugula* din latinescul *jugulare* „a lega” este prezent: **a) în terminologia medicală** cu semnificațiile de: 1) „a secționa venele jugulare” – anatomie topografică; 2) a opri evoluția unei boli etc. – clinică; **b) în uzul general** – „a gâtui”.

2. Verbe de altă origine

Altele sunt de origine: a) slavonă – *a lecui*; b) maghiară – *a tămădui* etc. Tot aici, includem termenii populari: *a beteji* = „a provoca cuiva o infirmitate”; *a (i se) apleca* = „a suporta o indigestie”; *a horcăi* = „a avea o respirație dificilă”; *a (se) vătăma* = „a (se) îmbolnăvi”, „a (se) răni” etc.

Criteriul funcțional

1. Utilizare intradisciplinară: *a ligatura*, *a sutura*, *a anestezia* etc.

2. Utilizare interdisciplinară: *a virusa*, *a dilua*, *a administra* etc.

3. Utilizare concomitentă vocabular fundamental – medicină: verbe (și sinonimele/ antonimele acestora), care denumesc procese, fenomene definitorii în domeniul respectiv: *a (se) îmbolnăvi* ≠ *a (se) însănătoși*, *a (se) vindeca* = *a (se) tămădui*, *a (se) lecui* = *a (se) trata* etc.

4.4. Abrevierile utilizate în medicină

În *Dicționarul medical* [144, p. 98-1056] sunt incluse peste 2000 de abrevieri ale unor termeni simpli sau complecși. Autorul menționează: „recordurile absolute [...] în domeniul abrevierilor și acronimelor medicale”, „neexistând nicio regulă în temperarea excesului de prescurtări”, referindu-se la unele „abrevieri inutile”: „Az pentru azot versus simbolul *N* = *nitrogen*; *amp.* pentru *ampere* versus *A* ...”.

Abrevierile au un caracter spontan, deși unele dintre ele au devenit uzuale: ECG = *electrocardiogramă*; OMS = *Organizația Mondială a Sănătății* etc.

Economia limbii este forța motrice în crearea de abrevieri; concentrație maximă de informații în unități minime de exprimare: ECHO = *enteric cytopatogenic human orphan virus/ virus orfan citopatogenetic enteral* etc. Majoritatea abrevierilor sunt preluate din engleză și pretind la statutul de internaționalisme.

„Abrevieromania” în medicină este generată de:

- a) denumirile complexe de substanțe medicamentoase;
- b) denumirile prea lungi de procedee noi de laborator, cercetări biomedicale;
- c) denumirile de descoperiri recente (domeniile genomică, proteomică, fiziomică etc.);
- d) denumirile de instituții publice, proiecte, programe naționale etc.;
- e) denumirile dezagreabile (< engl. *body odor* = BO; *miros corporal* = MC) [*ibidem*, p. 93].

Autorul evidențiază și „un alt rost al abrevierilor”, rolul eufemistic care permite evitarea unor sintagme.

În terminologia medicală, este prezentă și o abreviere specializată consacrată.

Disciplinele anatomie, histologie, morfologie, aici sunt abreviați termenii suprasolicitați în textele medicale. De exemplu, în articolul *Angioarhitectonica arterei mezenterice superioare cu privire la ischemia mezenterică cronică* [155, p. 119-128], autorii abreviază termenul arteră: „Artera mezenterică superioară este vasul de bază care asigură irigația întregului intestin subțire, fiind divizată în patru ramuri: 1) aa. pancreaticoduodenale inferioare; 2) ramurile intestinale (aa. jejuno-ileale); 3) a. ileocolică; 4) a. colică medie și a. colică inferioară”. În modelul prezentat, abrevierea termenului sus-numit (opозиția singular/ plural) se folosește de cinci ori într-un enunț.

Terminologia farmaceutică abundă în abrevieri, devenite indispensabile activității farmacistului. Medicii, în prescrierea rețetelor, recurg la abrevieri uzuale, unanim recunoscute: *acid* – *ac.*; *tabletă* – *tabl.*; *cortex* – *cort.* etc. Până nu demult, prescrierea rețetelor se făcea în exclusivitate în limba latină, de aceea medicii folosesc și abrevieri în limba savantă: *fiolă* = *amp.*

din latinescul *ampulla*, *ae*; *lichid* = *liq.* din *liquor*, *is*; *apă pură* = *aq. purif.* din *aqua purificata* etc. Manualul *Limba latină și bazele terminologiei medicale* [90, p. 277-278] prezintă 69 de abrevieri „admisibile în prescrierea rețetelor și a bonurilor de comandă”.

4.4.1. Criterii de clasificare a abrevierilor în domeniul medicinei

(în baza DM, 2013)

Propunem următoarele criterii de clasificare a abrevierilor utilizate în textele de medicină:

Criteriul de corelare siglă = termen:

- a) o literă → un termen simplu: A = *absorbanță*; C = *conductanță* etc.;
- b) două litere → un termen simplu: cl = *clavicular*; AB = *abortion/ avort* etc.;
- c) trei litere → un termen simplu (cu un singur sau mai mulți radicali): abd = *abdomen*; alv = *alveolar*, ACG = *angiocardiology / angiocardiografie* etc.;
- d) două litere → un termen sintagmatic: FA = *fibrilație atrială*; AC = *curent alternativ* etc.;
- e) trei litere → un termen sintagmatic: AAA = *acquired aplastic anemia / anemie aplastică dobândită* etc.;
- f) patru litere → un termen sintagmatic: ADPR = *adenosine diphosphoribose / adenzin difosforiboză* etc.

Criteriul de corelare siglă = noțiune

Se atestă de la o siglă = o noțiune până la o siglă = 12 noțiuni:

- a) o siglă = o noțiune: CYT = *cytochrome / citocrom*; DLS = *decubit lateral stâng* etc.;
- b) o siglă = două noțiuni: DT = a) *delirium tremens*; b) *difterie* (vaccin) etc.;
- c) o siglă = trei noțiuni: DS = a) *deviație standard*; b) *diastolic sound/ zgomot cardiac*; c) *drept superior (mușchi al bazinului)* etc.;
- d) o siglă = patru noțiuni: CM = a) *clearance maximal*; b) *cervical mucus/ mucus cervical*; c) *contrast medium*; d) *cistografie micțională*; e) *concentrație maximală* etc.

Criteriul de corelare siglă = context

- a) abrevieri dependente de context; fiecare autor de text medical prezintă o listă de abrevieri, care poate include și creații proprii; în situația în care se face o descoperire a unui fenomen patologic, sindrom etc.;
- b) abrevieri independente de text, devenite uzuale: HIV, SIDA etc.

Criteriul limbă-sursă

- 1) cuvinte de origine latină: B = *Bacilius*; Q.D. = *quaque die* „în fiecare zi, zilnic”; administrare de preparate; t.i.n. = *ter in nocte* „de trei ori pe noapte” etc.;
- 2) termeni din limba engleză: TI = *therapeutic index* etc. Menționăm faptul că uneori o abreviere desemnează noțiuni diferite în limbile engleză și română: FA = a) *fatty acid/ acid gras*; b) *fibroadenom* etc.;
- 3) termeni din limba română: TS = *tentativă de suicid*; VC = *vena cavă* etc.

4.4.2. Abrevierea – deficiență a terminologiei medicale

În utilizarea abrevierilor, se atestă următoarele deficiențe la:

- 1) *nivel de pronunție* – comunicare. Este preluată pronunția engleză. Rodica Zafiu [167, p. 15] remarcă „haosul pronunțării siglelor și abrevierilor în limba română”.
- 2) *nivel formal*. Abrevierea, de regulă, se face în baza termenului-împrumut direct, fiind considerat internaționalism – CVA din engleză *cardiovascular accident*; în limba română *accident vascular*; CVD – *cardiovascular disease / afecțiune cardiovasculară* etc.
- 3) *nivel de înțelegere* – oral/ scris. CV, în terminologia medicală, se referă la: a) *capacitate vitală*; b) *cardiovascular, câmp vizual*; c) *coeficient de variație*; d) *contravizită* etc.

Prima literă a alfabetului este prezintă în următoarele variante de abreviere: 1. **a** – a) *aciditatea totală*; b) *apertură*; c) *acomodare*; d) *sânge arterial* etc.; 2. **A** – a) *absorbanță*; b) *adenină*; c) *adenozină*; d) *aer alveolar*; e) *radiocativitate*; f) *vitamina A* (simbol) etc.; 3. **A.** – *actinomicete* (microb micotic); 4. **a.** – *agar*; 5. **A** – *angstrom* [144, p. 98]; 6. **AA** = *acid arhidonic*; 7. **AAA** = *acquired aplastic anemie/ anemie aplastică dobândită* etc.

În cazul în care se omite un punct sau majuscula, abrevierea va induce confuzii, nemaivorbind de faptul că sunt variante care fac trimitere la mai multe noțiuni.

Actualmente, se atestă tendința de reglementare a utilizării abrevierilor în practica medicală. Astfel, JCAHO = *Joint Commission on Accreditation of Healthcare Organizations* a alcătuit o listă de abrevieri „periculoase”, a căror utilizare în practica medicală este interzisă.

4.5. Afixele și formarea terminologiei medicale

Afixarea este prezentă în terminologia medicală. În continuare propunem cele mai frecvente prefixe, unele dintre ele fiind inanalizabile, împrumuturi savante, directe sau indirecte, din limbile greacă și latină. Ne vom referi doar la câteva sufixe, dat fiind faptul că derivarea cu sufixe a fost tratată mai detaliat în paragrafele anterioare (4.1. *Substantivul în terminologia*

medicală; 4.2. *Adjectivul în terminologia medicală*). Derivarea dublă este frecvent utilizată în mecanismul de formare a noi termeni: *lob* → *lob-ul* → *lob-ul-ar* → *inter-lob-ul-ar*.

4.5.1. Prefixele în terminologia medicală

În limbile latină și greacă, **prepozițiile**, inițial, erau **adverbe**, care se utilizau în asociere cu substantivul (declinarea) sau cu verbe (conjugarea) și **aveau menirea de a preciza** un sens. În limba română, acestea au statut de prefixe și se includ în derivare. Dat fiind originea lor adverbială, și-au menținut în relativitate sensul.

Într-o polemică cu cercetătorul Vasile Melnic [35, p. 68], Nina Cuciuc arăta că unele elemente terminologice au fost eronat catalogate ca fiind prefixe: *epi-*, *endo-*, *extra-*, *intra-* etc. Confirmăm veridicitatea clasificării făcute de către Vasile Melnic, având drept reper studiul *Istoria succintă a limbii latine. Traducere din germană: W. M. Leipzig 1897 Lindsay Oxford*; sub redacția lui I. H. Dvoretzki, Moscova, 1948, Tipografia: Iskra revoluției/ *Краткая история латинского языка. Перевод с немецкого: W. M. Leipzig 1897 Lindsay Oxford, под редакцией Дворецкого Москва, 1948, Типография: Искра Революции* [198, p. 115-121].

Prefixele în terminologia medicală indică:

A. Direcția

1. **Ab** „de la” este abia sesizabil în cuvântul *abdomen* de la latinescul *ab dere* „a ascunde”; *mușchi abductor* de la latinescul *ab ducere* „mișcare de depărtare”; *aboral* (< lat. *ab* „de la” + < lat. *os, oris* „gură”) „desprins de gură”. *Ab* + -s(ă) a generat prefixul *abs-* „pleacă de la” → „fără”: *abstenență* „restricții, abținere de la exces” etc.

2. **Ad** „la” – *mușchi adductor* de la latinescul *ad ducere* „mișcare de apropiere”. Tot aici, *adaptare* din latinescul *adaptare*, *ad* + *daptatio* „acomodare a organismelor, a simțurilor etc. la mediul înconjurător”. Expresiile latinești *ad usum internum*, *ad usum externum* sunt frecvent utilizate în limbajul medical.

B. Localizarea

3. **Ante** – latinescul *antē-* „înainte” din *antes* „rânduri” și, de la același cuvânt, dar în altă paradigmă cazuală – *anti-* „împotriva”. În terminologia medicală, se utilizează ambele variante: *antenatal* „înainte de naștere”, *antebraț*, fiind prezent și în formule consacrate: *ante operaționem*, *ante Christi* etc. *Anti-* formează termeni de tipul: *antitusiv*, *antihemoragic*, *anticorp* etc.

4. Varianta *ante-* formează relație de sinonimie cu **pre-** din latinescul *prae* „înainte”, forma de dativ a lui **per** din *pĕrō* „prin”, „trec prin” (*ex-perior*): *prenatal*, *preoperatoriu*, *presenil* etc.

Tot aici, menționăm prefixul **pro-**, din latină „înainte”, „devreme”, care este o altă variantă cazuală a lui *per*: *profilaxie* (< lat. *pro* „înainte” + < gr. *phylaxis* „protecție”) „ansamblu de măsuri medico-sanitare care se iau pentru prevenirea bolilor contagioase”. Alte exemple: *prolaps* „deplasare anormală în jos a unui organ anatomic”, *prolungație* „alungire” etc.

Menționăm tendința latinescului *per* de a reveni la statutul de prepoziție: administrarea unei pastile *per* zi, din formula latinească *per diem*, tendință atestată și în limbajul nespecializat: „la un preț de 14 lei *per* litru” [18]. De la formula savantă consacrată *per os* „prin gură” ia naștere termenul medical *peroral* (*per* + *oris* + *al*) „(despre medicamente) administrat pe gură, oral”.

5. Varianta **anti** este în relație de sinonimie cu prefixul **contra**, o formă a lui *com/ cum* + sufixul *-t(e)ro-*, la acuzativul plural – *contrā/ contrō*. În terminologia medicală, se utilizează cu statut: **a) de prefix:** *contralateral* „situat în partea opusă” și **b) de prepoziție:** „... plasturele *contra* bolii Parkinson”. Variantele sunt atestate cu statut de prefix, sesizabil sau nesesizabil: *contraargumenta* „a respinge prin argumente contrare”, *a controversa* „a discuta în contradictoriu”.

6. Se presupune că latinescul **ăpūd** este format din **ăpō** din *ab* + *de* „după”: *apoplexie* (< gr. *apo-* „după” + < gr. *plexis* „acces”) „pierdere bruscă a cunoștinței și a sensibilității”; *apofiză* „(anat.) parte proeminentă a unui os”, dar se atestă și cu statut de prepoziție: *apud medicos antiquos*, *apud* Cicero, *apud* Druță etc.

7. Se consideră că prepoziția *ex* stă la baza formării altor două prepoziții savante: **extra** din *ex* + *-t(e)ro* „din afară”, „dincolo de”, sens local: *extrasistolă* (< lat. *extra-* „în afară” + < gr. *systole* „contractie”) „contractie suplimentară a inimii, care survine între contracțiile normale, producând o durere ușoară”; *extrauterin* „în afara cavității uterine”; *extracelular* etc. Tot aici, **exo:** *exogen* „care se formează, se dezvoltă la exterior; care se datorează unor cauze din afara organismului” și **ecto** din *ec* + *t(e)ro*: *ectoderm* (< gr. *ektos* „în afară” + < gr. *derma* „piele”) „înveliș extern al embrionului celular”.

8. *In* din grecescul **ἐν** „în”, din care se formează și *endō-* → *endo-* „înăuntru, în interior”: *endogen* (< gr. *endon* „înăuntru” + < gr. *genos* „origine”) „(despre organe) de origine internă, născut înăuntru organului de reproducere”; *endocrin* (< gr. *endon* „înăuntru” + < gr. *krinein* „a secreta”) „(despre glande) care își varsă secrețiile cu hormoni direct în sânge”; *endarterită* „inflamație a endarterei”. Tot aici, *in* + *tero* = **inter** „între”: *intercostal* „între, dintre coaste”; și *intra* din *in* + *terō* → *intrō*: *intracelular* „care se află, care se petrece în interiorul celulei”; *intramuscular* etc.

9. **Post** din latina clasică *postē* „în urmă”, „după”: deține statut de prefix în *postoperatoriu*, *posttraumatic* etc. Este frecvent înregistrat în formulele savante consacrate medicinei: *post partum*, *post mortem*, *post operatiōnem*, dar și în formulele savante, devenite uzuale; de ex., *post factum*.

10. **Rē-** „înapoi”, „în urmă”, de la dubletul *red-*, iar de la *rē* + *tero* = *retrō*. În terminologia medicală, sunt prezenți termenii: *reanimare* (*re-* + *anima* „a aduce sufletul înapoi”) „a readuce la viață, a restabili (prin diverse mijloace terapeutice) funcțiile vitale ale organismului; a reînsufleți, a da vigoare”, *reconvalescență* etc. *Retro-* se atestă mai des în terminologia anatomică: *retroauricular* „situat în spatele urechii”; *retroversie* „retropoziție a unui organ anatomic, înclinare a uterului posterior către sacru”; *retrosternal* „situat în spatele sternului” etc.

C. Consecința

11. **Ob** „în consecință”, considerat o variantă a lui *ēpi*, este atestat în termenii medicali de tipul: *obstrucție* „astupare a unui canal, a unui vas de sânge”; *obturare* „astupare a unui orificiu” etc.

D. Poziția, cantitatea, calitatea

12. **Sub** (*s* + *ŭpō*) „sub”: *sublingual* „(anat.) care se află sub limbă”; *subfebră* „(med.) stare subfebrilă, între 37 și 37,5”; *submandibular* (*sub-* + *mandibular*) „(anat. despre glande salivare și ganglioni) care se află sub mandibulă” etc.

13. **Super** (*s* + *ŭpēr*) → *s* + *ŭpēr* + *nē* = *supra*. Prefixul *super-* are o extindere modestă în terminologie (*superfosfat*), spre deosebire de grecescul *hyper*. Varianta *supra-* este mai solicitată: *supraorbital* „(anat.) deasupra orbitei”; *supradoză* „doză exagerată (de droguri)” etc.

14. Prepozițiile și adverbele grecești **hyper** și **hypo** au o utilizare „onorabilă” în medicină, cu predilecție în terminologia clinică; sunt în relații de sinonimie cu *sub* și *supra*, implicând și noțiunea de „normă”:

Hipotrofie (< gr. *hypo* “sub” + < gr. *trophe* „hrană”) „dezvoltare insuficientă a unui organ sau a unui țesut” ≠ *hipertrofie* (< gr. *hyper* „peste” + < gr. *trophe* „hrană”) „mărire, creștere anormală a unui organ sau a unui țesut”; *hipoaciditate* „scădere a acidității gastrice sub valorile normale” ≠ *hiperaciditate* „boală cauzată de secreția excesivă a sucului gastric”; *hipotiroidism* „stare patologică cauzată de reducerea secreției tiroidei” ≠ *hipertiroidism* „boală endocrină care e provocată de secreția excesivă a hormonilor tiroidieni” etc.

E. Comuniunea

15. Latinescul **com** din *com-es* „însoțitor”, evoluează în prepoziția *cum*, din care derivă prefixele **com-** și **con-** „împreună cu”, atestate în terminologia medicală: *convulsie* „contracție

involuntară, bruscă și repetată a mușchilor”; contracție „încordare, zgârcire a mușchilor, a corpului etc.”; *a comprimă* „a micșora volumul unui corp (gaz) prin presiune exterioară” etc.

Sin- și **sim-** sunt variante ale grecescului *syn* „cu”: *sindrom* (< gr. *syn* „cu” + < gr. *dromos* „cursă”) „totalitatea simptomelor care caracterizează o anumită afecțiune”; *simptom* (< *syn* „cu” + *piptein* „a cădea, a se întâmpla”) „semn, manifestare a unei boli care servește la stabilirea diagnosticului”; *sindesmoză* „(med.) legătură la distanță, prin ligamente sau membrane, a două oase” etc.

16. Prepoziția **dē** „de la”, „despre”, evoluând în prefixul *de-*, are următoarele semnificații: a) „extragere” – *decoct*; b) „anihilare, nimicire” – *decompensare* „a face să-și modifice sau a-și modifica starea de echilibru funcțional”; *decorticare*; c) „negație” – *debilitate (congenitală)* (de „fără” + *bilis* „posibilitate, capacitate”) „stare de slăbire a organismului”; *dement* (< gr. *de-* + < lat. *mens* „minte”) „cu tulburări psihice grave” etc. În DAN sunt arătate variantele prefixului: *dis/ de-/ diz-* „separare, absență”. Se consideră că grecescul **dis-** descinde din dubletul *dwō/ dwī* „doi”: *dioxid* = *bioxid*; *dicrotism* „modificare a unei arteriale care face să se perceapă două pulsații într-o singură sistolă” etc.

Menționăm afixoidul *dis-/ diz-*, care derivă din grecescul *dys* „rău” și în procesul de formare a cuvintelor implică compunerea prin afixoidare și nu derivarea. Include sensurile de: a) „tulburare”: *disbulie* „simptom psihic prin lipsă de voință”; b) „dificil, greu”: *dispnee* (< gr. *dys* „rău” + < gr. *pnein* „a respira”) „respirație grea cauzată de unele boli ale inimii sau ale sistemului nervos”; c) „anormal”: *disartroză* (< gr. *dys* „greu” + *arthrosis* „articulație”) „mobilitate anormală a unei articulații” etc.

Prefixele de negație, frecvente în terminologia medicală, sunt prezentate în capitolul 5, paragraful 5.2. *Antonimia în terminologia medicală*.

4.5.2. Sufixe în terminologia medicală

În terminologia medicală, sunt prezente sufixe cu o utilizare specifică și care sunt indicatoare în clasificarea termenilor.

1. În terminologia anatomică:

a) sufixe diminutive: < lat. *-ul-/ ol(ă)* – *globulă, lingulă; venulă; bronhiolă, alveolă, arteriolă* etc.;

b) sufixe care indică rezultatul acțiunii: < lat. *-ur(ă)* – *fractură, apertură, incizură* etc.

2. În terminologia clinică:

- „stare de inflamare”: < gr. *itis* → *-it(ă)* – *otită, amigdalită, gastrită* etc.;
- „maladie neinflamatoare”: < gr. *osis* → *-oz(ă)* – *dermatoză, avitaminoză, tromboză* etc.;

- „procese patologice”: < gr. *iasis* → -iaz(ă) – *urolitiază, arteroscleroză, traheostenoză* etc.;

- „fenomene, stări patologice”: < gr. *-ismus* → -ism – *alcoolism, piticism, gigantism* etc.;

- „prezența tumorii”: < gr. *oma* → -om – *adenom, carcinom, neurom* etc.

c) În terminologia farmaceutică:

a) „grad maxim de oxidare”: < lat. *as, atis* → -at: *sulfat, acetat, carbonat* etc.;

b) „grad minim de oxidare”: < lat. *is, itis* → -it: *sulfit, nitrit, arsenit* etc. ;

c) „neoxigenare”: -ur(ă): *clorură, bromură, cianură, iodură* etc.

4.6. Matricea terminogenică a inventarului terminologic în medicină

Cercetătoarea Inga Druță [45, p. 220] prezintă matricea terminogenică a inventarului terminologic în domeniile educație, economie, mediu punând în evidență procedeele și instrumentele de formare a termenilor. Considerăm această matrice susceptibilă a fi aplicată și în terminologia medicală (Tab. 4.3).

Tabelul 4.3. Matricea terminogenică a inventarului terminologic în domeniul medicinei

Procedee morfologice	Procedee sintagmatice	Procedee brahigrafice	Procedee semantice	Împrumuturi directe	Împrumuturi indirecte (calcuri)
Derivare: <i>oscioare, lobul</i> etc.	Sintagme fixe: <i>coloană</i> <i>vertebrală,</i> <i>sept nazal</i> etc.	Abreviere: TBC – „tuberculoză” HV „hepatită”	Specializare: <i>abducție,</i> <i>inervație,</i> <i>ectomie,</i> <i>stazie</i> etc.	Din limba franceză: <i>dren, drenaj</i> etc.	Termeni complecși: fr. <i>Pomme d'Adam</i> ; rom. <i>mărul lui</i>
Compunere: <i>insulinodependență,</i> <i>virusorezistență</i> etc.	Sintagme relative fixe: a) <i>cutie</i> <i>craniană, cutie toracică</i> etc. b) eponime: <i>Boala Botkin;</i> <i>sindromul Landry</i> etc.	Telescopaj: <i>alicament,</i> <i>medicaliment</i>	Preluare din alte domenii: <i>empatie,</i> <i>corion</i> etc.	Din limba engleză: <i>clearence,</i> <i>by-pass</i> etc.	<i>Adam</i> ; engl. <i>Adam's ample</i> etc.

Compunere prin afixoidare: <i>hemostază, hematologie etc.</i>	Sintagme libere: <i>poziție anterioară, localizare retrosternală etc.</i>	Abreviere specializată: <i>a. colică medie, aa. pancreaticoduodenale inferioare etc.</i>	Metaforizare: <i>șaua turcească, sindromul Alice în împărăția oglinzilor etc.</i>	Etimologie savantă: <i>hepar, pulmon, dolor etc.</i>	

4.7. Concluzii la capitolul 4

1. Cunoașterea „lucrurilor” medicale implică **numele** (substantivul), **calitatea** (adjectivul), **acțiunea** (verbul).

2. S-a realizat inventarierea părților de vorbire utilizate într-un articol ordinar de medicină; din totalul de 856 (100%) de cuvinte utilizate, 302 (35,2%) sunt substantive, 268 (31,3%) sunt adjective, 87 (10,1%) sunt verbe și 199 (23,4%) de cuvinte se includ în categoria altor părți de vorbire (adverbe, prepoziții, conjuncții, numerale).

În sistemul terminologic medical, substantivul deține statut de element static și formează nucleul terminologiei medicale în opoziție cu verbul, elementul dinamic. Dacă substantivul formează nucleul terminologiei medicale, atunci adjectivul este considerat „brâul de apărare” al nucleului terminologic. Menționăm adjective ca *albă, cenușie* etc., care extrase din context, nu mai pot fi raportate la statutul de termen și adjective care mențin statutul de termen, deoarece derivă de la substantive-termeni: *locomotie* → *locomotor*; *țesut* → *tisular*; *celulă* → *celular*; *digestie* → *digestiv*; *epiteliu* → *epitelial*; *abdomen* → *abdominal* etc. Au fost delimitate mai multe criterii de clasificare a calității în terminologia medicală: structural, morfologic, semantic.

3. Terminologia anatomică este formată din termeni-substantive de origine latină (82%), iar cea clinică – din termeni-substantive de origine greacă (90%). Continuitatea limbilor savante, greacă și latină, la nivel de normalizare a terminologiei medicale (nume, calitate, acțiune), este omniprezentă. Se atestă tendința de preluare a termenului din limbile savante: *gaster, pulmon, sacrum* etc. S-a analizat un text de medicină din perspectiva standardizării terminologiei medicale. Din 2351 de cuvinte, 1102 sunt termeni cu statut internațional, formați prin derivare, afixoidare sau sunt preluați din limbile savante, prin filiera limbii franceze, sau preluați direct din limba latină. Din 1102 termeni medicali, 10 termeni sunt abreviați, dar utilizați repetat în text

(ex., termenul *arteră*, abreviat *a.*, se utilizează de 45 de ori în text. Într-un singur enunț, autorii au recurs la abrevierea termenului de 5 ori), iar 34 sunt termeni scriși în limba latină (Fig. A 4.7).

4. Sursele de extragere sau de formare a termenilor medicali sunt: a) preluarea termenilor din limbile savante: *gaster*, *pulmon*, *sacrum* etc.; b) cuvinte din vocabularul fundamental al limbii române (formate după modelul de compunere afixoidală): *nămoloterapie* = *fangoterapie*; *frigoterapie* = *crioterapie*; c) relexicalizarea elementelor terminologice: *stoma* (< gr. *stoma* „gură”), *algie* (< gr. *algos* „durere”) etc.; d) telescopajul: *aliment* + *medicament* = *alicament* și varianta de *medicaliment* = *medicament* + *aliment* etc.; combinarea secvențelor fonice cu lexeme latinești: *MedEspera*, *AsperoMed* etc.; e) abrevierea: otorinolaringolog → *ORL-ist* și *orelelist* etc.

5. Matricea terminogenică a inventarului terminologic în medicină relevă: procedee morfologice (derivare, compunere, compunere prin afixoidare); procedee sintagmatice (sintagme fixe, sintagme relativ fixe, sintagme libere); procedee bahigrafice (abreviere, trunchiere); procedee semantice, împrumuturi directe, împrumuturi indirecte etc.

6. Eponimania este o altă țară a terminologiei medicale: 1469 de termeni eponimici, dintre care 681 de eponime sunt denumiri de boli; 777 – denumiri de sindrom; 11 termeni – denumiri de simptom.

8. Abrevierile sunt o dificultate a terminologiei medicale. În prezent sunt atestă peste 2000 de abrevieri ale unor termeni simpli sau termeni sintagmatici. Medicina deține „record absolut” în tendința de abreviere a termenilor.

La alte dificultăți înregistrate în medicină, cum sunt fenomenele semantice (sinonimia, antonimia, omonimia etc.) ne vom referi în capitolul 5.

5. FENOMENE SEMANTICE ÎN TERMINOLOGIA MEDICALĂ

5.1. Sinonimia în terminologia medicală

În pofida faptului că, în limba comună, sinonimia este un indicator al expresivității, în terminologia medicală, se consideră o dificultate (împreună cu altele, cum ar fi eponimania, termenii învechiți etc.), dat fiind riscul pe care îl comportă ambiguitatea acestui fenomen pentru sănătatea omului. Opiniile lingviștilor referitoare la sinonimia terminologică sunt controversate. Unii cercetători o consideră o lacună [189, p. 21; 171, p. 54], un fenomen care contravine statutului termenului în general; acesta trebuie să fie univoc, delimitat, stabil, concis, precis, neutru etc.

Dublet terminologic sau sinonimie terminologică? Sinonimia în terminologie este considerată „o condiție restrictivă” în relația concept – denumire [248, p. 188-189; 259, p. 131], o deficiență în procesul de unificare și de standardizare a terminologiei. Până nu demult, identitatea (la nivel de denotat și de semnificat) lexemelor specializate era desemnată prin termenul *dublet terminologic* [171, p. 13] sau chiar *triplet terminologic* [232, p. 58; 178, p. 57].

Lingvistul rus Valentin Danilenko consideră prezența sinonimiei în terminologie o stare firească „în etapele incipiente de constituire a acesteia”; întrucât inițial sunt propuși mai mulți termeni, aceștia coexistând până în momentul selecției celui mai adecvat termen. Valența funcțională este capacitatea cuvântului de a se înscrie în sfera funcțională terminologică. Astfel, în terminologia medicală, dicționarul propune pentru denominația stării de „inflamație a mucoasei duodenului”, concomitent, doi termeni: *duodenită* și *duodecadactelită*. Primul termen este acceptat la diferite niveluri de comunicare: uzual, mass-media, terminologic și are o existență *in vivo*; al doilea termen nu este acceptat în sfera funcțională, atestând o existență *in vitro*. Un alt exemplu de selecție funcțională – în secolul al XVI-lea, fiecare dintre cei doi mușchi de pe partea posterioară a gâtului și a umărului era numit *musculus Capucini* sau *musculus cucullaris* (literalmente: *mușchiul Capucini* sau *cucular*; de la „glugă, capișon; parte a vestimentației călugărești”), supranumit de către Iozef Ghirtli *musculus religiosus*. Mai târziu, Andreas Vesalius propune o nouă denumire a mușchiului, care definea *de facto* funcția acestuia: *musculus inter scapulae motores secundus/ al doilea mușchi în mobilitatea scapulei*, care nu a fost acceptată. Actualmente, se utilizează un al treilea termen *mușchi trapez*, pus în circulație începând cu secolul al XVI-lea.

Pe de altă parte, sinonimia terminologică e tratată ca o legitate firească a limbajului specializat (ca parte integrantă a limbii), generată de: dezvoltarea tehnico-științifică; sporirea

nivelului de cunoștințe specializate despre obiect; necesitatea de acoperire a vidurilor în comunicarea specializată etc. [208, p. 98-106]. Sinonimia devine un aspect indispensabil al termenilor [334, p. 138, 150].

În terminologia medicală franceză, sunt atestate douăzeci și șapte de sinonime eterogene pentru numirea unei singure afecțiuni a splinei: *splénomégalie myéloïde idiopathique* – *anémie leuco-érythroblastique* – *anémie myélophtisique* – *érythroblastose chronique de l'adulte* – *hépto-splénomégalie mégacaryocytaire* etc. [apud 275, p. 166]. În terminologia medicală engleză, cercetătorii semnalează faptul că 30% din termenii medicali neologici stabilesc relații de sinonimie [217, p. 4].

În definiția lingvistului Ferdinand de Saussure, sinonimia este „diversitatea semnului corespunzător unei semnificații unice” [299, p. 56], „unitatea ideii în semnul divers”. Referindu-se la sinonimie, savantul arată două existențe ale semnului: *semn* versus *desfășurarea timpului și semn, idee* versus *moment* [ibidem, p. 58]: „...este necesar să recunoaștem semnului o a doua existență, care nu se manifestă decât în *momentul*, în care avem *un trecut* și *un prezent*, în vreme ce prima existență este direct conținută în prezent”. Deducem din cele menționate trei condiții, pe care trebuie să le acopere lexemele, pentru a fi sinonime: a) identitatea obiectului denumit (a referentului); b) o situație concretă de comunicare; c) contextul.

În definiția lingvistului rus A. Reformatski [225, p. 91], sinonimele sunt „cuvinte care denumesc același lucru, dar care se referă la diferite opțiuni și prin denumirea sinonimică descoperă diferite caracteristici ale lucrului dat”.

În prezenta teză, ne propunem să identificăm situații de sinonimie atestate în terminologia medicală, definind sinonimia termenilor prin „diferența” (parțială) formală a unităților lexicale, caracterizate prin identitate, dar și prin similitudine semantică, fapt care determină ulterior gradul de sinonimie, absolut sau relativ.

Or, sinonimia terminologică se axează pe capacitatea diferitelor unități terminologice de a desemna aceeași noțiune specializată și de a o suplimenta, exprimând diverse valori în asociere cu alte unități terminologice.

Deși prezența sinonimelor absolute [perfecte – 14, p. 121-127] se consideră „un lux” [„sinonime de lux” – 125, p. 155-161] în terminologia medicală acestea sunt atestate la nivel de afixoide: *cardiomegalie* = *megalocardie* „volum exagerat al inimii”. Sunt cazuri singulare care demonstrează univocitatea „cultismelor”.

De regulă, sinonimia implică diferențe la: a) **nivel formal**: *migrenă* – *micranie*; b) **nivel derivațional**: *migrenă* (*migrenos*, *-oasă*, *migrenoid*) versus *micranie* (invariabil); c) **nivel**

etimologic: *migrenă* < fr. *migraine* = *micranie* < ngr. *micrania* = *cefalee* < fr. *céphalée* < gr. *kephale* „cap” = *cefalalgie* < fr. *cephalalgie* < gr. *kephale* „cap” + < gr *algos* „durere”. Uneori, în descrierea afecțiunii, sunt prezenți termenii sinonimici: de ex., „sindrom *cefalgic migrenos*”, medicamentul *Holidor* este prescris în „cefalalgie, migrenă” etc. Sinonimia se instalează în contextual traducerilor din alte limbi: din italiană – *micranie*; din franceză – *cefalgie*; din engleză – *cefalodinie* etc.; d) **nivel funcțional** (sfera de utilizare): *durere de cap* = *migrenă* = *cefalee* etc.

5.1.1. Sinonimele denotative și sinonimele semnificative

Lingvistul rus Iurie Stepanov [228, 1975, p. 45] distinge două tipuri de sinonime: **a) sinonime denotative** – „cuvinte care desemnează același obiect, dar îl denumesc în mod diferit” și **b) sinonime semnificative** (< lat. *significatus*, *a, um* „direcție, aluzie”) – „cuvinte utilizate pentru a indica aceeași noțiune, distincte prin anumite caracteristici (semne) în limita acestei noțiuni”; altfel spus, presupune diferențe la nivel de semnificat: „... această clasificare semiotică a sinonimelor este corectă”, „deoarece termenii «ideografic» și «stilistic» induc unele confuzii [172, p. 20-23], în primul rând, deoarece se axează pe diferite niveluri; primul ține de nivelul semantic; al doilea – de uz, iar la baza clasificării e necesar un reper comun. În al doilea rând, lexemul *idee* (< gr. *idea* „noțiune, concept”) prezintă noțiuni generale despre obiecte sau despre fenomene, iar în sinonimie sunt vizate sensuri, care reflectă doar anumite caracteristici ale conceptului. În ceea ce se referă la stilistică, aceasta este unul dintre cele patru elemente ale conotației, prezent întotdeauna, implicit sau explicit”.

Așadar, sinonimele denotative presupun coincidența (parțială sau completă) a noțiunilor, desemnate de anumite unități lingvistice, iar cele semnificative se determină la nivel de analiză logico-lingvistică a noțiunilor (conceptelor) și, în special, la nivel de caracteristici diferențiale în limita aceleiași noțiuni (concept) [118, p. 164-169].

În baza investigărilor realizate, menționăm că termenii medicali, formați în baza substantivelor pot forma sinonime la nivel de denotat și de semnificat. Funcțiile de comutare și de precizare sunt importante în stabilirea relației de sinonimie (Tab. 5.1).

Tabelul 5.1. Funcțiile de comutare și de precizare în stabilirea relațiilor de sinonimie

Sinonime denotative

Sinonime prin intensiune (ansamblul proprietăților care se referă la obiect)

Termen științific	Definiție	Abreviere	Eponim	Termen popular	Regionalism
<i>hepatită virală</i>	„inflamație a ficatului generată de o infecție virală”	<i>HV</i>	<i>boala Botkin</i>	<i>gălbinare</i>	<i>boală la mai</i>

În identificarea sinonimiei, comutarea reprezintă funcția semantică de bază. Aceasta implică principiul logic, descris de către Leibniz (*salva veritate*). Comutarea „corelar metodologic” [30, p. 181] este tehnica care se aplică în identificarea elementelor diferențiale. Conform acestui principiu, dacă două unități de limbă desemnează același obiect (sunt sinonime la nivel de denotat), atunci, prin substituire, sensul propoziției ar trebui să se mențină.

Totuși înlocuirea definiției cu un sinonim nu întotdeauna este relevantă:

Hepatita virală este o inflamație a ficatului generată de o infecție virală. → Hepatita virală este HV. → Hepatita virală este gălbinare. → Hepatita virală este o boală la mai. → Hepatita virală este hepatită virală.

Așadar, funcția de comutare este caracteristică sinonimelor denotative.

Sinonime semnificative

Sinonime prin extensiune (sau sferă) (*totalitatea obiectelor cu proprietăți cuprinse în intensiunea termenului*)

HVA	HVB	HVC	HVD
Hepatita virală A	Hepatita virală B	Hepatita virală C	Hepatita virală D

Funcția de precizare este proprie, în special, sinonimelor semnificative.

Cercetătoarea Al. Manuilă arată că *hepatita infecțioasă* este desemnată prin 21 de expresii și cuvinte: *hepatită virotică, hepatită epidemică, hepatită serică, hepatită de inoculare* etc. [apud 95, p. 137].

5.1.2. Etiologia sinonimiei în terminologia medicală

Constantin Mladin [125, p. 161], în articolul *Puncte de vedere în legătură cu sinonimia din terminologie*, indică sursele sau cauzele sinonimiei în terminologie, propunând o clasificare a

sinonimelor terminologice. Cercetătorul se referă la: definiția prin intensiune, definiția prin extensiune; procedee echivalente (apelul la exemple – definiția contextuală, definiția prin denotație, definiția prin implicație, definiția prin sinteză, indicarea unui context enciclopedic, indicarea unui context explicativ sau asociativ, precizarea colocațiilor lexicale etc.).

În terminologia medicală, sunt atestate multiple situații de sinonimie. Prezentăm doar câteva:

1. Siglă versus forma ei dezvoltată [248, p. 188]: HDC – *hernie diafragmatică congenitală*; DSA – *defect al septului ventricular* etc. [126, p. 4]. Sigla și sintagma terminologică sunt „sinonime paronimice” [125, p. 155-161], fiind considerate **sinonime de necesitate**. Economia în exprimare impune concentrarea formalizată a informației, sigla garantând univocitatea termenilor.

2. Termen versus definiție terminologică – fie prin întrebuințarea de sinonime sau de echivalente în alte limbi [275, p. 173], fie prin folosirea de sinonime din aceeași limbă sau prin parafrizare intralingvistică: *hernie diafragmatică* = proeminență a unor organe sau a unor părți de organe abdominale în torace printr-un orificiu al diafragmei.

3. Sinonimia sintagmatică presupune explicarea termenilor în texte de popularizare a medicinei: „Hernia diafragmatică este pătrunderea organelor abdominale în cavitatea toracică” [130].

4. Termen versus cuvinte savante, dat fiind faptul că limba latină este „limba de comunicare” prin excelență în studiul medicinei:

Ostie = *ostium* – ambii termeni au aceeași origine: < lat. *ostium* „deschidere, ușă, intrare, poartă” [192, p. 715] și desemnează „orificiul care face să comunice între ele cele două auri­cule ale inimii”. Termenul *ostie* este înlocuit prin *ostium*, ultimul fiind frecvent utilizat în terminologia medicală. Această situație o explicăm prin relația de omonimie a termenului *ostie*: *ostie* < sl. *osti* „unealtă de pescuit” și *ostie* < lat. *hostia* „pâine nedospită”.

Tot aici, menționăm relația sinonimică *embol* = *embolus* (< lat. *embolus* < gr. *embolos* „pistonul pompei”) [ibidem, p. 366] „cheag de sânge, celulă grasă sau corp străin care astupă un vas sangvin” și pluralul *emboluri* = *embolusuri*. În DAN, termenul *embol* este explicat ca variantă a termenului *embolus*. Presupunem că e vorba de o trunchiere recentă, după modelul cuvintelor moștenite din latină (restricția terminației -us), dar nu excludem nici calcul din limba rusă. În terminologia medicală, este utilizată mai frecvent varianta *embol*: „Conform clasificării internaționale a bolilor ICD-10, 1994 (*International classification of diseases*), ischemia mezenterică se clasifică în: 1) ocluzivă, cu trombusuri arteriale, trombusuri venoase, *emboluri*, tumori, ligaturi; 2)...” [155, p. 119-128].

Aceeași tendință este prezentă și în utilizarea trunchiată a termenului *trombus*. În studiile de medicină, este înregistrată frecvent varianta *tromb*, atestată în *Dicționarul de neologisme* (1986), dar omisă în DAN (2013).

5. Termen versus expresii latine. Expresiile latine au deja o existență firească, infiltrându-se nu doar în terminologia medicală, dar și în limbajul medical: *leptomeninge* = *pia mater* (< lat. „mamă milostivă, pioasă”) „meningele intern”; *pahimeninge* = *dura mater* (< lat. „mamă severă”) „meninge externă” etc.

5.1.3. Terminologia „externă” și terminologia „internă” în procesul de stabilire a relațiilor de sinonimie

Terminologia „externă” presupune descrierea predominant lingvistică a termenilor vizându-se, în special, semantica; adoptă deci un demers descriptiv-semasiologic propriu lingvisticii și vizează problemele decodării și utilizării sensului specializat [248, p. 259]. **Terminologia „internă”** este terminologia specialiștilor [14, p. 20-23] și are în obiectiv adaptarea și impunerea unor concepte științifice; este conceptuală, sistematică și cognitivă [278, p. 61].

Cercetătoarea Angela Bidu-Vrăncianu menționează: „În relația dintre o anumită terminologie și limba comună, în funcție de tipul de comunicare, se poate ajunge **la subcoduri ale aceleiași terminologii**” [14, p. 124] sau la sinonime care reprezintă registre stilistice diferite [249, p. 198, 189]:

a) Denumirea științifică versus denumire populară/ regionalism: Uneori se atestă o serie de sinonime populare: *hepatită virală* = *gălbinare*, *boală la mai* (trunchiere din *maiură*); *hepar* = *ficat*, *mai negru*, *plămân* [83, p. 476]; *pulmon* = *plămân*, *mai alb*, *bojoc*, *ficat* [ibidem, p. 806].

b) Denumire științifică versus denumire comercială. Acest tip de sinonimie este prezent, în special, în terminologia farmacologică. Aproape fiecare medicament are mai multe denumiri comerciale.

Aspirina reprezintă extractul activ al scoarței, numit salicină, după numele latin pentru salcia albă (*Salix alba*), izolat în forma sa cristalină în 1828 de către farmacistul francez Henri Leroux și de către chimistul italian Raffaele Piria; primul medicament brevetat marchează cu succes începuturile industriei farmaceutice [70]. Această substanță este cunoscută ca: *acid 2-acetoxibenzoic* (Uniunea Internațională de Chimie Pură și Aplicată); *acid acetilsalicilic*

(denumirea chimică); *aspirină* (denumire uzuală sau generică); *Ultra Asperine, Aspirin, Ultra Asperine* (**denumiri comerciale**) [7].

c) Denumire științifică versus eponim: Menționăm că fenomenul de eponimanie în terminologia medicală este considerat o dificultate în studiul medicinei: *hepatită virală* = *boala Botkin.*, *facicolul mamilotegmentar* = *facicolul Gudden* [13, p. 83] etc.

5.1.4. Sinonimia „savantă”

Sinonimia „savantă” presupune un tip de sinonimie terminologică, generată de „cultisme”, unități lexicale de origine greco-latină, autonome și neautonome.

A) Sinonimia la nivel de elemente terminologice/ afixoide

Afixoidele sunt unități lexicale de origine greco-latină, care inițial aveau un sens lexical plin, iar *in statu praesenti* sunt elemente de constituire a unui cuvânt compus. La acest nivel sinonimia este condiționată de:

1) Inversarea ordinii [45, p. 57]. Un afixoid uneori poate avea poziție primă în raport cu alt afixoid, alteori – secundă; nealterând sensul cuvântului: *cardiotonic* = *tonicardiac* „medicament care stimulează activitatea inimii”. Deseori acest „joc” modifică semnificația termenului: *uremie* „prezența ureei în sânge” și *hematurie* „prezența hematiilor în urină”.

2) Echivalența semantică între afixoide. Dubletele greco-latine. Existența dubletelor greco-latine favorizează stabilirea unor relații semantice de sinonimie între segmente lexicale aparte ale termenului medical, format prin juxtapunerea elementelor terminologice:

a) relații de sinonimie pentru elementul prim al cuvântului: *adipurie* (< lat. *adipis* „grăsime” + < gr. *ouron* „urină”) = *lipurie* (< gr. *lipos* „grăsime” + < gr. *ouron* „urină”); *angiografie* = *vasografie*; *galactoterapie* = *lactoterapie*; *histerografie* = *metrografie* etc.

Tot aici menționăm relația de sinonimie pentru elemente preluate din limba română: *crioterapie* = *frigoterapie*; *nămoloterapie* = *fangoterapie* etc.

b) relații de sinonimie pentru elementul secund al cuvântului: *glosalgie* (< gr. *glossa*, „limbă” + < gr. *algos* „durere”) = *glosadenie* (< gr. *glossa* „limbă” + < gr. *dynia* „durere”); *hemoragie* (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *rrhagia* „ruptură”) = *hemoree* (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *rrhea* „scurgere”) relație sinonimică atestată, deocamdată, în limbajul medical.

3) Echivalență semantică între lexeme „savante” autonome. Uneori aceeași noțiune este denumită prin doi termeni: unul format din afixoide de origine latină, altul – de origine greacă. Astfel, procesul de sângerare în terminologia medicală este desemnat prin termenii *hemoragie*

(greacă) și *sangvinolență* (latină) „scurgere de sânge cauzată de ruperea unui vas sangvin”; termenii formând o relație de sinonimie relativ distinctă în uzul medical.

Elementele terminologice *hipno-* < gr. *hypnos* și *somn(o)-* < lat. *somnus* au același sens „somm” și se înscriu într-o relație de sinonimie: (medicamentul) *somnifer* „purător de somn” sau *hipnotic* „raportat la somn”. Totuși substituirea segmentului *somni-* din *somnifer* prin *hipno-* este inadmisibilă. Este vorba de incompatibilitate de origine: în cuvântul *somnifer* ambele elemente formative (*somnus* „somm” + *ferre* „a purta”) sunt de origine latină. Componentele dubletului < lat. *vita, ae, f* și < gr. *bios* „viață” formează termeni care, de asemenea, se includ într-o relație sinonimică: *longevitate* (< lat. *longus, a, um* + < lat. *vita, ae, f* „viață lungă”) și *macrobie* (< gr. *makros* + < gr. *bios* „viață mare”) „durată excepțională a vieții unei ființe” [83, p. 589] etc. Această legitate însă nu este fără excepții.

B) Echivalente semantice la nivel de prefixe moștenite din limbile greacă și latină: aici se includ prefixele cu sens de orientare față de axele și planurile fundamentale ale corpului uman (paragraful 4.2. *Adjectivul în terminologia medicală*) (Tab. 5.2):

Tabelul 5.2. Sinonimia la nivel de prefixe

Interioritate	Exterioritate	Superioritate
<i>intra-</i> < lat. „în interior”	<i>extra-</i> < lat. „în afară”	<i>supra-</i> < lat. „de asupra”
<i>intraorbital</i>	<i>extrasistolic</i>	<i>suprarenal</i>
<i>endo-</i> < gr. „intern, interior”	<i>exo-</i> < gr. „în afară”, „din afară”, „extern”	<i>epi-</i> < gr. „de asupra”, „pe”
<i>endogen</i>	<i>exogen</i>	<i>epidermic</i>

D) Termeni cu origine comună. Ferdinand de Saussure afirma: „Când în limbă se produce un eveniment, evident e că starea termenilor unul în raport cu altul nu mai este aceeași ca înainte” [299, p. 222]. Termenii *prognostic*, *pronostic* și *prognoză* au origine comună. Dimitrie Cantemir oferă următoarea explicație: „prognostic (el) – cunoștință înainte”.

Albert Dauzat indică faptul că termenul *pronostic* este pus în uz începând cu secolul al XIII-lea, fiind o adaptare în baza latinescului *prognosticum* (*prognosticus* cf. gr. *prognostikon*, *prognostikos*). Lexicograful [259, p. 592] atestă și variantele *pronostique* (1530); *prognose* (1860) cf. gr. *prognosis* „previziune, prognostic medical (1835), derivate din grecescul *prognostikos*.

Preluat din greacă, substantivul *prognostikon* (și adjectivul *prognostikos*) este latinizat - variantele *prognosticum/ prognosticus*. În limba română, sunt prezente ambele variante:

pronostic și *prognostic*. Dicționarele oferă următoarele explicații: *prognostic* s.n. v. *pronostic* – DEX; în altele (DOOM 2005, *Dicționarul enciclopedic*) se face o diferențiere. *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic* (DOOM) indică următoarele: „*prognostic* – prognoză medicală”; iar „*pronostic* – previziune”.

În *Dicționarul enciclopedic* (volumul V, 2004), sensul principal al lui *prognostic* este de „previziune a evoluției unei boli ...”, iar prin extensiune, al doilea sens este acela de „previziune a evoluției unui fapt sau a unui fenomen [...]”; iar *pronostic* este „ipoteza privitoare la desfășurarea și la sfârșitul unor evenimente, al unor acțiuni, competiții viitoare”. *Prognosta* poate fi definită ca termen medical – „predicție a cursului probabil de evoluție a afecțiunii” [135]. Pe de altă parte, majoritatea dicționarelor (DEX, DEXI, dicționare de neologisme) acceptă ambele forme, indiferent de context.

5.1.5. Serii sinonimice în medicină

Terminologia medicală abundă în serii sinonimice. În continuare propunem seria sinonimică a termenului *medicament*, devenit uzual, relevând diferențele pe care le comportă acestea (nivelurile formal, derivativ, etimologic, funcțional etc.): *medicament* „substanță folosită pentru tratarea, ameliorarea sau prevenirea unor boli” = *doctorie*, *doftorie* = *leac* = *remediu* = *drog*.

Cuvântul *medicament* este de origine latină *medicamentum* (< lat. *medico*, *āre* „a medica” + *-mens*, *mentis* „minte” „tratează cu mintea”). Aforismul latin *Medica menta, non medicamentis/ Tratează cu mintea și nu cu medicamente* este „rețeta” unui tratament adecvat, relevând și etimologia termenului *medicament*. În limba de origine, *medicamentum*, *i, n* deținea următoarele semnificații: „preparat medicamentos”, „otrăvă”, „remediu magic”, „condiment” etc. [259, p. 624]. Dimitrie Cantemir, în *Scara numerilor...*, atașată la *Istoria Ieroglifică*, echivalează noțiunilor *medicament* → *pharmacon* → *otrăvă*: „Antifarmac (el.) – Leac împotriva otrăvii”.

Termenul *doctorie* este o creație autohtonă. În țara noastră nu au existat farmacii până în secolul al XVI-lea. Domnitorii aduceau *doctori de curte*, care tratau și preparau medicamente, acestea fiind numite *doctor* + suf. *ie* (pop. *doftorie*). În *Alexandria chișinăuneană de la 1790*, este atestată și forma *dohtorie* [1, p. 123].

Relația de sinonimie stabilită între termenii *medicament* și *remediu*: *remedium*, *i, n* (< lat. *re* + *medeor*, *eri* „a lecuî, a ajuta”) [*ibidem*, p. 622] „medicament”, „modalitate de a evita”, „soluție” [*ibidem*, p. 867] este prezentă și în limba latină, fiind actualizată în literatura de

specialitate: „Medicamentele [...] nu trebuie considerate panacee, ci remedii auxiliare în cadrul regimului terapeutic” [128, p. 187].

Cuvântul *leac*, de origine slavă *lekŭ*, este atestat începând cu secolul al XVIII-lea și formează corpul terminologiei populare.

Etimologia termenului *drog* nu este clară. Conform teoriei lui Friederich Diez, etimonul ar fi cuvântul olandez *droog* din *drage vate* „butoaie uscate”. Prin substantivizare, *droge* este folosit pentru desemnarea conținutului: „produse uscate, droguri” (cf. TLFi, 2004) [apud 53, p. 127]. Dicționarul lui Dauzat atribuie termenului *drogue* origine latină (din latina medievală *drogia*) (sec. al XIV-lea) „lucru uscat, ceva uscat” [259, p. 257], un derivat din *draguerie* „rețetă medicală” (1462). În 1469, termenul este aplicat cu sens de „ingredient pentru tincturi”, iar în 1952 – cu cel de „remediu, produs farmaceutic”. Din 1913, termenul începe să fie utilizat cu înțelesul de „stupefiant” [53, p. 128].

În terminologia medicală, termenul *drog* are următoarele prezențe semantice:

a) „medicament”:

„Și nu voi da oricine mi-ar cere acest lucru *un drog* ucigător și nici nu voi lua inițiativa ca să sugerez vreodată așa ceva” („Jurământul lui Hippocrate”).

„Anticonvulsive și antiaritmice; Aceste droguri sunt folosite [...] de pacienții neuropatici” [53, p. 132].

b) „ingrediente ale unui medicament”:

„Erasistratus observă modul diferit de acțiune a unor medicamente și incompatibilitatea apărută la amestecul *unor droguri*” [128, p. 74].

„Preparând el însuși medicamente cu *droguri* aduse din călătorii sau indigene, ...numite galenice” [*ibidem*, p. 89].

Alte serii sinonimice, frecvente în uzul medical, sunt: *a (se) trata* = *a (se) lecu* = *a (se) vindeca* = *a (se) tămădui* = *a (se) îndrepta* și *tratament* = *lecuială* = *medicație* = *cură* = *îngrijire (medicală)* = *asistență (medicală)*.

Verbul *a (se) trata* (< lat. *tracto*, *āre* „a scoate, a trage”) se înscrie în următoare serie sinonimică: = *a (se) lecu*¹ (< sl. *leac* + sufixul *-ui*) „a (se) supune unui tratament medical” = *a (se) lecu*² „a da sau a lua medicamente, pentru a (se) face sănătos” = *a (se) vindeca* (< lat. *uindicare* „a revindeca, a salva”) „a scăpa sau a face pe cineva să scape de o boală” = *a (se) tămădui* (< magh. *támadui* „a sprijini”, „a ajuta”) „a reveni la starea normală după o boală” = *a (se) îndrepta* (< rom. *în-* + *drept*) „a se întrema după o boală; a căpăta o înfățișare bună”. Diferența semantică este sesizabilă și pentru utilizatorii ordinari; omul se poate *trata*, *lecu* la

nesfârșit (acțiune în desfășurare), dar aceasta nu garantează faptul că se vor *vindeca, tămădui, îndrepta* (acțiune definitivată).

Termenul *tratament* „ansamblu de mijloace igienice, dietetice, medicamentoase, balneare, climaterice etc. în tratamentul unei boli; *spec.* mod, metodă, mijloc terapeutic folosit în combaterea bolilor” este sinonim cu = *lecuială* (popular) = *medicație* (< lat. *medicatio*) „tratament (cu medicamente) al unui bolnav, tratament medicamentos = *cură* (< lat. *currare* „a îngriji”) „tratament medical constând din folosirea unor metode terapeutice” = *îngrijire* (< rom. *în-* + *grijă*) (*medicală*) = *asistență* (< lat. *assistens, ntis*) (*medicală*) „sprijin, ajutor medical” etc.

5.1.6. Sinonimie sau pseudosinonimie

Cuvântul latinesc *axis, is, m* „osie de la căruță” [192, p. 123] are trei prezențe în terminologia medicală: a) *axis* – „a doua vertebră a gâtului care se articulează cu atlasul”; b) *ax, axe* – în sintagma *ax cerebrospinal* „ansamblu anatomic și funcțional format din creier și măduva spinării”; c) *axă (optică)* (oftalmologie) „linie care trece prin centrul corneei și prin centrul optic al ochiului”. DAN indică o diferență semantică între *ax* și *axă*, al doilea termen având o utilizare interdisciplinară (tehnică, matematică, industrie, geografie etc.). În literatura de specialitate, există însă o altă situație. Termenii sintagmatici *ax cerebrospinal* și *axă cerebrospinală* alternează: „Sistemul nervos central este sinonim cu *axa cerebrospinală*”. Și, tot aici: „Sistemul nervos periferic este o parte a sistemului nervos, exterioară *axului cerebrospinal*”. Iar termenul *ax* are o utilizare nu doar în sintagma *ax cerebrospinal*: „Mastocitele sunt prezente și în *axul pliului glandular*” [60, p. 90-94]. Fenomenul demonstrează, o dată în plus, veridicitatea afirmației lui Ferdinand de Saussure: „Limba este teatrul unor fenomene evidente ...”.

5.2. Antonimia în terminologia medicală

Relația de antonimie reflectă opoziția de sens dintre termeni, adică este un tip de relații semantice între unități lexicale care dețin semnificații opozante [26, p. 120-137]. Lingvista Angela Bidu-Vrăncianu [14, p. 130], referindu-se la antonimia în lexicul specializat menționează: „Antonimia este o relație semantică privilegiată, dar care, prin rigiditatea condițiilor cerute, are o prezență limitată atât în limbajul lexicului comun, cât și în lexicul specializat [268, p. 159], pentru că numele cu referent concret nu au antonime [261, p. 41].

Cercetătorii în domeniu delimitează antonime absolute, polare, simetrice, relative, contextuale [154, p. 133-134] etc.

Delimităm următoarele criterii de clasificare a antonimelor utilizate în terminologia medicală:

Criteriul formal

În funcție de acest criteriu, deosebim:

1) relație de antonimie între termeni cu rădăcini diferite: *nociv* ≠ *benefic*; *constricție* ≠ *dilatare* etc.

2) relație de antonimie între termeni cu aceeași rădăcină. Ne referim la termenii derivați cu ajutorul prefixelor de negație, de origine savantă (cu excepția lui *ne-*, *non-*). Acest tip de antonimie este caracteristic terminologiei medicale:

a) *in-*, *im-*, *i-* (< lat.) = *curabil* ≠ *incurabil*; *suficiență* ≠ *insuficiență*; *compatibilitatea* ≠ *incompatibilitate*; *permeabil* ≠ *impermeabil*; *mobilitate* ≠ *imobilitate* etc.;

b) *a-*, *an-* (< gr.) = *ritmic* ≠ *aritmice*; *normal* ≠ *anormal*; *organic* ≠ *anorganic* etc.

c) *dez-*, *des-*, *de-*, *dis-* (< gr. *dys* „negație, tulburare”) = *agregare* ≠ *dezagregare*; *reglare* ≠ *dereglare*; *funcție* ≠ *disfuncție* etc.

d) *anti-* (< gr.) = *inflamator* ≠ *antiinflamator*; *viral* ≠ *antiviral*; *corp* ≠ *anticorp* etc.;

e) *contra-* (< lat.) = *indicație* ≠ *contraindicație* etc.

f) *ne-* (< rom.) = *diagnosticat* ≠ *nediagnosticat*; *vindecabil* ≠ *nevindecabil* etc.

g) *non-* (< fr.) = *invaziv* ≠ *noninvaziv*; *medicamentos* ≠ *nonmedicamentos* etc.

Notă: Limba veche uza de prefixul *ne-*, care a avut o întrebuințare foarte mare până pe la 1860, ca echivalent a neologizelor *in-* și *non-* și, uneori, *a-* [127, p. 297].

Criteriul structural

În funcție de structura termenului, distingem:

1) Antonime-termeni simpli. Aici includem antonimele formate prin derivare cu prefixe de origine savantă (v. *Sinonimia în terminologia medicală*): *intra-* ≠ *extra-* (< lat.); *supra-* ≠ *sub-* (< lat.); *pre-* ≠ *post-* (< lat.); *endo-* ≠ *exo-* (< gr.); *hipo-* ≠ *hiper-* (< gr.) etc.: *preoperatoriu* ≠ *postoperatoriu*; *prenatal* ≠ *postnatal*; *intrauterin* ≠ *extrauterin*; *supraponderal* ≠ *subponderal*; *hipotensiv* ≠ *hipertensiv*; *excitant* ≠ *inhibant* etc.

2) Antonime-termeni simpli, formați prin afixoidare (antonimia „savantă”). În acest grup se includ două tipuri de antonimie:

a) La nivel de element terminologic:

• **pentru elementul terminologic prepozitiv:** *mizantrop* (< gr. *misein* „a urî” + < gr. *anthropos* „om”) ≠ *filantrop* (< gr. *phylos* „prieten, iubitor” + < gr. *anthropos* „om”); *homeopatie*

(< gr., „similar” + < gr. *patia* „boală”) ≠ *alopatie* (< gr. *allo* „diferit” + < gr. *patia* „boală”); *autoplastie* ≠ *aloplastie*; *sanogen* ≠ *patogen* etc.

• **pentru elementul terminologic postpozitiv:** În medicină, sunt utilizate frecvent antonimele *neofobie* (< gr. *neos* „nou” + < gr. *phobos* „teamă”) „teama medicului în fața noilor descoperiri în medicină (tratament nou, medicament nou etc.) ≠ *neofilie* (< gr. *neos*, „nou” + < gr. *phylos*, „prieten, iubitor”) „ignorarea totală a tot ce a devenit tradițional în medicină; axarea doar pe tratamente, preparate medicamentoase recent introduse pe piață”).

b) la nivel de afix atașat termenilor constituiți în baza elementelor savante: *hiperglicemie* ≠ *hipoglicemie* etc.

3) Antonime-termeni sintagmatici: *stare de sănătate* ≠ *stare patologică*; *stare prodromală* ≠ *stare de convalescență* etc.

Criteriul morfologic

Într-o relație antonimică, termenii aparțin aceleiași părți de vorbire: a) substantive: *exces* ≠ *carență*; *mișcare* ≠ *sedentarism* etc.; b) adjective: *fundamental* ≠ *adjuvant*; *primar* ≠ *secundar* etc.; c) verbe: *a (se) îmbolnăvi* ≠ *a (se) însănătoși*; *a ameliora* ≠ *a estompa*; *a inspira* ≠ *a expira* etc.

S-au adus exemple în baza unor serii sinonimice, astfel demonstrându-se faptul că fiecărui termen sinonim i se atribuie un antonim, aceștia formând serii sinonimice: *a majora* = *a mări* = *a crește* ≠ *a minimaliza* = *a reduce* = *a micșora* etc. La nivelul exprimării, oricare sinonim al unui antonim se opune celui alt antonim [14, p. 26]. Acest fenomen în lingvistică este denumit *antonimia seriilor sinonimice* sau *sinonimia opozantelor antonimice* [207].

Dar nu întotdeauna se instalează *antonimia seriilor sinonimice*: cuvântul *mișcare* în medicină formează relație de antonimie cu termenul *sedentarism*. În dicționare, cuvântul *sedentarism* este în antonimie cu *nomadism*. Să echivalăm noțiunile *mișcare* și *nomadism*, antonime ale termenului *sedentarism*, este absurd. Ne referim la capacitatea cuvintelor de a achiziționa noi semnificații, în situația în care solicită statut de termen: *sedentarism*¹ „stare în care se află o populație sedentară (geoistorie): *sedentarism*² „mod de trai lipsit de mișcare” (medicină) etc.

Criteriile etiologic și semantic

Referindu-se la etiologia antonimelor, Nuaré menționa: „Niciodată nu apare o noțiune în limbă, care să nu conțină concomitent și opozanta sa, generată chiar în momentul de apariție a noțiunii” [apud 189, p. 20].

Relația de antonimie [14, p. 130] este stabilită riguros la nivelul sistemului, în funcție de criterii logice – relația dintre contrarii sau relația dintre contradictorii.

1. Antonimie contrară: *tânăr* ≠ *bătrân*, *senil*, *persoană de vârstă a treia* etc.
2. Antonimie complementară (negarea unui termen definește alt termen): *orb* ≠ *văzător*; *veritabil* ≠ *fals*; *indicație* ≠ *contraindicație*; *recomandare* ≠ *interdicție* etc.
3. Antonimie care exprimă opoziție calitativă: *facil* ≠ *dificil*; *complex* ≠ *simplu* etc.;
4. Antonimie care exprimă opoziția de acțiune, proprietate, semn: *incizie*, *tăietură*, *secționare* ≠ *suturare*, *ligaturare* etc.

5.3. Omonimia în terminologia medicală

„Cuvintele cu mai multe sensuri – scrie academicianul Iorgu Iordan – se numesc omonime” [70, p. 39] sau în opinia lui Theodor Hristea: „Omonimele sunt două sau mai multe cuvinte identice din punct de vedere formal și complet diferite în ceea ce privește sensul” [67, p. 21]. Clasificarea tradițională a omonimelor cuprinde următoarele tipuri:

1) Omonimele propriu-zise sau **omonimele totale** (aparțin aceleiași părți de vorbire care coincid la toate formele lor și au, de regulă, etimologii diferite).

2) Omonimele parțiale sau **omonime false** (coincid numai în unele forme ale cuvintelor); etimologii diferite, dar și unică, dezagregarea polisemiei cuvântului.

3) Omonimele morfologice sunt forme identice ale cuvintelor aparținând unor părți de vorbire diferite, de aceea, ele sunt denumite și omoforme.

4) Omonimele lexico-gramaticale provin din transpoziția unui cuvânt dintr-o parte de vorbire în alta, fără modificarea formei morfologice. În situația în care sensul lexical nu se modifică, relația de omonimie nu se instalează [40, p. 142].

Unii cercetători delimitează, în funcție de categoria lexico-semantică: **omonime centrale** (totale sau parțiale) și **periferice** (omoformele, omografele, omofonele).

Prezența omonimiei este considerată de către unii cercetători „o stare patologică” a terminologiei. Referindu-se la originea omonimelor, cercetătorul Tâșler menționa [233, p. 80-84]: „Concomitent cu evoluția structurală (fonică și gramaticală) a cuvântului se impune și o modificare (semantică) în rădăcina propriu-zisă a cuvântului, generată de solicitările nominative impuse de o anumită sferă de utilizare”.

Realizând cercetări în limba engleză, autorul remarcă faptul că din 2540 de cuvinte-omonime, atestate în *Marele Dicționar Oxford*, 2286 (89%) sunt cuvinte cu o rădăcină; 230 (9,1%) – cu două rădăcini; 24 (0,9%) – cu mai multe rădăcini. Astfel, se arată susceptibilitatea cuvintelor formate dintr-un singur radical de a forma omonime. Drept model, vom prezenta omonimia lexemului autonom *aer*, versus *aer(i)-/ aer(o)-*, element terminologic (Tab. 5.3).

Tabelul 5.3. Omonimia lexemului autonom *aer* versus *aeri-/aero-*, element terminologic

Aer – lexem autonom	Elementul terminologic <i>aer(i)-/aer(o)-</i> în terminologia medicală
„Latinul <i>aer</i> este un împrumut din grecul „ἀέρ”, un împrumut foarte vechiu și a ajuns de tot poporan” [65, p. 415]. Lexemul <i>aer</i> este atestat în secolul al XII-lea, în latină <i>aer, aeris</i> (invarianta <i>aere, aeris</i>). În Dicționarul Etimologic Larousse [276, p. 21] se fac următoarele precizări: <i>aer-</i> (sec. al XII-lea) din latină <i>aer</i>, cu sufixativul <i>aer (m)</i>. Sensul „apartenență exterioară” (sec. al XVI-lea) a putut influența, prin abstractizarea sensului dispărut în prezent, asupra <i>aer</i> „caracter”. „Cuvântul <i>aer</i>, afirmă Ion Coteanu [33], este un cuvânt moștenit (< lat. <i>aer, is, m</i> < gr. <i>aer, os</i>), chiar dacă apare mai târziu în textele românești (sec. al XVII-lea) și își conservă (parțial) semnificațiile moștenite din latină” [190, p. 42]: a) <i>aer</i>, atmosferă; b) creștetul, vârful copacului; c) climă, condiții climaterice; d) ceață (poetic: <i>aer obscurus</i>). Familia de cuvinte pe care o formează în limba română veche este următoarea: <i>aeroase = aeriene</i> → „<i>celule aeroase</i>” – 1841, T. Stamati, <i>Manual de istorie naturală</i>; <i>aeric = aerian</i> → „<i>balon aeric</i>” – 1842, Gh. Asachi, <i>Lexicon de conversație</i>; 1851, T. Stamati, <i>Dicționar de cuvinte tehnice și alte greu de înțeles</i>; „felul acela de	Pierre Larousse în <i>Grand dictionnaire universal</i> [277, p. 107] explică termenul <i>aerohemotoxie</i> = du <i>air</i>, gr. <i>aer</i>; <i>aima, sang</i>; <i>toxikon, poison</i>. În definiții folosește cuvintele „<i>aer</i>”, „<i>curenți de aer</i>”, „<i>gaz</i>”, pe care le atribuie grecescului <i>aer</i>. Atestarea oficială a elementului terminologic o face A. Dauzat [259, XXVII] în <i>Liste des principales racines greco-latines (pour les composés et dérivés savants)</i>: <i>aéro-</i>, grec <i>aër, aeros</i>; <i>air, atmosphère</i> (latin <i>aer, aeris</i>). J. Dubois și G. Jonannon în <i>Grammaire et exercices de grammaire</i> [265, p. 13], menționează varianta „<i>aero-</i>, „<i>air</i>” < gr. <i>ἀέρ</i> „mot grec servant de prefixe”. În <i>Formarea cuvintelor în limba română</i> [25, p. 243], autorii F. Ciobanu și F. Hassan fac următoarea caracteristică: <i>aero-</i>, <i>-i-</i>, „<i>aer</i>”, „<i>avion, aviație</i>” < gr. <i>ἀέρ</i> < lat. <i>aer</i>. În același an, 1970, Florica Dimitrescu în <i>Aspecte ale pseudoprefixării în limba română literară</i> se referă la <i>aero-</i> < gr. „<i>ἀέρ</i>” ca formant a 12 cuvinte [42, p. 170]. Henri Cottez în <i>Dictionnaire de structures du vocabulaire savant: Eléments et modèle de formation</i> [257, p. 9] se referă la: <i>aer(e)-</i> „<i>air</i>” < lat. <i>aer(i)-</i>; <i>aero-</i> „<i>aère, atmosphère</i>” < gr. <i>ἀερ(o)-</i>; <i>aéro-</i> „<i>navigation aérienne, aviation</i>” < lat. <i>aéro-</i>. În medicină, elementul terminologic cu statut de prefixoid își demonstrează abilitățile sale pe deplin: 1. Sens primar: a) „<i>distensie cu aer a organului, necesară pentru</i>

transport aerian” – 1842, A. Marin, <i>Convorbiri asupra mecanicii</i> [163, p. 144]. Actualmente, sub influența cosmogoniilor tradiționale, <i>aerul</i> (unul dintre cele patru elemente ale materiei) este asociat cu vântul, răsuflarea, suflul vital universal. etc. B. P. Hasdeu [65, p. 411]: „în sens restrâns – văzduh; în sens mai întins – slava cerului; prin metaforă – fizionomie”. <i>Dicționarul explicativ și enciclopedic al limbii române (cu etimologii și frazeologisme)</i> [41, p. 14] atestă și sensurile “înfățișare, aspect, impresie”. Lexemul este prezent în frazeologisme de tipul: <i>aer liber = afară; a lua aer = a respira aer curat; a fi (ceva) în aer = a da semne ca se pregătește ceva pe ascuns; a fi (rămâne) în aer = a se afla într-o situație critică; a avea aere ca = a da impresie că ...; a avea aerul ca = a se fâli că ...</i>	investigație”: <i>aerocristografie, aerocistoscopie / aeroscop, aeromamografie, aerocel;</i> b) „tratament cu ajutorul aerului rarefiat, comprimat”: <i>aeropiezism, aeropiezoterapie, aeropiezotermoterapie;</i> c) „aer atmosferic”, „aer curativ”: <i>aerohidroterapie, aeroterapie, aerotermatoterapie, aerofagie;</i> d) „curenți de aer”: <i>aerofobie.</i> De remarcat faptul că dicționarul lui Arnaudov [5, p. 10] prezintă și termenul <i>aerosinusitus</i>, neatestat în DAN al lui F. Marcu, dar frecvent în practica medicală. 2.Sens înnobilit al elementului terminologic <i>aeri-/aero-</i>, format prin disjuncție semantică (relații conceptuale de meronimie): „gaz, gazos”. Prima asociere <i>aer</i> → <i>gaz</i>, dovadă a cunoștințelor biomedicale, a fost făcută în Egiptul antic, aerul fiind caracterizat ca „miraculos gaz al vieții care intră pe nas, dar și pe ochi” (<i>aer</i> = <i>oxigen</i>). a) Prefixoidul este atestat, mai întâi, în medicina de aviație: <i>aeroembolie</i> (J. Malmjac, 1948) [276, 1968], mai apoi este aplicat în întregul domeniu al medicinei. b) În fiziopatologie, afixoidul are sens de „gaze formate în interiorul organismului în rezultatul unor reacții chimice...”: <i>aerocolie, aerogastrie</i> („acumulare de gaze în stomac și în intestinul gros”). Astfel, în aceste cuvinte prefixoidul semnifică gaze fiziologice, aici stabilindu-se relații conceptuale nonierarhice pragmatice. c) În farmacologie, denumeste „dispersie a medicamentelor într-un gaz, pentru a fi administrate”: <i>aerosol</i> (termenul este introdus de A. P. Avy, 1956), <i>aerosoloterapie</i> (termenul este propus de către savantul rus A. Sokolov, în 1904 [48, p. 14].
---	--

	d) În anatomie, cultismul indică prezența „gazelor din sânge”: <i>aerotonometrie, aerotonometru</i> etc.
--	--

5.3.1. Etiologia stabilirii relațiilor de omonimie în terminologia medicală

Literatura de specialitate menționează următorii factori etiologici în stabilirea relației de omonimie: degradarea polisemiei, împrumuturile, terminologia populară, coincidența fonică etc.

I. Degradarea polisemiei. Dezagregarea polisemiei produce omonimia semantică [301, p. 221]. În delimitarea omonimelor având drept reper degradarea polisemiei, cercetătorii în domeniu propun următoarele criterii:

1. Criteriul semantic: estomparea sensului și a motivației cuvântului [183, p. 13, 26, 27]:

*A contracta*¹ „a încheia un contract”.

*A contracta*² „a se molipsi...”.

*A (se) contracta*³ „a se strânge”.

*Afecțiune*¹ „simpatie, dragoste față de cineva.

*Afecțiune*² „stare patologică a unui organ”.

2. Criteriul derivativ [235, p. 85-88]:

*A contracta*¹ – *contract, contractant, contractual*.

*A contracta*² – *contractare, contractat*.

*A contracta*³ – *contractilitate, contractură, a contractura, contracție*.

3. Criteriul sintagmatic:

*Aparat*¹ – *aparat telegrafic*.

*Aparat*² – *aparat administrativ*

*Aparat*³ – *aparat digestiv*.

4. Criteriul seriei sinonimice: [185, p. 57]:

*aparat*¹ – *mașină*; *aparat*² – *instrument*; *aparat*³ – *sistem*.

*afecțiune*¹ = *bunăvoință* = *dragoste*; *afecțiune*² = *boală, maladie, morb* etc.

II. Împrumuturile:

*Comă*¹ (**franceză**) „pierdere totală prelungită a cunoștinței, a sensibilității și motricității, asemănătoare cu un somn adânc, provocată de o ruptură a vaselor creierului, de diabet, de uremie sau de alte boli”.

*Comă*¹ (**germană *Komma***) „virgulă”.

III. Terminologia populară:

*Inimă*¹ „organ intern muscular central al aparatului circulator, situat în partea stângă a toracelui, care are rolul de a asigura, prin contracțiile sale ritmice, circulația sângelui în organism, la om și la animalele superioare”.

*Inimă*² „stomac, burtă, pânză”.

IV. Coincidența fonică:

*Somn*¹ < lat. *somnus* „stare fiziologică normală și periodică de repaus a ființelor”.

*Somn*² < sl. *somŭ* „pește teleostean răpitor cu corpul lung, fără solzi, lătit în partea de dinainte, cu capul turtit, cu gura armată de dinți puternici și cu mustăți lungi”.

La nivel de elemente terminologice, se stabilește un nou tip de omonimie:

a) variante omonimice care țin de o invariantă: < gr. *autos* < *aut(o)*-¹ „singur, însuși”: *autogen*, *autopsie*, *automedicație*, *autosugestie* etc. (medicină); *aut(o)*-² „automobil”, „automat” (industrie tehnică, transport) etc.

b) omonime cu două sau mai multe invariante:

Celo-¹ < lat. *caelum*, „nor”: *celometru*, *celostat* etc. (meteorologie).

Celo-² < lat. *cellula*, „cămăruță”: *celobioză* (biochimie), *celofan* (industria chimică), *celoblast* (botanică) etc.

Ceno-¹ < gr. *kenos*, „gol”: *cenofil* *cenofobie* etc. (medicină).

Ceno-² < gr. *kainos*, „nou”: *cenogeneză* (biologie, psihologie), *cenogenetic* (biogenetică).

Ceno-³ < gr. *koinos*, „comun”: *cenobit* (-bit „a trăi”) (religie), *cenologie* (biologie), *cenocarp* (botanică), *cenobitism* (sociopsihologie) etc.

Criteriul funcțional

În funcție de criteriul funcțional, deosebim:

1. Omonime cu o utilizare interdisciplinară (intersistemică):

*Anamneză*¹ (< gr. *ana* „înainte” + < gr. *mnesis* „memorie”) în filosofie „amintire a ideilor pe care sufletul le-ar fi contemplat în existența sa antepământească”).

*Anamneză*² (medicină) „descriere a antecedentelor unei boli, înșirare a bolilor de care a suferit un bolnav”.

2. Omonime cu o utilizare intradisciplinară (intrasistemică):

*Infiltrat*¹ „leziune incipientă a tuberculozei pulmonare, datorită reactivării unor focare vechi de infecție tuberculoasă sau localizării recente a unei noi infecții”: „*Infiltratele pulmonare* date de neoplasm au fost descrise în cazurile de leucemie, limfom și în cancerul de sân sau în cazul altor tumori solide” [91].

*Infiltrate*² „acumulare într-un organ sau într-un țesut a leucocitelor sau a altor celule ca reacție la pătrunderea unor agenți infecțioși”: „Un *infiltrat* inflamator remarcabil, ce are adesea distribuție multifocală, este prezent în unele biopsii” [*ibidem*].

5.4. Paronimia în terminologia medicală

Paronimele sunt cuvinte care se scriu ori se pronunță asemănător, din care motiv sensurile acestora pot fi confundate.

În delimitarea grupelor de paronime, se va ține cont de următoarele criterii:

Criteriul etimologic

a) **origine comună:** *prognostic/ pronostic; pigmentare/ pigmentație etc.*

b) **origine diferită:**

- *Lacună* „spațiu gol în interiorul amigdalelor” (< lat. *lacuna*).
- *Laguna* „întindere de apă marină, separată de rest printr-o fâșie de pământ” (< it. *laguna*).
- *Acme* „punct culminant al unui eveniment, al unei stări morbide (< gr. *akme* „vârf”).
- *Acnee* „boală de piele caracterizată prin apariția unor coșuri, puncte negre etc., care adesea supurează” (< fr. *acné*).

Fenomenul etimologiei populare, rezultat de erorile de interpretare a originii unui cuvânt, este omniprezent. Astfel, latinescul *sanatoria* a generat denumirea de plantă *sunătoare* (după sunător) „plantă medicinală cu florile în formă de clopoțel”; atestată în dicționare. Cuvântul *lăcrămație* substituie uneori lexemul *reclamație* „plângere” etc.

În literatura de specialitate, sunt prezente și alte criterii de clasificare; ex., criteriul morfologic, după numărul de foneme prin care diferă paronimele etc.; și este explicat fenomenul de *paronomazie* „figură de stil constând în asocierea de paronime”.

Criteriul semantic

Nicolae Felecan se referă la paronime lexicale și afixale [50, p. 107].

a) paronime lexicale: *atlas* – anatomie „prima vertebră cervicală, care se articulează cu occipitalul și cu axisul”/ *atlaz* – „țesătură cu o față lucioasă, folosită la căptușirea hainelor groase”; *alienat* „(persoană) care suferă de o boală mintală”/ *aliniat* „rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii; fragment de text care începe cu un asemenea rând”.

b) paronime afixale: *temporal* – „os pereche așezat de o parte și de alta a cutiei craniene, în regiunea tâmpelor, fiind cuprins între occipital, parietal și sfenoid, de forma unei scoici rotunjite, cu trei prelungiri pe care sunt inserați mușchii gâtului”/ *temporar* – „care durează puțin; cu un termen de existență limitat; de scurtă durată”; *a prescrie* – „a recomanda medicamentele sau tratamentul de care are nevoie un bolnav”/ *a proscrie* „a interzice, a opri, a exila” etc.

În terminologia biomedicală sunt atestate și următoarele situații de paronimie: în denumirile de săruri, sufixul *-at* indică grad major de oxidare a anionului – *sulfat de natriu*; *nitrat de kaliu* etc.; sufixul *-it* indică grad redus de oxidare – *sulfid de natriu*; *nitrit de natriu* etc.

Criteriul funcțional

În funcție de criteriul funcțional, deosebim:

a) Paronime cu o utilizare interdisciplinară:

- *Lacrima* (anatomie) „care se referă la lacrimi; glandă lacrimală; canal lacrimal”.
- *Lăcrimar* (construcție) „profil arhitectural de dimensiuni, amplasat la cornișa unui acoperiș pentru a împiedica prelingerea pe zidul construcției a apei”.
- *Digestie* (clinică) „proces fiziologic complex prin care alimentele introduse în organism sunt transformate treptat în substanțe asimilabile”.
- *Digeste* (jurisprudență) „culegere metodică a hotărârilor celor mai celebri jurisconșulți romani”.

b) Paronime cu o utilizare intradisciplinară:

- *Globular* „care aparține globulelor sângelui, referitor la globulele sângelui”.
- *Globulos* „care are formă de globule, compus din globule”.
- *Vaccin* „preparat din microbi sau toxine atenuate, care este inoculat în organism în scopul obținerii imunității”.

- *Vaccină* „boală infecțioasă virotică a bovinelor, caracterizată prin prezența unor pustule a căror serozitate se inoculează la om pentru a-i crea imunitate față de variolă”.

Relații de paronimie la nivel de elemente terminologice

În aria termenului format prin conjuncția elementelor terminologice, se atestă o paronimie specială:

a) paronimie pentru elementul prim al cuvântului:

- *nevrotomie* „secționare chirurgicală a unui nerv”;
- *nefrotomie* „deschidere chirurgicală a rinichiului pentru îndepărtarea calculilor”;

b) paronimie pentru elementul secund al cuvântului:

- *vasotomie* „secționare chirurgicală a vaselor deferente (< lat. *vas* „canal” + < gr. *tome* „tăiere”);

- *vasectomie* „resecție a canalelor deferente” (< lat. *vas* „canal” + < gr. *ektome* „excizie”);

c) paronimie dictată de interfixe:

barometru „instrument pentru măsurarea presiunii atmosferice”;

barimetru „instrument pentru determinarea intensității zgomotului”;

d) paronimie împrumutată (generată de paronimia cuvintelor în limba de origine): < gr. *glossa* = < gr. *glotta* → *glosalgie* = *glotalgie*;

e) paronimie formată în structura internă a unui cuvânt (etimologii contradictorii): *pneumon* versus *pleumon*. Cuvântul *pneumon* sau *pleumon* („plămân”) provine de la verbul grecesc *pneo*, care semnifică „a sufla” sau „a respira”. Acest verb își are originea în rădăcina indo-europeană *pleumon* („pulmon”), *pleu* semnifică „a înota”; *pleumon* sau *pneumon* sunt cuvinte care fac aluzie la ceva „care plutește pe apă, pe un lichid”.

Termenul *pleumon* se întâlnește în scrierile lui Homer [318, rapsodul V, versul 486] și se aseamănă cu latinescul *pulmo*. H. Liddell și R. Scott (1996) menționează că forma originală a acestui termen este *pleumon* de la rădăcina *pleg* „a naviga, a pluti”; mai târziu, s-a introdus termenul *pneumon* din cauza etimologiei ipotetice a rădăcinii *pny* „a sufla”. Aristotel prezintă în lucrarea sa *Peri anapnoe's (Despre respirație)* [39, secțiunea 6] o nouă ipoteză în privința etimologiei acestui cuvânt, afirmând că „se pare că numele *pneumon* se datorează formelor și rolului de a recepționa *hypodohi pneumata* „suflarea”; în timp ce Plato afirmă faptul că *pneumon* este *casier pneumata* („al suflărilor”) în organismul uman [330]. Euripides (versul 277) insistă asupra faptului că *pneuma* sau *pnoe* provin de la *pneumones* („plămâni”). Sophocles (versul 778) estimează că *pneumones* este „cea mai vie parte a organismului” [apud 331, p. 1385-1387].

În textele grecești antice deseori sunt atestate cuvintele *pneumon* sau *pleumon*, *pneumonis* sau *pleumonitis*, sau *pneumonica* cu sens de „inflamație a plămânilor”.

5.5. Hiponimia și hiperonimia în terminologia medicală

John Lyons [78, p. 506-514], definind fenomenul de hipo-/ hiperonimie, menționa: „Termenul «hiponimie» nu face parte din fondul tradițional al semanticianului, este o creație recentă. Deși termenul este nou, noțiunea de *hiponimie* este destul de veche și a fost demult recunoscută ca unul dintre principiile constitutive în organizarea vocabularului tuturor limbilor. Hiponimia a fost deseori numită «incluziune». De exemplu, se spune că «înțelesul» lui *stacojiu* este «inclus» în înțelesul lui *roșu*, «înțelesul» cuvântului *lalea* se spune că este «inclus» în «înțelesul» cuvântului *floare* ș.a.m.d. Relația aceasta de «incluziune» a unui termen mai specific într-unul mai general a fost formalizată de unii semanticieni folosind logica claselor: clasa de entități la care se face referință prin cuvântul *floare* este mai largă și include clasa de entități la care se face referință prin cuvântul *lalea*; clasa de entități care pot fi descrise corect ca fiind *stacojii* este inclusă în clasa de entități care sunt corect descrise ca *roșii* ș.a.m.d. Se va observa că această formulare a relației de «incluziune» se sprijină pe noțiunea de referință”.

În articolul *L' hyperonymie dans la structuration des terminologies* [278, p. 79-86], Pierre Lerat face o tratare a hiperonimiei, având drept reper „conceptologia lui Wüster” – raportul semantic între diferite unități lexicale. Transpoziționat în terminologie (ansamblu de unități conceptuale), fenomenul exteriorizează interacțiunea logică ierarhică a unităților conceptuale.

F. Wüster menționa: „Toate raporturile logice implică [...] și raporturi abstracte între două noțiuni care dispun de caractere comune [...]. Sistemul conceptual [...] presupune clasificarea conceptelor [...] poate fi numit și sistem abstract” [cit. după 279, p. 80]. Așadar, în funcție de definirea conceptelor (generică, partitivă, funcțională), lingvistul distinge: concepte generice supraordonate (hiperonime); concepte partitive superordonate (hiponime). Cercetătorul Pierre Lerat [*ibidem*, p. 82-85] ilustrează relația hiperonimie/ hiponimie cu exemple din terminologia industriei forestiere.

Hiperonimul formează raportul dintr-o noțiune generică și o noțiune pe care o cumulează. Astfel, hiperonimia (< gr. *hyper* „de asupra” + < gr. *onima* „nume”) este rezultatul cumulării logice de caracteristici, formând limita superioară, iar hiponimia (< gr. *hypo* „sub” + < gr. *onima* „nume”) este limita inferioară. Ambele exteriorizează structurile paradigmatică ce țin de un câmp semantic.

Referindu-se la hiponime, Angela Bidu-Vrăncianu menționa faptul că alături de implicația logico-semantică definitorie pentru hiponime este foarte importantă relația ierarhică de

subordonare, care implică „ierarhizarea conceptual-semantică și care, la rândul ei, presupune o abordare relațională a unităților de limbă în lexicul comun și în cel specializat (terminologie)” [14, p. 136].

Hiponimia are la bază raportul semantic diferențial între unitățile conceptuale omogene, care se includ într-o categorie denominativă: *soluție, pastilă, unguent, pulbere* → *medicamente*. *Medicament* este hiperonim în raport cu *soluție, pastilă, unguent, pulbere*; acestea formând relația de cohiponime. Spre deosebire de sinonime, comutarea hiponim/ hiperonim și hiperonim/ hiponim nu este recomandabilă: *gastrită* → *boală de stomac* – *Pacientul are gastrită.* → *Pacientul are o boală de stomac.* Transformarea inversă hiperonim → hiponim induce unele confuzii, deoarece *gastrita* este în relație de cohiponimie cu *ulcerul gastric, refluxul gastric, eroziunea stomacală* etc. Hiponimele au un sens mai precis, cu un semem mai bogat, iar hiperonimele au un sens mai vag și pot desemna un număr mai mare de obiecte. Cercetătorii în domeniu menționează fenomenul de cvasisinonimie sau „sinonime referențiale”, în situația în care sunt neutralizate diferențele la nivel de cohiponime [*ibidem*, p. 144].

În terminologia medicală, relațiile de hiperonimie/ hiponimie sunt omniprezente:

Știință → medicină, chimie, fizică, matematică etc.

Medicină → I. **anatomie** (→ sisteme de organe → organe → țesuturi → celule etc.), **clinică** (→ medic → boli → boli de inimă → miocardiodistrofie → tratament → *tratament noninvaziv* (→ medicamente → soluții → perfuzii, injecții etc.), *tratament invaziv* (→ intervenții chirurgicale → incizie/ excizie → suturare) etc.; **farmacie** (→ preparat medicamentos → antidiuretice, antiinflamatoare, somnifere, antibiotice, pastilă etc.; II. **Cardiologie** (→ cardiolog → boli de inimă → electrocardiogramă etc.), **gastrologie** (→ gastrolog → boli de stomac → gastroscopie etc.); **neurologie** (→ neurolog → boli neurologice → encefalogramă etc.).

5.6. Concluzii la capitolul 5

1. Fenomenele semantice ca sinonimia, omonimia, paronimia sunt considerate „stări patologice” ale terminologiei medicale, deoarece sunt generatoare de confuzii; or, terminologia medicală se cere a fi cât mai exactă, univocă.

2. În prezenta lucrare, s-au identificat situații de sinonimie prezente în terminologia medicală, definind sinonimia termenilor prin „diferența” (parțială) formală a unităților lexicale. Sinonimia terminologică se axează pe capacitatea diferitelor unități terminologice de a desemna aceeași noțiune specializată, de a o suplimenta, exprimând diverse valori în asociere cu alte unități terminologice.

3. Existența dubletelor greco-latine favorizează stabilirea unor relații semantice de sinonimie, antonimie, paronimie la nivel de elemente terminologice care, prin conjuncție, formează termenul medical.

4. În pofida faptului că „numele cu referent concret nu au antonime”, în terminologia medicală antonimia are o existență, fie și limitată. Sunt atestate, în special, situații de antonimie între termeni cu aceeași rădăcină.

5. Variabilitățile *inter-* și *intradisciplinare* generează cameleonismul semantic al unităților terminologice, prin mărirea gradului de flexibilitate semantică; desemantizarea (parțială sau totală) permite noi includeri semantice și este generatoare de asemenea fenomen semantic ca omonimia etc. Conform datelor prezente în literatura de specialitate, 2540 de cuvinte-omonime, atestate în *Marele Dicționar Oxford*, 2286 (89%) sunt formate în baza unui singur radical; 230 (9,1%) – în baza a două radicale; 24 (0,9%) – în baza mai multor radicale. Astfel, se arată predispoziția cuvintelor formate dintru-un singur radical de a forma omonime. Drept model, s-a analizat stabilirea relației de omonimie între lexemului autonom *aer*, versus *aer(i)-/ aer(o)-*, element terminologic, productiv în terminologia medicală.

6. Hiponimia și hiperonimia în terminologia medicală exteriorizează fenomenul de interacțiune logică ierarhică a unităților conceptuale: **medicină** → I. **anatomie** (→ sisteme de organe → organe → țesuturi → celule etc.), **clinică** (→ medic → boli → boli de inimă → miocardiodistrofie → tratament → *tratament noninvaziv* (→ medicamente → soluții → perfuzii, injecții etc.), *tratament invaziv* (→ intervenții chirurgicale → incizie/ excizie → suturare) etc.; **farmacie** (→ preparat medicamentos → antidiuretice, antiinflamatoare, somnifere, antibiotice, pastilă etc.; II. **Cardiologie** (→ cardiolog → boli de inimă → electrocardiogramă etc.), **gastrologie** (→ gastrolog → boli de stomac → gastroscopie etc.); **neurologie** (→ neurolog → boli neurologice → encefalogramă etc.).

Așadar, sistemul terminologic este unul deschis, viabil. „Procesul de creație” și de „modelare” a lumii generează în terminologia medicală prezența fenomenelor semantice. „Creativitatea” terminologică în procesul de „dreapta potrivire a numelui” se axează pe „derivațiunea semantică” (B. P. Hasdeu). În capitolul 6, ne vom referi la (de)nomenația „lucrurilor” medicale, având drept reper fenomenul de metaforizare.

6. METAFORA ÎN TERMINOLOGIA MEDICALĂ

6.1. Metafora și neologia

Referitor la „creativitatea” terminologică, lingviștii menționează **neologia primară** (la nivel de limba-sursă, în care a fost conceput termenul) și **neologia secundară** (adaptarea termenului în limbile receptoare) [273, p. 85-148]. Neologia secundară implică și transpoziția strategiei de „recunoaștere” a neologiei primare, deoarece inovațiile conservă „rădăcinile” din limba/ domeniul-sursă.

Unii cercetători fac distincție între termenii *nominație* și *denominație* [290, p. 48]. Termenul *nominație* implică o analiză la nivel semantico-discursiv și creează emergența unei noi denominații, termenul *denominație* presupune complexul de fenomene ale actului denominativ; „condițiile” de creare a unui nou semn lingvistic într-o „nouă dimensiune cognitivă” (E. Wüster).

Numeroase studii invocă elementele de „decodare” a termenului în explicarea originii acestuia. G. Petit propune analiza *encodeur* (analiza codificată) în opoziție cu *decodeur* (analiza decodificată), argumentând prin faptul că „este iluzorie încercarea de a izola actul de nominație, subtil și discret”. M. Halliday menționează importanța modificărilor sintactice în „nominația, care permite abstractizarea și, respectiv, crearea unui vocabular al descoperirilor tehnico-științifice”. J. Ormrod, analizează construcțiile N + N (N + ...) (= elemente de constituție a termenului) specifice terminologie și se referă la „creativitate” în mecanismul de formare a termenilor-metaforă. În opinia lui J. Ormrod (2004) modificările la nivel sintactic sunt marcherii cristalizării cognitive și anunță *metafora gramaticală*.

În mecanismul de creare a neologismului (denominații noi), metafora (denominația indirectă) este omniprezentă. Studiile care au în vizor metafora terminologică, în ultimii ani, au devenit „la modă”. În multe studii, metaforizarea este explicată, făcându-se abstracție de teoria generală a terminologiei.

Rita Temmerman (2000), în reflectarea procesului de (de)nominație, propune analiza lingvistico-cognitivă. Această metodă de analiză permite a releva unitatea limbă – efort de cunoaștere – nominație la nivel de gândire; cercetătoarea supune criticii metoda analizei terminologice, care limitează rolul metaforei, plasând-o la nivel de „necesitate a denominației” [300, p. 163].

Stelian Dumistrăcel [46, p. 21-22] tratează metafora, „esența limbii și a umanității”, „în legătură cu sensurile derivate ale cuvintelor” și se referă la metafora „tocită” și la metafora „sensibilă”. Metafora „tocită” este formată „prin zilnica tocare” a imaginii. În consecință, „cele

mai frumoase, cele mai strălucite imagini au ajuns pentru noi simple sunete” (Lazăr Șăineanu). Etiologic, metaforele sunt axate pe „nevoia de *concizie*” și pe „suplinirea insuficiențelor” verbale, iar „esența intelectuală a metaforei este permanența funcționării ei ca procedeu al denominației în fazele cele mai avansate ale limbilor celor mai cultivate” [*ibidem*].

6.2. (De)Nominația metaforică și termenii medicali

Metafora este puntea dintre ceea ce știm și ceea ce vrem să știm. Warren K.Wake

În faimoasele *Dialoguri ale lui Platon* este prezentă esența „potrivirii numelor”: „...ar exista în chip firesc, pentru fiecare din realități, o dreaptă potrivire a numelui” [330, p. 251].

„Dreapta potrivire a numelui” în terminologia medicală se axează pe realități cotidiene antice, pe mitologie, pe folclor etc. Gândirea metaforică face parte din sistemul conceptual uman; este esențială modului în care ne înțelegem și înțelegem, comunicăm, învățăm, descoperim și inventăm. „Metafora este, mai întâi, un mod de gândire, apoi un mod de exprimare a cuvintelor” (Geary James) [57].

Esența metaforei rezidă în înțelegerea unei noțiuni prin intermediul termenilor care exteriorizează alte noțiuni. În lucrarea sa fundamentală *Încercare asupra semasiologiei limbii române* (1887), Lazăr Șăineanu se referă la creațiile metaforice, creații care sunt analizate și ca efecte ale generalizării (sau „limitării”) cuvintelor aparținând „primitiv” (= original) „limbii agricole”, „graiului ciobănesc”, celui „vânătoresc” și, respectiv, ale „scăderii sensului” prin scăpătarea desăvârșită a titlurilor și a rangurilor străine” [apud 46, p. 127].

Sistematicitatea limbii este condiția forte în transpoziția metaforică (*conduit metaphor*): la nivel de idee (esența „obiectului”); la nivel de expresii lingvistice (esența „recipientului”); la nivel de comunicare (actul de transmite). Vorbitorul își transpune ideea (esența „obiectului”) în cuvânt (esența „recipientului”) și astfel, în comunicare, realizează *conduit metaphor* – auditorul extrage ideea/ „obiectul” din cuvântul „recipient” [320, p. 284–310]. Lingvistul menționează faptul că cel puțin 70% din expresiile uzuale, folosite în limba engleză, sunt metafore.

În limitele sistematicității limbii, există posibilitatea de „a da un corp concret unei impresii greu de exprimat” (Gaston Bachelard). Cercetătorii în domeniu delimitează: **metafora conceptuală**, desemnând două funcții ale acesteia: **funcția cognitivă și funcția structurală**.

Analogia și asocierea între diverse categorii conceptuale stau la baza metaforelor cognitive. Nominațiile metaforice se ajustează la sistemul terminologic medical și concomitent „impun propriul sistem axat pe modele metaforice conceptuale” [170, p. 15], oferind termenilor capacitate funcțională. **Așadar, metafora este una dintre cele mai uzuale modalități de a**

modela realitatea, iar metaforizarea este un fenomen cognitiv, care implică mecanisme gnoseologice universale la nivel conceptual.

O altă clasificare include **metafora structurală** (metaforizare la nivel de structură) și **metafora orientativă** (metaforizarea la nivel de sistem, după modelul unui alt sistem). Descriind metafora orientativă, George Lakoff și Mark Jonson în *Metaphors We Live By* [202, p. 387 - 415], se axează pe opozițiile polare (în special, proiecția spațială): „sus” = „jos”; „interior” = „exterior”; „central” = „periferic”; „profund” = „superficial” în baza naturii fizice universale.

Exemple pentru polaritatea „jos” = „sus”: *nostalgie și pesimism* (= omul este înclinat spre pământ, merge mereu cu capul aplecat) ≠ *optimism* (= ținută corectă, mers țănoș); *stare de boală* (= dorința de a sta culcat, apatie) ≠ *stare de sănătate* (= inspirație, creație); *inconștiență* (= stare de comă) ≠ *conștientă* etc.

Menționăm caracterul relativ al metaforelor orientative: în caz de febră – temperatura corporală crește; aceasta indică polaritatea „jos” (= boală) și nu „sus” și *viceversa*. O expresie greșită, dar devenită uzuală în articolele de medicină este: *După tratament [...] boala s-a ameliorat*. Indicele *s-a ameliorat* arată polaritatea „sus”, care, *de facto*, în raport cu starea de sănătate, este polaritatea „jos” etc.

Explicarea fenomenelor de metaforizare în limba română o fac, în special, lingviștii Lazăr Șăineanu (1887) și Iorgu Iordan (1975) [157, p. 15-24; 301, p. 116-128]. Terminologia antropomorfică (aspect semantic) include [303, p. 277-284], cea mai veche și universală formă a metaforei, prezentă în limbajele specializate. Cercetătoarea Elena Toma propune o clasificare a metaforei antropomorfe, menționând o dublă direcție [301, p. 116-128]:

- a) nume de organe umane pentru obiecte, plante etc.;
- b) nume de obiecte, plante, animale, pentru denumiri de organe umane.

Elena Toma precizează: „Metafora antropomorfică poate fi numită și metaforă transpozitivă, deoarece înregistrează transfere metaforice, univoce sau biunivoce, în cadrul aceleiași regn sau regnuri diferite”. În definiția oferită de cercetătoare, metafora antropomorfică, este un aspect al metaforei terminologice: un procedeu lexical în proces de formare a terminologiei funcționale, care oferă expresivitate și valoare stilistică. Metafora terminologică este o „imagine funcțională” diferită de imaginea poetică propriu-zisă [*ibidem*]. Transpoziția semantică permite a stabili tipologia metaforelor terminologice: a) transfer animat → inanimat și *viceversa*; b) transfer interregn; c) transfer interdisciplinar.

Metafora nu este nimic altceva decât „capacitatea românilor de a crea, prin intermediul metaforei, o terminologie funcțională, prin intermediul resurselor lexicale proprii”, „o modalitate

de a transforma un termen popular în termen savant. Metafora ca modalitate de formare a unei terminologii științifice este revelatoarea limbajului specializat *in statu nascendi*” [ibidem].

Împrumuturile, „compozante lexicale savante”, prezente în terminologiile cultivate ale limbilor moderne ca metafore inițiale «effacées», sunt totalmente neutralizate, în care sugestia metaforică, preluată din limba de origine (greacă sau latină) este estompată. Împrumuturile lexicale (științifice), la nivel de diferite limbi, moderne, sunt supuse procesului de demetaforizare. Astfel, neologismele terminologice reflectă două procese cronologic distincte: a) metaforizarea realizată în momentul de formare a unei terminologii, prin traduceri din greacă sau latină (traduceri din limbile greacă și latină → termen științific → metafora); și b) demetaforizarea termenului științific în limbajele epocii moderne (metaforă greco-latină → termen științific). Este aproape imposibil de a distinge în limba română sensul primar și accepțiile metaforice ale termenilor medicali: < lat. *gutta*, ae, f „picătură” și rom. *gută* „boală provocată de depunerea sărurilor acidului uric în regiunea unor articulații, care se manifestă prin umflături ale articulațiilor, însoțite de dureri violente”; < lat. cf. gr. *limpha*, ae, f „apă limpede” și rom. *limfă*; < lat. *palliativus* < *pallium* „manta” și rom. *paliativ* „(medicament) care ameliorează o boală sau îi înlătură temporar simptomele, fără a-i suprima cauza” etc.

La nivel de terminologie internă, cercetătoare distinge: a) metafore populare (fondul lexical intern): *cămașă* „placentă”; *inimă rea* „diaree” etc.; b) metafore generate de traduceri și de calc livresc: *trâmbiță* - calc din latină *tuba*, ae, f „trompetă”; *ciocănaș* - calc din latină *pistillum*, i, n „pilon” etc.

În corelația de concordanță *metafora terminologiei interne* și *metafora terminologiei externe*, sunt desemnate două niveluri:

a) concordanță cazuală: rom. (*tuse*) *măgărească*, germ. *Eselshusten*, it. (*tose*) *asinina* etc.; rom. *cerul gurii* - sp. *cielo de la boca*, port. *ceu de boca* etc.;

b) concordanță noncazuală, rezultat al contactelor interlingvistice și interculturale: rom. *coadă*, germ. *Stiel*; rom. *coșul pieptului*, germ. *Brustkorb* etc.

Doina Butiurca, în studiul *Lingvistică și terminologie. Hermeneutica metaforei în limbajele specializate* [19, p. 81-83], vorbind despre caracteristica „motivată” a termenilor-metafore, se referă la:

a) motivarea internă, a termenului (de natură diacronică, în special, motivarea prin modelatori semantici; de natură sincronică, motivarea paronimică, omonimică etc.);

b) motivarea externă, axată pe relația între **obiect semnificat** și **formă semnificantă**.

Unul dintre tipurile de motivare externă este motivarea metasemică, care presupune estomparea sensului primar al cuvântului prin achiziționarea de sensuri derivate.

Vasile Bahnaru [10, p. 72] distinge „**metasemia implicativă de natură estetică**” (relația imagine poetică și ideea mesajului) și „**metasemia implicativă de natură denominativă**” (relația semn și realitate lingvistică).

În opinia lingvistului Eugen Coșeriu, metasemia este un tip de metaforă cognitivă („**expresie unitară**”) și/ sau estetică („**spontană și imediată a unei viziuni, a unei intuiții poetice**”), „o identificare momentană a unor obiecte diferite” [31], la nivelul semnificatului.

Exemple de motivare metasemică în terminologia medicală: *caput Medusae/ cap de meduză, inimă de bou, cord „în glazură”* etc.

Unii cercetători în domeniu [19, p. 83-86] fac diferența între „termenul metaforic” (denumește convențional o noțiune prin terminologizare, derivare lexicală etc.) și „conceptul metaforic” (denumește o noțiune prin analogie, prin transfer etc.), categoria metaforelor conceptuale incluzând:

- a) metaforele speculativ-teoretice, axate pe intuiția metaforică [295, p. 7-19];
- b) metaforele-titlu, care „desemnează printr-un construct metaforic sfera de competență științifică a unei discipline” [19, p. 83-86].

În categoria metaforelor terminologice, cercetătoare distinge:

a) metafore formate „prin interacțiune” [288], rezultat din fuziunea dintre două modele preconceptuale, care formează un concept nou. Aici se includ, în special, termenii-metaforă, formați prin joncțiunea elementelor savante: *leucocit(ă)* (< gr. *leukos* „alb” + < gr. *kytos* „celulă”) „element corpuscular al sângelui, cu funcție fagocitară de apărare a organismului”; *eritrocit* (< gr. *erythros* „roșu” + < gr. *kytos* „celulă”) „globulă roșie fără nucleu” etc.

b) metafore „călătoare”: *mărul lui Adam, tendonul lui Ahile* etc., construcții idiomatice universale.

În literatura de specialitate, la nivel ontologic sunt diferențiate categoriile:

a) **Metafora „esenței” și a substanței**. Cuprinde „lucrurile” omogene din uzul cotidian, care pot fi clasificate, diferențiate (calitativ și cantitativ), asociate etc.

b) **Metafora „spațiului limitat”**. Include evenimente, acțiuni, ocupații (activități), stări etc., care au loc într-un anumit spațiu, interpretat ca „recipient”.

Terminologia medicală abundă în termeni-metafore. Conform datelor prezentate de către specialiștii, în domeniul medical sunt atestați 3 500 de termeni medicali-metafore, dintre care 1000 sunt termeni utilizați în domeniile anatomie și clinică [223, p. 3].

Istoria și cultura își formează metafora proprie. În Grecia antică, prevala **metafora endocentrică**: cunoașterea de sine, raportată la microuniversul patriei. În cultura romană predomină **metafora exocentrică**, dictată de dorința de cunoaștere a noului prin cotropirea de

noi teritorii. Creștinismul a generat **metafora „religioasă”**, axată pe „esența” omului între fizic și suflet, sunt preluate subiecte biblice etc. În Evul mediu, ia naștere **metafora „scăriței”**, reflectare ierarhică a societății; mai târziu, **metafora poetică**, bazată pe ideea *Lumea este un teatru* (Shakespeare). Perioada renașcentistă creează **metafora „rațională”** (mecanică sau de laborator) ca posibilitate de cunoaștere a macrouniversului etc. [180, p. 75-88].

Cercetătorii delimitează trei etape în procesul de metaforizare a unei unități terminologice [204, p. 134-136].

Etapa I – selectarea cuvântului (limba comună/ termen dintr-un domeniu de activitate), în funcție de anumite criterii translingvistice:

a) Contextul empiric/ funcția comună a două obiecte eterogene: rolul lui *pylorus* (la greci, *pyloros*) era acela de a păzi intrarea în casa grecească/ romană – în context medical, *pilorul* „păzește”, controlează intrarea în intestin.

b) Identitatea/ coreferința: în Antichitate, *thorax*-ul desemna platoșa luptătorilor greci; în medicină, *toracele* definește „cavitatea situată în partea superioară a trunchiului”.

c) Trăsături distinctive: de la *agora* „piața supraaglomerată a grecilor” s-a format termenul *agorafob*. Piețele grecești se făceau în spațiu deschis, public. *Distincția semantică* a generat selectarea cuvântului uzual. În terminologia psihiatrică, *agorafobia* este „teamă irațională de spațiile deschise”) [144, p. 25-29].

Etapa a II-a – conceptualizarea. Cuvântul-sursă (de la care se transpoziționează semnificația) reprezintă „un model” de cunoaștere a noțiunii-receptoare.

Etapa a III-a – fixarea unității nominative (separarea semantică). Unitatea nominativă nouă deține o „valoare” nominativă independentă (o nouă definiție), obține statutul de termen și se integrează în sistemul funcțional terminologic.

Nu întotdeauna termenii-metaforă se înscriu în uzul terminologic. Descoperind *dioxidul de carbon*, olandezul Johannes van Helmont (1577-1644) îl numește *spiritus silvester* „spiritul pădurii”, pentru că este emanat în timpul arderii ghindelor de stejar. Numele zeului Mars (Marte), în medicina antică, denumea elementul chimic *Fe*; termenul *martialis* este sinonim cu *ferrugineus* etc.

În prezentul capitol, propunem o clasificare a metaforelor existente în **terminologia medicală internațională** [68; 329; 316, p. 364-368; 305, p. 781-782; 306; 309, p. 1101-1107; 315; 319, p. 581-587; 327, p. 14-37; 331, p. 1385-1387; 196; 203, p. 18-19; 223, p. 4-35; 19; 164; 82, p. 51-52; 279; 210, p. 150-156; 92, p. 10-17; 93, p. 30-37; 105, p. 83-84; 125; 156; 182, p. 9-12; 186; 194; 195], care se referă la **metafora „esenței” și a substanței, metafora „spațiului limitat”, dar și la metafora „spațiului nelimitat”**:

1. Metafora la nivel de microunivers (spațiul limitat, substanța).

2. Metafora la nivel de macrounivers (spațiul „nelimitat”, spirit).

Comuniunea om/ univers este axa credinței strămoșilor noștri geto-daci, exteriorizată în rugăciunea *Încântecul*:

Univers, apleacă-ți urechea la rugăciunea mea curată.

Pământ, deschide-te, ca masa apelor să se deschidă!

Flori, nu unduiți! Trestii, nu tremurați! Copaci, nu vă clătinați!

Totul și Unul! Să se deschidă cerurile, să se domolească și vântul

Fie ca darurile mele să vestească Totul și Unul!

„Panteismul, raportat la univers, nu este ușor de susținut. Rezistă numai prin metaforă. Numai așa s-ar putea vorbi de «divin»” (Arthur Schopenhauer, *Viața, amorul, moartea*).

În mitologia românească (balada *Miorița*, căci „un mit este o metaforă extinsă și transfigurată într-o formă narativă” (Art Berman, *Prefață la modernism*)), microcosmosul este „viața”, iar macrocosmosul este „moartea”, văzută ca împlinire a vieții omului în complexitatea sa: *corp, suflet, spirit, univers*. Honorius Augustodunensis (sec. al XII-lea), în tratatul religios *Elucidarium*, descrie substanța materializată umană, compusă din patru elemente: corpul fizic – pământ; sânge – apă; respirație – aer; căldură – foc; capul omului – sfera cerească; ochii – stele; șapte orificii ale capului – șapte armonii celeste; pieptul – aerul, zguduit de vânturi și de fulgere; abdomenul preia substanțele lichide așa precum marea preia râurile; picioarele susțin corpul aidoma pământului care susține cerul etc.

Se consideră că *elementele terminologice* sunt utilizate în terminologia medicală începând cu perioada renesanțistă (predominarea cultului antic). Andreas Vesalius, sistematizând terminologia medicală prin traducerea tratatelor de medicină din greacă, are tendința de a latiniza termenii; alți termeni rămân totuși în varianta originală (inclusiv, numele zeităților din mitologia greacă).

„Frumusețea unei metafore începe acolo unde sfârșește adevărul ei” (Jose Ortega y Gasset). Elementele terminologice, în denominația lor secundară, sunt elemente ale sistemului semiotic la care se referă și terminologia medicală internațională. Astfel „adevărul” primar al elementelor mitologice, odată cu avansarea în timp, se estompează într-atât încât acestea devin uzuale: *igienă, boli venerice, boli psihiatrice* etc.

6.2.1. Metaforizarea în terminologia anatomică

În terminologia anatomică predomină metaforele la nivel de microunivers; transpoziția presupune proprietățile fizice (formă, mărime, situare, stare, culoare etc.), funcțiile obiectului (tactil, cinetic etc.) din „spațiul limitat”, totuși elementele terminologice sunt omniprezente. În secolul al XIX-lea, vestitul anatomist J. Hyrtl în *Onomatologia anatomica* [68, p. 32] ironiza faptul că mitologia a „invadat” anatomia: *cornu Ammonis/ cornul lui Amon* (termen introdus de către G. Aranci (1530-1589); *mons sacer Veneris/ muntele sacru al Venerei* „mușchii care asigură funcționarea degetului mare”; *os Priapri/ osul lui Priap* etc.

I. Matricea metaforică, nivel de microunivers

1. Metafora ambianței (realitatea cotidiană)

a) **Casa și împrejurimile:** într-o casă romană [144, p. 29-30] se pătrundea prin *vestibulum* spre *atrium*. Cuvântul *vestibulum* desemna „spațiul închis dintre strada și ușa casei, intrarea”. În terminologia anatomică, sunt prezenți termenii *vestibul bucal*, *vestibul duodenal*, *vestibul osos* etc. Camerele *vestibulum* și *atrium* erau unite.

Termenul *atriumul* (inimii) derivă de la *atrium* „antecamera cu pereții afumați” (< lat. *ater* „negru”), deoarece focul ardea în mijlocul încăperii.

Termenul *thalamus*, utilizat de către Galenus pentru a desemna „camerele interne ale creierului”, în uzul antic era „dormitorul, camera din interiorul casei”.

În Grecia antică, „peretele despărțitor al camerelor” se numea *phragma* (variantea romanică *septum*). În terminologia medicală se atestă dubletul < lat. *sept* „perete care separă două cavități” – < gr. *diaphragma* „formațiune care separă toracele de abdomen”, termeni utilizați în terminologia anatomică. Grinda acoperisului se numea *trabes* „bârna mare” și *trabeculum* „bârna mică”; în terminologia medicală, sunt atestați termenii *trabecul*, *trabecular* „filamente fine anostomozate în formă de bandă sau fascicul”. Locurile de trecere în casa romană erau denumite *fauces*, arcada – *fornix*. Latinescul *porta, ae, f* „poartă de intrare” este prezent în termenul creat de către Galenus *vena porta/ vena portă*.

2. Artefactele:

a) **Obiectele și uneltele agricole:** *vomer*, *ēris*, *m* „fierul plugului” este utilizat intact cu semnificația de „os turtit care desparte fosele nazale”; *falx*, *falcis* „coasă, seceră, cosor” – în anatomie, „formațiuni facliforme în formă de coasă”. Termenul *pelvis* „parte a scheletului uman, situată la baza trunchiului, formată din oasele coxale și din osul sacru” derivă din grecescul *pelike* „cupă”; în varianta latinizată desemnează „bazin, rezervor”. Alte exemple: *ciocănel*, *scăriță*, *nicovală*, *sac lacrimal*, *vas sangvin* etc.

b) Formațiunile de luptă: termenul *falangă* „os mic care formează scheletul unui deget” s-a format în baza cuvântului *phalanx*, *angis*, *f* „trupă, mulțime” indica o „formațiune de luptă în rânduri strânse la greci, macedoneni, gali și germani”.

Grecesul *thorax*, *akos* „platoșa luptătorilor greci” a format termenul *torace* „cavitate a corpului cuprinsă între gât și abdomen”.

c) Vestimentația și podoabele: broșele, agrafele, podoabe ale femeilor în Grecia antică erau numite *fibula*, iar partea agățabilă – *pironeus*; ambii termeni sunt prezenți în terminologia anatomică.

d) Instrumentele muzicale: termenul *claviculă* din latinescul *clavicula*, *ae*, *f* este diminutivul cuvântului *clavis* „cheie muzicală”. *Salpinx* în latină însemna „trompetă”; în anatomie, termenul *trompa lui Eustache* desemnează segmentul care „unește urechea medie cu fosele nazale”, iar *trompa lui Falloppio* = *trompă uterină* - segmentul care „face legătura între ovar și uter”. Grecesul *tympanum*, *i*, *n* „instrument orchestral, tambur” stă la baza termenilor complecși: *membrana timpanului*, *osul timpanului* etc.

2. Metafora antropomorfică/ somatică

Termenul *homunculus* (< lat. *homunculus*, *i*, *m* „omuleț”), motor și senzitiv, presupune „proiecțiile în zona cortexului, cu formă de corp omenesc”. *Omulețul* are cap enorm, limba voluminoasă, mâini enorme. Acest mozaic cortical este determinat de frecvența stimulării motorii și senzitive; segmentele mai dezvoltate sunt cele mai solicitate.

Termenul este creat în Evul mediu de către alchimiștii, care încercau să dea naștere, prin magnetizarea spermatozoidului, unei ființe asemănătoare omului.

Alte exemple: *capul pancreasului*, *corpul limbii*, *corpul tibiei*, *lingula* etc.

3. Metafora zoomorfică: *aripa crestei de cocoș*, *creasta tuberculului*, *mușchi pterigoid*, *inimă de bou* etc.

4. Metafora botanică: termenul anatomic *amigdală* derivă din grecesul *amygdale* „o migdală”. Latinescul *glans*, *ndis*, *f* „ghindă, orice alt fruct care seamănă cu ghinda” este la originea termenului *glandă* (endocrină, sudoripară etc.). Metaforele se axează pe similitudine de formă.

Alte exemple: *cortex prefrontal*, *rădăcina nervului*, *ram dental*, *trunchiul jugular stâng* etc. Termenul *trunchi* desemnează cel mai voluminos segment anatomic al corpului uman. „Arborele vieții” al cerebelului (< lat. *arbor vitae cerebelli*) este un „desen rezultat din disecția sagitală a cerebelului, care poate fi asociat tuia, arbore veșnic verde”, făcând trimitere la pomul vieții și al destinului. Aceste transpoziții metaforice floră – om fac trimitere la conceptualizarea corpului uman ca parte integrală a biosistemului (comuniunea om/ natură).

Morsus diaboli seu fimbriae tubae uterinae este un termen anatomic învechit *mușcătura diavolului sau fibrele trompei uterine* care fac conexiunea cu ovarul.

5. Metafora geomorfică: latinescul *tuber, éris, n* „deal” și diminutivul său *tuberculum, i, n* „delușor” formează o serie de termeni anatomici: *tuberculul mare, tuberculul inferior* etc.

Alte exemple: *fosă* (< lat. *fossa, ae, f* „șanț, groapă”) „fosa nazală”; canal (< lat. *canalis, is, f* „cale”) „canal rahidian: *canal rahidian* v. *canal medular; canal urinar* etc.

6. Metafora axată pe similitudinea funcțiilor: se presupune că termenul *aortă* are la bază cuvântul grecesc *aierein* „a ridica”. Aristotel a folosit acest termen pentru a denumi artera care „ridică” inima.

Alte exemple: termenul *abdomen* derivă de la *abdēre* „a ascunde”; aici se ascund „în grăsime” viscerele. Cuvântul grecesc *mys* „șoarece” a format elementul terminologic *mio-* „mușchi”. Ce legătură are șoarecele cu mușchiul? Forma și mișcarea unui mușchi, în special, a bicepsului, se aseamănă cu forma și cu mișcarea unui șoarece. Asocierea este prezentă în mai multe limbi: slavonă: *мышь* „șoarece” și *мышца* „mușchi”; germană: *maus* „șoarece” și „mușchi”; arabă; *adal* „șoarece” și *adalah* „mușchi” etc.

II. Matricea metaforică, nivel de macrounivers

1. Metafora antropomorfică

În mitologia antică, *Iris* este zeița curcubeului, cu aripi de aur, considerată crainica (vestitoarea) zeilor. Culorile curcubeului sunt asociate cu membrana colorată a ochiului. În anatomie, *irisul* este „membrană circulară, colorată a ochiului, situată înaintea cristalinului, în mijlocul acesteia se găsește pupila”.

Bucata de membrană elastică la intrarea în vagin este numită după *Hymen*, zeul casătoriei.

Atlas, termenul denumește prima vertebră, care suportă greutatea craniului. Titanul *Atlas* a complotat împotriva lui Zeus, regele zeilor; ca pedeapsă, a fost condamnat să suporte greutatea cerului.

Termenul *tendonul lui Ahile* desemnează „tendonul care prinde mușchiul triceps de calcaneu”; indică punctul vulnerabil, „partea slabă” a eroului legendar *Ahile*.

2. Metafora zoomorfică

Termenul *hipocamp* „excreșcență de substanță cenușie, în planșeul ventriculelor laterali” își are originea în mitologia greacă: *hippocampus* „caluț-de-mare”, care trage trăsură lui Neptun, zeul mărilor și al oceanelor. Caluțul este reprezentat cu două picioare, coadă de delfin sau de pește.

3. Metafora botanică

Termenul *microfloră* are la bază numele zeiței Flora, zeița florilor și a grădinilor la romani și desemnează „totalitatea microorganismelor care trăiesc în mediul uman: mucoasa intestinală, mucoasa nazală etc.”

4. Metafora cromatoformă

Termenul *melanină* (< gr. *melas* „negru”) „pigment negru care se formează la suprafața pielii, mai ales sub influența razelor solare” s-a format de la numele *Melanie* „întuneric sau îmbrăcat în negru”. În mitologia greacă, *Melania* sau *Melanie* este numele dat *Demetrei*, zeița pământului (agriculturii, recoltei), care a îmbrăcat haine de doliu, atunci când fiica sa *Persefona* a fost răpită de *Hades* și dusă în Infern.

5. Metafora arhitectoformă

Acromion „os plat care formează centura scapulară” derivă din *Acropolis* din Atena (< gr. *akron* „vârf” + < gr. *omos* „umăr”), faimoasa clădire grecească antică.

Termenul anatomic *labirint* (*labirintul osos*, *membranos al urechii interne*) s-a format în baza grecescului *labyrinthis*. La înscăunarea sa, regele *Minos al Cretei* a promis că va aduce în fiecare an sacrificii lui *Poseidon*, dar nu și-a onorat promisiunea. Zeul mărilor și al oceanelor a trimis un taur alb, care a conceput cu soția lui *Minos* un fiu, *Minotaur*. Rușinată, soția lui *Minos* a ordonat lui *Daedalus* să construiască un labirint pentru fiul său, din care să nu mai iasă niciodată.

6. Metafora sacrală

Osul sacral (< gr. *osteon hieron*) se mai numește și *crucea-șalelor*, *osul crucii* „formează partea posterioară a centurii pelviene; este compus din cele 5 vertebre sacrale”.

Termenul *mărul lui Adam* (< lat. *pomum Adami seu proeminentia laryngea*) reprezintă o asociere de metafore: botanică și antropomorfică. În accepția biblică, Adam mușcând din mărul „ispitei”, acesta i-a rămas în gât; în anatomie, termenul desemnează „proeminența laringală”, „umflătura cartilajului tiroid al laringelui, vizibilă în partea anterior-mediană a gâtului”.

Lyra Davidis seu psalterium/ lira lui David este denumirea segmentului anatomic care indică comisura (< lat. *comissura*, *ae, f* „legătură, colțul gurii”) hipocampusului „fascicul de fibre nervoase, care unește două regiuni simetrice ale emisferelor cerebrale sau ale altor segmente din sistemul nervos”.

6.2.2. Metaforizarea în terminologia clinică

Bolile sunt limbaje metaforice și simbolice. Jacques Salome

I. Matricea metaforică, nivel de microunivers

1. Metafora ambianței

Termenul grecesc *typhos* „fum” era utilizat de către medicii greci pentru a denumi starea de febră, care inducea inconștiența „a vedea fum, a fi amețit”. Actualmente, termenul indică *status typhosus*.

Termenul *diabet* derivă din grecescul *diabetes* „sifon” (< gr. *diabainein* < *dia* „prin” + < gr. *bainein* „a trece”) „a trece prin”. Oamenii cu diabet „urinează apa care curge ca din sifon”. În medicina antică, *diabetul zaharat* se numea *diabetes mellitus* (< lat. „miere”), deoarece urina are miros „dulce” (= *hiperglicozurie*). *Diabetul nezaharat* se numea *diabetes insipidus* (< lat. „absența gustului și mirosului, negustos”).

Cuvântul *ascită* s-a format de la grecescul *askos* „sac”. În *Odiseea* lui Homer, Ulise vizitează insula *Aeolia*. Paznicul vânturilor, *Aeolus*, îi dăruiește o *pungă*, în care se aflau vânturile de vest. Grecii antici numeau *ascita* „boala sacului” de la „umflatură” abdominală.

Actualmente, termenul desemnează „acumulare de lichid în cavitatea peritoneală” sau, în popor, „pungă de apă”.

Termenul *malarie* (< lat. *mal* „rău” + < lat. *aria* „aer” = „aer rău”) este o „boală infecțioasă, provocată de agenții patogeni introduși în organism prin înțepătura țânțarului”. În Antichitate, miasma din jurul mlaștinilor era considerată cauză a febrei, de care sufereau cei care locuiau sau vizitau zonele mlăștinoase.

Termenul *nostalgie* are la bază cuvântul compus < gr. *nostos* „întoarcere acasă” + < gr. *algos* „durere, suferință”, creat în secolul al XVII-lea. Termenul desemna „dorul de casă” (= anxietatea) al mercenarilor elvețieni, care luptau departe de casă.

2. Metafora botanică: termenul clinic *urticarie* derivă de la latinescul *urtica*, *ae*, *f* „urzică” și desemnează „o boală alergică, manifestată prin erupția pe piele a unor bășicuțe însoțite de mâncărime”.

3. Metafora zoomorfică: medicul grec Hippocrate denumește una dintre cele mai severe boli – *cancerul*, din greacă *karkinos* „rac, crab”, observând că unele tumori cu vene „umflate” se aseamănă cu crabii. Cancerul este considerat o boală incurabilă (< lat. *curo*, *are* „a șterge, a curăța”). La nivel de boli, în terminologia clinică, sunt prezente și epitetele metaforice: *maladii maligne* (< lat. *malignus*, *malin* „rău”) și *maladii benigne* (< lat. *benignus*, *bonus* „bun”).

Elementul terminologic prefixoidal *arachno-* (< gr. *arachne* „păianjen”) formează termenii *arahnodactilie* „degetele lungi de la mâini și picioare” (ca la păianjen), o manifestare în sindromul Marfan, afecțiune ereditară a țesutului conjunctiv; *arahnofobie* „teamă patologică de păianjen” etc.

Elefantismul este o boală tropicală de care suferă aproximativ 120 de milioane de oameni; este provocată de un vierme parazit, afectând mai frecvent membrele inferioare, acestea având forma de „picior de elefant”.

4. Metafora geomorfică: termenul *tuberculoză* (< lat. *tuberculum* „delușor”) este utilizat inițial cu referințe la plămân. „Delușoarele” sunt pustule, semn al tuberculozei. În textele de terminologie medicală, induce și personificarea: *Radiografia arată prezența pustulelor* etc.

5. Metafora somatică

Termenul *isterie* provine din grecescul *hysteria* „uter”. Grecii antici credeau că femeile sunt emotive, sensibilitatea aceasta „provenind din uter”. Elementul terminologic prefixoidal *hister-* formează o serie de termeni clinici: *histerectomie* „extirpare a uterului”; *histeroptoză* „deplasare în jos a uterului” etc.

Grecescul *hypochondria* (< gr. *hypo* „jos” + < gr. *khondros* „cartilajul sternului”) a format termenul *ipohondrie* „teamă exagerată de a nu contracta o boală, idee fixă a cuiva care crede că suferă de o boală”. În Antichitate, se credea că viscerele din regiunea hipocondrului sunt generatoarele melancoliei; în 1660, termenul desemna „depresie sau melancolie inexplicabilă”; în 1839 – „boală de o etiologie neclară”.

6. Metafora cromatoformă

Termenul *rubeolă* provine din latinescul *rubellus* „roșiatic, de culoare roșie”. Rubeola este „o boală contagioasă, cauzată de o infecție virotică, caracterizată prin erupții pe piele de culoare roșie”.

Ciroza este „boala cronică a ficatului, caracterizată prin apariția unor granulații conjunctive dense în țesutul acestui organ, prin distrugerea celulelor hepatice”; denumirea bolii provine de la grecescul *kii hos* „oranj, portocaliu-închis”. Ficatul pacientului diagnosticat cu ciroză hepatică este de culoare întunecată.

7. Metafora axată pe similitudinea „stărilor”: termenul *abcès* s-a format de la latinescul *abcessus* „a pleca”, tumoarea „pleacă” din corpul uman sub formă de puroi; termenul *pacient* provine de la verbul latin *pati, patior* „a răbda, a suferi” etc. În textele vechi de medicină, alături de termenul *pacient* este atestat și cuvântul *suferindul*.

II. Matricea metaforică, nivel de macrounivers

1. Metafora antropomorfică

a) Origine mitologică

În mitologia greacă, *Lethe* (< gr. *lethe* „uitare”) este unul dintre cele cinci râuri ale lui Hades din lumea de jos, râul uitării. În terminologia clinică, este aplicat termenul *letargie* „stare

patologică caracterizată printr-un somn adânc, de lungă durată, însoțită de pierderea cunoștinței și a capacității de mișcare”.

Elementul terminologic ambipozițional [106, p. 83-84; 105, p. 365-368], *mnemo*;-*mnezia* (< gr. *mneme* „memorie”) provine de la numele titanei *Mnemosyne*, care descoperă puterea intelectului (= minții) și denumeste „lucrurile”, pentru a înlesni comunicarea între muritori. Pe lângă aceasta, oferă oamenilor puterea, capacitatea de a memora; omul lipsit de darul zeiței, uită cine este, ce este. În terminologia clinică, atestăm termenii: *amnezie* „pierderea memoriei”; *anamneză* (< gr. *ana* „prin” + < gr. *mneme* „memorie”) „prima etapă a diagnosticării, în care pacientul descrie antecedentele bolii”.

Termenul *panică*, devenit uzual, provine de la numele zeului pășunilor și al turmelor, cu picioare, coarne și cu urechi de capră. Se spune că la nașterea lui *Pan* moașa s-a speriat într-atât, încât a scos un strigăt turbat și a rupt-o la fugă. Iată de ce numele său este atribuit unei stări de frică irațională: *panică* „spaimă subită și violentă (fără temei), care cuprinde o persoană sau o colectivitate”.

Frumoasa nimfă *Syrinx* din mitologia greacă este transformată într-o trestie, atunci când *Pan* încearcă s-o răpească. Din trestie, *Pan* a creat naiul, un instrument muzical, ca să-i demonstreze că și după această metamorfoză tot lui îi aparține. Termenul *seringă* (< gr. *syrinx* „tub”) desemnează un „tub folosit pentru injectarea preparatelor medicamentoase”. Elementul terminologic *siring(o)*- formează termenul *siringomielie* (< gr. *syrinx* „canal, tub, fistulă”+ < gr. *mielos* „măduvă”) „boală a sistemului nervos care se manifestă prin distrugerea substanței cenușii din măduva spinării, cu pierderea sensibilității”.

Boala congenitală *ciclopia* (< gr. *kyklos* „cerc” + < gr. *ops* „ochi” = „ochi-inel”) este o „malformație a feței caracterizată prin fuziunea pe linia mediană a celor două orbite și ca urmare, existența unei singure orbite”. Globul ocular poate fi absent, alteori este rudimentar sau aparent normal, sau duplicat. Nasul poate lipsi (*arinie*) sau este substituit de un apendice tubular (*proboscis*), situat în partea superioară a orbitei. Conform mitologiei grecești, *Mama Pamânt* (*Geea*) a dat întâi naștere unei rase semiumane – *ciclopii*, giganți cu un singur ochi, situat deasupra nasului.

Afrodita (*Venera*) este zeita frumuseții; de la numele său grecesc provine termenul *afrodiziac*, de la cel latin – denumirea generică a bolilor venerice.

Somnos sau *Somnus* este zeul roman al somnului. Cuvântul latin formează o serie de termeni: *insomnie*, *somnifer* etc. Echivalentul grecesc este *Hypnos*. Potrivit *Teologiei* lui Hesiod, acesta sălășluia în lumea subpământeană fără „ca ochii săi să fie ațintiți spre soare, iar în orele de întuneric pătrundea tiptil în lume și aducea oamenilor dulcea odihnă”. În terminologiile

clinică și farmaceutică, sunt atestați termenii: *hipnoterapie* (< gr. *hypnos* „somm”+ < gr. *therapeia* „tratament”) „metodă de tratament prin hipnoză”; *hipnotic* „care provoacă un somn artificial; hipnotizant”; *hipocondrie* „eventuale consecințe în starea pacientului după hipnoză” etc.

Conform mitologiei antice, copiii lui *Hypnos* sunt: *Morpheus* (imita trăsăturile și vorbirea omului în somn); *Phobetor* (reda lumea vie în somn (păsări, animale); *Phantasus* (reda lumea moartă în somn).

Phobetor, demon cu aripile negre, apărea în vise și le transforma în coșmaruri. În medicină, termenul *fobie* este o „stare patologică de neliniște și de frică obsedantă, lipsită de o cauză obiectivă sau precisă, repulsie, antipatie pentru ceva”, iar elementul terminologic sufixoidal *-fobie*; *-fob* este unul dintre cele mai solicitate: *claustrofobie* „teamă patologică de spații închise”; *xenofobie* „aversiune exagerată față de tot ce este străin”; *arahnofobie* „teamă patologică față de păianjeni”; *androfobie* „aversiune față de bărbați” etc.

În mitologia romană, *Mania* (*Manea*), zeița morții, conducea lumea de jos împreună cu *Mantus*, fiind întru chiparea lumii spiritelor, iar în mitologia greacă – personificarea nebuniei și a demenței. Termenul și elementul terminologic *manie* denumește o „boală mentală manifestată prin euforie, stare de excitație psihomotorie, logoree, halucinații, incoerență a gândirii etc.”: în psihiatrie, *clinomanie* (< gr. *kline* „pat” + < *mania* „nebunie”) „preferință obsesivă, pentru poziția culcat, pentru pat”; *cleptomanie* (< gr. *kleptes* „hoț” + *mania* „nebunie”) „tendință patologică pentru furt fără urmărirea unui profit”; *teomanie* (< gr. *theos* „zeu” + < gr. *mania* „nebunie”) „monomanie religioasă contemplativă; delir teologic” etc.

Psyche (< gr. „suflet”) este fiica unui rege necunoscut, frumoasă ca o operă de artă aida *Afroditei*, zeița frumuseții. Eros s-a îndrăgostit de ea și o vizita în fiecare noapte la castel, fără a-și arăta chipul (mitul erotic *Zburătorul* din mitologia română). Este pedepsită de *Afrodita*, pentru faptul că oamenii o elogiau pentru frumusețea ei. Rugat de *Eros*, *Zeus* o salvează dăruindu-i nemurire. *Psyche* simbolizează sufletul salvat prin dragoste, deoarece „dragostea nu poate exista decât în suflet și sufletul nu se poate ridica la ceruri decât prin dragoste”. În terminologia clinică, elementul terminologic ambipozițional *psih(o)-/ -psihie* formează o serie de termeni: *psihiatrie* „disciplină medicală care se ocupă de studiul bolilor psihice”; *psihanaliză* etc.

Echo este nimfa care mereu a dorit să aibă ultimul cuvânt. Este pedepsită prin faptul că nu mai putea să vorbească, ci doar să răspundă prin repetarea ultimelor cuvinte ale unei persoane. În terminologia clinică: *ecolalie* „repetarea aproape automată de cuvinte sau de fraze auzite”; *ecopraxie* „imitarea involuntară a mișcărilor altuia”, dar și *ecografie* „metodă de diagnosticare prin ultrasunete”.

Termenul *hermafrodit* „om anormal, posedând caractere specifice ambelor sexe; fătălău” s-a format în baza cuvântului grecesc *Hermaphroditus*, băiat, al cărui nume este compus din asocierea numelor părinților săi: *Hermes*, zeul comerțului, și *Afrodita*, zeița frumuseții. *Hermaphroditus* a respins dragostea nimfei lacului *Salmacis*. Intrând în apă, *Salmacis* a rugat zeii să nu-i despartă niciodată. Zeii le-au unit corpurile într-un întreg, ființă care nu putea fi numită nici bărbat, nici femeie.

În perioada renașcentistă, sirenele, ființe mitologice, fiare odioase cu cap de femeie și cu trunchi de pasăre care, prin cântecul lor, adormeau și ucideau victima, își schimbă imaginea; sunt ființe fabuloase cu cap de femeie și cu trup de pește. În medicină, elementul terminologic *siren(o)*- formează termenul *sirenomelia*, boală ereditară care constă în „fuziunea congenitală a extremităților”.

Termenul *omfalocelul* desemnează „hernia ombilicală”. *Omphale* (< gr. *omphalos* „ombilic”), regina Lidiei, este soția lui Herakles, care a numit *omphale* „acest mult adorat segment al corpului”.

Termenul sintagmatic *capul Meduzei*, introdus în medicină de către medicul Severin (1643), desemnează o maladie, manifestată prin „vene dilatate pe abdomen, generate de obstrucția circulației sangvine” și este o metaforizare asociată (somatică + antropomorfică). *Medusa*, una dintre cele trei gorgone (*Medusa*, *Sthenno*, *Eurzale*), a devenit muritoare pentru păcatul săvârșit în templul zeiței *Athena*. Aceasta o pedepsește, transformându-i părul în șerpi, iar „privirea-i drăgălașă – într-o privire înspăimântătoare”.

b) Origine biblică

Termenul *heruvism* este introdus de către V. Jons (1938) și denumește o boală genetică ereditară – „osteoplazia fibroasă a mandibulei”. Persoanele afectate de această boală au fața rotundă asemenea heruvimilor „făpturi cerești înaripate”.

Complexul Cain, termenul este utilizat în psihiatrie – „sindrom nevrotic, rezultat în urma atitudinii diferențiate a părinților față de copiii lor” etc.

2. Metafora cromatoformă

Termenii *hematologie* „ramură a medicinei care se ocupă cu studiul morfologiei, fiziologiei și al patologiei sângelui”; *hemopatie* „denumire generică a bolilor de sânge”; *hemostază* „suprimare a unei hemoragii prin intervenții chirurgicale”; „reacție de apărare a organismului, prin care se asigură oprirea spontană a hemoragiilor” sunt formați în baza elementului terminologic *hema-*, *hemat(o)-*, care are la origine denumirea veche a munților Balcani, *Haemus* (*Hemus*), de la grecescul *haema* „sânge”, adică „munții însângerați”. Numele lor vine de la „culoarea roșie a pietrelor în răsăritul și în apusul zilei”. În legende antice, se

spune că această culoare se datorează sângelui vărsat de monstruosul, gigantul Tifon, fiul zeiței Geea, zeița pământului, atât de mare, încât ajungea cu capul până la stelele din cer.

Conform mitologiei grecești, *Pygmalion* a comandat statuia femeii perfecte. Statuia a fost atât de reușită, încât *Pygmalion* s-a îndrăgostit de ea și a numit-o *Galateea* (< gr. „alb ca laptele”), dată fiind culoarea albă a marmurii din care a fost făcută sculptura. Afroditei i s-a făcut milă de *Pygmalion*, văzându-i suferința dragostei neîmpărtășite, și a înviat statuia. Termenul *galactocel* (< gr. *gala* „lapte” + < gr. *cel* „pungă, buzunar”) desemnează „tumoarea cu conținut lactescent, formată într-o mamelă”.

3. Metafora botanică

Termenul *narcisism* „admirație și dragoste exagerată față de propria persoană fizică”, stare patologică, provine de la *Narcis*, un tânăr extrem de mândru de frumusețea sa, dar indiferent față de emoțiile nimfelor care au avut nenorocirea să se îndrăgostească de el. O zeiță l-a blestemat să simtă *ce este iubirea* neîmpărtășită. Ulterior, el s-a îndrăgostit de propria sa imagine în apă. De fiecare dată când încerca s-o îmbrățișeze, imaginea dispărea. *Narcis*, disperat, se transformă în floare, narcisă.

6.2.3. Metaforizarea în terminologia farmaceutică

Potrivit unei legende, Alcuin (732-804) l-a întrebat pe ucenicul său, Carol cel Mare: „Ce este planta?” Acesta i-a răspuns: „Prieten al medicilor și lauda bucătarilor!”

O veche sentință latină glăsuiește:

- I. *Cine cunoaște puterea plantelor și rădăcinilor este om.*
- II. *Cine cunoaște puterea focului și a apei este domn.*
- III. *Cine cunoaște puterea rugăciunii este profet.*
- IV. *Cine cunoaște puterea mercurului este zeu.*

Sunt trepte de cunoaștere a *ars medica*.

Plantele medicinale, cel mai străvechi remediu oferit de natură, constituie prima treaptă. Omul primitiv, empiric, în baza observațiilor pe animale, a învățat să se tămăduiască.

A doua treaptă face referință la descoperirea „puterii focului și a apei”; apar primele infuzii, decocturi etc. Actualmente, în farmaceutică, sunt preparate pe larg și folosite extractele din plante medicinale etc.

A treia treaptă este „puterea cuvântului”, echivalată cu forța magică pe care o deține cuvântul medicului, dar și *Rugăciunea universală*.

A patra treaptă e „puterea mercurului”. Cum a îndrăznit omul să se asemene zeului? Explicația o găsim în tratatele alchimice: *Mercurius sive Argentum vivum* – alchimiștii

considerau că preparatul *Mercurius* (de la numele zeului *Mercurius*) este la baza „elixirului vieții”; o dată descoperind „formula” „tinereții fără bătrânețe” și a „vieții fără de moarte”, omul poate fi echivalat cu zeul.

I. Matricea metaforică, nivel de microunivers

1. Metafora ambianței

Arum maculatum este o plantă care simbolizează masculinitatea și feminitatea sufletului, numită „mariaj alchimic”. Frunzele și floarea amintesc formele „castronului și ale lamei”. Medicii antici o numeau *balaur mic*, dat fiind trunchiul plantei în formă de șarpe. Dioscoride considera că forma plantei indică efectul curativ al acesteia – antidot în mușcătura de șarpe.

Planta medicinală *Cyclamen europaeum* își datorează numele rădăcinilor sale, asemănătoare unui bulb „în formă de cerc”. Dioscoride menționa efectul afrodisiac al plantei, descoperit empiric; căprioarele și mistreții dezgropau și consumau rădăcinile acestei plante. Cultivatorii acestei plante sunt numiți *ciclamini* „destinat bărbaților”.

De la latinescul *salvia* „sănătos” derivă *salvia*, planta cunoscută din Antichitate ca cea „care dă sănătate”; extractul de plantă se punea în pastă de dinți, în unsoarele antiartrită etc.

2. Metafora antropologică

Termenul *valeriană* (= odolean) este atestat începând cu secolul al X-lea. Se presupune că ar fi provenit de la verbul latin *valeo*, *ēre* „a fi sănătos”. Unii lingviști susțin că are la bază numele medicului *Plinius Valerianus*, considerat „un om foarte sănătos” [92, p. 33].

În 1753, botanistul Carl von Linné introduce termenul *nicotină*, de la numele lui Jean Nicot, care, în 1560, aduce la Paris primele semințe de tutun.

3. Metafora axată pe similitudinea „stărilor”: denumirea plantei medicinale *urzică* s-a format de la verbul latin *uro*, *urere* „a frige, a arde”. Planta „arde” și „frige” la atingere.

Termenul *sabur* (= *aloe*) este de origine arabă *sabr* „răbdare”. Saburul, o plantă rezistentă nepretențioasă, este considerat simbol al răbdării.

II. Matricea metaforică, nivel de macrounivers

1. Metafora ambianței

...*Vivat Academia* din imnul *Gaudeamus igitur* (*Să ne bucurăm*) face trimitere la mitologia greacă. *Academus* este proprietarul plantațiilor de măslin, numite, după moartea lui, *Academia*.

În terminologia internațională, termenul slavon *pelin* are echivalentul de *Artemisia vulgaris* (< gr. *artemisia* „sănătos”), plantă numită în cinstea zeiței *Artemis*, zeița pădurilor, virginității,

fertilității. Zeița este reprezentată ținând în mâini *arcul* și *săgeata*; anume de așa formă sunt frunzele pelinului.

Termenul *Erythraea centaurum* are la bază mitul antic. Centaurul *Chiron* și-a vindecat cu această plantă rana, provocată de săgețile otrăvite ale lui *Hercules*.

Panax Heraklios este denumirea plantei *panaceu* (< gr. *panacha* „panaceu”). Se presupune că are la origine numele zeiței vindecării *Panacheia*, care avea o tinctură „atottămăduitoare”. În medicină, termenul *panaceu* (< gr. *panakeia* < *pas* „tot” + < gr. *akos* „medicament”) este „medicamentul despre care se credea odinioară că vindecă orice boală”: ulcere, tuse, dureri de diverse etiologii, mușcăături, contracții etc. Planta se mai numește și *Galbānum*, deoarece are florile galbene.

Panacheia este una dintre fiicele lui *Asklepios*, semizeu, primul care a practicat arta medicală pe pământ, fiind ucenicul centaurului *Chiron*. Alte fiice ale lui *Asklepios*, care indică anumite etape, principii ale *ars medica* sunt: *Iaso* – zeița recuperării; *Aceso* – zeița restabilirii; *Meditrina* – zeița longevității și *Aglaia* – zeița frumuseții naturale.

2. Metafora antropomorfică

a) Denumiri de preparate medicamentoase

Termenul *atropină* „alcaloid extras din mătrăgună, măselariță, laur etc., folosit împotriva spasmelor și ca dilatant al pupilei etc.” s-a format de la *Athropos* cea „neînduplecată”, o femeie cu o foarfecă în mână, care stabilea modul în care omul va muri. Echivalentul în mitologia romană este *Morta*.

În mitologia greacă, *Morpheus* (din greacă „acela care preface, formează”, de la *morphe* „forma”) este zeul viselor [ibidem, p. 35-36], fiul lui *Hypnos*. *Morpheus* avea capacitate de a se metamorfoza luând înfățișarea altor oameni și de a apărea în vise. El dormea „pe un pat de abanos într-o peșteră întunecată, înconjurată cu maci”. Drogul *morfină* „substanță alcaloidă extrasă din opiu, întrebuințată drept calmant, narcotic sau stupefiant; morfiu” creează condiția visului.

b) Denumiri de plante medicinale

Potrivit legendei, *macul* (*Papaver somniferum*), floarea somnului și a uitării, este creat de către *Morpheus* [ibidem]. La grecii antici, zeii *Hypnos*, *Demetra* etc. sunt reprezentați având în mâini spicul și căciulia de mac, simbol al belșugului. O altă etimologie face trimitere la orașul *Mekone*, numit și „orașul macului”. În industria farmaceutică, *macul* este sursă de extragere a morfinei. Grecesul *mekon* este etimologizat din sanscritul *mah* „mare” sau din *megmi* „a dormi” [ibidem].

Cuvântul *mentă* „plantă erbacee perenă, cu frunze pețiolate, acoperite cu peri, cu flori mici, trandafirii, și cu miros plăcut, folosită în scopuri medicinale și în calitate de condiment” este de origine greacă; de la *Minthe* (< gr. „plantă bună”), nimfă, transformată de către zei în plantă. În Roma antică se considera că mirosul de mentă mărește randamentul intelectual; în timpul lecțiilor, tinerilor „învățăcei” li se recomanda să poarte pe cap o coroana din frunze de mentă.

Ruscuța este o „plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu flori de culoare roșie (*Adonis flammea*)”; *ruscuța-de-primăvară* este o „plantă otrăvitoare caracteristică vegetației de stepă (*Adonis vernalis*)”; *ruscuța-de-toamnă* este o „plantă anuală cu flori de culoare purpuriu-închis (*Adonis autumnalis*).

Termenul *adonis* este de origine feniciană și avea, inițial, sensul de „domn, stăpân”. La vânătoare, *Adonis* este rănit mortal de un mistreț. La dorința unei zeițe îndrăgostite, din sângele lui *Adonis* au răsărit flori roșii – *adonis vernalis*, numite și „floarea cucului”. În memoria lui *Adonis*, zeița hotărî să se facă serbări, numite *adonii*: *Adonis vernalis* „vreme călduroasă, belșug de recoltă” și *Adonis autumnalis* „sfârșitul verii, frunzele sunt purtate de vânturile toamnei” sau „floarea vântului”. *Adonis* este simbolul perpetuării naturii (moarte/ înviere). În farmaceutică, din planta *adonis* se prepară remedii pentru bolile de inimă.

b) Denumiri de ingrediente

Termenul *venin* provine de la latinescul *venenum*, *i, n*, format de la *venus* „dragoste, iubire” (*Venus*, zeița iubirii). Inițial, cuvântul *venin* avea sensul de „băutură fermecătoare, de dragoste, iubire”, iar mai târziu a căpătat sensul de „otravă, substanță toxică”. În terminologia farmaceutică, *veninul* este „substanță toxică secretată de glandele unor animale (șerpi, insecte sau arahnide) și de unele plante ca mijloc de atac sau de apărare, ori preparată de către om (din plante otrăvitoare)”.

3. Metafora sacrală

Se spune că *busuiocul* a fost utilizat inițial în prepararea parfumului regal; de aici și cuvintele latinești *basileus*, *i, m* „rege” și *basilicum*, *i, n* „regal”. Potrivit altui mit, busuiocul vindeca rănille provocate de un monstru (jumătate șopârlă, jumătate dragon). Această legendă face trimitere la o altă etimologie – latinescul *basilicus*, *i, m* „dragon”. În Antichitate, busuiocul se considera un antidot perfect împotriva veninului. Denumirile populare sunt *șopârliță*, *tămâios* etc.

Dafna este numele frumoasei fiice a zeului râurilor *Peneu* [92, p. 38], care, conform legendei, urmărită de *Appolo*, se aruncă în apă fiind acoperită cu crengi, cu ramuri, iar din frumusețile ei au rămas *frunze verzi de laur* (*dafin*). Pentru poeți, *Dafna* semnifica „palida

lumină a aurorei, care se pierde în lumina dimineții”. În Antichitate, *laurul*, arborele veșnic verde (< *laus* „onoare, laudă”), era simbolul slavei, al biruinței, al măririi.

Termenul *Mur-druidhcann* este denumirea internațională a *brusturelui* (în popor, *urechea boului*) care, în interpretarea galică, înseamnă „întristarea druizilor” sau „difuzor al tristeții”, fiind folosit de către druzi ca antidepresiv, remediu de dispersare a energiei negative.

Din Antichitate, *tătăneasa*, cunoscută sub numele de *Knitback*, este folosită în fortificarea articulațiilor. R. Macbel denumește această plantă, dat fiind efectul său curativ – *knitbone* „conector de oase”.

Mușețelul (= *Matricaria recutita*, *Anthemis română*, *Chamaemelum romānum* etc.), denumit și *romaniță*, este utilizat în arta vindecării din Antichitate. Se presupune că este un diminutiv al cuvântului *mușat* din dialectul macedoromân „frumos”, în latină *formōsus*. Sinonimul *romaniță* are la bază adjectivul *rōmāna*, *us*, *um*. Unii cercetători fac trimitere la egipteni, care au dedicat această floare *Zeului Ra*, zeul soarelui. De aici se presupune că vine denumirea de *romaniță*, floarea fiind considerată un dar divin – are forma soarelui și tratează chiar și prin aromă.

6.2.4. Metaforizarea în terminologia medicinei preventive

I. Matricea metaforică, nivel de microunivers

1. Metafora ambianței

Termenul *carantină* „izolare preventivă a unei persoane sau a unei colectivități, care a fost în contact cu un bolnav contagios sau care vine dintr-o regiune unde există o epidemie” atestă mai multe etimologii: a) etimologie ebraică – *quadragesima* „patruzeci” semnifica deșertul, în care Christos a ținut post timp de patruzeci de zile. Cuvântul *carantină* desemna și „perioada de patruzeci de zile, în care văduva avea dreptul de a mai sta în casa soțului, după decesul acestuia”; b) etimologie italiană (sec. al XVII-lea) – *quarantine giorni* „intervalul de patruzeci de zile”; c) etimologie franceză – *quarantaine* (*quarante* „patruzeci” + *-aine* „aproape”). Corăbiile (și echipajul acestora), suspectate a fi purtătoare de ciumă (pesta) sau de o altă boală contagioasă, erau obligate să rămână în port timp de patruzeci de zile. O astfel de lege a fost introdusă pentru prima dată în Ragusa, în 1377.

Procedura de imunizare se numește *vaccinare*. Termenul este introdus de către terapeutul englez Edward Jenner (1803). Medicul le injecta o soluție, care conținea „virusul vacilor”, oamenilor, pentru a-i imuniza împotriva *varirolei* (*variola vaccinae* < lat. *vaccines* „de la vaci”; *vacca*, *ae, f* „vacă”).

II. Matricea metaforică, nivel de macrounivers

1. Metafora antropoformă

Hygeia, zeița sănătății, curățeniei, era asociată cu prevenirea bolii și cu menținerea sănătății. De aici termenul *igienă* „ramură a medicinei care elaborează normele de apărare a sănătății oamenilor și formele de aplicare a acestor norme pe baza studierii interdependenței și interacțiunii dintre om și mediul înconjurător, a condițiilor de trai, precum și a relațiilor sociale și de producție”.

6.3. Concluzii la capitolul 6

1. În mecanismul de constituire a terminologiei medicale (a da nume „lucrurilor” medicale), metafora este una dintre cele mai uzuale modalități de a modela realitatea, iar metaforizarea este un fenomen cognitiv, care implică mecanisme gnoseologice universale la nivel conceptual. În literatura de specialitate sunt atestați 3 500 de termeni medicali-metafore, dintre care 1 000 sunt termeni anatomici și clinici.

2. Esența metaforei rezidă în înțelegerea unei noțiuni prin intermediul termenilor care exteriorizează alte noțiuni. „Dreapta potrivire a numelui” în terminologia medicală se axează pe realități cotidiene antice, mitologie, folclor etc. Sistemăritateea limbii este condiția forte în transpoziția metaforică. Analogia și asocierea între diverse categorii conceptuale stau la baza metaforelor cognitive. (De)nominațiile metaforice se ajustează sistemului terminologic medical și concomitent „impun propriul sistem, axat pe modele metaforice conceptuale”, oferind termenilor capacitate funcțională.

3. S-a propus o clasificare distinctă a metaforei medicale, axată pe metafora „esenței” și a substanței, metafora „spațiului limitat”, metafora „spațiului nelimitat”, delimitând: a) metafora la nivel de microunivers (spațiul limitat, substanța); b) metafora la nivel de macrounivers (spațiul „nelimitat”, spirit). În funcție de aceste clasificări, au fost analizați 112 termeni-metafore, dintre care: 48 de termeni anatomici; 41 de termeni clinici; 20 de termeni farmaceutici; 3 termeni utilizați în terminologia medicinei preventive.

7. TERMINOLOGIA MEDICALĂ *IN VIVO*

În capitolele anterioare, s-au pus în discuție probleme care vizează formarea, stabilirea terminologiei medicale în limba română *in vitro*. Capitolul 7 tratează aspecte aplicative ale terminologiei medicale, care relevă modalitățile de funcționare *in vivo* (procesul de predare/învățare a terminologiei medicale, eventuale greșeli în utilizarea termenilor medicali în articolele de medicină, în opiniile mediciniștilor, pentru care cunoașterea terminologiei medicale este esențială în formarea lor profesională). **Limba latină își exercită funcția terminologică prin:**

a) limbă de comunicare în medicină (termeni latini – în articolul *Conformații spațiale ale bursei omentale* [155, p. 112-119], 15 termeni anatomici au o prezență în limba latină: „Cavitatea în cauză, în *decubitus dorsalis*, prezintă un spațiu extrem de larg, în care lichidul patologic se acumulează, ușor, sub stomac și, parțial, în *recessus lienalis*, însă practic nu nimereste în *recessus superior*”, **formule savante în pedagogia medicală, prescripții medicale în limba latină etc.); b) limbă-sursă de extragere, creare de noi termeni, la nivel internațional.**

7.1. Limba latină – limbă de comunicare medicală

Lingvistul Roman Jakobson [73, p. 87-97] relevând „funcțiunile limbajului”, menționa importanța „factorilor constitutivi în orice act de vorbire”: expeditor → mesaj → destinator. „Pentru ca mesajul să-și îndeplinească funcțiunea, el are nevoie de un *context* la care se referă (sau, într-o nomenclatură mai echivocă, de un «referent»), pe care «destinatarul» să-l poată pricepe și care să fie sau verbal sau capabil de a fi verbalizat; de un cod întru totul, sau cel puțin parțial, comun atât «expeditorului», cât și „destinatarului” (sau, cu alte cuvinte, comun celui care codează și celui care decodează); în final, are nevoie de contact, conductă materială sau legătură psihologică dintre cei doi, care le dă posibilitatea să stabilească și să mențină comunicarea. Dată fiind multitudinea „funcțiunilor limbajului” (referențială/ denotativă, poetică, emotivă/ expresivă, conotativă, fatică, metalingvistică), „fiecare dintre acești șase factori determină o altă funcțiune a limbajului. Deși distingem șase aspecte esențiale ale vorbirii, ar fi greu să găsim vreun mesaj verbal care să îndeplinească numai o singură funcțiune. Diversitatea nu rezidă în monopolul uneia dintre aceste multiple funcțiuni, ci în ordinea ierarhică diferită a funcțiunilor. Structura verbală a unui mesaj depinde în primul rând de funcțiunea predominantă”.

Limba latină, limbă de comunicare prin excelență în medicină, se ajustează cerințelor verbale, îndeplinește „funcțiunile limbajului” medical în actul de comunicare medicală.

Formulele savante, „un spațiu” concis, în care spiritul și inteligența conviețuiesc [19, p. 25], **sunt o formă de pedagogie medicală**, care mențin legătura cu receptorul (funcțiunea fatică). Laconice, didactice – aceste enunțuri erudite sunt markeri ai culturii medicale universale.

7.1.1. Formulele savante în terminologia medicală

Dacă vrem să înțelegem lumea de astăzi, trebuie să înțelegem lumea antică, ale cărei valori autentice sunt și constante ale spiritualității umane. Horia C. Matei

Aforismele latine sunt „corpuri savante” care, o dată în plus, ilustrează perpetuarea limbii latine ca *limbă a științelor*. Medicina este domeniul prin excelență, în care limba latină și-a demonstrat statutul de „Latina gintă e regină/ Între-ale lumii ginte mari...” (Vasile Alecsandri).

Din 312 formule latine atestate în limbajul medical, 103 formează corpusul terminologic (ANEXA 3).

Marele Hippocrate menționa trei „elemente” indispensabile medicinei: **„pacientul, boala, medicul”**.

Propunem următoarea clasificare a formulelor savante, utilizate în terminologia medicală:

Criteriul funcțional

Disciplinele medicale solicită anumite formule savante în funcție de specificul său:

a) Terminologia anatomică: în descrierea experimentelor din domeniu, se recurge, de regulă, la formule generale (unele dintre ele devenite uzuale), de tipul: *de facto/ de fapt; în realitate; post factum/ după ce s-a săvârșit fapt;*, *in vivo/ pe viu; in vitro/ în laborator; a priori/ din timp, anticipat; a posteriori/ din experiență; casus ordinarius/ caz ordinar; casus extraordinarius/ caz extraordinar; ad hoc/ pentru moment(ul) dat, în acest scop; pentru acest lucru; ad exemplum/ de exemplu, după model, ca probă; ad maximum/ la maximum* etc.

b) Terminologia clinică abundă în aforisme; este segmentul în care medicul și pacientul conlucrează. *Pro diagnosi/ Diagnosticarea* conține trei etape importante în *Ratio medendi/ raționamentul medicației*.

1. Anamneza se consideră foarte importantă în stabilirea unui diagnostic corect. Medicul este îndemnat: *Ausculata et perpende!/ Ascultă și chibzuiește!* Formulele frecvent utilizate sunt: *anamnēsis vitae/ date despre viața bolnavului; anamnēsis morbi/ date despre etiologia și evoluția bolii, sine causa/ fără motiv, asimptomatic; sine dubio/ fără dubiu, etc.*

2. Examenul clinic-obiectiv: *Rubor, tumor, calor, dolor et function laesa/ Roșeață, tumefacție, căldură (temperatură ridicată), durere și agravarea funcției* – acestea sunt

simptomele clasice ale inflamației; *status quo ante/* starea existentă; *status praesens aegroti/* starea actuală a bolnavului; *habitus aegroti/* aspectul pacientului etc.

3. Examenul paraclinic: *pro analysi/* pentru analiză; *cito!/ repede!;* *ultima ratio/* ultimul raționament etc.; etapa confirmă sau infirmă un diagnostic preventiv, fiind numită și *Diagnosis ex juvantibus* (< lat. *ex* „din” + < lat. *juvanus* „ceea ce ajută, ajutător”) sau *diagnosis et observatione*.

Diagnosticianul este un om al cărților (M. Ralea), chinuit de probleme abstracte, care ia contact cu realitatea (Fr. Rainer), dar care trebuie „să aibă o viziune modernă, o perspectivă, un prognostic...”. *Bene diagnoscitur, bene curatur/* Un diagnostic corect este un tratament corect și *Ignoti nulla curatio morbi/* Nu poți trata o boală neidentificată (= necunoscută) (Celsius).

Tratamentul se finalizează cu însănătoșirea bolnavului, căci *Sublata causa, tollitur morbus/* Eliminând cauza, se elimină boala, dar și cu *Exitus letalis/* deces.

c) Terminologia farmaceutică: Primul remediu folosit de om au fost plantele medicinale. Homeoterapia este un tratament de alternativă, dar vechi în esență, bazat pe principiul *Similia similibus curantur/* Cele ce se aseamănă se tratează prin lucruri asemănătoare (= focul prin foc se stinge). *Vis medicatrix naturae/* Puterea tămăduitoare a naturii este incontestabilă, plantele medicinale întotdeauna au fost și rămân a fi „prietenele sănătății”: *Natura sanat, medicus curat morbus/* Natura vindecă, medicul tratează boala.

În prescrierea medicamentelor, înțelepciunea savantă recomandă: *Medica mente, non medicamentis/* Tratează cu mintea, nu cu medicamentele, pentru că *Medicamenta heroica in manu imperiti sunt, ut gladius in dextra furiosi (in dextra manu)/* Medicamentele active (= heroinele) în mâna unui impertinent sunt ca o sabie în mâna (dreaptă) a furiosului.

Formulele latine se regăsesc în rețetă, în modul de preparare, în modul de administrare a remediilor medicamentoase etc.; mai mult decât atât, până nu demult, limba latină era limba de bază la nivel de comunicare medic-farmacist. Actualmente, se recomandă prescrierea rețetelor în limba națională, dar medicii continuă să folosească limba latină, demonstrându-i, o dată în plus, perpetuarea: *Medicus sine materia Latina non est medicus/* Medicul fără cunoașterea limbii latine nu este medic.

Cele mai frecvente expresii farmaceutice se referă la:

a) Modul de administrare: *ad usum internum/* pentru uz intern; *ad usum externum/* pentru uz extern; *ad balneum/* pentru baie etc.

b) Efectul curativ: *contra tussim/* împotriva tusei; *contra morbum/* împotriva bolii; *contra scabiem/* împotriva scabiei etc.

c) Timpul de administrare: *inter cenam/ în timpul cinei* (= mesei); *per diem/ per zi*; *ex tempore/ după necesitate* etc.

d) Destinația preparatelor medicamentoase: *pro me* = *pro auctor/ pentru mine*, *pro auctor* (rețeta și-o prescrie însuși medicul); *pro aegrotus/ pentru bolnav*; *pro narcosi/ pentru narcoză*; *pro infantibus/ pentru copii* etc.

e) Modul de preparare a remediilor: *cum aqua/ cu apă*; *cum extracto/ cu extract*; *pro dosi/ pentru o doză* (= priză) etc.

f) Calitatea preparatelor medicamentoase: *sine colore/ fără culoare*; *sine residio/ fără reziduuri*; *per se/ în stare pură* etc.

g) Forma de administrare: *in tabulettis/ în tablete*; *in vitro nigro/ în sticlă neagră*; *in vitro fusco/ în sticlă brună*; *in ampullis/ în fiole* etc.

h) Cauza administrării: *prae dolore/ din cauza durerii* etc.

i) Cantitatea remediului: *dosis pro dosis* = *dosis pro die/ doză per zi* etc.

Criteriul morfologic

În funcție de criteriul morfologic, formulele savante au la bază:

1. Verbe: *Verte!/ Întoarce! Cave!/ Păzește-te!* etc.

2. Substantive: *cum aqua/ cu apă*; *cum extracto/ cu extract* etc.

3. Substantive + adjective: *ad usum internum/ pentru uz intern*; *ad uzum externum/ pentru uz extern* etc.

4. Adverbe: *Cito!/ Repede! In brevi/ Pe scurt* etc.

5. Pronume: *pro me/ pentru mine* etc.

Criteriul aplicativ (intra-/ interdisciplinar)

Aria funcțională a formulelor savante presupune:

1. Funcționalitate intradisciplinară consacrată: *per os/ peroral, post partum/ după naștere* etc.

În funcție de frecvența utilizării, distingem formule savante devenite uzuale la diverse niveluri de comunicare:

a) Nivelurile de comunicare medic-medicinist, medic-societate sunt cele mai solicitate, pornind de la educativul *Ignorantia non est argumentum/ Ignorarea* (= nepregătirea temelor) nu este un argument până la formulele didactice de tipul *Rubor, tumor, calor, dolor et function laesa/ Roșeață, tumefacție, căldură (temperatură ridicată), durere și agravarea funcției* etc. În *Cursul de chirurgie* [38], sunt utilizate 24 de formule savante.

b) Nivelul de comunicare medic-farmacist: *Verte!/ Întoarce!; Cito!/ Repede!; ex tempore/ (farm.) imediat* etc.

c) Nivelul de comunicare medic-medic: *Cito! Cave!* etc.

Non est census supersalutis corporis/ Nu este nimic mai de preț ca sănătatea omului, de aceea toate formulele de salut conțin cuvântul/ ideea de sănătate: Omnes salvos volumus! Să fiți sănătoși!; Salvete!/ Sănătoși V-am găsit!Salut!; Valete! Rămâneți sănătoși! La revedere! etc., iar încrederea în omul-medic *Praesente medico nihil nocet/ În prezența medicului, nu mai există niciun pericol* trebuie să fie subordonată credinței supreme.

2. Funcționalitate interdisciplinară (medicină, lingvistică, filosofie, ziaristică etc.): *Sensu stricto/ în sens strict; sensu largo/ în sens larg; ab origine/ de la origini; post mortem/ după moarte* etc.

7.2. Termenul medical – „semn viu” al sistemului terminologic medical

În capitolul întâi s-a făcut referință la opinia terminologului Loïc Depecker, care consideră termenul „semn viu” [261, p. 21], susceptibil de a exterioriza jocul dintre limbă/ cultură, limbă/ cunoaștere etc. [*ibidem*, p. 17]. Informațiile prezentate în acest paragraf vor demonstra, o dată în plus veridicitatea acestei afirmații.

Au fost elaborate două chestionare, care au inclus aspecte de medicină: limbaj medical, terminologie medicală (populară, națională, universală), fundamente greco-latine în terminologia medicală etc. Au fost supuși chestionării două eșantioane de mediciști a câte 102 intervievați, anul universitar 2014-2015. În continuare prezentăm succint rezultatele acestui microstudiu.

Referindu-se la terminologia medicală populară, savantul Al. Graur menționează: „În cadrul perspectivei lingvistice de înregistrare și interpretare a impresionantei *ars* și *materia medica* populare pot fi distinse următoarele orientări: cea etimologică [...], cea dialectologică, cea onomasiologică și semantică și cea interdisciplinară” [62, p. 31]. *Glosarul din Dicționarul medical* [144, p. 1433-1455] include 1077 de termeni medicali „din inteligența populară”.

Mediciștii au definit noțiunea de *terminologie medicală populară* diferit: „terminologie pe care o cunoaște și o înțelege orice om”; „terminologie a poporului”; „terminologie uzuală”; „terminologie simplă”; „terminologie pe înțeles” etc.; iar *termenii medicali populari* sunt: „termeni folosiți de popor”; „termeni pe care omul îi înțelege”; „termeni în care se exprimă pacientul”; „termeni clari, simpli” etc.

Mediciștii, inconștient, prin definirea noțiunilor *terminologie populară* și *termeni populari* au făcut referință la aspectul funcțional al terminologiei medicale.

La întrebarea *La ce nivel medicul trebuie să posede terminologia medicală populară?* respondenții (102/ 100%) au indicat: nivel sporit – 33/ 32,3%; nivel mediu, pentru a discuta cu pacienții – 69/ 67,6%; medicul nu este obligat să cunoască terminologia medicală populară – 3/

2,94% (Figura A 4.8). În selectarea nivelului în care s-ar integra terminologia populară, medicii au manifestat „creativitate”: parte integrantă a terminologiei medicale naționale – 54/ 59,9%; parte integrantă a terminologiei medicale internaționale – 48/ 47% (Figura A 4.9). Respondenții, care au optat pentru includerea acestora în terminologia internațională, au argumentat alegerea prin faptul că mulți termeni medicali cu statut internațional au devenit „populari”: *diaree, angină, apendicită, gastrită, febră* etc.; pacienții folosesc mai puțin regionalisme (sau deloc) din frica de a nu fi înțeleși de către medici, ceea ce ar pune în pericol șansa de a se însănătoși și tind să se exprime „științific”. Astfel, la nivel de comunicare medic – pacient; tendința „de a se înțelege” este bilaterală; medicul încearcă să se exprime accesibil, pentru o mai corectă diagnosticare, iar pacientul se străduiește să vorbească în „limba medicului”; ambii acționează în baza comuniunii de interese – *a trata și a se trata*. În evaluarea importanței cunoașterii terminologiei medicale în contextul medicină – om – societate, au fost atestate următoarele rezultate (102/ 100%): foarte mare – 10/ 9,26%; mare – 39/ 36,1%; medie – 51/ 47,2%; minoră – 8/ 7,4% (Figura A 4.10). Comentariile relevă opinii controversate: de la „Oamenii simpli trebuie să cunoască terminologia medicală, să citească reviste medicale, să cunoască bolile, ca să poată să le evite” până la „Societatea nu trebuie să aibă un nivel înalt de cunoaștere a terminologiei medicale, pentru că există circumstanțe în care pacientul mai bine nu ar înțelege despre ce vorbesc medicii. Despre ce vorbesc medicii trebuie să înțeleagă numai medicii” etc.

Ce este limbajul medical și ce este terminologia medicală?

Așadar, *limbajul medical* versus *terminologia medicală* în înțelegerea medicinștilor: „limbajul folosit în domeniul medical”/ „termeni folosiți în limbajul medical”; „limbajul prin care medicul vorbește cu pacientul și nu prea se deosebește de limbajul nostru”/ „terminologia pe care o înțeleg numai medicii”; „limbajul prin care medicul vorbește nu numai cu pacientul, dar și cu alt medic”/ „terminologia pe care o înțeleg medicii din toată lumea”; „limbajul prin care comunică medicul cu pacientul, cu alt medic, cu societatea”/ „totalitatea termenilor din literatura medicală”; „limbaj profesional, aplicat de lucrătorii medicali”/ „grup de cuvinte, termeni, care se folosesc numai în medicină”; „totalitatea cuvintelor despre medicină”/ „totalitatea termenilor medicali” etc. Așadar, respondenții, empiric, la nivel de limbaj au delimitat trei niveluri ale actului de comunicare specializată: medic – medic; medic – societate; medic – pacient.

Analiza opțiunilor a relevat următoarele (Tab. 7.1):

Tabelul 7.1. Niveluri ale actului de comunicare specializată

Nivel al actului de comunicare	Nivel redus de specializare	Nivel mediu de specializare	Nivel sporit de specializare
Medic – medic	14 (13,7%)	12 (11,7%)	80 (78,4%)
Medic – societate	37 (36,2%)	60 (58,8%)	9 (18,6%)
Medic – pacient	44 (43,1%)	41(40,1%)	22 (21,5%)

Astfel, respondenții indică un nivel sporit de specializare în actul de comunicare medic – medic (80/ 78,4%) și un nivel redus de specializare (44/ 43,1%) – la nivel de comunicare medic – pacient. În contextul comunicării medic – societate, s-a optat pentru nivelurile mediu (60/ 58,8%) și redus (37/ 36,2%). Medicinistii au explicat acest lucru prin necesitatea socială de a populariza cunoștințele de medicină, ca „să fie pe înțelesul tuturor” (Figurile A 4.11, A 4.12).

La propunerea de a face o evaluare a limbajului medical versus alte limbaje de importanță socială (economic, politic), s-au atestat următoarele: limbajul politic deține prima poziție: valoare foarte mare – 15/ 14,7%; mare – 72/ 70,5%; medie – 15/ 14,7%; urmat de limbajul medical: foarte mare – 9/ 1,82%; mare – 51/ 50%; medie – 42/ 41,1%; pe ultima poziție fiind limbajul economic: foarte mare – 6/ 5,88%; mare – 33/ 32,3; medie – 51/ 50%; redusă – 12/ 11,7% (Figura A 4.13).

Influența terminologiei medicinei universale este semnificativă în mecanismul de constituire a terminologiei medicale naționale: acord total – 51/ 47,2%; acord parțial – 36/ 33,3%; neutru – 14/ 13% dezacord parțial – 3/ 2,8%; dezacord total – 4/ 3,7% (Figura A 4.14).

Medicinistii consideră că terminologia medicală se însușește o dată cu însușirea cunoștințelor de medicină: acord total – 68/ 63%; acord parțial – 2/ 29,6%; neutru – 8/ 7,9%; dezacord parțial – 5/ 4,6%; dezacord total – 5/ 4,6% (Figura A 4.15); dar totuși cred că la anul I de studii la medicină este necesar un curs facultativ de inițiere în terminologia medicală: acord total – 37/ 31,5%; acord parțial – 43/ 39,8%; neutru – 21/ 19%; dezacord parțial – 9/ 8,3%; dezacord total – 1/ 0,98% (Figura A 4.16).

O problemă controversată, de ordin curricular, la USMF „Nicolae Testemițanu” este necesitatea studierii disciplinei *Limba latină*, de aceea am considerat oportun a include în chestionar și acest aspect – opinia medicinistilor despre limba latină „ca limbă de comunicare prin excelență” în medicină: *Cunoașterea termenilor latini este importantă în asimilarea cunoștințelor de medicină și a terminologiei medicale*: acord total – 62/ 57,4%; acord parțial – 62/ 57,4%; neutru – 9/ 8,3%; dezacord parțial – 1/ 0,98% (Figura A 4.17). Referitor la *Formulele*

savante consacrate în medicină, tabloul statistic este următorul: acord total – 38/ 35,1%; acord parțial – 43/ 39,8%; neutru – 43/ 39,8%; dezacord parțial – 5/ 10%; dezacord total – 1/ 0,98%.

Mediciniștii consideră că limba latină este o disciplină necesară, căci *Invia est in medicina sine lingua Latina*, dar solicită o restructurare esențială în procesul de predare/ învățare a acestei discipline și anume, axarea pe însușirea unităților greco-latine, care formează nemijlocit terminologia medicală, în contiguitate cu alte discipline medicale: anatomia, histologia, fiziologia etc. Respondenții sunt conștienți de faptul că suportul greco-latin este fundamental în însușirea terminologiei medicale, nivel internațional: acord total – 80/ 74%; acord parțial – 19/ 17,6%; neutru – 9/ 8,3% (Figura A 4.18).

Raportul *pacient – sănătate – terminologie medicală – medic*, în chestionar a fost prezentat sub următoarele aspecte: *Sănătatea omului depinde de gradul de informare a acestuia*: acord total – 64/ 59,3%; acord parțial – 33/ 30,9%; neutru – 6/ 5,65%; dezacord parțial – 4/ 3,7%; dezacord total – 1/ 0,98% (Figura A 4.19); *Profesionalismul medicului depinde de gradul de posedare a terminologiei medicale*, care reflectă cunoștințe de medicină: acord total – 43/ 39,8%; acord parțial – 51/ 47,2%; neutru – 9/ 8,3%; dezacord parțial – 5/ 4,6% (Figura A 4.20).

7.3. Terminologia medicală în contextul didacticii moderne

Procesul de însușire a terminologiei medicale la USMF „Nicolae Testemițanu” se axează pe studierea diversității unităților terminologice, care exteriorizează cunoștințele medicale, obținute în procesul de cunoaștere suplimentară a „lucrurilor” medicale și care formează comunicarea specializată [112, p. 191-199]. În capitolul 1, paragraful 1.1. *Cunoașterea „lucrurilor” – axa limbajului specializat* s-a menționat faptul că pentru a poseda limbajul nu este necesar de a cunoaște numai limba, ci și lucrurile desemnate: „Pentru a identifica «limba funcțională» [...] e necesar să parcurgem un drum lung și să distingem între: 1) cunoașterea limbii și cunoașterea lucrurilor...” [30, p. 250]:

A. Cunoașterea limbii – însușirea unui suport lingvistic cotidian, care presupune cunoștințe generale de limba română, asigurarea competenței lingvistice propriu-zise” [ibidem].

B. Cunoașterea „lucrurilor” medicale.

C. Cunoașterea limbii + cunoașterea „lucrurilor” medicale.

A. Cunoașterea limbii

Este esențial ca studentul să dobândească o înțelegere și un sentiment viu al valorilor.

El trebuie să aibă un simț puternic al lucrurilor frumoase și bune. Albert Einstein

Un factor decisiv este suscitarea interesului și cultivarea **respectului** pentru limba română, sporirea nivelului de motivare în studierea disciplinei *Limba română și terminologie medicală*, dar și punerea în valoare a personalității studentului și a profesorului de limba română. Exercițiul de mai jos este propus mediciniștilor la primele lecții de limba română și este, mai degrabă, o invitație la discuții, oferindu-li-se posibilitatea de a-și expune opinia (Tab.7.2).

Tabelul 7.2. Exercițiu-model

Eu sunt conștient(ă) de valoarea personalității mele	Limba română	Profesia de medic
respect sunt responsabil manifest toleranță manifest empatie accept diversitatea	cultură istorie popor	integrare socioprofesională

Este important, de asemenea, ca la primele lecții studentul să sesizeze respectul din partea profesorului, care va fi un model demn de urmat. Următorul exercițiu sintetizează esența întregului curs, dar și proiectează un statut etico-moral al medicinistului. În prima coloană *Mă respect* studentul trebuie să indice modul în care se respectă, în a doua coloană *Respect* – modul în care își respectă semenii, în a treia coloană *Sunt respectat* – modul în care înțelege că este respectat de cei care-l înconjoară. Partea forte a exercițiului este faptul că studentul își delimitează propriul *ego*: *iubesc oamenii, deci mă respect; dacă nu i-aș iubi, atunci...m-aș respecta?* Este recomandabil ca exercițiul să fie completat mai întâi de către profesor (Tab. 7.3).

Tabelul 7.3. Exercițiu-model. Completați și argumentați!

Mă respect	Respect	Sunt respectat
Model: Iubesc oamenii	Știu să ascult	Pot miza pe ajutor

Cinquains-ul este un exercițiu didactico-poetic, de cinci rânduri, atestat la începutul secolului al XX-lea. Îl considerăm eficient în dezvoltarea abilităților de comunicare, deoarece:

1. sintetizează informația;
2. evaluează vocabularul deținut de student;
3. **dezvoltă o gândire critică;**
4. este o exersare a modelului de formare a enunțurilor [177, p. 105; 174] (Tab. 7.4).

Tabelul 7.4. Exercițiu-model

Medicina	Studentul	Eu
Modernă și complexă	Inteligent și asiduu	
Tratează, salvează și alină	Cunoaște, învață, aplică	
Medicina oferă sănătate omului.	Studentul asigură continuitatea medicinei.	
Viață	Carte	

Personalizarea *cinquains*-ului, precum și celelalte exerciții propuse drept model sporește gradul de responsabilitate a medicinistului în studiul medicinei, al limbii române. Acesta este pus în situația de:

- a învăța să-și pună în valoare personalitatea;
- a se perfecționa continuu acumulând cunoștințe medicale, promovând un statut etico-moral al medicului prin obiectivitate, nepărtinire, probitate, universalitate și înalt profesionalism;
- a aprecia importanța cunoștințelor asimilate la USMF „Nicolae Testemițanu”, stabilind corelația funcțională între experiența universitară și experiența postuniversitară pentru exercitarea nemijlocită a profesiei;
- a aprecia situația medicinei în Republica Moldova, raportând-o la medicina universală.

B. Cunoașterea „lucrurilor” de medicină

Ce nu știi pedagogii și știe bunul-simț românesc: „Nu da povață celui ce nu ți-o cere, căci nu te ascultă”. Însetează-l întâi. Pune-l în situația de a ți-o cere. Și pe urmă spune-i - dacă ai de spus ceva. Constantin Noica

În procesul de cunoaștere a „lucrurilor” de medicină, considerăm fundamentale motivarea, accesibilitatea, diversitatea.

Sistemul terminologic medical este însușit [108, p. 565-568]:

I. În baza **textului de medicină**: ex., textul **Sistemul muscular – mușchii**, însoțit de: **Vocabular; Glosarul de termeni; Testul de comprehensiune** a cunoștințelor de medicină, realizat în baza textului, care evaluează cunoștințele recent asimilate prin crearea situațiilor de ambiguitate, ceea ce oferă studentului oportunitatea de a pune la îndoială și de a-și motiva alegerea. **Analiza textuală** solicită din plin principiul *Repetitio est mater studiorum* prin cultivarea abilităților de: observare → selectare → înțelegere → analiză → însușire → vehiculare a termenilor medicali.

II. Laboratorul de cuvinte: propune modele de formare a termenilor medicali. Aici se arată importanța limbilor savante, greacă și latină, în procesul de formarea a terminologiei medicale. Înțelegerea mecanismului de formare a termenilor medicali este un factor important în memorarea conștientă a termenilor de către medicii.

Mioplast = < gr. *myos* „mușchi” + < gr. *plastis* „modelare”.

Mioatrofie = < gr. *myos* „mușchi” + < gr. *triphe* „hrană, nutriție”.

Miogen = < gr. *myos* „mușchi” + < gr. *genos* „specie, gen, fel”.

Ulterior, studenții definesc termenii și formulează enunțuri. Exercițiul este însoțit și de explicarea etimologiei termenilor medicali: ex., termenul *mușchi* provine de la cuvântul latin *mus* care se traduce „șoarece” etc.

C. Cunoașterea limbii + cunoașterea „lucrurilor” de medicină

1. Dimensiunea cognitivă – materie de medicină.

2. **Dimensiunea pragmatică** – situații de comunicare: medic – medic (nivel înalt de specializare); medic – medicinist (nivel mediu de specializare); medic – pacient (nivel redus de specializare).

3. Dimensiunea lingvistică. Aici se includ:

- **Filmele didactice de medicină** (sunet și imagine), durata 1-2 minute:

a) *etapa preauditivă*: se face o generalizare a cunoștințelor de medicină deja asimilate de către studenți în funcție de modul;

b) *etapa auditivă*: **vizionarea primară** → explicarea cuvintelor necunoscute (la solicitarea studenților) → **vizionarea secundară** → notarea cuvintelor-cheie → includerea acestora în enunțuri → **filmul se vizionează pentru a treia oară**;

c) *etapa postauditivă*: sunetul se sistează. Studentul este pus în situația de a sonoriza filmul, în timp ce acesta rulează.

• **Compozițiile. Dialogurile.** Se pune accent pe cultivarea abilităților de vorbire monologată și dialogată. *Compozițiile* (în baza imaginilor) solicită reproducerea cunoștințelor acumulate la lecție, într-o interpretare originală a studentului (percepere → raționament → personalitate → inteligență → cunoștințe → specialist) și au rolul de a dezvolta competențe *de liberă expunere*: *ce vede; ce simte; cum percepe medicinistul alolingv*, verbalizate în limba română. Cerințele *Dialogurilor* sunt diverse, în funcție de modul: ex., *Sunteți medic pulmonolog. S-a adresat un pacient cu astm bronșic, dar care este un fumător pasionat. Motivați-l, respectând statutul deontologic al medicului, să abandoneze fumatul.* În dialog sunt implicați doi studenți (medicul și pacientul), fiecare are obligația de a-și interpreta corect rolul. Auditoriul „judecă” acest dialog: cunoașterea termenilor medicali; formularea corectă a enunțurilor,

pronunția corectă; utilizarea strategiilor medicale oportune situațiilor; aplicarea competențelor de medicină în simularea situațiilor reale, uzuale; comportamentul adecvat al medicului etc.

III. Rubricile Afecțiuni (de organe, de sisteme), Știați că...? conțin informații suplimentare de medicină și oferă posibilitatea de însușire în sistem a termenilor medicali.

IV. Temele de cultură și de civilizație conțin articole selectate din diverse surse (ziare, reviste, internet etc.); sunt articole de popularizare a medicinei, propuse pentru a fi analizate (prin adnotare) în cadrul lecției. *Înțelepciunea populară despre...* include locuțiuni care conțin denumirea segmentului sau a sistemului anatomic și este o inițiere a medicinistului alolingv în filosofia existențială a poporului român – un argument *pro* afirmației lui B. Macalay: „Când înveți o limbă nouă, simți că dobândești un suflet nou”.

V. Paginile de cultivare a terminologiei medicale presupun analiza unor greșeli în scrierea articolelor de medicină.

Greșit: *Diverticuli* duodenali constituie aproximativ 10% din toți *diverticuli*.

Corect: *Diverticulele* duodenale constituie aproximativ 10% din totalitatea de *diverticule* atestate.

Diverticul, diverticule, s.n. (anat.) „mică prelungire a unui organ tubular”.

Dă pricină înțeleptului și mai înțelept va fi; învață-l și se va alătura să asculte. Neagoe Basarab. Considerăm că este în puterea profesorului a da „pricină” studentului să fie mai înțelept, mai asiduu, mai inteligent, mai frumos la suflet, căci ce este profesorul dacă nu cel ce modelează viitorul acestei țări prin a promova veritabilele valori ale vieții?

7.4. Terminologia medicală în text – „diagnosticarea” și „terapia” erorilor

Lapsus linguae et lapsus calami/ Greșeală de exprimare și de scriere

Bilingvismul existent în Republica Moldova, studiile de medicină făcute până nu demult, în mod obligatoriu, în limba rusă, dezvoltarea vertiginoasă a medicinei, avalanșa de noi termeni medicali etc. constituie cauzele comiterii în literatura medicală a erorilor de vocabular, de gramatică [115, p. 72-73; 116, p. 63-64].

I. Erori de vocabular

1. Calcurile

Calcurile, la diferite niveluri de comunicare, sunt omniprezente în lista greșelilor de exprimare incorectă; aici se includ, în special, calcurile inadecvate după limba rusă, consecință a bilingvismului existent:

a) nivel de comunicare pacient – medic: lexicul „spitalicesc” abundă în „creații” de tipul *medică*, un fals substantiv moșional (din rusă *врачиха*, neatestat în dicționare); *cartelă medicală* (din rusă *медицинская карта*), *a sta pe foaie de boală* etc.

b) nivel de comunicare medic – societate:

Greșit: *Astfel, s-a stabilit că, la bolnavii cu BPCO [...] care **au primit tratament** de durată [...], s-a ameliorat starea de sănătate.*

Sintagmele achiziționate din limba rusă *принимать лечение, принимать лекарство*, prin traducere literală, generează calcuri, nerecomandabile în limbajul medical: *a primi tratamentul, a primi medicamentul*.

Astfel, *medicamentele se iau* sau *se administrează* de către pacienți, iar *tratamentele se fac* sau *se administrează* pacienților.

Corect: *Astfel, s-a stabilit că, la bolnavii [...] care **au făcut (au administrat) un tratament de durată [...], s-a ameliorat starea de sănătate.***

În dependență de sau **în funcție de**. Prima formulă este o traducere literalmente din limba rusă *в зависимости от...*. În dicționar atestăm: *dependență* „situația de a fi dependent; stare de subordonare, de supunere”, „aservire, subordonare, supunere”. **În funcție de** este o locuțiune prepozițională care cere utilizarea ulterioară a substantivului în cazul acuzativ. *A fi în funcție de* se echivalează cu *a depinde de*.

Greșit: *Externarea pacientului se va face **în dependență de** ameliorarea indicilor biochimici în sumarul sângelui.*

Corect: *Externarea pacientului se va face **în funcție de** ameliorarea indicilor biochimici în sumarul sângelui/ Externarea pacientului **depinde de** ameliorarea indicilor biochimici în sumarul sângelui.*

2. Cuvinte inexistente

Sepsis (urosepsis) sau **septicemie (urosepticemie)**. Termenii **sepsis**, **urosepsis** nu există în vocabularul limbii române. **Septicemia** este o „infecție generalizată a sângelui, provocată de pătrunderea în sânge a germenilor proveniți dintr-un microb”.

Greșit: *La pacient s-a instalat starea de **sepsis** drept consecință a adresării tardive.*

Corect: *La pacient s-a instalat starea de **septicemie** drept consecință a adresării tardive.*

Cuvintele frecvent utilizate **progresare/ regresare, regresie** sunt cuvinte-fantomă, ca de altfel și **decidere**, formate după modelul substantivelor deverbale.

Greșit: *Este necesar a suprima **progresarea** maladiei prin respectarea schemei de tratament, pentru a atinge **regresia/ regresarea** acesteia.*

Corect: Este necesar a suprima **progresia/ progresul** maladiei prin respectarea schemei de tratament, pentru a atinge **regresul/ regresiunea** acesteia.

Greșit: ... apoi urmează **deciderea asupra tacticii de tratament**.

Corect: ... apoi urmează **luarea deciziei în selectarea tacticii de tratament**.

3. Paronimele

Marcat „acțiunea de a marca și rezultatul ei; marcare, marcaj” **sau marcant** „care are o valoare deosebită, care iese în evidență; de seamă, important, remarcabil”.

Greșit: Diminuarea hemoglobinei în sânge este **marcată**.

Corect: Diminuarea hemoglobinei în sânge este **marcantă (= semnificativă)**.

Orbitar „care aparține orbitei ochiului; indice orbitar = raportul dintre diametrele maxime ale orbitei” sau **orbital** „care aparține orbitei cerești, privitor la orbita unui corp ceresc. (despre un mobil) care parcurge o orbită”, „care aparține sau se află în orbita oculară”. Este atestată tendința de echivalare semantică, deoarece provin din latinescul *orbitalis*, e. Totuși recomandabilă este utilizarea termenului **orbitar**.

Nerecomandabil: Oasele feței cuprind cavitatea bucală, cavitatea nazală și cavitățile **orbitale**.

Recomandabil: Oasele feței cuprind cavitatea bucală, cavitatea nazală și cavitățile **orbitare**.

Termeni sau termene. Cuvântul **termen**, utilizat la singular are două semnificații: **termen/ termeni** „unitate care desemnează o noțiune proprie unui anumit domeniu” și **termen/ termene** „limita în care se desfășurează sau se întâmplă ceva”; ambele sensuri având la bază latinescul *terminus*, i, m „hotar”, de la numele zeului hotarelor – *Terminus*.

Greșit: Administrarea tratamentului... reduce **termenii** de spitalizare a pacienților.

Corect: Administrarea tratamentului... reduce **termenele** de spitalizare a pacienților.

Variantele **diagnostic** „determinarea precisă a bolii de care suferă cineva, pe baza datelor clinice și a examenelor de laborator” și **diagnoză** „identificare a unui fenomen pe baza descrierii stării sale prezente”, „descriere sumară a unei plante, care o deosebește de altele”, „examen destinat a detecta erorile într-un program, în datele sau în circuitele unei mașini” sunt frecvente în articolele medicale. Primul termen are o utilizare intradisciplinară, al doilea termen – o utilizare interdisciplinară (botanică, cibernetică, inginerie etc.). În medicină este recomandabilă utilizarea termenului **diagnostic**.

Nerecomandabil: **Diagnoza** este o etapă a actului medical care permite identificarea naturii și a cauzelor maladiei.

Recomandabil: **Diagnosticul** este o etapă a actului medical care permite identificarea naturii și a cauzelor maladiei.

O situație similară atestăm pentru **prognoză** sau **pronostic/ prognostic**. Remarcăm faptul că termenii **pronostic/ prognostic** provin din grecescul *prognostikon* și sunt sinonime totale; o sinonimie relativă se instalează și cu termenul **prognoză**. Având drept reper faptul că termenul *prognoză* dispune de o semnificație mai generală, recomandăm în medicină utilizarea lexemelor **pronostic/ prognostic**, cu o specificitate mai redusă:

Nerecomandabil: *Disgenezia cerebrală [...] este un factor etiologic frecvent [...], cu o prognoză nefavorabilă.*

Recomandabil: *Disgenezia cerebrală [...] este un factor etiologic frecvent [...], cu un prognostic nefavorabil.*

4. Pseudosinonimia: **a reveni** sau **a recidiva**

Greșit: *După un tratament neeficient, boala poate reveni.*

Corect: *După un tratament neeficient, boala poate recidiva.*

5. Cuvinte utilizate inadecvat

Greșit: *În urma tratamentului, boala s-a ameliorat.* Ameliorarea bolii indică înrăutățirea stării de sănătate. Autorul a vrut să indice o ameliorare (= îmbunătățire, îndreptare) a stării de sănătate.

Corect: *În urma tratamentului, starea de sănătate (a pacientului) s-a ameliorat sau În urma tratamentului, boala a diminuat./ În urma tratamentului, pacientul se simte mai bine./ În urma tratamentului, au sporit indicii de sănătate.*

6. Exprimări pleonastice

Cuvântul **longevitate** este un termen compus, format prin joncțiunea elementelor savante: *vita, ae, f* „viață” + *longus, a, um* „lung, ă, i”:

Greșit: *Sporirea longevității vieții oamenilor este unul dintre obiectivele gerontologiei.*

Corect: *Sporirea longevității oamenilor este unul dintre obiectivele gerontologiei.*

II. Erori de gramatică

1. Confuzii de gen

Astm sau **astmă**. Grecescul *asthma* „respirație” a format termenul **astm**, unicul atestat și recomandat de DAN [Marcu, 2013, p. 1005]; totuși varianta **astmă** este frecvent folosită. Utilizatorii fac trimitere la modelul grec, iar unele dicționare *on line* explică termenul-invariantă **astmă**, **astm** fiind arătat ca termen-variantă.

Greșit: *Pacientul a fost diagnosticat cu astmă bronhică.*

Corect: *Pacientul a fost diagnosticat cu astm bronhic.*

Tumoră sau **tumoare**. Ambii termeni (de la latinescul *tumor, iris*) sunt acceptați în terminologia medicală, formând o relație de sinonimie. DAN [83, p. 1005] le explică prin bară:

tumoră/ tumoare „excreșcență patologică, dintr-un țesut de formație nouă, rezultat dintr-o activitate anormală a celulelor”.

2. Confuzii de acord

Greșit: *Artrita este o boală inflamatorie a articulațiilor.*

Corect: *Artrita este o boală inflamatoare a articulațiilor*; dat fiind modelul limbii de împrumut – franceza și nu modelul latin.

3. Confuzii de formare a pluralului substantivului

Cele mai frecvente erori vizează formarea pluralului de la termeni-împrumuturi. Posibil termenul **virus** este unicul cu două variante corecte de plural: **un virus / doi viruși** (masculin) **un virus/ două virusuri** (neutru).

Osteoblast (neutru) „celulă osoasă tânără, nediferențiată complet, din care se formează osteocitul” – **osteoblaste** sau **osteoblaști**.

Greșit: *Pe piesele histologice, se determinau elemente caracteristice matricei extracelulare – un produs al osteoblaștilor.*

Corect: *Pe piesele histologice, se determinau elemente caracteristice matricei extracelulare – un produs al osteoblastelor.*

Diverticul (neutru) „(anat.) mică prelungire a unui organ tubular” – **diverticuli** sau **diverticule**

Greșit: *Diverticuli duodenali constituie aproximativ 10% din toți diverticuli.*

Corect: *Diverticulele duodenale constituie aproximativ 10% din toate diverticulele.*

Substantivul **macrofag** „(globulă albă) care distruge bacteriile sau diferite particule străine din organism” este format prin conversiune și este de genul neutru.

Greșit: *În lotul în care s-a inoculat autos spongios, aceste particule sunt înconjurate de macrofagi – celule polinucleate.*

Corect: *În lotul în care s-a inoculat autos spongios, aceste particule sunt înconjurate de macrofage – celule polinucleate.*

4. Confuzii de utilizare a verbelor cu forme duble

A (se) manifesta – (se) manifestă „a se vădi, a se face cunoscut” sau **(se) manifestează** „a demonstra, a participa la o manifestație”

Greșit: *Maladia se manifestează la a treia zi după perioada de incubație.*

Corect: *Maladia se manifestă la a treia zi după perioada de incubație.*

5. Confuzii de utilizare a verbelor cu sau fără sufixe

A releva – relevă sau **relevează**; **a consulta – consultă** sau **consultează** etc.

Greșit: *Tabloul clinic relevă un debut al tuberculozei.*

Corect: *Tabloul clinic **relevă** un debut al tuberculozei.*

Greșit: *Medicul **consultează** atent.*

Corect: *Medicul **consultă** atent.*

6. Erori în utilizarea prepozițiilor

• **pentru** arată scopul.

Greșit: *Copiii cu **risc pentru dezvoltarea** acestei stări sunt prematurii nou-născuți, cu o greutate mică.*

Corect: *Copiii cu **risc de dezvoltare** a acestei stări sunt prematurii nou-născuți, cu o greutate mică./ Copiii cu **risc în dezvoltarea** acestei stări sunt prematurii nou-născuți, cu o greutate mică.*

Greșit: *Sunt înregistrate manifestări nespecifice care întârzie începutul tratamentului, cu un **risc înalt pentru complicații**.*

Corect: *Sunt înregistrate manifestări nespecifice care întârzie începutul tratamentului, cu un **risc înalt în dezvoltarea de complicații**.*

Greșit: *Manifestările sunt **caracteristice pentru zonele** endemice.*

Corect: *Manifestările sunt **caracteristice zonelor** endemice.*

• **de** versus **cu**. Pacient **cu**.../ Bolnav **de**...:

Greșit: *Criteriile de spitalizare vizează toți **pacienții de limfomul Hodgkin**.*

Corect: *Criteriile de spitalizare vizează toți **pacienții cu limfomul Hodgkin**.*

Greșit: *În diagnosticarea limfodenopatiilor care se dezvoltă la **bolnavii cu leucemie** decisive sunt rezultatele examinării...*

Corect: *În diagnosticarea limfodenopatiilor, care se dezvoltă la **bolnavii de leucemie**, decisive sunt rezultatele examinării...*

• alte prepoziții – **la/ în**:

Greșit: *Vara insulina trebuie ținută **la** frigider.*

Corect: *Vara insulina trebuie ținută **în** frigider.*

În enunțul respectiv se recomandă utilizarea prepoziției **în**, care indică situarea în interiorul unui obiect și nu **la**, care indică, de regulă, direcția.

• **Omiterea incorectă a prepoziției și utilizarea neadecvată a genitivului**

Greșit: *Principiile și mijloacele de tratament sunt identice cu cele ale **hipotiroidiei** adultului.*

Corect: *Principiile și mijloacele de tratament sunt identice cu cele administrate **în** **hipotiroidia la adult**.*

Greșit: *Sunt afectați, de regulă, nou-născuții și copiii primilor ani de viață.*

Corect: *Sunt afectați, de regulă, nou-născuții și copiii în primii ani de viață.*

Explicația este de rutină: genitivul indică posesia; *hipotiroidia nu aparține adultului și nici copiii nu aparțin primilor ani de viață.*

- **Alte situații controversate de utilizare a prepozițiilor**

- Verbele **a influența**, **a indica** nu presupun utilizarea prepoziției. Totuși utilizarea eronată a prepozițiilor (**la**, **asupra**) este destul de frecventă în unele texte de terminologie.

Greșit: *A fost demonstrată legătura polimorfismului G 972 al genei IRS-1 cu sensibilitatea redusă la insulină [...], ceea ce indică la interacțiune între* variantele polimorfe ale genei.

Prima greșeală în text este utilizarea neadecvată a prepoziției **la**; a doua greșeală este una de vocabular: cuvântul *interacțiune* indică „o acțiune reciprocă” (dintre obiecte sau fenomene); influență mutuală și prepoziția **între** în enunțul respectiv este superfluă.

Corect: *A fost demonstrată legătura polimorfismului G 972 al genei IRS-1 cu sensibilitatea redusă la insulină [...], ceea ce indică interacțiunea* variantelor polimorfe ale genei.

Greșit: *Alimentația nerațională, tabagismul, sedentarismul influențează malefic asupra sănătății omului.*

Corect: *Alimentația nerațională, tabagismul, sedentarismul influențează malefic sănătatea omului.*

Corect: *Alimentația nerațională, tabagismul, sedentarismul au o influență malefică asupra sănătății omului.*

- Prepoziția **pe** versus **asupra**.

Greșit: *N-au insistat suficient pe aspectele nevralgice.*

Corect: *N-au insistat suficient asupra aspectelor nevralgice.*

- Prepoziția **între** versus **dintre**.

Greșit: *Nu s-a atestat o diferență veridică semnificativă dintre indicii înregistrați în cele două grupuri de pacienți.*

Corect: *Nu s-a atestat o diferență veridică semnificativă între indicii înregistrați în cele două grupuri de pacienți.*

- Prepoziția **de la** versus **din**.

Greșit: *Nou-născuții de la mame cu hepatită virală, forma acută, sunt sub urmărire medicală.*

Corect: *Nou-născuții din mame cu hepatită virală, forma acută, sunt sub supraveghere.*

- Prepoziția **la** versus **sub**.

Greșit: *Numărul total de pacienți cu hepatită autoimună, care se află la supravegherea medicului de familie...*

Corect: *Numărul total de pacienți cu hepatită autoimună, care se află sub supravegherea medicului de familie...*

7.5. Concluzii la capitolul 7

1. Referindu-se la limba latină, utilizată în terminologia medicală, unii cercetători o cataloghează ca fiind „o limbă moartă”, care îi salvează pe cei vii. Totuși considerăm neveridică sintagma *limbă moartă*, deoarece este demonstrată vitalitatea limbii latine în procesul de formare a terminologiilor, în general, și a terminologiei medicale, în particular.

2. Limba latină își exercită funcția terminologică prin: a) limbă de comunicare în medicină (termeni latini, formule savante în pedagogia medicală, prescripții medicale în limba latină etc.); b) limbă-sursă de extragere, de creare de noi termeni, nivel internațional.

3. Formulele savante reprezintă una dintre formele de pedagogie medicală. S-a propus o clasificare a formulelor savante în baza următoarelor criterii: morfologic, structural, funcțional.

4. Pentru a releva unele particularități în funcționarea terminologiei medicale în limba română, au fost elaborate două chestionare, care au inclus aspecte de medicină (limbaj medical, terminologie medicală – populară, națională, universală, fundamente greco-latine în terminologia medicală etc.), completate de două eșantioane de medici a câte 102 intervievați, anul universitar 2014-2015. Rezultatele sunt prezentate în paragraful *Termenul medical „semn viu” al sistemului terminologic medical*. Așadar, influența terminologiei medicinale universale este semnificativă în mecanismul de constituire a terminologiei medicale naționale (51/ 47,2%); terminologia medicală se însușește odată cu însușirea cunoștințelor de medicină (68/ 63%); cunoașterea termenilor latini este importantă în asimilarea cunoștințelor de medicină și a terminologiei medicale (62/ 57,4%) etc. Respondenții sunt conștienți de faptul că **suportul greco-latin este fundamental în însușirea terminologiei medicale, nivel internațional (80/ 74%)**.

5. S-au relevat unele dintre cele mai frecvente erori în textele de medicină. Originea acestor erori: bilingvismul existent până nu demult în Republica Moldova, medicii își făceau studiile, în exclusivitate, în limba rusă, avalanșa de termeni neologici, generată de progresul tehnico-științific etc.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Abordarea complexă a procesului de formare, stabilire și de funcționarea a terminologiei medicale în limba română, retrospectivă și perspectivă (aspecte diacronic-structural și sincronico-funcțional) în contextul internaționalizării terminologiei medicale a permis a concluziona:

1. Limbajul specializat presupune: lexicul neterminologic, lexicul științific, lexicul terminologic. Necesitatea terminologică survine din necesitățile sociale de a cunoaște, de a recunoaște și de a manipula „lucrurile” specifice fiecărui domeniu de activitate. Termenii medicali reflectă cunoașterea, înțelegerea și precizarea „lucrurilor” medicale și a numelor lor și, în totalitatea lor, formează terminologia medicală. „Modelarea” sistemului terminologic (aici, medical) se realizează la: a) nivel lingvistic (cuvântul și sensul cuvântului; interacțiunea lexicală); b) nivel extralingvistic (conceptualizarea lumii; teoria cunoașterii, structurarea și organizarea conceptelor); c) nivelul reprezentărilor. Fenomenele de terminologizare, determinologizare și de reterminologizare oferă sistemului terminologic viabilitate și vitalitate [114, p. 526-535; 214, p. 35-38; 215, p. 23-25; 326, p. 118-120; 325, p. 25-28].

2. Raportate la tridimensionalitatea limbii (*cuvânt* → *obiect*; *cuvânt* → *cuvânt*, *cuvânt* → *ego hic nunc*), unitățile terminologice se atașează la dimensiunea *cuvânt* → *obiect*. În mecanismul de formare a termenilor, unitățile terminologice se atribuie la dimensiunea semantică în asociere cu dimensiunea sintactică. Unitățile terminologice sunt categorisite în autonome (termenul) și neautonome (elementul terminologic). Termenii medicali sunt *unități terminologice autonome* care aduc cunoștințe suplimentare despre „lucrurile” medicale și asigură comunicarea specializată în medicină. Elementele terminologice sunt unități terminologice neautonome de origine greco-latină, care inițial aveau un sens lexical plin, iar *in statu praesenti* sunt elemente de constituire a termenului medical; în structura morfematică a limbii, elementele terminologice sunt afixoide. S-au identificat criteriile de compatibilitate a elementelor terminologice de a forma un lexem nou la nivel de: variante fonetice, variante semantice, comunitate de origine, funcționalitate. De asemenea, s-a realizat clasificarea unităților terminologice medicale în funcție de criteriile: formal, morfologic, etimologic, semantic, funcțional etc. Inventarierea elementelor terminologice care formează corpusul medical (conform DAN, 2013) a relevat următoarele: sunt explicate 1401 (100%) elemente terminologice și 585 de variante ale acestora, dintre care 1165 (83,2%) (ANEXA 1) de elemente și 543 de variante formează terminologia medicală. Din 1165 (100%) de elemente terminologice/ afixoide-invariante, care formează sistemul terminologic medical, 806 (69,1%) sunt de origine greacă, 352 (30,3%) – de origine latină, 7(0,60%) – de alte origini; ceea ce demonstrează vitalitatea

limbilor savante în procesul de creare a terminologiei medicale. În funcție de limba de împrumut: 1129 (96,9%) (inclusiv, 21 preluate din limba germană) sunt împrumuturi din limba franceză; 25 (2,14%) – din limba engleză; 11 (0,96%) – din limba italiană; din totalul de 1165 (100%) de elemente terminologice/ afixoide-invariante, utilizate în terminologia medicală, 826 (70,9%) sunt prefixoide, 233 (20,0%) – afixoide ambipoziționale; 106 (9,1%) – sufixoide [215, p. 35-38; 113, p. 357-362; 280, p. 89; 285, p. 87; 266, p. 339-344].

3. Crearea termenilor medicali se face la: a) nivel național (terminologia medicală românească) și b) nivel internațional (împrumuturile constituite în baza elementelor greco-latine se integrează ușor în limbile indo-europene). Împrumuturile terminologice, o dată îmbrăcând haina națională, se includ în terminologia națională. Termenii, rezervându-și statut de „internaționalisme” și unul interlingvistic, facilitează unificarea, planificarea, standardizarea terminologiei medicale. S-a propus interpretarea interferenței național/ internațional printr-o analiză a termenului *boală* (terminologia națională) și a elementului savant *pato-*, *-pat*, *-patie* < gr. *pathos*, *patheia* „boală, suferință” (terminologia internațională) [322, p. 218-226; 119, p. 78-81; 324, p. 218-226].

4. S-au identificat, interpretat și analizat elementele de terminologie medicală, prezente în *Letopisețul Țării Moldovei* (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce) și în romanul alegoric *Istoriia Ieroglifică, în douăsprădzece părți împărțită, așijderea cu 760 de sentenții frumos împodobită, la începătură cu scară a numerelor dezvălitoare. Iară la sfârșit cu a numerelor streine tâlcuitoare* de Dimitrie Cantemir), pentru o prezentare integrală a procesului de formare și stabilire a terminologiei medicale în limba română [103, p. 71-74; 111, p. 745-754].

5. Dubletele greco-latine (unități lingvistice de origine greacă și latină cu același sens) se stabilesc în perioada bilingvismului greco-latin) sunt prezente în ambele terminologii, națională și internațională. Disoluția limbii latine în română, spaniolă, portugheză, franceză etc. a generat formarea terminologiilor naționale, iar limba greacă, conservată, a fundamentat terminologia internațională. Așadar, componentele latine formează terminologia națională; componentele grecești ale dubletelor, de la care derivă cele mai multe elementele terminologice se înscriu în terminologia internațională. S-a realizat analiza (niveluri diacronic, sincron) unora dintre cele mai reprezentative dublete în terminologia medicală, niveluri național și internațional: a) dubletele < lat. *vita*, *ae, f* și < gr. *bios* „viață”; < lat. *mors*, *mortis, f/ mortuus, a, um* și < gr. *thanatos/ nekros* „moarte, mort”; b) dubletul < lat. *vas, is, n* și < gr. *angeion, itis* „vas”; c) dubletele < lat. *anima, ae, f* și < gr. *psykhe* „suflet” și < lat. *cor, cordis, n* și < gr. *kardia* „inimă”; d) dubletul < lat. *sanguis, inis, m* și < gr. *haima, haimatos* „sânge”; e) dubletele < lat. *digitus, i, m* și < gr. *dactylus, i, m* „deget”; < lat. *manus, us, f* și < gr. *kheir, ros* „mână”. Inventarierea

dubletelor greco-latine utilizate în terminologia medicală (ANEXA 2) a arătat: din totalul de 164 (100%) de dublete greco-latine, 108 (66%) denumesc segmente anatomice ale corpului uman, 41 (24,4%) de dublete denumesc „lucruri” care se înscriu în terminologia clinică, 15 (9,6%) dublete – în cea farmaceutică. De la 164 de dublete s-au format 169 (100%) de elemente terminologice, inclusiv 95(56,2%) de afixoide ambipoziționale; 64 (37,9%) de prefixoide și 10 (5,9%) sufixoide [110, p. 231-245; 100, p. 40-45; 101, p. 132-139; 323, p. 218-226].

6. Cunoașterea „lucrurilor” medicale implică numele (substantivul), calitatea (adjectivul), acțiunea (verbul). Criteriile de clasificare propuse au fost următoarele: formal, morfologico-derivational, etimologic, semantic etc. S-a realizat atestarea raportului nume/ calitate/ acțiune într-un articol ordinar de medicină; din totalul de 856 (100%) de cuvinte utilizate, 302 (35,2%) sunt substantive, 268 (31,3%) sunt adjective, 87 (10,1%) sunt verbe și 199 (23,4%) de cuvinte se includ în categoria altor părți de vorbire (adverbe, prepoziții, conjuncții, numerale). Continuitatea limbilor savante, greacă și latină, la nivel de normalizarea a terminologiei medicale s-a demonstrat prin analiza unui text de medicină: din 2351 de cuvinte, 1105 sunt termeni cu statut internațional. Sursele de extragere sau de formare a termenilor medicali sunt: a) preluarea termenilor din limbile savante; b) cuvinte din vocabularul fundamental al limbii române; c) relexicalizarea elementelor terminologice; d) telescopajul; e) combinarea secvențelor fonice cu lexeme latinești; f) abrevierea etc. Matricea terminogenică a inventarului terminologic în medicină relevă: procedee morfologice (derivare: *oscioare*, *lobul* etc., compunere: *insulinodependență*, *virusorezistență* etc, compunere prin afixoidare: *hemostază*, *hematologie* etc.); procedee sintagmatice (sintagme fixe: *coloană vertebrală*, *sept nazal* etc., sintagme relativ fixe: a) *cutie craniană*, *cutie toracică* etc.; b) eponime: *Boala Botkin*; *sindromul Landry* etc.; sintagme libere: *poziție anterioară*, *localizare retrosternală* etc.); procedee bahigrafice (abreviere: TBC „tuberculoză”, HV –, „hepatită”; telescopaj: *alicament*, *medicaliment*); abreviere specializată: *a. colică medie*, *aa. pancreaticoduodenale inferioare* etc.); procedee semantice (specializare: *abducție*, *inervație*, *ectomie*, *stazie* etc.; preluare din alte domenii: *empatie*, *corion* etc.; metaforizare: *saua turcească*, *sindromul Alice în împărăția oglinzilor* etc.); împrumuturi directe (limba franceză: *dren*, *drenaj* etc.; limba engleză: *clearence*, *by-pass* etc.; etimologie savantă: *hepar*, *pulmon*, *dolor* etc.); împrumuturi indirect: fran. *Pomme d'Adam*; rom. *mărul lui Adam*; engl. *Adam's ample* etc. [107, p. 39-41; 106, p. 83-84].

7. Sistemul terminologic este unul deschis, viabil. „Procesul de creație” și de „modelare” a lumii generează prezența în terminologia medicală a fenomenelor semantice (sinonimia, antonimia, omonimia, paronimia etc.). S-au identificat situații de sinonimie prezente în terminologia medicală, având drept reper stabilirea relației de sinonimie prin „diferența”

(parțială) formală a unităților terminologice. În pofida faptului că „numele cu referent concret nu au antonime”, în terminologia medicală antonimia are o existență, fie și limitată. Sunt atestate, în special, situații de antonimie între termeni cu aceeași rădăcină. Antonimia „savantă” sau la nivel de elemente terminologice se instalează între a) termenii medicali formați prin afixoidare, fiind o altă particularitate a terminologiei medicale: *homeopatie* (< gr. „similar” + < gr. *patia* „boală”) ≠ *alopatie* (< gr. *allo* „diferit” + < gr. *patia* „boală”); *autoplastie* ≠ *aloplastie* etc.; b) termeni medicali derivați: *hiperglicemie* ≠ *hipoglicemie* etc. Variabilitățile inter- și intradisciplinare generează cameleonismul semantic al unităților terminologice, prin mărirea gradului de flexibilitate semantică; desemantizarea (parțială sau totală) permite noi includeri semantice și este generatoare de așa fenomene semantice ca omonimia, paronimia etc. Hiponimia și hiperonimia în terminologia medicală exteriorizează fenomenul de interacțiune logică ierarhică a unităților conceptuale: medicină → anatomie (→ sisteme de organe → organe → țesuturi → celule etc.). Dintre tarele terminologiei medicale, menționăm: eponimania (1469 de termeni eponimici, dintre care 681 de eponime sunt denumiri de boli; 777 – denumiri de sindrom; 11 termeni – denumiri de simptom); abrevierile (peste 2000 de abrevieri), fenomenele semantice etc. [109, p. 67-69; 98; 117, p. 878-885; 118, p. 164-169].

8. „Creativitatea” terminologică în procesul de „dreapta potrivire a numelui” în medicină se axează, în special, pe metaforizare ca fenomen cognitiv, care implică mecanisme gnoseologice universale la nivel conceptual. S-a propus o clasificarea distinctă a metaforei medicale, axată pe metafora „esenței” și a substanței, metafora „spațiului limitat”, metafora „spațiului nelimitat”, delimitând: a) metafora la nivel de microunivers (spațiul limitat, substanța); b) metafora la nivel de macrounivers (spațiul „nelimitat”, spirit). Conform acestei clasificări au fost analizați 112 termeni-metaforă, dintre care: 48 de termeni anatomici; 41 de termeni clinici; 20 de termeni farmaceutici; 3 termeni utilizați în terminologia medicinei preventive [113, p. 357-362; 105, p. 365-368; 106, p. 83-84; 122, p. 83-84].

9. Limba latină rămâne a fi „limbă de comunicare” prin excelență, de predare/ învățare a materiei de medicină. Limba latină își menține funcția nominativă și poziția permanentă în medicină, având o funcție specifică – funcția terminologică. Într-un articol de medicină s-au atestat 15 termeni anatomici în limba latină. Au fost analizate unele dintre cele mai frecvente expresii latine utilizate în terminologia medicală în funcție de disciplinele medicale: anatomie, clinică, farmacie. Limba latină își asigură continuitatea sa în terminologia medicală românească și favorizează integrarea acesteia în „cunoașterea” medicală universală [321, p. 425-428; 323, p. 154-159].

10. S-au relevat unele aspecte aplicative ale terminologiei medicale, funcționarea *in vivo* (procesul de predare/ învățarea a terminologiei medicale, eventuale greșeli în utilizarea termenilor medicali în articolele de medicină, opiniile mediciniștilor, pentru care cunoașterea terminologiei medicale este esențială în formarea lor profesională) (ANEXELE 3, 4, 5). S-au realizat două chestionare, care au inclus aspecte de medicină (limbaj medical, terminologie medicală – populară, națională, universală – fundamente greco-latine în terminologia medicală etc.), implementate în două eșantioane de mediciniști a câte 102 intervievați, anul de studiu 2014-2015 [114, p. 63-64; 113, p. 72-73; 106, p. 565-568]. **În baza demersului pot fi făcute și unele recomandări:**

1. Prezenta lucrare poate servi drept ghid pentru activități de actualizare, ordonare, unificare a terminologiei de specialitate, poate fi utilizată drept reper în activitatea de formare a noi termeni, acolo unde este motivată această necesitate (procesul de creare conștientă a termenilor de către *doctus cum libro*).

2. Inventarierea elementelor terminologice medicale (1165) prezintă un material faptic, analiza acestora implică aspectele etimologic, morfologic, disciplinar etc. Anexele 1, 2 oferă posibilități de valorificare a sensurilor lexicale, de apreciere a gradului de estompare a sensului primar, în situații de conjuncție sau de disjuncție semantică.

3. Rezultatele cercetării pot fi aplicate în procesul didactic din instituțiile de învățământ superior, în special în studierea problemelor de terminologie, în crearea unei metodologii de însușire conștientă a terminologiilor, la întocmirea îndrumarelor metodice, în soluționarea problemelor terminologice, în conceptualizarea valorilor terminologice, subordonate valorilor interculturale în procesul de predare/ învățare în instituțiile de învățământ.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. Alexandria chișinăuiană de la 1790: Un vechi manuscris românesc; studiu lingvistic, fascimile și ediție de text de Galaction Verebceanu. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016. 248 p.
2. Alicament. <https://fr.wikipedia.org/wiki/Alicament> (vizitat 26. 05.2017).
3. Anatomie și fiziologie. <http://www.physioanatomy.com> (vizitat 26. 05.2017).
4. Andrei N. Dicționar etimologic de termeni științifici. București: Editura științifică și enciclopedică, 1987. 291 p.
5. Arnaudov G. Terminologia medica polyglota en cinq langages. Latinum, русский, français, deutsch. Sofia, Bulgaria: Editio Medicina et Physcultura, 1979. 943 p.
6. Aspirina (acid acetilsalicilic). <http://www.scribub.com> (vizitat 26. 05.2017).
7. Aspirina. http://www.sfatulmedicului.ro/medicamente/aspirin-comprimate_11139 (vizitat 26. 05.2017).
8. Avramescu A. Dicționar cronologic al științei și tehnicii universale. București: Ed. Științifică și Enciclopedie, 1979. 813 p.
9. Bahnaru V. Dimitrie Cantemir, pionier al internaționalizării terminologiei românești. În: Terminology and translation studies. Plurilingual terminology in the context of european intercultural dialogue, Cluj-Napoca: Scientia, 2011, p. 69-84.
10. Bahnaru V. Mutații de sens: cauze, modalități, efecte. Chișinău: Editura Știința, 1988.
11. Balada unui virus mic. agonia.ro/index.php/poetry/22920/Balada_unui_virus_mic (vizitat 26. 05.2017)
12. Bârlea G. Introducere în studiul latinei creștine. București: Editura Grai și Suflet – cultura rațională, 2000. 223 p.
13. Bejenaru V., Bejenaru G. Dicționar medical rus-român. Chișinău: Editura enciclopedică „Gh. Asachi”, 1991. vol. I. 480 p.; vol. II. 429 p.
14. Bidu-Vrănceanu A. Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte. București: Editura Universității din București, 2007. 265 p.
15. Bidu-Vrănceanu A. s.a. Lexic comun, lexic specializat. București: Editura Universității din București, 2000. 338 p.
16. Bologa V. *et al.* Contribuții la istoria medicinei în R.P.R. București: Editura medicală, 1955. 214 p.
17. Brătescu Gh. Dicționar cronologic de medicină și farmacie. București: Editura Științifică și Enciclopedică. 1975. 368 p.

18. Business ilegal cu motorină. [http:// link.md/ ru/ stare-unimedia-video-business-ilegal-cu-motorin-14-lei-per-litru](http://link.md/ru/stire-unimedia-video-business-ilegal-cu-motorin-14-lei-per-litru) (vizitat 26. 04.2017).
19. Butiurca D. Lingvistică și terminologie. Hermeneutica metaforei în limbajele specializate. Iași: Institutul European. 2015. 244 p.
20. Candrea A. Folclorul medical român comparat: privire generală, medicină magică. Iași: Editura Polirom, 1999. 448 p.
21. Cantemir D. Istoriia Ieroglifică, în douăsprădzece părți împărțită, așijderea cu 760 de sentenții frumos împodobită, la începătură cu scară a numerelor dezvălitoare. Iară la sfârșit cu a numerelor streine tâlcuitoare. [https:// ro.wikisource.org/ wiki/ Istoria_ieroglific%C4%83](https://ro.wikisource.org/wiki/Istoria_ieroglific%C4%83) (vizitat 12.05.2013).
22. Caput Medusae. [http:// universal_en_ru.academic.ru/ 639944/ caput Medusae](http://universal_en_ru.academic.ru/639944/caput_Medusae) (vizitat 26. 05.2017).
23. Chevalier J., Gheerbrant A. Dicționar de simboluri (în trei volume). București: Editura Artemis, 1995. vol. I A-D. 504 p.; vol. II E-O. 424p.; vol. III P-Z. 534 p.
24. Chirurgie generală [http:// www.medicalparkromania.com/ 2/ chirurgie-general.html](http://www.medicalparkromania.com/2/chirurgie-general.html) (vizitat 26. 05.2017).
25. Ciobanu F., Hassan F. Formarea cuvintelor în limba română. Compunerea. vol. I. București: Editura Academiei Române, 1970. 332 p.
26. Ciobanu G. Elemente de terminologie. Timișoara: Mirton, 1998. 159 p.
27. Colesnic-Codreanca I. Sociolingvistică. Mic dicționar terminologic. Chișinău: Museum, 2002. 48 p.
28. Constantinescu Dobridor C. Dicționar de termeni lingvistici. București: Teora, 1998. 3520 p.
29. Corlăteanu N. Încadrarea lingvistică în realitățile europene. Chișinău: A.S.E.M., 2001. 175 p.
30. Coșeriu E. Lecții de lingvistică generală. Chișinău: Arc, 2000. 302 p.
31. Coșeriu E. Omul și limbajul său. Iași: Editura universității, AU.I. Cuza, 2000. 458 p.
32. Coșeriu E. Sincronie, diacronie, istorie. Problema schimbării lingvistice. București: Editura Enciclopedică, 1997. 253 p.
33. Coteanu I. Etimologia și limba română. București: Editura Academiei Române, 1962. 160 p.
34. Cottrell A. Dicționar de mitologie. București: Universul Enciclopedic, 2002. 312 p.
35. Cuciuc N. Afixoidarea în terminologia medicală. În: Revista de Lingvistică și Știința Literară. Chișinău, 1997, nr. 1, p. 80-84.
36. Cuciuc N. Afixoidarea și determinologizarea în limbajul medical francez. Iași: Editura Cugetarea, 2000. 301 p.

37. Curierul medical, revista Ministerului Sănătății și a USMF „Nicolae Testemițanu”, 2009-2015.
38. Curs de Chirurgie, UMF, Iași, 2016, 86 p.
39. Ross D. Aristotel (traducere din engleză). București: Humanitas. 1998. 298 p. <https://ru.scribd.com/document/129334851/David-Ross-Aristotel-Humanitas-1998> (vizitat 14.07.2014).
40. Diaconescu P. Omonimia și polisemia. În: Probleme de lingvistică generală. București: Editura Academiei, 1959, p. 133-153.
41. Dicționar explicativ și enciclopedic al limbii române (cu etimologii și fraziologisme). București: Floarea darurilor, 1997. 511 p.
42. Dimitrescu Fl. Dinamica lexicului românesc: ieri și azi. Cluj-Napoca: Clusium. București: Logos, 1995. 336 p.
43. Dominte C. Din istoria lingvisticii românești (secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea. În: Introducere în teoria lingvistică. București: Editura Universității din București, 2003 <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dominte/11.htm> (vizitat 25.07.2016)
44. Druță I. Considerații privind mișcarea lexicului actual. În: Limba Română, Chișinău, 2000, nr. 2, 3, anul XIII, p. 32-34.
45. Druță I. Dinamica terminologiei românești sub impactul traducerii. Chișinău: CEP USM, 2013. 336 p.
46. Dumitrăcel St. Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1980. 252 p.
47. Dumitrăcel St. Fonetica neologismului; București, Editura științifică și Enciclopedică, 1978, 413 p.
48. Enciclopedie medicală populară (red. responsabil V. Anestiadi). Chișinău: Redacția principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1984. 652 p.
49. Facies Hippocrateica. [http://translate.academic.ru/Facies Hippocrateica/ la/ ru/](http://translate.academic.ru/Facies%20Hippocrateica/la/ru/) (vizitat 26.05.2017).
50. Felecan N. Paronimia în limba română. Baia Mare: Editura Gutinul, 1993. 245 p.
51. Fischer M. Unele probleme ale formării cuvintelor în limba română. În: Studii și cercetări lingvistice. București, nr. 3-4, 1984, p. 293-307.
52. Flaișer M. Introducere în terminologia medicală românească. Iași: Alfa. 2001. 172 p.
53. Frînculescu Iu. Cr. Aspecte ale terminologiei medicale românești de după 1990 – cu specială referire la limba engleză. Craiova, 2010. 211 p.

54. Fructele - Cântece pentru copii | TraLaLa. [https:// www.youtube.com/ watch](https://www.youtube.com/watch) (vizitat 26. 05.2017).
55. Gabinschi M. Ecolalia (psitacismul) – un flagel al lingvisticii românești. În: Studia Universitatis Moldaviae. Științe Umanistice, nr. 4. Chișinău, 2014, p. 85-88.
56. Gabinschi M. Studii de limbă rămână. Chișinău: Editura „Contrast-Design”, 2017. 280 p.
57. Geary James. Metaforic vorbind (traducere). Iași: Polirom, 2009. 134 p.
58. Ghid Național în transfuziologie. [http:// cnts.md/ legislatie/ ghidhemo.pdf](http://cnts.md/legislatie/ghidhemo.pdf) (vizitat 26. 05.2017).
59. Ghid privind stagiul practic de stat pentru studenții anului V, facultatea Farmacie [http:// / chimiefarm.ucoz.com/ 1-Ghid_Practica_de_stat_Farmacie_anul_V.pdf](http://chimiefarm.ucoz.com/1-Ghid_Practica_de_stat_Farmacie_anul_V.pdf)(vizitat 26. 05.2017).
60. Globa T. *et al.* Aspecte structurale ale stromei din prostata normală. În: Actual issues of morphology. Materials of the International Scientific Conference dedicated to 70th year anniversary of Nicolae Testemitsanu State University of Medicine and Pharmacy, Chișinău, October. 2015, p. 90-94.
61. Graur Al. Lingvistica pe înțelesul tuturor. București: Editura Enciclopedică Română, 1972. 186 p.
62. Graur Al. Medicina lingvistica. În: Muncitorul sanitar, nr. 361566, 1956. p. 31.
63. Graur Al., Avram M. Formarea cuvintelor în limba română. Prefixele, vol. II. București: Editura Academiei Române, 1978. 382 p.
64. Graur Al., Avram M. Formarea cuvintelor în limba română. Sufixe, vol. II. București: Editura Academiei Române, 1989. 190 p.
65. Hasdeu B. P. Etimologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a romanilor, vol. I, 1886, ed. Grigore Brâncuș, 1998, p. 49-60 [http:// / documents.tips/ documents/ bogdan-petriceicu-hasdeu-01-etymologicum-magnum-roman](http://documents.tips/documents/bogdan-petriceicu-hasdeu-01-etymologicum-magnum-roman) (vizitat 7.06.2016).
66. Hassan F. Formanți cu statut dublu. În: Studii și cercetări lingvistice XXIV. București: Editura Academiei Române, 1973, p. 557-558.
67. Hristea T. Sinteze de limba romana. Editura Albatros, București, 1984, 279 p.
68. Hyrtl J. Onomatologia anatomica, Wien 1880, p. 32. [http:// / bibliofond.ru/ view.aspx?id=820046](http://bibliofond.ru/view.aspx?id=820046) (vizitat 01.03.2013).
69. Iftimovici R. Istoria medicinei. București: Editura ALL, 1995. 370 p.
70. Iordan I. Limba română contemporană. București: Ed. Ministerului Învățământ, 1956. 831 p.
71. Iordan I. Unele aspecte ale formării cuvintelor în limba română actuală. În: Studii și cercetări lingvistice. București: Ed. Acad. Române, 1964, nr. 4 , p. 420-421.
72. Istoria aspirinei. [http:// / demoiselle.ro/ istoria-aspirinei](http://demoiselle.ro/istoria-aspirinei) (vizitat 26. 05.2017).

73. Jakobson R. Lingvistică și poetică. Aprecieri retrospective și considerații de perspectivă, în Probleme de stilistică. În: Culegere de articole, București: Editura Științifică, 1964, p. 87-97.
74. Laureanu A., Massimi C. Dicționarul limbei române: elaborat ca proiect de, tomu III, București: Noua typographia a laboratorului roman, 1876. 222 p.
75. Lăzărescu Gh. Dicționar de mitologie. București: Casa Editurii Odeon. 1992, 292 p.
76. Letopisețul Țării Moldovei (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce). Chișinău: Editura Hyperion, 1990, 638 p.
77. Lupuleasa D., Popovici Iu. Tehnologie farmaceutică. Chișinău: Editura Polirom, 2011. 720 p. vol. I p. 1-22 [documents.tips/ documents/ evoluția medicamentului html](http://documents.tips/documents/evoluția_medicamentului.html) (vizitat 16.04.2016).
78. Lyons J. Introducere în lingvistica teoretică, 1968, trad. rom. de Alexandra Cornilescu, Ioana Ștefănescu. București: Editura Științifică, 1995, p. 507-514.
79. Macrea D. Terminologia științifică și tehnică în limba română contemporană. În: Cercetări de Lingvistică, anul XI, 1, ianuarie-iunie. București: Editura Academiei Române, 1966, p. 17-23.
80. Malformații congenitale de cord. [http:// www.scribub.com/ medicina/ index.php](http://www.scribub.com/medicina/index.php) (vizitat 26.05.2017).
81. Maneca C. Compusele și terminologia științifică. În: Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română, vol. I. București: Editura Academiei Române, 1959. 260 p.
82. Manoli I. Metafora în contextele normelor lingvistice și poetice: tezele ref. În: Realizări și deschideri științifice: Conf. Jubiliară. Bălți, 1995, p. 51-52.
83. Marcu Fl. Dicționar actualizat de neologisme. București: Editura *Saeculum* I. O., 2013. 1078 p.
84. Marcu Fl., Maneca C. Dicționar de Neologisme. București: Ed. Acad. Române, 1986. 1168 p.
85. Marcu Fl., Maneca C. Dicționar de Neologisme. București: Editura științifică, 1961. 635 p.
86. Marcu Fl., Maneca C. Dicționar de Neologisme. București: Editura științifică, 1966. 759 p.
87. Marin I. Dicționar de medicină Larousse (traducere). București: Editura Enciclopedică, 1998. 707 p.
88. Matei H. O istorie a lumii antice. Chișinău: Universul, 1993. 408 p.
89. Maxime – Cuvinte de suflet. [http:// www.alinwtza.wordpress.com>maxime-vorbe-de-suflet](http://www.alinwtza.wordpress.com/maxime-vorbe-de-suflet) (vizitat 24.05.2017).
90. Mârza E. *et al.* Limba latină și bazele terminologiei medicale. Chișinău, CEP Medicina, 2006.400 p.
91. Mediculmeu – ghid medical complet. [http:// www.mediculmeu.com](http://www.mediculmeu.com) (vizitat 26.05.2017).

92. Melnic V. Aspecte umaniste ale limbii latine, Chișinău: Medicina, 2000. 40 p.
93. Melnic V. Terminologia clinică în limba latină. Chișinău: Casa Limbii Române, 2002. 42 p.
94. Melnic V. Terminologia histologică în limba latină. Chișinău: Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, 1998. 20 p.
95. Melnic V. Terminologia medicală în limba română (constatări și opinii). În: Mândria și Speranța noastră. Chișinău: F. E. P. Tipografia centrală, 1998, p. 131-138.
96. Metafora. <http://enciclopedie.citatepedia.ro/index.php/metafora> (vizitat 26. 05.2017).
97. Mincu E. Dubletele greco-latine în dezvoltarea limbajului medical. În: Philologia, nr. 1-2, 2014, p. 142-146.
98. Mincu E. *et al.* Limba română. Limbaj medical. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, 366 p.
99. Mincu E. Afixoidarea în procesul de neologizare a limbii române. Chișinău: CEP Medicina, 2009. 182 p.
100. Mincu E. Dublete greco-latine în terminologia medicală românească. În: Studia universitatis Moldaviae, Colocviul Internațional „Dialogisme et polyphonie dans les langages de spécialité – vers une socioterminologie dynamique”. Seria științe umanistice, 2016, nr. 4, p. 40-45.
101. Mincu E. Dubletele greco-latine în formarea limbajului medical. În: Probleme actuale de lingvistică română: *In honorem* profesorului universitar octogenar Anatol Ciobanu: Materialele simpozionului cu participare internațională, Chișinău: CEP USM, 2014, p. 132-139.
102. Mincu E. Dubletele greco-latine în dezvoltarea limbajului medical. În: Philologia. 2014, nr. 1-2, p. 142-146.
103. Mincu E. Elemente de terminologie medicală în Letopisețul Țării Moldovei (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce). În: Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”: Rezumate ale comunicărilor. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 71-74.
104. Mincu E. *et al.* Elemente greco-latine în terminologia medicală. În: Curierul medical. 2010, nr. 1, p. 66-88.
105. Mincu E. *et al.* Figuri mitologice în formarea termenilor medicali. În: Analele științifice USMF „Nicolae Testemițanu”, 2013, p. 365-368.
106. Mincu E. *et al.* Etimologii greco-latine în terminologia medicală. În: Curierul medical. nr. 1 (310). 2013, p. 83-84.
107. Mincu E. *et al.* Neologia lexicală și terminologia medicală. În: Curierul medical. 2008, nr. 1, p. 39-41.

108. Mincu E. *et al.* Predarea – învățarea limbii române și a limbajului medical între tradiție și inovație. În: Anale științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”, 2012, vol. II, p. 565-568.
109. Mincu E. *et al.* Probleme de neologizare a terminologiei medicale. În: Curierul medical, 2007, nr. 6, p. 67-69.
110. Mincu E. Fundamente greco-latine în terminologia medicală românească. În: Simpozionul internațional Grigore Bostan - 75 „Probleme actuale de filologie română”, Чернівці: Місто, 2015, p. 231-245.
111. Mincu E. Începuturile terminologiei medicale românești. În: Globalization and National Identity. Studies on the Strategies of Intercultural Dialogue, vol. 3. Ed.: Iulian Boldea. Tîrgu-Mureș: Arhipelag XXI, 2016, p. 745 -754.
112. Mincu E. Limbajul medical în contextul didacticii moderne. În: Valorificarea experienței profesionale: de la practica pedagogică la atestarea cadrelor didactice., conf. șt.-practică naț. (2014; Chișinău). Conferința științifico-practică națională „Valorificarea experienței profesionale: de la practica pedagogică la atestarea cadrelor didactice”, 22 noiem. 2013, Chișinău. Coord. L. Cibotaru. Chișinău: S.n., (Tipogr. „Garamont-Studio”), 2014, p. 191-199.
113. Mincu E. Limbajul medical românesc – aspecte de neologizare. În: Colocviul internațional „Diacronie și sincronie în studiul limbii române”. Departamentul de Lingvistică și Centrul de Lingvistică Teoretică și Aplicată (CLTA) al Facultății de Litere, București, noiembrie 2013. București, 2014, p. 357-362.
114. Mincu E. Limbă, limbaj specializat – aspecte de neologizare. În: Colocviul internațional de științe ale limbajului „Eugeniu Coșeriu”. Lingvistică integrală – multilingvism – discurs literar, ediția a XII-a, 19-21 septembrie 2013. Cernăuți. Editori de volum: Sanda-Maria Ardeleanu, Felicia Vrânceanu, Ioana-Crina Coroi. Чернівці: Зелена Буковина, 2014, p. 526-535.
115. Mincu E. Pagini de cultivare a limbajului medical. Lexicon de controverse în limbajul medical. În: Curierul medical. 2009, nr. 1, p. 72-73.
116. Mincu E. Pagini de cultivare a limbajului medical. Lexicon de controverse în limbajul medical. În: Curierul medical. 2009, nr. 4, p. 63-64.
117. Mincu E. Sinonimia în terminologia medicală românească (1). În: The Proceedings of the International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue, vol. 3, Tîrgu-Mureș: Arhipelag XXI Press. 2015, p. 878-885.

- 118.Mincu E. Sinonimia în terminologia medicală românească (2). În: Cercetări actuale de lingvistică română. *In memoriam* prof. Ion Dumeniuc, 80 de ani de la naștere. Materialele conferinței cu participare internațională, 12 mai 2016, Chișinău, CEP: USM, 2016, p. 164-169.
- 119.Mincu E. Terminologia medicală – între național și internațional. În: Dimensiunile comunicării în contextul integrării europene a Republicii Moldova. Chișinău: ASEM, 2014, p. 78-81.
- 120.Mincu E. Terminologia medicală românească – expresie a spiritului universal. În: Probleme actuale de lingvistică: Materialele simpozionului cu participare internațională. Chișinău, 15-16 mai 2015. *In memoriam* Acad. NICOLAE CORLATEANU 100 ani de la naștere. Chișinău: CEP USM, 2015. p. 355-361.
- 121.Mincu E. Valori existențiale în limbajul românesc din perspectivă pragmatică. În: La Francopolyphonie. Revue annuelle accréditée/ Revistă anuală acreditată B, Numéro 9/ 2014 vol. 1. L'interculturalité et la pragmatique à travers la linguistique, la littérature, la traduction et la communication. Contributions du Colloque International L'interculturalité et la pragmatique à travers la linguistique, la littérature, la traduction et la communication, 2014, p. 212-222.
- 122.Mincu E., Dumnazev-Eșanu D. Etimologii greco-latine în terminologia medicală. În: Curierul medical. 2013, nr. 1, p. 83-84.
- 123.Mirska H. Unele probleme ale compunerii cuvintelor în limba română. În: Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română, vol. 1. București: Editura Academiei Române, 1959, p. 145-189.
- 124.Mitru Al. Legendele Olimpului. Ed. Știința. Chișinău, 1989, 580 p.
- 125.Mladin C. Puncte de vedere în legătură cu sinonimia din terminologie www.uab.ro/ 2005, p. 155-161 (vizitat 20.12.2015).
- 126.Opțiuni terapeutice fizical kinetice după amputații ale membrului inferior la pacienții cu picior diabetic. [http:// www.scribub.com/ medicina/ OPTIUNI-TERAPEUTICE-FIZICALKIN62847.php](http://www.scribub.com/medicina/OPTIUNI-TERAPEUTICE-FIZICALKIN62847.php) (vizitat 26. 05.2017)
- 127.Oprea I. Terminologia filozofică românească modernă. București: Editura științifică, 1996. 388 p.
- 128.Parii B. *et al.* Medicamentul de la Adam până la Ștefan cel Mare și Sfânt. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. 303 p.
- 129.Patologia chirurgicală urologică. [http:// www.mediculmeu.com/ patologia-chirurgicala-urologica/ tumorile-vezicii-urinare/ cistectomia-radicala-la-femeie.php](http://www.mediculmeu.com/patologia-chirurgicala-urologica/tumorile-vezicii-urinare/cistectomia-radicala-la-femeie.php) (vizitat 26. 05.2017)
- 130.PCN – 29, Hernia diafragmatică congenitală la copil. Chișinău, 2008. 42 p.

131. Platon, opere, vol. III, traducere de Simina Noica. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1978. 415 p.
132. Poezii despre virus. www.citatepedia.ro/index.php (vizitat 26. 05.2017)
133. Pohilă V. Mic dicționar de nume proprii străine. Chișinău: Editura Arc, 1998. 264 p.
134. Practicum latin-român de termeni clinici. Catedra de Limbi Moderne și Limba Latină, ULIM, Chișinău, 2004. 20 p.
135. Prognoza și principalele afecțiuni. blogatu.eu/prognoza-vs-diagnoza (vizitat 26. 05.2017)
136. Protocoale Naționale de Medicină, Programul Preliminar de Țară al „Fondului Provocările Mileniului” pentru Buna Guvernare, finanțat de SUA în cadrul programului Millennium Challenges Corporation/ USAID, 2009-2010.
137. Protopopescu Pake E. Noul Dicționar portativu. Bucuresci: Libraririu Edituru G. Joanide & A. Spirescu, 1870. 550 p.
138. Psychology. http://psychology.wikia.com/wiki/Psychology_Wiki (vizitat 26. 04.2017).
139. Pușcariu S. Limba Română. Privire generală. București: Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol I”, 1940; reeditat București: Minerva, 1976. 538 p.
140. Rădulescu I. Să vorbim și să scriem corect. Erori frecvente în limbajul cotidian. București: Editura Niculescu, 2007. 228 p.
141. Rizea M. Polisemia din perspectiva unei terminologii externe, p. 1-8 [rd.softwin.ro/publications/ .../ Polisemia_din_perspectiva_unei_terminologii_externe](http://rd.softwin.ro/publications/.../Polisemia_din_perspectiva_unei_terminologii_externe) (vizitat 26. 04.2017).
142. Rosseti Al. Limba română în secolele al XIII-lea – al XVI-lea. În: Materiale și cercetări lingvistice. București: Editura Academiei Române, 1956. 241 p.
143. Rosseti Al., Cazacu B. Istoria limbii române literare. București: Editura Științifică, vol. 1, 1961. 914 p.
144. Rusu V. Dicționar medical, ediția a IV-a revizuită și adăugită. București: Editura medicală, 2013. 2064 p.
145. Șăineanu L. Raporturile dintre gramatică și logică. București: Editura Academiei de Științe, 1991.
146. Sala M. De la latină la română. București: Editura Univers Enciclopedic, 2006. 186 p.
147. Samarian Gh. P. Medicina și farmacia în trecutul românesc, vol. II, 1775-1834. București: Tipografia Cultura, 1938. 720 p.
148. Samarian Gh. P. Medicina și farmacia în trecutul românesc, vol. I, 1382-1775, București: Tipografia Culturală, 1936. 620 p.
149. Sângele citrat ex tempore www.google.com/search+sînge+citratat+ex+tempore (vizitat 26. 05.2017).

150. Seche L., Seche M. Dicționar de sinonime a limbii române, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1982. 1478 p. <https://ru.scribd.com/doc/161423895/Luiza-Mircea-Seche-Dictionar-de-Sinonime> (vizitat 7.09.2016).
151. Sistemul muscular [http://www.ymed.ro/sistemul-muscular-generalitati/sistemul Muscular](http://www.ymed.ro/sistemul-muscular-generalitati/sistemul-Muscular) (vizitat 26. 05.2017).
152. Sistemul nervos. <http://www.dictionar.romedic.ro/central> (vizitat 26. 05.2017).
153. SportVirus <http://www.sportvirus.ro> (vizitat 26. 05.2017).
154. Stochițoiu-Ichim A. Semiotica discursului juridic. București: Editura Universității din București, 2001. 217 p.
155. Suman S. *et al.* Conformații spațiale ale bursei omentale. Angioarhitectura arterei mezenterice superioare cu privire la ischemia mezenterică cronică. În: *Actual issues of morphology*. Materials of the International Scientific Conference dedicated to 70th year anniversary of Nicolae Testemitsanu State University of Medicine and Pharmacy, Chișinău, October, 15-16, 2015, p. 112-119, p. 119-128.
156. Ștefanucă P. Folclor și tradiții populare. Chișinău: Știința, vol. 2, 1991. 506 p.
157. Toma E. Despre metafora terminologică în limba română. În: *Cercetări de lingvistică*, vol.1, Cluj Napoca, nr. 1, 1982, p. 15-24.
158. Toma Cri.-A. Limbă, limbaj, comunicare. www.upm.ro/ci/volCCI_I (vizitat 04.09.2015).
159. Tulburare bipolară sau trezire spirituală <http://info.liputan-berita.com/tulburare/tulburare-bipolar-sau-trezire-spirituala-slideshare.html> (vizitat 10.07.2015).
160. UMF IAȘI. Culegere de texte. Medicină Generală, Stomatologie, Farmacie, anul I-II. Iași, 1990. 105 p.
161. Un nou virus gripal <http://www.digi24.ro/stiri/externe/ue/un-nou-virus-gripal-a-provocat-deja-zeci-de-mii-de-imbolnaviri-648955> (vizitat 26. 05. 2017).
162. Urechea. <https://ro.wikipedia.org/wiki> (vizitat 26. 05. 2017).
163. Ursu N. Formarea terminologiei științifice românești. București: Editura științifică și didactică, 1962. 299 p.
164. Ursu T. Limba hronicului lui Dimitrie Cantemir. Chișinău: Știința, 1973. 256 p.
165. Vascenco V. Probleme de terminologie lingvistică. București: Editura științifică și didactică, 1975. 179 p.
166. Vulcănescu R. Mitologie română. București: Editura Academiei R. S. R., 1985. 200 p.
167. Zafiu R. Semese și iesemes. În: *România literară*, nr. 3, 2005, p 15.
168. Zvegnetsov V. Prefață la ediția rusă a lucrării: Eric P. Hamp, *Glossary of American Technical Linguistic Usage*. 1925-1950, Utrecht/ Antwerp, 1957 (ed. rusă, 1964), p. 7-8.

În limba rusă:

169. Арутюнова Н. Вопросы морфологии и функционирования имен в испанском языке. În: Исследования в области латинского и романского языкознания. Кишинев: Штиинца, 1961. 403 с.
170. Арутюнова Н. Метафора и дискурс. În: Теория метафоры, Москва: Прогресс, 1990, с. 5-32.
171. Ахманова О. Словарь лингвистических терминов. Москва: Едиториал УРСС, 2004. 576 с.
172. Баласанян М. Синонимия в семиотике. În: Peer-reviewed materials digest (collective monnograph) published following the results of the XC International Research and Practice Conference and III stage of the Championship in Philology (London, October, 20 – October 14, 2014, с. 20-23.
173. Баранов А. Введение в прикладную лингви-стику. Москва: Едиториал УРСС, 2001. 360 с.
174. Бахман Е. Синквейны на уроках химии (рус.). Школа: день за днем. Проверено 28 мая 2009.
175. Большая Советская Энциклопедия. Москва: Изд. Советская Энциклопедия, 1972. т. 7. 608 с.; т. 23. 624 с.
176. Будагов Р. Терминология и семиотика. În: Вестник МГУ, 1972, nr. 2, с. 43.
177. Буданов В. Учимся думать вместе: Материалы для тренинга учителей. Москва: ИНТУИТ.РУ, 2007, с. 105.
178. Бушев, А. Лингводидактические проблемы терминологии в военном переводе [Текст] / А. Бушев Терминология и перевод в 21 веке: материалы междунар науч. конф. - Омск, 2002, с. 57.
179. Васильева Н. Греко-латинские элементы в лингвистической терминологии. Авто-реф. дисс. канд. филол. наук. Москва: Надзаг АН СССР. Институт языкознания, 1983. 23 с.
180. Вачков И. Возможности метафоры в сказкотерапевтической работе со взрослыми. În: Электронный журнал «Клиническая и специальная психология» 2015. том 4, nr. 1. С 75-88. ISSN: 2304-0394 (online) E-journal «Clinical Psychology and Special Education» 2015, vol. 4, no. 1, p. 75–88. ISSN:2304-0394 (online)© 2015 ГБОУ ВПО «Московский городской психолого-педагогический университет» (vizitat 19.07.2016).
181. Чернявский М. Латинский язык и основы медицинской терминологии. Минск: „Вышэйшая школа”, 1989. 254 с.

- 182.Вершинина Т. Метафорические модели с исходной биологической сферой в современном политическом дискурсе: Дисс. ... канд. фил. наук, Екатеринбург, 2002. 40 с.
- 183.Виноградов. В. Основные типы лексических значений слова. În: Вопросы языкознания. 1953, nr. 5, с. 13, 26, 27.
- 184.Винокур Г. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии. În: Труды МИВЛИ, V, 1939, с. 24.
- 185.Галкина-Федорук. Е. Современный русский язык. Лексика. Москва, 1954, с. 57.
- 186.Глазунова О. Логика метафорических исследований. СПб. СПбГУ, 2000. 196 с.
- 187.Григорьев В. Так называемые интернациональные сложные слова в современном русском языке. În: Вопросы языкознания, 1959, nr. 1, с. 70.
- 188.Гусятинска В. К истории развития синонимий в системе медицинской терминологии. с. 111-118. În: История структурных элементов русского языка. Москва: МГПИ, 1982. 199 с.
- 189.Даниленко В. Лексика языка науки. Терминология. Авторефер. дисс. на соиск. учен. степени д-ра филолог. наук. Москва: АН СССР, Ин-т рус. языка., 1977. 41 с.
- 190.Даниленко В. О месте научной терминологии в лексической системе языка. În: Вопросы языкознания, 1976, nr. 4, с. 64-71.
- 191.Даниленко В. О терминологическом словообразовании. În: Вопросы языкознания, 1973. nr. 4. с. 76-85.
- 192.Дворецкий И. Латинско-русский словарь. Москва: Издательство Русский язык, 1976. 1096 с.
- 193.Деборин А. Заметки о приложении и эволюции научных понятий и терминов. În: Вопросы языкознания, 1957, nr. 4, с. 36-45.
- 194.Дубровина Л. Мотивировка терминов в медицинской лексики. În: Функциональные стили: лингво-методические аспекты. Москва: Наука, 1985, с. 65-173.
- 195.Дэвидсон Д. Что означают метафоры. În: Теория метафоры. Москва: Прогресс, 1990, с. 172-193.
- 196.Карузин П. Словарь анатомических терминов. М.-Л.: Госиздат, 1928. 293 с. [medarticle.moslek.ru/ articles33221.htm](http://medarticle.moslek.ru/articles33221.htm) (vizitat 17.03.2014).
- 197.Карпинская Е., Граудина Л., Даниленко В. Норма в терминологии. În: Культура русской речи. Москва: Изд-во НОРМА, 2000. 560 с.
- 198.Краткая история латинского языка. Перевод с немецкого: W. M. Leipzig 1897 Lindsay Oxford, под редакцией Дворецкого. Москва: Искра Революции с. 115-121.

- 199.Кубрякова Е. Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи. Москва: Наука, 1991. 238 с.
- 200.Кубрякова Е. Что такое словообразование? Москва: Наука, 1965. 78 с.
- 201.Кутина Л. Формирование языка русской науки. М.- Л.: Наука, 1964. 219 с.
- 202.Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем. În: Теория метафоры. Москва: Прогресс, 1990, с. 387-415 [http:// www.durov.com/ linguistics1/ lakoff-johnson-90.htm](http://www.durov.com/linguistics1/lakoff-johnson-90.htm) (vizitat 19.07.2016).
- 203.Ланге А. Метафора: классы поэтизированных предметов и основные типы метафорических предикаций. În: Бодуэновские чтения: Б. де Куртенэ и современная лингвистика: Межд. научн. конф: Труды и материалы: в 2 т., Казань, КГУ, 2001, т. 1, с. 18-19. [http:// www.kls.ksu.ru/ boduen/ bodart_1.php](http://www.kls.ksu.ru/boduen/bodart_1.php) (vizitat 18.04.2017).
- 204.Лапиня Э. Метафора в терминологии микроэлектроники. În: Метафора в языке и тексте. Москва: Наука, 1988, с. 134-145.
- 205.Латинский язык и основы медицинской терминологии (под. ред. М. Н. Чернявского). Минск: Вишэйшая школа, 1989. 352 с.
- 206.Лейчик В. Терминоведение: Предмет, методы, структура. Москва: КомКнига, 2006. 256 с.
- 207.Лингвистический энциклопедический словарь. [http:// tapemark.narod.ru/ les/ 036a.html](http://tapemark.narod.ru/les/036a.html) (vizitat 20.05.2014).
- 208.Лотте Д. Очередные задачи научно-технической терминологии. Москва: Наука, 1931. 158 с.
- 209.Лотте Д. Основы построения научно-технической терминологии. Вопросы теории и методики. Москва: Изд. Акад. Наук СССР, 1961. 158 с.
- 210.Маноли И. Семантика индивидуально использованных термино-метафор во французской художественной речи. În: Грамматические и лексикологические исследования: Романо-герм. и классич. филология: Межвуз. сб. Кишинев, 1977, с.150-156.
- 211.Мартине А. Основы общей лингвистики. În: Новое в лингвистике. Москва: Изд. Иностр. Лит., 1963. 568 с.
- 212.Милошева-Стайкова С., Кралева Н. Латински език (учебник за средните медицински училища). София: Издательство Наука и изкуство, 1990 210 с.
- 213.Минина Л., Бартков Б. Диахроническая и синхроническая продуктивность: модельная и суммарная частотность суффиксидов русского языка. În: Полуаффиксация в терминологии и литературной норме. Владивосток, 1986, с. 111-135.

214. Минку Е. Аффиксоиды в неологизации медицинского языка. În: Language of preservation and development of cultural values. Peer-reviewed materials digest (collective monnograph) published following the results of the LXXVI International Research and Practice Conference in Philological sciences (London, November, 14 – November, 20, 2013), с. 35-38.
215. Минку Е. Научные греко-латинские элементы для выражения нового в языке. În: Modern linguistic systems as instruments of the reality transformation. Peer-reviewed materials digest (collective monnograph) published following the results of the LXXVI International Research and Practice Conference in Philological sciences (London, February, 20 – Ferbruary, 25, 2014), с. 23-25.
216. Минку Е. Медицинская терминология на румынском языке в контексте глобализации наук. În: Global trends in the development of ethnic languages in the context of inter-ethnic communication, the 83rd International Scientific and Practical Conference. Global International Scientific Analytical Project (GISAP), International Academy of Science and Higher Education London, United Kingdom, 02-09 iulie 2014, с. 42-48. <http://gisap.eu/ru/node/51334>
217. Мотченко И. Основные тенденции в формировании английской медицинской терминологии [Текст]: автореф. дис. ...канд. филол. наук: 10.02.04 / И.В. Мотченко. Москва, 2004. 42 с.
218. *Nomina anatomica*. Международная анатомическая номенклатура на латинском и русском языках. Москва: Медицина, 1974. 412 с.
219. *Nomina anatomica*. Международная анатомическая номенклатура. Москва: Медицина, 1984. 240 с.
220. Николова В., Колева И. *Lingua Latina Medicinalis*. Фондация Отворею общество. София: Издательство Рива - ABC- 90, 1994. 210 с.
221. Новодранова В. Латинские основы медицинской терминологии. Автореф. Москва: АН СССР, 1989. 47 с.
222. О взаимоотношении семантики и этимологии терминов греко-латинского происхождения. <http://slovariki.org/medicinskaa-enciklopedia/2430017> (vizitat 23.04.2013).
223. Озингин М. Роль метафоры в труктурировании и функционировании русской медицинской терминологии: Автореферат дис. ... канд. филол. наук. Саратов, 2010. 41с. Диссертации по гуманитарным наукам. <http://cheloveknauka.com/rol-metafory-v-strukturirovanii-i-funktsionirovanii-russkoy-meditinskoy-terminologii> (vizitat 13.07.2016).
224. Панов М. Словообразование современного русского литературного языка. Москва: Наука, 1968. 300 с.
225. Реформатский А. Введение в языковедение. Москва: Просвещение, 1967. 542 с.

- 226.Реформатский А. Мысли о терминологии. În: Современные проблемы русской терминологии. Москва: Наука, 1986, с. 163-198.
- 227.Смирницкий А. Звучание слово и его семантики. În: Вопросы языкознания, 1960, пг. 5, с. 112-116.
- 228.Степанов Ю. Основы общего языкознания. Москва: Просвещение, 1975. 271 с.
- 229.Степанова М. Словообразование современного немецкого языка. Москва: Изд. лит. на иностр. яз., 1953. 376 с.
- 230.Термины медицины в средневековом зеркале[http:// www.langinfo.ru/ sovety-dlja-izuchenija-angliiskogo-jazyk/ perevod-medicinskih-terminov.html](http://www.langinfo.ru/sovety-dlja-izuchenija-angliiskogo-jazyk/perevod-medicinskih-terminov.html) (vizitat 17.07. 2016).
- 231.Тодорова В. Структурно-семантические особенности составных метафорических терминов в современном русском языке: Автореф. дис. ... канд.филол.наук, Харьков, 1989. 30 с.
- 232.Толикина Е. Синонимы или дублиеты? În: Исследования по русской терминологии. Москва: Наука, 1971, с. 58.
- 233.Тышлер И. К вопросу о судьбе омонимов. În: Вопросы языкознания, пг. 5, 1960/ 5, с. 80-84.
- 234.Фалькович М. К вопросу об омонимии и полисемии. În: Вопросы языкознания, пг. 5, 1960, с. 85-88.
- 235.Феденева Ю. Моделирующая функция метафоры в агитационно-политических текстах 90-х гг. XX века: Дис. ... канд. филол. наук, Екатеринбург, 1998. 40 с.
- 236.Философско-методологические основания системных исследований: систем анализа и систем моделирования. Москва: Наука, 1983. 324 с.
- 237.Черемисина М. Законы и правила в языкознании. În: Методологические и философические проблемы языкознании и литературоведение. Новосибирск: Наука, 1984, с. 9-15.
- 238.Чернобай Л. Функционирование греко-латинских морфем в процессе термино-образования. În: Термины в научной и учебной литературе. Горький: ГГУ, 1988, с. 95-99.
- 239.Чернявский М. *et al.* Латинский язык и основы медицинской терминологии. Минск „Вышэйшая школа”, 1984. 214 с.
- 240.Чинчилей, Г. Соотношение минимальных значимых единиц языковой структуры. Кишинев: Издательство Штиинца, 1975. 222 с.

241.Чудаков Н. Метафоры из сферы «природа» в политической речи. În: Современная политическая лингвистика: Материалы межд. научн. конф., Екатеринбург, Уральск. ГПУ, 2003, с. 168-169.

242.Чудинов А. Структурный и когнитивный аспекты исследования метафорического моделирования (регулярной многозначности). În: Лингвистика: Бюл. Уральск. лингв. об-ва, Екатеринбург, Уральск. ГПУ, 2001, т. 6, с. 38-53.

243.Шанский Н. Аффиксоиды в словообразовательной системе современного русского литературного языка. În: Исследования по современному русскому языку. Москва: Изд-ство Москв. ун-та, 1970. 272 с.

244.Эффективная медицина 2004-2016. Яндекс.Метрика. [http:// www.medeffect.ru/ abc/](http://www.medeffect.ru/abc/) (vizitat 27.02.2016).

În limba franceză:

245.Arrive M., Gaudet F., Gamache M. La grammaire d'aujourd'hui; guide alphabétique de linguistique française. Paris: Flammarion. ATTAL, 1986. 260 p.

246.Bouveret M. Approche de la dénomination en langue spécialisée. În : Meta, XLIII, 3, 1998, p. 1-18.

247.Cabré M. T. La terminologie, une discipline en évolution: le passe, le présent et quelques prospectives, p.1-12, [www.upf.edu/ pdi/ dtf/ teresa.../ ca07passe.pdf](http://www.upf.edu/pdi/ dtf/ teresa.../ ca07passe.pdf) (vizitat 1.08.2013).

248.Cabré M. T. La terminologie. Théorie, méthode et application. Ottawa: Les Presses de l' Université d' Ottawa, 1998. 322 p.

249.Cabré M. T. Terminologies et linguistique: la théorie des portes. În: Terminologie nouvelle, June 2000, nr. 21, p. 10-15.

250.Cabré M.(dir.) E Wüster: Terminologia. Barcelona: Servei de la Llengua de la Universitat de Barcelona, 1996.

251.Cambier Y. Travail et vocabulaires spécialisés: prolégomènes à une socioterminologie. În: Meta, 36, 1991. nr. 1. p. 8-15.

252.Cambier Y. Vers une histoire sociale de la terminologie. În: Le langage et l'homme, vol. XXVIII, 1963. nr. 4, Décembre. p. 233-246.

253.Candel D. Wüster par lui même. În: Cahier du C.I.E.L. (Centre Interlangue d'Études en Lexicologie), Des fondements théorique de la terminologie, Université Paris Denis Diderot et Equipe VolTer, Université du Littoral – Côte d'Opale, 2004, p.16-30.

254.Cohen M. Le Langage. Structure et évolution. Paris: Lidis, 1950. 144 p.

255.Condamines A. Terminologie et représentation des connaissances. În: La Banques des mots, spécial nombre, 1994, p. 24-44.

- 256.Cortés C. Terminologie et syntaxe de la classicisante. În: Cahier du C.I.E.L. (Centre Interlangue d'Études en Lexicologie) Des fondements théorique de la terminologie, Université Paris Denis Diderot et Equipe VolTer, Université du Littoral – Côte d'Opale, 2004, p. 135-162.
- 257.Cottez H. Dictionnaire de structures savant: Éléments et modèle de formation, 2-e ed. revue et complétée. Paris: Robert, 1980. 516 p.
- 258.Cusin-Berche, F. Le lexique en mouvement: création lexicale et production sémantique. În: Langage Revue trimestrielle. Paris, 1999, décembre, p. 5-25.
- 259.Dauzat Al. Dictionnaire étymologique de la langue française. Paris: Librairie Larousse, 1938. 824 p.
- 260.Debuire Francis. La notion d'existence en terminologie. În: Cahier du C.I.E.L. (Centre Interlangue d'Études en Lexicologie), Des fondements théorique de la terminologie, Université Paris Denis Diderot et Equipe VolTer, Université du Littoral –Côte d'Opale, 2004, p. 105-120.
- 261.Depecker L. Entre signe et concept: éléments de terminologie générale. Paris: Presses Sorbonne Nouvelle, 2002. 198 p.
- 262.Diki-Kidiri M. Le signifié et le concept dans la dénomination. În: Meta, XLIV, 1999, nr. 4, p. 573-581.
- 263.Diki-Kidiri M. Une approche culturelle de la terminologie. În: Terminologies nouvelles, June 2000, nr. 21, p. 27-31.
- 264.Dubois J. Étude sur la dérivation suffixale en français moderne et contemporain. Paris: Garnier, 1962. 118 p.
- 265.Dubois J., Janannon G. Grammaire et exercices de grammaire. Paris: Larousse, 1956, p. 8-13.
- 266.Dumnazev-Eșanu D., Mincu E. Éléments savants gréco-latins dans la tridimensionnalité de la lunge. În: La Francopolyphonie. Revue annuelle accréditée. 2012, nr. 7, vol. 2, p. 339-344.
- 267.Felber H. Manuel de terminologie. Paris: UNESCO, 1984. 375 p.
- 268.Gaudine, F. Terminologie et travail scientifique: mouvement des signes, mouvement des connaissances. În: Cahiers des linguistique sociale, 1991, nr. 18, p. 111-132.
- 269.Gevaudan P., Koch P. Decolar. Dictionnaire étymologique et cognitif des langues romanes. Les parties du corps humain. Manuel théorique et pratique, Version 1.0, Tübingen, 19 août 2011.
- 270.Giuraud P. La sémantique. Paris: Larousse, 1964. 258 p.
- 271.Goudin Fr. Terminologie et démocratisation du savoir: à propos de dictionnaires scientifiques. În: Le langage, vol. VII, nr. 2-3, Bruxelles: Institut Libre Marie Haps, p. 123-129.
- 272.Guilbert L. La créativité lexicale. Paris: Larousse, 1972. 85 p.

- 273.Humbley J. Comment le français et l'allemand aménagent la terminologie de l'informatique, Banque des Mottes, Paris: CILF, 1988, p. 85-148.
- 274.Koch P. Aspects cognitifs d'une typologie lexicale synchronique. Les hiérarchies conceptuelles en français et dans d'autres langues. În: *Langue française* 1/ 2005 (nr. 145), p. 11-33.
- 275.Kocourek R. La langue française de la technique et de la science. Oscar Brandstetter, 1991. 372 p.
- 276.Larousse du XX siècle en six volumes. Paris: Librairie Larousse, 1968. 7800 p.
- 277.Larousse P. Grand dictionnaire universel. Paris, 1865. t. 1 - A. – 11115 p.; t. 3, C – 1164 p.; t. 10 – L, M. – 1494 p.
- 278.Lerat P. L' hyperonymie dans la structuration des terminologies. În: *Languages*, 1990, v. 25, p. 79-86.
- 279.Lerat P. Les langues spécialisées. Paris: PUF, 1995. 242 p.
- 280.Lupu L., Mincu E. Variations sémantiques contextuelles des termes médicaux. Celsius Publishing House. În: *Archives of the Balkan Medical Union*. Chişinău, 2008, vol. 2, nr. 3, p. 89.
- 281.Manoli I. Néologismes lexicaux et néologismes sémantiques, créations néologiques-termes et néologismes stylistiques comme sujet de la lexicographie. În: *Intertext*, nr. 1-2, 2015, p. 162-170.
- 282.Martinet A. Éléments de linguistique générale. Paris: Denoël, 1970. 271 p.
- 283.Meillet A. Linguistique historique et linguistique générale. Comment les mots changent de sens. Paris: PUF, 1926. 185 p.
- 284.Meyer I., Mackintosh K. L'entraînement du sens terminologique, aperçu du phénomène de la déterminologisation. În: *Le sens en terminologie*, Lyon: Prés Universitaire de Lyon, 2000, p. 23-27.
- 285.Mincu E. *et al.* Éléments savants gréco-latins dans le mécanisme de formation de la terminologie médicale. În: *Archives of the Balkan Medical Union*. Chişinău: September 2008, Celsius Publishing House, *Archives of the Balkan Medical Union*, vol. 2, nr. 3, p. 87.
- 286.Minsky M. La société de l'esprit. Paris: Inter éditions, 1998. 653 p.
- 287.Mitterand H. Les mots français. Paris: Garnier, 1965. 126 p.
- 288.Oliveira I. Nature et fonctions de la métaphore en science. L'exemple de la cardiologie, Paris: Harmattan, Linguistique Europe, 2009.
- 289.Otman G. Les représentations sémantiques en terminologie, Paris: Masson, 1996.
- 290.Petit G. La dénomination. Approches lexicologique et terminologique. Paris: Peeters, 2009.

291. Peytard J. Motivation et préfixation: remarque sur les mots construits avec l'élément télé-. În: Cahiers de lexicologie. Paris, 1960, p. 37-44.
 292. Pichon E. L'enrichissement lexical dans le français d'aujourd'hui. Paris: Larousse, 1942. 322 p.
 293. Picoche J., Marchello Nizia Cr. Histoire de la langue française. Paris: Nathan, 1989. 399 p.
 294. Poparăda, I. Pour faire de mots avec des choses. În: Cahiers de linguistique théorique et appliquée, t. XXVIII. București: Editura Academiei Române, 1986, p. 43-52.
 295. Prandi S., Rossi M. Les métaphores dans la création de terminologie. În: Terminologie: textes, discours et accès au savoir spécialisés. Roma: GLAT, 2012, p. 7-19.
 296. Rey A. La lexicologie. Paris: Le Robert, 1970. 323 p.
 297. Rey A. La terminologie: noms et notions. Paris: Le Robert, 1979. 127 p.
 298. Roche Ch. Terminologie et ontologie. În: Langages, 2005/ 1. nr. 157. p. 48-62. DOI10.3917/lang.1757.0048 ISSN 0458-728X (vizitat 29.11.2015).
 299. Saussure F. Scrieri de lingvistică generală. Iași: Editura Polirom, 2004. 352 p.
 300. Temmerman R. Une théorie réaliste de la terminologie: le sociocognitivism. În: Cahiers du Rifal. Terminologies nouvelle. Terminologie et diversité culturelle, 2000, nr. 21, p. 138-150.
 301. Toma E. Sur la formation de la terminologie médicale-biologique en roumain (XVIII – XIXe siècles). În: Rumänistik in der Diskussion, Guinter Narr Verlag Tübingen, 1986, p. 116-128.
 302. Tournier M. „Le nouvel observateur”, nr. 6, 1991.
 303. Ullmann St. Précis de sémantique français. Berne: A. Francke, 1952, p. 221.
 304. Vecchi D. La terminologie dans la communication de l'entreprise: bases pour une pragmatéterminologie. În: Terminologie: problèmes théoriques. Université du Littoral-Côte d'Opale, Equipe VoLTer, Boulogne-sur-Mer, Journée d'études du 12 mars 2005, p. 71-73.
- În limba engleză:**
305. Athanasiadis L. Greek mythology and medical and psychiatric terminology. În: Psychiatric Bulletin, nr. 21, 1997, p. 781-782.
 306. Oni T., Cartidge C. Medical terminology: A hiding place for Greek terminology. Junior Dr, Monday, 08 February 2010. <http://www.medterms.com/script/main/art.asp?articlekey=12194> (vizitat 07.03 2010).
 307. Banay G. Introduction to Medical Terminology. Ph. D.: Librarian, Worcester State, January 1948, p. 1-27.
 308. Cabré M. T. Do we need an autonomous theory of terms? În: Terminology, vol. 5 (1), 1998/ 1999, vol. 2, p. 5-19.

- 309.Christos S. G. Etymology of selected medical terms used. Radiology the mythology connection. În: American Journal Roentgenology, 2002, 178, p. 1101-1107.
- 310.Condamines A. Terminology: New needs, new perspectives. În: Terminology 2:2, p. 219-238.
- 311.Dorland Pocket. Medical Dictionary, ed. 26. Philadelphia: Saunders Comp, 2001. 800 p.
- 312.Dumont D., Smith R. Thesaurus linguae Graecae, 1992-1995. Aristotle. Peri anapnoe's (about breath). [book on CD-ROM, version 10d-32]. Musaios (Los Angeles, CA). Chapter 10, Section 6.
- 313.Euripides. Orestis (vol. II). Storr F, trans. Cambridge, MA: Harward University Press, 1978. verse 277.
- 314.Fussler H. Characteristics of the research literature used by chemists and physicists. The United States, Parts I and II: Library Quarter, 19-35, January, 1949 and April, 1949, p. 113-119.
- 315.Grimal P. A Concise Dictionary Of Classical Mythology. London: Blackwell, 1990. 456 c.
- 316.Holomanova A. *et al.* History of medicine. În: Proceedings of the American philosophical society, vol. 94. nr. 4, 1950, p. 364-368.
- 317.Holomonova A. *et al.* Andreas Vesalius – the reformer of anatomy. Bratisl Zec Listy, 2001. 102(1), p. 48-54.
- 318.Homer. The iliad. Murray AT, trans. Cambridge, MA: Harward University Press, 1976-1978. Liddell H., Scott R. Greek-Englch lexicon 9 the ed.: Clarendon Press (London, UK), 1996.
- 319.Marečkova E. *et al.* Latin as the language of medical terminology: some remarks on its role and prospects. SWISS MED WKLY, 2002, 132, p. 581- 587.
- 320.Reddy J. The conduit metaphor: A case of frame conflict in our language about language. În: Andrew Ortony (ed.), Metaphor and Thought. Cambridge, 1979, p. 284–310.
- 321.Mincu E. *et al.* Greco-Latin Terminological Elements in the Perspective of Globalization. În: Anale științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”, 2011, v. II, p. 425-428.
- 322.Mincu E. The Romanian medical language in the context of the universal value. În: The Proceedings of the International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue. Volume no. 2, 2014. Studies on Literature, Discourse and Multicultural Dialogue. Tîrgu-Mureș, Arhipelag XXI Press, 2014, p. 266-272.
- 323.Mincu E., Bahnaru V. Greek-Latin fundamentals in the development of medical language. În: Studii și cercetări de onomastică și lexicologie (SCOL), Craiova: Editura Sitech, 2015, anul VIII, nr. 1-2, p. 218-226.
- 324.Mincu E., Bahnaru V. Terminology: Retrospection and Perspective. În: Studii și cercetări de onomastică și lexicologie (SCOL). Craiova: Editura Sitech, 2016, nr. 1-2, p. 154-159.

- 325.Mincu E. The affixoidation phenomenon and the unification of language systems. În: Problems de combination of individualization and unification in language systems within modern communicative trends. Peer-reviewed materials digest (collective monograph) published following the results of the XC International Research and Practice Conference and III stage of the Championship in Philology (London, October, 20 – October 14, 2014), 2014. p. 25-28.
- 326.Mincu, E. *Aspects regarding Romanian medical terminology*. În: *The Proceedings of the International Conference Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity*. Volume no. 2, Debates on Globalization. Approaching National Identity through Intercultural Dialogue / ed.: Iulian Boldea - Tîrgu-Mureş: Arhipelag XXI, 2015, p. 118-126.
- 327.Nittala S. Sarma. Etymology as an Aid to Under-standing Chemistry Concepts. În: Chemistry for Evryone, Journal of Chemical education, vol. 81, October 2004, nr. 10. 1437 p.
- 328.Perry Pepper M. Babel in medicine. În: Proceedings of the American philosophical society, Pennsylvania, 1950, vol. 94, nr. 4, p. 364.
- 329.Perry Pepper M. Medical Etymology. The Hystory and Derivation of Medical Terms for studens of Medicine. Philadelfia: W. B. Sauders Company, 1943. 263 p.
- 330.Plato. Timeos. Bury RG, trans. Plato's works (vol). Cambridge, MA: Harward Univarsity Press, 1975.
- 331.Raumotsaki I. *et al.* Pneumonology or Pneumology? În: American Journal of Roentgenology, 2002, 121, p. 1385-1387.
- 332.Serle J. R. *Metaphor*. În: Pragmatics. New York: Oxford University Press, 1991, p. 519 - 539.
- 333.Sophocles. Trachiniai (vol. II). Storr F, trans. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978, verse 778.
- 334.Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description. The sociocognitive approach. Philadelphia: Benjamins Publishing Company, 2000.
- 335.Terminologia Anatomica. Internațional Anatomical Terminology. Stuttgart: Theime, 1998. 292 p.[http:// www.bratissleklistz.sk/ 2004/ 10501.06.pdf](http://www.bratissleklistz.sk/2004/10501.06.pdf) (vizitat 25.09.2015).
- 336.Ullmann St. Semantics And Introduction to the Science of Meaning. Jackson, Son & Co, Oxford, 1962.
337. Wille R. Relational Concept Analysis: Semantic Structures in Dictionaries and Lexical Databases 1 Vom Fachbereich Gesellsc hafts-und Gesc hichtswissensc haften der Technisc hen Universit at Darmstadt zur Erlangung des Grades eines Doktors philosophiae (Dr. phil.) genehmigt Dissertation von Dipl.-Math. Uta Priaus Braunschwei, Published: Shaker Verlag, Aachen, 1998. [www.upriss.org.uk/ papers/ diss.pdf](http://www.upriss.org.uk/papers/diss.pdf) (vizitat 16.08.2015).

ANEXA 1. INVENTARUL ELEMENTELOR TERMINOLOGICE (AFIXOIDELOR) ÎN CORPUSUL MEDICAL (conform DAN, 2013)

A

- ABDOMIN(O)– elem. „abdomen”. (<fr. abdomin/ o/ -, cf. lat. abdomen)
- ABER(O)– elem. „a se abate”, „a se îndepărta”. (<fr., engl. aberro/ o/ -, cf. lat. aberrare)
- –abil² elem. „posibil” (<fr. -able, cf. lat. abilis)
- ACARI-/ ACARO- elem. „acarieni”. (<fr. acari-, acaro-, cf. lat. acarus, gr. akari, căpușă)
- ACARO- v. acari-.
- ACEFAL²(O)- elem. „absența capului”. (<fr. acéphal/ o/ -, cf. gr. akephalos)
- ACET(O)-/ ACETI- elem. „acid acetic”. (<fr. acét/ o/ -, acéti-, cf. lat. acetum, oțet)
- ACETI- v. acet(o)-.
- ACHIRO- elem. „pleavă, bractee”. (<fr. germ. achyro-, cf. gr. akhyron)
- ACID²(O)-/ ACIDI- elem. „acid”. (<fr. acid/ o/ -, acidi-, cf. lat. acidus, acru)
- ACIDI- v. acid²(o)-.
- ACRO- elem. „ascuțit”, „extremitate, vârf”, „extrem”. (<fr. acro-, cf. gr. akros, înalt)
- ACTIN(O)– elem. „rază”, „radiație”. (<fr. actin/ o/ -, cf. gr. aktis, -inos)
- ACU– elem. „auz”. (<fr. acou-, cf. lat. acutus, gr. akoueîn, a auzi)
- ACULEI– elem. „spin, ghimpe”. (<fr. aculéi-, cf. lat. aculeus)
- –acuzie elem. „auz”, „sunet”, „audiție”. (<fr. –acousie, cf. gr. akousis)
- ACVA-/ ACVI– elem. „apă”. (<engl., fr. aqua-, aquí-, cf. lat. aqua)
- ACVI- v. acva-.
- –adă – elem. „rezultatul unei acțiuni”. (<fr. -ade, cf. it., sp. -ada)
- ADELFO(O)–, -adelf, -adelfie elem. „frate”, „concreștere”, „gamet”. (<fr., engl. adelph/ o/ -, -adelphe, -adelphie, cf. gr. adelphos)
- –adelfie² v. adelf(o)-.
- (O)–, -ie elem. „glandă”. (<fr. / o/ -, -ie cf. gr.)
- -ie² v. (o).
- ADIPO(O)– elem. „grăsime”. (<fr. adip/ o/ -, cf. lat. adeps, adipis)
- AERI- v. aero-.
- AERO-/ AERI- elem. „aer”, „avion”, „aviație”. (<fr. aéro-, aéri- cf. gr. aer-, -os)
- –agóg, -agogie elem. „care conduce”, „provoacă”. (<fr. –agogue, -agogie, cf. gr. agogos)
- –agogie v. –agog.
- AGROSTO- elem. „iarbă, pășune”, „graminee”. (<fr. agrost-, cf. gr. agrostes)
- ALASO- elem. „schimbare, modificare”. (<fr., engl. allasso/ -, cf. gr. allassein, a schimba)
- ALBUMIN(O)– elem. „albumină”. (<fr. albumin/ o/ -, lat. albumen)
- ALCALI- elem. „alcalin”. (<fr. alcali-, cf. ar. al-kali, plantă marină)
- ALELO- elem. „alternativ”, „reciproc”. (<fr. allélo-, cf. gr. allelon)
- ALGO(O)–/ ALGEZI-, -algezie, -algie elem. „durere”. (<fr. alg/ o/ -, algési-, -algesie, -algie, cf. gr. algos, algesis)
- ALGEZI-, -algezie v. alg(o)-.
- ALO¹- elem. „altul”, „diferit”. (<fr. allo-, cf. gr. allos)
- ALOTRIO- elem. „divers, deosebit, străin”. (<it. allotrio-, cf. gr. allotrios)
- ALTI- elem. „înălțime, altitudine”. (<fr. alti-, cf. lat. altus, înalt)

- ALVEO- v. alveol(o)-.
- ALVEOL(O)-/ ALVEO- elem. “alveolă”. (<fr. alvéol/ o/ -, alvéo-, cf. lat. alveolus)
- AMATO- elem. “nisip”. (<fr. amatho-, cf. gr. amathos)
- AMBI- elem. “amândoi”. (<fr. ambi-, cf. lat. ambo)
- AMBLI(O)- elem. “slab”, “șters”, “diminuat”. (<fr. ambly/ o/ -, gr. amblys)
- AMFI-/ AMFO- elem. “în două feluri”, “din ambele părți”, “dublu”, “incert”. (<fr. amphi-, amphi-, cf. gr. amphi, împrejur)
- AMFO- v. amfi-.
- AMIL²(O)- elem. “amidon”. (<fr. amy/ o/ -, cf. lat. amyllum, gr. amylon)
- AMIO- elem. “degenerare musculară”. (<fr. amyo-, cf. gr. amios)
- AMNIO- elem. “amnios”. (<fr. amnio-, gr. amnion)
- AMPEL(O)- elem. “viță de vie”. (<fr. ampél/ o/ -, cf. gr. ampelos)
- AMPLEXI- elem. “care cuprinde, îmbrățișează”. (<fr. amplexi-, cf. lat. amplexus)
- -auzie² elem. “surditate”, “disonanță”. (<fr. -amusie, cf. lat. amusia, gr. amousia)
- ANATOMO- elem. “anatomie”. (<fr. anatom/ o/ -, cf. gr. anatome, disecție)
- ANCHIL(O)- elem. “înțepenire”, “curbare”. (<fr. ankyl/ o/ -, cf. gr. ankylos)
- ANDR(O)-, -andrie, -ândru elem. “bărbat”. (<fr. andro-, cf. gr. aner, -dros)
- -ândru v. andr(o)-.
- ANEMO- elem. “vânt”. (<fr. anémo-, cf. gr. anemos)
- ANGI(O)- elem. “vas anatomic” (sanguin, limfatic), “canal”, “receptacol”. (<fr. angi/ o/ -, cf. gr. angeion)
- ANGUSTI- elem. “îngust”. (<fr. angust-, cf. lat. angustus)
- ANHIDR(O)- elem. “lipsa apei, deshidratare”. (<fr. anhydr/ o/ -, cf. gr. anhydros)
- ANIZ(O)- elem. “inegal”. (<fr. anis/ o/ -, cf. gr. anisos)
- ANOM(O)- elem. “neregulat, anormal”. (<fr. anom/ o/ -, cf. gr. anomos)
- ANOPL(O)- elem. “nearmat, neprotejat”. (<fr. anopl/ o/ -, cf. gr. anoplos)
- ANOZO- elem. “nerecunoaștere a bolii”. (<fr. anoso-, cf. gr. nosos, boală)
- ANTERO- elem. “anteră, anteridie”. (<fr. anthéro-, cf. gr. antheros)
- ANTRAC(O)- elem. “cărbune”. (<fr. anthrac/ o/ -, cf. gr. anthrax, -akos)
- ANTRO- elem. “cavitate antru”. (<fr. antro-, cf. lat. antrum, gr. antron, peșteră)
- ANTROP(O)-, -antrop elem. “om”. (<fr. anthrop/ o/ -, anthrop, cf. gr. anthropos)
- ANUL(O)- elem. “inel”. (<fr. anul/ o/ -, cf. lat. anulus)
- AORT(O)- elem. “aortă”. (<fr. aort/ o/ -, cf. gr. aorte)
- API- elem. “albină”. (<fr. api-, cf. lat. apis)
- APIC(O)- elem. “vârf, extremitate”. (<fr. apic/ o/ -, cf. lat. apex, apicis)
- ARAHN(O)- elem. “păianjen”. (<fr. arachn/ o/ -, cf. gr. arakhne)
- ARANE(O)- elem. “păianjen”. (<fr. arane/ o/ -, cf. lat. aranea)
- AREN(O)- elem. “nisip”. (<fr. aren/ o/ -, cf. gr. arena)
- AREO¹- elem. “puțin dens”, “rarefiat”. (<fr. aréo-, cf. gr. araios)
- AREO²- elem. “suprafață, areal”. (<fr. aréo-, cf. lat. area, loc neted)
- AGENTI- v. argento-.
- ARGENTO-/ ARGENTI- elem. “argint”. (<fr. argento-, argenti-, cf. lat. argentum)
- ARGHIR(O)- v. argir(o)-.
- ARGILI- v. argilo-.
- ARGILO-/ ARGILI- elem. “argilă”. (<fr. argilo-, argili- cf. lat. argilla)
- ARGIR(O)-, -argir/ ARGHIR(O)- elem. “argint”, “bani”. (<fr. agyr/ o/ -, -argyr cf. gr. argyros)

- ARITM(O)–, -aritm, -aritmie elem. “număr”. (<fr. arithm/ o/ -, -arithme, -arithmie. cf. gr. arithmos)
- –aritmie² v. aritm(o)-.
- ARTERI(O)– elem. “arteră”. (<fr. artéri/ o/ -, cf. lat., gr. arteria)
- ARTIO- elem. “par, pereche, simetrie”. (<fr. artio-, cf. gr. artios)
- ARTR(O)– elem. “articulație, încheietură”. (<fr. arthr/ o/ -, cf. gr. athron)
- ASCO- elem. “ască”. (<fr. asco-, cf. gr. askos, burduf, pungă, sac)
- ASTEN(O)–, -astenie elem. “oboseală, slăbire”. (<fr. asthén/ o/ -, -asthénie cf. gr. asthenos)
- –astenie² v. asten(o)-.
- ASTER²(O)– v. astro-.
- ASTRO-/ ASTER(O)– elem. “stea, astru”. (<fr. astro-, astér/ o/ -, cf. gr. astron, aster)
- ATAX(O)– elem. “dezordine”. (<fr. atax/ o/ -, cf. gr. ataxia)
- ATEL²(O)– elem. “incomplet, defectuos”. (<fr. atél/ o/ -, cf. gr. ateles)
- ATERO- elem. “aterom”. (<fr. athéro-, cf. gr. athere, terci de făină)
- –atlón elem. “probă fizică”, “exercițiu”. (<fr. -athlon, cf. gr. athlon, luptă)
- ATMO- elem. “aer”. (<fr. atmo-, cf. gr. atmos, abur)
- ATRET(O)– elem. “neperforat, închis”. (<fr. atrét/ o/ -, cf. gr. atretos)
- ATRIO- elem. “atriu”. (<fr. atrio-, cf. lat. atrium)
- ATROF(O)–, -atrofie elem. “atrofiere”. (<fr. atroph/ o/ -, cf. gr. atrophia, lipsă de hrană)
- –atrofie² v. atrof(o)-.
- AUDIO¹– elem. “auz”. (<fr. audio-, cf. lat. audire, a auzi)
- AULO- elem. “tub, cavitate”. (<fr. aulo-, cf. gr. aulos)
- AURI¹-/ AURO- elem. “aur”. (<fr. auri-, auro-, cf. lat. aurum)
- AURI²– elem. “ureche”. (<fr. auri-, cf. lat. auris)
- AURICUL²(O)– elem. “auriculă”. (<fr. auricul/ o/ -, cf. lat. auricula)
- AURO- v. auri¹-.
- AUT²(O)– elem. “însuși, singur”; “automobil, mașină”. (<fr. aut/ o/ -, cf. gr. autos)
- AUTO¹- v. aut²(o)-.
- AUXANO-/ AUXO- elem. “creștere, dezvoltare”, “stimulare”. (<fr. auxano-, auxo-, cf. gr. auxanein, auxein, a crește)
- AUXO- v. auxano-.
- AVI- elem. “pasăre”. (<fr. avi-, cf. lat. avis)
- –axie v. axio-.
- AXIO-, -axie elem. “valoare”. (<fr. axio-, -axie, cf. gr. axios, valabil)
- AXO- elem. “axă, tulpină”. (<fr. axo-, cf. gr. axon)
- AXONO- elem. “axă rectangulară”. (<fr. axono-, cf. gr. axon)
- AZIGO- elem. “impar, fără soț”. (<fr. azygo-, cf. gr. zygos, par)

B

- BACI- elem. “bacă”. (<engl. bacci-, cf. lat. bacca)
- BACIL(I)-/ BACILO elem. “bacil”. (<fr. bacili/ i/ -, bacillo-, cf. lat. bacillum, bastonaș)
- BACILO- v. bacil²(i)-.
- BACTERI(O)–, -bactér elem. “bacterie”. (<fr. bactéri/ o/ -, -bacter, cf. gr. bakteria, bastonaș)
- BALAN(O)– elem. “gland”, “ghindă”. (<fr. balan/ o/ -, cf. gr. balanos)

- BALIST(O)– elem. “mişcare, oscilație”, “azvârlire”. (<fr. balist/ o/ -, cf. lat. balista)
- BALNE(O)– elem. “de băi, balnear”. (<fr. balné/ o/ -, cf. lat. balneum, baie)
- BALO- elem. “aruncare, expulzare”. (<fr. ballo-, cf. gr. ballein, a arunca)
- –bár³(ă) v. baro-.
- BARI- v. baro-.
- BARO-/ BARI-, -bár(ă) elem. “greutate, presiune”, “grav”. (<fr. baro-/ bary-, -bare, cf. gr. baros, barys)
- –bătă v. bati-.
- BATI-/ BATO-, -bătă elem. “adânc”, “adâncine”. (<fr. bathy-, batho-, -bathe, cf. gr. bathys, profund)
- BATMO- elem. “excitabilitate”. (<fr., engl. bathmo-, cf. gr. bathmos, treaptă, grad)
- BATO- v. bati-.
- BATRAC(O)– elem. “broască”. (<fr. batrach/ o/ -, cf. gr. batrakhos)
- BATRO- elem. “proeminență, protruție”. (<fr. bthro-, cf. gr. bathron, treaptă, pas)
- BAZI- elem. “fundament, bază”, “alcalin”. (<fr. basi-, cf. gr. basis, suport)
- BAZIDIO- elem. “bazidie”. (<fr. basidio-, cf. gr. basidion, bază mică)
- BAZIO- elem. “baza craniului”. (<fr. basio-, cf. gr. basis, suport)
- BAZO- elem. “mers, deplasare”, “bazic”. (<fr. baso-, cf. gr. basis)
- BELON(O)– elem. “vârf ascuțit, ac”. (<fr. béton/ o/ -, cf. gr. belone)
- BENTO- elem. “adânc, adâncime”. (<fr. benthos-, cf. gr. benthos)
- BI-/ BIS- elem. “doi”, “de două ori”, “dublu”. (<fr. bi-, bis-, cf. lat. bis)
- BIBLIO- elem. “carte”. (<fr. biblio-, cf. gr. biblion)
- BILI(O)– elem. “bilă, fiere”. (<fr., germ., engl. bili/ o/ -, cf. lat. bilis)
- BIO-, -biotic, -bióză elem. “viață”. (<fr. bio-, -biotique, -biose, cf. gr. bios)
- –biotic² v. bio-.
- –bióză v. bio-.
- BIS¹- v. bi-.
- BLAST²(O)–, -blást elem. “germen”, “embrion”. (<fr. blasti/ o/ -, -blaste, cf. gr. blastos)
- BLEFAR(O)–, -blefarie elem. “pleoapă”, “cil”. (<fr. bléphar/ o/ -, -blépharie, cf. gr. blepharon)
- BLEN(O)– elem. “mucoasă”, “mucus, mucozitate”. (<fr. blenn/ o/ -, cf. gr. blenna)
- –blepsie elem. “vedere, văz”. (<fr. -blepsie, cf. gr. blepsis)
- –ból¹, -bólă elem. “aruncare, transformare”. (<fr. -bole, cf. gr. bolein, a arunca)
- –bólă v. –bol².
- BOLO- elem. “energie radiantă, radiație”. (<fr. bolo-, cf. gr. bole, rază, săgeată)
- BOTAN(O)– elem. “plantă, iarbă”. (<fr. botan/ o/ -, cf. gr. botane)
- BOTRIO- elem. “ciorchine, racem”. (<fr. btryo-, cf. gr. botrys, -yos)
- BRADI- elem. “lent, rar”. (<fr. brady-, cf. gr. bradys)
- BRAHI¹-, -bráh elem. “scurt”, “îngust”. (<fr. brachy-, -braque, cf. gr. brakhys)
- BRAHI²(O)–, -brahie elem. “braț”. (<fr. brachi/ o/ -, -brachie cf. lat. brachium gr. brakhion)
- –brahie v. brahi²(o)-.
- BREVI- elem. “scurt”. (<fr. brevi-, cf. gr. brevis)
- BROM²(O)– elem. “miros fetid”. (<fr. brom/ o/ -, cf. gr. bromos)
- BRONH(O)– / BRONHI(O) / BRONȘ- elem. “bronhie”. (<fr. bronch/ o/ , bronchi/ o/ -, cf. gr. bronkhos, bronkhia, trahee)
- BRONȘ- v. bronh(o)-.

- BRONTO-, -brontă elem. “tunet, trăsnet”, “înfricoșător”. (<fr., germ. bronto-, germ. – bronte, cf. gr. bronte)
- BUCO- elem. “cavitate bucală”. (<fr. bucco-, cf. lat. bucca, gură)
- BUFO- elem. “broască râioasă”. (<fr. bufo-, cf. lat. bufo)
- BULBI- v. bulbo-.
- BULBO-/ BULBI- elem. “bulb”. (<fr. bulbo-, bulbi-, cf. lat. bulbus, ceapă)
- -bulie elem. “voință”. (<fr. -boulie, cf. gr. boule)
- BURS(O)- elem. “bursă, sac anatomic”. (<fr. burs/ o/ -, cf. lat. bursa, pungă)
- BUTIR(O)- elem. “unt”, “grăsime”. (<fr. butyr/ o/ -, cf. lat. butyrum, gr. butyron)

C

- CACO- elem. “urât, rău, greșit”. (<fr. caco-, cf. gr. kakos)
- CALCI- elem. “calciu, calcar”. (<fr. calci-, cf. lat. calx, calcis)
- CALCO- elem. “sulf”, “cupru”, “fier”, “metal”. (<fr. chalco-, cf. gr. khalkos, cupru)
- -calculie elem. “calcul, operație aritmetică”. (<fr. -calculie, cf. lat. calculus, socoteală)
- CALI-/ CALO- elem. “frumos, estetic”. (<fr. calli-, callo-, cf. gr. kallos)
- CALICI- elem. “caliciu floral”. (<fr. calici-, cf. lat. calix, -icis, cupă)
- CALO- v. cali-.
- CALOR(I) – elem. “căldură”. (<fr. calor/ i/ -, cf. lat. calor, -is)
- CAMPANI- elem. “clopot”. (<fr. campani-, cf. lat. campana)
- CAMPI- elem. “câmp vizual”. (<fr. campi-, cf. lat. campus, câmpie)
- CAMPTO-, -campsie elem. “curbat, încovoiat”. (<fr. campto-, -campsie, cf. gr. kamptos)
- CANAB- elem. “cânepă”. (<fr. cannab-, cf. lat. cannabis)
- CANALI- elem. “canal, vas anatomic”. (<fr. canali-, cf. lat. canalis, tub)
- CANCERI- v. cancro-.
- CANCERO-/ CANCERI- elem. “cancer”. (<fr. cancéro-, cancéri-, cf. lat. cancer, crab)
- CANTO¹- elem. “unghi”, “ligament palpebral, comisură a pleoapelor”. (<fr. cantho-, cf. lat. canthus, gr. kanthos)
- CAPILAR²(O)- elem. “vase capilare”. (<fr. capilar/ o/ -, cf. lat. capillaris)
- CAPRI- elem. “capră”. (<fr. capri-, cf. lat. capra)
- CAPSUL(O)- elem. “capsulă”. (<fr. capsul/ o/ -, cf. lat. capsula, cutie mică)
- CARB(O)-/ CARBONI- elem. “carbon”. (<fr. carb/ o/ -, carboni-, cf. lat. carbo, -nis, cărbune)
- CARBONI- v. carb(o)-.
- CARCIN(O)- elem. “cancer”. (<fr. carcin/ o/ -, cf. gr. karkinos, rac, crab)
- -cárd² v. cardi(o)-.
- CARDI(O)-, -cárd, -cardie elem. “inimă”, “cardie”. (<fr. cardi/ o/ -, -card, -cardie cf. gr. kardia, inimă)
- -cardie² v. cardi(o)-.
- CARIO- elem. “nucleu”. (<fr. caryo-, cf. gr. karyon)
- CARN(I) – elem. “carne”. (<fr. carn/ i/ -, cf. lat. caro, carnis)
- -cárp² v. carpo-.
- CARPO-, -cárp, -carpie elem. “fruct”. (<fr. carpo-, -carpe, -carpie, cf. gr. karpos)
- CASMO- elem. “deschidere, fisură”. (<fr. chasmo-, cf. gr. khasma)
- CATOPTR(O)- elem. “oglină”. (<fr. catoptr/ o/ -, cf. gr. katoptron)
- CAUD- elem. “coadă”. (<fr. caud-, cf. lat. cauda)

- CAUL(I)–/ CAULO–, -caúl elem. “tulpină”. (<fr. caul/ i/ -, caulo-, -caule, cf. lat. caulis, gr. kaulos, tijă)
- CAULO- v. caul(i)-.
- CAUST(O)–, -caúst elem. “care arde, combustibil”, “arsură”. (<fr. caust/ o/ -, -causte cf. gr. kaustos)
- CAVERN(O)– elem. “cavernă”. (<fr. cavern/ o/ -, cf. lat. caverna)
- CAVI- v. cavo-.
- CAVO-/ CAVI– elem. “cavitate”. (<fr. cavo-, cavi-, cf. lat. cavus, scobit)
- CAZE(I)– elem. “brânză”. (<fr. casé/ i/ -, cf. lat. caseus)
- CEBO– elem. “mămuță”. (<fr. cébo-, cf. gr. kebos)
- CEC³(O)– elem. “orb”, “cec”². (<fr. caec/ o/ -, cf. lat. caecus)
- CECIDIO-/ CECIDO– elem. “gală”², cecidie”. (<fr. cécidio-, cécido-, cf. gr. kekis, -idos)
- CECIDO- v. cecidio-.
- CECO- v. cec³(o)-.
- CEFAL(O)–, -cefál, -cafalie elem. “cap”. (<fr. céphal/ o/ -, -céphale, -céphalie, cf. gr. kephale)
- -cefalie v. cefal(o)-.
- -cél elem. “tumoare”, “hernie”. (<fr. -cèle, cf. gr. kele, umflătură)
- CELERI– elem. “viteză, accelerație”. (<fr. céléri-, cf. lat. celer, -ris, rapid)
- CELI(O)–/ CELO– elem. “cavitate”, “abdomen”. (<fr. coeli/ o/ -, coelo- cf. gr. koilos, koilia)
- CELO¹– elem. “cer”, “soare”. (<lat. caelum)
- CELO²- v. celul(o)-.
- CELO³- v. celi(o)-.
- CELUL(O)–/ CELO- elem. “celuloză”. (<fr. cellul/ o/ -, cello-, cf. lat. cellula, cămăruță)
- CEMENT²(O)– elem. “cement dentar”. (<fr. cémento/ o/ -, cf. lat. cementum, pietriș)
- -cén¹ v. ceno²-.
- -cén² v. ceno³-.
- CENO¹– elem. “gol”, “deschis”. – scris și keno-. (<fr. céno-, cf. gr. kenos)
- CENO²–, -cén, elem. “recent, nou”. (<fr. ceno-, caeno-, -cène, cf. gr. kainos)
- CENO³–, -cén, -cenóză elem. “general”, “comun”. (<fr. céno-, coeno-, -cène, -cénose, cf. gr. koinos)
- -cenóză³ elem. “golire, evacuaire”. (<fr. -cénose, cf. gr. kenosis)
- -cenóză⁴ v. ceno³-.
- -cent³ v. centi-.
- -centéză elem. “întepătură, puncție”. (<fr. centèse-, cf. gr. kentesis)
- CENTRI-/ CENTRO–, -céntru elem. “centru”, “nucleu”. (<fr. centri-, centro-, -centre cf. lat. centrum, gr. kentron)
- CENTRO- v. centri-.
- -céntru² v. centri-.
- CER(A)–, -cér v. cherat(o)-.
- CERAT³(O)– v. cherat(o)-.
- -cérc² v. cerco-.
- CERCO–, -cérc elem. “coadă”, “înotătoare”. (<fr. cerco-, -cerque, cf. gr. kerkos)
- CEREBR(O)– elem. “creier”. (<fr. cerebr/ o/ -, cf. lat. cerebrum)
- CERI-/ CERO– elem. “ceară”. (<fr. céri-, céro-, cf. lat. cera, gr. keros)

- CERO- v.ceri-.
- CERVIC(O)- elem. “gât, ceafă”, “col uterin”. (<fr. cervic/ o/ -, cf. lat. cervix, ceafă)
- CEST²(O)- elem. “curea, panglică”. (<fr. cest/ o/ -, cf. gr. keustos, centură)
- CHEIL(O)-, -cheilie elem. “buză”. (<fr. chéil/ o/ -, -chéilie, cf. gr. kheilos)
- -cheilie v. cheli(o)-.
- CHEIR(O)-, -cheirie/ CHIR(O)-, -chirie elem. “mână, palmă”, “membrană”. (<fr. chéir/ o/ -, -chéirie, chir/ o/ -, -chirie, cf. gr. kheir, -ros, mână)
- -cheirie v. cheir(o)-.
- CHELO- elem. “tumoare, hernie”. (<fr. kélo-, cf. gr. kele, umflătură)
- CHEMI(O). v. chemo-.
- CHEMA-/ CHIMI(O)- elem. “chimie”. (<germ. chemo-, fr. chimi/ o/ -, cf. lat. chymus, gr. khymos, suc)
- CHENO- elem. “spațiu deschis, gol”. (<fr. kéno-, cf. gr. kenos, vid, gol)
- CHERAT(O)- / CHER(A)- / CERAT³(O)- -cér elem. “corn, cornee”, “chitinos”. (<fr. kérat/ o/ -, cér/ a/ -, cerat/ o/ -, -cère, cf. gr. keras, -atos)
- CHERO- elem. “veselie”. (<fr. chéro-, cf. gr. kairein, a se înveseli)
- CHIL²(O)- / CHILI-, -chilie elem. “chil, umoare”. (<fr. chyl/ o/ -, chyli-, chylie, cf. lat. chylus, gr. khylos)
- CHIL¹- v. chil²(o)-.
- CHIL²-/ CHILO- elem. “o mie”, “numeros”. (<fr. chili-, cf. gr. khilioi)
- -chilie v. chil²(o)-.
- CHILO- v. chili².
- CHIMI(O)- v. chemo-.
- CHIMO¹- elem. “zgomot, sunet”. (<fr. kymo-, cf. gr. kyma, -atos, agitație)
- CHIMO²- elem. “iarnă”. (<fr. chimo-, cf. gr. kheima)
- CHIN- / CHINET(O)- / CHINEZI(O)-, -chinéză, -chinezie / CHINETO-, -cinéză elem. “mișcare”, “transformare”. (<fr. kin-, kinet/ o/ -, kinési/ o/ -, -kinèse, -kinésie, cinéto-, -cinèse, cf. gr. kinesis, kinetos)
- CHINET(O)- v. chin-.
- -chinéză v. chin-.
- CHINEZI(O)- v. chin-.
- -chinezie v. chin-.
- CHINO- v. cin(o)-.
- CHINT- v. cvint-.
- CHIONO- elem. “zăpadă”. (<fr., engl. chiono-, cf. gr. kion, -os)
- CHIR(O)- v. cheir(o)-.
- -chirie v. cheir(o)-.
- CHIST²(O)- elem. “chist, veziculă”. (<fr. kyst/ o/ -, cf. gr. kystis, vezică)
- CIAN²(O)-, -cián, -cianóză elem. “albastru, violet”. (<fr. cyan/ o/ -, -cyane, -cyanose, cf. gr. kyanos)
- -cianóză² v. cian²(o)-.
- CICL(O)-, cíclu elem. “cerc”, “ciclu”, “bicicletă”. (<fr. cycl/ o/ -, -cycle, cf. gr. kyklos)
- CICLO- v. cicl(o)-.
- -cíclu² v. cicl(o)-.
- -cíd elem. “a ucide”, “a distruge”. (<fr. -cide, cf. lat. coedere)
- CIFO-, -cifóză elem. “cocoașă, curbura”. (<fr. cypho-, -cyphose, cf. gr. kyphos)
- -cifóză² v. cifo-.
- CILINDR(I)- elem. “cilindru”. (<fr. cylindr/ i/ -, cf. lat. cylindrus, gr. kylindros)

- CIN(O)–/ CHINO- elem. “câine”. (<fr. cyn/ o/ -, cf. gr. kyon, kynos)
- CINE- / CINEMA- / CINEMAT(O)- / CINEMO- / CINET(O)– elem. “mișcare”, “cinematograf”. (<fr. ciné-, cinéma-, cinémat/ o/ -, cinémo-, cinét/ o/ -, cf. gr. kinema, -atos, kinetos, mobil)
- CINEMA¹- v. cine-.
- CINEMAT(O)- v. cine-.
- CINEMO- v. cine-.
- CINET(O)- v. cine-.
- –cinéză v. chin-.
- CINGUL(O)– elem. “cordon, cingătoare, brâu”. (<fr. cingul/ o/ -, cf. lat. cingulum)
- CINO- v. cin(o)-.
- CIRI– elem. “ciri, peri țepoși, filament”. (<fr. cirri-, cf. lat. cirrus, cârcel)
- CIRS(O)– elem. “varice”. (<fr. cirs/ o/ -, cf. gr. kirsos)
- CIRTO– elem. “colivie, cușcă”, “cutie toracică, torace”. (<fr. cyrto-, cf. gr. kyrtos)
- CIST(O)-/ CISTIC(O)–, -cist elem. “vezică”. (<fr. cyst/ o/ -, cystic/ o/ -, -cyste, -kyste, cf. gr. kystis)
- CISTIC²(O)- v. cist(o)-.
- –cît(ă) v. cito-.
- CITO-, -cît(ă) elem. “celulă”. (<fr. cyto-, -cyte, cf. gr. kytos)
- CLAD(O)– elem. “ramură, mlădiță”. (<fr. clad/ o/ -, cf. gr. klados)
- CLAMID(O)– elem. “strat protector, membrană”. (<fr. chlamyd/ o/ -, cf. gr. khlamydē)
- CLAST(O)–, -clást, -clastie, -clazie elem. “sfărâmat, dezintegrat”. (<fr. clast/ o/ -, -claste, -clastie, -clasia, cf. gr. klastos, spart)
- –clastie v. clast(o)-.
- CLAUSTR(O)– elem. “spațiu închis”. (<fr. claustr/ o/ -, cf. lat. claustrum)
- CLAVI– elem. “claviatură”, “închis”. (<fr. clavi-, cf. lat. clavis, cheie)
- –clazie v. clast(o)-.
- CLEID(O)– elem. “claviculă”. (<fr. cléid/ o/ -, cf. gr. kleidion)
- CLEISTO– elem. “închis”. (<fr. cléisto-, cf. gr. kleistos)
- CLEPTO– elem. “furt, sustragere”. (<fr. clepto-, klepto-, cf. gr. kleptes, hoț)
- CLIMA- / CLIMAT(O)– / CLIMO- elem. “climă, climat”. (<fr. clima-, climat/ o/ -, limo-, cf. lat. clima, gr. klima, -atos)
- CLIMAT²(O)- v. clima-.
- CLIMO- v. clima-.
- CLIN(O)–/ ECLI- elem. “încalcare”. (<fr. clin/ o/ -, cf. gr. kline, pantă, pat)
- –cliză¹ elem. “închidere, ocluziune”. (<fr. -clise, cf. gr. kleisis)
- –cliză² elem. “încalcare, predispoziție”. (<fr. -clise, cf. gr. klisis, pantă)
- CLOR²(O)– elem. “verde”, “clor, clorură”. (<fr. chlor/ o/ -, cf. gr. khloros)
- CNID(O)– elem. “urzică”, “actinie”. (<fr. enid/ o/ -, cf. gr. knide)
- COAGUL²(O)– elem. “cheag, coagulare”. (<fr. coagul/ o/ -, cf. lat. coagulum)
- COARCT(O)– elem. “strictură, strâmtare”. (<fr. coarct/ o/ -, cf. lat. coarctare, a îngusta)
- COCCIG(O)– elem. “coccis”. (<fr. coccyg/ o/ -, cf. gr. kokkys, -ygos, cuc)
- COFO– elem. “surditate, surzenie”. (<fr. copho-, cf. gr. kophos, surd)
- COHLE(O)– elem. “cochilie, spirală”. (<fr. cochlé/ o/ -, cf. lat. cochlea, gr. kokhlios, melc)
- –cól² elem. “care cultivă, care lolcuiește, trăiește”. (<fr. -cole, cf. lat. colere, a cultiva)
- COL³(E)–, -colie elem. “fiere, bilă”. (<fr. chol/ é/ -, -cholie, cf. gr. khole)

- COL⁴(O)–/ COLI-, -colie, -colită elem. “colon, intestin”. (<fr. col/ o/ -, coli-, -colie, -colite, cf. gr. kolon)
- COLE- v. col³(e)-.
- COLEDOC²(O)– elem. “canalul coledoc”. (<fr. cholédoch/ o/ -, cf. lat. choledochus, gr. kholodokhos, care conține fiere)
- COLEO– elem. “teacă, vagin”, “elitră”. (<fr. coléo-, cf. gr. koleos)
- COLI¹- v. col⁴(o).
- –colie¹ v. col(e)-.
- –colie² v. col(o)-.
- –colită² v. col⁴(o)-.
- COLO- v. col⁴(o)-.
- COLONO– elem. “colon, intestin gros”. (<fr. côlono-, cf. gr. kolon, -nos)
- COLOR²(I)–, -colór elem. “culoare”. (<fr. color/ i/ -, -colore, cf. lat. color)
- COLP(O)– elem. “vagin”. (<fr. colp/ o/ -, cf. gr. kolpos)
- COLUMBI-/ CUMBO- elem. “porumbel”. (<lat. columba)
- CUMBO- v. columbi-.
- CONCHI-/ CONCO- elem. “cochilie, scoică”, “cornet nazal”. (<fr., engl. conchi-, concho-, cf. lat. concha, gr. konkhe, cochilie)
- CONCHILIO– elem. “scoică”. (<fr. conchylio-, cf. gr. konkhylion)
- CONCO- v. conchi-.
- CONDIL²(O)– elem. “vârf, proeminență, condil”. (<fr. condyl/ o/ -, cf. gr. kondylos)
- CONDR(O)–/ CONDRIO- elem. “cartilaj”. (<fr. chondr/ o/ -, chondrio-, cf. gr. khondros)
- CONDRIO- v. condri(o)-.
- CONI¹– elem. “con²”. (<fr. coni-, cf. lat. conus)
- CONI²(O)– elem. “praf”. (<fr. coni/ o/ -, cf. gr. konis)
- CONO- elem. “con, conic”. (<fr. cono-, cf. gr. konos)
- COPR(O)– elem. “excrement”. (<fr. copr/ o/ -, cf. gr. kopros)
- **CORACO– elem. “cioc de corb”. (<fr. coraco-, cf. gr. korax, -akos, corb)**
- CORALI- elem. “de coral”. (<fr. coralli-, cf. lat. corallium, gr. korallion)
- CORD³(O)–, -córd elem. “coardă, cordon anatomic”. (<fr. cord/ o/ -, chorde, cf. lat. chorda, gr. khorde)
- CORDI-, -cordie elem. “inimă”. (<fr. cordi-, cf. lat. cor, -dis)
- –cordie v. cordi-.
- CORE(O)–, -corie elem. “pupilă, iris”. (<fr. core/ o/ -, -corie, cf. gr. kore)
- COREO- v. core(o)-.
- –corie v. core(o)-.
- –corie² v. coro-.
- CORIO– elem. “membrană, corion”. (<fr. chorio-, cf. gr. khorion, piele, placentă)
- CORISTO– elem. “separat, izolat”, “fragment”. (<fr. choristo-, cf. gr. khoristos)
- CORO–, -corie elem. “regiune, spațiu”, “răspândire, diseminare”. (<fr. choro-, -chorie, cf. gr. khoros)
- CORON(O)– elem. “coroană, coronarian”, “cioc de cioară”. (<fr. coron/ o/ -, cf. lat. corona, gr. korone, cioară)
- CORTIC(O) – elem. “scoartă, cortex”. (<fr. cortic/ o/ -, cf. lat. cortex)
- COSMET(O)– elem. “ordine, înfrumusețare; cosmetică”. (<fr. cosmet/ o/ -, cf. gr. kosmetos)
- COST²(O)– elem. “coastă”. (<fr. cost/ o/ -, cf. lat. costa)

- COTIL²(O)– elem. “cavitate”. (<fr. cotyl/ o/ -, cf. gr. kotyle)
- COX(O)– elem. “coapsă”, “şold”. (<fr. cox/ o/ -, cf. lat. coxa)
- CRANI(O)–, -cranie elem. “craniu”. (<fr. crâni/ o/ -, -cranie, cf. gr. kranion)
- –cranie v. crani(o)-.
- –crát, -craţie elem. “putere, conducere”. (<fr. -crate, -cratie, cf. gr. kratos)
- –craţie v. –crat.
- –crazie elem. “constituţie”, “temperament, predispoziţie”. (<fr. -crasie, cf. gr. krasis)
- CREMNO– elem. “prăpastie”. (<fr. cremno-, cf. gr. kremnos)
- –crén v. creno-.
- CRENO–, -crén elem. “izvor”. (<fr. créno-, -crène, cf. gr. krene)
- CREO– elem. “carne”. (<fr. créo-, cf. gr. kreas)
- CRESTO– elem. “util”. (<fr. chresto-, cf. gr. khrestos)
- CRI(O)– elem. “frîrig, glacial, congelare”. (<fr. cry/ o/ -, cf. gr. kryos)
- CRICO– elem. “inel, cerc”. (<fr. crico-, cf. gr. krikos)
- CRIMO– elem. “îngheţ, frig”. (<fr. crymo-, cf. gr. krymos)
- –crin, -crinie elem. “secreţie, excreţie”. (<fr. -crine, -crinie, cf. gr. krinein, a secreta)
- CRIO- v. cri(o)-.
- CRIPT(O)– elem. “ascuns”, “secret”. (<fr. cryopt/ o/ -, cf. gr. kryptos)
- CRIS(O)-/ CRIZ– elem. “aur”. (<fr. chrys/ o/ -, cf. gr. khrysos)
- CRISTAL²(O)-/ CRISTALI– elem. “cristal”. (<fr. cristall/ o/ -, cristalli-, cf. gr. krystallos, gheaţă, sticlă)
- CRIZ- v. cris(o)-.
- CROM²(O)-/ CROMAT(O)-, -cróm, -cromazie, -cromie elem. “culoare”. (<fr. chrom/ o/ -, chromat/ o/ -, -chrome, -chromasie, -chromie, cf. gr. khroma)
- CROMAT²(O)- v. crom²(o)-.
- –cromazie v. crom²(o)-.
- –cromie v. crom²(o)-.
- CROMO¹- v. crom²(o)-.
- CRON(O)-, -crón, -cronie, -cronism elem. “timp”. (<fr. chron/ o/ -, -chrone, -chronie, -chronisme cf. gr. khronos)
- –cronie, -cronism v. cron(o)-.
- CRONO- v. cron(o)-.
- CRUCI– elem. “cruce”. (<fr. cruci-, cf. lat. crux, crucis)
- CUADRI- v. cvadri-.
- –cultór v. cultur(o)-.
- CULTUR(O)–, -cultór, -cultură elem. “cultură”. (<fr. cultur/ o/ -, -culteur, -culture, cf. lat. cultura)
- –cultură² v. cultur(o)-.
- CUPR(O)-/ CUPRI– elem. “aramă, cupru”. (<fr. cupr/ o/ -, cupri-, cf. lat. cuprum)
- CUPRI- v. cupr(o)-.
- CUPULI- v. cupulo-.
- CUPULO-/ CUPULI– elem. “cupulă, cupă mică”. (<fr. cupulo-, cupuli-, cf. lat. cupula)
- CUSPID(I)-, -cuspíd elem. “vârf, ghimpe”. (<fr. cuspid/ i/ -, -cuspid, cf. lat. cuspis, -idis)
- CVADRA- v. cvadri-.
- CVADRI- / CVADRA- / CVADRU- / CUADRI– elem. “patru”. (<fr. quadri-, quadra-, quadru-, cf. lat. quadrus, divizat în patru)
- CVADRU- v. cvadri-.

- CVASI¹– elem. “aproape, asemănător, pe jumătate”. (<fr. quasi-, cf. lat. quasi)
- CVINT-/ CHINT– elem. “cinci”. (<fr. quint-, cf. lat. quintus)

D

- DACRI(O)– elem. “lacrimă”. (<fr. dacry/ o/ -, cf. gr. dakryon)
- DACTIL²(O)–, -dactíl, -dactilíe elem. “deget”, “mașină de scris”. (<fr. dactyl/ o/ -, -dactyle, -dactylie cf. lat. dactylus, gr. daktylos)
- –dactilíe v. dactil²(o)-.
- DACTILIO– elem. “inel”, “piatră gravată”. (<fr. dactylío-, cf. gr. daktylios)
- DEFECTO– elem. “defect”. (<fr. défaut-, cf. lat. defectus)
- DEI-/ DEO– elem. “zeu, zeitate”. (<fr. déi-, déo-, cf. lat. deus)
- –délf, -delfíe elem. “matrice, vagin, marsupiu”. (<fr. –delphe, -dephie, cf. gr. delphys, pân-tece)
- –delfíe v. –delf.
- DEM²(O) – elem. “popor, pulație”. (<fr. dém/ o/ -, it. dem/ o/ -, cf. gr. demos)
- DEMO- v. dem(o)-.
- DEMONO– elem. “demon”. (<fr. démono-, cf. lat. daemon, gr. daimon, zeu)
- DENT(I)–, -dént elem. “dinte”. (<fr. denti-, -dent, cf. lat. dens, -tis)
- DEO- v. dei-.
- DEONT(O)– elem. “datorie”, “uzanță”. (<fr. déont/ o/ -, cf. gr. deon, -tos)
- DERM(O)-, -dér(m)ă / DERMA- / DERAT(O)-, -dermíe elem. “piele, tegument”. (<fr. derm/ o/ -, -derme, derma-, dermat/ o/ -, -dermie, cf. gr. derma, -atos)
- DERMAT(O)- v. derm(o)-.
- –dermíe v. derm(o)-.
- DERMO- v. derm(o)-.
- DERO¹– elem. “gât”. (<fr. déro-, cf. gr. dere)
- DESM(O)-, -dés(m)ă, -desmóză elem. “legătură, ligament”. (<fr. desm/ o/ -, -desme, -desmose, cf. gr. desmos)
- –dés(m)ă v. desm(o)-.
- –desmóză v. desm(o)-.
- DEUTER(O)-/ DEUTO– elem. “secund”, “al doilea”. (<fr. deutér/ o/ -, deuto-, cf. gr. deuterós)
- DEUTO- v. deuter(o)-.
- DEXTR(O)-, -dextríe, -détru elem. “dreapta”. (<fr. dextr/ o/ -, -dextrie, -dextre, cf. lat. dexter, dextra)
- –dextríe v. dextr(o)-.
- –détru v. dextr(o)-.
- –dezíe elem. “divizare”. (<fr. -désie, cf. gr. daiein, a împărți)
- DI¹ elem. “doi”, “de două ori, dublu”. (<fr. di-, cf. lat., gr. dis)
- DIABET²(O)– elem. “diabet”. (<fr. diabét/ o/ -, cf. gr. diabetes, scurgere continuă)
- DIAFAN²(O)– elem. “transparent, diafan”. (<fr. diaphan/ o/ -, cf. gr. diaphanes)
- DIALI– elem. “separare, despărțire”. (<fr. dialy-, cf. gr. dialyein, a separa)
- DIASTEM(O)-/ DIASTEMAT(O)– elem. “interval, distanță”. (<fr. diastém/ o/ -, diastemat/ o/ -, cf. gr. diastema, -atos)
- –dicée elem. “justiție”. (<fr. -dicée, cf. gr. dike)
- DICRO– elem. “cu două culori”. (<fr. dichro-, cf. gr. dichroos)
- DICTIO– elem. “plasă, rețea”. (<fr. dictyo-, cf. gr. dictyon)
- DIFI(O)– elem. “dublu, divizat”. (<fr. diphy/ o/ -, cf. gr. diphes)

- DIFTER(O)– elem. “membrană”, “difterie”. (<fr. diphtér/ o/ -, cf. gr. diphthera)
- DIGIT²(I)– elem. “deget”. (<fr. digit/ i/ -, cf. lat. digitus)
- DILAT(O)– elem. “dilatatie, dilatare”. (<fr. dilat/ o/ -, cf. lat. dilatare, a lărgi)
- DINAM²(O)–, -dinamie, -dîna elem. “forță, energie”, “dinam”. (<fr. dynam/ o/ -, -dynamie, -dyne, cf. gr. dynamis)
- –dinamie v. dinam²(o)–.
- –dîna² v. dinam²(o)–.
- -dinie elem. “durere”. (<fr. -dynie, cf. gr. odyne)
- DINO– elem. “urias”, “teribil, groaznic”. (<fr. dino-, cf. gr. deinos, teribil)
- DIPL(O) – elem. “dublu”, “de două ori”. (<fr. dipl/ o/ -, cf. gr. diploos)
- DIPSO–, -dipsie elem. “sete”. (<fr. dipso-, -dipsie, cf. gr. dipsos)
- DIS²–/ DIZ– elem. “difícil, greu, anormal”. (<fr. dys-, cf. gr. dys, rău)
- DISCI– v. disco¹–.
- DISCO¹–/ DISCI– elem. “disc”, “rotund”. (<fr. disco-, disci-, cf. lat. discus, gr. diskos)
- DIVERTICUL²(O)– elem. “diverticul”. (<fr. diverticul/ o/ -, cf. lat. diverticulum, adăpost)
- DIZ²– v. dis²–.
- –dóc³ elem. “prin care trece”. (<fr. -doque, cf. gr. dokhos)
- –dóc⁴ elem. “grindă, bârnă”. (<fr. -docus, cf. gr. dokos)
- DOLIHO– elem. “alungit, lung”. (<fr. dolicho-, cf. gr. dolikhos)
- DOX(O)–, -dóx, -doxie elem. “părere, credință”. (<fr. dox/ o/ -, -doxe, -doxie, cf. gr. doxa)
- DOZI– elem. “doză”. (<fr. dosi-, cf. gr. dosis)
- DRIO– elem. “stejar”. (<fr. dryo-, cf. gr. drys, dryos)
- –dróm(ă) v. dromo–.
- DROMO–, -dróm(ă) elem. “drum, cursă”, “sens, direcție”. (<fr. dromo-, -drome, cf. gr. dromos)
- DU(O)– v. duo¹–.
- –dúct² elem. “care duce”. (<lat. ductus)
- DUO¹– elem. “doi”, “dublu”. (<fr. dou-, cf. lat. duo)
- DUODEN²(O)– elem. “duoden”. (<fr. duodén/ o/ -, cf. lat. duodenum / digitorum/ , de 12 / degete/)
- DURO¹– elem. “duritate”. (<fr. duro-, cf. lat. durus, tare, dur)

E

- EBULIO– elem. “fierbere, ebuliție”. (<fr. ébullio-, cf. lat. ebullire, a fierbe)
- EC– elem. “în afară de”. (<fr. ec-, cf. gr. ek, în afară)
- –ecéu v. eco²–.
- ECHIN(O)–/ ECHINI– elem. “arici”, “cu ghimpi”. (<fr. échin/ o/ -, echini-, cf. lat. echinus, gr. ekhinos)
- ECHINI– v. echin(o)–.
- ECLI– v. clino–.
- ECO¹– elem. “sunet”, “ecou”. (<fr. échi-, cf. lat. echo, gr. ekhos, ekho)
- ECO²–, -ecéu elem. “casă, mediu”, “proprietate, bunuri”. (<fr. éco-, cf. gr. oikos)
- –ectazie² elem. “dilatatie, extensie”. (<fr. -ectasie, cf. gr. ektasis, lungire)
- -ectomie elem. “excizie, extirpare, ablațiune”. (<fr. -ectomie, cf. gr. ektome)
- –ectopie² elem. “deplasare, dislocare”. (<fr. -ectopie, cf. gr. ektopos, în alt loc)
- ECTRO– elem. “malformație, lipsă”. (<fr. ectro-, cf. gr. ektros, ektroma, avorton)

- ECZEMAT(O)– elem. “eczemă”. (<fr. eczémat/ o/ -, cf. gr. ekzema, -tos, ebuliție)
- –édru, -edrie elem. “latură, față, bază”. (<fr. -édre, -édrie cf. gr. hedra, față)
- EFUZIO– elem. “răspândire”. (<fr. effusio-, cf. lat. effusio, revărsare)
- -egétic elem. “care conduce, îndrumă”. (<fr. -égétique, cf. gr. egetikos)
- EGO– elem. “eu”, “propria persoană”. (<fr. égo-, cf. lat. ego, eu)
- ELASMO–, -elásmă elem. “cartilaj, solz, lamă cornoasă”. (<fr. élasmo-, -élasma, cf. gr. elasmos, elasma)
- ELAST(O)– elem. “elasticitate, fibre elastice”. (<fr. élast/ o/ -, cf. gr. elastos, care se întinde)
- ELECTR(O)– elem. “electricitate”. (<fr. électr/ o/ -, germ. elektr/ o/ -, cf. gr. elektrtron, ambră galbenă)
- ELIC(O)– elem. “elice, spirală”. (<fr. hélic/ o/ -, cf. lat. helix, gr. helix, -ikos)
- ELIPSO– elem. “elipsă”. (<fr. ellipso-, cf. lat. ellipsis, gr. elleipsis, lipsă, defect)
- ELITRO– elem. “înveliș, teacă, vagin”. (<fr. élytro-, cf. gr. elytron, elitră, înveliș)
- -elmínți elem. “viermi”. (<fr. -helminthes, cf. gr. helmins, -nthos)
- EMBOL²(O)-, -embolie elem. “embolie”. (<fr. embol/ o/ -, -embolie, cf. gr. embole)
- –embolie² v. embol²(o)-.
- EMBRI(O)–, -embrionie elem. “embrion, germen, fetus”. (<fr. embryo/ o/ -, -embryonie, cf. gr. embryon)
- –embrionie v. embri(o)-.
- –emér v. hemer¹(o)-.
- –emetíc² elem. “care provoacă vomă”. (<fr. -émétique, cf. lat. emeticus, gr. emetikos)
- -eméză elem. “vărsătură, vomă”. (<fr. -emése, cf. gr. emesis)
- EMI- v. hemi-.
- emie v. hem(o)-.
- EMPROSTO– elem. “în față, anterior”. (<fr. emprostho-, cf. gr. emprosthen)
- -enál elem. “la un număr de ani”. (<lat. ennalis <annus, an)
- ENANTIO– elem. “opus, contra, invers”. (<fr. énantio-, cf. gr. eenantios)
- ENCEFAL²(O), -encefál, -encefalie elem. “creier, encefal cerebral”. (<fr. encéphal/ o/ -, -encéphale, -encéphalie, cf. gr. enkephalos)
- –encefalie v. encefal²(o)-.
- -enchím elem. “țesut vegetal, țesut organic”. (<fr. -enchyme, cf. gr. enkhyma, umplutură)
- ENCICLO– elem. “ansamblu, sistem”, “ciclic”. (<fr. encyclo-, cf. gr. enkyklia, ansamblul științelor)
- END(O)-/ ENT(O)– elem. “intern, interior”. (<fr. end/ o/ -, ent/ o/ -, cf. gr. endon)
- ENDECA– elem. “unsprezece”. (<fr. hendéca-, cf. gr. hendeka)
- ENDO- v. end(o)-.
- ENERGO– elem. “energie”, “puls cardiac”. (<fr. énergo-, cf. gr. energos, activ)
- ENO-/ OENO– elem. “vin”. (<fr. aeno-, oino-, cf. gr. oinos)
- ENT²(O)- v. end(o)-.
- ENTER(O)-, -entér, -enterie elem. “intestin”. (<fr. entér/ o/ -, -entère, -entérie cf. gr. enteron)
- –enterie v. enter(o)-.
- ENTOMO– elem. “insectă”. (<fr. entomo-, cf. gr. entomon)
- EOLO– elem. “instabil, inegal”. (<fr. éolo-, cf. gr. aiolos, vânt; înclinat)
- EPIDERMÓ– elem. “epidermă”. (<fr. épidermo-, cf. gr. epidermis)

- EPIDIDIM²(O)– elem. “epididim”. (<fr. épидидым/ o/ -, cf. gr. epididymis, deasupra testiculului)
- -epie elem. “pronunțare, rostire”. (<fr. -epie, cf. gr. epos, vorbire, cuvânt)
- EPIFIZIO– elem. “epifiză”. (<fr. épiphysio-, cf. gr. epiphysis, excrescență)
- EPIGASTR(O)– elem. “epigastru”. (<fr. épigast/ o/ -, cf. gr. epigastion, deasupra stomacului)
- EPILEPTO– elem. “epilepsie”. (<fr. épilepto-, cf. gr. epileptos)
- EPIPLO– elem. “epiplon”. (<fr. épiplo-, cf. gr. epiploon, care plutește)
- EPIRO– elem. “scoartă terestră”, “mediu terestru”. (<fr. épiro-, cf. gr. epeiros, continent)
- EPIZIO– elem. “vulvă, regiunea vulvară”. (<fr. épizio-, cf. gr. epision, pubis)
- -ér², -éřă/ ířă v. or².
- -éřast, -erastie elem. “iubire, dragoste”. (<fr. -eraste, -erastie, cf. gr. erastes, îndrăgostit)
- ERBI– elem. “iarbă”. (<fr. herbi-, cf. lat. herba)
- ERED(O) – elem. “ereditate”, “moștenire”. (<fr. hérédó-, cf. lat. heres, - dis, moștenitor)
- EREMO– elem. “deșert, gol, pustiu, izolat”. (<fr. érémó-, cf. gr. eremos)
- -eréză elem. “luare, prindere”. (<fr. érèse-, cf. gr. airein, a smulge)
- ERGO-, -ergie elem. “muncă, activitate, energie”. (<fr. ergo-, -ergie cf. gr. ergon)
- ERITR(O)– elem. “roșu”, “hematie”. (<fr. érythr/ o/ -, cf. gr. erythros)
- EROT(O) – elem. “plăcere sexuală, iubire fizică”. (<fr. érot/ o/ -, cf. gr. eros, -otos)
- ERPETO– elem. “reptilă, șarpe”. (<fr. erpéto-, cf. gr. herpeton)
- ESHATO– elem. “sfârșit”. (<fr. esschato-, cf. gr. eskhatos)
- ESOFAG²(O)– elem. “esofag”. (<fr. oesophag/ o/ -, cf. gr. oisophagos, care duce cele ce se mănâncă)
- ESTEZIO-, -estezie elem. “senzație, sensibilitate”. (<fr. estésio-, -esthésie, cf. gr. aisthesis)
- ESTRO– elem. “excitație sexuală, estru²”. (<fr. oestro-, cf. gr. oistros, dorință puternică)
- ETER²(O)- v. heter(o)-.
- ETERO- v. eter(o)-.
- ETIO– elem. “cauză, factor”. (<fr. étio-, cf. gr. aitia)
- ETMO– elem. “ciur, sită”. (<fr. ethmo-, cf. gr. ethmos)
- EU– elem. “frumos, bine, armonios”. (<fr. eu-, cf. gr. eu, bine)
- EUDEMON(O)– elem. “fericire”. (<fr. eudemon/ o/ -, cf. gr. eudaimonia)
- EURI– elem. “larg, cuprinzător, vast”. (<fr., germ. eury-, cf. gr. eury)
- EURO¹- v. eur(o)-.
- EUTI– elem. “indirect”. (<fr. euthy-, cf. gr. euthy)
- EXTENSO– elem. “extensiune”. (<fr. extenso-, cf. lat. extensus, întins)
- -éză² v. -or².

F

- -fachie v. faco-.
- FACO–, -facie elem. “lentilă, cristalin”. (<fr. phaco-, -phakie, cf. gr. phakos)
- FAG²(O)–, -făg, -fagie elem. “măncare, nutriție, ingestie”. (<fr. phag/ o/ -, -phage, -phagie, cf. gr. phagein, a mânca)
- -fagie v. fag²(o)-.

- -fânt elem. “care arată, care denunță”. (<fr. -phante, cf. gr. phainein)
- FARING(O)- elem. “faringe”. (<fr. pharyng/ o/ -, cf. gr. pharynx, -gos)
- FARMAC(O)- elem. “medicament”, “remediu”. (<fr. pharmac/ o/ -, cf. gr. pharmakon)
- FASCIO- elem. “fâșie, fascie”, “țesut conjunctiv”. (<fr. fascio-, cf. lat. fascia)
- -fază² elem. “apariție, manifestare; fază”. (<fr. -phase, cf. gr. phasis)
- -fazie elem. “vorbi, exprima”. (<fr. -phasie, cf. gr. phasis)
- FEBRI- elem. “febră”. (<fr. fébri-, cf. lat. febris)
- FELO- elem. “suber, plută”. (<fr. phllo-, cf. gr. phellos)
- -fen³ v. feno-.
- -fenie v. feno-.
- FENO-, -fén, -fenie elem. “apariție”, “revenire”. (<fr. phéno-, -phène, -phénie, cf. gr. phainein, a apărea)
- FENOMEN²(O)- elem. “fenomen”. (<fr. phénomén/ o/ -, cf. gr. phainomenon)
- FEO- elem. “brun, întunecat”. (<fr. phéo-, cf. gr. phaios)
- -fér elem. “care poartă, conține”, “care produce”. (<fr. -fère, cf. lat. ferre, a purta)
- FER- elem. “fier (trivalent)”, “feruginos”. (<fr. ferri-, cf. lat. ferrum)
- FERMENT²(O)- elem. “ferment, fermentație”. (<fr. ferment/ o/ -, cf. lat. fermentum, drojdie)
- FERRO- elem. “fier (bivalent)”, “feros”. (<fr. ferro-, cf. lat. ferrum)
- FET(I)- v. feto-.
- FETO-/ FET(I)- elem. “embion, făt”. (<fr. foeto-, foet/ i/ -, cf. lat. foetus)
- FIBR(O)-/ FIBRI- elem. “fibră”. (<fr. fibr/ o/ -, fibri- cf. lat. fibra)
- FIBRI(O)- v. fibr(o)-..
- FIBRO- v. fibr(o)-.
- FICO-, -fice elem. “algă”. (<fr. phyco-, -phucées, cf. gr. phykos)
- -fid elem. “despicat”, “împărțit”. (<fr. -fide, cf. lat. fidus)
- -fil²(ă) v. filo²-.
- FIL³(O)-, -fil, -filie elem. “prieten”, “amator”, “iubitor”. (<fr. phil/ o/ -, -phile, -philie, cf. gr. philos)
- FILACT(O)-, -filactic, -filaxie elem. “apă -rar, protecție, prevenire”. (<fr. phylact/ o/ -, -phylactique, -phylaxie, cf. gr. phylax, phylaktos)
- -filactic v. filact(o)-.
- -filaxie² v. filact(o)-.
- FILI- elem. “fir”, “filament”. (<fr. fili-, cf. lat. filum)
- FILIC(O)- elem. “ferigă”. (<fr. filic/ o/ -, cf. lat. filix, -icis)
- -filie¹ v. fil²(o)-.
- -filie² v. filo¹-.
- -filie³ v. filo²-.
- FILO¹-, -filie elem. “trib, neam, specie, rasă”. (<fr. phylo-, -phylie, cf. gr. phylon)
- FILO²-, -fil (ă), -filie elem. “frunză”. (<fr. phyllo-, -phylle, -phyllie cf. gr. phyllon)
- FILO³- v. fil(o)³-.
- -fimă elem. “tumoare, umflătură, hipertrofie”. (<fr. -phyma, cf. gr. phyma)
- -fimoza² elem. “îngustare, obstrucție”. (<fr. -phimose, cf. gr. phimosis)
- FISI- elem. “crăpat, despicat, devizat”. (<fr. fissi-, cf. lat. fissus)
- FISTULO- elem. “fistulă”. (<fr. fistulo-, cf. lat. fistula, tub)
- -fit(ă) v. fito-.
- FITO-, -fit(ă) elem. “plantă, vegetație”. (<fr. phyto-, -phyte, cf. gr. phytion)

- -fiție elem. “vegetație”, “excreșcență”, “proliferare”. (<fr. -phytie, cf. gr. phyton, plantă)
- -fiză elem. “creștere”, “producere”. (<fr. -physe, cf. gr. physis, formație)
- FIZI(O)-, -fizie, -fizism elem. “natură”, “expansiune”, “fizic, fiziologic”. (<fr. physi/ o/ -, -physie, -physisme, cf. gr. physis)
- -fizie v. fizi(o)-.
- -fizism v. fizi(o)-.
- FIZO- elem. “vezică”. (<fr. physo-, cf. gr. physa)
- FLEB(O)-, -flebie elem. “venă”. (<fr. phtéb/ o/ -, -phlébie, cf. gr. phlebs, phlebos)
- -flebie v. fleb(o)-.
- FLEXI- v. flexo-.
- FLEXO-/ FLEXI- elem. “flexiune”. (<fr. flexo-, flexi-, cf. lat. flexus, îndoit)
- FLOG(O)- elem. “flacăra”. (<fr. phlog/ o/ -, cf. gr. phlox, phlogos)
- -flór v. flori-.
- FLORI-, -flór elem. “floare”. (<fr. flori-, -flore, cf. lat. flos, floris)
- FLUORI- v. fluoro-.
- FLUORO-/ FLUORI- elem. “flux”, “fluorescență”. (<fr. fluoro-, fluori-, cf. lat. fluor, -oris)
- -fób², -fobie elem. “(care are) aversiune, teamă (patologică)”. (<fr. -phobe, -phobie cf. gr. phobos)
- -fobie² v. -fob².
- FON²(O)-, -fón, -fonie elem. “sunet, voce”. (<fr. phon/ o/ -, -phone, -phonie cf. gr. phone)
- -fonie² v. fon²(o)-.
- FONO- v. fon²(o)-.
- -fór² elem. “care duce, care poartă”. (<fr. -phore, cf. gr. phoros)
- -foréză² elem. “împrăștiere”, “deplasare, migrație”. (<fr. -phorèse, cf. gr. phoresis, transport)
- -forie elem. “purtare, comportament, atitudine”. (<fr. -phorie, cf. gr. phorein, a comporta)
- -fórm elem. “formă, aspect”. (<fr. -forme, cf. lat. forma)
- FOS- v. foto¹-.
- FOSF(O)-/ FOSFOR(O)- elem. “fosfor, fosforescent, luminos”. (<fr., engl. phosph/ o/ -, phosphor/ o/ -, cf. gr. phosphoros, luminos)
- FOSFOR²(O)- v. fosf(o)-.
- -fót² v. foto¹-.
- FOTO¹-, -fót, FOS- elem. “lumină, fosforescență”, “fotografie”. (<fr. photo-, phote, cf. gr. phos, photos)
- FRATRI-/ FRATRO- elem. “frate”. (<fr. fratri-, fratro-, cf. lat. frater, -tris)
- FRATRO- v. fratri-.
- FREAT(O)- elem. “puț, izvor, apă subterană”. (<fr. phréat/ o/ -, cf. gr. phreas, -atos)
- FREN(O)-, -frenie elem. 1. “membrană, diafragmă”. 2. “minte, inteligență, spirit” (<fr. phrén/ o/ -, -phrénie, cf. gr. phren)
- -frenie v. fren(o)-.
- FRIGO-/ FRIGORI- elem. “frig”. (<fr. frigo-, frigori-, cf. lat. frigus)
- FRONT²(O)- elem. “front meteorologic, masă de aer”, “frunte”. (<fr. fronto-, cf. lat. frfrons, -ntis, frunte)
- FRUCTI-/ FRUCTO- elem. “fruct”. (<fr. fructi-, fructo, cf. lat. fructus)

- FRUCTO- v. fructi-.
- FRUGI- elem. “fruct, roadă”. (<fr. frugi-, cf. lat. frux, -gis)
- FTIZI(O)-, -ftizie elem. “tuberculoză”. (<fr. phtisi/ o/ -, -phtisie, cf. gr. phtisis)
- -ftizie² v. ftizi(o)-.
- -ftóng elem. “sunet, vocală”. (<fr. -phtongue, cf. gr. phtongos)
- FUC(O)- elem. “alge marine”. (<fr. fuc/ o/ -, cf. lat. fucus)
- -fúg elem. “care alungă, respinge”. (<fr. -fuge, cf. lat. fugus)
- FULMI- elem. “care se aprinde, explodează”. (<lat. fulmen, fulger, lumină)
- FUMI- elem. “fum”, “ceață”. (<fr. fumi-, cf. lat. fumus)
- FUNGI¹- / FUNGO- elem. “ciuperci, fungi”. (<germ. fungi-, fr. fongi-, engl. fungo-, cf. lat. fungus)
- FUNICUL²(O)- elem. “cordon spermatic”. (<fr. funicul/ o/ -, cf. lat. funiculus, funie)
- FUTURO- elem. “viitor”, “previziune”. (<fr. futuro-, cf. lat. futuros)
- FUZIO- elem. “fuziune, topire”. (<fr. fusio-, cf. lat. fusio, revărsare)

G

- GALA- / GALACT(O)-, -galactie elem. “lapte”. (<fr. gala-, galact/ o/ -, -galactie, cf. gr. gala, -aktos)
- -galactie v. gala-.
- GALEO- elem. „nevăstuică“, „piscă“. (din fr. galé/ o/ -, cf. gr. gale, -eos)
- GALVAN(O)- elem. “curent electric, de conducție, depunere electrolitică”. (<fr. galvan/ o/ -, cf. Galvani)
- -gám v. gamo-.
- GAMET²(O)- elem. “gamet”. (<fr. gamét/ o/ -, cf. gr. gametes, soț)
- GAMO-, -gám, -gamie elem. “căsătorie”, “unire”, “fecundație”. (<fr. gamo-, -game, -gamie, cf. gr. gamos)
- GANGLI(O)- elem. “ganglion”. (<fr. gangli/ o/ -, cf. gr. ganglion, nod, tumoare, glandă)
- GASTERO- v. gastr(o)-.
- GASTR(O)-, -gastríe, -gástru / GASTERO- elem. “stomac”. (<fr. gastr/ o/ -, -gastríe, -gastre, -gastéro-, cf. gr. gaster, -tros)
- -gastríe v. gastr(o)-.
- -gástru v. gastr(o)-.
- GATO- elem. “piscă, felină”. (<fr. gato-, cf. gr. gatos)
- GEMELI- / GEMELO- elem. “geamăn, geminat”. (<fr. gémelli-, gémello-, cf. lat. gemellus)
- GEMELO- v. gemeli-.
- GEMI- elem. “mugur, boboc, germen vegetativ”. (<fr. gemmi-, cf. lat. gemma)
- -gén² v. geno-.
- GENE- v. geno-.
- -genéză² v. geno-.
- -genezie v. geno-.
- GENEZIO- v. geno-.
- -genie v. geno-.
- GENIT(O)- elem. “organ genital”. (<fr. genit/ o/ -, cf. lat. genitus, născut)
- GENO- / GENE- / GENEZIO-, -gén, -genéză, -genezie, -genie elem. “care produce, care ia naștere”, “specie, gen, fel”; “familie, neam”. (<fr. géno-, généa-, génésio-, -gène, -genèse, -génésie, -genie, cf. gr. genos, genesis)

- GEO-, -géo elem. “Pământ, globul terestru”. (<fr. géo-, -gée, cf. gr. ge)
- GERI(O)- v. geront(o)-.
- -gerie v. geront(o)-.
- GERMI- elem. “germen”. (<fr. germi-, cf. lat. germen)
- GERO- v. geront(o)-.
- GERONT(O)- / GERI(O)-, -gerie / GERO- elem. “bătrân, bătrânețe”. (<fr. géront/ o/ -, , géri/ o/ -, -gérie, géro-, cf. gr. geron, -tos)
- -gestă³ elem. “gravidă, sarcină”. (<fr. -geste, cf. lat. gestare, a purta)
- -géo v. geo-.
- -geuzie elem. “gust”. (<fr. -gueusie, germ. -geusie, cf. gr. geusis)
- GIGA- elem. “de un miliard de ori mai mare (10⁹)”. (<fr. giga-, cf. gr. gigas, gigant)
- GIGANT²(O)- elem. “foarte mare, uriaș, colosal”. (<fr. gigant/ o/ -, cf. gr. gigas, -antos)
- GIMN(O)- elem. “nud, neacoperit”, “deschis”, “gol”. (<fr. gymn/ o/ -, cf. gr. gymnos)
- GIN²(O)-, -gin / GINECO- elem. “femeie”. (<fr. gyn/ o/ -, -gyne, gynéco-, cf. gr. gyne, gynaikos)
- GINECO- v. gin²(o)-.
- GINGIV(O)- elem. “gingie”. (<fr. gingiv/ o/ -, cf. lat. gungiva)
- GINO- v. gin²(o)-.
- GIR²(O)-, -gir, -girie elem. “cerc, rotire, rotativ”, “girus”. (<fr. gyr/ o/ -, -gyre, -gyrie, cf. gr. gyros, învârtitură)
- -girie v. gir²(o)-.
- GIRO- v. gir²(o)-.
- GLACI(O) – elem. “gheață, glaciație”. (<fr. glaci/ o/ -, cf. lat. glaciers)
- GLANDI- / GLANDO- elem. “ghindă”, “gland”. (<fr. glandi-, glando-, cf. lat. glans, -ndis)
- GLANDO- v. glandi-.
- GLAUCO- elem. “verde marin”. (<fr. glauco-, cf. gr. glaukos)
- -glée elem. “mucilagi”, “aglutinare”. (<fr. -glée, cf. gr. glia, clei)
- GLIC(O)- / GLUC(O)- elem. “dulce”, “glucoză”. (<fr. glyc/ o/ -, gluc/ o/ -, cf. gr. glykys)
- GLICER(O)- elem. “glicerină”. (<fr. glycér/ o/ -, cf. gr. glykys, -keros, dulce)
- -glie² v. glio-.
- -glif(ă) v. glipt(o)-.
- GLIO-, -glie elem. “materie vâscoasă, gelatină”, “gliom”. (<fr. glio-, .glie, cf. gr. glia, clei)
- GLIPT(O)-, -glif(ă) elem. “inscripție, gravare, cizelare”, “tocit, ros”. (<fr. glypt/ o/ -, -glyphé, cf. gr. glyptos, glyphe)
- GLOS(O)-, -glós(ă), -glosie / GLOT(O)-, -glót elem. “limbă”, “vorbit”. (<fr. glos/ o/ -, -glosse, -glossie, glott/ o/ -, -glotte, cf. gr. glossa, glotta)
- -glosie v. glos(o)-.
- GLOT(O)-, -glót v. glos(o)-.
- GLUC(O)- v. glic(o)-.
- GNAT(O)-, -gnát, -gnatie elem. “maxilar, falcă”. (<fr. gnath/ o/ -, -gnathe, -gnathie cf. gr. gnathos)
- GNOM³(O)-, -gnomie elem. “cugetare, maximă; sentință”. (<fr. gnom/ o/ -, -gmonie, cf. gr. gnome, inteligență)
- -gnomie v. gnom³(o)-.

- -gnomónic elem. “characteristic, specific”. (<fr. -gnomonique, cf. gr. gnomonikos)
- GNOSEO-, -gnóstic, -gnóză, -gnozie/ GNOTO- elem. “cunoaștere”, “știință”. (<fr. gnoséo-, -gnostique, -gnose, -gnosie, cf. gr. gnosis, gnotos)
- -gnóstic² v. gnoseo-.
- GNOTO- v. gnoseo-.
- -gnóză², -gnozie v. gnoseo-.
- -gón¹ v. goniol-.
- -gón² v. gono-.
- GON³(O)- elem. “genunchi”. (<fr. gon/ o/ -, cf. gr. gonys)
- -gonie v. gono-.
- GONIO¹-, -gón elem. “unghi”. (<fr. gonio-, -gone, cf. gr. gonia)
- GONO-, -gón, -gonie elem. “sămânță”, “naștere”, “origine”, “generație”. (<fr. gono-, -gone, -gonie, cf. gr. gone, gonos)
- -grád² elem. “mers”, “treaptă”. (<fr. -grade, cf. lat. gradus <gradi, a merge)
- GRAF³(O)-, -gráf, -grafie elem. “scriere”, “care scrie, înregistrează”. (<fr. graph/ o/ -, -graphie, -graphie, cf. gr. graphein, a scrie)
- -grafie² v. graf³(o)-.
- -grámă v. gramo-.
- GRAMINI- / GRAMINO- elem. “graminee, erbacee”. (<fr. gramini-, gramino-, cf. lat. grames, -inis, iarbă)
- GRAMINO- v. gramini-.
- GRAMO-, -grámă elem. “scriere”, “înregistrare”, “literă”. (<fr. grammo-, -gramme, cf. gr. gramma)
- GRANDI- / GRANDO- elem. “mare, uriaș”. (<fr. grandi-, grando-, cf. lat. grandis)
- GRANDO- v. ggrandi-.
- GRANI- / GARNO- elem. “grăunte, sămânță”. (<fr. grani-, grano-, cf. lat. granum)
- GRANULO- elem. “granulă, granulație”. (<fr. granulo-, cf. lat. granulum)
- GRAVI- elem. “greutate”, “gravitație”. (<fr. gravi-, cf. lat. gravis)
- -gríf elem. “enigmă”. (<fr. -griphe, cf. gr. griphos)
- -gripnie elem. “somn, somnolență”. (<fr. -grypnie, cf. gr. grypnos)

H

- -halín² v. halo²-.
- HALO¹- elem. “diametru”. (<fr. halo-, cf. gr. halos, cerc)
- HALO²-, -halín elem. “sare”. (<fr. halo-, -haline, cf. gr. hals, -los)
- HAMARTO- elem. “malformație”. (<fr. harmato-, cf. gr. harmatia)
- HAPLO- elem. “simpu”, “jumătate”. (<fr. haplo-, cf. gr. haplous, haplous)
- HAPT(O)- elem. “simțul tactil”. (<fr. hapt/ o/ -, cf. gr. haptein, a atinge)
- HEBE- elem. “pubertate”. (<fr. hébé-, cf. gr. hebe)
- HEDON(O)-, -hedonie elem. “plăcere”. (<fr. hédon/ o/ -, -hédonie, cf. gr. hedone)
- HELCO- elem. “ulcer, ulceratie”. (<fr. helco-, cf. gr. helkos)
- HELI(O)-, -helie elem. “soare”, “lumină”. (<fr. héli/ o/ -, -hélie, cf. gr. helios)
- -helie v. heli(o)-.
- HELIO- v. heli(o)-.
- HELMINT²(O)- elem. “viermi paraziți”, “helminți”. (<fr. helminth/ o/ -, cf. gr. helmins, -nthos)
- HELO¹- elem. “strat cornos”. (<fr. hélo-, cf. gr. helos, unghie)
- HELO²- elem. “mlaștină, baltă”. (<fr. hélo-, cf. gr. helos, -eos, loc mlaștinos)

- HEM(O)- / HEMAT(O)-, -emie elem. “sânge, hematii, hemoglobină”. (<fr. hém/ o/ -, hémát/ o/ -, -hémie, cf. gr. haima, -tos)
- HEMAT(O)- v. hem²(O)-.
- HEMER¹(O)-, -emér elem. “zi”. (<fr. hémér/ o/ -, -hèmère, cf. gr. hemera)
- HEMER²(O)- elem. “cultivat”. (<fr. hémér/ o/ -, cf. gr. hemeros, domesticit)
- HEMI- / EMI- elem. “jumătate”. (<fr. hémi-, cf. gr. hemi)
- HEMO- hem²(o)-.
- HEPAT(O)- elem. “ficat”. (<fr. hépat/ o/ -, cf. gr. hepar, -atos)
- HEPATICO- elem. “canal hepatic”. (<fr. hépatico-, cf. gr. hepatikos)
- HERNI(O)- elem. “hernic”. (<fr. herni/ o/ -, cf. lat. hernia, supărare)
- HERPET(O)- / HERPETI- elem. “herpes”. (<fr. herpét/ o/ -, herpéti-, cf. lat. herpes, -etis, pectingine)
- HETER(O)- / ETER(O)- elem. “atlul”, “diferit”, “inegal”. (<fr. hétéro-, cf. gr. heteros)
- HIAL(O)- elem. “sticlă”, “corp vitros”, “transparent”. (<fr. hyal/ o/ -, cf. gr. hyalos)
- HID- v. hidr(o)¹ -.
- HIDAT(O)- v. hidr(o)¹ -.
- HIDR¹(O)- / HID- / HIDAT(O)-, -hídric, -hidrie, -hídru elem. “apă”. (<fr. hydr/ o/ -, hyd-, hydat/ o/ -, -hydric, -hydrie, -hydre, cf. gr. hydor, -atos)
- HIDR²(O)-, -hidroză elem. “sudoare, transpirație”. (<fr. hidr/ o/ -, -hidrose, cf. gr. hidros)
- -hídric², -hidrie v. hidr(o)¹ -.
- -hidroză² v. hidr(o)² -.
- -hídru v. hidr(o)¹ -.
- HIER(O)- elem. “sfânt, sacru”. (<fr. hiér/ o/ -, cf. gr. hieros)
- HIETO-, -hiétă elem. “ploaie, precipitații”. (<fr. hyéto-, -hyète, cf. gr. hyetos)
- HIGRO- elem. “umiditate”. (<fr. hygro-, cf. gr. hygros)
- HILE-/ HILO- elem. “materie, substanță”; “pădure”. (<fr. hyle-, hylo-, cf. gr. hyle)
- HILO- v. hile-.
- HIMEN²(O)- elem. “membrană”, “himeniu”. (<fr. hymén/ o/ -, cf. lat., gr. hymen)
- HIP¹(O)- v. hipo¹ -.
- HIP²(O)- elem. “cal”. (<fr. hipp/ o/ -, cf. gr. hippos)
- HIPN(O)- elem. “sogn”. (<fr. hypn/ o/ -, cf. gr. hypnos)
- HIPO²- v. hip²(o)-.
- HIPS(O)- elem. “înălțime”, “înalt”. (<fr. hyps/ o/ -, cf. gr. hypsos)
- HIRUDIN(I)- elem. “lipitoare”. (<fr. hirudin/ i/ -, cf. lat. hirudo, -inis)
- HISTER(O)- elem. “uter”. (<fr. hystér/ o/ -, cf. gr. hystera)
- HISTEREZI- elem. “întârziere”, “histerezis”. (<fr. hystérésis-, cf. gr. hysteresis, lipsă)
- HISTERO- v. hister(o)-.
- HISTIO- v. histo-.
- HISTO-/ HISTIO- elem. “țesut organic”. (<fr. histo-, histio-, cf. gr. histos, histion)
- HOL²(O)-/ OLO- elem. “întreg”, “integral, tot”. (<fr. hol/ o/ -, cf. gr. holos)
- HOLO- v. hol²(o)-.
- HOMEIO- v. homo² -.
- HOMIN- elem. “om”. (<fr. homin-, cf. lat. homo, -inis)
- HOMO²- / OMO- / HOMEIO- / HOMOIO- elem. “egal”, “asemănător”, “constant”. (<fr. homo-, homéo-, homoio-, cf. gr. homos, homiois)
- HOMOIO- v. homo² -.
- HOPL(O)- elem. “armă”. (<fr. hopl/ o/ -, cf. gr. hoplon)

- HORMON²(O)– elem. “hormon”. (<fr. hormn/ o/ -, cf. gr. hormao, a excita)
- HTON(O)–, -htón, -htoníe elem. “pământ, țară”. (<fr. chton/ o/ -, -chtone, -chtonie, cf. gr. khton)
- -htoníe v. hton(o)-.
- HUMI-/ HUMO– elem. “humus”. (<fr. humi-, humo-, cf. lat. humus, pământ)
- HUMO- v. humi-.

I

- IATR(O)–, -iatrie, -iátru elem. “medic”, “tratament”. (<fr. iatr/ o/ -, -iatrie, -iatre, cf. gr. iatros)
- -iatrie v. iatr(o)-.
- -iátru v. iatr(o)-.
- -íbil elem. “posibilitate”. (<fr. -ible, cf. lat. -ibilis)
- ICNO– elem. “urmă, amprentă”, “proiecție”. (<fr. ichno-, cf. gr. ikhnos)
- -íd² v. -oid.
- IDE²(O)– elem. “idee”, “noțiune”. (<fr. idé/ o/ -, cf. gr. idea, formă, aparență)
- IDEO– v. ide²(o)-.
- IDIO– elem. “propriu, specific”. (<fr. idio-, cf. gr. idios, particular)
- IGNI– elem. “foc”. (<fr. igni-, cf. lat. ignis)
- ILEO– elem. “ileon”. (<fr. iléo-, cf. gr. eilin, a răsuși)
- IMBRI– elem. “ploaie”. (<fr. imbri-, cf. lat. imbrex, țiglă)
- IMPARI– elem. “inegal”. (<fr. impari-, cf. lat. impar, -is)
- IMUNO– elem. “imun, imunitate”. (<fr. immuno-, cf. lat. immunis)
- INCLINO– elem. “înclinație”. (<fr. inclino-, cf. lat. inclinare, a se înclina)
- INDUCTO– elem. “inducție”. (<fr. inducto-, cf. lat. inductus, condus)
- INFANTI– elem. “copil”. (<fr. infanti-, cf. lat. infans, -ntis)
- INFUNDIBUL²(O)- / INFUNDIBULI– elem. “pâlnie”. (<fr. infundibul/ o/ -, infundibuli-, cf. lat. infundibulum)
- INFUNDIBULI- v. infundibul²(o)-.
- INO– elem. “fibră”. (<engl. ino-, cf. gr. is, inos)
- INSECTI- / INSECTO– elem. “insectă”. (<fr. insecti-, insecto-, cf. lat. insectus, tăiat)
- INSECTO- v. insecti-.
- IOD³(O)– elem. “iod”. (<fr. iod/ o/ -, cf. gr. iodes, violet)
- IONO– elem. “ioni, ionizare”. (<fr. iono-, cf. gr. ion, migrator)
- IRID(O)– elem. “iris (II)”. (<fr. irid/ o/ -, cf. lat. iris, gr. iris, -idos, curcubeu)
- IS(O)- v. iz(o)-.
- ISCHI(O)– elem. “șold, ischion, bazin”. (<fr. ischi/ o/ -, cf. gr. iskion)
- ISO- v. iz(o)-.
- -itate elem. “calitate”. (<fr. -ité, it. -itá, germ. -itāt, cf. lat. -itas)
- -itúdine elem. “calitate”, “stare”. (<fr. -itude, cf. lat. -itudo)
- -ítă¹ v. or².
- -ítă² v. -er².
- IZ(O)-/ IS(O)- elem. “egal”. (<fr. is/ o/ -, cf. gr. isos)
- IZO- v. iz(o)-.

J

- JEJUNO– elem. “jejun”. (<fr. jéjuno-, cf. lat. ieiunum)

K

- KENO- v. ceno¹-.

L

- -láb² elem. “care ia”. (<gr. -labos<lambanein, a lua)
- LABI(O) – elem. “buză”. (<fr. labi/ o/ -, cf. lat. labium)
- LABIRINT²(O)– elem. “labirint”. (<fr. labyrinth/ o/ -, cf. lat. labyrinthus, gr. labyrinthos)
- LACT(O)-/ LACTI– elem. “lapte”. (<fr. lact/ o/ -, lacti-, cf. lat. lac, lactis)
- LACTI- v. lact(o)-.
- LACTO- v. lact(o)-.
- LALO–, -lalie elem. “vorbi, vorbire, pronunțare”. (<fr. lalo-, -lalie, cf. gr. lalein, a vorbi)
- LAMELI– elem. “lamelă”. (<fr. lamelli-, cf. lat. lamella)
- LAPARO– elem. “abdomen”. (<fr. laparo-, cf. gr. lapara)
- LARING(O)– elem. “laringe”. (<fr. laryng/ o/ -, cf. gr. larynx, -ngos)
- LARVI– elem. “larvă”. (<fr. larvi-, cf. lat. larva, mască)
- LATER(O)–, -lâter elem. “lateral, extern”, “latură”. (<fr. latér/ o/ -, -latère, cf. lat. latus, -eris, latură)
- LATI– elem. “lat, larg”. (<fr. lati-, cf. lat. latus)
- -latrie v. -latru.
- -lâtru, -latrie elem. “care se închină, adorator”, “adorăție”. (<fr. -lâtre, -lâtrie, cf. gr. latreia, adorație)
- LAXI– elem. “rar, spațiat”. (<fr. laxi-, cf. lat. latus, slab)
- LECIT(O) – elem. “gălbenuș de ou, embrion”. (<fr. léciith/ o/ -, cf. gr. lekithos)
- LEGUMI– elem. “legumă”. (<fr. legumi-, cf. lat. legumen, -minis)
- LEIO– elem. “neted, fără peri”. (<fr. léio-, cf. gr. leios)
- -lémă² elem. “alternativă”. (<fr. -lemme, cf. gr. lemma, permisă)
- -lémă³ elem. “tegument, piele”. (<fr. -lemme, cf. gr. lemma, coajă)
- LENTI– elem. “lentilă”. (<fr. lenti-, cf. lat. lens, -ntis, linte)
- LEPIDO– elem. “solz”, “placă, crustă”. (<fr. lépido-, cf. gr. lepis, -idos)
- LEPTO–, -léptic elem. “subțire, moale, fragil”. (<fr. lepto-, cf. gr. leptos)
- LEUC(O)– elem. “alb”, “decolorat”, “leucocită”. (<fr. leuc/ o/ -, cf. gr. leukos)
- LEVO– elem. “stânga”. (<fr. lévo-, cf. lat. laevus)
- LIC(O)– elem. “lup”. (<fr. lyc/ o/ -, cf. gr. lycos)
- LICHENI²-/ LICHENO– elem. “lichen”. (<fr. lichéni-, lichéno-, cf. lat. lichen)
- LICO- v. lic(o)-.
- -lienie v. lienio-.
- LIENO–, -lienie elem. “splină”. (<fr. liéno-, -liénie, cf. lat. lien)
- LIGNI-/ LIGNO–, -lignós elem. “lemn”. (<fr. ligni-, ligno-, -ligneux, cf. lat. lignum)
- LIGNO- v. ligni-.
- -lignós² v. ligni-.
- LIGUL(I)– elem. “ligulă”. (<fr. ligul/ i/ -, cf. lat. ligula, limbă mică)
- LIMF(O)– elem. “limfă”. (<fr. lymph/ o/ -, cf. lat. lumpha, apă)
- -limie elem. “foame”. (<fr. -limie, cf. gr. limos)
- LIMIN(O)– elem. “prag, limită”. (<fr. limin/ o/ -, cf. lat. limen, -inis)
- LINGVI–, -língv elem. “limbă”. (<fr. lingui-, -lingue, cf. lat. lingua)
- LINIO- v. lino¹-.
- -líniu v. lino-.

- LINO¹-/ LINIO-, -líniu elem. “rând”, “linie”. (<engl., fr. lino-, cf. lat. linea)
- LINO²- v. lin(o)-.
- LIO- elem. “dispersie”, “dizolvare”. (<fr. lyo-, cf. gr. lyein, a dizolva)
- HIDR¹(O)- / HID- / HIDAT(O)-, -hídric, -hidrie, -hídu elem. “grăsime, țesut adipos”. (<fr. lip/ o/ -, cf. gr. lipos)
- LIPO- elem. “lipsă”, “slăbire”. (<fr. lipo-, cf. gr. leipein, a lipsi)
- LIS²(O)- elem. “neted”. (<fr. liss/ o/ -, cf. gr. lissos)
- -lít¹ elem. “care se află în soluție, solubil”. (<fr. -lyte, -lytique, cf. gr. lithos)
- LIT²(O)-, -lít, -lític elem. “piatră”. (<fr. lith/ o/ -, -lithe, -lithique, cf. gr. lithos)
- -lític³ v. -lít¹.
- -lític⁴ v. lit²(o)-.
- LITO- v. lit²(o)-.
- -líză² v. lizi-.
- LIZI-/ LIZO-, -líză elem. “disociere, dizolvare, disoluție”. (<fr. lysi-, lyso-, -lyse, cf. gr. lysis)
- LIZO- v. lizi-.
- LOB³(O)- elem. “lob anatomic”. (<fr. lob/ o/ -, cf. gr. lobos)
- -lóc elem. “care vorbește”, “convorbire”. (<fr. -loque, cf. lat. loqui, a vorbi)
- LOCO¹- elem. “loc”, “locomotivă”. (<fr. loco-, cf. lat. locus)
- LOG(O)-, -lóg, -logie elem. “cuvânt”, “vorbi”, “principiu”, “rațiune”, “raport, proporție”, “știință, cercetare”. (<fr. log/ o/ -, -logue, -logie cf. gr. logos)
- -logie v. log(o)-.
- -lohíe v. lohio-.
- LOHIO-, -lohíe elem. “naștere, lăuzie”. (<fr. lochio-, -lochie, cf. gr. lokheia)
- LOMB(O)- elem. “șale”. (<fr. lomb/ o/ -, cf. lat. lumbus, gr. lombes)
- LONGI- elem. “lung”. (<fr. longi-, cf. lat. longus)
- LUTE(O) – elem. “galben”. (<fr. luté/ o/ -, cf. lat. luteus)

M

- MACRO-, -má cru elem. “mare”. (<fr. macro-, -macre, cf. gr. makros)
- -má cru¹ v. macro-.
- MAGNETO- elem. “magnet, magnetic, magnetism”. (<fr. magnéto-, cf. gr. magnes)
- MAGNI- elem. “mare”, “măreț”, “magnific”. (<it. magni-, cf. lat. magnus)
- -mahíe elem. “luptă”. (<fr. -machie, cf. gr. mache)
- MAL¹- elem. “rău”, “boală”. (<fr. mal-, cf. lat. malus)
- MALACO-, -malacie elem. “moale”, “moluscă”, “melc”. (<fr. malaco-, -malacie, cf. gr. malakos, moale, malakia, moliciune)
- MALO- elem. “lână”, “păr”, “pene”, “scuame”. (<fr. mallo-, cf. gr. mallos)
- MAM(O)-/ MAMA-/ MAMI- elem. “mamelă”, “mamifer”. (<fr. mamm/ o/ -, mamma-, mammi-, cf. gr. mamme)
- MAMI- v. mam(o)-.
- -mán¹ elem. “om”, “bărbat”. (<engl. man)
- -man², -maníe elem. “pasionat, înfocat”, “obsesie patologică”. (<fr. -mane, -manie, cf. gr. manes, mania, furie, nebunie)
- MAN³(I)-/ MANU-, -mán elem. “mână”. (<fr. man/ i/ -, manu-, -mane, cf. lat. manus)
- -maníe² v. man²-.
- MANO- elem. “densitate”, “presiune”. (<fr. mano-, cf. gr. manos, puțin dens)
- -mánt, -manție elem. “prezicere, divinație”. (<it. -mante, cf. gr. mantis, manteia)

- –manție v. -mant.
- MANU- v. man³(I)-.
- MAST²(O)-, -mastie elem. “mamelă”. (<fr. mast/ o/ -, -mastie, cf. gr. mastos)
- –mastie v. mast²(o)-.
- MASTO- v. mast²(o)-.
- MATRI-/ MATRO- elem. “mamă”. (<fr. matri-, matro-, cf. lat. mater, -tris)
- MATRO- v. matri-.
- MAXI¹- elem. “foarte mare”. (<fr. maxi-, cf. lat. maximus)
- MAXILI- elem. “falcă, maxilar”. (<fr. maxili-, cf. lat. maxilla)
- -mazie elem. “sân, mamelă”. (<fr. -mazie, cf. gr. mazos)
- MEATO- elem. “canal, meat”. (<fr. méato-, cf. lat. meatus, trecere)
- MECANO- elem. “mecanic, mecanică”. (<fr. mécano-, cf. gr. mekhane, mașină)
- MECO- elem. “lung, alungit”. (<fr. méco-, cf. gr. mekos, lungime)
- MEDIC²(O)- elem. “medic(ină), medical”. (<fr. médic/ o/ -, cf. lat. medicus, medic)
- MEDIO- elem. “mediu, intermediar”. (<fr. médio-, cf. lat. medius)
- MEDUL(O)- elem. “măduvă”. (<fr. médull/ o/ -, cf. lat. medulla)
- MEGA-/ MEGAL(O)-, -megalie elem. “(foarte) mare”, “creștere”, “un milion”. (<fr. méga-, mégál/ o/ -, -mégalie, cf. gr. megas, -los, megale)
- MEGAL(O)- v. mega-.
- –megalie v. mega-.
- MEIO- elem. “mai mic”. (<fr. méio-, cf. gr. meion)
- –mél² v. melo¹-.
- –mél³ v. meli-.
- MELAN(O)- elem. “negru”. (<fr. mélan/ o/ -, cf. gr. melas, -nos)
- MELI-, -mél elem. “miere, nectar”. (<fr. melli-, -mel, cf. lat. mel, mellis)
- –melie v. melo¹-.
- MELIT(O)- elem. “albină”. (<fr. mélito-, cf. gr. melitta)
- MELO¹-, -mél, –melie elem. “extremitate, membru”. (<fr. mélo-, -méle, -mélie, cf. gr. melos)
- MELO²- elem. “cântec, melodie, muzică”. (<fr. mélo-, cf. gr. melos)
- –menie v. meno¹-.
- MENING(O)- elem. “meninge”, “membrană”. (<fr. ménin/ o/ -, cf. gr. menix, -ngos)
- MENISC²(O)- elem. “menisc, articular”. (<fr. ménisc/ o/ -, cf. gr. meniskos)
- MENO¹-, -menie elem. “lunar”, “ciclu menstrual”. (<fr. méno-, -ménie, cf. gr. men, -nos, lună, meniaia, menstruație)
- –mérie elem. “manieră, mod”. (<it. -mente, cf. lat. mente)
- –merie v. mero-.
- MERO-, -merie elem. “parte, diviziune”. (<fr. méro-, -mérie, cf. gr. meros)
- MESO- v. mez(o)-.
- METAL²(O)-/ METALI- elem. “metal”. (<fr. métall/ o/ -, métalli-, cf. lat. metallum)
- METALI- v. metal²(o)-.
- METALO- v. metal²(o)-.
- METEOR²(O)- elem. “fenomen atmosferic”, “meteorologic”. (<fr. météor/ o/ -, cf. gr. meteoros)
- METOP(O) – elem. “frunte”. (<fr. métop/ o/ -, cf. gr. metopon)
- METR¹(O)-, -metrie, -métru elem. “uter”. (<fr. métr/ o/ -, -métrerie, -mètre, cf. gr. metra)

- METR²(O)-, -metrie, -métru elem. “măsură, măsurătoare”, „(picior de) vers”. (<fr. métr/ o/ -, -métrie, -mètre, cf. gr. metron)
- -metrie¹ v. metr¹(o)-.
- -metrie² v. metr²(o)-.
- -métru² v. metr¹(o)-.
- -métru³ v. metr²(o)-.
- MEZ²(O)-/ MESO- elem. “de mijloc, mijlociu, central”. (<fr. més/ o/ -, cf. gr. mesos)
- MEZO- v. mez²(o)-.
- MI²(O)- v. mio¹-.
- MIC(O)-/ MICET(O)-, -micéte, -micină, -micóză elem. “ciupercă”. (<fr. myc/ o/ -, mycét/ o/ -, -mycètes, -mucine, -mycose, cf. gr. mykes)
- MICET(O)-, -micéte v. mic(o)-.
- -micină v. mic(o)-.
- MICO- v. mic(o)-.
- -micóză² v. mic(o)-.
- MICRO¹-, micrie elem. 1. “mic, microscopic”. 2. (în unitățile de măsură) “a miliona parte”. (<fr. micro-, -micrie, cf. gr. mikros)
- MIEL(O)-, -mielie, -melită elem. “măduvă”. (<fr. myél/ o/ -, -myélie, -myélite cf. gr. myelos)
- -mielie v. miel(o)-.
- -mielită² v. miel(o)-.
- -mimetic¹ v. mimo-.
- MIMO-, -mimetic, -mimie elem. “imitație, mimică”. (<fr. mimo-, -mimétique, -mimie, cf. gr. mimos, mim)
- MINI¹- elem. “foarte mic”. (<fr., engl. mini-, cf. lat. mini/ mum/ , it. mini/ atural/)
- MIO¹-, -mióm elem. “mușchi”, “muscular”. (<fr. myo-, myome, cf. gr. mys, myos)
- MIO²- elem. “mai mic, mai puțin”. (<fr. mio-, cf. gr. meion)
- -mióm² v. mio¹-.
- MIRING(O) – elem. “timpan”. (<fr. myring/ o/ -, cf. gr. myringa)
- MIRMECO- elem. “furnică”. (<fr. myrméco-, cf. gr. myrmeks, -eko)
- MIS(O)-/ MIZ- elem. “aversiune, repulsie, ură”. (<fr. mis/ o/ -, cf. gr. misein, a urî)
- MISO- v. mis(o)-.
- MITO¹- elem. “fir, filament”, “mitoză”. (<fr. mito-, cf. gr. mitos)
- MITO²- elem. “mit”, “fabulație, minciună”. (<lat., gr. mythos)
- MIX¹(O)- elem. “mucus, mucozitate”. (<fr. myx/ o/ -, cf. gr. myxa)
- MIX²(O)- elem. “amestec, mixt”. (<fr. mix/ o/ -, cf. gr. mixis)
- MIZ- mis(o)-.
- MNEM(O)-, -mnéză, -mnezie elem. “memo-rie”. (<fr. mném/ o/ -, -mnèse, -mnésie, cf. gr. mneme, mnesia)
- -mnéză v. mnem(o)-.
- -mnnézie v. mnem(o)-.
- MOBIL²(O)-, -móbil elem. “mobil, mișcător”. (<fr. mobil/ o/ -, -mobile, cf. lat. mobilis)
- MON(O)- elem. “unul, singur, unic”. (<fr. mon/ o/ -, cf. gr. monos)
- MONO¹- v. mon(o)-.
- MORF(O)-, -mórf, -morfie, -morfism, -morfóză elem. “formă”, “aspect”, “configurație”. (<fr. morph/ o/ -, -morphe, -morphie, -morphisme, -morphose cf. gr. morphe)

- –morfîe v. morf(o)-.
- –morfîsm v. morf(o)-.
- –morfóză² v. morf(o)-.
- –motívă v. moto1-.
- MUCI-/ MUCO– elem. “mucus, mucozitate, mucină”. (<fr. mucî-, muco-, cf. lat. mucus)
- MUCO- v. mucî-.
- MUGILI– elem. “chefal”. (<fr. mugili-, cf. lat. mugilis)
- MULTI– elem. “mult”, “numeros”. (<fr. multi-, cf. lat. multi)
- MUSCI– elem. “muşchi vegetal”. (<fr. m-, cf. gr. m)
- –muzîe v. muzic(o)-.

N

- NAN²(O)– elem. “mic, nedezvoltat”, “a miliarde parte”. (<fr. nan/ o/ -, cf. lat. nanus, gr. nanos, pitic)
- NARCO–, -narcóză elem. “somnia, narcotic”. (<fr. narco-, -narcose, cf. gr. narke)
- –narcóză² v. narco-.
- –nastîe² elem. “mişcare, schimbare”. (<fr. -nastie, cf. gr. nastia, abatere)
- NAU– elem. “navă”. (<gr. nau-, cf. gr. naus)
- NAUT(O)–, -naút elem. “cel care conduce (sau călătoreşte cu) o navă”, “care pluteşte”, “navigator”. (<fr. naut/ o/ -, -naute, cf. lat. nauta, gr. nautes, marinar)
- NAZ(O)– elem. “nas”. (<fr. nas/ o/ -, cf. lat. nasus)
- NAZO- v. naz(o)-.
- NECR(O)–, -necróză elem. “moarte”, “necroză, putrefacţie”. (<fr. nécr/ o/ -, -nécrose, cf. gr. nekros)
- –necróză² v. necr(o)-.
- NECTARI– elem. “nectar”. (<fr. nectari-, cf. lat. nectar, gr. nektar)
- NEFEL(O)-/ NEFO–, -néfă elem. “nor, nebulozitate”, “emulsie”. (<fr. néphél/ o/ -, népho-, -nèphe, cf. gr. nephele, nephos)
- NEFO- v. nefel(o)-.
- NEFR(O)– elem. “rinichi”. (<fr. néphr/ o/ -, cf. gr. nephros)
- NEMAT(O)–, -némă elem. “filament, fir”. (<fr. némat/ o/ -, -nème, cf. gr. nema, -tos)
- –némă v. nemat(o)-.
- -nemîe elem. “răspândire”. (<fr. -némie, cf. gr. nemein, a distribui)
- NEO– elem. “nou”, “recent”. (<fr. néo-, cf. gr. neos)
- NEUR(O)- / NEURI- / NEVR(O)- / NEVRI– elem. “nerv”, “nervură, nervaţie”. (<fr. neur/ o/ -, nevr/ o/ -, nevri-, germ. neurî, cf. gr. neuron)
- NEURI- v. neur(o)-.
- NEUTRO– elem. “compuşii chimici neutri”. (<fr. neutro-, cf. lat. neuter, -tra, neutru)
- NEVR(O)- v. neur(o)-.
- NEVRI- v. neur(o)-.
- NICT(I)-/ NICTAL(O)-/ NICTO– elem. “noapte, nocturn”. (<fr. nyct/ i/ -, nyctal/ o/ -, nycto-, cf. gr. nyx, -ktos, nyktalos)
- NICTAL(O)- v. nict(i)-.
- NICTO- v. nict(i)-.
- NID(I)– elem. “cuib”. (<fr. nid/ i/ -, cf. lat. nidus)
- NIMFO– elem. “labie mică”, “vulvă”. (<fr. nympho-, cf. gr. nympha)
- NISTAGM(O)– elem. “oscilaţie”. (<fr. nystagm/ o/ -, cf. gr. nystagma)

- NITR(O)– elem. “azot, azotic”. (<fr. nitr/ o/ -, cf. lat. nitrum, gr. nitron, salpetru)
- NOCT(I)– elem. “noapte, nocturn”. (<fr. noct/ i/ -, cf. lat. nox, -ctis)
- NODULI– elem. “nodul”. (<fr. noduli-, cf. lat. nodulus)
- -noia elem. “minte, spirit”. (<fr. -noia, cf. gr. noia)
- -nóm² elem. “parte, diviziune”, “termen”. (<fr. -nome, cf. gr. nome)
- -nom³ v. nomo¹-.
- -nomíe v. nomo¹-.
- NOO– elem. “spirit, intelect”. (<fr. noo-, cf. gr. noos, nous, idee, rațiune)
- NORMO– elem. “normal”. (<fr. normo-, cf. lat. norma, regulă)
- NOS(O)– elem. “boală”. (<fr. nos/ o/ -, cf. gr. nosos)
- NOT(O)– elem. “spate, spinare”. (<fr. noto-, cf. gr. notos)
- -notíe v. noto²-.
- NOTO¹- v. not(o)-.
- NOTO²-, -notíe elem. “hibrid”, “deosebit”, “fals”. (<fr. notho-, -nothie, cf. gr. nothos)
- NUCLE(O)– elem. “nucleu”, “nuclear”. (<fr. nucléo-, cf. lat. nucleus, sâmbure)
- NUDI– elem. “gol, neacoperit”. (<fr. nudí-, cf. lat. nudus)
- NULI– elem. “nul, nici un”. (<fr. nulli-, cf. lat. nullus)

O

- OCHLO– elem. “mulțime”, “aglomerație”. (<engl. ochlo-, cf. gr. ochlos)
- OCI– elem. “care stimulează”. (<fr. oci-, cf. gr. okys, repede)
- OCRO– elem. “ocru, galben, palid”. (<fr. ochro-, cf. lat. ochra, gr. okhrda<okhros)
- OCUL(O)– elem. “ochi, glob ocular”. (<fr. ocul/ o/ -, cf. lat. oculus)
- -ódă² elem. “tub cu vid, circuit electronic”. (<fr., germ. -ode, cf. gr. hodos, drum)
- -odíe¹ elem. “cântec, melodie”. (<fr. -odie, cf. gr. -odia)
- -odíe² v. odori-.
- ODINO-, -odiníe elem. “durere”. (<fr. odyo-, -odynie, cf. gr. odyne)
- ODO– elem. “drum, rută, circuit”. (<fr. odo-, cf. gr. hodos)
- ODONT(O)–, -odónt, -odontíe elem. “dinte”. (<fr. odont/ o/ -, -odonte, -odontie, cf. gr. odous, odontos)
- -odontíe v. odont(o)-.
- ODORI–, -odíe elem. “miros, olfacție”. (<fr. odori-, -odie, cf. gr. odor, -is)
- -oécie elem. “plantă, individ vegetal”. (<fr. -oécie, cf. gr. oikia, casă, locuință)
- OENO- v. eno-.
- OFI(O)– elem. “șarpe”. (<fr. ophi/ o/ -, cf. gr. ophis)
- OFIO- v. ofi(o)-.
- OFTALM(O)–, -oftalmíe elem. “ochi, vedere”. (<fr. ophtalm/ o/ -, -ophtalmie, cf. gr. ophtalmos, lat. ophtalmia)
- -oftalmíe² v. oftalm(o)-.
- OIC(O)–, -óic elem. “casă, locuință, mediu ambiant”. (<engl. oik/ o/ -, fr. oec/ o/ -, cf. gr. oikos)
- -oíd/ -íd elem. “în formă de”, “aspect, aparență”. (<fr. -oïde, -ïde, cf. gr. eidos)
- -ól v. ole²(o)-.
- OLE²(O)–/ OLEI–, -ól elem. “ulei”. (<fr. olé/ o/ -, oléi, germ. -ol, cf. lat. oleum)
- OLEI- v. ole²(o)-.
- OLFACT(O)– elem. “miros”. (<fr. olfact/ o/ -, cf. lat. olfactus)
- OLIG(O)– elem. “puțin numeros, rar”. (<fr. olig/ o/ -, cf. gr. oligos)
- OLO- v. holo-.

- OM²(O)– elem. “umăr”. (<fr. om/ o/ -, cf. gr. omos)
- OMBRO– elem. “ploaie”. (<fr. ombro-, cf. gr. ombros)
- OMENT(O)– elem. “epiplon”. (<fr. oment/ o/ -, cf. lat. omentum, viscere)
- OMFAL(O)–, -omfal elem. “ombilic”. (<fr. omphal/ o/ -, -omphale, cf. gr. omphalos)
- OMNI– elem. “tot, totalitate”, “pretutindeni”. (<fr. omni-, cf. lat. omnis)
- OMO¹- v. homo2-.
- OMO²– elem. “crud”. (<fr. omo-, cf. gr. omos)
- ONCO– elem. “volum, masă”, “tumoare, tumefacție”. (<fr. onco-, cf. gr. onkos)
- ONIC(O)–, -onichie, -ónix elem. “unghie”. (<fr. onych/ o/ -, -onychie, -onyx, cf. gr. onyx, onykhos)
- –onichie² v. onic(o)-.
- –oním, -onomie v. onoma-.
- ONIR(O)– elem. “vis”. (<fr. onir/ o/ -, cf. gr. oneiros)
- –ónix² v. onic(o)-.
- ONOMA– / ONOMASIO– / ONOMATO–, -oním, -onimie elem. “nume, cuvânt”, “semnificație”. (<fr. onoma-, onomasio-, -onyme, -onymie, it. onomato-, cf. gr. onoma, -atos)
- ONOMASIO– v. onoma-.
- ONOMATO– v. onoma-.
- ONT(O)– elem. “ființă, existență”. (<fr. ont/ o/ -, cf. gr. on,ontos)
- OO– elem. “ou”. (<fr. oo-, cf. gr. oon)
- OOFOR²(O) – elem. “ovar”. (<fr., engl. oophor/ o/ -, cf. gr. oophoros, care poartă ouă)
- –óp³ v. opt(o)-.
- –opie v. opt(o)-.
- OPIO– elem. “opiu”. (<fr. opio-, cf. gr. opion)
- OPIST(O)– elem. “situat înapoi, în spate, posterior”. (<fr. opisth/ o/ -, cf. gr. opisthen)
- OPO¹– elem. “extract glandular, endocrin”. (<fr. opo-, cf. gr. opos, suc)
- OPO²– elem. “față”. (<fr. opo-, cf. gr. ops, opos)
- –óps, -opsie v. opt(o)-.
- OPSO– elem. “alimentare, hrană”. (<fr. opso-, cf. gr. opson)
- OPT(O)–, -óp, -opie, -óps, -opsie, -optrie elem. “ochi, vedere”, “retină”. (<fr. opt/ o/ -, -op, -opie, -ops, -opsie, -optrie, cf. gr. ops, opos, opsis, optos)
- OPTO– v. opt(o)-.
- –optrie v. opt(o)-.
- –ór², -éză, -íță, / -ér, -éză, -íță elem. “nume de agent”, „practicant al unei meserii”. v. – ar². (<fr. -eur, -euse)
- OR³(O)– elem. “gură”. (<fr. or/ o/ -, cf. lat. os, oris)
- ORBITO– elem. “orbită, orbital”. (<fr. orbito-, cf. lat. orbita)
- OREXI–, -orexie elem. “poftă de mâncare”. (<fr. orexi-, -orexie cf. gr. orexis)
- ORGAN²(O)– elem. “organ, organism”. (<fr. organ/ o/ -, cf. lat. organum, gr. organon)
- ORGANO– v. organ²(o)-.
- ORHI(O)–/ ORHID(O)–, –orhidie elem. “testicul”. (<fr. orchi/ o/ -, orchid/ o/ -, -orchidie, cf. gr. orchis, -idos)
- –orhidie v. orhi(o)-.
- ORNITO–, –órnis elem. “pasăre”. (<fr. ornitho-, -ornis, cf. gr. ornis, -ithos)
- ORTO– elem. 1. “drept, adevărat, corect”, “conform cu”. 2. “acid cu un grad superior de hidratare”, “derivat aromatic disubstituit”. (<fr. ortho-, cf. gr. orthos)
- OSCIL(O)– elem. “oscilație”. (<fr. oscill/ o/ -, cf. lat. oscillare, a se balansa)

- OSI- elem. “os, țesut osos”. (<fr. ossi-, cf. lat. os, ossis)
- –osmie¹ v. osmo¹-.
- –osmie² v. osmo²-.
- OSMO¹–, –osmie¹ elem. “miros”. (<fr. osmo-, -osmie, cf. gr. osme)
- OSMO²–, –osmie elem. “impuls”, “presiune osmotică”. (<fr. osmo-, -osmie, cf. gr. osmos)
- –óst v. oste(o)-.
- OSTE(O)–, –óst elem. “os, osos”. (<fr. osté/ o/ -, -oste, cf. gr. osteon)
- OSTEO- v. oste(o)-.
- –ostóză elem. “osificare, calcifiere”. (<fr. -ostose, cf. gr. osteon, os)
- OT(O) – elem. “ureche”. (<fr. ot/ o/ -, cf. gr. ous, otos)
- OV(O)–/ OVI- elem. “ou”, “ovul, ovular”. (<fr. ov/ o/ -, ovi-, cf. lat. ovum)
- OVI- v. ov(o)-.
- OVO- v. ov(o)-.
- OX(I)–/ OXID(O)–, –oxie elem. “acid, ascuțit, mușcător”, “oxigen ,oxid”. (<fr. ox/ y/ -, oxyd/ o/ -, -oxye, cf. gr. oxys, acru)
- OXAL(O)–/ OXALI– elem. “acid oxalic, oxalat”. (<fr. oxal/ o/ -, oxali-, cf. lat., gr. oxalis, măcriș)
- OXALI- v. oxal(o)-.
- OXI- v. ox(i)-.
- OXID²(O)– v. ox(i)-.
- –oxie v. ox(i)-.
- P**
- –pág elem. “unit, legat”. (<fr. -page, cf. gr. pagos)
- PAHI– elem. “gros, îngroșare”. (<fr. pachy-, cf. gr. pakhys)
- PALAT²(O)– elem. “palat, cerul gurii”. (<fr. palat/ o/ -, cf. lat. palatum)
- PALI¹–/ PALIM–/ PALIN– elem. “îndărăt, din nou, repetat”. (<fr. pali-, palim-, palin-, cf. gr. palin)
- PALIM- v. pali¹-.
- PALIN- v. pali¹-.
- PALINO– elem. “polen”, “spori”. (<fr. palyno-, cf. gr. palynein, a împrăști)
- PALMATI–/ PALMI–/ PALMO– elem. “palmă, palmat”. (<fr. palmati-, palmi-, palmo-, cf. lat. palmatus)
- PALMI- v. palmati-.
- PALMO- v. palmati-.
- PALO– elem. “oscilație, pulsație”. (<fr. pallo-, cf. gr. pallo)
- PALUD(O)– elem. “baltă, mlaștină”. (<fr. palud/ o/ -, cf. lat. palus, -udis)
- PAM- v. pan-.
- PAN–/ PANT(O)–/ PAM–/ PASI– elem. “tot, întreg”, “universal”. (<fr. pan-, pant/ o/ -, pam-, pasi-, cf. gr. pas, pantos)
- PANCREAT(O)– elem. “pancreas”. (<fr. pancréat/ o/ -, cf. gr. pankreas, -atos)
- PANT(O)– v. pan-.
- PANTO- v. pan-.
- PAPIL(O)–/ PAPILI– elem. “papilă”. (<fr. papill/ o/ -, papilli-, cf. lat. papilla)
- PAPILI- v. papil(o)-.
- –par³(ă) elem. “care naște, care produce”. (<fr. -pare, cf. lat. parere, a zămisli)
- PARA¹– elem. 1. “în afara, pe lângă”, “contra”. 2. (chim.) “derivat aromatic disubstituit”. 3. “a apăra, a proteja”. (<fr. para-, cf. gr. para, lângă)

- PARAZIT²(O)– elem. “parazit”. (<fr. parasit/ o/ -, cf. lat. parasitus, gr. parasitos)
- -pareunie elem. “act sexual”. (<fr. -paréunie, cf. gr. pareunomai, a se culca lângă)
- -paréză² elem. “paralizie”. (<fr. -parèse, cf. gr. paresis, slăbire)
- PARI– elem. “egal”. (<it. pari-, cf. lat. par)
- PARTENO– elem. “fecioară”, “lipsa fecundației, asexuat”. (<fr. parthéno-, cf. gr. parthenos)
- PARTO– elem. “naștere”. (<fr. parto-, cf. lat. partus)
- PASI– v. pan-.
- -pát² v. pato-.
- PATEL(O)– / PATELI– elem. “patelă, rotulă”. (<fr. patell/ o/ -, patelli-, cf. lat. patella)
- PATELI– v. patel(o)-.
- -patie v. pato-.
- PATO–, -pát, -patie elem. “boală, suferință, afecțiune”. (<fr. patho-, -pathe, -pathie, cf. gr. pathos, patheia)
- PATRI– / PATRO– elem. “patern”, “masculin”. (<fr. patri-, patro-, cf. lat. pater, -tris, gr. pater, patros, tată)
- PATRO– v. patri-.
- PAUCI– elem. “puțin (numeros)”. (<fr. pauci-, cf. lat. paucus)
- -péctă elem. “îngheț”. (<fr. -pecte, cf. gr. pektos)
- -ped¹ v. ped³(o)-.
- -péd² v. pedi-.
- PED³(O)-, -péd, -pedie/ PEDI(O)– elem. “copil”, “creștere, educație”. (<fr. péd/ o/ -, -pède, -pédie, -pédi/ o/ , cf. gr. pais, -dos, paideia)
- -pedéză elem. “vigoare”, “izbucnire”. (<fr. -pédèse, cf. gr. pedesis, săritură)
- PEDI¹-, -péd/ PEDO– elem. “picior”. (<fr. pédi-, -pède, pédo-, cf. lat. pes, pedis)
- PEDI²(O)- v. ped³(o)-.
- -pedie v. ped³(o)-.
- PEDIO– v. ped³(o)-.
- PEDO²- v. pedi¹-.
- -pée elem. “formare, creare”. (<fr. -pée, cf. gr. poiein, a face)
- -pél v. pelo-.
- PELO–, -pél elem. “mâl, noroi”, “nămol”, “argilă”. (<fr. pélo-, -pèle, cf. gr. pelos)
- PELV(I)– elem. “bazin (6), pelvis”. (<fr. pelv/ i/ -, cf. lat. pelvis)
- -penie elem. “lipsă, diminuaire”. (<fr. -pénie, cf. gr. penia)
- PENT(A)– elem. “cinci, de cinci ori”. (<fr. pent/ a/ -, cf. gr. pente)
- -pepsie elem. “digestie”. (<fr. -pepsie, cf. gr. pepsie)
- PERI– elem. “în jurul, împrejurul”, “deasupra, în afară”, “în intervalul dintre”. (<fr. péri-, cf. gr. peri)
- PERICARDIO– elem. “pericard”. (<fr. périocardio-, cf. gr. perikardion)
- PERINEO– elem. “perineu”. (<fr. périnéo-, cf. gr. perineos)
- PERIOSTEO– elem. “periost”. (<fr. périostéo-, cf. gr. periosteos)
- PERISO– elem. “impar”, “superfluu”. (<fr. périsso-, cf. gr. perissos)
- PERITONEO– elem. “peritoneu”. (<fr. péritonéo-, cf. gr. peritonaion)
- PERO– elem. “anomalie, diformitate”. (<fr. péro-, cf. gr. peros, mutilat)
- PESTI– elem. “ciumă, pestă”. (<fr. pesti-, cf. lat. pestis)
- -pét elem. “atras spre ceva”. (<fr. -pète, cf. lat. petere)
- PETRI– v. petro-.
- PETRO-/ PETRI– elem. “piatră”. (<fr. pétro-, pétri-, cf. lat. petra, gr. petros)

- –pexie² elem. “fixare”. (<fr. -pexie, cf. gr. pexis)
- –pícnă v. picno-.
- PICNO–, –pícnă, –picnóză elem. “dens, compact”, “densitate”, “frecvență”. (<fr. pycno-, -pycne, -pycnose, cf. gr. pyknos, pycnosis)
- –picnóză v. picno-.
- PICR(O)– elem. “amar”. (<fr. picr/ o/ -, cf. gr. pikros)
- PIEL(O)– elem. “pelvis, bazinet”. (<fr. pyél/ o/ -, cf. gr. pyelos)
- PIEZO–, –piéză elem. “presiune, comprimate”. (<fr. piézo-, -pièse, cf. gr. piezein, a presa)
- –píg v. pigo-.
- –pigíe v. pigo-.
- PIGMENT²(O)– elem. “pigment”. (<fr. pigment/ o/ -, cf. lat. pigmentum, culoare)
- PIGO–, –píg, –pigíe elem. “fesă”. (<fr. pygo-, -pyge, -pygie, cf. gr. pyge)
- –píl² elem. “rețea”. (<fr. -pile, cf. gr. pilos)
- –píl³ v. pile-.
- PILE–, –píl elem. “orificiu, perforație”. (<fr. pyle-, -pyle, cf. gr. pyle, poartă)
- PILI–/ PILO– elem. “păr, pilozitate”. (<fr. pili-, pilo-, cf. lat. pilus)
- PILO– v. pili-.
- PILOR²(O)– elem. “pilor”. (<fr. pylor/ o/ -, cf. lat. pylorus, gr. pyloros)
- PINEAL(O)– elem. “glandă pineală”. (<fr. pinéal/ o/ -, cf. lat. pinealis)
- PIO–, –pióză elem. “puroi, supurație”. (<fr. pyo-, -pyose, cf. gr. pyon, pyosis)
- –pióză v. pio-.
- PIR(O)– elem. “foc”. (<fr. pyr/ o/ -, cf. gr. pyros)
- PIRENI–, –pirén elem. “sâmbure, nucleu, corpuscul”. (<fr. pyrén-, -pyrène, cf. gr. pyren)
- PIRET(O)–, –pirexie elem. “febră, stare febrilă”. (<fr. pyrét/ o/ -, -pyrexie, cf. gr. pyretos, pyrexia)
- –pirexie² v. piret(o)-.
- PIRO– v. pir(o)-.
- PITEC(O)–, –pitéc elem. “maimuță”. (<fr. pithéc/ o/ -, pithèque, cf. gr. pithekos)
- PLACO– elem. “plat, plan”, “placă”. (<fr. placo-, cf. gr. plax, -kos)
- PLAGI(O)– elem. “oblic, pieziș”. (<fr., engl. plagi/ o/ -, cf. gr. pagios)
- –plán² v. plano²-.
- PLASM(O)–/ PLASMA–, –plásm, –plásmă elem. “plasmă”. (<fr. plasm/ o/ -, plasma-, -plasme, cf. gr. plasma)
- –plásmă² v. plasm(o)-.
- PLAST²(I)– / PLASTO–, –plást, –plastíe, –plazíe elem. “modelare, formare”, “plasticitate”. (<fr. plast/ i/ -, plasto-, -plaste, -plastie, -plasie, cf. gr. plastis, plastos, plasis)
- –plastíe² v. plast²(i)-.
- PLASTO– v. plast²(i)-.
- PLATI¹– elem. “plat, turtit, larg”. (<fr. platy-, cf. gr. platys)
- –plazíe v. plast²(i)-.
- PLEBI– elem. “mulțime, vulg”. (<lat. plebs, -bis)
- –plegíe elem. “paralizie”. (<fr. -plégie, cf. gr. plege)
- PLEIO– v. pleo-.
- PLEISTO– v. pleo-.

- PLEO-/ PLEIO-/ PLEISTO-/ PLIO– elem. “mai mult”, “numeros”. (<fr. pléo-, pléio-, pléisto-, plio-, cf. gr. pleon, pleion, pleistos)
- PLESI– elem. “percuție”. (<fr. plessi-, cf. gr. plessein, a lovi)
- PLEUR(O)– elem. “pleură”. (<fr. pleur/ o/ -, cf. gr. pleuron, coastă)
- –pléx² v. plexi-.
- PLEXI, -pléx elem. “care se îndoaie”. (<fr. plexi-, -plexe, cf. lat. plexum)
- -plexie elem. “atac, acces”. (<fr. -plexe, cf. gr. plexis)
- -plică elem. “a îndoi”. (<lat. plicare)
- PLIO- v. pleo-.
- PLUMB(O)– elem. “plumb”. (<germ., engl. plumb/ o/ -, cf. lat. plumbum)
- PLURI– elem. “mai mulți, numeroși”. (<fr. pluri-, cf. lat. plures)
- PLUTO– elem. “bogăție”. (<fr. plouto-, cf. gr. ploutos)
- –pnée v. pneum(o)-.
- PNEUM(O)– / PNEUMAT(O)-, -pnée elem. “aer, gaze, respirație”, “plămân”. (<fr. pneum/ o/ -, -pneumat/ o/ -, -pnée, cf. gr. pneuma, -tos, pneumon, pnoia)
- PNEUMAT(O)- v. pneum(o)-.
- POD(O)–, -pód, -podie elem. “picior, penducul, suport”. (<fr. pod/ o/ -, -pode, -podie, cf. gr. pous, podos)
- –podie v. pod(o)-.
- POICHILO– elem. “variat”, “felurit”, “neregulat”. (<fr. poikilo-, cf. gr. poikilos)
- –poiétic, -poiéză elem. “care generează”, “apariție, formare, generare”. (<fr. -poiétique, -poièse, cf. gr. poietikos, poiesis)
- –pól² elem. “dreptul de a vinde”. (<fr. -pole, cf. gr. polein, a vinde)
- POLENI– elem. “polen”. (<fr. pollinii-, cf. lat. pollen)
- POL– elem. “mai mult”, “numeros, supranumerar”. (<fr. poly-, cf. gr. polys)
- POLIO– elem. “cenușiu, materie cenușie”. (<fr. polio-, cf. gr. polios)
- POLIP²(O)– elem. “polipi”. (<fr. polyp/ o/ -, cf. gr. polypous)
- POR²(O), -pór/ PORI- elem. “por, orificiu, canal”. (<fr. por/ o/ -, -pore, pori-, cf. lat. porus, gr. poros)
- PORFIR²(O)– elem. “purpură”. (<fr. porphyr/ o/ -, cf. gr. porphyra)
- PORI- v. por²(o)-.
- PORNO¹ elem. “obscen, trivial”, “prostituție”. (<fr. porno-, cf. gr. porne)
- PORTO³– elem. “vena portă”. (<fr. porto-, cf. lat. porta, orificiu)
- POSTERO– elem. “urmaș”. (<fr. postéro-, cf. lat. posterus)
- POTO– elem. “băutură”. (<fr. poto-, cf. gr. potos)
- PRAXI(O)–, -praxie elem. “acțiune”, “practică”. (<fr. praxi/ o/ -, -praxie cf. gr. praxis)
- PREZIBI(O)– elem. “bătrân, senil”. (<fr. presby/ o/ -, cf. gr. presbys)
- PRIM¹– elem. “primul”. (<fr. prim-, cf. lat. primus)
- PRIMI-/ PRIMO– elem. “întâi, inițial”. (<fr. primi-, prmo-, cf. lat. primus)
- PRIMO¹- v. primi-.
- PRO¹– elem. 1. “anterior (în timp și în spațiu)”. 2. “pentru, în favoarea”. 3. “în locul cuiva sau a ceva” (<fr. pro-, cf. lat., gr. pro)
- PROCT(O)–, -próct, -proctie elem. “anus”. (<fr. procto-, -procte, -proctie, cf. gr. proktos)
- –proctie v. proct(o)-.
- PROFESIE– elem. “profesiune, ocupație”. (<germ. professio-, cf. lat. professio)
- PROLI– elem. “copil, lăstar”. (<fr. proli-, cf. lat. proles)
- PROSTAT(O)– elem. “prostată”. (<fr. prostat/ o/ -, cf. gr. prostates)

- PROT(O)– elem. “primul, anterior, preistoric, primitiv, simplu, inițial”. (<fr. prot/ o/ -, cf. gr. protos)
 - PROTEIN(O)– v. proteo-.
 - PROTEO–/ PROTEIN(O)– elem. “proteină”. (<fr. protéo-, protéin/ o/ -, cf. gr. proteios)
 - PROTER(O)– elem. “anterior”, “timpuriu”. (<fr. protér/ o/ -, cf. gr. proteros)
 - PROTO– v. prot(o)-.
 - PROZO–/ PROZOP(O)–, -prozóp, -prozopíe elem. “față, figură umană”. (<fr. proso-, prosop/ o/ -, -prosope, -prosopie, cf. gr. prosopon)
 - PROZOP(O)–, -prozóp v. prozo-.
 - –prozopíe v. prozo-.
 - PSAM(O)– elem. “nisip”. (<fr. psamm/ o/ -, cf. gr. psammos)
 - PSEUD(O)– elem. “fals”, “(aparent) asemănător”, “înșelător, neadevărat”, “pretins”. (<fr. pseud/ o/ -, cf. gr. pseudos)
 - PSIH(O)–, -psihíe elem. “psihic”. (<fr. psych/ o/ -, -psyche, cf. gr. psykhe)
 - –psihíe v. psih(o)-.
 - PSIHRO– elem. “rece”, “frig”. (<fr. psychro-, cf. gr. psychros)
 - PSITAC(O)–/ PSITACI– elem. “papagal”. (<fr. psittac/ o/ -, psittaci-, cf. lat. psittacus, gr. psittakos)
 - PSOFO– elem. “zgomot, perturbație”. (<fr. psopho-, cf. gr. psophos)
 - PTER(O)–, -ptér, -ptérix elem. “aripă”. (<fr. ptér/ o/ -, -ptère, -ptéryx, cf. gr. pteron, pteryx)
 - PTERG(O)–, -pterigián elem. “aripioară, înotătoare”. (<fr. ptéryg/ o/ -, -ptérygien cf. gr. pteryx, -ygos, pterygion)
 - –ptéris v. pterid(o)-.
 - –ptérix v. pter(o)-.
 - PTERO– v. pter(o)-.
 - PTIAL(O)– elem. “salivă”. (<fr. pyal/ o/ -, cf. gr. pyalon)
 - -ptizie elem. “spută, expectorație”. (<fr. -ptysie, cf. gr. ptysis)
 - –ptóză² elem. “cădere, deplasare (în jos)”. (<fr. -ptôse, cf. gr. ptosis)
 - PUER(I)– elem. “copil”. (<fr. puér/ i/ -, cf. lat. puer)
 - PULP(O)– elem. “pulpă dentară”. (<fr. pulp/ o/ -, cf. lat. pulpa)
 - PULSO– elem. “puls, pulsație”, “propulsație”. (<fr. pulso-, cf. lat. pulsus)
 - PUILO– elem. “pupilă a ochiului”. (<fr. pupillo-, cf. lat. pupilla)
- R**
- RADI(O)– elem. “rază, unde, radiație, radioactivitate”. (<fr. radi/ o/ -, cf. lat. radius)
 - RADIC(I)– elem. “rădăcină”. (<fr. radic/ i/ -, cf. lat. radix, -icis)
 - RADICUL(O)– elem. “rădăcină”. (<fr. radicul/ o/ -, cf. lat. radícula)
 - RADIO¹– v. radi(o)-.
 - –rafié² elem. “sătură chirurgicală”. (<fr. -raphie, cf. gr. raphe)
 - –ragíe elem. “fisură”, “curgere”. (<fr. -rhagie, cf. gr. rhage)
 - RAHI(O)–, -rahíe elem. “coloană vertebrală, rahis”. (<fr. rachi/ o/ -, -rachie, cf. gr. rhachis)
 - –rahíe v. rahi(o)-.
 - –ráma² v. –orama.
 - –rée v. reo-.
 - REFLECTO– elem. “luciu, reflexie”. (<fr. reflecto-, cf. lat. reflectus)
 - REFLEX²(O)– elem. “act reflex”. (<fr. réflex/ o/ -, cf. lat. reflexus)

- REFRACTO– elem. “refracție”. (<fr. réfracto-, cf. lat. refractus)
 - –rémă² elem. “vâslă”. (<fr. -rème, cf. lat. remus)
 - REO–, -rée elem. “curgere, curent”. (<fr. rhéo-, -rrhée, cf. gr. rheos)
 - RETICUL²(O)– elem. “rețea, reticul”. (<fr. réticul/ o/ -, cf. lat. reticulum)
 - -rěză elem. “oprire, stagnare”. (<fr. -rhése, cf. gr. rhesis)
 - RIBO– elem. “granular”. (<fr. ribo-, cf. gr. ribos)
 - RIN(O)–, -rín elem. “nas, trompă”. (<fr. rhin/ o/ -, -rhine, cf. gr. rhis, rhynekhos)
 - RINC(O)–, -rínc elem. “cioc”. (<fr. rhynch/ o/ -, -rhynque, cf. gr. rhynekhos)
 - RINO- v. rin(o)-.
 - RIPO– elem. “murdărie”. (<fr. rhypos-, cf. gr. rhypos)
 - RITM²(O)–, -ritmie elem. “ritm, cânt”. (<fr. rythm/ o/ -, -rythmie, cf. lat. rhythmus, gr. rhytmos)
 - -ritmie v. ritm²(o)-.
 - RIZ²(O)–, -ríză elem. “rădăcină”. (<fr. rhiz/ o/ -, -rhize cf. gr. rhiza)
 - -ríză v. riz²(o)-.
 - RIZO- v. riz²(o)-.
 - RODO– elem. “roză”, “trădăfîr”, “roz”. (<fr. rhodo-, cf. gr. rhodon)
 - ROENTGEN²- v. röntgen²-.
 - ROMB²(O)– elem. “romb¹ (1)”. (<fr. rhomb/ o/ -, cf. lat. rhombus, gr. rhombos)
 - RÖNTGEN²- / ROENTGEN- / rönt-ghen-/ elem. “raze X”. (<fr. röentgen)
 - ROSTR(I)–, -róstru elem. “cioc, rostru”. (<fr. rostr/ i/ -, -rostre, cf. lat. rostrum)
 - -róstru v. rostr(i)-.
 - ROTA- v. roto-.
 - ROTI- v. roto-.
 - ROTO- / ROTA- / ROTI– elem. “roată”, “rotitor”, “rotativă”. (<fr. roto-, rota-, roti-, cf. lat. rota)
 - RUBRO- v. rubri-.
- S**
- SACR(O) – elem. “regiune sacrală”. (<fr. sacr/ o/ -, cf. lat. sacrum)
 - SALE- v. sali-.
 - SALI-/ SALE– elem. “sare”. (<fr. sali-, sale-, cf. lat. sal)
 - SALPING(O)– elem. “trompă (uterină)”, “salpinx”. (<fr. salping/ o/ -, cf. gr. salpinx, -ingos)
 - SANGVIN¹– elem. “sânge”. (<fr. sanguin-, cf. lat. sanguis, -inis)
 - SANO– elem. “sănătate”. (<fr. sano-, cf. lat. sanus, sănătos)
 - SAPRO– elem. “putrefacție, putred”, “poluat”. (<fr. sapro-, cf. gr. sapos, putred)
 - SARC(O) – elem. “carne”, “mușchi”, “sarcom”. (<fr. sarc/ o/ -, -sarque, cf. gr. sarx, -kos)
 - SCAF(O)–, -scáf elem. “barcă, nacelă, ambarcație”. (<fr. scaph/ o/ -, -scaphe, cf. gr. skaphe)
 - SCALENO– elem. “oblic, scalen”. (<fr. scaléno-, cf. gr. skalenos)
 - SCAPUL¹(O)– elem. “umăr, omoplat”. (<fr. scapul/ o/ -, cf. lat. scapula)
 - SCATO– elem. “excrement”. (<fr. scato-, cf. gr. skor, skatos)
 - SCEN(O)– elem. “scenă, teatru”. (<fr. scén/ o/ -, cf. lat. scaena, gr. skene)
 - SCHELETO– elem. “schelet, sistem osos”. (<fr. squeletto-, cf. gr. skeletos)
 - SCHIA²- / SCIA- / SCIADO- / SCIO– elem. “umbră, umbros”, “umbrelă”. (<fr. skia-, sciado-, scio-, cf. gr. skia, -ados)
 - SCHISTO– elem. “ruptură, fisură”. (<fr. schisto-, cf. gr. skhistos, despicat)

- SCHIZO-, -schíză elem. “fisurare, despicare”. (<fr. schizo-, -schize, cf. gr. schizein, a despica)
- SCIA-, SCIADO- v. schia²-.
- SCIFI-/ SCIFO- elem. “cupă, pâlnie”. (<fr. scyphi-, scypho-, cf. lat. scyphus, gr. skyphos)
- SCINTI-/ SCINTILO- elem. “scânteie”, “scintilație”. (<fr. scinti-, scintillo-, cf. lat. scintilla)
- SCINTILO- v. scinti-.
- SCIO- v. schia²-.
- SCIZI- elem. “sciziune”, “separare, împărțire”. (<fr. scissi-, cf. lat. scissus)
- SCLER(O)-, -scleroză elem. “dur, rigid, scleros”, “indurație, “sclerotică”. (<fr. sclér/o/ -, -sclérose, cf. gr. skleros, sklerosis)
- -scleróză² v. scler(o)-.
- SCOLIO-, -scolióză elem. “încovoiere, curbare”. (<fr. scolio-, skoliose, cf. gr. skolios)
- -scolióză² v. scolio-.
- -scóp, -scopie elem. “examinare”, “explorare”, “image”. (<fr. -scope, -scopie, cf. gr. skopos, skopia)
- SCOTO- elem. “obscuritate, întuneric”. (<fr., engl. scoto-, cf. gr. skotos)
- SCROFULO- elem. “umflătură, nodul”. (<fr. scrofulo-, cf. lat. scrofulae, tumori)
- SEBO- elem. “grăsime”, “sebecu”. (<fr. sébo-, cf. lat. sebum)
- SECUNDI- elem. “al doilea, secund”. (<germ. sekundi-, cf. lat. secundus)
- SEDIMENTO- elem. “sediment, aluviune”. (<fr. sédimento-, cf. lat. sedimentum)
- SEISM²(O)-, -seístă elem. “cutremur”, “vibrație”, “seism” (1). (<fr. séism/ o/ -, -séiste, cf. gr. seismos, seistes)
- -seístă v. seism²(o)-.
- SEMA-/ SEMASIO-, -semie elem. “semn”, “sens, înțeles, semnificație”. (<fr. séma-, sémasio-, -sémie, cf. gr. sema, semasia)
- SEMASIO- v. sema-.
- SEMI- elem. “(pe) jumătate”. (<fr., lat. semi-)
- -semie v. sema-.
- SEMINI-/ SEMINO- elem. “sămânță”. (<fr. sémini-, sémino-, cf. lat. semen, -inis)
- SEMIN- v. semini-.
- SEMIO- elem. “semn, simptom, semnal”. (<fr. sémio-, cf. gr. semeion)
- -sepsie v. septic²(o)-.
- SEPTI- elem. “perete”, “sept”. (<fr. septi-, cf. lat. septum)
- SEPTIC²(O)-, -séptic, -sepsie / SEPTO- elem. “infecțios, microbial, infecție”. (<fr. septic/ o/ -, -septique, -sepsie, septo-, cf. lat. septicus, gr. sebtikos, sepsis)
- SEPTO- v. septic²(o)-.
- SERO- elem. “ser”. (<fr. séro-, cf. lat. serum)
- SERVIO- elem. “auxiliar”, “mecanism automat”. (<fr. servo-, cf. lat. servus, sclav)
- SEXO- elem. “sex, sexualitate”. (<fr. sexo-, cf. lat. sexus)
- SFEN²(O)- elem. “colț, unghi”. (<fr. sphén/ o/ -, cf. gr. sphen)
- SFER(O)-, -sfér(ă) elem. “glob, sferă”, “strat, înveliș”. (<fr. sphér/ o/ -, -sphère, cf. lat. sphaera, gr. sphaera)
- -sfér(ă)² v. sfer(o)-.
- SFIGM(O)-, -sfigmie elem. “puls”. (<fr. sphygn/ o/ -, -sphygmie, cf. gr. sphygmōs)
- SFINCTER²(O)- elem. “sfîcter”. (<fr. sphuntér/ o/ -, cf. lat. sphincter, gr. sphinkter)
- SIAL²(O)-, -sialie elem. “salivă”. (<fr. sial/ o/ -, -sialie, cf. gr. sialon)

- –sialíe v. sial²(o)-.
- SIDER¹(O)– elem. “astru, stea”. (<fr. sidér/ o/ -, cf. lat. sidus, -eris)
- SIDER²(O)– elem. “fier”. (<fr. sidér/ o/ -, cf. gr. sideros)
- SIFO-/ SIFON(O)– elem. “tub, sifon”. (<fr. siphon-, siphon/ o/ -, cf. lat. siphon, gr. siphon)
- SIFON²(O)- v. sifo-.
- SILIC(O)–/ SILICI- elem. “siliciu”. (<fr. silic/ o/ -, silici-, cf. lat. silix, -icis)
- SILICI- v. silic(o)-.
- SILV(O)–/ SILVI- elem. “pădure”. (<fr. sylv/ o/ -, sylvi-, cf. lat. silva)
- SILVI- v. silv(o)-.
- -simbolíe elem. “simbol”. (<fr. -symbolie, cf. gr. symbalon, semn)
- SIMIL(I)– elem. “asemănător, similar”. (<fr. simil/ i/ -, cf. lat. similis)
- SIMPAT(O)–/ SIMPATICO– elem. “sistemul nervos simpatic”. (<fr. sympath/ o/ -, sympathico-, cf. gr. sympathos)
- SIMPATICO- v. simpat(o)-.
- SINCRO-/ SINCRONO– elem. “simultan, sincron(ic)”. (<fr. synchro-, synchrono-, cf. gr. synkhronos)
- SINCRONO- v. sincro-.
- SINDESM(O)– elem. “ligament, tendon”, “țesut conjunctiv”. (<fr. syndesm/ o/ -, cf. gr. syndesmos)
- SINISTRO– elem. “stâng”. (<fr. sinistro-, cf. lat. sinister)
- SINUS³(O)– elem. “cavitate, sinus”. (<fr. sinus/ o/ -, cf. lat. sinus)
- SIRING(O)– elem. “canal”, “tub”, “fistulă”. (<fr. syring/ o/ -, cf. gr. syrx, -ingos)
- -sistolíe elem. “sistolă”. (<fr. -systolie, cf. gr. systole)
- SITIO- v. sito-.
- SITO-/ SITIO– elem. “hrană, nutriție, aliment”. (<fr. sito-, cf. gr. sition)
- SOCIO– elem. “societate”. (<fr. socio-, cf. lat. socius, tavarăș)
- SOL¹– elem. “soare”. (<lat. sol)
- SOLARI– elem. “radiație solară”. (<fr. solari-, cf. lat. solaris)
- SOLEN²(O)– elem. “tub, canal”. (<fr. solen/ o/ -, cf. gr. solen)
- SOMAT(O)–, -zóm, -zomíe elem. “corp, corpuscul, organit”. (<fr. somat/ o/ -, -some, -somie, cf. gr. soma, -atos)
- SON³(O)–/ SONA– elem. “sunet, zgomot”. (<fr. son/ o/ -, sona-, cf. lat. sonus)
- SONO- v. son³(o)-.
- SOPORI– elem. “somm, somnolență”. (<fr. sopori-, cf. lat. sopor)
- SPASMO–, -spásm, -spastíe elem. “contractie, spasm”. (<fr. spasma-, -spasme, -spastie, cf. lat. spasmus, gr. spasmos, spastia)
- –spastíe v. spasma-.
- SPECTRO– elem. “spectru”. (<fr. spectro-, cf. lat. spectrum)
- SPELE(O)- v. speo-.
- SPERM(O)–/ SPERMA–, -spérm, -spérie / SPERMAT(O)– / SPERMI(O)- elem. “sămânță, spermă, spori”. (<fr. sperm/ o/ -, sperma-, sperme, -spermie, spermat/ o/ -, spermi/ o/ -, cf. gr. sperma, -tos)
- SPERMAT(O)- v. sperm(o)-.
- SPERMI(O)- v. sperm(o)-.
- –spermíe² v. sperm(o)-.
- SPERMO- v. sperm(o)-.
- SPIN²(I) – elem. “spin, ghimpe”. (<fr. spin/ i/ -, cf. lat. spina)

- SPINTARI-/ SPINTERO- elem. “scânteie”. (<fr. spinthari-, spinthéro-, cf. gr. spintharis, spinther)
- SPINTERO- v. spintari-.
- –spiră² v. spiri-.
- SPIRI-, SPIRO-, –spiră elem. “spiră, spirală”. (<fr. spiri-, spiro-, –spire, cf. lat. spira, gr. speira)
- SPIRO¹- v. spiri-.
- SPIRO²- elem. “respirație”, “plămâni”. (<fr. spiro-, cf. lat. spirare)
- SPLANHN(O)-, –splnhnie elem. “viscere”. (<fr. slanchn/ o/ -, –splanchnie, cf. gr. splankhna)
- –splanhnie v. splanhn(o)-.
- SPLEN(O)-, –splenie elem. “splină”. (<fr. splén/ o/ -, –splénie, cf. gr. splen)
- –splenie v. splen(o)-.
- SPONDIL²(O)-, –spondil, –spondilie elem. “coloana vertebrală”, “vertebră”. (<fr. spondyl/ o/ -, –spondyle, –spondylie, cf. lat. spondylus, gr. spondylos)
- –spondilie v. spondil²(o)-.
- –spongie² v. spongio-.
- SPONGIO-, –spongie/ SPONGO- elem. “burete”, “spongios”, “porozitate”. (<fr. spondio-, –spongie, spongo-, cf. lat. spongio, gr. spongos)
- SPONGO- v. spongoi-.
- STAFIL(O)-, –stafilie elem. “ciorchine, luetă”. (<fr. staphyl/ o/ -, –staphylie, cf. gr. staphyle)
- –stafilie v. stafil(o)-.
- STAT³(O)-, –stát, –státic elem. “echilibru”, “care stă drept”, “care oprește”, “static”. (<fr. stat/ o/ -, –stat, –statique, cf. gr. statos, statikos)
- –státic² v. stat³(o)-.
- STATO- v. stat³(o)-.
- STAURO- elem. “cruce, încrucișare”, “palisadă”. (<fr. stauro-, cf. gr. tauros)
- –stáză², –stazie elem. “încetare, oprire”, “slază1”. (<fr. –stase, –stasie, cf. gr. stasis)
- STEAR- v. steato-.
- STEATO-/ STEAR- elem. “grăsime, adipozitate”. (<fr. stéato-, stéar-, cf. gr. stear, –tos)
- STEL²(O)-, –stél, –stelie elem. “cilindru central”. (<fr. sté/ o/ -, –stèle, –stélie, cf. lat. stela, gr. stele)
- –stelie v. stel²(o)-.
- –stemón, –stemonie elem. “stamină, filament”. (<fr. –stémone, –stémonie, cf. gr. stemon)
- –stenie elem. “putere, forță, energie”. (<fr. –sthénie, cf. gr. sthenos)
- STENO-, –stenóză elem. “strâmt, limitat”, “îngustare”, “stenografie”. (<fr. sténo-, –sténose, cf. gr. stenos, stenosis)
- –stenóză² v. steno-.
- –stér² elem. “volum”. (<fr. –stère, cf. gr. stereos)
- STERCO- elem. “fecale”. (<fr. sterco-, cf. lat. stercus)
- STEREO¹- elem. “solid”, “în relief, tridimensional”. (<fr. stéreo-, cf. gr. stereos)
- STERN²(O)- elem. “stern, torace”. (<fr. stern/ o/ -, cf. lat. sternum, gr. sternon)
- STERO- elem. “mlaștină, nămol”. (<fr. sterro-, cf. gr. sterros)
- STETO- elem. “piept, torace”. (<fr. stétho-, cf. gr. stethos)

- STIGMATI-/ STIMATO-, -stígmă elem. “stigmat”. (<fr. stigmati-, stigmato-, -stigma, cf. lat. stigma, -atis)
- STIGMATO- v. stigmati-.
- -stígmă² v. stigmati-.
- STHO-, -stíh elem. “rând, șir, linie”, “vers”. (<fr. stichos-, -stiche, cf. gr. stikhos)
- -stíl² v. stilo-.
- -stilíe v. stilo-.
- STILO-, -stíl, -stilíe elem. “coloană”, “vargă”. (<fr. stylo-, -style, -style, cf. gr. stýlas)
- STOICHIO- elem. “corp, element”. (<fr. stoichio-, cf. gr. stoikheion)
- -stólă² elem. “dilație, alungire”. (<fr. -stole, cf. gr. stellein, a echipa)
- STOM(O)-, -stóm(ă), -stomie/ STOMAT(O)- elem. “gură”. (<fr. stom/ o/ -, -stome, -stomie, stomat/ o/ -, cf. gr. stoma, -atos)
- STOMAT(O)- v. stom(o)-.
- -stomie v. stom(o)-.
- -stomóză elem. “deschizătură, îmbucare”. (<fr. stomase-, cf. gr. stomasis)
- STRAB(O)- elem. “încrucișat, cruciș. sașiu”, “strabis”. (<fr. strab/ o/ -, cf. gr. strabos)
- STRATI-/ STRATO- elem. “strat, pătură, sediment”, “stratosferă”. (<fr. strati-, strato-, cf. lat. stratum)
- STRATO- v. strati-.
- STREPTO-/ STREPSI- elem. “răsucit, spiralat”, “streptococ”. (<fr. strepto-, strepsi-, cf. gr. streptos, strepsis)
- STROBO- elem. “rotație, răsucire”, “întoarcere”. (<fr. strobo-, cf. gr. strobos)
- STROF(O)-, -stróf(ă), -strofie elem. “răsucire, întoarcere, rotire, torsiune”. (<fr. stroph/ o/ -, -strophe, -strophie, cf. gr. strophos, strophe)
- -strofie v. strof(o)-.
- STRUM(I)- elem. “tumoare, gușă, protuberanță”. (<fr. strum/ i/ -, cf. lat. struma)
- SUDORI- elem. “sudoare”. (<fr. sudori-, cf. lat. sudor)
- SULC(I)-, -súlc elem. “despicat, crestat, brăzdat”. (<fr. sulc/ i/ -, -sulque, cf. lat. sulcus)
- SULF²(O)- elem. “sulf”. (<fr. sulf/ o/ -, cf. lat. sulfur)
- SURDO- elem. “surditate, hipoacuzie”, “surdină”. (<fr. sourdo-, cf. lat. surdus)

T

- -táf v. tafo-.
- TAFO-, -táf elem. “mormânt”. (<fr. tapho-, -taphe, cf. gr. taphos)
- TAHEO-/ TAHI-/ TAHO-, -táhă elem. “viteză, rapiditate”, “turație”. (<fr. tachéo-, tachy-, germ. tacho-, fr. -tache, cf. gr. takh/ e/ os, takys)
- TAHI- v. taheo-.
- TAHO- v. taheo-.
- TALAM(O)-, -talám elem. “receptacul vegetal, talamus”. (<fr. thalam/ o/ -, -thalame, cf. lat. thalamus, gr. thalamos)
- TALAS(O)- elem. “mare, ocean”, “pelagic”. (<fr. thalass/ o/ -, cf. gr. thalassa)
- -talpíe elem. “căldură, temperatură ridicată”. (<fr. -thalpie, cf. gr. thalpos)
- -tanásíe v. tanat²(o)-.
- TANAT²(O)-, -tanásíe elem. “moarte”. (<fr. thanat/ o/ -, -thanasie cf. gr. thanatos)
- -taraxie elem. “emoție, tulburare”. (<fr. -taraxie, cf. gr. taraxis)
- TARDI- elem. “încet, lent, târziu”. (<fr. tardi-, cf. lat. tardus)
- TARS²(O)- elem. “tars¹ (1)”. (<fr. tars/ o/ -, cf. lat. tarsus, gr. tarsos)

- TARS³(O)– elem. “pleoapă”. (<fr. tars/ o/ -, cf. lat. tarsus, gr. tarsos)
- TAUR(O)– elem. “taur”. (<fr. taur/ o/ -, cf. lat. taurus, gr. tauros)
- TECN(O)– elem. “imatur, tânăr”. (<fr. tecn/ o/ -, cf. gr. teknon)
- –técic, -texie elem. “topire, dezagregare”. (<fr. -tectique, -texie, cf. gr. tektos)
- TECTO¹–/ TECTONO- elem. “structură, organizare”. (<fr. tecto-, germ. tektono-, cf. gr. tekton)
- TECTO²– elem. “acoperiș”. (<fr. tecto-, cf. lat. tectum)
- TECTONO- v. tecto-.
- TEHN(O)–, -téhnic(ă), -tehnice elem. “artă, meserie”, “tehnică, procedeu”. (<fr. techn/ o/ -, -technique, -technie, cf. gr. tekhnē)
- –téhnic²(ă) v. tehn(o)-.
- –téhnie v. tehn(o)-.
- –teísm³ v. teo-.
- TEL²(E)– elem. “depărtare, (de) la distanță”; “televiziune”. (<fr. tél/ é/ -, cf. gr. tele)
- TEL³(O)– elem. “mamelon”. (<fr. thél/ o/ -, cf. gr. thele)
- TELE¹- v. tel²(e)-.
- TELEO¹–/ TELO- elem. “scop, finalitate”; “capăt, sfârșit”. (<fr. téléo-, télo-, cf. gr. telos, teleos)
- TELEO²– elem. “complet, total”. (<fr. téléo-, cf. gr. teleios)
- TELI– elem. “femeie, femelă”. (<fr. thély-, cf. gr. thelys)
- -telie elem. “mamelă, mamelon”. (<fr. -thélie, cf. gr. thele)
- -téliu elem. “strat, celular”. (<fr. -thélium, cf. gr. thele)
- TELO¹- v. teleo¹-.
- TELO²- v. tel³(o)-.
- TENI(O)–, –tenie elem. “tenie, panglică”. (<fr. téni/ o/ -, -ténie, cf. lat. taenia, gr. tainia)
- –tenie² v. teni(o)-.
- TENO– elem. “tendon”. (<fr. téno-, cf. gr. tenon)
- TENSIO– elem. “tensiune”. (<fr. tensio-, cf. lat. tensio)
- TENSIO– elem. alungire, deformație“. (<fr. tenso-, cf. lat. tensus)
- TEO–/ TE-, -teísm, -téu elem. “zeu, divinitate”. (<fr. théo-, thé-, -théisme, -thée, cf. gr. theos)
- –terapeút³, -terapie elem. “tratament, îngrijire”. (<fr. thérapeute-, -thérapie, cf. gr. therapeia)
- –terapie² v. –terapeut³-.
- TERAT(O)– elem. “monstru, monstruoșitate, malformație”. (<fr. térat/ o/ -, cf. gr. teras, -atos)
- TERM(O)–, -térme, -térme elem. “căldură, temperatură, termic”. (<fr. therm/ o/ -, -therme, -thermie, cf. gr. thermos, therme)
- –térme² v. term(o)-.
- TERMITO– elem. “termite”. (<fr. termito-, cf. gr. termes, -ites)
- TERMO- v. term(o)-.
- –teu² v. teo-.
- –téxie v. tectic-.
- –téză² elem. “așezare”, “susținere, prezentare”. (<fr. -thèse, cf. lat., gr. thesis)
- TIFL(O)– elem. “rob, orbire”; “cec²”. (<fr. typhl/ o/ -, cf. gr. typhlos)
- TIFO– elem. “tifos”. (<fr. typho-, cf. gr. typhos)

- TIM²(O)–, -temié elem. “timus”, “emoție, tonus afectiv”. (<fr. thym/ o/ -, -thymie, cf. gr. thymos)
- –timíe² v. tim²(o)–.
- TIMPAN²(O)– elem. “timpan”, “membrană”. (<fr. tympan/ o/ -, cf. lat. tympanum, gr. tympanon)
- TIO– elem. “sulf”. (<fr. thio-, cf. gr. theion)
- TIP²(O)–, -típ, -tipíe elem. “model, tip”, “character”, “imprimare”, “tipărire”, “tipografie”. (<fr. typ/ o/ - -type, -typie, cf. gr. typos)
- –tipíe v. tip²(o)–.
- TIREO–/ TIRO– elem. “scut”, “tiroidă”. (<fr. thyreo-, thyro-, cf. gr. thyreos)
- TIRO– v. tireo–.
- TITANO– elem. “urias, gigantic”. (<fr. titano-, cf. gr. titan)
- TIXO– elem. “atingere, lovire”, “agitare”. (<fr. thixo-, cf. gr. thixis)
- –tóc v. toco¹–.
- TOCO¹–, -tóc, -tochíe, -tocíe elem. “naștere, procreare, înmulțire”. (<fr. toco-, -toque, -tokie, -tocie, cf. gr. tokos)
- –tom² v. tomo–.
- –tomíe v. tomo–.
- TOMO–, -tóm, -tomíe elem. “tăiere”, “incizie”. (<fr. tomo-, -tome, -tomie, cf. gr. tome)
- –ton³ v. tonó–.
- TONI– v. tonó–.
- –toníe² v. tonó–.
- TONO–/ TONI–, -tón, -toníe elem. “tensiune, pulsație, presiune”, “inflexiune, accent”, “vigoare, fortificare”. (<fr. tonó-, toni-, -tone, -tinie, cf. gr. tonos)
- TONSIL(O)– elem. “amigdale”. (<fr. tonsillo-, cf. lat. tonsillae)
- TOP³(O)–, -tóp, -topíe elem. “loc, regiune, așezare”. (<fr. top/ o/ -, -tope, -topie, cf. gr. topos)
- –topíe v. top³(o)–.
- TOPO– v. top³(o)–.
- TORAC(O)– elem. “torace”. (<fr. thorac/ o/ -, cf. gr. thorax, -akos)
- TORSIO– elem. “deformație, torsiune”. (<fr. torsio-, cf. lat. torsio)
- TOX(I)–, -toxíe / TOXIC(O)–/ TOXO– elem. “otravă, toxină”. (<fr. tox/ i/ -, -toxie, toxic/ o/ -, toxo-, cf. gr. toxon, toxikon)
- TOXIC²(O)– v. tox(i)–.
- –toxíe v. tox(i)–.
- TOXO– v. tox(i)–.
- TRAGI– elem. “tragic”. (<lat. tragicus, gr. tragikos)
- TRAHE(O)– elem. “trahee”. (<fr. traché/ o/ -, cf. gr. trakheia)
- TRAH(EL)(O)– elem. “col uterin”. (<fr. trachél/ o/ -, cf. gr. trakhelos, gât)
- TRAPEZ²(I)–/ TRAPEZO– elem. “trapez”. (<fr. trapéz/ i/ -, trapézo-, lat. trapezium, gr. trapezion)
- TRAPEZO– v. trapez²(i)–.
- TRAUMAT(O)– elem. “leziune, rană”, “traumă”. (<fr., germ. traumat/ o/ -, cf. gr. trauma, -tos)
- TREMAT(O)–, -trémă, -trezíe elem. “orificiu”. (<fr. trémat/ o/ -, -tréme, -trésie, cf. gr. trema, -atos)
- –trémă² v. tremat(o)–.

- TREPO– elem. “spirală”. (<fr. trépo-, cf. gr. trepein, a răsuca)
 - -trepsie elem. “nutriție, hrănire”. (<fr. -thrépsie, cf. gr. threpsis)
 - -trezie v. tremat(o)-.
 - TRI– elem. “trei, de trei ori, triplu”. (<fr. tri-, cf. lat., gr. tri)
 - -trichie v. trico-.
 - TRICO-, -trichie, -trih elem. “păr, pilozitate”, “cil, flagel”. (<fr. tricho-, -trichie, -triche, cf. gr. thrix, trikhos)
 - -trih¹ v. trico-.
 - -trih² v. triho-.
 - TRIHO–, -trih elem. “în trei”. (<fr. tricho-, -triche, cf. gr. trikha)
 - TRIPANO– elem. “burghiu, sfredel”. (<fr., engl., germ. trypano-, cf. gr. trypanon)
 - TRIPL(O)– elem. “triplu, întreit”. (<fr. tripl/ o/ -, cf. gr. triploos)
 - TROF(O)–, -tróf, -trofie elem. “hrană, nutriție, aliment”. (<fr. troph/ o/ -, -trophe, -trophie, cf. gr. triphe)
 - -trofie² v. trof(o)-.
 - TROGLO– elem. “peșteră, grotă”. (<fr. troglo-, cf. gr. trogle)
 - TROH(O)– elem. “roată, rondelă, coroană”, “rotund, ciclic”. (<fr. troch/ o/ -, cf. gr. trokhos)
 - TROMB(O)– elem. “cheag de sânge”. (<fr. thromb/ o/ -, cf. gr. thrombos)
 - -tron² elem. “tub cu vid, accelerator de particule elementare”. (<engl. -tron, cf. gr. /elek/ tron, chihlimbar)
 - TROP²(O)–, -tróp, -tropie, -tropism elem. “mișcare, întoarcere, schimbare”, “afinitate”. (<fr. trop/ o/ -, -trope, -tropie, -tropisme, cf. gr. tropos)
 - -tropie, -tropism v. trop²(o)-.
 - TUB¹– elem. “tub”. (<fr. tub-, cf. lat. tubus)
 - TUBER²– elem. “excreșcență”. (<fr. tuber-, cf. lat. tuber)
 - TUBERCUL²(O)- / TUBERCULI– elem. “umflătură, excreșcență”. „tuberculoză”. (<fr. tubercul/ o/ -, tuberculi-, cf. lat. tuberculum)
 - TUBERCULI- v. tubercul²(o)-.
 - TUBERI– elem. “tulpină modificată, tuber”. (<fr. tubéri-, cf. lat. tuber)
 - TUBI-/ TUBULI-/ TUBULO– elem. “tub”. (<fr., engl. tubi-, tubuli-, tubulo-, cf. lat. tubus, tubulus)
 - TUBULI- v. tubi-.
 - TUBULO- v. tubi-.
 - TUMOR(I)– elem. “tumoare, umflătură”. (<fr. tumor/ i/ -, cf. lat. tumor)
 - TURBID– elem. “tulbureală, dispersie”. (<fr. turbidi-, cf. lat. turbidus)
 - TURBIN(O)– elem. “cornet nazal”. (<engl. tubin/ o/ -, cf. lat. turbo, -inis)
 - TURBO– elem. “turbină, turație”. (<fr. turbo-, cf. lat. turbo, -inis)
- U**
- ULCER²(O)– elem. “ulcer”. (<fr. ulcér/ o/ -, cf. lat. ulcus, -eris, rană)
 - ULO¹– elem. “gingie”. (<fr. ulo-, cf. gr. oulon)
 - ULO²– elem. “încrețit”, “crispat”. (<fr. ulo-, cf. gr. oulos, creț)
 - UMIDI-/ UMIDO– elem. “umiditate, umed”. (<fr. humidi-, humido-, cf. lat. humidus)
 - UMIDO- v. umidi-.
 - UNCI– elem. “cârlig”. (<fr. unci-, cf. lat. uncus)
 - UNGULI-/ UNGV(I)– elem. “unghie, copită”. (<it. unguli-, fr. onguli-ungul/ i/ -, cf. lat. ungula, unguis)
 - UNGV(I)- v. unguli-.

- UNI¹– elem. “unul singur”, “unic”. (<fr. uni-, cf. lat. unus, unu)
- URAN(O)– elem. “boltă cerească”, “palat, cerul gurii”. (<fr. uran/ o/ -, cf. gr. ouranos, cer)
- –ură² v. uro²–.
- UREO– v. uro¹–.
- URETER²(O)– elem. “ureter”. (<fr. uréter/ o/ -, cf. lat. ureter, gr. oureter)
- URETR(O)–, –uretrie elem. “uretră”. (<fr. urétr/ o/ -, -uréthrie, cf. gr. ourethra)
- –uretrie v. uretr(o)–.
- –uréză v. uro¹–.
- –úrg, -urgie elem. “creator, creație”. (<fr. –urge, -urgie, cf. gr. –ourgos, -ourgia)
- –urgie v. –urg.
- –urie v. uro¹–.
- URINI– v. uro¹–.
- URO¹–/ UREO–, -uréză, -urie / URINI– elem. “urină”, “uree, acid uric”. (<fr. uro-, uréo-, -urèse, -urie, urini-, cf. gr. ouron, ouresis)
- URO²–, -ură elem. “coadă”. (<fr. uro-, -oure, cf. gr. oura)
- UTER²(O)– elem. “uter”. (<fr. utér/ o/ -, cf. lat. uterus)
- UVI–/ UVO– elem. “boabe de strugure, bacă”. (<fr. uvi-, uvo-, cf. lat. uva)
- UVO– v. uvi–.
- UVUL(O)– elem. “uvulă”. (<fr. uvul/ o/ -, cf. lat. uvula)

V

- VACCIN(O)– elem. “vaccin, vaccinare”. (<fr. vaccin/ o/ -, cf. lat. vaccinus)
- VAGIN²(O)–/ VAGINI– elem. “vagin, vagină”. (<fr. vagin/ o/ -, vagini-, cf. lat. vagina)
- VAGINI– v. vagin²(o)–.
- VAGO– elem. “nervul vag”. (<fr. vago-, cf. lat. vagus)
- -valént elem. “care valorează”, “valență”. (<fr. -valent, cf. lat. valens)
- VALV(I)–, -válv elem. “valvă”. (<fr. valv/ i/ -, -valve, cf. lat. valva)
- VARICO– elem. “varice”. (<fr. varico-, cf. lat. varix, -icis)
- VARIO– elem. “variație, schimbare”. (<fr. vario-, cf. lat. varius, diferit)
- VASO– elem. “sistem vascular, canal, vas anatomic”. (<fr. vaso-, cf. lat. vas)
- VELI– elem. “velum, văl membranos”. (<fr. vele-, cf. lat. velum)
- VEN(O)– elem. “venă”. (<fr. vén/ o/ -, cf. lat. vena)
- VENENI– elem. “venin, otravă”. (<fr. vénéni-, cf. lat. venenum)
- VENERO– elem. “boli venerice”, “venerian”. (<fr. vénéro-, cf. lat. venus, -eris)
- VENO– v. ven(o)–.
- VENTRICUL²(O)– elem. “ventricul”. (<fr. ventricul/ o/ -, cf. lat. ventriculos)
- VENTRO– v. ventr(o)–.
- VERMI– elem. “vierme”. (<fr. vermi-, cf. lat. vermis)
- VEZICUL(O)– elem. “veziculă”. (<fr. vésicul/ o/ -, cf. lat. vesicula)
- VIBRO– elem. “oscilație, vibrație”. (<fr., germ. vibro-, cf. lat. vibrare)
- VIR¹–, –vîr elem. “bărbat”. (<fr. vir-, -vir, cf. lat. vir)
- VIR²(O)–/ VIRUSO– elem. “virus, virotic”. (<fr. vir/ o/ -, viruso-, cf. lat. virus, venin)
- VIRUSO– v. vir²(o)–.
- VISCER(O)– elem. “viscere”. (<fr. viscer/ o/ -, cf. lat. viscera)
- VISCO–/ VISCOZI– elem. “viscozitate”. (<fr. visco-, viscosi-, cf. lat. viscum, viscosus, cleios)
- VISCOZI– v. visco–.

- VITE– elem. “viță de vie”. (<fr. viti-, cf. lat. vitis)
- VITR(O)/ VITREO– elem. “sticlă”. · “(corp) vitros” (<fr. vitr/ o/ -, vitréo-, cf. lat. vitrum)
- –vív v. vivi-.
- VIVI-, –vív elem. “viu, care se naște”. (<fr. vive-, -vive, cf. lat. vivus)
- –vóc v. voci-.
- -vór elem. “care mănâncă, înghite roade”. (<fr. -vore, cf. lat. vorus)
- VULV(O)– elem. “vulvă”. (<fr. vulv/ o/ -, cf. lat. vulva)

X

- XANT(O)–, -xantínă elem. “galben, gălbui”. (<fr. xanth/ o/ -, -xanthine, cf. gr. xanthos)
- –xantínă² v. xant(o)-.
- XEN(O)–, -xén, –xénie elem. “străin, parazit”, “gazdă”, “ospitalitate”. (<fr. xén/ o/ -, -xéne, -xénie, cf. gr. xenos)
- –xénie³ v. xen(o)-.
- XER(O)–, -xéră, -xeróză elem. “uscat, uscăciune, ariditate”. (<fr. xér/ o/ -, -xéra, -xérose, cf. gr. xeros, xerosis)
- –xeróză² v. xer(o)-.
- XIF(O)– elem. “vârf de sabie”, “apendice xifoid”. (<fr. xiph/ o/ -, cf. gr. xiphos)

Z

- ZAHAR(O)–/ ZAHARI- elem. “zahăr”. (<fr. sacchar/ o/ -, sacchari-, cf. lat. saccharum, gr. sakkharon)
- ZAHARI- v. zahar(o)-.
- –záur, –zaurián v. saur(o)-.
- -zemíe elem. “pierdere, lipsă”. (<fr. -zemie, cf. gr. zemia)
- ZEO– elem. “fierbere”. (<fr. zéo-, cf. gr. zein, a fierbe)
- ZIGO–, -zigíe elem. “unire, joncțiune, acuplare”. (<fr. zygo-, -zygie, cf. gr. zygon)
- ZIM(O)–, -zímă elem. “ferment, fermentație”, “enzimă”. (<fr. zym/ o/ -, -zyme, cf. gr. zyme)
- –zímă v. zim(o)-.
- ZO(O)–, -zoár, -zóic, -zoísm elem. “animal”. (<fr. zo/ o/ -, -zoaire, -zoïque, -zoïsme, cf. gr. zoon)
- –zoár v. zo(o)-.
- –zóm v. somat(o)-.
- –zomíe v. somat(o)-.
- ZOO¹- v. zo(o)-.

ANEXA 2. INVENTARUL DUBLETELOR GRECO-LATINE ÎN TERMINOLOGIA MEDICALĂ

A) TERMINOLOGIA ANATOMICĂ

I. Corpul uman. Segmente/ *Corpus homini. Segmenta*

Segmentul anatomic	Elementul latin	Elementul grec	Elementul terminologic / afixoidul
Corpul uman / <i>Corpus humani</i>			
Abdomen Bazin, pelvis Cap	Abdomen, inis, n Pelvis, is, f Caput, itis, n	Lapara, ae, f Pyelos Kephale; Cephale	Abdomin(o)-; laparo- Piel(o)- Cefal(o)-, -cefál, - cefalie
Corp Coloana (vertebrală)	Corpus, oris, n Columna, ae, f	Soma, atis, n Rachis.is.f	Somat(o)-, zóm, -zomíe Rahi(o)-, -rahíe
Deget	Digitus, i, m	Dactylus, i, m	Dactil(o)-, -dactíl, - dactilíe
Exterminate (membru) Genunchi Mână	Membrum, i,n Extremitas, atis,f Genu, us, n Manus, us, f	Melos; Acron Gony, gonatos Cheir, chir	Melo-, -mél, -melíe Acro- Gon(o)- Cheir(o)-, -cheiríe/ chir(o)-, -chiríe
Ombelic Piept Picior (Regiunea) lombară Torace Schelet Umăr Vertebră	Umbilicus, i, m Pectus, ōris, n Pes, pedis, m Lumbus, i, m Thorax, acis, m Sceletum, i, n Humērus, i m Vertebra.ae.f	Omphalos Stethos Pus, podos Osphys Stethos Skeleton, i, n Brachium,i,n Spondylos	Omfal(o)-, -omfál Steto- Pod(o)-, -pód, -podíe Lombo- Steto- Scheleto- Brahí(o)-, -brahíe Spondil(o)-, -spondíl, - spondilíe

II. Corpul uman. Simțuri / *Corpus humani. Sensus*

Segmentul anatomic	Elementul latin	Elementul grec	Elementul terminologic/ afixoidul
Corpul uman. Simțuri / <i>Corpus humani. Sensus</i>			
Auz Gust	Auditus, us, m Gustus, us, m	Acusis, is, f Geusis, is, f	Acu- -geuzie

Miros	Olfactus, us, m Odoratio, onis, f	Osme, osmes	Osmo-, -osmie Odori-, -odie
Simț	Sensus, us, m	Aesthesis, aesthesia	Estezio-, -estezie
Văz	Visus, us, m	Opsis, is, f	Opt(o)-, -óp, -opíe, - óps, -opsíe, -optríe

III. Corpul uman. Capul / *Corpus homini. Caput*

Segmentul anatomic	Elementul latin	Elementul grec	Elementul terminologic / afixoidul
Cap / <i>Caput, itis, n</i>			
Bărbie Cavitate Ceafă	Mentum, i, n Cavitas, atis, f Occiput, itis, n Cervix, icis, n	Genion, i, n Nucha, ae, f	Celi(o)-/ cello- Cervic(o)
Gură	Os, oris, n	Stoma, atis, n	Stom(o)-, -stóm(ă), - stomie/ stomat(o)-
Față	Facies, ei, f	Prosopon	Prozo-/ prozop(o)-, - prozóp, -prozopíe
Frunte	Frons, frontis, f	Metopos	Metop(o)-
Mandibulă	Mandibula, ae, f	Genys.-genyos	Genio-, -genia
Maxilar	Maxilla, ae, f	Gnathos	Gnat(o)-, -gnát, -gnatíe
Nas	Nasus, i, m	Rhis, rhinos	Rin(o)-, -rín
Ochi	Oculus, i, m	Ophthalmos	Oftalm(o)-, -oftalmíe
Pleoapă	Palpebra, ae, f	Blepharon. i. n	Blefar(o)-, -blefaríe
Păr	Pilus, i, m	Thrix, trichos	Trico-, -trichíe, -tríh
Tâmplă	Tempus, ōris, n	Crotaphos	Crotaf(o)-
Unghie	Unguis, is, m	Onyx, onychos	Onic(o)-, -onichíe, - ónix
Ureche	Auris, is, f	Us, otos	Ot(o)-

IV. Corpul uman. Cavități / *Cavitas corpōris*

Segmentul anatomic	Elementul latin	Elementul grec	Elementul terminologic/ afixoidul
Cavitățile corpului / <i>Cavitas corpōris</i>			
1. Cavitatea bucală / <i>Cavitas oris</i>			
Buză	Labium, i, n	Cheilos	Cheil(o)-, -cheilíe
Dinte	Dens, dentis, m	Odus, odontos	Odont(o)-, -odónt, - odontíe, Dent(i)-, -dént
Gingie	Gingiva, ae, f	Ulon, i, n	Gingiv(o)-, Ulo-
Limbă	Lingua, ae, f	Glossa, ae, f	Lingvi- glos(o)-, - glós(ă), -glosíe / glot(o)-
Palat	Palatum, i, n	Uranos	Uran(o)-, Palat(o)-
Tonzilă	Amygdala, ae, f	Tonsilla, ae, f	Tonsil(o)-
Uvulă	Uvula, ae, f	Staphila	

			Uvul(o)- , Stafil(o)-, -stafilie
2. Cavitata craniană / <i>Cavum cranii</i>			
Encefal	Cerebrum, i, n	Encephalon, i, n	Cerebr(o)– cefal(o), -Encefăl, -encefalie
Măduva osoasă	Medulla, ae, f	Myelos	Miel(o)-, -mielie, -melită
Membrană	Membrana, ae, f	Meninx, ingis.f	Mening(o)-
Meninge	Mater, tris, f Pia mater Dura mater	Meninx, ingis, f Leptomeninx pacymeninx	
3. Cavitata toracică și cavitata abdominală / <i>Cavum thoracicus et cavum abdominalis</i>			
Inimă	Cor, cordis, n	Cardia, ae, f	Cordi-, -cordie /
Intestin	Intestinum, i, n	Enteron, i, n	Cardi(o)-/ -card, -cardie
Intestin subțire	Intestinum tenue	Enteron, i, n	Enter(o)-, -entér, -enterie
Intestinul cec	Intestinum caecum	Typhlon, i, n	Colono- col(o)-/ coli-, -colie, -colită
Intestinul gros	Intestinum crassum	Colon	
Ficat	Jecur, ōris	Hepar, ātis, n	Hepat(o)-, hepatico-
Plămân	Pulmo, onis, m	Pneumon	Pneum(o)- / pneumat(o)-, -pnée
Splina	Lien, enis, m	Splen, enis, m	Splen(o)-, -splenie, Lieno-, -lienie
Stomac	Venter, tris, m Ventriculus, i, m	Gaster, tris, f Stomāchus, i, m	Gastr(o)-, -gastrie, -gāstru / gastero, Ventricul(o)- , ventro-
Rinichi	Ren, renis, m	Nephros	Nefr(o)-
Rect	Intestinum rectum	Proctos	Proct(o)-, -próct, -proctie
Vezica biliară	Vesica fellea	Cholecystis, is, f	Cist(o)-/ cistic(o)-, -císt
Vezica urinară	Vesica urinaria	Cystis, is, f	Splanhn(o)-, -splnhnie
Viscere	Viscus, ěris, n	splanchnon	

V.Structura corpului / *Structura corpōris*

Segmentul anatomic	Elementul latin	Elementul grec	Elementul terminologic/ afixoidul
Structura corpului / <i>Structura corpōris</i>			
Articulație	Articulație, onis, f	Arthron, i, n	Artro-
Cartilaj	Cartilago, inis , f	Chondros	Condr(o)-/ condrio-
Celulă	Cellula, ae, f	Cytus, i, m	Cito-, -cít(ă)

Corn	Cornu, us, n	Keras, atis, f	Cherat(o)- / cher(a)- / Cerat(o)- / -cér
Glandă	Glandula, ae, f	Aden, enis, n	Aden(o)-
Ligament	Ligamentum, i, n	Desma, atis.n	Desm(o)-, -désma, - desmóză
Nerv	Nervus, i, m	Neuron, i, n	Neur(o)- / neuri- / nevr(o)- / nevri-
Mușchi	Musculus, i, m	Mys, myos	Mio ¹ -, -mióm
Os	Os, ossis, n	Osteon, i, n	Oste(o)-, -óst
Placă	Lamella, ae, f	Platysma, atis, n	
Sept	Septum, i, n	Diaphragma, atis, n	
Scapulă	Scapula, ae, f	Omoplata, ae, f	Scapul(o)-
Tendon	Tendo, inis, m	Tenon	Teno-
Țesut	Tela, ae, f	Histos	Histo-/ Histio-
Vas	Vas, vasis, n	Angion, i, n	Angi(o)-, Vaso-
Venă	Vena, ae, f	Phleps, phlebos	Ven(o)-, Fleb(o)-, - flebie

V. Umori, secreții și excreții / Humores, secretions et excretiones

	Elementul latin	Elementul grec	Elementul terminologic / afixoidul
Umori, secreții și excreții / Humores, secretions et excretiones			
Apă, licvor	Aqua, ae	Hydor, hydriis, m	Hidr(o)- / hid- / hidrat(o)-, -hídric, - hidrie, -hídru
Grăsimă	Adeps, ipis, m	Lipos, i	Lipo-/ Steato-/ stear-
Bilă	Axungia, ae, f	Stear, atos	Col ³ (e)-, -colie
	Billis, is, f	Chole, es, f	
	Fel, fellis, n		
Lacrimă	Lacrima, ae, f	Dacryon, i, n	Dacri(o)-
Lapte	Lac, lactis, n	Gala, galactos	Gala- / galact(o)-, - galactie; Lact(o)-/
Limfă (nod)	Nodus lymphaticus	Ganglion, l, n	lacti-
Mucilagiu	Mucus, i, m	Blennos	Gangli(o)-
Puroi	Pus, puris	Pyon, i, n	Blen(o)-
Salivă	Saliva, ae, f	Sialon, i, n	Pio-, -pióză
		Ptyalon, i, n	Sial(o)-, -sialie
Sânge	Sanguis, inis, m	Haema, atis, n	Ptial(o)-
			Hem(o)- / hemat(o)-, - emie; Sangvin-
Sudoare	Sudor, oris, m	Hidros	Sudori-/ hidr ² (o)-, - hidróză
Urină	Urina, ae, f	Uron	Uro ¹ -/ ureo-, -uréză, - urie, Urini-

VI. Sex și etate / *Sexus et aetas*

	Elementul latin	Elementul grec	Elementul terminologic / afixoidul
Sex și etate / <i>Sexus et aetas</i>			
Bărbat	Vir, i, m	Aner, andros	Andr(o)-, -andrie, -ándru
Bătrânețe	Senilițas, atis, n	Geron, ontos	Geront(o)- / geri(o)-, -gerie / gero
Col uterin	Cervix, icis, f	Trakhelos	Trahel(o)-, Cervic(o)-
Copil	Infans, antis, m, f	Paes, paedos	Infanti-, Ped ³ (o)-, -péd, -pedie/ pedi(o)-
Embrion, făt	Foetus, us, m	Embryon, i, n	Feto-/ fet(i)-, Embri(o)-, -embrionie
Femeie	Femina, ae, f	Gyne, gynaecos	Gin ² (o)-, -gín / gineco
Mamelă	Mamma, ae, f	Mastos, Mazos	Mam(o)-/ mama-/ mami, Mast ² (o)-, -mastie
Moarte	Mors, mortis, f	Thanatos	Tanat ² (o)- -tanasie
Naștere	Partus, us, m	Tocos	Parto-, Toco ¹ -, -tóc, -tochie, -tocie
Om	Homo, inis, m	Anthropos	Homin- / Antrop(o)-, -antróp
Ovar	Ovarium, i, n	Oophoron, i, n	Oofor ² (o)-
Ovul	Ovum, i, n	Oon, i, n	Ov(o)-/ Ovi-
Testicul	Testis, is, m	Orchis; Orchidion	Orhi(o)-/ Orhid(o)-, -orhidie
Trompă uterină	Tuba uterina	Salpinx, ingis, f	Salping(o)-
Uter	Uterus, i, m	Hystera, ae, f Metra, ae, f	Uter ² (o)-/ Hister(o)- metr ¹ (o)-, -metrie, -métru
Vagin	Vagina, ae, f	Colpos; Elytra, ae, f	vagin ² (o)-/ vagini-colp(o)-
Viață	Vita, ae, f	Bios	bio-, -biótíc, -bióză

B) TERMINOLOGIA CLINICĂ

	Elementul latin	Elementul grec	Elementul terminologic (afixoidul)
1. Procese, stări (patologice)			
Alimentație	Alimentatio, onis, f Nutritio, onis, f	Trophe, es, f	Trof(o)-, -tróf, -trofie

Apetit Cicatrice Digestie Durere	Appetitus, us, m Cicatrix, icis, f Digestio, onis, f Dolor, oris, m	Orexis, is, f Ule, es, f Pepsis, is, f Algos; Odynia	Orexī-, -orexie Ulo- -pepsie Dinīe odino-, -odinīe; Alg(o)-/ algezi-, - algezie, -algie -limie Siring(o)- -form / Morf(o)-, - mórf, - morfīe, - morfism, -morfózá Dinam ² (o)-, -dinamīe, - dínă -stenie
Foame Fistula Formă	Fames, is, f Fistula, ae, f Forma, ae, f	Limos, Nestis, is, f Syrinx, ngis, f Morphe, es, f	-clastie, -clazie
Fortă, putere	Vis, -f; Fors, fortis, f	Dynamis, is, f Sthenia, ae, f	-ptózá ² Pulso-/ Sfigm(o)-, - sfīgmīe
Fraktură	Fractura, ae, f	Clasis, is, f, klastos Rhegma, atis Agrypnia, ae, f Ptosis Sphygmos	Traumat(o)- - malacie -stazie Pneum(o)- / pneumat(o)-, -pnée
Insomnie Prolaps Puls	Insomnia, ae, f Prolapsus, us, m Pulsus, us, m	Trauma, atis, n Malacia Stasis, is, f Pneuma, atis, n; Pnoe, es, f Rhexis.is.f Rrhagia, ae, f Symptoma, atis, n Spasma, atis, n	-ragie Spasmo-, -spásm, - spastie -rafie Tromb(o)-
Rană Rămolire Retenție Respirație	Vulnus, eris, n Emollitio, onis, f Retentio, onis, f Respiratio, onis, f		
Ruptură Scurgere, flux Simptom Spasm	Ruptura, ae, f Fluxus, us, m Signum, i, n Spasmus, i, m		
Sutură Temperatură Trombus	Sutura, ae, f Temperatura, ae, f Coagulum, i, n	Rhaphe, es, f Therme, es, f Trombos	
2. Maladii			
Anorexia Boală, afecțiune Cancer Hernie Impotență Tuberculoză Tumoare	Inappetentia, ae, f Morbus, i, m Affectio, onis, f Cancer, i, m Hernia, ae, f Impotentia, ae, f Tuberculosis, is, f Tumor, oris, m	Anorexia, ae, f Pathos, Nosos Carcinos Cele, es, f Gonocratia, aef Phthisis, is, f Oncus, i, m	Pato-, -pát, -patie nos(o)- Cancero-/ canceri- -cél Ftizi(o)-, -ftizie Onco-
3. Mijloace de tratament			
Apă	Aqua, ae, f	Hydor, hydris, m	Hidr ¹ (o)- / hid- / hidat(o)-, -hídric, - hidrie, -hídru
Căldură	Calor, oris, m	Therme, es, f	Calor(i)-/ Term(o)-, - térn, -térnie
Culoare	Color, oris, m	Chroma, atis, n	Color ² (i)-, -colór/

Foc	Ignis, is, m	Pyr, pyros, m	Crom ² (o)-/ cromat(o)-, -cróm, -cromazíe, -cromíe
Lumină	Lumen, inis, n	Phos, photos	pir(o)-
Mare	Mare, is, n	Thalassa	Foto ¹ -, -fot
Nămol curativ	Limus, i, m	Pelos	Talas(o)-
Soare	Sol, soils, m	Helios	Limi ¹ -/ pelo-, -pél
Sunet	Sonus, i, m	Phone, es	Sol ¹ -/ heli(o)-, -helíe
Tratament	Curatio, onis, f	Therapia, ae, f	Son(o)-/ sona-/ fon ² (o)-, -fôn, -foníe
			-terapeút ³ , -terapíe

C) TERMINOLOGIA FARMACEUTICĂ

	Elementul latin	Elementul grec	Elementul terminologic (afixoidul)
Denumiri de plante, substanțe medicamentoase, factori naturali			
Acid	Acidum, i, n	Oxys	Acid ² (o)-/ Acidi-/ Ox(i)-/ oxid(o)-, -oxíe
Arbore	Arbor, oris, f	Dendron, i, n	Dendr(o)-, -dendrón
Ciupercă	Fungus, i, m	Myces	Fungi ¹ -, fungo-/ Mic(o)-/ micet(o)-, -micéte, -micínă, -micóză
Farmacie	Officina, ae, f	Pharmacia, ae, f Apotheca, ae, f	Farmac(o)-
Frunză	Folium, i, n	Phyllon, i, n	Filo ² -, -fíl (ă), -filíe
Foc	Ignis, is, m	Pyr, pyros, m	Pir(o)-
Gen, specie	Genus, generis, n	Phylon; Genos	Geno-
Lumină	Lumen, inis, n	Phos, photos	Foto ¹ -, -fót / fos-
Mac	Papaver, eris, n	Codeia, ae, f	
Natură	Natura, ae, f	Physis, is, f	
Plantă	Planta, ae, f	Phyton, i, n	Fizi(o)-, -fizíe, -fizísm
Rădăcină	Radix, icis, f	Rhiza, ae, f	Fito-, -fít(ă)
Remediu	Remedium, i, n	Pharmacon, i, n	Riz ² (o)-, -ríză
Ulei	Oleum, i, n	Butyrum, i, n	Farmac(o)-
Venin	Venenum, i, n	Toxicos	Ole ² (o)-/ olei-, -ól Vineni- / Tox(i)-, -toxíe / toxic(o)-/ toxo-

ANEXA 3. FORMULE SAVANTE ÎN MEDICINĂ

A

1. A priori. Din timp; anticipat, indiferent de rezultatele experienței.
2. A posteriori. Din experiență; ca rezultat al experienței.
3. Ab abrupto. Brusca.
4. Ab origine. De la început; de la origine.
5. Ab ovo. (ad lit. din ou) De la începutul începutului.
6. Absente aegroto (consillium). În lipsa bolnavului (consiliu).
7. Abusus in Baccho. Abuz de alcool.
8. Ad disputandum. Pentru discuții.
9. Ad exemplum. Pentru exemplu, după model, ca probă.
10. Ad cogitandum et agendum homo natus est. Pentru cugetare și pentru acțiune este născut omul.
11. Ad hoc. Pentru moment; în acest scop; pentru acest lucru.
12. Ad hominem. Pentru om.
13. Ad infinitum. La infinit.
14. Ad initio. De la început.
15. Ad maximum. La maximum.
16. Ad oculos. Înaintea ochilor. Vizibil.
17. Ad usum internum. Pentru utilizare internă.
18. Ad usum externum. Pentru uz extern.
19. Ad usum proprium. Pentru întrebuințare proprie (personală).
20. Aegroto dum anima est, spes est. Bolnavul cât mai respiră, speră la însănătoșire.
21. Aliis inserviundo consumor. Luminând pentru alții, arzi singur (cuvinte ce însoțesc emblema medicinei).
22. Alma Mater. Mamă care ne instruiește (fig. Universitate).
23. Alter ego. Al doilea eu.
24. Amicus certus in re incerta cernitur. Prietenul adevărat se cunoaște într-o împrejurare grea.
25. Amicus Plato, sed magis amica veritas. (Aristotel). Prieten îmi este Plato, dar un prieten mai mare îmi este Adevărul.
26. Amor et tussis non celantur. Iubirea și tusea nu pot fi ascunse.
27. Anamnesis morbi. Totalitatea datelor pe care le capătă medicul interogând bolnavul cu privire la apariția și evoluția bolii.
28. Anamnesis vitae. Datele pe care le capătă medicul despre viața bolnavului.
29. Anceps remedium melius quam nullum. Un remediu dubios este mai bine decât niciunul.
30. Apud medicos antiquos. Apud medicilor antici
31. Arte et humanitate, labore et scientia. Prin artă, umanism, muncă și cunoștințe.
32. Artefactum (de la arte + factum). Artefact. Formațiune (= proces) nespecific organismului în rezultatul unei acțiuni.
33. Atrocitati mansuetudo est remedium. Blândețea este un leac în orice cruzime.
34. Audiatur et altera pars. Să fie ascultată și partea contrară.
35. Aurea mediocritas (Horatius). Calea de mijloc este ca de aur.
36. Ausculta et perpende. Ascultă și chibzuiește.
37. Avis rara. Pasăre rară.

B

38. Barba non facit philosophum. Barba nu te face filosof.
39. Bene dignoscitur, bene curatur. Afecțiunea corect diagnosticată este corect vindecată.
40. Bona valetudo melior est quam maximae divitiae. Sănătatea este mai de preț decât oricare avere.

C

41. Casus extraordinarius. Caz extraordinar.
42. Casus ordinarius. Caz ordinar.
43. Cave! Fii atent!!
44. Chirurgiae effectus inter omnes medicinae partes evidentissimus est (Ceis). Dintre toate compartimentele medicinei efectul chirurgiei este cel mai evident.
45. Circulus vitiosus. Cerc vicios.
46. Cito! Repede, urgent!
47. Cogito, ergo sum (*Decart*). Cuget, înseamnă că exist.
48. (Cognitio) a posteriori. (Cunoaștere) în baza experimentului.
49. (Cognitio) a priori. Aprior; (cunoaștere) indeferent de orice experiment.
50. Conditio sine qua non. Condiție indispensabilă.
51. Consensu omnium. Cu acordul unanim; prin asentimentul tuturor.
52. Consuetudo est altera natura. Obişnuința este o a doua natură.
53. Contra spem spero. Sper contra speranței.
54. Contra vim mortis non est medicamen in hortis. Leac împotriva puterii morții nu se găsește în grădini.
55. Copia verborum. Vorbăraie.
56. Corpus sine spiritu cadaver est. Corpul fără spirit este cadavru.
57. Curriculum vitae. Drumul vieții, descrierea vieții.

D

58. Dat. Dicat. Dedicat. Dăruiește. Onorează. Consacră.
59. Deest remedia locus ubi, guae vitia fuerunt, mores fiunt. Nu au loc (nu sunt recomandate) medicamentele, acolo unde viciul devine deprindere.
60. De facto. De fapt; în conformitate cu fapta.
61. De jure. De drept (situație prevăzută de lege).
62. De visu. Cu proprii ochi.
63. Debes, ergo potes. Ești dator, înseamnă că poți
64. De lingua stulta, incommoda multa. De la o limbă proastă vin multe neplăceri.
65. De vita. Despre viață.
66. Diagnosis bona — curatio bona. Un diagnostic bun asigură o bună medicație.
67. Diagnosis ex juvantibus. Diagnostic în baza semnelor (metodelor) auxiliare.
68. Diagnosis ex observatione. Diagnostic în baza observației.
69. Dictum-factum. Zis și făcut.
70. Do ut des. Dau ca să-mi dai (maximă a serviciilor interesate).
71. Docendo discimus. Învățând pe alții, învățăm și noi.
72. Doctrina multiplex, veritas una. Doctrine sunt multe, adevărul este unul.
73. Dosis pro die. Doza pentru o zi.
74. Dosis pro cursu. Doza per tratament.
75. Dosis pro dosi. Doza pentru o singură administrare.
76. Dum spiro, spero. Cât trăiesc, sper.
77. Dura lex, sed lex. E dură legea, dar e lege.

E

78. Edimus, ut vivamus, non vivimus ut edamus. Mâncăm ca să trăim, dar nu trăim ca să mâncăm.
79. Errare humanum est. A greși este omenesc.
80. Error fundamentalis. Eroare fundamentală.

81. Est modus in rebus (Horatius). Există măsură în lucruri.
82. Exceptio regulam probat. Excepția confirmă (aprobă) regula.
83. Exempli causa, Exempli gratia. Pentru exemplificare, de exemplu.
84. Exitus letalis. Sfârșit letal.
85. Ex libris. Din cărți.
86. Ex necessitate. Din necesitate.
87. Ex nihil, nihil fit. Din nimic, nimic nu se face.
88. Ex officio. По обязанности; по должности.
89. Ex professo. Cu competență.
90. Ex promptu. Deodată, fără pregătire, improvizat.
91. Ex tempore (ad lit.) În afara timpului; (farm.) imediat.
92. Experimentum crucis, ad litt. Experimentul crucii. Experiment decisiv.

F

93. Facies Hippocrateica. Față hipocratică, fața muribundului.
94. Facile omnes, cum valemus, recta consilia aegrotis damus. Toși noi, când suntem sănătoși, ușor dăm sfaturi bolnavului.
95. Feci, quod potui, faciant meliora potentes. Am făcut ce-am putut, cei puternici să facă mai bine.
96. Festina lente! Grăbește-te încet!
97. Fide, sed cui fidas, vide. Să te încrezi, dar nu în oricine.
98. Finis coronat opus. Sfârșitul încununează opera.
99. Fortes fortuna adjuvat. Norocul îi ajută pe cei cutezători.

G

100. Gaudeamus igitur. Așadar să ne veselim.
101. Gratis. Gratuit.
102. Gratia gratiam parit. Binefacerea aduce binefacere.

H

103. Hic et nunc. Aici și acum, de îndată.
104. Homo doctus in se semper divitias habet. Omul învățat are întotdeauna averea cu sine.
105. Homo est mundi pars (Cicero). Omul este o parte a lumii.
106. Homini cibus utilissimus est simplex. Alimentația naturală este cea mai folositoare.
107. Hominis est errare, insipientis perseverare. A greși este în firea oricărui om, a persevera în greșeală, este în firea unui neghiob.
108. Homo res sacra homini. Omul este ceva sfânt pentru om.
109. Homo sum, humāni nihil a me alienum puto. Sunt om și consider că nimic omenesc nu-mi este străin.
110. Honor est praemium virtutis. Onoarea este răsplata virtuții.
111. Hygiena amica valetudinis. Igiena este prietena sănătății.

I

112. Imperare sibi maximum imperium est. A-ți porunci ție însuși este cea mai mare putere.
113. Ignorantia non est argumentum. Ignoranța nu este un argument.
114. Ignoti nulla curatio morbi. Nu poți trata o maladie necunoscută.
115. In abstracto. Abstract.
116. In brevi. Pe scurt.
117. In compacto. Compact, succint.
118. In concreto. Concret.

119. In corpore. Integral.
120. Incognito. Necunoscut
121. In dubio. În dubiu. A fi pus la îndoială.
122. In extenso. Integral.
123. In extremo. În ultima clipă.
124. In medias res. În „miezul” (chintesența) lucrului.
125. In memoria. În memorie.
126. In pleno. În vigoare.
127. In optima forma. În forma optimă.
128. Inter nos. Între noi.
129. In tempore opportuno. În timpul potrivit; la momentul oportun.
130. Inter collegas (colloquium). Între colegi (conversație).
131. In scientia naturali principia observationibus confirmari *debent* (Linee). În științele naturale principiile trebuie să fie confirmate prin observații.
132. In situ. Pe loc, în locul aflării.
133. In spe. În speranță.
134. In statu nascendi. În momentul nașterii, în germene.
135. In statu praesenti. În starea prezentă (actuală); în prezent.
136. In statu, quo ante. În starea anterioară.
137. In summa/ in toto. În total.
138. In vestimentis non est sapientia mentis. Vestimentația nu este un indicator al înțelepciunii.
139. In vivo. Pe viu.
140. In vitro. În condiții de experiență (de laborator).
141. In via est in medicina via sine lingua Latina. Nu este cale în medicină fără limba latină.
142. Indicatio causalis. Indicație cauzală (excluderea cauzei bolii).
143. Indicatio vitalis. Indicație vitală (excluderea pericolului de moarte).
144. Ipsa scientia potestas est. Însăși știința (cunoașterea) este putere.
145. Ipso facto. În virtutea faptului.

L

146. Labor corpus firmat. Munca întărește corpul.
147. Labor omnia vincit (Virgilius). Munca învinge totul.
148. Lapsus calami. Greșeală de călămară, ortografică.
149. Lapsus linguae. Greșeală de exprimare.
150. Lapsus memoriae. Greșeală datorită memoriei (uitare).
151. Lege artis. După legile artei (conform tuturor cerințelor).
152. Libri amici, libri magistri. Cărțile sunt prieteni, cărțile sunt învățători.
153. Littera scripta manet. Litera scrisă rămâne.
154. Loc. cit.= Loco citato. (În) locul citat.
155. Locus minoris resistentiae. Locul cu o rezistență minoră, vulnerabil.

M

156. Manu scriptum. Scris de mână, manuscris.
157. Mea culpa. Vina mea.
158. Medica mente, non medicamentis. Tratează cu mintea, dar nu cu medicamentele.
159. Medicamenta heroica in manu imperiti sunt, ut gladius in dextra furiosi (in dextra manu).
160. Heroina în mâna unui neexperimentat este ca o sabie în mâna deaptă a nebunului.
161. Medice, cura aegrotum, sed non morbum. Doctore, lecuiește bolnavul, dar nu boala.
162. Medice, cura te ipsum. Doctore, vindecă-te pe tine însuși.
163. Medicina soror philosophiae (Democrit). Medicina este sora filosofiei.

164. Medicina fructosior ars nulla. Nu este artă mai fructuoasă decât medicina.
165. Medicus nihil aliud est quam animi consolatio (Petronius). Medicul nu este decât un mângâietor al sufletului.
166. Medicus philosophus est; non enim multa est inter sapientiam et medicinam differentia (*Hippocratee*). Medicul este filosof; nu este mare diferență între înțelepciune și filosofie. Medicus sine lingua Latina non est medicus. Medicul care nu cunoaște limba latină, nu este medic.
167. Memento mori. Nu uita că ești muritor.
168. Mens sana in corpore sano bonum magnum est (Iuvenalis). Minte sănătoasă în corp sănătos este o avere.
169. Miscere utile dulci. A mesteca (a îmbina) utilul cu plăcutul.
170. Modus vivendi. Mod de viață.
171. Mollities corpus debilitat (*Linee*). Moleșirea relaxează corpul.
172. Morbi non eloquentia, sed remediis curantur (*Celsiuc*). Maladiile se tratează nu prin elocvență (arta de a vorbi frumos), ci cu remedii.
173. Multi multa sciunt nemo omnia. Mulți știu multe, nimeni nu le cunoaște pe toate.
174. Multum non multa. Nu cantitate, ci calitate.
175. Mutatis mutandis. Modificând ceea ce trebuia de modificat, modificări necesare.

N

176. Nattira rerum. Природа вещей.
177. Natura sanat, medicus curat morbus. Natura însănătoșește, medicul vindecă boala.
178. Natura incipit, ars dirigit, usus perficit. Natura începe, arta dirijează, experiența perfecționează.
179. Naturam mutare difficile est. E dificil a schimba caracterul cuiva.
180. Nec quisquam melior medicus, quam fidus amicus. Nu este mai bun medic decât un amic fidel.
181. Nemo sapiens, nisi patiens. Nimeni nu e înțelept, dacă nu e răbdător.
182. Nihil aequae sanitatem impedit, quam remediorum crebra mutatio (Seneca). Nimic nu împiedică sănătatea mai mult decât schimbul des de de medicamente.
183. Nihil fit sine ratione sufficienti (Lomonosov). Nimic nu se face fără suficientă rațiune.
184. Nihil pathologicum. Nimic patologic.
185. Nihil supra. Nimic supra!
186. Nil (nihil) admirari. Nu e (nimic) de admirat.
187. Nil desperandum. Nu despera.
188. Noli me tangere. Nu mă atinge(ți).
189. Nomen est omen. Numele este totul, numele vorbește de la sine.
190. Non curatur, qui curat. Nu se vindecă acel, care curează (are multe griji).
191. Non est census supersalutis corporis. Nu este nimic mai de preț decât sănătatea (corpului).
192. Non est vivere, sed valere vita. Esența vieții nu constă în faptul de a exista, ci de a (fi puternic) rezista.
193. Non licet. Nu este permis; nu e voie.
194. Noli nocere! Nu dăuna!
195. Non numeranda, sed ponderanda argumenta. Argumentele sunt apreciate în funcție de calitate, nu de cantitate.
196. Non progredi est regredi. A nu progresa, înseamnă a regresa.
197. Non quaerit aeger medicum eloquentem, sed sanantem. Pentru pacient nu este important cât de frumos vorbește medicul, dar cât de bine tratează.
198. Non scholae, sed vitae discimus. Nu învățăm pentru școală, ci pentru viață.
199. Nosce te ipsum (Cicero). Cunoaște-te pe tine însuși.

- 200. Nota bene. Ține bine minte, nu uita, fii atent la...
- 201. Nulla aetas ad discendum sera. Nici la o vârstă a învăța nu este târziu.
- 202. Nulla dies sine finea. Nicio zi fără să tragi o linie.
- 203. Nulla regula sine exceptione. Nicio regulă fără excepție.

O

- 204. Officium medici est, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde sanet. Datoria medicului este de a vindeca sigur, repede și plăcut.
- 205. Omne nimium nocet. Ce-i prea mult, strică.
- 206. Omnia mea mecum porto (înțeleptul grec Biant). Tot ce-mi aparține port cu mine (bogăția spirituală și morală).
- 207. Omne initium difficile est. Orice început este dificil.
- 208. Omnis ars naturae imitatio est (*Seneca*). Toată arta este o imitație a naturii.
- 209. Omnis curatio est vel canonica vel coacta Tot tratamentul presupune sau tradiția sau constrângerea.
- 210. Omnium artium medicina nobilissima (est). Dintre toate artele medicina este cea mai nobilă.
- 211. Opera et studio. Cu muncă și pasiune.
- 210. Optimum medicamentum quies est (*Celsius*). Liniștea este cel mai bun medicament.
- 211. Otium post negotium. Odihnă după lucru.

P

- 212. Patientia vincit omnia. Răbdarea învinge orice.
- 213. Per aspera ad astra. Prin greutăți la stele.
- 214. Periculum in mora! Pericolul este în amânare!
- 215. Per os. Prin gură, peroral.
- 216. Per rectum. Prin rect, rectal.
- 217. Perpetuum mobile. Mișcare continuă.
- 218. Per scientiam ad salutem aegroti. Prin cunoștințe spre sănătatea bolnavului.
- 219. Per se. (ad. litt.) Pentru sine; în esență; (farm.) în stare pură.
- 220. Per vias naturales. (Naștere) pe cale naturală.
- 221. Persona grata. Persoană căreia i se acordă încredere.
- 222. Persona non grata. Persoană nedorită.
- 223. Per vaginam. Prin vagin, vaginal.
- 224. Plenus venter non studet libenter. Venterul (burta) plin nu învață cu plăcere.
- 225. Plus honoris est aliena vera agnoscere, quam sua falsa tueri (*Lomonosov*). Este mai onorabil a recunoaște adevăruri trăine, decât să-ți le aperi pe ale tale false.
- 226. Post factum. După ce s-a săvârșit fapta; cu întârziere.
- 227. Post factum nullum consilium. După ce s-a săvârșit fapta, nu mai e nevoie de consiliu.
- 228. Post hoc non est propter hoc. După aceasta, dar nu în consecință.
- 229. Post mortem. După moarte.
- 230. Post partum. După naștere.
- 231. Praesente medico nihil nocet. În prezența medicului, nimic nu mai prezintă pericol.
- 232. Primum non nocere sau Noli nocere. Mai întâi de toate, nu face rău.
- 233. Primum non nocere, seu noli nocere, seu cave ne laedas. Mai întâi de toate, să nu faci rău sau teme-te să nu faci rău.
- 234. Primus inter pares. Primul între egali.
- 235. Pro analysi. Pentru analiză.
- 236. Probitas laudatur et alget. Cinstea este lăudată, dar pătimește.
- 237. Pro auctore seu pro me. Pentru autor sau pentru mine (în situația în care medicul singur își

precizie rețeta).

238.Pro diagnosi. Pentru diagnostic.

239.Pro et contra. Pentru și împotriva.

240.Pro forma. Pentru formă, pentru aspect; formal, pentru a salva aparențele.

241.Pro memoria. Spre aducere aminte.

242.Pro narcosi. Pentru narcoză.

243.Pulchra res homo est si homo est. Frumoasă ființă este omul, dacă este om.

Q

244.Qualis vita, finis ita. Cum este viața, așa este sfârșitul.

245.Qui bene interrogat, bene dignoscit; qui bene dignoscit, bene curat. Cine întreabă bine (meticulos), stabilește corect diagnosticul; cine stabilește corect diagnosticul, acela vindecă corect boala.

246.Qui scribit, bis legit. Cine scrie, citește de două ori.

247.Quo vadis. Unde mergi? Încotro?

248.Quod erat demonstrandum. Ceea ce se cerea de demonstrat.

249.Quot homines, tot sententiae. Câți oameni, tot atâtea opinii.

R

250.Radices litterarum amarae sunt, fructus dulces. Rădăcinile învățaturii sunt amare, fructele sunt dulci.

251.Ratio medendi. Metodă de lecuire.

252.Re, non verbis. Prin faptă, nu prin vorbe.

253.Repetitio est mater studiorum. Repetiția este mama învățaturii.

254.Rerum omnium magister usus est. Cel mai bun învățător este practica.

255.Res loquitur ipsa (Cicero). Vorbește însuși lucrul.

256.Respice finem. Ține cont de sfârșit (de rezultat).

257.Restitutio ad integrum. Восстановление в целости.

258.Rubor, tumor, calor, dolor et functio laesa. Roșeața, tumefacția (umflătura), căldura (temperatura ridicată), durerea și înrăutățirea funcției (simptomele clinice ale inflamației).

S

259.Salus aegroti suprema lex medicorum. Sănătatea bolnavului este legea supremă a medicilor.

260.Sapientia ars vitae est. Înțelepciunea este arta vieții.

261.Scientia potentia est. Știința este putere.

262.Senectus insanibilis morbus est. Bătrânețea este o boală incurabilă.

263.Sensu stricto. în sens strict.

264.Sensu largo. în sens larg.

265.Sero (tarde) venientibus ossa. Oasele le revin celor care vin târziu.

266.Si juvatur, natura laudatur, si non juvatur, medicus accusatur. Dacă ajută, laudă natura, dacă nu ajută, este acuzat medicul.

267.Si vir es atque vires, cape vires et cape vi res (*Lomoniov*). Dacă ești bărbat în putere, prinde putere și prinde puterea lucrurilor.

268.Similia similibus curantur (principiul fundamental al homeopatiei). Cele ce se aseamănă se vindecă prin lucruri asemănătoare.

269.Sine causa. Fără cauză; fără motiv.

270.Sine dubio. Fără dubiu; fără îndoială.

271.Sine spe. Fără speranță.

272.Sol lucet omnibus. Soarele luminează tuturor.

273.Status quo ante. Situație existentă.

- 274.Sui generis. Original, unic în felul său.
 275.Statim! Imediat!
 276.Status communis. Stare comună (=generală a pacientului).
 277.Status idem. Aceeși stare (=starea stabilă a pacientului).
 278.Status localis. Stare locală.
 279.Status naturalis.Stare naturală..
 280.Status praesens aegroti. Starea prezentă a bolnavului.
 281.Status quo. Stare existentă.
 282.Sub operatione. În timpul operației.
 283.Sui generis. În același mod.
 284.Summum bonum cumulat ex integritate corporis et ex mentis ratione perfecta (*Cicero*).
 Binele suprem rezultă din cumularea sănătății fizice și mentale perfecte.
 285.Summum bonum medicinae sanitas. Sănătatea este bunul cel mai de preț al medicinei.
 286.Suum cuique. Fiecăruia ce-i este dat.

T

- 287.Tabula rasa. Tablă curată (ceva neatins, liber de influență).
 288.Tempus vulnera sanat. Timpul vindecă rănile.
 289.Tempora mutantur et nos mutamur in illis (*Ovidius*). Timpurile se schimbă și noi ne schimbăm cu ele.
 290.Terra incognita. Pământ necunoscut; domeniu necunoscut.
 291.Theoria cum praxi. Teoria cu practica.
 292.Tres faciunt collegium. Trei alcătuiesc un colegiu (o asociație).
 293.Tuto, cito, jucunde (curare). (A trata) sigur, repede, plăcut.

U

- 294.Ubi concordia, ibi victoria est. Unde este înțelegere, acolo este victorie.
 295.Ubi pus, ibi incisio, ubi pus, ibi evacua. Unde-i puroi, acolo-i incizie; unde-i puroi, acolo golește.
 296.Ultima ratio. Ultimul raționament (hotărâtor).
 297.Usus est optimus magister. Practica este cel mai bun învățător.
 298.Utile dulci miscere (*Horatius*). A îmbina utilul cu plăcutul.
 299.Ut salutas, ita salutaberis. Cum saluți, așa vei fi salutat.

V

- 300.Vade mecum (Vade cum me), (ad lit.) Mergi cu mine; (fig.) ghid, îndrumător.
 301.Vale. Fii sănătos; la revedere; adio (expresie utilizată de romani la sfârșitul scrisorilor).
 302.Valetudo bonum optimum. Sănătatea este bunul cel mai de preț.
 303.Vanitas vanitatum et omnia vanitas. Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciune.
 304.Veni, vidi, vici (*Caesar*). Am venit, am văzut, am învins.
 305.Verba volant, scripta manent. Cuvântul auzit se uită, cel scris rămâne.
 306.Veritas temporis filia dicitur. Adevărul este numit odrasla timpului.
 307.Veto! Interzic!
 308.Vincit omnia veritas. Adevărul învinge totul.
 309.Virtus sola nobilitat. Numai virtutea înnobilează sufletele.
 310.Verba movent, exempla trahunt. Cuvintele mișcă, dar exemplele distrag.
 311.Vis meicatrix naturae. Forța tămăduitoare a naturii.
 312.Vis legis. Puterea legii.
 313.Vis a tergo. Puterea care acționează din urmă (accelerarea fluxului sanguin ca urmare a activității inimii).

314. Vita sine litteris mors est (Viliam Garvei). Viața fără învățătură este moarte.
315. Vita brevis, ars longa, tempus praeceps, experimentum periculosum, iudicium difficile (*Hippocratee*). Viața este scurtă, arta este lungă (drumul spre acumularea profesionalismului este lung), tipul trecător, experimentul periculos, concluziile dificile.
316. Vivere est cogitare. A trăi înseamnă a cugeta.
317. Volens-nolens. Vrând-nevrând.
318. Voluntas populi suprema lex est. Voința poporului este legea supremă.
319. Vultus est index animi. Fața este oglinda sufletului.

ANEXA 4. MEDICINĂ ȘI STATISTICĂ

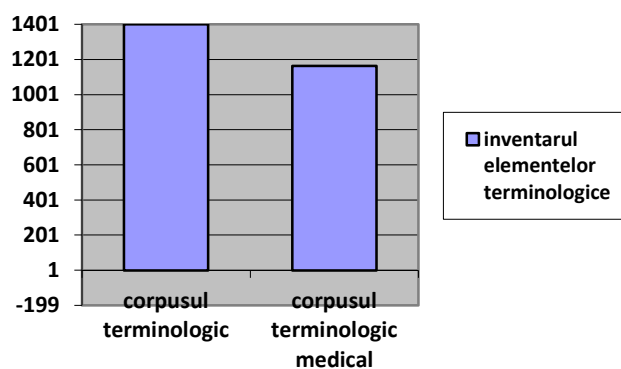

Fig. 1. Inventarul elementelor terminologice care formează terminologia medicală.

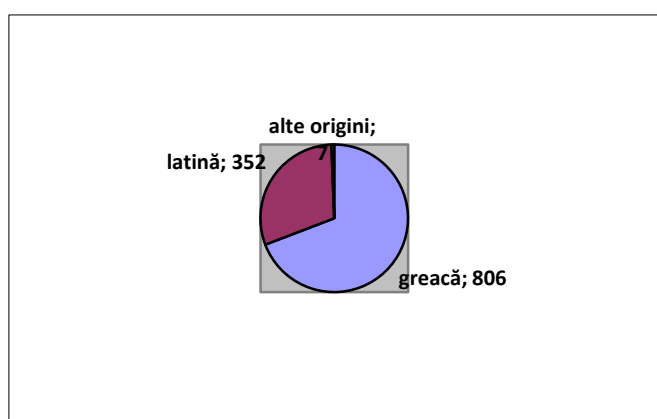

Fig. 2. Limba de origine a elementelor terminologice care formează terminologia medicală.

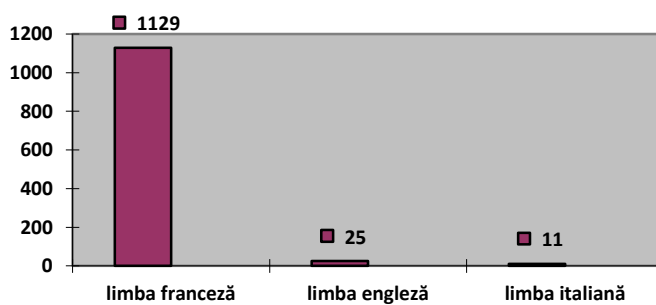

Fig. 3. Limba de împrumut a elementelor terminologice care formează terminologia medicală.

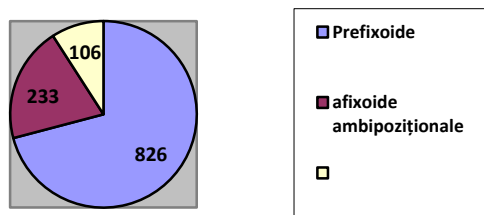

Fig. 4. Coraportul prefixoide, afixoide ambipoziționale, sufixoide.

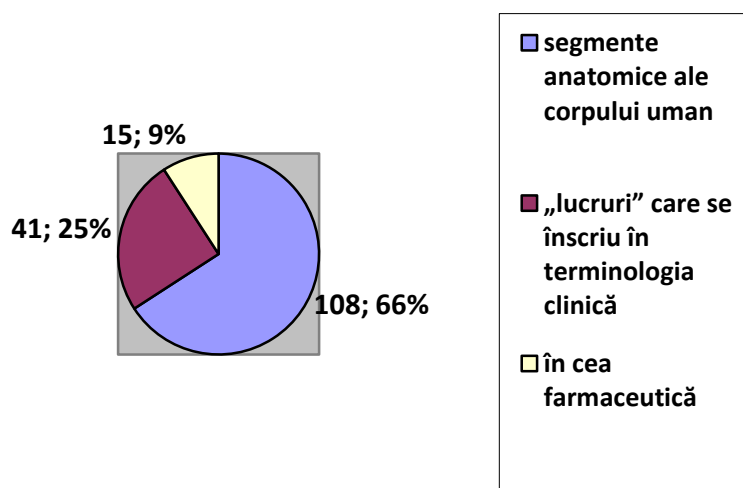

Fig. 5. Dubletele greco-latine care formează corpusul medicinei.

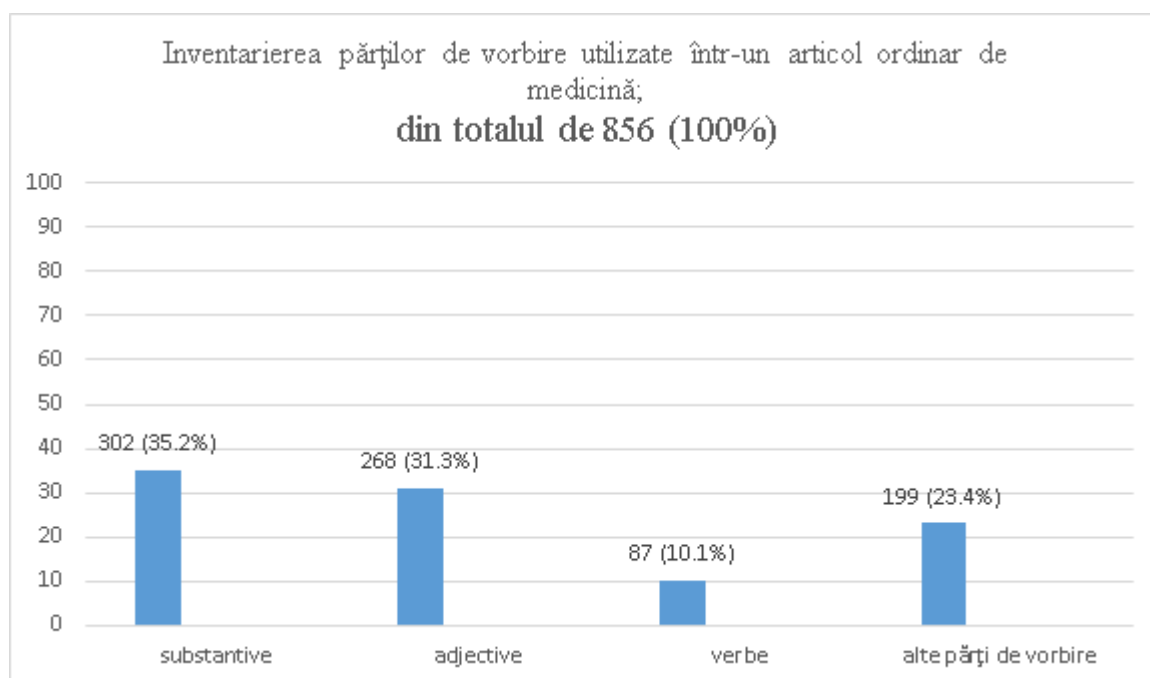

Fig. 6. Coraport nume, calitate, acțiune în medicină.

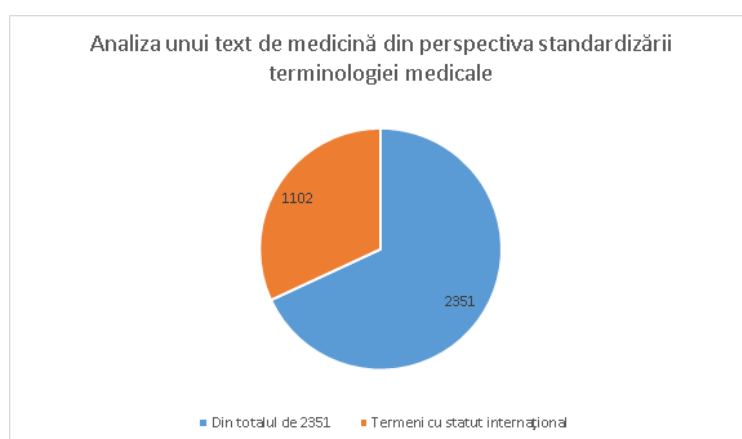

Fig. 7. Standardizarea terminologiei medicale în limba română.

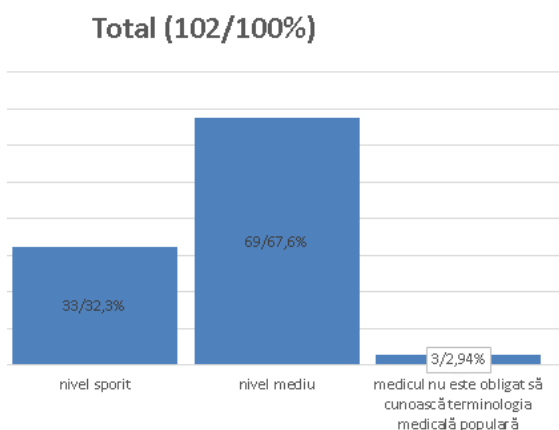

Fig. 8. Eventualul nivel de posedare a terminologiei medicale populare de către medic.

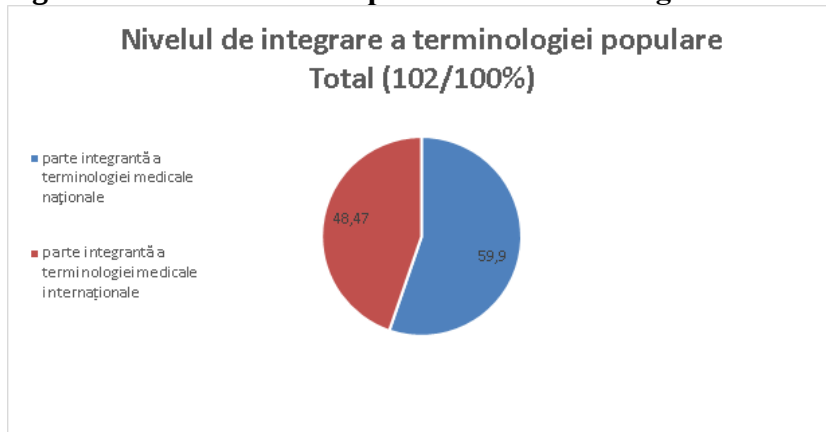

Fig. 9. Integrarea terminologiei medicale populare.

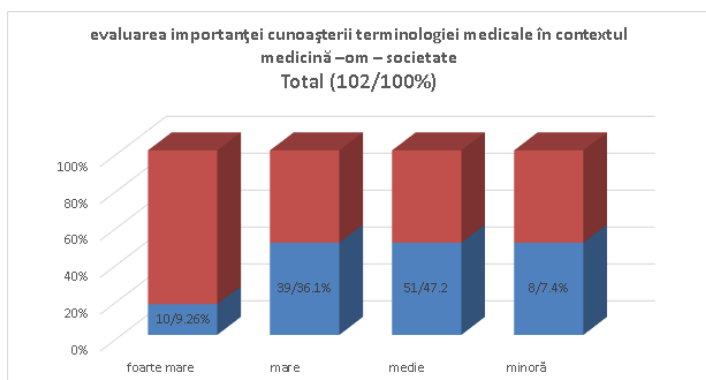

Fig. 10. Importanța cunoașterii terminologiei medicale în contextul medicină – om – societate.

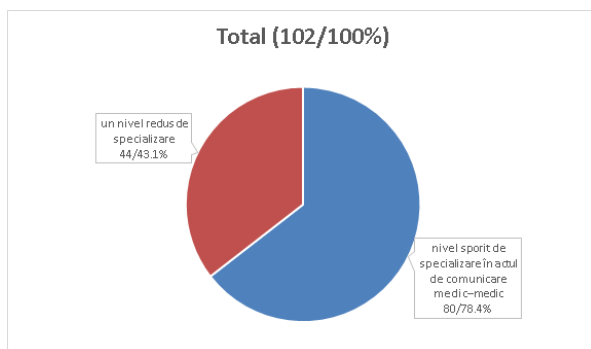

Fig. 11. Nivel de specializare al actului de comunicare medic – pacient.

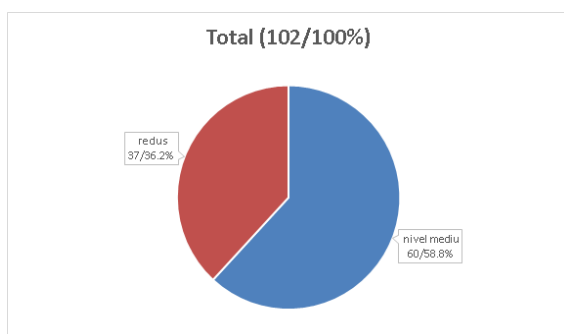

Fig. 12. Nivel de specializare al actului de comunicare medic – mapamond.

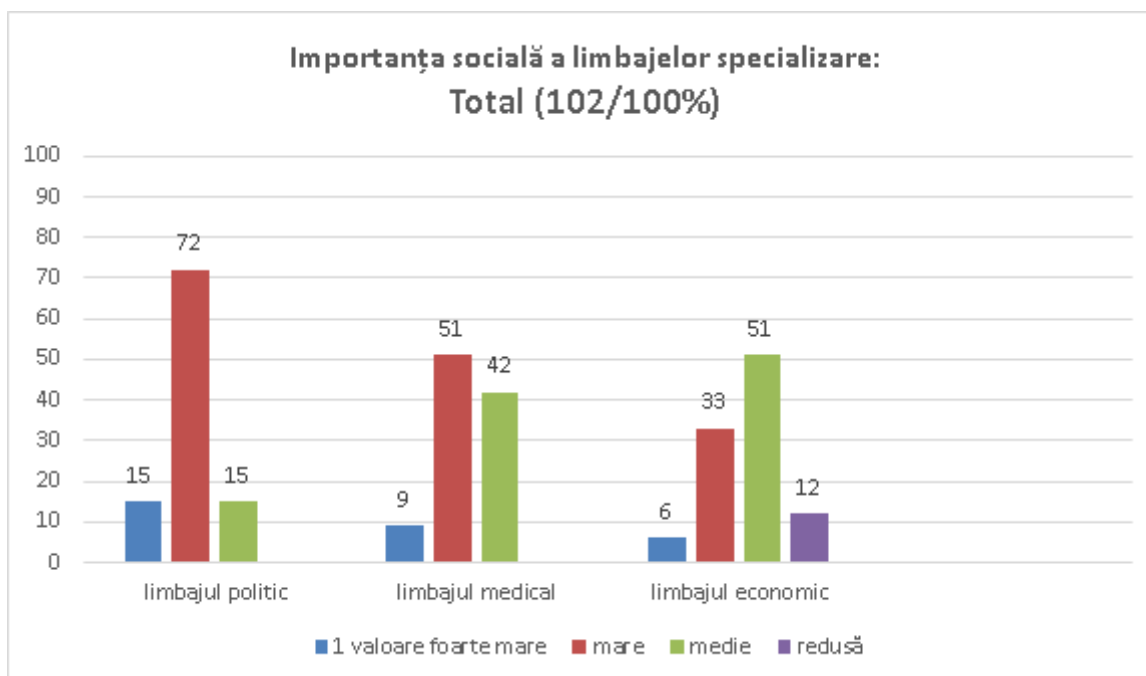

Fig. 13. Importanța socială a limbajelor specializate.

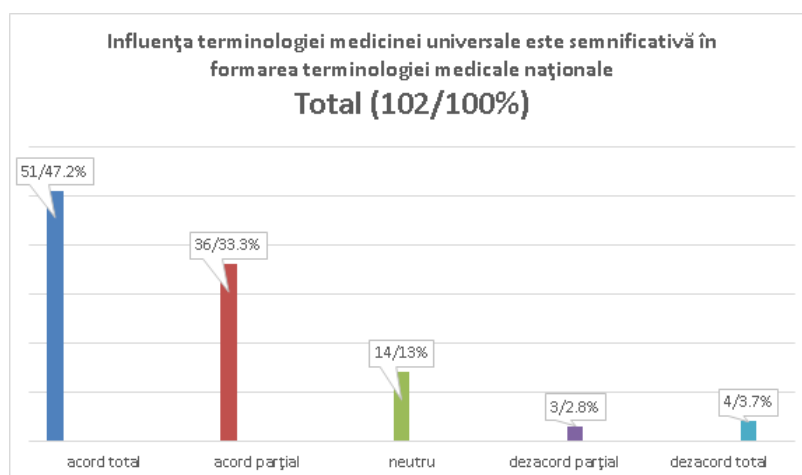

Fig. 14. Influența terminologiei medicinei universale în procesul de formare a terminologiei medicale naționale.

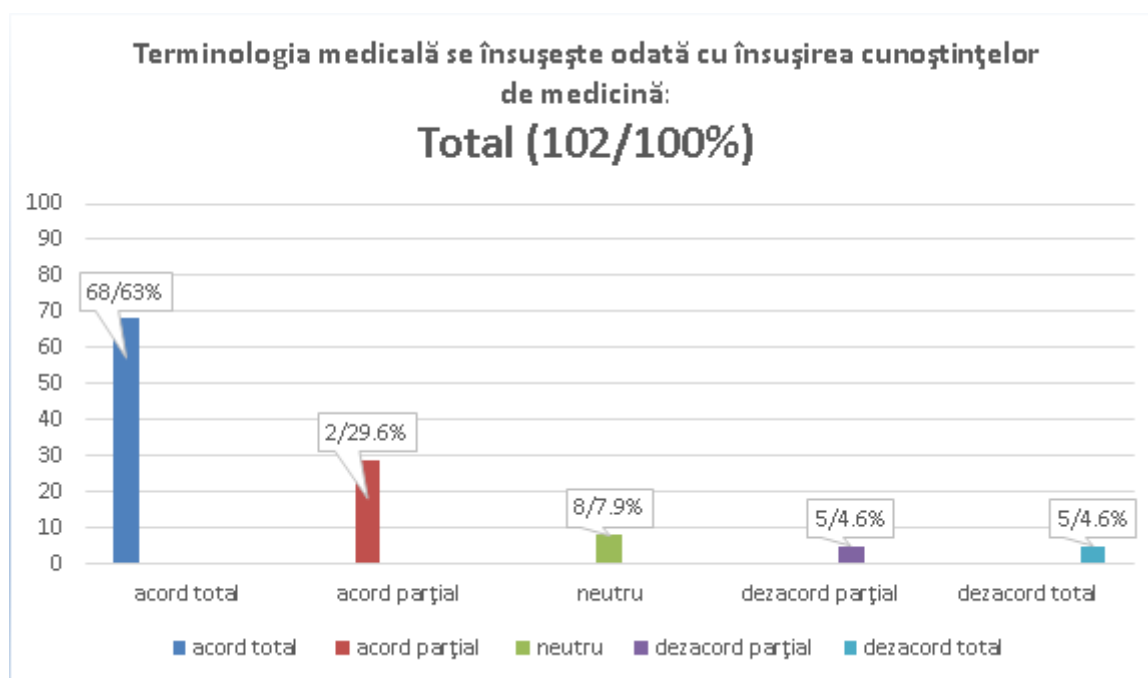

Fig. 15. Terminologia medicală versus cunoștințe de medicină.

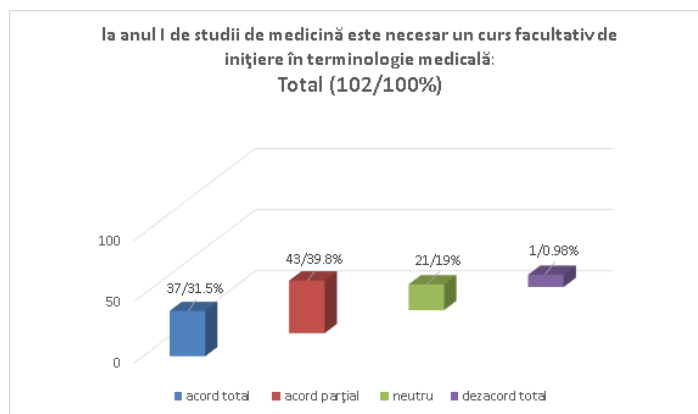

Fig. 16. Necesitatea unui curs facultativ de inițiere în terminologie medicală pentru mediciști.

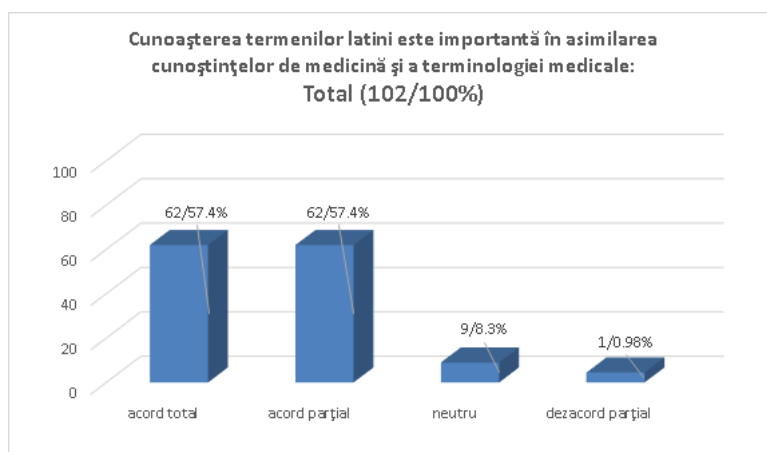

Fig. 17. Importanța termenilor latini în asimilarea cunoștințelor de medicină și a terminologiei medicale.

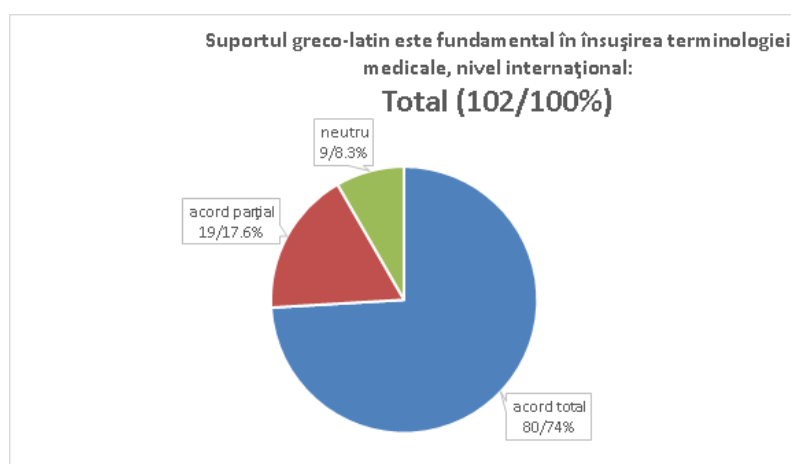

Fig. 18. Suportul greco-latin este fundamental în însușirea terminologiei medicale, nivel internațional.

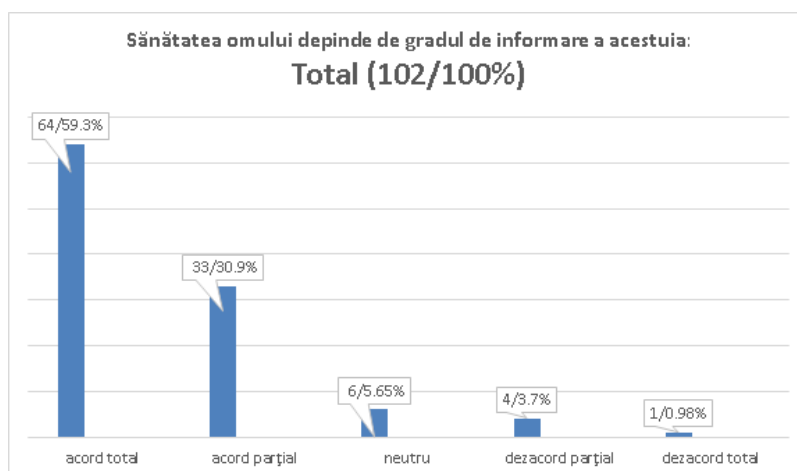

Fig. 19. Sănătatea omului versus gradul de informare a acestuia.

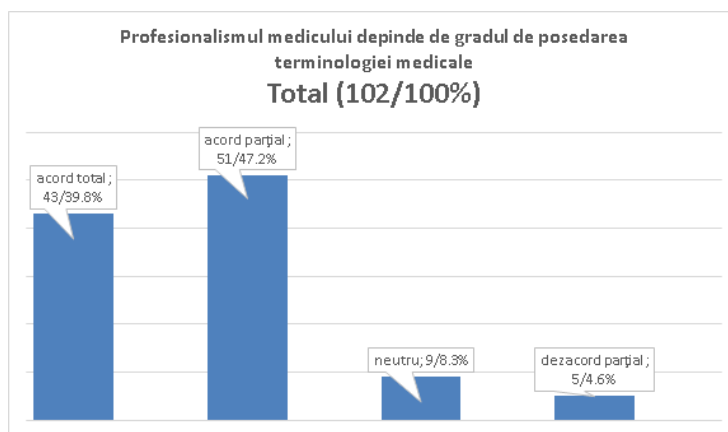

Fig. 20. Profesionalismul medicului și gradul de posedarea terminologiei medicale.

ANEXA 5. CHESTIONARE

Chestionarul 1. Mai-iunie 2014, 102 respondenți

Facultatea _____ Data _____

Vă rugăm să completați acest chestionar. Prin răspunsurile Dumneavoastră, oneste și bine gândite, veți ajuta a percepe interacțiunea limbaj medical - terminologie medicală populară terminologie medicală științifică - societate. Chestionarul este anonim.

I. Definiții!

Terminologia medicală populară este _____

Termenii medicali populari sunt _____

II. Opțiți!

1. La ce nivel medicul trebuie să posede terminologia medicală populară?

- a) nivel sporit: 33 / 32,3%
- b) nivel redus, pentru a discuta cu pacienții: 69/67,6%
- c) medicul nu este obligat să cunoască terminologia medicală populară. 3/ 2,94%

2. Terminologia medicală populară este parte integrantă a:

- a) terminologiei medicale naționale: 54 / 59,9%
- b) terminologiei medicale internaționale. 48 / 47%

III. Evaluați global valoarea limbajului medical în societate, subliniind unul dintre următoarele calificative:

parte mare	Mare	Medie	Scăzută	Foarte scăzută
9 / 1,82%	51 / 50%	42 / 41,1%		

IV. Evaluați global valoarea limbajului juridic în societate, subliniind unul dintre următoarele calificative:

parte mare	Mare	Medie	Scăzută	Foarte scăzută
/ 5,88%	33/ 32,3	51/ 50%	12/ 11,7%	

V. Evaluați global valoarea limbajului economic în societate, subliniind unul dintre următoarele calificative:

parte mare	Mare	Medie	Scăzută	Foarte scăzută
9 / 8,82%	21/20,5%	54/ 52,9%	18/ 17,6%	

VI. Evaluați global valoarea limbajului politic în societate, subliniind unul dintre următoarele calificative:

parte mare	Mare	Medie	Scăzută	Foarte scăzută
5/14,7%	72/70,5%	15/14,7%		

II. Vă rugăm să scrieți sugestiile și comentariile Dvs.

Vă MULTUMIM!

Chestionarul 2. Mai-iunie 2014, 108 respondenți

Facultatea _____ Data _____

Vă rugăm să completați acest chestionar. Prin răspunsurile Dumneavoastră, oneste și bine gândite, veți ajuta a percepe și interacțiunea limbaj medical – terminologie medicală. Chestionarul este anonim.

I. Prin noțiunea de limbaj medical înțeleg _____

II. Prin noțiunea de terminologie medicală înțeleg _____

III. Indicați în ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații, marcând cu "v" căsuța care corespunde opiniei Dvs.

Afirmații	Acord total	Acord parțial	Neutru	Dez-acord parțial	Dez-acord total
1. Limbajul medical este unul social	19/ 14,6%	46/ 42,5%	20/ 8,6%	19/ 7,6%	4/ 3,7%
2. Consider necesară popularizarea cunoștințelor de medicină (reviste, emisiuni radio, tele etc.) și, astfel, promovarea limbajului medical în societate	62/ 57,9%	38/ 35,2%	5/ 4,6%	3/ 2,8%	0
3. Sănătatea omului depinde de gradul de informare a acestuia	64/ 59,3%	33/ 30,9%	6/ 5,65%	4/ 3,7%	1/ 0,98%
4. Profesionalismul medicului depinde de posedarea terminologiei medicale ca reflecție a cunoștințelor de medicină	43/ 39,8%	51/ 47,2%	9/ 8,3%	5/ 4,6%	0
5. Terminologia medicală românească este influențată de terminologia medicinei universale	51/ 47,2%	36/ 33,3%	14/ 13%	3/ 2,8%	4/ 3,7%
6. Suportul greco-latin este fundamental în însușirea terminologiei medicale, nivel internațional	80/ 74%	19/ 17,6%	9/ 8,3%	0	0
7. Cunoașterea termenilor latini este importantă în asimilarea cunoștințelor de medicină și a terminologiei medicale	62/ 57,4%	36/ 33,3%	9/ 8,3%	1/ 0,98%	0
8. Considerați importantă formulele latine consacrate (aforistica) în practica medicală	38/ 35,1%	43/ 39,8%	21/ 19%	5/ 10%	1/ 0,98%
9. Terminologia medicală se însușește odată cu însușirea cunoștințelor de medicină	68/ 63%	32/ 29,6%	8/ 7,9%	5/ 4,6%	1/ 0,98%
10. Medicului îi este necesar un curs facultativ de inițiere în terminologie medicală	37/ 31,5%	43/ 39,8%	21/ 19%	9/ 8,3%	1/ 0,98%

IV. Echivalenți: Este necesară cunoașterea limbajului medical în actul de comunicare

Medic - medic	Nivel redus de specializare
Medic – mapa mond	Nivel mediu de specializare
Medic - pacient	Nivel sporit de specializare

I. Evaluați global valoarea limbajului medical în relația medic - societate, subliniind unul dintre următoarele calificative:

parte mare	Mare	Medie	Scăzută	Foarte scăzută
10/ 9,26%	43/ 39,8%	47/ 43,5%	7/ 6,5%	0

II. Evaluați global valoarea terminologiei medicale în relația medicină - societate, subliniind unul dintre următoarele calificative:

parte mare	Mare	Medie	Scăzută	Foarte scăzută
1/ 9,26%	39/ 36,1%	51/ 47,2%	8 / 7,4%	0

III. Vă rugăm să scrieți sugestiile și comentariile Dvs.

VA MULTUMIM!

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, Mincu Eugenia, dr., conf. univ., cercetător științific superior la Institutul de Filologie al AȘM, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Data _____ Mincu Eugenia _____ Semnătura

CURRICULUM VITAE

Numele și prenumele: MINCU Eugenia
Cetățenia: Republica Moldova

Studii:

1975 – 1984 Școala medie din satul Al. Ioan Cuza, Vulcănești, **absolvit medalie de aur**
1984 – 1989 Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova, **absolvit diplomă cu mențiune**

2001-2007 Competitoare, Institutul de Filologie al AȘM
2014-2016 Postdoctorandă, UnAȘM

Stagii:

Aprilie 2003 Curs de terminologie și neologie „Introducere în terminologie: aspecte teoretice și practice” organizat de Uniunea latină, universitatea Pompeu Fabra, Barcelona, Spania și Universitatea de Stat din Moldova
Noiembrie 2012 Formation continue „Développement des technologies éducatives” L’Antenne de Chișinău, de l’Agence universitaire de la Francophonie.
Mai 2013 Formation continue „Développement des technologies éducatives”. L’Agence universitaire de la Francophonie.

Activitatea profesională:

1989 - 1993 Lector universitar, catedra Limba Latină și terminologie medicală, USMF „Nicolae Testemițanu”
1993 – 1998 Lector superior, catedra Limba Latină și terminologie medicală, USMF „Nicolae Testemițanu”
1998 – până în prezent Conferențiar universitar, USMF „Nicolae Testemițanu”

Activitatea de cercetare și de coordonare:

2008-2013 Șef catedră Limba Română și terminologie medicală, USMF „Nicolae Testemițanu”
2013 – până în prezent Cercetător științific superior, Institutul de Filologie
2017 Director interimar al Centrului de Lingvistică al IF al AȘM

Grade și titluri științifice/ didactice:

2007 Doctor în filologie, specialitatea 10.02.01 *Limba Română*
2008 Conferențiar universitar
2013 Cercetător științific superior

Domenii de interes științific: lingvistică, lexicologie, terminologie, derivatologie

Participări la foruri științifice (naționale și internaționale): conferințele internaționale *LXXVI International Research and Practice Conference in Philological sciences*, London, November, 14 – November, 20, 2013, *LXXVII International Research and Practice Conference in Philological sciences*, London, February, 20 – February, 25, 2014; Colocviul internațional *Diacronie și sincronie în studiul limbii române*. Departamentul de Lingvistică și Centrul de Lingvistică Teoretică și Aplicată (CLTA) al Facultății de Litere, București, noiembrie 2013 Simpozionul internațional „Grigore Bostan” *Probleme actuale de filologie română*, Cernăuți, 29-31 octombrie 2015, Cernăuți, Ucraina; Colocviul internațional de științe ale limbajului „Eugeniu Coșeriu” *Lingvistică integrală – multilingvism – discurs literar*, ediția a XII-a, 19-21 septembrie 2013, Cernăuți etc.; conferințele universitare anuale (USMF „Nicolae Testemițanu”, Chișinău, 2009, 2010, 2011, 2012); conferințele naționale cu participare internațională (USM 2014, 2015, 2016); **au fost ținute 2 comunicări în plen (*Fenomenul universalilor lingvistice în formarea terminologiei medicale* - Colocviul cu participare internațională FILOLOGIA MODERNĂ: realizări și perspective în context european ediția a IX-a) *In memoriam* acad. Nicolae Corlăteanu (100 de ani de la naștere) Chișinău, 14 mai 2015; *Metafora și etimologia în terminologia medicală* - Colocviul cu participare internațională FILOLOGIA MODERNĂ: realizări și perspective în context european (ediția a X-a); Bogdan Petriceicu Hasdeu – precursor al cercetărilor filologice, Chișinău, 20 octombrie 2016)**

Participări în proiecte, granturi:

2008-2009 Programul Preliminar de Țară al „Fondului Provocările Mileniului” pentru Buna Guvernare, finanțat de SUA în cadrul programului *Millennium Challenges Corporation/ USAID*
2009 Proiectul „Regionalizarea Serviciilor de Terapie Intensivă și de Urgență Pediatrică în Republica Moldova”. Centrul pentru Politici și Servicii de Sănătate
2010 Proiectul „Promovarea drepturilor omului în sistemul de Sănătate Publică din Republica Moldova”, finanțat de Fundația SOROS
2011-2012 Școala de management a Sănătății Publice
2013-2014 Global International Scientific Analytical Project (GISAP), International Academy of Science and Higher Education London, United Kingdom Certificate nr. NRAF-MD-00005
2014 până în prezent Proiectul instituțional „Portal de resurse lingvistice pentru limba română”, Centrul de Terminologie, Institutul de Filologie al AȘM

Participări la foruri științifice (naționale și internaționale): conferințele internaționale *LXXVI International Research and Practice Conference in Philological sciences*, London, November, 14 – November, 20, 2013, *LXXVII International Research and Practice Conference in Philological sciences*, London, February, 20 – February, 25, 2014; Colocviul internațional *Diacronie și sincronie în studiul limbii române*. Departamentul de Lingvistică și Centrul de Lingvistică Teoretică și Aplicată (CLTA) al Facultății de Litere, București, noiembrie 2013 Simpozionul internațional „Grigore Bostan” *Probleme actuale de filologie română*, Cernăuți, 29-31 octombrie 2015, Cernăuți, Ucraina; Colocviul internațional de științe ale limbajului „Eugeniu Coșeriu” *Lingvistică integrală – multilingvism – discurs literar*, ediția a XII-a, 19-21 septembrie 2013, Cernăuți etc.; conferințele universitare anuale (USMF „Nicolae Testemițanu”, Chișinău, 2009, 2010, 2011, 2012); conferințele naționale cu participare internațională (USM 2014, 2015, 2016); **au fost ținute 2 comunicări în plen (*Fenomenul universalităților lingvistice în formarea terminologiei medicale* - Colocviul cu participare internațională FILOLOGIA MODERNĂ: realizări și perspective în context european ediția a IX-a) *In memoriam* acad. Nicolae Corlăteanu (100 de ani de la naștere) Chișinău, 14 mai 2015; *Metafora și etimologia în terminologia medicală* - Colocviul cu participare internațională FILOLOGIA MODERNĂ: realizări și perspective în context european (ediția a X-a); Bogdan Petriceicu Hasdeu – precursor al cercetărilor filologice, Chișinău, 20 octombrie 2016)**

Lucrări științifice și științifico-metodice publicate: 57 de publicații, inclusiv 2 monografii, 2 manuale

Mențiuni:

28.11.2013 Diploma Nr.DA-013/ 0143 Following the results in the winner of the PHILOLOGICAL SCIENCES BRANCH “Romanic Languages”, rapports of the above mentioned person are recognized by the Championship Expert Commission to be among the best scientific works; 10.01.2014 Diploma Nr. T-NRAF-MD-00001 being the winner or the prize-winner of the scientific analytics championship within the framework of the Global International Scientific Analytical Project „Philological sciences”; 28.02.2014 Diploma Nr.DA-014/ 0008 Following the results in the winner of the PHILOLOGICAL SCIENCES BRANCH “Romanic Languages”, rapports of the above mentioned person are recognized by the Championship Expert Commission to be among the best scientific works

Alte activități:

2004–2010 Redactor la revista *Curierul Medical*, revista Ministerului Sănătății din Republica Moldova și a USMF „Nicolae Testemițanu”.
2017 până în prezent Membru al Consiliului științific al Institutului de Filologie al AȘM

Date de contact: Str. Fântânilor 13, Tohatin, mun. Chișinău, MD-2044

Tel., e-mail: 0(22)386437 (d.), 060504467 (mobil), jana_mincu@yahoo.fr